AD NOVA ACTA ERUDITORUM,

QUÆ

LIPSIÆ PUBLICANTUR,

SUPPLEMENTA.

TOMUS V.

Cum S. Cæsareæ Majestatis & Regis Pol. atque Electoris Saxoniæ Privilegiis.

LIPSIÆ,

Prostant apud JO. FRID. GLEDITSCHIUM, & B. LANCKISII hæredes.

Venduntur etiam Romæ apud PAGLIARINOS, Venetiis apud JO. BAPT. ALBRIZZIUM & SEBAST. COLETUM, Parisiis apud BRIASSONUM, Ultrajecti apud JO. BROEDELETUM, Lugduni Batavorum apud SAM. LUCHTMANSIUM, & Amstelodami in WAESBERGIORUM & WETSTENII officinis.

LITERIS LANGENHEMIANIS,

MDCCXLV.

Lectoribus æquis Salutem!

Quæ sit & Actorum, & *ad hæc* Supplementorum, *ratio, quo aut animo in hoc studiorum genere a tot inde annis versemur, aut successu id a nobis actum sit, quod esse nostri muneris & instituti judicavimus, nemo est Lectorum, qui nunc doceri primum cupiat. Diu est, quod in literato hoc theatro personam agimus, & ex omni Europæ cultioris parte spectatores, ut numero multos, ita judicio acres, & ad æstimanda hæc, quæ ludimus, inprimis aptos, habemus. Si qua igitur nos laude digni possumus videri, non eam a te nuper demum, sed, quæ tua, Lector, est æquitas, ante annos complures, nobis esse decretam putamus. Itaque, tueri eam gloriam, & pro virili nostra parte augere, hoc ipsum est, quod agendum nobis deinde intelligimus. Laborem, si non omnium, qui nobis imponi possunt, maximum, at nec exiguum, aut ducendum pro nihilo, sustinemus. Nec, si quis hominum iniquiorum secus sentiat, armis contra hunc, aut dictis aculeatis, sed amico hoc monito, pugnabimus, ut rei, specie tam levis & contemnendæ, ipse faciat periculum, nec prius de omni hoc negotio judicandi licentiam sumat, quam totam quasi ejus formam habitumque sensibus perceperit. Certa nobis, si consilium hoc sequi voluerit, spes est, futurum, ut, quod aliena industria non potuit, nunc ei propria persuadeat, sentiatque ipse suo aliquo incommodo, in re etiam tali, quæ imperitis levissima videri potest, studium, si recte ac diligenter sit perficienda, non mediocre consumi. Primum, omnis generis libros, dignos, an indignos, ex remotissimis terrarum locis conquirere, & invitis sæpe ac nolentibus, ne alienos se præbeant a Musarum Lipsiensium commercio, persuadere, res est, nobis credat Lector, nec molestia, nec difficultate, carens. Deinde, illorum, qualiacunque sunt, lectione ac pervestigatione diligenti non dies tantum, sed menses etiam, quin annos, integros consumere, si quid ex altera parte vo-*

luptatis & oblectamenti, ex altera certe tantum tædii & incommodorum habet, ut, qui omne sibi videt in his studiis vitæ suæ tempus transigendum, is vere dici possit in pistrinum, unde nullus ad libertatem detur reditus, detrusus. In ipso autem, dicendi de his, quæ legimus, & sententiam ferendi, munere versantibus, multum falleris, si nulla opus esse arte, nullo acumine, nulla industria, existimes, aut, fieri posse, putes, ut eandem hic tironis, quam veterani militis, armorum vim intelligamus. Exercitatione ea res, & studio, &, si quid scimus, prudentia, continetur; nec mediocri modulo hæc singula adesse, sed plena atque integra, oportet. Præterea, quantum his, quibus libere dicendi de alieni fœtibus ingenii commissæ partes sunt, ab invidia, odiis, obtrectationibus aliorum, sit periculi timendum, nemo fortasse melius dicere, quam nos ipsi, sciat, si modo, hæc narrari, Lectori, parum istarum rerum curioso, jucundum debeat putari. Nos, qui eam nobis olim legem scripsimus, ne privata commoda publicis præponeremus, jam demum constanti usu, quæcunque comitantur hunc laborem, tædia, molestias, malevolorum murmura, non solum devorare fortiter, sed, quo sumus stomacho, etiam concoquere, didicimus; ad ferenda in posterum, quam quæ tulimus, multo duriora parati, si quem dolor noster aut tibi, Lector, aut ipsis literis, afferre fructum possit. Nimirum ita nos vivere in hac rerum universitate Deus jussit, ut, quantum in nobis est, eorum, qui nobiscum vivunt, commoda juvemus; quod ipsum si perfici a nobis jucunde & cum quadam voluptate potest, bene est, & in magno Deorum bono habendum; sin aliter de nobis iidem illi Dii statuerint, non ideo, deserere hanc stationem, nobis fas putemus, sed ita existimemus, magnam esse, etiamsi labor noster secum ferre aliquid acerbitatis videatur, in ipsa recte actorum conscientia voluptatem positam, &, si parum nobis gratiæ de nostro studio ætas præsens habeat, certam tamen posse & constantem a posteritate exspectari.

* * *

AD NOVA ACTA ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomi V Sectio I.

L' HISTOIRE ET LA VIE DE S. EPIPHANE, Archevêque de Salamine, &c.

id est,

HISTORIA ET VITA S. EPIPHANII, ARCHIEpiscopi Salaminiensis, ac Ecclesiæ Doctoris, in qua apparet, quid maxime curiosum ac grave in Ecclesia inde ab anno 310 usque ad annum 403 gestum fuerit, una cum resolutione Operum hujus Sancti, ejus adversus Protestantes vindiciis, Notisque historicis ac criticis.

Parisiis, impensis Joannis Baptistæ La Mesle & Petri Franc. Giffart, 1738, 4.

Alph. 2 plag. 14.

Epiphanius nobis hic exhibetur longe alius, ac ille a Legendariis, a *Bollando, Bailleto,* aliisque viris doctis, solitus est repræsentari. Ejus initia referuntur hic ad ineuntem Seculi quarti fere ætatem. Parentibus perquam egenis fuit natus, Judaicæ religionis affectatoribus, ipse in eadem educatus, nactusque patriam satis obscuram, villam scilicet exiguam. Parentes nihil minus egerunt, quam ut literarum eum studiis admoverent. Hæc Noster explicatius testibusque

 ad-

adjutus, tradidit, alias fere vel dissimulata, vel ignorata. At facit cum eo *Sozomenus Hist. Eccl. VI, 32.* Contendit idem porro, *Epiphanium* sese in Palæstina rationibus vitæ cœnobialis consecrasse, ubi anno jam 330 mirum monasteriorum numerum *Hilarion* habuit; ac deinde in Ægyptum transiisse. Laudat denuo testem eundem. Ivit *Epiphanius* in Ægyptum, non ut Alexandriæ ad studia incumberet, sed ut perfectiorem vitæ anachoreticæ contraheret consuetudinem. Hæc Anonymus fidei veterum congruenter tradit. Confugit ipse nonnunquam ad *Vitam Epiphanii antiquam*, vivo *Epiphanio* magna ex parte scriptam. Hanc alii sublestæ fidei esse clamant. *Dupinius* addit & hoc, eam esse opus Metaphrastæ. Noster e contrario monet, *Dupinium* hic sese fefellisse: Metaphrastes enim vixit seculo X, Vitam vero hanc *Epiphanii* jam Seculo VII ineunte laudavit *Joannes Eleemosynarius. Leo Sapiens*, Imperator, desumsit inde elogia universa, quibus *Chrysostomum* excepit. Magna ejus pars in *Synaxarium* Imperatoris *Basilii Porphyrogennetæ* translata fuit. Scriptores hi Metaphraste sunt omnino antiquiores. Autor Vitæ illius antiquæ stilo utitur conciso ac simplicitatem spirante; Metaphrastæ autem scriptura est diffusa, periodis expolita, & Oratorem decente magis, quam eum, qui historiis conscribendis operatur. Fabulosi quid passim illam Vitam antiquiorem redolere, Noster adeo haud inficiatur, ut id potius *Baronio* ac *Petavio* largiatur, ratus tamen, multa ei inesse, quæ Autorum, ætate æqualium, testimoniis congruant, ac fide sint omnino digna. Autorem historiæ hujus licet divinando significare. Ipse enim in Præfatione fatetur *pag. 11*, sese exstitisse primum, qui Ecclesiæ Romanæ prodiderit errores *Curayeri*, (quantum ad Ordinationem Episcoporum Angliæ attinet,) eosque susceperit refellendos. Unde intelligere licet, *Jacobum Gervasium*, qui Historiam *Sugerii*, nec non *Abelardi* & *Heloissæ*, scripsit, *Epiphanii* vitam adornasse. Nec ipse desistit *Curayero* insultare. Loco enim excitato existimat, hunc vestigia hæreticorum premere, ac ejus fugam ad Britannos, orbe divisos, degenerasse in defectionem ac manifestissimam adversus Ecclesiæ Romanæ consulta rebellionem. Notat Præfatio-

nis

nis conditor deinde interpretationem, qua *Curayerus* P. *Sarpii* Historiam Concilii Tridentini in Gallicum convertit. Nec molliter de annotationibus, a *Curayero* ad *Sarpium* adjectis, sentit. De *Curayero* & Opere illo sic judicat: *Opus monstrosum, discipulo* Lutheri *dignum, qui illum pudore deberet suffundere, eo quod minime adhuc salutis suæ fuit studiosus. Cæcitas ipsius eo procedit, ut ne quidem animadvertat doctrinarum pugnam, ac repugnantiam, quæ in ipsius libro dominatur; nec sentiat, se nulli addictum esse religioni, dum omnibus favet, nisi forte Deistarum religioni studet. Huc collineant magni ipsius labores.* Addit adversarius *Curayeri*, hunc peccare, dum Anglicano Reformatorum cœtui nomen Ecclesiæ, sibique nomen Pontificii hominis, & Canonici regularis ad S. *Genevievæ*, tribuat; Ecclesiæ enim Pag. 75.
Anglicanæ deesse tum sacerdotium, tum sacrificium; a collegio Canonicorum S. *Genevievæ Curayerum* A. 1728, 30 Jan. esse publice ejectum, dirisque devotum. Omittimus reliqua. Ex adjuncto Abbatis *Richardi* suffragio ac approbationis indicio ad A. 1720 perspicitur, vitæ *Epiphanii* Autorem exstitisse Abbatem, qui sese in secessum abdiderit. *Gervasius* certe ex Monacho Carmelitano Abbas factus est Trappensis, ac posthæc divertit in solitudinem, ne contumelias, Anglis impactas, lueret. Miramur intemperiem animi, qua Autor in *Curayerum* æstuat & insurgit. *Capitibus quatuor* tractatio constat universa. *Primo* recensetur vita *Epiphanii* inde a vitæ exordio usque ad primordia sacerdotii suscepti. *Secundo* exponitur ejus ad Episcopatum Salaminensem accessus ac argumentum Ancorati. *Tertio panarium* enucleatur. *Quarto* significatur ejus iter ad *Apollinarem* errori eximendum, colloquium, cum *Vitali, Apollinaris* discipulo, institutum, origo schismatis, a *Lucifero* Calaritano per imprudentiam ampliati. Adjunguntur ejus ad Concilia profectiones, inprimis Romanum, colloquia ejus, Salamine cum S. *Hieronymo* & S. *Paula* habita. Exponitur origo controversiarum, quæ *Joannem Hierosolymitanum* inter & *Epiphanium* intercesserunt. Hic disjecit imaginem Jesu Christi. Gontendit 327.
Autor, actionem hanc Iconoclastis haud favere. Explanantur ejus lites cum *Joanne Hierosolymitano*, quas ordinatio *Pauliniani*

niani exaſperavit. S. *Epiphanius* inviſit *Paulam* ægrotantem ac
Pag. 337. Salamine infeſtatur redux. *Hieronymus Epiphanii* inviti in La-
tinum convertit Epiſtolam, ac ſcribit pro eo contra *Joannem*,
de quo fecimus mentionem. Patriarcha Alexandrinus venit
Hieroſolymam ad hanc litem ſedandam. *Theophilus* ſententiam
354. mutat, & *Origeniſtis* adverſatur. Ipſe reconciliat pacem cum
Epiphanio, ejusque partes ſuſcipit defendendas. Solitarii, ſeu Ana-
375. choretæ, infeſtantur, ac Conſtantinopolin diſcedunt, ubi a *Jo-
anne Chryſoſtomo* recipiuntur. *Theophilus* ad *Epiphanium* dat
literas, ut *Chryſoſtomo* eum reddat infeſtum. Anachoretæ querelam
ſuam ad Imperatricem deferunt. *Theophilus* in baſilicam Impera-
toris citatur ad rationem actionum ſuarum reddendam. Accuſa-
380. tores continent ſeſe in carcere uſque ad ejus adventum. *Epipha-
nius* adverſus *Origeniſtas* Synodum cogit. Alexandriæ agitatur Sy-
nodus eandem ob cauſam. *Theophilus* ire Conſtantinopolin feſtinat,
ejusque iter occupare *Epiphanius* ſtudet. *Epiphanius* Conſtantino-
polin appellit. Ordinationem ibi peragit quandam haud ſatis cano-
386. nicam, ac recuſat uti hoſpitio, quod *Chryſoſtomus* obtulerat. Fratres
magni adjudicantur morti in foro eorum, qui eccleſiaſticam
389. haud agebant vitam. *Epiphanius* cum S. *Olympiade* init com-
390. mercia, ut eam cum *Chryſoſtomo* in pacem & concordiam re-
ſtituat; incurrit in odia Imperatricis; cum fratribus magnis
conferre conſilia ad ſalutem recuſat; tandem illa init, faſſus,
ſeſe fuiſſe præoccupatum contra eos atque *Chryſoſtomum*; re-
396. verſurus in patriam, diem obit ſupremum in itinere. Addit hiſce
Autor luctum, quo Diœceſios Salaminienſis homines *Epi-
400. phanium* fuere proſecuti; honorem, quo poſt exceſſum fuerit
ornatus, ſubjungit; miracula ejus recenſet; opera ejus, quo-
rum ætas eſt incerta, illuſtrat. Exhibet catalogum errorum,
qui *Epiphanio* tribui ſolent. Refellere & diluere conatur erro-
405. rum ejusmodi dicam. Subtexit Apologiam, calumniis hære-
ticorum, id eſt, *Sculteti*, oppoſitam. Hæc eſt Operis ſumma,
hoc eſt argumentum. Index diligenter adornatus coronidem
Operi imponit. Operæ pretium fuerit, addere nonnulla me-
23. moratu digniora. *Epiphanio* linguam Syriacam fuiſſe vernacu-
lam, Ven. Autor exiſtimat. *Epiphanius* apud *Hieronymum Ep. 60*,
ſeſe

sese aquam Euphratis bibisse, significat. Hinc colligit Noster,
ipsum peregre abiisse aliquando in Arabiam vel Armeniam. In
Caria tradit *Epiphanius* sese bibisse ex fonte urbis Cibyræ, cu- Pag. 24.
jus aqua sese mutet in vinum hora eadem, qua Christus idem
miraculum effectui dederit Canæ, *Hær. 51 Cap. 30.* Posterius 25.
sancte credimus; prius vero suffragio haud dignari lubet. Quan-
topere doctrina Arianorum evaserit per orbem Romanum uni- 29.
versalis, *Constantino Magno* defuncto, Autor ita exponit:
*Nemo sustinebat amplius publice refellere, vel damnare, Arium, e-
jusque doctrinam, nisi qui sese exponere mallet gravissimo oneri
autoritatis imperialis, & anathematibus ecclesiæ, tunc trium-
phantis.* Unde consequitur, characteres, quos Pontificii tri-
buunt Ecclesiæ catholicæ, tum Arianis fuisse proprios. *Euse-
bium* Nicomediensem Ven. Autor Arianis adjungit, qui ortho- 33.
doxos infestarunt. Nec monere omittit, fœminas aulicas Aria-
nis quam maxime pollicem pressisse, ac *Athanasium* horruisse.
Persecutionem, quam Consubstantialistis *Constantius* intulit, ipse
graphice exponit. *Marcellus*, Ancyræ Episcopus, orthodoxus- 37.
ne, an Arianismi fautor, exstiterit, determinare non audet. *Pho-
tinum* certe, Diaconum suum, & Photinianismi autorem, *Mar-* 48.
cellus publica dehortatione a veneno erroris haud deterruit.
Epiphanius Hær. 72, Athanasii exemplo, *Marcellum* hæreseos
accusare veretur. Ipse autem Autor, *Marcellum* ab hominibus
ætatis nostræ pro orthodoxo habendum esse, existimat. Hi- 51.
storiam *Epiphanii* de *Josepho* comite, qui, Jesum Christum
exstitisse Messiam, sibi persuaserat, nec tamen doctrinam Chri-
stianam profitebatur, sed potius in Judaismo persistebat, Autor 64.
conatur ab aliorum objectionibus vindicare. Archonticos, speciem
Gnosticorum, creationem mundi principiis diversis tribuentes, ac- 76.
curate describit. Candide fatetur Autor, *Epiphanium* specie hono-
ris ecclesiæ ac gloriæ Dei nonnunquam ad avia fuisse abductum,
e. g. in lite adversus Origenistas, contra *Meletium* & *Chryso-
stomum.* Non possumus, quin hanc Ven. Abbatis probitatem
laudemus. Ipse originem vitæ cœnobiticæ, per Occidentem 81.
approbari cœptæ, sollicite expiscatur & exponit. *Epiphanius*

 97.

ſubjunxit Ancorato Symbolum fidei Nicænæ. At recentior manus ibi ſubſtituit Conſtantinopolitanum. Spiritum ſanctum a patre filioque procedere, inibi *Cap. 7* & *8* jam docuit *Epiphanius.*
Pag. 141. Hæc & complura alia Autor Ven. erudite & venuſte ediſſeruit, hiſtoriam Seculi IV eccleſiaſticam ubique illuminans. Quæ inſtar Apologiæ pro *Epiphanio* adverſus Proteſtantes expoſuit, ea, ſi otium nobis ſuppetat, alio tempore ſub incudem & examen revocabimus.

TRAITE' DE LA VERITABLE RELIGION, &c.

hoc eſt,

TRACTATIO DE VERA RELIGIONE ADVERſus Atheos, Deiſtas, ſimulacrorum cultores, Judæos, Muhammedanos, & univerſum religionis falſæ genus.

Tomi V.

Pariſiis, opera Hippolyti Ludovici Guerini, 1737, 8. Alph. 8 plag. 1.

Habes hic, Lector, denuo appoſitas dapes, quibus veritas religionis Chriſtianæ, ejusque Pontificiæ, exhibetur. Varia hoc Opere, in Diſſertationes partito, pertractantur, & quæ haud ſigillatim in exponendo ejusmodi argumento proponi ſo-
Tom. I lent. *Diſſertatione I* de Atheiſmo, ſpeciebus ejus diverſis, &
pag. 9. momentis annexis, agitur. Largitur Autor & contendit, dari atheos theoreticos, negative tales, ac ob convictionem erroris ſui tranquillos. *Diſſertatione ſecunda* differit de atheiſmi ori-
15. ginibus, ac ejus remediis. Dari atheiſmum theoreticum poſitivum, haud negat, ex erroribus, educationi ac inſtructioni
20. & ſtudiorum tumultuariæ tractationi tribuendis, exortum. Præſidia & fontes hujus atheiſmi porro quærit in obſcuritate mentis involuntaria, negligentia ad rejiciendam meliorem inſtitutionem proclivi, & moribus depravatis. Judicio noſtro hæc atheiſmi theoretici poſitivi imago ſpectat ad atheiſmum theore-

theoreticum negativum. *Positivus* enim est ille, si quis argumentis genuinis, dextreque institutis, didicit, Deum nec dari, nec dari posse. Si darentur argumenta ejusmodi, positivus atheismus suo niteretur fundamento, nec culpa notandus esset. At id, quod inde consequitur & emanat, inficiantur & horrent merito omnes Philosophi ac Christiani. Athei soli, ad tempus obbrutescentes, illud admittent & suffragio dignabuntur. Unde fit perspicuum & evidens, atheismum theoreticum positivum esse contradictione plenum. Persuasiones vanæ & ementitæ conclusiones ad ratiocinationes monstrosas & fallaces sunt referendæ, & atheismi theoretici negativi colluviem constituunt. Autor deinde invitamenta & escam rationum, quibus atheismus producitur, expendit. In hunc censum vocat credulitatem, morum corruptelam, utilitatem præposteram, divisionem naturæ divinæ falsam, & argumentorum pro stabilienda unius Dei doctrina infirmitatem. Refellit ipse merito eos, qui Pag. 35.
sibi persuadent, atheismum desideriis hominum esse accommo- 43.
datum, ac, theismum desiderio hominis infinito respondere, ostendit. Emolumenta & fructus sententiæ utriusque inter sese confert, ac, theismum utilitatibus fructuque esse ditissimum, atheismum vero inopem & vacuum eisdem, demonstrat *Dissertatione tertia. Dissertatione quarta* exponit dogmata atheis- 53.
mi, methodos diversas ad eum diruendum & evertendum excogitatas, & methodorum ejusmodi examen. Inprimis solide docet, atheismum falsum esse & absurdum. De natura plasti- 62.
ca differit, argumenta, quæ videntur atheismo favere, recenset atque refellit. *Dissertatione quinta* atheismum porro refu- 66.
tat, & argumenta promit, quæ, Deum existere, creatorem omnium rerum, docent. Rationes ipse suas sic subducit. Ali- 73.
quid hodie existit. Id itaque vel ex nihilo, id est, sine causa, vel ex semet suasque per vires, vel per causam externam, cœpit existere, vel a sese existit, id est, necessario & æternum existit. Primum illud locum nequit invenire. Quis enim affirmabit, id, quod non existit, seu nihilum, viribus esse instructum, & operari posse? In casu secundo inest vera contradictio. In casu tertio aut progressus in infinitum ponendus, aut acquiescendum

ſcendum eſt in ente aliquo ſempiterno, ſuisque viribus viven-
te. Progreſſus ille eſt abſurdus, & contradictione ſqualet, ſive
cauſas continuo novas, ſive cauſas circulares, in ſubſidium voces.
Hoc vero diſtinctius erat evolvendum. Ut dicamus, quod res
eſt, ponitur in hac ratiocinatione, non evincitur, mundum
eſſe creatum & contingentem. At neutrum ab Autore eviden-
ter fuit evictum. Quid? ſi atheus, mundum eſſe æternum, con-
tenderit? Contingentiam mundi eſſe curate demonſtrandam,
quis inficiabitur? Hac extra dubitationem collocata, nihil effu-
Pag. 76. gii ſupereſt atheo amplius. Senſit hoc Autor ipſe; quare ratio-
cinationem, atheo opponendam, ſic inſtruit: Si omnia entia,
quæ hodie exiſtunt, ſunt creata & contingentia, nullum ipſo-
77. rum eſt nec neceſſarium, nec increatum. Atqui res, quæ con-
ſtituunt mundum, ſunt contingentia. Ergo, exiſtat aliquid per
ſeſe æternum, neceſſe eſt, cujus vi mundus ſit productus. Mal-
lemus, id, quod contingens eſt, ab eo, quod eſt creatum,
in demonſtratione fuiſſet ſeparatum. Si enim ex contingentia
mundi oſtenderis, Deum exiſtere, tum demum oſtendere li-
cebit, mundum a Deo eſſe creatum. *Spinoza* enim aliquis,
qui, mundum per cauſam immanentem ſemper exſtitiſſe per ne-
ceſſitatem internam & immutabilem, ſomniat, ridet omnino, ſi,
in exordio demonſtrationis de re creata diſſeri, cognoſcit. Mo-
net Autor ſolide, exiſtentiam Dei æternam a nobis quidem com-
prehendi haud poſſe, cognitu tamen eſſe facilem, nec ob igno-
rationem modi, quo res exiſtit, negandum eſſe, rem ipſam
79. exiſtere. Exempli loco addit, materiem mundi in infinitum
eſſe dividuam, licet modus infinitæ diviſionis animo formari
haud poſſit. Nobis vero liceat monere, diviſionem illam in-
volvere contradictiones haud unas, & fœcundam eſſe progreſ-
ſu cauſæ materialis, re vera exiſtentis, in infinitum, quem a-
theus pro prora & puppi ſomniorum ſuorum amplectitur. Si
una manu demamus atheo ſubterfugia & latebras, altera vero
ei robur argumenti, quod anxie circumſpicit, largiamur; non
poſſumus non in labefactando atheiſmo deſtinationem fruſtrari.
81. Pergit Autor, oſtendens, mundum adſpectabilem haud eſſe il-
lud ens neceſſarium atque ſempiternum, rationem interferens,
illum

illum esse contingentem tum respectu formæ, tum ratione materiæ. Absurdum sane est, esse sua vi sempiternum, simulque esse contingentem. Alia autem instat quæstio, an mundus contingens per Deum potuerit esse æternus. *Cœpisse* & *æternum exstitisse* sibi mutuo repugnant. Quare illa Scholasticorum æternitas mundi contingens & hypothetica per sese corruit, ac explodenda est. *Abbadie* quidem novitatem mundi ausus fuit demonstrare ex artium, scientiarum, legum, imperiorum, commercii, & historiarum, originibus & incrementis haud adeo antiquis; sed ad terram hæc spectant, ejusque præsentem indolem. Mundum omnem reliquum ideo esse haud adeo antiquum, athei negant, causati, vicissitudines corporum totalium dari, & hæc subinde novam induere indolem. Opponenda sunt atheis argumenta robusta, convincendi vim spirantia, nervis artubusque prædita. Reliqua, quibus deest in eo conflictu vis ac acies, sunt aliis usibus seponenda. In hunc censum referimus illud, quod ab origine generis humani haud adeo antiqua desumsit Autor. Negatur omnino, dari generis humani progressum in infinitum, siquidem mundus est contingens, ac partes ejus singulæ sunt contingentes. Quam ob causam genus quoque humanum est contingens, ac aliquando cœpit. At quid opus est, ostendere, singulis mundi partibus deesse progressum durationis in infinitum? Simul atque atheus contingentiam mundi, & principium rationis sufficientis, admittit, atheismus ejus est expugnatus. Miramur omnino, dari viros doctos, qui hoc principium conculcant & rodunt, simulque tamen eo utuntur, ut ostendant, dari rationem sufficientem, cur mundus hic contingens existat, eamque in Deo terminari. Si re ipsa id admittere nolunt, tum largiuntur, dari mundum posse contingentem, licet haud existat ejus creator; quæ opinio est utique omni atheismo absurdior. Autori placuit fundamenti loco ponere hanc propositionem: *Quicquid existit, id existit per causam vel internam, vel externam.* Simul ac vero eam ad Deum 90.
transtuleris, affirmandum erit, existere aliquid posse per causam internam, id est, posse a se & per se esse productum.

B Id

Id vero rurſum fertile & plenum eſt contradictione. Qui enim eſt cauſa ſui interna, is jam exſtitit, antequam exiſtere cœpit. Sin putes, exiſtere per cauſam internam eſſe idem ac vi ſua exiſtere, tum vocula *cauſæ* abuteris. Cauſæ enim reſpondet effectus, ſi quid per eam exiſtit. Principio rationis ſufficientis hic eſſe opus, nemo videt unus, licet id quoque verum ſit: *Dum fugiunt homines errorem ex odio in homines ſecus ſentientes concepto, facile in contrarium currunt.* Quid de reliquo Autoris apparatu ſit ſentiendum, facile pateſcit. Deeſt paſſim tractationi methodus demonſtrandi ſatis rigida, ſatisque accurata. Admittuntur hinc inde ea in veritatum ſeriem, quæ, non niſi addita limitatione, eo erant trahenda. Poterant multa ſeponi, ordo poterat ſcopo accommodatius inſtrui, vox *eccleſiæ* poterat diſtinctius enodari. Deſideravimus quoque paſſim teſtimoniorum hiſtoricorum fidem. Nec tamen inficiamur, pleraque eſſe prorſus inſignia, rationem tractandi venuſtati & elegantiæ eſſe affinem, & argumenta exponi pulcherrima. Dabimus lectori ſumma univerſæ tractationis capita, ut oculata fide diſcat, quantum Autor decurrerit ſtadium, & quid ab ipſo ſit ex-

Pag. 101. ſpectandum. Ipſe, materiam, id eſt, corpora, per vires motrices ac reſiſtentes cogitationibus inſtrui poſſe, argumentis it comprobatum. Idem hoc utitur dilemmate: Si materiatum cogitare poteſt, facultas illa ipſi inhæret vel ex virtutibus inſitis, eisque aut cognitis, aut incognitis, vel ex potentia Dei infinita. Negat vero utrumque, ac inde conficit, materiem cogitandi capacem haud eſſe. Quis enim affirmare ſuſtinebit, ex ſoliditate, figura, diviſibilitate, motu, & quiete, cogitationem exponi poſſe? Mechanica phænomena & regulæ coſmologicæ hic

106. utramque faciunt paginam. Motus enim fit, Autoris judicio, a cauſa materiali externa, quæ rurſus ab alia, & hæc ab alia, moveatur, &, ſecundum ſyſtema atheorum, ſic in infinitum. Ad motum inteſtinum & vim, quæ corporibus ineſt nativa, haud reſpexit Autor. Quid? ſi atheus objecerit, cogitandi facultatem inniti motui corporum inteſtino perfectiori? Suffecerit oſtendiſſe, motum quemcunque corporeum effectibus eſſe fœcundum,

cundum, qui cogitationum indoli prorsus repugnant. Objectiones atheorum sunt variæ. Suspicantur ipsi, notionem de Deo haud dari, eamque esse incomprehensibilem, creationem esse ad ἀδύνατα referendam, nihil esse materia prius, motorem primum haud dari, stultitiam & ordinis defectum ubique in mundo exstare, casibus fortuitis principium ordinis, in mundo obvii, tribui posse. His objectionibus occurrit ac medetur Noster. *Dissertatio sexta* exponit de natura substantiæ su- Pag. 183.
premæ, ac diversis ejus virtutibus, fassus tamen, lucem tenebris hic in mente nostra misceri. Præcipue dat operam, ut distincte doceat, Deum e variis diversisque corporibus vel ani- 189.
ma haud esse conflatum, nec esse mundum. Portenta *Spinozæ* solide evertit. Ostendit contra, Deum esse substantiam mere 197.
spiritualem, eamque unicam. Objectiones, huic pronuntiato opponi solitas, sollicite enervat, inprimis spatium illud extensum, individuum, immobile, penetrabile, æternum, necessarium, & infinitum, quod aliqui finxerunt, rati, vel illud esse 224.
Deum, vel certe organon Dei sensorium. Elaborat hinc Autor, ut æternitatem Dei stabiliat. Differit deinde de æternitate successiva & non-successiva in utramque partem, ac negat, 239.
definiri posse, utra harum Deo sit tribuenda. At vero essentia & vis Dei est 1) immutabilis, & 2) ab omni successione intestina libera. Is, in cujus intellectu & voluntate est aliquid successionis, addiscit aliquid, & novas expetendi vel aversandi rationes indipiscitur assumitque, eamque ob causam mutabili essentia & vi est præditus. Hoc vero repugnat simplicissimæ Dei essentiæ, ejusque necessitati existendi & essendi absolutæ, immo ipsis sacris literis. Deus mutabilis est non Deus. Quis tuto confidere potest ei, qui aliquid addiscere & oblivisci potest? Socinianorum suffragio gaudet æternitas Dei, successionibus fœta internis. Successionem in operibus divinis dari, haud negamus; ipsam vero in ipsa ejus essentia, vi, & attributis, locum habere, pernegamus. Persequitur Autor præterea doctrinam de reliquis Dei virtutibus, ac in objectionibus solvendis ac removendis sese præbet diligentissimum. Infini- 281.
tatem Dei exponit per perfectionum omnium cogitabilium pos-

 sessionem,

ſeſſionem, quarum una haud excludit aliam. Objectiones *Hollmanniana* hic in cenſum veniunt, quæ ante biennium ex-
Pag. 291. ortæ demum fuerunt. Propoſitio iſthæc eſt ſingularis: *Deus in decretis liberis omnino eſt immutabilis*, ſi cum hac conjungatur *pag. 304: Quæcunque neceſſitas, ſive interna, ſive externa, de-*
303. *ſtruit libertatem.* Libertatem tradit eſſe facultatem faciendi vel omittendi rem, prouti mens judicat, actionem eſſe convenientem, vel minus. Addit ipſe: *Omnis actio voluntaria non eſt libera.* Meminit beatitudinis, quam appetamus voluntarie, nec tamen libere. At Deus convenientiſſimum quodque non poteſt non appetere, judice eodem, & id voluntario appetit. Quid ergo? Libertatem Autor Deo verbis tribuit, re ipſa ad-
305. imit, voluntarium tamen Deo relinquit. Tandem vero ipſe ſic ſeſe expedit, ut tradat, actiones Dei internas haud eſſe liberas, externas gaudere libertate, e. g. creationem. At, ſi recordemur, actiones Dei externas niti actibus ejus volendi & intelligendi internis, actiones etiam Dei externæ pro ratione complexus ſententiarum erunt minus liberæ. Nec tamen dubitamus, ipſum dubitationibus hiſce noſtris diſſolvendis ſatis eſſe parem. Quis enim contendit, Deum unica tantum ratione aliquid efficere poſſe? Quis credet, ipſum extrinſecus agere per neceſſitatem uniformem & mechanicam? Agit is itaque citra coactionem alterius, ex viribus internis, ac appetendo ſemper optimum, idque ex vero tale. In regenitis & beatis imago ejus exſplendeſcit. Servi cupiditatum abnormium agunt impulſi & coacti ad malum, viribus boni, quod Deo probatur, deſtituti, appetuntque ea ſub ſpecie boni, quæ ſunt exitioſa. Hanc notionem libertatis ſequitur ipſe Deus in ſacris literis. Fruſtra ſunt, qui Deum libertate orbare ſuſtinent, eo quod non niſi convenientiſſimum & optimum expetit, & id, quod ei oppoſitum, averſatur. Si is ita eſſet comparatus, ut viribus præterea nullis eſſet inſtructus, tum dici ſane poſſet carere libertate.

321. Omnipotentiam, ſcientiam, præſcientiam, ad contingentia quoque futura moralia patentem, veracitatem, & providentiam
345. Dei, Autor confirmat, & ab objectionibus vindicat. Sunt, qui arbitran-

arbitrantur, substantias creatas sua vi, semel insita, subsistere. Hos quoque horret & merito refellit. *Dissertatione septima* inquirit, utrum atheismus, an superstitio, sit pejor. *Baylii* ar- Pag. 389.
gumenta hic convellere & revincere studet Autor. *Dissertatione octava* examinat argumenta, quæ passim ad comprobandam Dei existentiam adhibentur. Argumentum, a consensu gentium peti solitum, pronuntiat minus esse solidum. Id, quod 406.
a conscientia desumitur, vi nulla excellere, credit. Illud, quod a periculo atheismi arcessitur, minus esse solidum, decernit. Argumentum, a possibilitate entis supremi desumtum, 419.
victoriæ plenum existimat. Illud enim necessario existit, ac, si potest existere, re vera existit. Id, quod ab idea infiniti 433.
depromitur, discutit, ac, validum firmumque esse, pronuntiat. 435.

Tomus secundus expendit Deismum, & Theologiam naturalem Tom. II.
exponit. *Dissertatio prima* occupata est in distinguendo bono ac malo morali. *Hobbesii* opinionem, qui, boni notionem ab opinione & arbitrio pendere, credidit, repudiat. Moralitatem statuit internam, bonique ac mali ideam inniti naturæ rerum, non legibus mutabilibus arbitrioque conformibus, ostendit. Moralitatem illam ordinis ratione esse priorem legibus po- pag. 9.
sitivis divinis, docet. Perill. *Wolfii*, *Leibnitii*, *Grotii*, ac *Pufendorfii*, posterioris ac sese emendantis, eadem est vox, eadem sententia. Differre re ipsa mali bonique ideam & sensionem, ex remorsibus angoribusque conscientiæ evincit. Quæ 15.
hisce pronuntiatis opponi solent, ita enodantur ab Autore, ut dubitationis supersit nihil. *Dissertatio secunda* versatur in obligatione faciendi bene, & fugiendi prava. Obligationem hanc ostendit esse superstructam naturæ rerum, voluntati spiritus su- 29.
premi, & indoli societatum, quibus homines nomina dederunt. Hinc ostendit, quid sit virtus, quid sit peccatum. *Dis-* 32.
sertatio tertia exponit præmia, virtutibus juncta, & pœnas, peccatis debitas. Monet, dari compensationem hac vita posteriorem & excellentiorem, siquidem in præsens virtutibus sæpe haud sit præmium, nec vitiis sua pœna. Vitam dari hac 39.
vita seriorem, exinde etiam colligit, quod mundus haud sit ita conformatus, ut in terra liceat frui tranquillitate & beatitudine. 41.

Deistæ, qui, vitam futuram dari, negant, in hujus vitæ variis retributionum generibus quomodo acquiescere possint, difficile est divinatu. *Dissertatio quarta* edisserit æternitatem pœna-
Pag. 47. rum ac præmiorum. Autor bene monet, perpetuitatem pœnarum infernalium e lumine rationis haud innotescere, ac Deistas eam repudiare, licet, vacuitatem beatitudinis in impios redundare; haud inficientur iidem. *Dissertatio quinta* vindicat doctrinam de mentis immortalitate. Animam esse a corpore diversam, ostendit, objectionesque, in contrarium obortas, profligat. Harmoniam seu commercium animæ corporisque in my-
76. sterii, impervii nobis, loco deputat, arbitrioque Dei illud transscribit, siquidem anima & corpus essentiæ ratione & toto cœlo discrepant. Commercium illud situm esse existimat in diversis-
81. simarum operationum mutua communicatione. Immortalitatem animæ tribuit internam, immo externam ratione corporum ac spirituum creatorum, non vero respectu omnipotentiæ divinæ. Ostendit deinde, Deum potuisse ac voluisse animæ im-
87. pertiri durationem haud desituram. Deistas simul refellit, hisce oblatrantes. *Dissertatio sexta* dicata est demonstrandæ libertati humanæ, objectionesque, ex opposito obvias, revincit. *Dis-*
145. *sertatio septima* essentiam & indolem religionis naturalis expendit atque repræsentat. Cultum Dei internum & externum Autor exhibet descriptum, Deumque eo indigere, negat. Ob-
149. ligatos esse homines ad cultum Dei, solide demonstrat, siquidem is Deo gratus est, hominem quippe emendans & perficiens. Exercitia cultus externi esse indifferentia, putat, quæ
156. pudorem & modestiam haud violant, ac, ea esse expedienda, quæ a ministris religionis sint præscripta, contendit. Liceat monere, cultum externum Dei, interno conformem, pietatem & devotionem confirmare ac augere; actiones nullas esse per sese indifferentes, obstante moralitate interna; ac cultum externum ejusque exercitia posse existere, licet haud existant ministri seu antistites religionis. An enim dici potest, hominem, in solitudine versantem, a cultu Dei publico esse immunem? Negat tamen Autor, cultum Dei esse inventum hominis ex omni parte. *Dissertatio octava* docet, minus sufficere beatitudini obti-

obtinendæ Theologiam naturalem, ideoque necessariam & utilem esse revelatam. Deistæ hic in omnia alia eunt, quos amice Pag. 164.
exhortatur, definiens luminis, rationis quod vocant, fines & cancellos. Ut ostendat, dari religionem divinitus patefactam, provocat ad imperfectionem mentis humanæ, ad Philosophorum aberrationes & contradictiones mutuas, ad consensionem 167.
generis humani, vel potius eorum, qui sacra instituerunt, & ad sapientiam Dei. Mirum sane, cur, adminiculum tranquillitatis homini dari debuisse, omittat distincte docere. Sunt, qui credunt, Theologiam naturalem sufficere homini, ac desiderium Deo placendi facere in hoc momento paginam utramque. Hosce 189.
meliora docere elaborat. *Pars* nunc *tertia* procedit, consecrata P. III.
demonstrationi, qua docetur, existere ac dari religionem divinitus detectam. *Dissertatio prima* præmittit notas ejus, tum respectu ipsius per sese consideratæ, tum ratione dogmatum ejus, tum respectu promulgationis ac eorum, qui ipsam tradunt. Deistarum argumenta, quibus hi Scripturarios oppugnant, recenset Autor, & ad ea respondet. Facinus *Judithæ* laudari, Pag. 215.
negat, ratus, celebrari duntaxat ejus constantiam & fortitudinem, non vero cædem *Holoferni* illatam. At, quam infirma hæc sit responsio, nemo unus animadvertit. In libro *Judithæ* facinus ipsum celebrari, quis non videt? Protestantes, id esse confictum, & librum a Judæis & Ecclesia Christiana antiquissima pro divinitus inspirato haud reputatum esse, facile comprobant. Contradictiones dari Autor in sacris literis, quæ tales apparent, largitur; genuinas inibi exstare, negat. An autem, si sequamur Vulgatam, liceat id distincte comprobare, alia est quæstio. Subjungit hæc Autor: *Revelatio est clara, quantum* 216.
attinet ad substantiam dogmatum fidei & vitæ debitum in modum transigendæ, respectu eorum omnium, qui eam legunt citra opiniones præjudicatas. Notas revelationis constituit hasce primi generis: 1) perspicuitatem, 2) promulgationem, miraculis stabilitam, 3) prophetiam & miraculorum splendorem. De- 221.
siderant Deistæ promulgationis universalitatem respectu temporum ac locorum, nec non promulgationis evidentiam quam maximam. Respondet Autor, Theologiam naturalem, quam

Deistæ

Deistæ amplectuntur, carere promulgationis eadem universa-
Pag. 225. litate & evidentia, ac nihilo minus esse veram; Dei gratiæ
modum haud esse præscribendum; donum esse donum, licet
universalis illa & evidentissima declaratio haud accedat; con-
229. silia Dei esse hominibus impervia; religionem, Judæis traditam,
promulgatam & firmatam esse miraculis bene multis; religio-
nem, Judæis ac Christianis traditam, excellere evidentia ex-
optanda, sensuum scilicet & testium, illam Patriarchis, *Mosi*,
Prophetis, ac Apostolis, patuisse, hanc reliquis patere. Notas
234. tertii generis hasce expromit: 1) miraculorum effectionem ad
confirmandam missionem divinam, *Jud. VI* & *VII*, 2) prædi-
ctionis eventum non nisi divinitus cognitum, 3) vim miracula pa-
trandi, humilitatem legatorum, eorumque a lucro vel honore ca-
ptando aversionem. Notas secundi generis hasce definit: 1)
veritatem doctrinæ theologicæ & moralis naturaliter cognitæ,
2) ejus supplementum, beatitudini sempiternæ consequendæ
conformatum. Veri Prophetæ has constituit notas: 1) mores
bene conformatos, 2) enuntiationem salubris doctrinæ, 3) præ-
dictionem futurorum eventuum, lumini rationis impervio-
rum. Hæc *Dissertatio prima* complectitur. *Dissertatio secunda*
agit de Prophetia generatim. *Dissertatio tertia* exponit de
miraculis generatim, ac Autor tum *Sam. Clarkii*, tum *Hutte-
villii*, definitionem, de miraculo suppeditatam, repudiat. Dein-
ceps, miracula fieri posse, docet; evenisse, ostendit; ac tan-
dem, Deum eorum esse autorem, docet. Id vero nec sum-
mus Ecclesiæ Romanæ Pontifex, nec Theologi alii, largiuntur,
319. quod largitur & profitetur præterea, nempe vim & potentiam
miracula edendi a Deo dari posse diabolo ac spiritibus malignis.
Omnipotentiam certe, per quam eduntur miracula primi ge-
neris, cum diabolo communicari posse, negamus. Ad preces
vero dæmonum malignorum a Deo edi miracula, idem est, ac
Deum sapientissimos monarchiæ suæ fines negligere. Num quid
enim malitiosi genii regnum Dei amplificabunt, vel confirmare
343. enitentur? Tum Autor recenset notas, quæ intercedunt natu-
rale inter & supernaturale. Arbitratur, ex doctrina legati esse
colligendum, miraculum, ei adjectum, utrum a Deo, an a caco-
dæmone,

dæmone, sit profectum. Objici potest ita sentientibus, circulum committi vitiosum, si doctrinæ suscipiendæ ratio sit ex miraculo desumenda, ac miraculum rursus ex doctrina sit dignoscendum. Circuli hanc umbram facile propulsat Autor. Pag. 359.
Ipse jubet animum attendere in conflictu miraculorum ad excellentiam & numerum, a Dei parte facientem. Historia de Magis Ægyptiis *Pharaonica* videtur hanc opinionum determinationem Autori extorsisse. Statim ipse subdit, miraculis inesse 379.
vim internam comprobandi veritatem doctrinæ, cujus gratia edantur, oblitus ea, quæ docuerat, opinionis momenta. Quid enim? Si cacodæmon miracula ederet ad mendacia & falsa dogmata spargenda, anne hisce etiam vis ejusmodi inesset? Videtur hic Autor sibimet repugnare pro more plerorumque, qui huc usque de miraculis exposuere. Ille adjungit hæc duo, 1) miraculum, ab homine vivo editum, non esse testem probitatis ac sanctitatis, quæ insit ipsi, 2) miracula vero, super tumba hominis edita, esse sanctitatis, quæ eidem fuerit propria, documenta. Sanationes miraculo insignes credit eas, quæ ex- 391.
cludunt adminicula & medicamenta naturalia, quæ eveniunt subito, quæ dolores haud pariunt, quæ agitatione, tremore, & convulsionibus, carent vel ex toto, vel post brevissimam moram. 411.
Differit posthæc de examinibus innocentiæ per ferrum calidum & aquam ferventem, atque id, quod in eis fuit miraculosum, arbitratur exstitisse supernaturale. Examina autem illa 440.
credit minus sufficientia scopo, fallacia, & repudianda. Inficiandum itaque erat, Deum ea miraculis voluisse stabilire. Exequitur deinde commentando examen, aqua frigida peragi solitum, ac similem in modum de eo differit. Tum de virgula 454.
divinatoria commentatur, ejusque commotionem arcessit a geniis, qui homine sint potentiores, & quidem malignis, homini imponere studentibus. Hæc edisseruntur *Tomo II.* 483.

Hinc ad expendendam *Polytheismi* religionem Autor progreditur, ostensurus, doctrinas, paganis proprias, fidei esse sublestæ falsasque. Non est, quod hisce immoremur. Qui enim Theologiam Tom. III.
naturalem primoribus digitis attigerunt, facile illam quamplurimorum Deorum religionem prosternunt. De oraculis copiosius

Pag. 23. exponit, ac autores eorum putat fuisse sacerdotes, a mentibus
cacodæmonum animatos. Oracula nonnulla meris scatuisse im-
41. posturis, contendit. Quidni vero universa? Respondet ad hanc
56. quæstionem Autor negando. Oracula fidem exuisse ac colla-
befacta esse Jesu nato, sibi persuadet. Luce scilicet veritatis
mentes occupante, cessabant putidissima & caro vendi solita il-
la commenta. Inquirit præterea in miracula, quæ homines a
vera religione aversi jactarunt, ac inter suos edita fuisse tradide-
79. runt. Imperat sibi, ut credat, prodigia ac præstigias Magorum
Ægypti fuisse miracula genuina, refellens simul *Sercium*. Vi-
ctimas, a Diis comestas, statuas loquentes, curationes miraculi
120. plenas, quas pagani jactitarunt, levi brachio disjicit. Quo
148. facto, sese accingit ad religionem Judaicam, adversus Deistas
tuendam. *Mosen* re vera exstitisse ab omni impostura alienum,
docet. Pentateuchi fidem jubet esse sartam tectam. Historiam
de transitu per mare rubrum, ac de percussa petra, a nugis exte-
194. rorum vindicat. Interpretationes horum frivolas de serpente
202. aheno, & virga *Aaronis* reflorescente, amolitur. Subjungit hisce
vaticinia & prædictiones *Mosis*, ac sigillatim de Judaicæ œco-
213. nomiæ exitu commentatur. Disserit ibi de vaticiniis, ad ad-
ventum Jesu spectantibus, tunc eventum sortitis, cum nova
fundabatur œconomia. Respondet ad objectiones eorum, qui
238. contendunt, Messiam haud venisse, eo quod Judæi eum haud
susceperint, & notæ Messianæ in Jesum haud congruant. At,
prius ita eventurum, prædixerant vates divini; posterius vero
est falsum. Ostendit deinde, cultum Judaicum haud perennem
256. esse debuisse, siquidem Deus, fœdus novum seu dispositionem
novam accessuram esse, promiserat. *Dissertatio septima* ver-
satur in veritate religionis Christianæ stabilienda, & adversus
261. Deistarum, paganorum, Judæorum, & Muhammedanorum, ge-
nus omne vindicanda. Inprimis annititur hic Autor, ut,
Evangelistas esse fide dignos, evincat. Facta certe, ab eis ex-
270. posita, fieri potuerunt; a testibus oculatis & coævis sunt con-
firmata; ii, qui isthæc literis memoriæ prodiderunt, sinceri
fuerunt testes; imposturæ suspicio ab eis resilit quæcunque; ipsi
pagani, Judæi, ac Muhammedani, miracula Jesu pro veris ha-
buerunt

buerunt, ac, ea fuiſſe edita, credidere; facta, Evangeliis ſignificata, Pag. 283.
ad nos pervenerunt ſine ulla ſui mutatione. Religionem Chriſtianam eſſe divinitus patefactam, ex hiſce momentis Autor colligit. Vident nunc Pontificii, hanc demonſtrationem vacillare ac corruere, ni ipſi largiantur, fontes Codicis ſacri Græcos ac Hebræos perſtitiſſe incorruptos, ac ſcripta diviniora eſſe legenda a Chriſtianis, perſpicua quippe in eis momentis, quæ ad fidem & pietatem faciunt per ſeſe. Deiſtæ contra inſtant,
monentes, hiſtoriam Evangelicam trahere multum incerti ex 297.
disjunctiſſimi temporis intervallo, quo ætas noſtra abeſt ab illa; exſtitiſſe rationes, de factis, in hiſtoria illa commemoratis, dubitandi, cum facta acciderint; Evangelia eſſe corrupta & mutata, teſte veterum ſcriptorum jam indicio. *Celſus*, *Origene* teſte, libris Nov. Teſt. jam objecit adulterationes. Antiqua MSta non habent 12 poſtremos *Marci* verſus, nec hiſtoriam adulteræ *Jo. VIII*, nec illa *Joannis* de tribus in cœlo teſtibus. *Victor*, quem Noſter *Tmuitanum* vocat, refert, *Anaſtaſii* juſſu ſancta Evangelia eſſe correcta ac reformata. Sic putant rationes ſuas Deiſtæ. Reſpondet Autor facillimo negotio ad ſingula. *Origenes Celſo* hæc regeſſit: *Equidem a nemine alio mutatum Evangelium ſcio, præterquam a Marcionis & Valentini & fortaſſe Luciani diſcipulis. Quod crimen non eſt Evangelii, ſed eorum, qui id auſi ſunt depravare temere.* Autor largitur, additum eſſe nonnihil Evangeliis paulo poſt, quam autores eorum obierint, ac nominatim tria illa momenta ante memorata, ratus tamen, inde colligi haud poſſe quidquam, integritati ſacri Codicis adverſum, ſiquidem res ac doctrinæ, locis tribus illis commemoratæ, alibi in Nov. Teſt. quoque tradantur. Deinde poſtulat a Deiſtis argumenta, quibus evidenter doceatur, tria illa loca a manu recentiori eſſe in Novum Teſt. intruſa, ſed legi potius in antiquiſſimis ſcriptoribus Chriſtianis, ipſisque MStis
Græcis. Ad *Victoris* narrationem notat, *Macedonium* tentaſſe 322.
mutationem, at *Anaſtaſium* juſſiſſe libros ſacros integritati ſuæ reſtitui. Conſulendus hic eſt *Liberatus*, Diaconus Carthaginienſis, ſcriptor coævus, *Breviar. Cap. 19.* Depromſit hæc ſingula ex Anglorum ſcriptis, Deiſtarum gregi oppoſitis, licet eos,

per quos profecit, haud cenſuerit deſignandos laudandosve.
Exſtant ſane Evangeliorum libri *Anaſtaſio* antiquiores, qui ta-
Pag. 325. men cum recentioribus conſpirant ſatis accurate. Oſtendit Au-
tor deinceps, Jeſum fuiſſe legatum divinum, Deumque ipſum,
tum ex prædictione futurorum, tum ex miraculis, ab illo ex-
347. promtis. Vaticinia, ruinam gentis Judaicæ prænuntiantia, ſuæ
indoli relinquit, intercedens, ne quis ea pro prædictionibus ha-
beat politicis. Cum vero Autor exiſtimet, cacodæmonas poſ-
ſe miracula edere, ac de rebus futuris vaticinari per oracula,
immo vera inſtar angeli lucis proferre; difficile ſane eſt divina-
tu, quomodo divinitatem miſſionis Jeſu poſſit ex miraculis ac
366. prædictionibus ab hoc editis ſtabilire. Nihilo minus eam inde
392. ſtabilire, & objectiones repellere, molitur. Divinitatem religio-
nis Chriſtianæ per indolem Meſſiæ, qui eſt Jeſus, corroborat.
Denuo hic oſtendere laborat, Jeſum eſſe Meſſiam. Divinita-
tem religionis Jeſu Chriſti it comprobatum ex ejus reſurrectio-
ne, *Dittoni* pharetra uſus. Sollicite reſpondet eis, qui hiſce
oblatrant, contendentes, miraculo reſurrectionis ineſſe contra-
418. dictionem, reſurrectionem Jeſu minus eſſe publicam, quam ejus
mortem, ac a diſcipulis ejus duntaxat commemoratam, quo-
425. rum interfuerit exiſtimationem magiſtri defendere, teſtes, de
hac reſurrectione locutos, fide eſſe indignos. Tum vero di-
vinam Chriſtianæ religionis naturam & originem ſtabilire cona-
tur ex modo, quo ipſa ſuccrevit, & uſquequaque dilatata fuit.
448. Monent quidem Deiſtæ, aggregationem gentium ad doctrinam
Chriſti nil habere ſingulare, amplificationem eccleſiæ Chriſtia-
næ haud reſpondere prædictionibus de univerſalitate divini cul-
tus, a Meſſia ſtabiliendi, rei Chriſtianæ amplificationem ab in-
genio & arte hominum profectam fuiſſe, progreſſum religionis
ac martyrum conſtantiam eſſe ſigna veritati erroribusque com-
munia. At hos non dimittit Autor, reſponſo nondum inſtru-
467. ctos. Porro labefactare conatur opinionem eorum, qui, religio-
nem Chriſtianam doceri demonſtrarique, eo quod myſteria com-
plectatur, negant, immo ſibi perſuadent, religionem Chriſtia-
nam ſocietatibus conſervandis & amplificandis eſſe exitioſam,
ſiquidem cultores Romanæ Eccleſiæ perpetuo diſſentientes infe-
ſtent,

stent, hæreticos doceant esse puniendos, secedentes ab ipsorum placitis capite esse plectendos tradant, artibusque vaferrimis utantur ad religionem suam propagandam, ac sæpius per præsulem suum Imperatores Regesque sub religionis specie solio vitaque privaverint. *Dissertatio octava* occupata est in refel- Pag. 482.
lendo Muhammedanismo. Vitam & doctrinam *Muhammedis* præmittit, Arabicæ linguæ peritiam haud præferens. Ostendere autem studet, *Muhammedis* missionem haud fuisse divinam; doctrinam, ab ipso productam, ad Deum haud esse referendam; imposturæ & inventioni humanæ omnia deberi. Hæc 511.
Tomo III exponuntur. Succedit *quartus*, in quo Autor Tom. IV.
id agit sedulo, ut persuadeat lectori, veritatem religionis Christianæ in sola Romana ecclesia reperiri posse, & quidem tam conspicuo adspectabilique modo, ut eam oculis manibusque liceat usurpare. Imperat sibi, ut credat, demonstrari posse hoc pronuntiatum per *præscriptionis* viam adversus omnes sectas Christianorum, qui a Romana Ecclesia discesserint. Jura usucapione ac præscriptione acquiri posse, nemini obscurum; at, propositionum veritatem præscriptioni superstruere, fortuitum, anceps est, & periculosum. Rabbini & Judæi eadem præscriptionis via & methodo usi fuerunt adversus Jesum & Apostolos, & eandem insistunt in hunc usque diem. Sumit scilicet Autor, haud demonstrat, Romanam Ecclesiam inde ab ipsa origine fuisse ecclesiam ceteris præsidentem ac universalem, nec in ea unquam a doctrina Christi & Apostolorum fuisse discessum. Qui Historiam ecclesiasticam & Canones Conciliorum diligenti manu versarunt, norunt omnino, quid distent æra lupinis Perplacent illa Autoris: *Vera a Chri-* Pag. 3-
sto appellata religio non consistit tantum in cognitione veri Dei ac Jesu Christi, legati, ab illo missi in terram; sed complectitur 4.
etiam per sese fidem omnium doctrinæ articulorum, qua Jesus Christus instruxit homines, & ad cujus professionem ipse salutem affixit. Quicunque illam corrumpit, aut per additionem, adjungens ei aliquid ex suo ingenio, aut per subtractionem, resecans inde nonnihil, aut per immutationem, exponens arbitratu suo dogmata, incurrit is iram Dei. Recedendum est ab eo,

nec ille est audiendus. Ipse est falsus Propheta, qui maledictione cœlesti est dignus. Addit illud *Pauli* pronuntiatum, quo execrabilem pronuntiat illum, qui unicum παρ' ὃ doctrinæ Apostolicæ adjunxerit. Concilium certe Constantiense docet, doctrinam de promiscua communione sub utraque esse Christi & Apostolorum. Nihilo minus Ecclesia Romana, non obstante Christi institutione, & Apostolorum præcepto, & ecclesiæ primæ puriorisque usu, eam doctrinam mutilavit & sustulit; doctrinam de purgatorio, & sexcentas alias, doctrinis Christi & Apostolorum addidit; canonem librorum divinitus inspiratorum eo tempore, quo scriptores Apocryphorum & prima scripta non amplius exstabant, adversus testimonia ecclesiæ antecedentis & Judaicæ & Christianæ, dilatavit & extendit; & verbum non scriptum religioni Jesu adjunxit. Ne hoc altum ingrediantur, & hæc singula expendant Pontificii, ipsi methodum *præscriptionis* præferunt methodo *discussionis*. Illam Autor vocat brevem, compendiosam, facilem, & vulgo Christianorum
Pag. 5. accommodatam; hanc vero appellat longam, difficilem, & difficultatibus spinosis obsitam, doctis duntaxat congruentem. Si exemplum Christi & Apostolorum sequimur, tum methodus præscriptionis est proscribenda, & Christiani etiam, studiis haud exculti, docendi & convincendi sunt per argumenta & methodum discussionis. Causæ suæ male consulunt, suspicionemque imposturæ præbent, qui lectionem librorum Biblicorum suis adimunt, ac amplitudinem religionis suæ in hominum plebisque ignorantia ponunt. An modus propagandæ ecclesiæ hic sit divinus, genuinus, & homini, rationis usu mediocri imbuto, satisfaciens, Autori relinquimus arbitrandum. Ipse ad metho-
7. dum discussionis recte adhibendam loco principii ponit serium & exquisitum sacri Codicis ac traditionis studium. At Vir ille egregius nondum demonstravit, Jesum voluisse religioni suæ aggregari traditiones. Proceres plures ecclesiæ Judaicæ adjunxerant verbo Dei æque traditiones, quas tamen Jesus damnavit & explosit. Et ubinam exstat ille traditionum Romanæ ecclesiæ catalogus? Quot ipse constat articulis? Quandonam, qua fide, qua Dei inspiratione & providentia, ille cœpit & promulgatus est?

est? Anne illi, qui eum evulgarunt, missionem suam miraculis & prædictionibus confirmarunt? Utrum doctrinæ fidei, an agenda, an cerimoniæ & ritus innoxii, nitantur traditione, an isthæc omnia, quis distincte docuit? Si traditio est idem ac professio dogmatum eorundem per singula inde ab ævo Apostolico elapsa Secula, Pontificii certe ad traditionem provocare non debent. Primi enim Christiani ad *Hieronymum* usque & ultra canonem librorum Biblicorum professi sunt ac martyriis confirmarunt alium, ac eum, quem Pontificii successu temporis introduxerunt. *Dissertatione prima* Autor it comprobatum, reli- Pag. 13.
gionem veram & Christianam conspicua ratione inveniri in Ecclesia Romana, & hanc veritatem patere per methodum præscriptionis. Dolendum sane, notionem, quam de ecclesia Christi tenere oportet, ab Autore informatam fuisse animo, quæ a religione Christi & Apostolorum discedit. Societatem 15.
Protestantium appellat Autor *societatem satanæ*, *superstructam tabulis naufragii societatis Jesu Christi*, quasi Christus & Belial in unam societatem constituendam conspirare possint. O Deus, condona Autori gravissimum id peccatum! Ipse in eo est, ut ostendat, veram religionem Christianam inter Protestantes haud inveniri. Quo fine societatis vere Christianæ hos designat characteres: 1) antiquitatem, ad Jesum usque porrectam, tum ratione nominis, tum respectu ministerii; 2) propagationem per orbis partes præcipuas, & prodigiosam profitentium copiam; 3) pietatem, sanctitatemque vitæ, in fundatoribus ecclesiarum; 4) adspectabilitatem minus interruptam, & ad tempora usque nostra propagatam; 5) autoritatem pastorum, ad quam homines citra doctrinæ examen cœco currunt impetu, ad ipsorum nutum per cœcam obedientiam proni; 6) conformitatem cum promissis Christi *Matth. XXVIII, 20, XVI, 18*; 7) com- 32.
munionem cum sede Romana ob *Irenæi* locum *Lib. III Cap. 3*, quasi is tribuisset ecclesiæ Romanæ dominatum in reliquas universas, & ob *Cypriani Ep. 45* ad *Cornelium*, quasi *Cyprianus* ecclesiam Christi credidisset esse monarchiam, & postea nunquam errare posse in ullis fidei momentis, atque Romanam ecclesiam esse & mansurum cœtum Christi universalem, sibi persuasisset.

ſuaſiſſet. Ita potius erat colligendum: quicunque cœtus doctrinam Jeſu & Apoſtolorum ſequitur & affectatur, ac eundem cum Chriſtianis primis amplectitur librorum divinorum canonem, ille eſt eatenus eccleſia Chriſti. Atqui. Ergo. Promiſſiones, quæ ad univerſalem Chriſti eccleſiam ſpectant, ad Romanam trahere, & indolem corporis Chriſti myſticam atque cruci ſubjectam in ſplendorem externum & monarchiam adſpectabilem convertere, eſt idem, ac petere id, quod eſt principii lo-
Pag. 38. co. Contendit deinde, characteres veræ Chriſti eccleſiæ abeſſe a Proteſtantium cœtu, ſcilicet ex principii petitione. Sibi perſuadet, originem doctrinæ Proteſtantium non pendere a Chriſto & Apoſtolis, ſed a *Luthero*, *Calvino*, &c. quaſi reformatores inſtituerint religionem plane novam, nec potius monuerint homines, dogmata omnia eſſe probanda, ſed meliora & antiquiſſima retinenda. Quicquid Romana Eccleſia habet doctrinæ Chriſti & Apoſtolorum conforme, id reformatores noluerunt repudiatum; additamenta, & ſubtractiones, ac varium illud παρ' ὅ, repudiarunt. Quis dixerit, reformatores Ordinis Benedictini plane novum Ordinem condidiſſe? *Hadrianus VI*, Pontifex, non diſſimulavit, morbos errorum inſidere capiti & membris Eccleſiæ Romanæ, negavitque ſcripto publico, Pontificem Romanum errare non poſſe. Nec deſunt Pontifices alii, idem teſtati. Seceſſio a nævis, ab additamentis, & ſubtractionibus, quæ cum doctrina Apoſtolica conſiſtere nequeunt, non eſt rebellio vel hæreſis vel defectio ab eccleſia univerſali. Seceſſionem ejusmodi ſæpius molita fuit ipſa Eccleſia Romana in Conciliis ſuis, & ſubinde aliquam effectui dedit, licet nondum omnem. Quæ characteribus allatis opponi ſolent, Autor a-
146. moliri laborat. Ipſe inprimis annititur, ut oſtendat, Eccleſiam Romanam eſſe unicam Chriſti ſocietatem, licet libri canonici a divina inſpiratione haud ſint profecti. At qui fingi poteſt Eccleſia Chriſtiana citra religionem Chriſtianam? Hæc vero innititur Chriſti & Apoſtolorum doctrinæ, quemadmodum Autor *pag. 3* & *4* fuit confeſſus. Undenam vero de indole eccle-
151. ſiæ conſtat, niſi ex libris divinitus inſpiratis? Ipſe vero autoritatem eccleſiæ divinam præmittit doctrinæ de inſpiratione librorum

brorum Sacræ Scripturæ. Audacula videtur propositio, *pag. 168* allata, Deum Prophetis haud inspirasse singula verba, quibus usi sunt, sed nonnunquam reliquisse arbitrium delectus vocum illis ipsis. Directio divina certe nunquam eis defuit. Id vero, ni fallimur, idem docuit *pag. 174.* Historicis sacris verba ipsa esse divinitus inspirata, negat. Scriptores sacros, ne Pag. 179.
in errores inciderent, præmunitos fuisse, & ad scribendum a Deo determinatos, largitur. Differit deinde de argumentis, quibus vulgo solet θεοπνευςία librorum Biblicorum comprobari, & quatuor eorum rejicit. Exponit de diversis sacras literas exponendi methodis. Omittimus jam reliqua, siquidem Lector ex hac fimbria facillime de texto omni poterit judicium ferre. Nil certe venustatis & nitoris hic desideratur. Deistis passim egregie occurritur. Id vero, quod rei est caput, ita est involutum, ut incautus lector suffragium Autori haud facile sit denegaturus.

VITA E CAMPEGIAMENTI DEL SERENISSIMO Principe FRANCESCO EUGENIO, &c.

hoc est,

VITA ET EXPEDITIONES MILITARES SERENISSIMI Principis Sabaudiæ, FRANCISCI EUGENII, supremi Ducis bellici exercituum Imperatoriorum ac Imperii Romano-Germanici. Editio secunda, revisa, correcta, & accessionibus locupletata.

Venetiis, typis Joannis Baptistæ Recurti, 1739, 4.

Alph. 1 plag. 17.

In Præfatione præmissa Autor docet lectorem, quantus exstiterit *Eugenius* ille inclytissimus & consilio & manu. Scriptores, unde sua hausit, indicare haud duxit operæ pretium. Ordinem instituit chronologicum, nec eorum quidquam omisit, quæ *Eugenius* excogitavit præclara, gessit excellentissima, præstitit admiranda, profligavit periculosissim . Vultus tanti Herois, ære expressus, libro præfixus apparaet. Præterea figuræ,

Pag. 113. æri incisæ, allatæ fuerunt nullæ. Infeliciores expeditiones Autor haud omisit, testatus, expeditione Telonem Martium versus suscepta exercitus fœderatos magnam partem periisse. Nonnunquam Orationes & Epistolas *Eugenii* intexuit. Rationes, quas ipse *Eugenius* proposuit in concilio Vindobonensi, rebus bellicis destinato, ob bellum Turcis inferendum, repræ-
208. sentavit exhibuitque ad verbum. Consilium ejus & orationem,
240. cujus interventu inducias cum Turcorum Imperatore A. 1717 fieri noluit, ad verbum adduxit. Exequias, a *Carolo VI* in honorem ejus institutas, subjunxit, ac in pietate reliquisque
298. virtutibus *Eugenii* Principis prædicandis operam collocavit haud exiguam. Non aberramus a veritatis tramite, si contendimus, libro hoc universam fere Europæ historiam bellicam, per annos 40 deductam, comprehendi. Indice subjecto argumenta significantur potiora.

D. NICOLAI HIERONYMI GUNDLINGII, REGII BORussici intimi & ecclesiastici Consiliarii, Prof. Publ. Ord. Halensis, gründlicher Discours über die Kayserliche Wahl-Capitulation Caroli VI, &c.

id est,

SOLIDÆ PRÆLECTIONES IN CAPITULATIOnem Imperatoriam Caroli VI, ob præstantiam & usum, una cum verbis Capitulationis, necessariis notis marginalibus, tabula synoptica Capitulationis, & amplo Indice, in lucem emissæ.

Francofurti & Lipsiæ, impensis Wolfgangi Ludovici Spring, 1741, 4.

Alph. 8 plag. 14.

Editor posthumi huius Operis est cultor & admirator vastissimæ eruditionis ac notitiæ, Germaniæ res complexæ, quæ quondam inerat Ill. *Gundlingio*, quem merito Polyhistorem, & promtuarium Juris Historiæque, tum literariæ, tum ecclesiasticæ, tum politicæ, portentumque eruditionis, appellamus. Si quis nil nisi expositionem jurium, quæ suppeditat Capitulatio, hic

hic quærat, is magnopere se fallit. Enucleantur hic origines reipublicæ Germanicæ, fines ejusdem indagantur, status omnis ex Historia per vicissitudines singulas eruitur, tractationes sæpius speciales intexuntur, & historia jurium publicorum Germaniæ ex penu Historiæ depromitur, hypotheses precariæ disquiruntur, & fictiones profligantur. Jungendæ tamen sunt huic Operi Prælectiones B. Autoris in *Cocceji Jus publicum*, & ipsa nonnunquam conferenda sunt *Gundlingiana*. Notat idem sæpius doctrinas & sententias, ab Illustri *Joanne Petro de Ludewig* in scenam productas. Immerito tamen negat, Marchiones Brandeburgicos appellatos fuisse Duces. Utilitates, ex reformatione *Lutheri* profectas, solide enarrat data occasione, easque ad Pontificios ipsos propagatas esse, docet. Fundamenta superioritatis territorialis non sub *Conrado I*, sed in interregno, esse investiganda, contendit, suffragio Ven. Abbatis *Gothofredi* in *Chronico Gottwicensi* munitus. Ad Procemium Capitulationis Cæsareæ epitomen suppeditat notitiæ de veteri medioque statu Germaniæ publico. Tabulis genealogicis hinc inde expositiones suas confirmat & illustrat, & genealogica feliciter subinde detegit huc usque incomperta. Methodo causarum minus favet. Meditationes ad Capitulationem Pag. 5.
Josephi, A. 1711 Halæ editas, *Obrechto* tribuendas existimat. *Lynckerum*, ejusque affectatorem, *Carolum Ottonem Thyllium*, statuit partium Imperatoriarum nimis esse studiosos. Capitulatio 9.
denotat conventionem, pactum, certas leges, utrinque initas. Italis significatus hic primum arrisit. Capitulationis vox hoc sensu primum legitur in Recessu Imperii Erfurtensi A. 1567
§. *Darauf zu unterschiedenen mahlen*, & §. *Wenn dann diese Erforschung*, ac Capitulatione *Ferdinandi II Art. 42*. Le- 10.
ges Palatinas a Capitulationibus differre, Autor docet. Comi- 12.
tes Palatii regii & Palatinos distinguit, hos habens pro judicibus palatiorum provincialium. Quatuor Comites Palatinos, *Speculo Saxonico Lib. III Art. 53 §. 1* commemoratos, vindicat. Franciam Germanicam Rhenanam distributam olim tradit 1) in cisrhenanam, cujus metropolis ecclesiastica exstitit Moguntia, 2) in ripuariam, cujus caput fuit Colonia, 3) in Belgicam, in

 qua

qua Treviri fuerunt caput. Per hanc Franciam Comes Palati-
Pag. 13. nus Rheni magna emicuit in judicando autoritate. Imperantibus *Ludovico Germanico* & *Carolomanno*, regnum quoque in Bavaria exstitit. Eadem ratione in Sueviam dominatum tenuit veluti regnum *Carolus Crassus*, qui in Diplomate apud *Mabillonium* in *Annal. Benedict.* vocatur *Rex Suabiæ*. Saxoniæ tandem dignitas regni accessit per *Ludovicum* juniorem, *Ludovici Germanici* filium, *Ludolfi*, Ducis Saxoniæ, generum. Hisce quatuor regnis Palatinos Comites singulos fuisse, *Gundlingius* arbitratur. Palatini Saxonici sedem existimat fuisse Altstedium. At monendum nobis est, 1) ante *Ottonis M.* tempora mentionem Comitis Palatini, per Saxoniam judicis, haud fieri, 2) urbem palatinam initio haud fuisse unam, sed multiplicem,
17. in Saxoniæ regionibus. *Fridericum* & *Burchardum*, Saxoniæ
19. Comites Palatinos, in unum compingit. De Comitibus Palatinis Lateranensibus deinde disserit. *Legem regiam* exstitisse, largitur, & ostendit ex *Ulpiano l. 1 Dig. de Constit. Princip.* ac *Instit. de Jur. nat & gent. §. 6*, nec non ex *l. 3 Cod. de Testam.* & *l. un. Cod. de Cod. toll.* atque *l. 14 Dig. de Manum.* Lex Romanorum regia tradidit Imperatoribus potestatem omnem; at Capitulationibus potestas Imperatorum coercetur
21. & limitatur. Quare differentia inter utramque intercedit satis magna. Suasu *Joannis Trithemii Maximilianum I* sese appellasse Regem Germaniæ, Autor suspicatur. Capitulationum a-
27. naloga in Imperio Germanico semper exstitisse, docet. Jus naturæ politicum dari, arbitratur. *Lynckerum* fuisse scholasticum, & Juri naturæ politico universali tractando ineptum, pronuntiat.
34. Jus publicum positivum Germanicum in Academiis esse docendum, demonstrat, &, secus sancitum esse in *Instrumento Pacis*
36. *Art. 5 §. 50*, negat. *Joannem Deckherum* personatum, qui *de*
38. *Pace religiosa* scripsit, esse *Andream Gailium*, tradit. Defensionem religionis moderatam & solidam haud esse vetitam, docet. Rempublicam Germanicam esse irregularem & monstrosam, fatetur cum *Monzambano*. Jureconsultis professionem
48. Juris publici vindicat. Duces sibi, imperantibus *Henrico IV* & *V*, cœpisse tribuere formulam *Dei gratia*, credit. *Pipinus* ea

primus

primus videtur fuisse usus. Seculo XIII huic formulæ potentatus & ditio territorii haud adhæsit. Burggraviatum Magde- Pag. 50.
burgicum esse Principatum, largitur. *Sigismundus* Cæsar *Fridericum Bellicosum* infeudavit Burggraviatu Magdeburgico ceu Principatu. Decerpsit ex Diplomate *Sigismundi* nonnihil *C. S. Schurzfleischius* in *Diss. de Vitricis Ecclesiæ.* Exstat illud in Ar- 52.
chivo Vitebergensi. Regnum Merovingicum & Carolingicum fuisse hæreditarium, Autor ostendit solide. Regnum Germaniæ electivum exstitit, cum de *Arnulphi* successore Forchheimii fuit actum. Addit tamen Autor, Germanos haud facile deflexisse 60.
in electione a familia mascula, imperii ad clavum sedente. Commemorabilis est Epistola, quam de ea re *Hatto*, Archiepiscopus Moguntinus, ad *Joannem IX*, Papam, dedit. Ediderunt eam 61.
Goldastus de Regno Bohemiæ & *Balbinus* in *Miscellaneis.* Feuda, quæ nonnulli a Ducibus & Principibus *Conrado I* & *Henrico Aucupi* oblata fuisse tradunt, merito explodit. Imperante *Ottone* 63.
III, Electores a *Gregorio V*, Papa, creatos fuisse, solide negat. 65.
Antonius Pagi fabulam hanc primus destruxit, a *Baronio* exornatam. *Rudolphum Rhinfeldensem* suasu Legati Pontificii Imperatorem fuisse electum, dicere haud omittit Ill. Autor. *Lo-* 69.
tharii Saxonis jam ætate exstitisse *primos in electione*, id est, *Electorum semina*, ostendit ex Autore *Vitæ Mathildis pag. 197*, *Guntheri Ligurino*, *Ottone Frisingensi*, *Alberico ad A. 1125*, & *Inno-* 72.
centii III Epistola ad Principes Teutoniæ & Alemanniæ *Tom. I pag. 700 edit Baluz.* Electos fuisse Imperatores singulos inde a *Conrado I*, luculente evincit. Germanos septentrionales caruisse literis *Taciti* ætate, probabile ducit. Carmina Germa- 80.
norum veterum jam ante *Carolum M.* periisse, conjectat. Gallos, Celtas, Galatas, Wallones, a flumine *Wala* dictos esse, putat. Cimbros, a *Mario* victos, attingit. *Tacitum* Germaniam 82.
invisisse, autumat veri esse simile, licet *Baylius* & *Dithmarus* 85.
negantem propugnaverint sententiam. *Tacitus* mores Germanorum comparavit cum Romanis. Hic lecturis eum esto Pharus. Alemannos Autor e compluribus gentibus conflatos esse affirmat; reliquos vero Germanos ad eandem stirpem refe- 87.
rendos esse, *Tacito* testanti accredit. Ex Phrygia & Thracia,

ac à *Japheto*, Germanos antiquissimos arcessit. *Tuistonem*, seu *Teutonem*, *Teutaten*, *Titanem*, existimat fuisse virum statura
Pag. 90. excellentem & procerum. Si quid conjecturis assequi possumus, non solum hoc ipsum credimus veritati congruere, sed addimus etiam, *Tan* esse *tensum*, *longum*, *procerum*, & morali sensu *heroem*, vocem vero *tüdde*, *teut*, *tibt*, denotare *turbam promiscuam*, unde superstitat vox *Getüdde* eodem significatu. *Teuton* itaque notat *heroem*, præsidentem turbæ inconditæ, magnæ, & liberiori. Huic originationi concordat locus *Callimachi* ex *Hymno in Delum v. 169 seq. Thetin* esse terram Græcorum lingua, Autor tradit, minime autem demon-
91. strat. *Tacitum* Stoicæ sectæ favisse, affirmat. Gigantes olim exstitisse, contendit, nec tamen eos, quos Poetæ finxerunt. Servos fuisse priscis Germanis, merito ex *Taciti Cap. 25* comprobat, eosque glebæ adscriptos, Romanisque servis miserio-
99. res, fuisse, tradit. *Wolfgangi Lazii* libris *de Migrationibus gentium* plus fabularum, quam usus, inesse, scribit. Mores veterum Germanorum compendiose describit. Benedictini
104. Galli librum *de la religion des Gaulois*, Parisiis editum, parvi faciendum esse, docet, siquidem is sacra Gallorum omnia a ritibus Romanorum derivaverit. Druidum sedem definit prope urbem *Dreux*, dictosque illos credit ex *Druid*, id est, *Deo*. Germanos, vocabulum *Taciti* ætate recens, appellatos existimat ex *guerre* & *mann*, id est, viris bellicosis, quo nomine
106. ipsi sese impertierint, Rhenum transgressi. Germaniam septentrionalem fuisse *vaginam gentium*, credit; Sueciæ linguam & populos antiquitatem ultimam præferre, licet ita *Olaus Rudbeckius* in gratiam *Christinæ*, Reginæ, pronuntiaverit, solide negat. Bojos Gallorum a Bojis Germanorum discernere nos ju-
108. bet. Illos vero passim discurrisse, & aliquando in agro Bituricensium habitasse, suspicatur; rediisse autem ipsos posthæc in patriam suam Bojohemicam, addit. Francos esse originis Germanicæ, adversus Gallos quosdam, id pernegantes, evincit. Romani Germaniæ, respectu ipsorum cisrhenanæ, Præsides,
110. viros consulares, præfecerunt. *Constantinus M.* præfectum prætorii Treviris constituit. Illam Franci, ac jam antea Romani, divise-

diviserunt in primam & secundam. Secundæ metropolis ecclesiastica fuit Colonia, civilis vero Aquisgranum. Exorsa fuit secunda ab amne Abrincone, seu Mosella, & ad Frisios usque decurrit. Ignoravit hæc *Herm. Conringius*, teste ipsius *de Finibus imperii* libro. Reliqua, septentrionibus magis obversa, Germania cognomen obtinuit *magnæ*, a Rheno ad Vistulam & montes Carpathios diducta. In hac Magdeburgum floruit Primatu. Primatuum primus exstitit Moguntiæ. Hæc momenta, & *Ariovisti* gesta, Autor egregie exponit. Conjectat, *Cæsarem* Pag. 113.
aliquid ficti rebus *Ariovisti* immiscuisse. Usenburgum, Cliviæ locum, dictum putat ab Usipetibus. *Drusi* facinora enumerat præclare, per Germaniam illustria. Frisios habitasse per Selandiam, Gelriam, Hollandiam, Ultrajectum, & porro per Oldenburgicas ac Bremenses regiones fuisse diffusos, sibi persuadet. Oram Holsatiæ Frisios, a Principibus Holsatorum ad- 115.
scitos, serius coluisse, adjungit, vocatos quippe *Strandfriesen*.
Arminium existimat fuisse Ducem accolarum Herciniæ, & pro- 117.
pe Pirmonti locum olim commoratum. *Varum* A. 760 U. C. 120.
in Germaniam fuisse missum, arbitratur. Epicuræos favisse avtochiriæ pariter ac Stoicos, demonstrat. *Libidinem*, quam *Florus IV, 12*, *Quintilio Varo* tribuit, de immoderato tyrannidis studio exponit. *Arminii* & *Marobodui* res haud omittit. Res *Germanici* attingit. Migrationes gentium deducit 125.
ex dissidiis Romanorum intestinis, ac imminutione exercituum, Germanis oppositorum, quorum partem haud modicam *Constantinus M.* Byzantium versus ire jusserit. De primis Franco- 126.
rum Regibus copiose disserit, ac *Gregorium Turonensem*, de eis commentatum, existimat fide dignum. Disbargum habet pro 128.
castello Teutonum, Coloniæ opposito, a quo *Posthumus* voluerit vocari *Hercules Deusoniensis*, & illud nunc credit vocari *Duitz*, *Deutz*. Verba *Gregorii* adjecta, *quod est in finibus Thuringiæ*, laxissime interpretanda esse tradit. Pagum *Derlin-* 132.
ga, seu *Darlingen*, veterem Alleram inter & Obacrum fuisse situm, tandem agnoscit. Durcelingos, Herulorum in Italiam comites, pro Darlingis reputat. Burgundiones a Burgis, seu castellis, quibus sese defenderint, dictos, & Vandalici generis fuisse, arbitratur.

tratur. Res a *Chlodovæo* geſtas, & genus Regum Burgundionum,
Pag. 138. copioſe exequitur. Tulpiacum, ubi *Chlodovæus* Alemannos vicit, exponit de Alpiaco, *Alpzich*, loco ad Wormatiam ſito. *Hincmari* Vitam S. *Rhemigii* fabulis refertam eſſe, tradit. De
141. *Theodorico*, Oſtrogothorum Rege, cogitate ſcribit & pragmatice. *Cochlæi* Vitam *Theodorici* a *Jo. Peringskiöldi* Commentario in eam minus recte diſtinguit. Hic enim illius editionem
144. iteravit, notis ditatam. Bavaros Autor *Theodorico* illi adhuc paruiſſe, oſtendit. Filiorum *Chlodovæi* vitam Chriſtianis indignam merito ſub cenſuram vocat. Domini *de Hœrnik* librum
151. *de Regno Auſtraſiæ* laudat. *Brunegildæ* fœdam vitam et *Gregorii M.* in eam laudes conciliare nequit. Hunc in numero hypocritarum cenſet. *Pipini* genus ex terra Metenſi arceſſit. *Chil-*
156. *dericum III* exſtitiſſe, largitur. *Pipini* modum artesque ad regnum perveniendi, et Epiſtolam Pontificis Romani, ſale perſpergit. *Caroli M.* potentiam fuiſſe ampliſſimam, demonſtrat. Finnos eſſe Germanicæ originis, ob linguæ diſparitatem negat. Sueviam noſtram eſſe Rhætiam veterem, credit. Altheimium, ubi
161. *Conradus I* Synodum celebravit, in Bavaria collocat. Adingam villam pagi Rhætiae putat eſſe villam *Ruperti*, *Ruppersweil.* At pagus ille nunc ſuperſtitat in tractu *Ries*, et Althemium fuit ad Nordlingam ſitum. Adinga, ſeu Otinga, eſt *Oettingen. Falckenſteinius*, ni fallimur, *Gundlingianam* ſententiam ſolide refel-
167. lit. De Lotharingia, Germaniæ accreſcente, *Gundlingius* egregie diſſerit. *Boſonis* regnum Arelatenſe, ad *Rudolphum* Welficum devolutum, expendit ſolide. Ducatum Burgundiæ non Germanis, ſed Gallis, annumerandum fuiſſe, *Hahnio* licet re-
169. fragante, oſtendit. In interregno regnum Burgundiæ, Arelatenſe complectens, in partes diſciſſum. Germaniæ annexa manſerunt Mompelgardia, Pfiretum, Baſilea utraque, Sabaudia, & Comitatus Burgundiæ. Galli ac Helvetii pleraque a Germaniæ imperio avulſerunt. Imperator nondum renuntiavit juri in Provinciam & Delphinatum, ideoque Archiepiſcopus Trevirenſis adhuc vocatur Archicancellarius per regnum Are-
171. latenſe. At poſſeſſio præſtat juri dominii nudisque titulis. Imperatori *J. P. de Ludewig* jus quæſitum tribuit in Galliam univerſam.

versam. Ridet hæc Noster ceu fabulam antiquam. De regno Burgundico novissimo docte exponit. Circuli Burgundici ea Pag. 173.
fuit indoles, ut sumtus imperiales inde redierint nulli. Comites Flandriæ & Artesiæ nunquam beneficiarios Germaniæ clientes ex integro exstitisse, Autor bene monet. Germaniæ vindicat Valacras, Gandavum, et Valentinianas. De Lotharingia, nuper Gallis cedente, solide exponit. Divisionem Germaniæ 176.
in *terras mediatas & immediatas* discutit, eamque, sensu *Coccejano* acceptam, repudiat. Bremam fuisse urbem imperialem 178.
jam ævo *Henrici Aucupis*, existimat. Goslariam hoc nomine jam *Conradus Salicus* affecit. Lubecam et Ratisbonam *Fridericus Barbarossa* soli imperio subjecit, ut *Henrico Leoni* faceret ægre. In Bohemia fuisse multa bona, ad fiscum regium referenda, docet. 181.
Comes Ortenburgensis intra Bavariam adhuc immediate subest Imperio. De reliquis Imperii dominiis erudite Autor commentatur. Hosam Vogtlandiæ, civitatem olim imperialem, 182.
Ludovicus Bavarus Marchioni Brandeburgico donavit. Altenburgi Burggraviatum *Margaretha*, *Friderici II* filia, detulit ad maritum, Misniæ Marchionem. Videndus hic est *B. G. Struvii* liber *de Allodiis Imperii*. Hartisburgum fuisse 183.
ævo *Ottonis IV* castrum imperiale, Autori affirmanti haud accredimus. *Schauen*, prædium & castrum immediatum, immerito idem appellat *oppidum*. Sueviam *Pipinus* Rex in libertatem asseruit, & ipsa ævo *Caroli Crassi* adhuc erat regio, fisco regio obnoxia. Hammersteinia, urbs imperialis, dudum Tre- 184.
virensi cessit. Decem Alsatiæ villas imperiales *Ludovicus Bavarus* jussit mœnibus cingi. Advocatus provincialis olim eis, a Cæsare impositus, præfuit. Nobiles olim fuerunt imperii milites, & loco stipendii terras villasque tenuere ex prædiis fisci imperialis. Milites Franciæ nobiles Ducibus sese nunquam 186.
subjecerunt, ideoque Imperio soli adhuc parent. Autor explodit divisionem Germaniæ in septem provincias magnas, *Coccejo* 189.
approbatam. Francos dici quasi *francs*, id est, *liberos*, existimat, *Eccardianam* tamen etymologiam suo loco relinquens. De Francis exponit ex professo. Controversiam suam cum Ill. *Leibnitio* de prima Francorum patria copiose repetit, eamque

 denuo

demuo infra Albim in Ducatu Bremensi definit. Geographus
Ravennas utrique favet; nam hic latus Albis nec inferum, nec
Pag. 196. superum, definit. *Apollinaris Sidonius* firmat *Gundlingii* opi-
nionem, ad *Crescentium* ita scribens: *Tu Nicrum, Vabalim,
Visurgin, Albim, Francorum & penitissimas paludes, intrares, ve-
nerantibus Sicambris.* *Ammianus Marcellinus Lib. XXVII Cap. 8,
Saxones Francis fuisse vicinos*, tradit. Mota palus (id est Mœotis),
197. *Gundlingio* judice, in Ducatu Bremensi exstitit. *Adamus* cer-
te *Bremensis* ita tradidit. Per amnem Ravennatis *Bisigiliam* in-
206. telligit Noster Visurgim, *Leibnitius* Oderam. Geographus Ra-
vennas omnino Mauringaniam, seu patriam Albis partem, Daniæ
quasi meridianam credidit. Quo ipso momento verisimilis red-
ditur *Gundlingii* sententia. *Hieronymus* in *Vita Hilarionis:
Inter Saxones quippe & Alemannos gens non tam lata, quam va-
lida, apud Historicos Germania, nunc vero Francia, dicitur.* In
209. *Tabula Peutingeriana* legitur: *Chauci, Amsivarii, Cherusci, Cha-
mavi, qui & Franci, Bructeri.* Hæc favent *Gundlingio*, si locum
Ammiani habueris alicujus pensi. Holsatiam esse Saxoniam anti-
quam, *Olt-Salten*, ex *Bedæ Hist. Eccl. I, 15*, comprobavit Noster.
210. Applaudit locus *Fabii Ethelwerdi pag. 834 ed. Londin.* & *Ja-
cobus Usserius de Primordiis ecclesiarum Britannic. pag. 393.* No-
ster sibi persuadet, *Warnefrido* antiquissimas Langobardorum
213. migrationes fuisse incompertas. Ipse eos ex *ora longa*, Albi
adjecta, arcessit, Bardorum patria. Asciburgium habet pro As-
burgo, ad Usenburgum prope Rhenum conspicuo, *Tabula* mu-
nitus *Peutingeriana*. Per paludem, per quam *Drusus* in Chau-
223. corum fines, teste *Dione Cassio Lib. IV pag. 544*, profectus fuit,
intelligit mare Germanicum, Oceanum septentrionalem. Lo-
cus vero *Jornandis de reb. Get. Cap. 23 Leibnitio* favet, siqui-
dem paludes Mœoticæ ibi notant mare, Herulis, Venedis, &
Æstiis, vicinum. Eidem favet locus *Eumenii*, Rhetoris, in *Pa-
227. negyrico*, laudes *Constantini* enarrantis, *pag. 142*, ubi *nationes
Franciæ intimas* dixit *ab ultimis barbariæ littoribus avulsas.*
229. Chasuarios fuisse Francos, ac, imperante *Maximiano Herculeo*,
circa Bononiam Oceanensem in Galliam exscensiones fecisse,
Autor solide evincit. Hinc de origine legum Salicarum dispu-

tat,

tat, & *Leibnitium* refellit. Delegati a Francis dicuntur *Wiſogaſt*, *Bodogaſt*, *Windogaſt*, & *Salagaſt*, id eſt, advenæ ex quatuor locis, de quibus eruditi contendunt. *Gundlingius* exiſti- Pag. 234.
mat, Alemannos a *Chlodovæo* redditos fuiſſe tributarios, legesque accepiſſe & præfectos, ſeu *Gaſitan*, id eſt, *geſetzte*, poſitos. Geographus Ravennas *IV §. 26* Gormetiam, ſeu tractum Wormatienſem, definivit. In eo inveniuntur *Salheim*, *Bodenheim*, 235.
Windheim, & *Wiſenheim*, unde videntur dicta fuiſſe loca *Salegeve*, *Bodogeve*, & *Windogeve*. *Bodenheim* alias vocatur in Diplomatibus *Butinecheim*, & a Geographo Ravennate *Bodenguz*. Urit autem nos ſcrupulus ille, qui ſcilicet fieri potuerit, ut in tractu tam exiguo quatuor pagi, ſeu *geve*, exſtare potuerint. Acceſſit quidem Ven. *Chronici Gottwicenſis* Autor *Gundlingio*, qui hanc litem in *Gundlingianis* jam peroravit; at nec ipſe hunc ſcrupulum amovit. De nihilo id videtur eſſe, quod objici ſolet *Leibnitio* & *Eccardo*, Francos ætate *Chlodovæi* ad Bodam & ad Unſtrutam ditionem non exercuiſſe. Non eſt hujus loci, *Leibnitii* rationes, ac *Gundlingii* argumenta, & ad exceptiones reſponſa, repetere. Meminimus inter hæc, ad Unſtrutam olim pagum Winidon exſtitiſſe, ſi fides ſit Diplomati cuidam Gandershemenſi. *Pactum* & *pactus* notat *legem*, nec a paciſcen- 249.
do, ſed *pangendo*, *packen*, denominationem ſuſcepit, *Gundlingio* contendente. Ad Wormatiam fuiſſe *Franciam* quandam, docet ipſe ex *Jornandis rebus Geticis Cap. 55 ad A. 473*, ex Continuatore *Reginonis ad A. 963*, & ex *Wittechindi Annal. III*. Hanc Franciam Autor habet pro *parva*, ſeu *minore*, quæ Franciæ *magnæ* fuerit oppoſita. Requirimus vero autoritatem. A- 255.
lemannia olim dicta fuit *Francia nova*. Teſtis eſt Monachus S. Galli. A coloniis Francorum deſcendit id nominis. *Jornandes* & *Wippo* haud obſcure ſignificant, Franciam Auſtraſiam, ſeu ſuperiorem, prope Wormatiæ tractus eſſe quærendam. *Franciam magnam*, quæ memoratur a *Conſtantino Porphyrogenneta*, Autor de Gallia exponit. *Leibnitium* id nævi habuiſſe, monet, ut ſibi contradicentes haud potuerit ferre, ſtudio ſui plenum. Franciæ orientalis originem ex coloniis Francorum, in Ale- 259.
manniam ductis, deducendam exiſtimat. Seculo V ineunte,

Francos, Visurgim inter & Rhenum, habitasse adhuc, ex *Tabu-*
Pag. 261. *la Peutingeriana* tradit, monens, *Prosperum* unicum meminisse *Pharamundi*, *in Francia regnantis*, reliquos scriptores *Pharamundum* omisisse. Reguli Francis fuerant jam pridem. Memorantur ad A. 288 *Genobaudes* & *Atech*, ad A. 306 *Ascaricus* & *Regaisus*, ad A. 360 *Nebiogastes*, Rex Chamavorum, quocum *Julianus* pacem sancivit, ad A. 378 *Mallobaudes*, ad A. 382 *Priamus*, ad A. 389 *Genobaudes* alius, *Marcomeres*, & *Sunno*, de quibus *Claudianus Lib. I* in *Laudibus Stiliconis*. De *Chilperici* monumento, A. 1653 ad Tornacum invento, *Gundlingius* exposuit venuste, ratus, *Chilpericum* illum, *Chlodovæi* patrem, in vago itinere obiisse, nec ditionem sibi trans Rhe-
263. num firmasse. *Spartianus* in *Vita Probi* situm Duisburgi haud procul Colonia definivit. Duisburgo relicto, Franci Rhenum ad Coloniam transierunt. In Tabula genealogica, qua *Gundlingius* stirpem Merovingicam & Carolingicam *pag. 264* expressit, errores non uni apparent. *Merovæi* pater ibi traditur fuisse *Clodio*; sed ejusdem *Merovæi* frater *Sigimerus*, a quo ipse *Carolingidas* derivat, fictionibus est inserendus. *Dagoberto I* filium tribuit *Sigebertum II*, qui *Theoderico II* erat vindicandus. Omittimus alia, lectorem ad Cel. *Jo. Lud. Lev. Gebhardi Reges Fran-*
267. *corum Merovingicos* amandantes. *Hertii Notitiam veteris Francorum regni Gundlingius* prædicat iterum iterumque. Aquisgranum putat dici ex *Aquis* & *Gronna*, id est, *Gerinne*, seu canale. Francia orientalis fuit & Germanica, & Ripuaria, & Mediana, seu Belgica. In prima erat metropolis ecclesiastica. Moguntia, civilis Francofurtum; in secunda, quam *Henricus Auceps*
269. priori adjecit, Colonia metropolis erat olim ecclesiastica, Aquisgranum vero civilis; in Belgica, seu Mediana, erant metropolis ecclesiastica Treviri, Metæ vero metropolis civilis. Hæ tres provinciæ Imperii Germanici sunt origo. Inde primates hujus Franciæ insignibus gaudent prærogativis. Episcopo Wirciburgico titulum *Ducis Franciæ Orientalis* Autor it vindicatum, causas interserens, *Gosbertum* jam Seculo VIII ibi exstitisse Ducem, ejusque filio *Ettano* A. 740 sine prole exstincto, plurimam terræ ducalis partem a *Pipino*, Rege, Episcopis Vircibur-

gensibus

gensibus fuisse contributam. Fusius de ea re Autor disseruit in *Neuer Bibliothec P. XIX pag. 750*, ibique *Casp. Achatium Beck*, qui Præside *Christiano Wildvogelio de Ducatu Franconiæ* disputaverat, refutavit. Argumenta sua hic denuo repetit, additis passim Pag. 271.
nonnullis. A. 856 templum S. *Kiliani* incendio conflagravit Wirceburgi, ac jacturam Episcopus fecit Diplomatum *Pipini* & *Caroli M.* Nihilo minus chartarum *Caroli*, *Ludovici*, *Arnulfi*, *Conradi*, *Henrici*, & *Ottonum*, *Henricus Sanctus* facit mentionem, ac addit tandem hæc: *Nec quisque Comes vel aliquis publicus judex* 273.
in ulla penitus re præfatæ ecclesiæ homines vel res audeat ullo unquam tempore aut loco distringere, vel inquietare, vel aliquam potestatem aut jurisdictionem in toto Ducatu vel Comitiis Orientalis Franciæ, nisi super Parochos, quos Pargildos vocant, exercere, quos ad honorem — Chyliani — superaddere decrevimus. Pargildus is fuit, qui reditus Parochis ecclesiasticis colligebat atque tradebat. Moveri omnino potest quæstio, an Diplomata illa sint genuina. Jurisdictione enim baculi pastoralis Episcopi ætate adhuc *Henrici II*, *III*, & *IV*, erant contenti. Insolitum quid & prodigii plenum Germanis videbatur, ab *Ottone M.* conferri in fratrem *Brunonem*, Archiepiscopum Coloniensem, potestatem judiciariam per modum legationis præfectoriæ, testibus *Autore Vitæ Brunonis pag. 280 Tom. I Leibn.* & *Autore Chronici magni Belgici pag 80.* Jus vitæ necisque nemini Episcoporum Seculo XI medio adhuc fuit traditum. Vide Præceptum *Henrici II* ad A. 1013 apud *Schannatum Cod. probat. Wormat. pag. 40*, & Præceptum *Henrici IV* ad A. 1050 *ibidem pag. 57.* Marca Wirciburgensis complectitur illum Ducatum, 274.
& Ducatus notat ibi locum, in quo sedem habuit Dux quidam. Marcam illam incoluerat *Gosbertus*, Dux, Princeps Wirciburgensium, ut legitur in *Vita S. Kiliani*, quam *Henr. Canisius* & *Jo. Mabillonius* ediderunt, & *Sigeberto Gemblacensi ad A. 697.* Ducatus igitur, quem Episcopi Wirciburgenses sibi tribuunt in Franciam Orientalem, spectat tantum ad marcam Wirciburgensem. Jurisdictionem omnem *Gundlingius* putat in Episcopum Wirciburgensem illico a *Pipino* & *Carolo M.* translatam, siquidem *Heda pag. 35* attulerit Diploma, quo *Pipinus* Epi- 275.

ſcopo Ultrajecti jurisdictionem omnimodam concesserit. At quis hoc existimabit genuinum? Confugit *Gundlingius* eandem ob causam ad Diploma fundationis Osnabrugensis. At nec hoc est genuinum. *Eccardi* censuris id adeo fuit attritum & labefactatum, ut nemini id nostra ætate amplius imponat. *Carolus Crassus* perhibetur Episcopo Paderbornensi impertivisse facultatem eligendi sibi Advocatum. At, optime *Gundlingi*, Advocati ejusmodi facultatem judicandi ex manibus Regis, non ex manibus Episcoporum, accipiebant. Nonne ipse fuisti *pag. 472* fassus, *Henricum Magnanimum* ex manibus soceri *Lotharii* suscepisse advocatias omnium Episcopatuum & Cœnobiorum Saxoniæ universæ? Nec tamen inficiamur, *Henrici* jam *IV* ætate Episcopum Wirciburgensem jurisdictione polluisse. Luculentus enim est locus *Adami Bremensis* de *Alberto*, Archiepiscopo Bremensi, *IV, 5: Voluit efficere, Episcopo Würtzburgensi similem se esse, qui in Episcopatu suo neminem dicitur habere consortem, quia ipse tenet omnes Comitatus suæ Parochiæ, & Ducatum quoque provinciæ gubernat. Ita & Episcopus Bremensis statuebat, omnes Comitatus sui Episcopatus, jurisdictionem habentes, in Ecclesiæ potestatem redigere.* De reliquo Ducatus ille non patet extra Episcopatum, ut patet ex *Friderici Barbarossæ* Diplomate, A. 1168 dato. En verba: *Damus & confirmamus omnem jurisdictionem seu plenam potestatem faciendi justitiam per totum Episcopatum vel Ducatum Würzburgensem & per omnes Cometias in eodem Episcopatu vel Ducatu sitas.* Ni tamen *Albertus Achilles*, indulgente Papa *Pio II*, titulum *Ducis*
Pag. 280. *Franciæ Orientalis* adhibuisset, Episcopus *Gothefredus* Wirceburgi eo uti haud cœpisset, e Comitibus Limburgicis ac Ducibus Wirceburgi antiquissimis natus. *Maximilianus I* Ducatum illum denuo Episcopis Wirciburgensibus confirmavit, ac reliqui Imperatores exemplum ejus fuerunt secuti. *Beckius* Vindicias edidit in *Parergo de Ducatu Franconiæ*, quod adjun-
281. xit *Dissertationi de Manumissionibus in ecclesia.* At has quoque excussit & explosit Noster. *Alpaidis*, ex *Ludovico Pio* natæ, Ill. olim Autor genus ad *Conradum* usque *Salicum* illustrat. Ma-
285. ritus ejus obiit A. 817, *Bigo* nominatus, ac in Diplomatibus *Comes Illustris.*

lustris. *Gisela*, *Berengarii* mater, *Eberhardi* Forojuliensis uxor, patre pariter *Ludovico Pio* usa fuit. *Eccardus* & *Jo. Dav. Kœhlerus* id ipsum suffragiis suis munierunt. Id vero novum est inventum, *Eberhardum* illum exstitisse Comitem Parisiensem Pag. 289.
& Magistrum (protectorem) Judæorum, ut ex *Annalibus Reuberianis* & Epistola *Abogardi* ad *Ludovicum Pium* de insolentia Judæorum perspicitur. *Eberhardi* filium putat fuisse *Conradum* æque Comitem Parisiensem, & Vermeriensem præterea. Hujus filium *Guncilionem*, seu *Conradum*, existimat *Conradi I* patrem, 292.
Luitgardæ Reginæ, ex *Ludolfo* natæ, affectatorem, testibus *Annalibus Bertinianis*. A *Conrado Parisiensi Conradum Welficum* distinguendum esse, docet. Hic enim fuit Dux Rhæticarum 294.
partium, non Comes Parisiensis, licet *P. Labbæus* utrumque confuderit. Comites Nassovienses Autor a *Conradi Salici* fratre arcessit. *Conradum Sapientem* habet pro filio *Eberhardi*, qui 301.
erat frater *Conradi*, Germanorum Regis, ob Diploma *Ludovici Infantis* apud *Browerum*, omittens *Wernherum* Continuatoris 302.
Reginonis. Comitum Hennebergicorum & Marchionum Austriæ genealogiam ex communi stipite, *Poppone*, deducit. *Burchardi*, Ducis Thuringiæ, patrem *Walachonem*, matrem *Giselam*, 305.
fuisse, docet, ipsum *Burchardum* ratus exstitisse *Mathildis* maritum, quæ soror fuerit *Conradi I*, Regis, unde a *Witichindo* 307.
Corbejensi *Burchardus* vocatus sit *gener Conradi Regis*. *Alpaiais* progeniem tabula genealogica *pag. 310* exsecutus est Autor diligentissime. Scriptores, de Francis commentatos, subjunxit. Francos dictos esse *Salios* ex *Saal*, *palatio*, credit. De Palatinis 313.
Rheni deinde disserit. Comitis Palatini ad Rhenum munus putat constitisse in jure intra palatium Aquisgranense dicundo. Consentit Chronicon Browillerense. Postea ipse Duces 316.
Bavariæ perlustrat. *Aventinum* ex MStis & Archivis sua congessisse, tradit, notatque ejus nævos. Bojos esse originis 327.
Germanicæ, non Gallicæ, cum *Leibnitio* arbitratur. *Bajoariorum* primus meminit *Rutilius Claudius Munatianus*. *Adalgeronem*, 333.
Regem Bajoariæ, *Aventini* commentum, nemo amplius agnoscit. *Theoderico*, filio *Chlodovæi*, sua sponte videntur Bajoarii se dedidisse, eo quod privilegiis insignibus ipsi fuerunt ornati,

nati, ac Duces suos retinuere usque ad *Carolum Magnum*, qui
Pag. 338. ipsis Comites ac Marchiones præfecit. Imperante *Ludovico Infante*, *Arnulphus* primus Dux creatus est, filius Marchionis *Leopoldi*. *Carolomanni*, ex *Ludovico Germanico* nati, uxor fuit *Hildegarda*, filia *Ernesti*, summatum Bavariorum in numero præcipui, atque Ducis, id est, Marchionis. Huic filius fuit, dictus æque *Ernestus*, testibus *Annalibus Fuldensibus ad A. 857.*
341. Alter ille exstitit Marchio, eumque Autor suspicatur *Leopoldi* Marchionis fuisse patrem. *Arnulphus* Imperator certe *Leopoldum* vocavit *dilectum propinquum* in *Hundii Metrop. Salisb. Tom. I pag. 130*, nec non ipse *Ludovicus Infans* id nomen honorarium repetivit ibidem *pag. 249* & *351*. Conjecturam hanc libet appellare plausibilem & verisimillimam. *Schœnlebium* Autor perhibet rerum Romanarum peritum, status Germaniæ, qui fuit ævo medio, expertem, & confusionum parentem. *Cunegundam* marito suo *Henrico Sancto* Actæonas substituisse, sibi
349. persuadet. *Hermannum* Comitem Northeimensem fuisse & *Henrici Rixosi* fratrem, frustra tradit. *Hermannum* illum fuisse Comitem pagi Leingau, novimus Diplomatum fide. Quicquid præterea de eo affertur, infra veritatem & fidem veterum est. Ducatus tunc nondum exstitisse hæreditarios, Autor recte monet. *Henrici Rixosi* fratrem *Brunonem* fuisse Marchio-
351. nem Brunsuici, ut crederet, sibi imperavit. At veteres hic tacent. Conjectamus potius, *Brunonem* ex *Ludolfi* Ducis fratre *Brunone*, pariter Duce, per *Ludolfum* descendisse. Nec *Bruno* ille fuit Marchio Brunsuici, sed Princeps, vel nobilis Dominus, exstitit. Ex posteris ipsius *Egbertus I* & *II* fuerunt Marchiones Thuringiæ. Unde fabula fuit vulgata, *Egbertorum* progenitores fuisse Marchiones Brunsuici. At cuinam usui inserviisset Marchionatus in media Saxonia? Marchionum erat potius li-
352. mites regni defendere. *Ottonis* Saxonis ac Northemensis, Ducis Bavariæ, accusatorem *Gundlingius* appellat *Egilonem*, qui *Egino* erat vocandus. *Isenbartum* Welfonum progenitorem exstitisse, autumat, fide veterum destitutus. De *Juditha*, *Tostici* Angli vidua, *Welfonis IV*, Ducis Bavariæ, uxore, sollicite & accurate exponit. In ejus enim fata & genus diligenter inquisivit,

quisivit, ut constat ex *Gundlingianis P. XXX pag. 405 seq.*
Ætate hujus *Welfonis* Ducatus ac Comitatus cœpisse naturam Pag. 361.
induere hæreditariam, solide annotat. *Azoni*, *Welfonis* patri,
tribuit uxores duas, *Cunigundam* & *Ermengardam*. At tres ei
sunt assignandæ, *Cunigunda*, *Gersenda Cenomanensis*, ac *Mathildis*.
Egram Fridericus Barbarossa imperio donavit, dotis 366.
loco acceptam ex *Adelheida*, Comite Chambensi ac Voburgensi,
quam postea repudiavit. *Ludovicus Bavarus* eam urbem *Joanni*,
Regi Bohemorum, oppignoravit. Controversias Ducum
Bavariæ *Wittelspachiorum* cum Comitibus Palatinis ad Rhenum 369.
candide percenset. Monet, *Theobaldum III*, Marchionem *de
Vohburg* & *Chambe*, circa A. 1204 decessisse filiis carentem. Filiarum 376.
alteram videtur *Conradus*, Comes Zollerensis, in uxorem
duxisse, ac per eam Burggraviatum Noribergicum obtinuisse.
De Suevia solide exponit Autor, exorsus a sedibus Alemannorum. 394.
Delineat ipse fata Comitum & Ducum, ac originem &
fundamenta status præsentis. *Brunonis*, Brunsuicensis domini, 411.
qui *Ludolfum* & *Ecbertum* genuit, uxorem fuisse *Giselam*, Burgundicam,
tandem credit. *Henrico*, Comiti Schwinfurtensi,
Henricus II Rex Schwinfurtum ademit, fiscoque regio addixit.
Hinc illud evasit civitas Imperialis. Zehringicæ terræ, intra 413.
Helvetiam sitæ, per *Annam*, *Berchtoldi V*, Ducis Zehringensis,
filiam, *Ulrico*, Comiti Kiburgensi, accesserunt. Habspurgici eas 414.
ex hærede ultima Kiburgensi obtinuerunt. Historiam Zehringensem
servat clausam Archivum Badense. Dynastæ Beutelsbachici
sub *Henrico V* Comites fuerunt redditi, ac, exstincto *Friderico IV*, 419.
Duce Teccensi, renuntiati sunt Duces Wirtenbergenses.
De rebus Badensibus succincte agit Autor, de Saxonibus
copiose, licet Ducum Saxoniæ & Brunsuico-Luneburgensium
rationem solidam haud ubique habuerit. *Holstene* vocem 426.
esse ortam ex *Olt-Satten*, id est, Saxonia antiqua, comprobat
ex Diplomate *Caroli M.*, in quo terra transalbina vocatur *Oltseten*.
Holsatiam ad *Lotharii Saxonis* ætatem partem fuisse Ducatus
Saxoniæ, tradit. *Lotharius* Comitatum Holsatiæ transtulit
in Comitem Schaumburgicum more minus hæreditario. Ham- 432.
burgum a potestate Ducum Holsatiæ esse prorsus immune, Au-

tor comprobat ex literis *Henrici de Badewid*, quem *Waldemarus II*, Rex Daniæ, Seculo XIII ineunte, *Adolpho* Duce ejecto, Hamburgo præposuerit. *Conradus IV* illum *Henricum* imperiali autoritate confirmavit. *Henricus* hic Hamburgensibus vendidit ipsorum libertatem, eamque A. 1216 confirmavit Co-
Pag. 433. mes Holsatiæ *Albertus*, Orlamundensis, cui *Waldemarus* jus suum, in Hamburgum bello quæsitum, tradiderat. Tribunal Spirense urbem Hamburgi A. 1618 reputavit pro libera civitate Germaniæ. Cardo rei in eo vertitur, an *Adolphus* & posteri unquam consenserint in illam venditionem; an bellum *Waldemari* fuerit justum; an *Henrici de Badewid* possessio fuerit legitima; an Hamburgum Comitibus Holsaticis unquam paruerit. Comitibus illis postea restitutis, Hamburgenses jam a vicario *Waldemari* emerant libertatem. Quæritur vero, an *Waldemarus* consenserit; an emtio fuerit tituli justi. Inter hæc dudum Hamburgenses responderunt ad singulas quæstiones præjudiciales, & diuturna jam fruuntur libertate. *Ecbertum* Brunsuicensem Autor exstitisse tradit Marchionem & Saxoniæ orientalis, (id est, Thuringiæ ac Misniæ,) & Frisiæ per pagos, qui vo-
435. cantur *Ostergau*, *Westergau*, *Pfiffelgau*, inde ab Hamburgo usque ad Cliviam. Quam vellemus, posterius hoc testimoniis veterum fuisset evictum! De Thuringis egregie disputat Vir Ill. Thuringos olim *Germanos* esse appellatos, tradit ex Geographo Ravennate, eosque *Werinos* esse appellatos, conjectat. *Sagittarium* de rebus Thuringicis antiquis optime meritum esse,
441. refert. De *jure Suabejæ* sic sentit, ut haud licuerit Saxonicæ fœminæ nubere Suevo, ni hæreditate sua mallet excidere, ratus, de Suevo hæc capienda esse ad Bodam prope Halberstadium incolente. Osterlingos sedem habuisse circa Scheppenstadium, intelligitur ex eo, quod campis duobus ibi adhuc adhæret cognomen *Osterling*. Ab *Osterlingo* dictus est pagus *Osdarling*, & brevius *Darling*, seu *Darlingau*. Neminem hoc animadver-
445. tisse, miramur. *Witechindum* fuisse Regem, Autor merito negat. Ipse fuit dynasta Hargi, loci ad Osnabrucam, & Comes An-
447. gariæ. *Arminii* statuam Hilleshemii adhuc stare in basilica, Autor sibi persuadet, a *Jo. Leznero*, ac *Meibomio*, eum affectante, deceptus,

deceptus. Veteres tradunt, fanum & ſtatuam *Arminii* a *Carolo M.* in cineres fuiſſe redacta. Statua illa Hildeneshemenſis, cui ſimulacrum S. Mariæ inſiſtit, conflata eſt ex metallo mixto, indubie artibus *Berwardi* exorta, qui ſtatuas ejusmodi ex metallis norat facere. Saxonas vi ad Chriſti doctrinam fuiſſe Pag. 449.
perductos, Noſter oſtendit, culpam conjiciens in ſacerdotes, *Carolo M.* ita ſuadentes. Attiniaci in Campania *Witechindum* ſacro fonte fuiſſe imbutum, docet. Inſignia *Witechindi* vulgata explodit. Dominos *a Steinbergo* dictos Gallicæ eſſe originis, exiſtimat. At quo duce, quo lare, ſeſe tuetur? Tacent veteres. Judicium Vehmicum, ſpeciem proceſſus inquiſitorii, *Leonis III* ſuaſu a *Carolo M.* fuiſſe inſtitutum, ex Capitulari quoddam reddit admodum probabile. *Henricus II* Rex, *Ditmaro* tradente, *duriſſimam Saxonum legem* confirmavit. Id de judicio Vehmico, ſeu Weſtphalico, Autor exponit, plura commentatus in *Neuer Bibliothec P. XXX Art. 6 pag. 925 ſeq.* Reformatio *Lu-* 454.
theri huic judicio dedit finem. Diploma *Caroli M.*, quo *Truth-* 459.
manni munia recenſentur, genuinum eſſe cenſet, de quo tamen liceat dubitare. Saxonibus a *Carolo M.* præfectos eſſe non Duces, ſed Comites & Marchiones, oſtendit. De Scabinorum origine diſputat. *Ludolphum* fuiſſe Ducem, non autoritate ducali, ſed ut vicario nomine bella gereret, denuo docet, ratus, *Henricum Aucupem* regimen primum ducale in Saxonia tenuiſſe. 462.
Witechindum exſtitiſſe Ducem, negat. Ex eo *Ludolphum* deſcendiſſe per mares, cum *Eccardo* inficiatur. Errat tamen in eo, quod *Ecberto* tribuit filiam *Witichindi* uxoris loco. *Bruno*, *Ecberti* pater, hic in cenſum venit. *Ecberti* uxor erat *Ida*, e genere Francico orta. *Brunonem*, Ducem Saxoniæ, ad Ebſtorfium eſſe occiſum, tradit. At pugna cum Normannis haud 464.
procul Hamburgo fuit commiſſa. Occiſi Saxones ſepulti fuerunt Ebſtorfii. *Gundlingius* paſſim in rebus Saxonicis recenſendis a janua aberravit. Exhibebimus nonnihil errorum ejus. *Henricum Aucupem* putat in Gronda ad Viſurgim a *Conrado I* Rege fuiſſe obſeſſum. Comites Eberſteinenſes A. 1435 ex- 466.
ſtinctos eſſe credit, qui A. 1410 profligati ſunt, ac in Pomeraniam aufugerunt, ſuperiori demum Seculo exſtincti. *Hermanni*

 Billungici

Billungici in honorem campanas fuisse agitatas Magdeburgi, *Ditmaro* accredit. *Hermanni* allodium putat fuisse Luneburgum. At id ab *Ottone Illustri* ad *Ottones* pervenerat. Billungos deducit ex *Childebrando, Caroli Martelli* fratre, *Odam*que,
Pag. 467 *Ludolphi* uxorem, fuisse filiam *Nibelungi,* sibi persuadet. *Ni-*
468. *belungum* pro *Amelungo* habet. Duces ad Visurgim, ex *Ottone M.* progenitos, exstitisse putat. *Henricum Nigrum* credit ob uxorem *Wulfhildem* adiisse hæreditatem Luneburgi, eamque
470. permutasse cum *Lothario Saxone. Ditericum*, defensorem civitatis Brandeburgensis, in Bataviam abiisse, tradit, ibique factum Hollandiæ Comitem. *Wilhelmum, Henrici Leonis* filium, allodia paterna *Friderico II* in feudum obtulisse, existimat.
505. Aichsfeldiam esse oppignoratam Magdeburgensi Archiepiscopo,
510. tradit. Jus Ducum Brunsuico-Luneburgicorum in Ducatum Lauenburgicum infirmo stare talo, fingit. De Venedis, Moravis, ac Hunnis, Slavisque, multa edisserit. *Cyrilli*, Slavorum Apostoli, chronologiam & res gestas in ordinem redigit emen-
524. datiorem. Errat, dum *Romaniam* per Romanum imperium ex-
538. ponit. Romania enim est regio Constantinopoli adjecta. Si *Gundlingius* ipse hunc edidisset Commentarium, eique manum addidisset supremam, non dubitamus, quin nævorum nihil superfuisset. Nihilo minus tanta in eo enitescit eruditio, & tam diffusa rerum Germanicarum nostrique Juris publici peritia, ut nemo commode hoc libro carere possit. Continuo Autor origines jurium ex Historia & vera status Germanici indole derivat, quotiescunque incidit in controversiam alicujus momenti. Et quid est, quod in Jure publico Germanico dignum sit attentione, cujus hic haud habita fuerit ratio? Antiquitates gentium Germaniæ poterant omnino succinctius respectu scopi pertractari, ac plurima antiquitatis monumenta dimitti intacta. Quis vero ægre feret, tantum sibi apparatum rerum patriæ hic esse appositum a Viro, omnia diligentissime explicante? Quis non gaudebit genealogicis inventis, quibus hic liber passim abundat? Quis de eo accusabit Autorem, quod *Cocceji* & *Jo. Petri de Ludewig*, Virorum utique summorum, nævos hic modeste eliminaverit? Quis existimabit, male de Imperio nostro *Gundlingium* meruisse,

ruisse, qui suum cuique tribuit, Imperatori & ordinibus Imperii aeque favens, & majorem veritatis, quam aurae aulicae, rationem habens? Insunt tractationi nonnulli errores, fatemur enim; at tanta rerum selectissimarum & Polyhistore dignarum hic suppeditatur copia ac rerum fructuosissimarum seges, ut nulla naevorum sit habenda ratio. Phoebus enim hic tanta sese commendat luce & salute, ut maculas rarissimas nemo non animadversione judicet indignas. Maculae profecto illae ad Jus publicum haud spectant. Ad hoc vero pertractandum Ill. Autor tantam diligentiam, dexteritatem, & peritiam, hic attulit, ut cum ipso adhuc comparari possit nemo, certe paucissimi pares ei habeantur.

DE CATALEPSI SCHEDIASMA, UNA CUM Historia mulieris catalepticae, Societati Regiae communicata a RICHARDO REYNELL, Pharmacopoeo Londinensi.

Londini, impensis Caroli Davis, 1736, 4.

Plag. 3.

Fuit Autori hujus libelli animus, morbum a Britanniae Medicis prorsus intactum strictim attingere, monetque is ipse, pleniorem atque dilucidiorem argumenti tractationem a scriptore magis idoneo exspectandam esse. Pauca de morborum capitis obscura indole praefatus, Catalepsin in veram & spuriam dividit. Illam vocat, cum praeter reliqua symtomata motus sensusque simul perit. Haec in ceteris se habet ut vera catalepsis, sensus tamen haud prorsus evanescit, ita, ut audiat aegrotus, videat, praesentes discernat, quin etiam, soluto paroxysmo, meminerit eorum, quae dicta vel facta fuerunt. Postea differentias ab Apoplexia, Epilepsia, Tetano, Lethargo, indicat, &, causis quibuscunque omissis, nonnulla, quae ad praesagia pertinent, affert, medelam vero nec novam jactitat, nec specificam pollicetur, imo potius in arcanorum, & cum amplissimis elogiis venalium, remediorum nundinatores acriter invehitur. Proinde in accessione mali ad excitandum aegrotum ea

commendat, quæ alias in soporosis affectibus adhibentur. Ubi vero paroxysmus desiit, iis utitur, quæ viscidum quodcunque incidunt, vel attenuant, et pro re nata e corpore educunt, ex quorum numero salia volatilia, emetica, epispastica, & antispasmodica, varia excellere contendit. Ad averruncandum morbum cauteria, tum potentialia, ut dicuntur, tum actualia, neque minus evacuantia & roborantia, collaudat, quæ duo postrema, tantum abest, ut sibi repugnent, ut alterum alterius auxilio semper egeat, & in morbis capitis persæpe requirantur. Diætæ quoque rationem init, & cadavera hominum hoc morbo, sicut alio repentino quovis, exstinctorum, non illico sepelienda esse monet. In fine adjecta fuit historia mulieris catalepticæ, feliciter curatæ, ex Transactionibus philosophicis Anglicanis desumta, a qua Opusculo huic maxima commendatio accedere videtur.

CAROLI FRIDERICI HUNDERTMARK, D. Medici Lipsiensis, Acad. Cæsar. Leopold. Carol. Nat. Curiosorum Collegæ, de Sacchari Saturni usu interno salutari Exercitatio Academica, in qua simul varia Chemiæ capita illustrantur.

Lipsiæ, apud Bernardum Christophorum Breitkopf, 1741, 4 maj.

Plag. 2½.

Sat audaci conatu Doctiss. Autor remedium postliminio in Medicinam revocat, alias suspectum, sed cujus tam bene caussam ornat propugnatque, ut omnes sui muneris partes explevisse videatur. Initio de incertis remediorum effectibus & caussis disputat. Et, quamvis ex odore atque sapore optime rei cujusdam virtus medica cognoscatur, nihilo secius & rebus odoris saporisque expertibus suam esse insignem efficaciam, Magnesiæ albæ exemplo comprobat. Sacchari quidem Saturni usus adversus varia mala externus a longo inde tempore admodum fuit frequens, inter quæ mala merito etiam numerantur pollutio nocturna,

nocturna, atque gonorrhœa benigna, a Nostro hic omissæ, quibus suo tempore comprimendis cum alias ab Autoribus frequenter, tum novissime ab Ill. *Hoffmanno*, externus hujus remedii usus fuit commendatus. Internum quoque ejus usum *Wedelius* quondam, *Michaelis*, & *Junckerus*, variis ex causis probarunt, quibus non immerito videntur addendi, quos *Jo. Friccius* in libro *de Virtute Venenorum medica* excitavit. Nostræ autem ætatis Medici ab eo, tanquam pessimo remedio, abhorrent, quod vel ex *Bœrhaavenii* atque *Neumanni* testimoniis intelligitur. Doctissimus itaque Autor usum internum in febribus acutis malignis, a putredine atque acrimonia humorum, partiumque nobiliorum internarum inflammatione, oriundis, & delirio cum ac sine febri, prorsus esse tutum propugnat, postquam corpus optime ex artis legibus præparatum, neque amplius venæsectio, medicamenta ex nitro, vitriolo, camphora, spiritus acidi, & illa, quæ corpori externe applicantur, varii generis, utilitatis quidquam & levaminis attulerunt. Quo autem pateat, laudem hanc non ratiociniis tantum, docte subtiliterque excogitatis, sed ipsius etiam experientiæ suffragio, niti, ad quatuor provocat exempla ægrotantium, quorum jam vita atque salus penitus fuit conclamata, ut fœminæ inflammatione internarum thoracis partium, & febri vehementiori correptæ, viri, puerique, cum febre ardente maligna conflictati, & adolescentis, vehementissimum in furorem acti, quibus summo cum emolumento, stupendisque effectis, hanc medicinam propinavit. Quod qui imitari cupiunt, has semper cautiones observent: 1) non temere, nec nisi summa urgente necessitate, ad ejus usum esse confugiendum; 2) portionem ejus non adeo magnam, & nunquam solam, sine alius medicamenti, camphoræ, nitri depurati, cinnabaris, admixtione, dandam esse. Noster ad exemplum *Albini* ejusmodi pulverem confecit: Recipe Lapid. Prunell. scrup. unum Cinnab. Antim. scrup. dimid. Camphoræ gr. quinque, Sacchar. Saturn. gr. unum, duo, vel quatuor. M. 3) Nec usum ejusdem per aliquod temporis spatium continuandum, neque frequentius iterandum esse. 4) In ægrotis, ubi malus corporis habitus, & suspicio viscerum obstructorum atque

atque ſcirrhorum, eſt, atque in robuſtiſſimis etiam, quando in febribus acutis ſolutio morbi per criſin ſubeſſe videtur, omnino ab eodem eſſe abſtinendum. Quæ omnia quantum valeant, cauti prudentesque Medici plurium experimentorum uſu facile cognoſcent.

Der geſchwinde Hebräer, ꝛc.

ſeu

CELER HEBRÆUS, QUI CEL. D. JO. ANDR. DANZII Grammaticen Hebraicam breviter, perſpicue, & expedite, exhibet, in lucem editus a M. JO. MATTHÆO HÜBSCHMANNO, Eccleſiaſte Eckartshuſenſi.

Lipſiæ & Iſenaci, impenſis Mich. Gottl. Griesbachii, 1741, 8. Plag. 11.

Methodum ſequitur Rev. Autor erotematicam, ſeu catecheticam, initiandis lingua Hebræa omnino utiliſſimam, dummodo ea in uſum ipſum transferatur. Præfatio declarat & exponit neceſſitatem, utilitatem, & indolem, diſcendi ſermonem Hebræum. Tractatio ipſa ſequitur ordinem & telam *Danzii*; ac *Capita decem* repræſentat, de lectione, punctorum permutatione, nomine, pronominibus, verbo perfecto & imperfecto, de particulis, figuris etymologicis, analyſi inſtituenda, ac reſolutione grammatica, & regularum applicatione. Requirimus ſchemata verborum ipſa. Exempla enim acrius movent, & conſtantius inhærent regulis, accuratiſſime conceptis. De reliquo laudamus conatum operamque Autoris. Varia enim ætas & corporum habitudo varios deſiderat modulos ciborum. Ordo certe, diviſiones, dictionis perſpicuitas, ac brevitas, ubique eminent, ac omne hic ferunt punctum. Ceterum liber hic ejusmodi eſt, ut nihil inde excerpi ſingulare poſſit, quippe novi nihil continens, ſed vetera ad uſum maxime tyronum explanans atque explicans.

✲ ✲ ✲

AD NOVA ACTA ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomi V Sectio II.

ANNALES TYPOGRAPHICI, AB ARTIS inventæ origine ad annum 1664, opera MICH. MAITTAIRE, A. M. Editio nova, auctior & emendatior.

Tomus I.

Amſtelodami, apud Petrum Humbert, 1733, 4.
Alph. 4 plag. 10.

Diximus de præclaro hoc Cel. Autoris Opere, in quo potiora rei typographicæ & Typographorum fata ab artis originibus uſque ad annum 1500 deſcribuntur, in *Actis A. 1719 Menſ. Nov. pag. 478*, & inſtituti rationem ordinemque luculenter expoſuimus. Nunc brevibus enarrabimus, quæ novæ hujus editionis dos ſit. Primo de origine typographiæ, illius autoribus, & libris, qui ſub primordia artis prodierunt, diſputat, & indices urbium & typographorum addit. Poſtea ad librorum catalogum contexendum accedit, & annos ſingulos in *quinque claſſes* diſtribuit. *Prima* eos tantum libros, quos ſub initium Operis recenſuerat, complectitur, errata emendat, & cuncta fuſius atque certius explicat. *Secunda* libros exhibet, quos poſt primam *Annalium* editionem ipſi videre contigit. *Tertia* obſervationes continet, quas *Jo. Ludolphus Bunemannus*, Vir Clariſſimus, cum Autore communicavit. *Quarta* libros com-

commemorat, quos ex variis selectis Catalogis, aut bibliothecariis quibusquam Tractatibus, aut ex virorum doctorum epistolis, observationibus, vel operibus, collegit. In *quinta* libros invenies, quos ex Italico *Peregrini Antonii Orlandi* de Typographicæ artis origine & progressu Opere excerpsit. Nomina virorum doctorum, per quos profecit, ut infame illud plagii crimen a se amoveret, candide atque ingenue indicavit, & summam, quantum fieri potuit, diligentiam accurationemque adhibuit. Nihil igitur jam addimus amplius, quam ut vota faciamus pro salute Cel. Autoris, ut *duos posteriores Tomos*, quos prelo paratos se jam dudum habuisse scribit, horum *Annalium* propediem cum orbe literato communicet, & desideratissimo huic Operi finem imponat exoptatissimum. Quem nuper *duobus Voluminibus* in Opus *Annalium* universum publicavit Indicem locupletissimum, proxime in ipsis *Actis* copiosius commemorabimus.

JO. LAUR. MOSHEMII HISTORIA Tartarorum ecclesiastica. Adjecta est Tartariæ Asiaticæ secundum recentiores Geographos in Mappa delineatio.

Helmstadii, apud Fridericum Christianum Weygand, 1741, 4. Alph. 1 plag. 4.

A potiori solet arcessi denominatio. Idem in hanc Historiam congruit. Autor ejus exstitit *Hermannus Christianus Paulsen*, Gluckstadio-Holsatus, juvenis doctissimus, quem Ven. Abbas exhortationibus inflammavit, ut ipse, quippe qui præ ceteris id præstare posse videbatur, totum hoc argumentum sedulo pertractaret. Dignum omnino est hoc scriptum nomine Ven. *Moshemii*. Hic enim Autori facem prætulit, materiam omnem suggessit, & librorum fecit copiam, ipsum quoque scripturæ genus multis in locis mollius reddidit & exquisitius. Quibus permotus bibliopola, veritus haud est, magnum Antistitis nomen libro huic præfigere. Commentatio ipsa in *Sectiones duas* est distributa. *Prior* exhibet *Capita tria* historica; *posterior* offert

fert monumenta & Epiſtolas, quarum autoritati *Pars prior* eſt
ſuperſtructa. *Capite Sectionis prioris primo* recenſentur fata rei
Chriſtianæ in Tartaria ante *Gingiſchanum.* Tatarorum gens
proprie unam duntaxat ſignificat tribum ex multis illis genti-
bus, quæ hodie eo nomine inſigniuntur, habitantem partim
in ora fluminis Janiſeæ, partim Chatajam verſus. Tzina ſeu Pag. 2.
China olim diſtincta fuit in borealem & meridionalem, illam
Chatajam, hanc vero Mangi ſeu Maſinam, appellatam. Tra-
dunt nimirum Tartari ſeu Tatari, *Japhetem* reliquiſſe filium
nomine *Turck*, cui principatum & imperium in fratres tradi-
derit; & ab hoc univerſam gentem deſcendere ſuam. Inter
Turcki poſteros *Alanza Chan*, ex fide Tartarorum, duos re-
liquit filios, *Tatar* & *Mungl*, Tartarorum unde & Mungalorum
tribus fuerint exortæ. Videntur maximam Scytharum partem
Neſtoriani Tartaros vocaſſe, eo quod Mungalorum gentem
ignorabant. Tartaria non uno modo dividitur. Ejus li- 3.
mites orientales ſunt nondum extra dubitationem colloca-
ti, licet *Petrus I*, magnus Ruſſorum Imperator, ut populos, in
his terris viventes, redderet notiores, nulli operæ pepercit.
Initia religionis Chriſtianæ eo inductæ ſunt ſatis obſcura. *Tho-* 5.
mam, Apoſtolum, Chinas adiiſſe, omnibus fit vero abſimile.
Videtur India, in quam veteres S. *Thomam* profectum eſſe fe- 7.
runt, Perſia fuiſſe. Ex Syriacis tamen monumentis elucet, in
Choraſana & Mavalnahra provinciis religionem Chriſtianam
Seculo IV jam floruiſſe. *Arnobius* Seres refert inter populos,
qui Chriſti doctrinæ acceſſerunt, ſcriptor Seculi III. *Salibaza-*
cha, ineunte Seculo VIII, Sinæ exſtitit Metropolita. Quidni
itaque Tartaria cito ſatis Chriſtianæ religionis luce fuit collu-
ſtrata? Celebre illud monumentum Syro-Sinicum, quod ſupe- 9.
rioris Seculi anno 25 in urbe Singan fu, provinciæ Xenſi capi-
te, in China erutum fuit, controverſiis illuſtre, Autor exiſti- 10.
mat eſſe genuinum, ſiquidem doctrina *Neſtorianorum* potius,
quam Latinorum, in illo proponatur. Ex *Coſma Indicopleuſte*,
Monacho *Neſtoriano*, potuiſſet is etiam huc nonnihil transfer-
re. Seculo IX Chriſtianorum haud pauci in China fuerunt 12.
inventi. Seculo XIII ibidem adhuc multi Chriſtiani fuerunt

commorati, teste *Marco Paulo Veneto.* De *Presbytero Joanne* disserit Autor satis solide, eumque in Asiæ regione flo-
Pag. 22. ruisse, quæ, Chinarum imperio contigua, hodie *Tenduch* &
Tenguth vocatur, contendit. Ipse autem fuit Christianorum
27. ibi Princeps non unus. Ultimum horum Principum celeberrimus Tartarorum Imperator *Gingschang* debellavit, *Togrul* seu *Tayrell* vocatum, *Nestorianæ* sectæ addictum. Incidunt
29. hæc in Seculum XII. *Capite secundo* Autor recentiora persequitur, ac in ætate *Tamerlanis* subsistit. *Gingis-chani* gesta
40. perspicue exponit. *Zagatajum*, ejus filium, in civitate Samarkanda divinam Christi doctrinam publice professum fuisse, docet. Legationes Pontificis Romani *Innocentii IV* in Tarta-
45. riam recenset. Dominicanos ad Tartarorum regiones prædicandi Evangelii causa emissos ea ætate fuisse, ostendit. Franciscanorum ad *Kajukum*, Tartarorum Chanum, legationem
50. copiose exequitur. *Nestorianorum* & *Jacobitarum* conjunctionem cum Latinis ecclesiasticam, quæ exstitit temporaria, & in medium Seculum XIII incidit, attingit. *Ludovici IX*, Gallorum Regis, legationem ad magnum Tartarorum Chanum haud omittit delineare. *Kajuko*, A. 1249 humanis rebus exemto, successisse *Mongu*, nepotem *Gingschani* ex *Thaulai* filio, eundemque
53. a Rege Armeniæ *Haithono* ad sacra Christianorum suscipienda esse adductum, demonstrat. *Halakum*, ducem ejus bellicum, Chri-
59. stianis sese aggregasse, significat. Successisse Regi *Mongu* fratrem *Coplajum*, fratrem æque *Halaki*, qui in Syria ducem *Guibugam* cum 10000 Tartaris reliquerat, adjungit. Assassinos,
63. populum Phœnices crudelem, quos *Halakus* delevit, dictos credimus ex שסה, *diripiendo, deprædando.* *Halako*, A. 1265 mortuo, filius *Abaka* successit, Christianorum amicus, & maritus *Mariæ Palæologæ*, ex *Michaele*, Græcorum Imperatore, procreatæ. Latini ad Tartariam ecclesiæ suæ adsciscendam sæpius animum appulerunt. Leviores tamen eorum in Tartaria vi-
68. dentur progressus, si illi comparantur cum iis, quos *Nestoriani* in Tartariæ terris eodem tempore fecere. Hi enim Episcopos suæ sectæ habuerunt in China & Tartaria. Transit deinde
71. Autor ad *Tangodorem*, qui *Abacam* excepit, Principem Christianis

stianis

ſtianis primo amicum, deinde infenſiſſimum, *Muhammetis* ex quo affectator eſſe cœperat. *Argonus* contra, *Achmeto* ſublato, & a *Coplajo* in regno confirmatus, Legatos ad Pontificem Pag. 73.
miſit A. 1285 & 1288. Franciſcani A. 1289 ex Tartaria Romam venerunt, per decennium antea Evangelii indidem præcones, & eodem rediere. Floruiſſe ea ætate religionem Chriſtianam in Tartaria, Autor argumentis haud ficulnis demon- 79.
ſtrat. *Argonus* enim & *Baidus* religioni Chriſtianæ haud offecerunt. At, hiſce defunctis, ſucceſſit *Gaſanus*, qui in gratiam 83.
Muhammedanorum Chriſtianos vexavit. De religione *Coplaji*, qui totum regnum Chinenſe ſibi dicitur ſubjeciſſe, Autor in utramque partem diſputat, negans tandem, illum Chriſtianæ doctrinæ fuiſſe ſtudioſum. *Gaſano* in Tartaria occidentali ſuc- 90.
ceſſit *Chodabenda*, qui *Muhammedanis* ſeſe aggregavit. Adjungit id porro Autor, *Jaballaham*, *Neſtorianorum* Patriarcham, fruſtra dici literas ad *Benedictum XI* miſiſſe, ſedique Romanæ ſeſe ſubjeciſſe. In China & Chataja tunc temporis religionem Chriſtianam caput extuliſſe lætam, lectori idem perſuadet. *Joannes* enim *de Monte Corvino* nil reliquit inexpertum, ut cœtum numeroſum Chriſto in Chataja colligeret, quem Pontifex 93.
A. 1289 in Tartariam miſerat, & qui Archiepiſcopus Cambalienſis factus fuit. Commemorat idem *Odorici de Foro Julio*, 100.
ac aliorum Franciſcanorum, itinera in Tartariam. Multa quidem præclare ab iis geſta nuntii, quos in Europam miſere, narrarunt; monet vero Autor, relationibus ejusmodi caute circumſpecteque fidem eſſe habendam. *Abuſaidum* A. 1336 106.
mors abſtulit, ultimum Tartarorum Chanum, qui in iis, quæ occidentem ſolem ſpectant, regionibus ſummum tenuit imperium. Inteſtinas competitorum concertationes finivit *Tamer-* 113.
lanes, qui vi armisque provincias, de quibus pugnabatur, occupavit. In Chataja tunc temporis floruiſſe Chriſtianæ religionis cultum, ac Tartaros orientales ad Pontificem amandaſſe Legatum, Autor venuſte & fuſe demonſtrat. A. 1368 Tarta- 114.
ros & Chriſtianos ex China a duce quodam *Tſchu* ejectos eſſe, addit. *Capite tertio* hiſtoriam rei Chriſtianæ in Tartaria a *Tamerlane* ad noſtra uſque tempora exponit idem. Inprimis 121.

 docet,

docet, *Tamerlanem Muhammedanæ* religioni haud fuisse addictum. Edisserit religionem, qua Tartari nunc utuntur, par-
Pag. 133. tim *Muhammedanam*, partim simulacrorum cultui faventem.
137. Lamas a Christianis descendere, negat. Subjungit hæc tandem: *Nobis quidem multo turpior Dalai Lamæ & reliquorum Lamarum parens videtur esse. Faciemus periculum, an in tanta rerum caligine facem aliquam accendere valeamus. Narrant rerum orientalium scriptores, & docent plurimi Deorum in Asia cultores, antiquissimis temporibus hominem in his regionibus vixisse, qui cultum idolorum, & doctrinam de animarum migratione, primus docuerit; hunc parentem esse Sammanæorum, qui eadem profitentur. Diversa huic a diversis tribuuntur nomina. Hieronymus, Clemens Alexandrinus, aliique, eum* Buddam *appellant; a Siamensibus* Sommauo Codom, *a Chinensibus* Fo *sive* Foe, a *Japonensibus* Xekia, *sive* Xaka, *vel* Schaka, *nominatur. Nam, varia hæcce nomina uni homini esse propria, ea, quæ de ipso perhibentur, quæque satis inter se conveniunt, declarant, & ab eruditissimis viris jam est observatum. Varia de eo referuntur commenta, quorum præcipuum est, ipsum sæpius mortuum, mutato habitu, in vitam rediisse. Hic, quod diximus, Deorum cultum & animarum migrationem sectatoribus suis, dum viveret, inculcavit. Sed, appropinquante morte, larvam exuit, &, convocatis discipulis, omnia, quæ adhuc docuerat, vana & falsa esse perhibuit. Addidit, unicum rerum omnium principium & causam esse vacuum atque nihilum, ex hoc omnia*
138. *profecta, huc reverti. Impostoris, vel potius athei, hujus sectatores in duas se separasse familias, mihi persuadeo. Alii arcanam ejus doctrinam professi sunt, & vacuum atque nihilum pro rerum omnium existentium causa habuerunt; alii publicum ipsius systema receperunt, & cum idola coluerunt, tum antiquissimum Orientalium errorem de animis ex uno corpore in aliud descendentibus publicarunt. Illi in regno Siamensium ad hodiernum usque diem commorantur; hi vero in Tartaria partim, partim in Chinarum imperio, hodie versantur, & cultum Deorum moderantur. Priores a civibus suis, regni Siam incolis, Talapoini appellantur; posteriores Chinenses Hochang, Japonenses, vel Europæi*

potius,

potius, Bonzios, & Tartari Lamas, vocant. Omnibus hisce sacrorum ministris magnus ille Lama praeest. Ab omnibus divino honore colitur, omnes ei potentiam atque scientiam, nullis limitibus circumscriptam, tribuunt. Quae quidem omnia facile nos adducunt, ut Dalai Lamam pro successore hujus Foes sive Xakae habeamus, vel a cultoribus suis pro eo haberi credamus, in quem anima hujus impostoris post longam temporum successionem transierit, vim suam divinam in eo exserens. Suspicamur, illum impostorem *Fo* esse Ægyptium Regem & Philosophum *Suphin*, qui transitum animarum fictum & idolorum cultum orbi obtrusit, doctrinamque de creatione omnium rerum repudiavit. Sectatores opinionum tam insulsarum conjectamus vocari in sacris literis בני הנכר, *filios peregrini*, ipsum vero jam in libro *Josuae* vocari *alienum* הנכר, ac cultus idolorum inventorem. De reliquo Autor merito spem abjicit, qua quidam obfirmati, sibi persuadent, fore, ut Jesuitae in *Delai Lama* domicilio seu oppido initia religionis Christianae disseminent, ac robore communiant securo. Quantum ad monumenta & Epistolas attinet, his splendor & argumentorum firmitas conciliatur libro. Ex libris sane pretiosis, & ex parte raris, illa curavit Ven. Vir huc transferenda.

EXAMEN DE L' ESSAY DE MONSIEUR POPE sur l' Homme, &c.

hoc est,

EXAMEN TENTAMINIS, A DOMINO POPE scripti de Homine, concinnatum a PETRO DANIELE CROSA, Socio Academiarum Regiarum, Scientiis addictarum, Parisiensis & Burdegalensis.

Losanae, impensis Marci Michaelis Busqueti ac sociorum, 1737, 8.
Plag. 11.

Cel. *Crosa* ut compagem doctrinae philosophicae, quam Ill. quondam *G. G. Leibnitius*, fama super aethera notus, professus fuit in scriptis, redderet suspectam pro more, & criminosam pro desideriis consortum, calamum strinxit in excellentissimum

tissimum Angliæ Poetam, qui ipsi videbatur systema doctrinæ *Leibnitianæ* carmine complexus, idque immortalitati consecrasse. Ut appareat Lectori, quantum sibi heroem, quocum depugnet, delegerit, significare juvat, ex judicio *Crosæ Popium*
Pag. 13. esse *imbecillem, cæcum, ac exiguum versificatorem.* Quantula, obsecro, gloria manebit refutatorem, si tantillum sibi depoposcit athletam! Cel. *Crosa* geminum sibi proposuit scopum, in eo positum scilicet, primo ut scita *Leibnitii* recenseret & refelleret, deinde ut *Popium*, eorum præconem, inse-
35. ctaretur, atque approbatione suffragiisque aliorum orbaret. Promittit præterea tralationem Gallicam & emendationem Dissertationis suæ philosophico-theologicæ *de Mente humana, substantia a corpore distincta & immortali*, A. 1726, 8, Groningæ luci expositam. Sunt, qui ei instituto applaudunt, minus contenti stilo horrido, methodo *Ramistica*, ac variarum propositionum mutuo conflictu. Mirum sane, ipsum in Dissertatione sibi potuisse haud temperare ab odio, quod effudit in *Leibnitium* ibi *pag. 25, 26, 29, 151, 187, 222, 224*, in *Wolfium pag. 26, 115, 219, 221, 27, 116, 35, 110, 121, 122, 123, 124, 129, 133, 138, 139, 188*, ac in *Bulfingerum pag. 134, 208, 136, 140*, immo in Metaphysicam *pag. 111, 112, 252, 254, 261, 129, 138, 150, 162, 189, 209*, licet stilus ejus, quo utitur, Latinus stribliginem & voces plus quam philosophicas præferat. Idem in Dissertatione illa impingit Philosophiæ *Leibnitianæ* contemtum religionis *pag. 186*, æternitatemque mundi *pag. 115*, & exagitat harmoniam præstabilitam *pag. 143, 219, 240, 243 seq.* ferre non potest, Deum vocari substantiam, vi repræsentandi sibi omnia possibilia præditam, *pag. 144, 219, 220*, reprehendit determinationem volitionum necessariam *pag. 123 seq.* ipsamque prævisionem futurorum *pag. 184*, credit, dari æqualia, *pag. 209*. Hæc denuo repetit Vir doctus, ratus, contradictoria esse credenda, *pag. 205*, dari compositionem staminum, e quibus corpora constant, infinitam, *pag. 29*, ideoque haud dari *monadas*, seu simplices substantias, *pag. 27*, sufficere, ut quis velit quid, substantiam, opus haud esse ratione, cur velit, *pag. 120*, contingens esse id, quod nos latet, *pag. 198*, animæ deberi corporis motum, *pag. 100*, licet neget, inde

constare

constare physicum influxum, *pag. 202, 203*, animam velle citra argumenta *pag. 75, 107, 113, 122, 134*; colores haud existere in objectis *pag. 80*. Nihilo minus largitus fuit, imperfectionem rerum esse ex origine essentiali finitorum repetendam *pag. 69*, praevisas esse a Deo omnes mentium finitarum cogitationes possibiles sub omnibus circumstantiis *pag. 92*, conatus corporibus esse essentiales *pag. 70*, dari necessitatem naturae in cogitationum successione *pag. 74, 81, 85, 75, 77*, animam sese determinare *pag. 108*, darique causas, voluntatem determinantes, *pag. 183, 113, 205, 200, 119, 178, 201*, non dari experientiam de modo unionis animae cum corpore *pag. 202, 203*, systema causarum occasionalium assensu esse indignum *pag. 160, 92*, harmoniam dari inter corpus & animam, concomitantiam praestabilitam, *pag. 92, 93, 98, 115, 236*, corpusque in animam non agere *pag. 100*, motum esse aliquid activi *pag. 185, 68*. Haec extrema singula, si inter sese connectantur, a Cel. *Crosa* penitus concessa, systema fundunt fundantque *Leibnitii*. Sed, cum passim hasce propositiones rursus labefactavit sustulitque eadem in Dissertatione, quid de ipsius refutationibus anti-*Leibnitianis* sentiendum sit, facile patet. Inprimis id notandum, Cel. *Crosam*, adversus *Popii* Poema scribentem, omisisse in recensendo *Leibnitii* systemate *pag. 17 seq.* id, quod est palmarium, & obex sexcentarum objectionum, nempe Deum praevidisse spirituum & animarum liberas cogitationes ac libera decreta, quae sub quibuscunque circumstantibus momentis apparitura erant, & hasce cogitationes in mundo divinitus electo non dependere ab electione mundi, vel a machina, vel a fatali necessitate, sed a libertate mentis, eas proferente. Ea, quae ad liberas hominum actiones attinent, in systemate *Leibnitiano* traduntur a Deo esse praevisa, & antecedere ordinis ratione decretum Dei, quo mundum finibus sapientissimis convenientissimum produxit. Eadem praevisio & idem ordo locum habet in systemate harmoniae praestabilitae. Sed ad rem. Cel. *Crosa* primo exagitat hoc systema, illudque ad risus excitandos in formam minus placituram componit. Addit tandem illud *pag. 22: Fremo, nec virium mibi satis est ad exprimendas consequentias bujus systematis respectu* Pag. 18 seq.

Mosis & Prophetarum, Muhammedis, ejusque sectatorum. Simul
permissionem mali credit esse mundo optimo in systemate *Leib-*
Pag. 23. *nitiano* essentialem. Ut vero eam reddat detestabilem, ita dis-
serit: *Necessum, in eo mundo inveniri beneficos, percussores, per-*
juros, proditores, impostores omnium specierum. Memoriam
recolimus illius, a Christo pronuntiati, *Matth. XVIII, 7*: Ἀνάγ-
κη ἐστὶν ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα· πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι'
οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται. Ex necessitate ejusmodi hypotheti-
ca deinde colligit, supervacuas esse leges, illis facinorosis op-
positas, in systemate *Leibnitiano*, videlicet in eo, quod, in-
vitis bonis omnibus, hic vel ille sibi denuo finxit. Di-
stinguent igitur alii merito inter merum *Leibnitii* systema, &
systema *Leibnitii*, quale id Cel. *Crosæ* sodalibusque ejus ap-
24. paret. Ex eo fonte profluxit id, quod Autor existimat, fœ-
minam, marito quæ manus violentas mortemque inferat, nil e-
25. gisse mali ex systematis *Leibnitiani* præscripto. Addit histo-
riolam de viro Scoto, filio suo quieta deliberataque mente vi-
tam eripiente. Adjicit clausulam: *Hic nondum fuerat initia-*
tus systemate Leibnitii, *alioqui dixisset: universum hoc fuisset*
turbatum, nisi machina mea hunc lusisset ludum. Simul ac syste-
ma *Leibnitii* de mundo optimo recensuit secundum ingenii
sui præstantiam, adjecit hæc: *En, Domine, ideam systematis si*
nos terminis ita constringamus, ut id conferamus in pauca, pars
ejus manet occulta, nec offert animo horrorem omnem. Constitui
illud diductiori tractatione exponere, ac ideam hanc latissime evol-
26. *vere. At id fiet alio Opere. Venit in mentem, te flagrare de-*
siderio ex me cognoscendi, an credam, Dominum Popium *re*
vera hoc systema adoptasse. Respondebo tibi, me, quo minus id
credam, impediri, usquedum compluribus argumentis ad id cre-
dendum inducar, quam quæ in libro ejus reperiuntur. Id Cen-
sor reprehendit in *Popio*, quod vias rationesque agendi, Deo
proprias, approbare dubitantibus voluerit, cum tamen homi-
nis causam agat, Deumque veluti mali causam dimittat minus
excusatum. Notat Censor, *Popium Libro primo* subjecisse clau-
sulam contradictione laborantem: *Quicquid existit, id est bo-*
27. *num.* Applicat hæc ad actiones sceleratas Censor, ut absurdi-
tatem

tatem propoſitioni inferat, neſciens, vel neſcire recuſans, id, quod legi repugnat & vitioſum eſt, conſiderandum eſſe vel phyſice, vel moraliter. Moralis illa repugnantia ſeu *ἀνομία* non eſt *poſitivum quid*, ſed defectus & privatio. Quare rationem non videmus, cur *Popii* clauſula non ſit egregia, orbisque conſenſu digna. Difficile haud eſt oſtendere, Cel. *Croſam* eam Pag. 30.
philoſophandi rationem, quam oppugnare adortus fuit, animo ſuo longe aliter informaſſe, quam ejus autor & ii, quos præpoſtera aliis placendi libido nondum ad alteram partem projecit, facere conſueverunt. Syſtema enim *Leibnitianum* putat carere ſubſtantiis, agendi libereque concupiſcendi facultate præditis, bonum vero & malum, virtutem & vitium, conſequi in eo, immutabilem inevitabilemque in modum, congruenter conſtructioni entis cujuscunque, primique motus naturæ conformiter, quem creator ſubſtantiis impreſſerit. Cre- 31.
dideramus, Virum ſummum ex definitionibus propoſitionibusque *Leibnitii* verum ſyſtema *Leibnitianum* fuiſſe demonſtraturum, ut lector intelligeret, exhiberi genuinum, non fictum, *Leibnitii* ſyſtema. Sed dolemus merito, ſpe nos excidiſſe noſtra. Oratorias deprehendimus ibi exercitationes, philoſophicæ demonſtrationis propemodum nihil. Recurrit perpetuo illud, quod pro certo poſuit Autor fundamento, libertatem humanam in ſyſtemate *Leibnitiano* ruere in præceps perimique, Vetus reſuſcitatur querela, reditque labor actus in orbem. Notum quoque reddit, compertumque declarat univerſis, ſeſe quæſtionem de libertate humana tractaſſe in *Logica* ſua, co- 34.
pioſius in *Latina*, ac noviſſime in *Compendio Logices*, in *Examine Pyrrhoniſmi*, & in Opere Latino *de Mente humana*, cujus enuntiationes, *Leibnitiano* ſyſtemati ſimillimas, paulo ante delibavimus. Mirari ſubiit, Cel. Virum in ea eſſe hæreſi, men- 38.
tem humanam vocari *συνονύμως* a *Leibnitii* admiratoribus *animam*, *ſpiritum*, *ſubſtantiam cogitantem*, *cogitationes modificantes ſeſe*, *monades*. Addit id quoque, ſectatores Philoſophiæ 40.
recentioris non poſſe in homine veram agnoſcere libertatem, ſed eam Deo detrahere malle, quam ideam ſuam de libertate pro contradictione reputare. Ubi vero & quomodo hi ſic ſta-

tuant, ipse demonstrare intermittit, ratus, sufficere, sibi ita videri. Hinc libertatem probat ex rotunditate terræ, ex jugo montium, ex superficie telluris, e duobus hemisphæriis constante; quasi *Leibnitius* docuisset, partes orbis terrarum, earumque adjuncta, non potuisse aliter constitui, si Deo, sapienter libereque decernenti, ita visum fuisset. Qui hisce partibus contingentiam tribuunt, ii simul libertatem Dei reddunt stabilem, libertatem puta illam, quæ sapientiam includit, nec unquam, hac seposita, exercetur. Sapientiæ innexus est finis, ejusque perpetua observatio. Finem adminiculis, quæ vocant *media*, exuere, eadem vetat sapientia. Ubi autem adminicula præsto sunt, quæ finibus subordinata specialibus intelliguntur, ibi finem universalem, ad quem hi denuo tendant, existere patescit. Libertas itaque applicata & effectui data non potest esse effectus sine causa; & applicationi subesse illi solet id, quod movet & impellit potius ad agendum, quam ad non agendum. Ubi sunt *motiva*, ibi exstat ratio sufficiens, *) cur hæc potius agantur, vel non agantur, quam alia. Potuit sane Deus terram instruere secundum formam quadratam. Hæc vero ipsi displicuit. Num itaque citra rationem delegit proxime sphæricam? Num nullus finis, nulla sapientia, huic delectui cohæsit? Sed id quoque memorandum, adversus *Popium* multa *Crosam* monere de numerosissimis discipulis, qui recentiorem suspiciant Philosophiam; eorumque suffragia per modum
Pag. 43 seq. fabulæ Romanensis exagitare. Fassus fuerat, *Popium* haud amplecti *Leibnitianum* systema; id potius esse perobscurum. Quid itaque ad poema *Popii* faciunt ea, quæ Cel. *Crosa* de conditore systematis novi philosophici, ac indole discipulorum seu assectatorum ejus, copiose intexit? Dolemus ejus vicem, qui universis Philosophiæ recentioris suffragatoribus ambitiosos, lucri

cri

*) Quicquid enim existit (& fit), illud gaudet ratione sufficienti vel intra essentiam suam, ut Deus, vel extra illam, quare existat & agat hoc vel alio modo. Id inculcatur a Ven. *Joachimo Langio* in *Causa Dei Tom. I Post. II pag. 3, 195*, a *Sherlocko de Providentia Dei Cap. 2 pag. 26*, a Cel. *Hoffmanno de Fato physico & medico* §. 25, & ab ipso *Crosa* in *Tent. Metaphys.* §. 26 *pag. 9*.

cri plenos, aliosque fines & rationes absurdas, cur calculum
album passim *Leibnitianæ* adjiciant doctrinarum compagi, af- Pag. 46.
fingit, omnesque illos studio partium vanissimo laborare, sibi
persuadet, qui Metaphysicam & Philosophiam ceteram recen-
tiorem haud adspernantur. Sed nondum omnem suam protu- 47.
lit indignationem. En hiatum insignem: *Superest alius locus, plane accommodatus defensoribus istius systematis recentioris pudore suffundendis, atque destruendis illis, proprius, qui bonori generis humani inserviunt.* En verba Gallica: *Il est encore un autre endroit bien propre à couvrir de honte les defenseurs de ce Sisteme, & à mortifier ceux, qui s'interessent à l'honneur du genre-humain.* Destinatio sane partim excelsa, partim turpis! Adeo idem inverecundus est, ut eos, quotquot recentiorem
amant Philosophiam, maximo rapi patet præcipitio ad Liber- 48.
tinismum, ut eis tribuat mentem Deo immorigeram ac gustum minus justum, cupiditatem conculcandi regulas morum venerabiles, citra ullam animi molestiam. Tantus hic Vir summus est καρδιογνώστης! Desideraveramus argumenta & arma firmiora a Philosopho tam erudito & tam exculto. Sed qualis ipsi
videtur *Popius?* Hic ipsi videtur factus ad percensenda facta 50.
maxime incredibilia, ac ad edendas notiones omni verisimilitudine & sensu communi destitutas. Parum abest sane, quin hunc Poetam in bestiam convertat. Qui consequentias odiosas deamant, eorum est, huc arrigere aures, ac solvere didactra. Systema porro *Leibnitii* appellat systema absurditatibus
plenum. Id ut persuadeat lectori, sensim formas centum & 66.
ultra assumit texturarum, ratus, in systemate *Leibnitiano* confundi morale cum physico, ac desideria cum affectibus in eo
esse successiones inevitabiles concatenationis æternæ, idque eo 82.
nomine esse horrore dignum, adeo, ut sufficiat illud proposuisse ad viros honestos aversatione & indignatione percellendos. En accusationum cumulos majores! Cel. *Crosa* sic ratiocinatur *pag. 92: Hypothesis Leibnitiana evertit funditus ideas simplices & naturales, moralitatis, justi, injusti, ejusque, quod laude & pœna est dignum: mentibus, intelligendi facultate præditis, non est integrum aliter agere, ac agunt. Illæ nil volunt,*

nisi illud, quod ipsæ modo inevitabili velle debent. Denuo est monendum, in systemate *Leibnitiano* non velle nos hoc vel illud, quia id ita semel a Deo inevitabiliter & necessitate absoluta constitutum, sed quia Deus prævidit ea, quæ homines pro libertate sua erant omissuri & suscepturi, atque, libertime ut ea effectui darentur, decrevit sapienter. Actiones hominum liberæ sese habent antecedenter ad decretum Dei, & hoc ad moraliter malas actiones pertinet permittendo, ad moraliter bonas viresque physicas approbando & concurrendo. Bene Ven. *Joachimus Langius* in *Causa Dei Tom. I pag. 233: Actus* (liber) *non dependet a præscientia, sed hæc ab actu, utpote futuro, etsi* (hypothesin fingit impossibilem) *nulla esset præscientia.* Systema *Leibnitianum* ex sensu & voto Cel. *Crosæ* hoc nititur ordine: Actus omnes liberi motusque in mundo procedunt ex immutabili divino decreto, & hoc nullam actionum liberarum præscientiam supponit, sed est cum omnibus eis, quæ fuerunt decreta, absolute necessarium. Hoc systema, fœtum suum, debellat Cel. *Crosa* per universum hoc *Examen.* Largientur omnes, quotquot gaudent sensione humana, hoc systemate tolli libertatem, everti moralitatem, evanescere leges, præmia, & pœnas, nihilique esse religionem omnem. Cum hoc commento dimicat longe lateque Vir, omni elogio nostro major; quam dimicationem si libro exemerimus, paucula supererunt, quæ ad *Popium* emendandum, vel potius reprehendendum, spectant, Poetam excellentissimum, de quo ipse Censor pronuntiat, incertum esse, an ille systemati *Leibnitiano* exstiterit addictus. Subjicimus Cel. Viri judicium ex *pag. 192: Est malignæ indolis indicium, voluptatem ex percensitis aliorum nævis erroribusque capere. Qui hujus est commatis, ea, quæ legit, in deteriorem partem interpretatur, ut ipsi suppetat abunde, quod reprehendat. Si is vero infelici gaudeat facultate enuntiandi eleganter cogitata de nævis alterius, ac eos exaggerandi, immittit venenum malignitatis suæ in animum auditorum aut lectorum.* Planetæ astri *Syricus*, qui *pag. 198* commemorantur, ab aliis appellantur, si qui sunt, planetæ *Sirii.* Calcat ubique Vir summus *Leibnitium*, & in causa est, ut alii remini-

reminiscantur *Diogenis*, qui ad *Platonem, Calco*, inquiebat, *Platonis fastum*, respondentem statim: *sed majori fastu.*

Betrachtungen über die weisen Absichten GOttes bey denen Dingen, die wir in der menschlichen Gesellschafft und der Offenbahrung antreffen, &c.

id est,

MELETEMATA IN SAPIENTES DEI FINES de rebus, quas in commercio societatis humanæ, ac in divinioribus literis, deprehendimus, edita a JOANNE FRIDERICO JACOBI, Ecclesiaste Osterodæ urbis prope Herciniam.

Gottingæ, impensis Christiani Henrici Cuno, 1741, 8.

Alph. 1.

Illustrissimi Domini ac Satrapæ provincialis, *Thomæ Eberhardi, de Ilten* cognominati, in sinum ac patrocinium Autor Pl. Rev., qui Philosophiam solidiorem cum Theologia sororio conjugio copulat, merito conjecit *Meditationes* hasce, tum delectu, tum elaboratione fructuque saluberrimo, commendabiles. Cœperunt eæ jam A. 1738 per *Fasciculorum* ordinem Gottingæ in lucem prodire. Excrevit eorum numerus ad *senarium*, & A. 1740 postremus eorum publice apparuit. *Meditationes* in universis *Fasciculis* exhibentur *septem*. Accessit eis tandem formula Dedicationis, Præfatio, *Meditationes* aliæ *quatuor*, & index rerum memorabilium. Optat vero is ipse, ut Teleiologiam e Theologia revelata quis eadem compage exstruat, quæ conspicua sit in Perill. *Christiani Wolfii* libro, *de Finibus rerum naturalium* inscripto. Nostrum est, proponere oculis Lectorum argumenta singularum *Meditationum*, ut exhortemur ac excitemus alios, in clivo eodem laude non minori sudaturos. *Meditatione prima* inquiritur in rationem, cur Christus a cruce Pag. 7.
haud descenderit, nec redivivus sese populo universo ostenderit. Descendisse Jesum ideo affirmat, quod Judæi, Messiæ 9.
officia haud recte edocti, rebellionem in Romanos fuerint concitaturi,

citaturi, ac ita religioni Christianæ impedimentum suboriturum
fuerit satis grave. Eandem ob rationem Jesum sese testibus
certis modo præbuisse vivum post resurrectionem, pronuntiat.
Addimus, odium procerum Judaicorum ne sic quidem con-
quiescere potuisse, quippe qui *Lazarum*, mirifice e morte re-
vocatum, occidere paraverant. Præsenserant ipsi, doctrinam
Jesu & opulentam suam ambitionem, conservandis familiis pro-
Pag. 13. spicientem, adversa fronte inter sese pugnare. *Meditatione
secunda* quæritur, cur Deus Tyrios ac Sidonios non emenda-
verit per miracula, qualibus, vigente Christi ministerio, fuit
locus. Respondet Autor, gratiæ divinæ adminicula semper esse
15. præsto, quæ saluti hominum sufficiant; miracula vero affluen-
tiora reservari temporibus eis, quibus plures possint ad Dei
civitatem aggregari, qualia exstiterint tempora *Augusti*. Ad-
dit, miracula ex scopo divino esse rariora, ac Messiæ reservata
fuisse illustriora. *Meditatione tertia* indagat rationem, cur
18. Deus gentem suam sub Vet. Test. plerumque invitamentis, a
temporali felicitate desumtis, ad veram incitaverit pietatem.
21. Ostendit vero, illum agendi modum indoli prisci ævi fuisse ac-
commodatissimum. Legi hæc digna est *Meditatio* ex integro.
Meditatione quarta quærit Autor, cur Deus malum haud sem-
27. per citra interventum alterius ipse puniat. Respondet ipse, le-
nitatem Dei plus salutis ad civitatem mentium conferre, quam
promti supplicii horrorem. Hæ *Meditationes* sunt recentes.
Nunc vero ad *Fasciculos* ipsos progrediendum. *Meletemate
primo* de fine Dei primario, quem ipse sibi in creanda rerum
universitate proposuit, exponitur. Existere Deum sapientis-
simum, populari ratione, eaque solida, demonstratur ex con-
21. templatione navigationis. Finem creationis collocat in com-
probatione bonitatis divinæ, ejusque cum rebus creatis, ratio-
26. ne haud expertibus, communicatæ, atque in manifestandis
perfectionibus suis ad hominum felicitatem. *Meletema secun-
dum* versatur in exponendo sapiente Dei fine, quem ipse in-
tendit in partu ac infirmitatibus infantum præ reliquis animan-
38. tibus. Voluit nempe Numen sapientissimum, ut infantes ab
hominibus haurirent præparationem ad rationis usum, ipsum-
que

que sermonem communem. *Meletema tertium* discutit finem Pag. 52.
& rationem, cur plurima vaticinia verbis figuratis ac obscurioribus exhibita fuerint. Distinguit Autor illa in species duas. Aliorum enim eventus a libero hominis arbitrio, alia pendent a lege quadam necessitatis. Illa solent obscure exprimi, ut homo moneatur, nec tamen vaticinii eventus eludatur. *Quarto* 76.
Meletemate edisseritur ratio, cur Deus species carnium nonnullas a Judæis edi vetuerit. Discrevisse hac ratione Deum Judæos a commercio gentium, simulacra venerantium, ac ementitis numinibus affixarum, Autor scite & ingeniose ostendit, adscita in subsidium visione, *Petro* oblata *Act. X.* Nec tamen 87.
negat, rationes quoque subfuisse physicas interdicto. Hæc *Fasciculo primo* comprehenduntur. Gradum promovere lubet ad *Fasciculum secundum tertium*que. *Meletemate quinto* ex- 91.
planatur sapiens Dei scopus, quem cœlum ac infernus repræsentant. Locum *1 Cor. XV, 42*, de comparatione corporum 107.
beatorum inter sese accipiendum esse, Autor negat, complexui orationis innixus. De resurrectione corporis humani ita agit, ut objectiones & dubia removeat, atque idem corpus redivivum accessionibus quibusdam auctum iri tradat, provocans ad *1 Cor. XV, 36 seq.* & haud obscure identitatem ad par- 124.
tes quasdam substantiæ constantes restringens. Beatitudinem cœlestem tam vivide clareque depingit, ut lectorem desiderio ejus inflammet teneatque. Infernalium pœnarum perpetuita- 192.
tem confirmat, fierique per bonitatem Dei posse negat, ut improbi in cœlum adsciscantur. Singulare est, quod ex bo- 199.
nitatis ac amoris Dei notione ostendit, eum odisse improbos, eisque beatitudinem denegare. Bonitatem Dei damnatis etiam tribuere fructus sui, pugnat, docens, ipsum moderari ac temperare pœnas commeritas maleficorum. Ne quis existimet, 208.
Deum per omnipotentiam malignos æternum beare posse, providet. *Meletemate sexto* tradit finem Dei sapientem in repræ- 221.
sentata arbore cognitionis boni ac mali, ratus, hominis fuisse, consuetudinem actionum bonarum addiscere & contrahere. Si vero perhibemus, arborem illam fuisse utilem, nec tamen cibo salubrem, causa videtur dicta. Ostendit ipse, Jesum hominem

quoque ex miseriis exantlatis didicisse confirmatam bene agendi consuetudinem, *Ebr. II*, 17, 18, *IV*, 15. Consentit *Star-*
Pag. 228. *ckius* in *Synopsi Bibliothecæ exegeticæ in Nov. Test. ad Luc. II*, 52. Jesum vero hominem exercitatione obtinuisse in bono confirmationem, Autori non debemus largiri, probe scientes, firmitatem ipsius moralem deducendam esse ex unione personali, nec ipsum ob præmium servasse legem divinam, quod in ipsius confirmationem redundaret. Fuit is semper a peccatis & peccatoribus discretus, natusque fuit, ut obedientia sua nos redimeret, nobisque præmia promereret. Id probabile est, arborem boni ac mali sic dictam fuisse, eo quod ea symbolum
249. ac monumentum fuit legis divinæ. Procedimus ad *Fasciculum quartum*. Exhibetur in ejus fronte appendix ad *Meletema sextum*, suppeditans conjecturam de modo, quo cupiditates
257. pravæ a parentibus in liberos propagari possint. Animas hominum per creationem oriri, præmonet, refutaturus eos, qui negant, habitudines parentum malitiosas in infantum animas transferri posse. Persuadet sibi, eas in eo consistere, ut sensio homini insit ingratissima erga bonum, & splendor mali externus mentem ita titillet, ut repræsentatio rationis contraria
261. enervetur ac opprimatur. Utraque labes ab imaginationis vi ac robore potest derivari. Lubuit Autori labem communem, nobis insitam, ab imaginatione matris incommoda & noxia, embryonem afficiente simul, repetere. Vocat tamen quodammodo in subsidium succos parentum, e quibus embryo
297. progeneratur. Subjicit tandem, sese nil nisi conjecturas hoc loco dedisse. *Meletemate*, quod instat, *septimo* exponitur de ratione, cur Deus per potentiam suam infinitam haud impediat tollatque malum. Qui norunt doctrinam *Leibnitianam* de mundo optimo, illi norunt, quid hac *Meditatione* comprehendatur. Miramur sane, cur nemo eorum, qui doctrinam de mundo optimo refugiunt horrentque, nihil ad hæc retulerit, nec sese commoverit ullo modo, quæ Autor ipsis hic pro-
330. posuit enodanda. Qui Deo omnipræscientiam detrahere allaboravit, ac eam ob caussam doctrinam de mundo optimo, orthodoxis quippe & *Wolfianis* ex opinione sua communem, somniis

mniis annumeravit, omnium celerrime sese expedivit, permittens mundum casui Deumque cæcitati, ut debellaret notionem illam, quæ dictitat, hoc universum, ratione temporis spatiique omnis consideratum, finibus, a Deo sapienter præstitutis, convenientissime respondere. Succedit *Fasciculus quintus* ac *sextus*, quibus insertæ conspiciuntur *Meditationes* sequentes. *Meditatio octava* inscribitur de scopo Dei circa Jesu satisfactionem. Dis- Pag. 341.
serit in ea primo quidem Autor de Dei justitia & sanctitate. Hanc ponit in perfectione intellectus summa, ac voluntatis integritate maxima, quæ nil nisi bonum & convenientissimum amat, & effectui dare studet. Inde autem colligit, Deo placere non nisi perfecta, bona, scopo congruentia, eique displicere, quæ his sunt opposita. Deo etiam minima esse curæ,
ostendit tum ex notione justitiæ, tum ex idea sanctitatis. Pul- 350.
chritudinem inesse monadibus, dubitat, rerumque compositarum esse propriam credit, collocans eam in perfectione mo-
dorum compositionis. Recordamur inter hæc, Gallis probari 352.
etiam *bel esprit*. Justitiam Dei appellat Autor sapientem bo-
nitatem. Subjungit hisce Dei virtutibus conditionem hominis, 358.
labe insita & accessoria infecti, pœnasque exinde profluentes, tum naturales, tum positivas, seu arbitrio Dei assignandas. Systema substitutionis seu vicariæ satisfactionis egregie succincte-
que firmat. Illustrat inprimis locum *Ebr. IX, 24-28*, ac ex illo 370.
systema id exhibet corroboratum. Deus Deo satisfecit. Incommoda videtur aliis hæc formula loquendi. Autori laudi ducendum, quod, incommodi id evanescere, ostendit, ratus, fieri potuisse, imo ita evenisse, ut huic systemati insit major perfectionum Dei declaratio, majusque evitandi peccati fastidium. Eis vero, quibus visus fuerat nimium rationi tribuisse, opponit annotationem, qua angustias rationis indicat, simul ac definiendum est ex rationis ambitu, quænam hujus universi actiones ac effectiones perfectionibus Dei sint vel consentaneæ,
vel repugnantes. Nonne autem is, qui sapientiam Dei, ex ope- 398.
ribus maximi ponderis spatiique conspicuam, exponere contendit, aliquid tentavit, quod angustos rationis limites excedit? Ita est. At ipse lumine splendidiori simul fuit usus. Chri-

 stus

ſtus enim, qua redemtor & Meſſias, eſt *ſapientiæ divinæ* promtuarium, *1 Cor. I, 24,* ideoque œconomia ſatisfactionis vicariæ eſt ſpeculum, e quo ſapientiſſimi fines Dei relucent. Oſtendit præterea Autor, quomodo Deus dici poſſit 1) morte Jeſu nobis reconciliatus, 2) ac ſe ipſe nobiſcum reconciliaſſe, καταλλάξαι.
Pag. 433. Succedit *Meditationi* huic Appendix, quæ eruit ex doctrina de ſatisfactione Chriſti diverſa virtutis colendæ invitamenta congruenter pronuntiato Perilluſtris *Chriſtiani Wolfii* in *Gedancken von der Menſchen Thun und Laſſen* §. 677. Fundamenti loco ipſe adhibuit locum *1 Cor. VI, 20,* nec alia conſi-
438. milia neglexit. Amolitur tandem temerarios doctrinæ de vica-
476. ria ſatisfactione ad pravitatem abuſus. *Faſciculo ſeptimo* libellus ipſe concluditur. *Meletemate nono* exponitur de cauſa, quæ Deum adduxerit, ut fidem ex parte noſtra conſtituerit in con-
496. ditionem juſtificationis. Juſtificari hominem credit tum demum, cum fides excitavit pœnitentiam male actorum, & eam vim obtinuit, ut hominem ad amorem cœperit inflammare.
512. Conditio aditus in regnum gratiæ, ipſo judice, eſt fides *ſola*; at conditio perſiſtendi in eo eſt fides, operibus ſanctis fœcunda, id eſt, fides & bona opera. Ex hac cautione elicuit mo-
530. dum conciliandi doctrinam *Jacobi* cum doctrina *Pauli*, ratus, vocem δικαιοῦσθαι apud *Jacobum* eſſe ejusdem ſignificatus ac *declarari pro cive Chriſti confirmato ac perſiſtente.* Adjungit nonnihil de menſuris gradibusque cognitionis divinæ pro conditione ætatum mundi. Non fuiſſemus tam longi in argumentis libri recenſendis, ni pleraque eſſent novæ vel inveſtigationis, vel tractationis, ſpecimina, ſolide plerumque, diſerte, ac moderate modeſtiſſimeque, literis conſignata. Amœnitas civitatis cœlorum glorioſæ hic aperit ſeſe tanta, ut lector non poſſit non ad gaudia cœleſtia accendi, & deſideriis in cœlum rapi. Univerſa tendunt ad confirmationem veritatum divinarum, earumque graviſſimarum, ad fidem genuinam Deoque probatam, ad ſanctimoniam ſectandam, ad perfectiones Dei concelebrandas. O felix viretum, in quo fructus tam ſalubres ſeſe offerunt ac ſuppeditantur ſpectatori!

PRIMOR-

PRIMORDIA SUPERIORITATIS TERRITOrialis Saxonicæ, ex antiquis Saxonum & Francorum rebus eruta, atque genuinis probata rationibus civilibus, a CHRISTIANO HANACCIO, D. in Acad. Vitemb. Juris Sax. Prof. Publ. Ord. Ordinis JCtorum Asseſſ. Extraord.

Vitembergæ, apud Gottl. Henr. Schwartzium, 1740, 8. Plag. 8.

Occupatus in eo eſt Conſ. Autor, ut, Saxones a Francis nunquam ſub jugum miſſos fuiſſe, comprobatum eat. Nec eſt dubium, quin probatiſſimis argumentis id ipſum evicerit. Pag. 15.
Carolo M. imperante, Saxonia ad Rhenum uſque patuit. Tributa, nonnunquam Francis promiſſa, atque ſoluta, Saxonum libertatem non ſuſtulerunt. Et, licet Saxones Francis obſides aliquando dederint, inde tamen libertatis ſuæ detrimentum non fuere paſſi. Poſtquam hæc Autor affirmaverat, primor- 18.
dia Saxonicæ ſuperioritatis territorialis ex pace Salzenſi ſeu 20.
Salzburgica, ad A. 803 conciliata, arceſſivit. Poteſtatem quandam ordinibus Saxoniæ provincialibus fuiſſe tunc ſervatam una cum legibus patriis politicis, conſtat inter omnes. Comites autem a *Carolingidis* fuerunt Saxoniæ dati, in quos inſpectio tradita fuit Epiſcopis Miſſisque regiis, & poſtea Comitibus Palatinis. Leges vero novas condere, ſacra moderari, majeſtatem analogam exercere, Saxoniæ proceribus haud licuit. Unde nobis ſuboritur dubitatio, an ſuperioritatis territorialis jura ex tam vetuſta radice derivari poſſint jure meritoque. Duces enim tunc erant belli gerendi præſides uſque ad *Ottonis Illuſtris* tempora, nec hi hæreditarias tenebant ullas dignitates. Idem de Comitibus videtur pronuntiandum. Saxones in unam gentem cum Francis A. 803 coaluiſſe, veritati eſt conſentaneum. Ut vero primoribus Francorum ea ætate ſuperioritas territorialis haud fuit indulta; ita Saxonibus majora jura fuiſſe impertita, vix ſuſpicari licet. Majores domus 26.
quidem ſub *Merovingidis* jus dixerunt, at non nomine ſuo.

Caroli Magni certe dignitas & ſucceſſorum regna ad *Arnul-*
phum uſque, ratione Germaniæ, fuerunt aliunde derivanda,
nec a procerum ſuffragiis pependerunt. Ni fallimur, Cel. *Gund-*
Pag. 29. *lingius* hic nobis fecit otia. Doctiſſ. Autor contra, *Pipini* ac *Ca-*
roli M. dignitatem regiam a ſuffragiis procerum Galliæ dedu-
cendam, exiſtimat, ſecusque ſentientes refellit. Succeſſionem
in regnum, belli gerendi plerumque decreta, legum ferenda-
rum poteſtatem, & ſummum arbitrium in cauſis Ordinum, haud
39. fuiſſe penes Reges, Conſ. Autor variis conficere conatur argu-
48. mentis. Diplomata *Caroli M.*, in quorum fine exhibetur æra
Chriſtiana, ipſe pro genuinis reputat, *Joannis Guilielmi Jani*
opinione ſeſe credens munitum. Liceat vero nobis Diplomata
Imperatoria ac regia annumerare ſpuriis commentis, quæ ante
A. 877 æram præferunt Chriſtianam. *Jo. Georg. Eccardus*,
ni fallimur, & inſpectio Diplomatum, rem omnem conficere vi-
53. dentur. Dubitat Autor, an Saxones juſſerit Epiſcopis trade-
re decimas. Verum dubitationem nobis eximunt verba Poetæ
Anonymi Saxonis, Capitularia, & poſſeſſio decimarum, Epiſco-
pis IX & X Seculo vindicata, quemadmodum docent Di-
plomata. Licet vero Epiſcopi eas ipſi haud perceperint ſin-
gulas, plurimasque viris nobilibus in feudum conceſſerint, cœ-
nobiiſque donarint; inde tamen res ipſa in dubium revocari
haud poſſe videtur. Ita autem eveniſſe, docent Diplomata Epi-
ſcopalium tabulariorum, adeo, ut ex poſſeſſione decimarum
Epiſcopali olim argumentum deſumi potuerit ad determinan-
dos terminos diœceſium Epiſcopalium. Id vero inficiari no-
lumus, hinc ad minuendam ipſius juris publici libertatisque
uſuram nil poſſe deduci. Judicii Weſtphalici, libertati Saxo-
55. nicæ inimici, *Carolum M.* autorem exſtitiſſe, Conſ. Autor negat.
Non vacat nobis in præſens ea repetere, quæ B. *Nic. Hieron.*
Gundlingius in *Commentatione ad Caroli VI Capitulationem*
pag. 453 ſeq. de judicii Vehmici ſeu Weſtfalici originibus do-
cte & pro more ediſſeruit. Conſ. Vir, quo minus primordia
58. judicii iſtius ad *Carolum M.* referamus, haſce nectit argumen-
torum tragulas, quas in diſſentientium capita evibrat. Credit
enim, 1) Capitulare *Caroli M.*, a *Baluzio* editum, quod vocat
Capitu-

Capitulationem, Saxonibus ipsis consentientibus factum esse; 2) id publice contra prævaricatores ac maleficos exerceri potuisse; 3) nec conducibilem sibi videri illam occultam judicii illius sævitiam; 4) quin potius in Capitulari ad A. 797 promulgato mitiora *Carolo M.* placuisse consilia; 5) antecellere publicam legum ultionem illi occulte judicandi modo. Dolemus, ita nos haud esse perspicaces, ut, hisce argumentis eorumque complexu sententiæ *Gundlingianæ* derogatum esse, nobis possimus persuadere. Refellit deinde Autor vulgarem opinionem, quæ dictitat, *Carolum M.* Saxonas libertate condendi testamenta privasse, licet *Paulus Æmilius* eam secutus sit, *Spangenbergium* Pag. 59.
& *Gryphiandrum* nactus suffragantes. Addit ingenue, nonnullos Saxonum ob defectionem repetitam amisisse ingenuitatem 63.
& proprietatem bonorum, facultatem testamenti factionis haud æque. Porro it demonstratum, ultimam calamitatem, qua Saxonum multi in Galliam fuerunt translati, cum amissu libertatis haud fuisse conjunctam. Certum utique est, *Carolum M.* eos per *Eckehardum* Comitem terris suis restituisse. Tum osten- 66.
dit Autor, Francorum & Saxonum libertate, quæ imperio communis Regis fuerit temperata ac copulata, contineri Imperii Germanici fontem. Saxoniam integram tempore *Carolin-* 68.
gorum fuisse *terram mediatam*, sibi persuadet. Vellicat hic rursum nobis aurem *Gundlingius*. Mediatam terram Autor exponit per eam, quæ fœdere æquali ad nexum systematicum Germaniæ pertinuerit, & quidem interventu juris publici. Ad- 71.
dit idem: *Superioritas territorialis tum libertate, tum jure suf-* 73.
fragii, in Comitiis imperii nititur, &, quamprimum utrumque conjunctum adfuit, primordia superioritatis territorialis probata censentur. Arbitratur, hanc prærogativam primo Saxonum indigenis nobilioribus fuisse propriam, tandem vero ad Duces pervenisse. Pergit idem: *Jam Saxones A. 803 pace publica* 74.
tum libertatem patriæ conservarunt, tum jus Francorum publicum obtinuerunt, & Electoratum, Ducatu ipso antiquiorem, probarunt. Non minus arbitratur, jus suffragii in Comitiis imperii solos Saxones cum Francis commune ætate *Carolingida-* 77.
rum tenuisse. Consensus Francorum & Saxonum conjungitur

in

in Capitulari *Caroli M. ad A. 979 Cap. 9*, & apud *Witichindum pag. 634, 637, 642, edit. Meibom.* unde Noster commune suffragia ferendi jus deducit. Negat vero, Bajoariis aliisque gentibus Germaniæ eo ævo eandem fuisse juris publici Francici communitatem. Duobus gladiis Archimareschalli suspicatur
Pag. 83. denotari tum Archimareschallatum, tum ipsam superioritatem territorialem, antiquitus conservatam. Superioritatem terri-
85. torialem ostendit esse jus proprium rem publicam peculiarem, civitate Germanica perfecte donatam, sine detrimento Imperii, libere gubernandi. Leges patrias Saxonibus *Carolus M.* quidem haud eripuit; at imposuit tamen ipsis judices legatosque suos, qui jus secundum illas dicerent, nec sibi detraxit jus ferendi nullas per Saxoniam leges. Autor vero inde compro-
89. bat, Saxones retinuisse avtonomiam & legum suarum usum liberum proprio jure, solenni pacificationi innixos, negans, a
91. *Carolo M.* Saxonibus post annum 803 leges fuisse præscriptas, silentio scriptorum vetustissimorum sese tutatus. Adjungit hoc etiam, Saxones jam ante *Carolum M.* scriptas habuisse leges,
94. Germanosque tempore *Taciti* literarum fuisse gnaros. Refellit simul *Conringium* & Glossatorem Germanicum ad Jus provinciale Saxonicum, adstipulatus Ill. Domino *de Berger*, *Diss. de prisco Germano haud illiterato* idem docenti, ac *Tacito* ipsi *Annal. I, 88, II, 63.* Leges Saxonum jam exstitisse aliquot tem-
98. pore *Caroli M.*, solide demonstrat, contendens, per Capitulare & Capitulationem, *Carolo* autore Saxonibus datam, avtonomiam horum haud fuisse labefactatam, siquidem ipsa A. 803
102. sint antiquiora. Ex avtonomia Saxonum, huc usque comprobata, deducit jus de non appellando, atque juris Saxonici tute-
104. lam, qua hodie Serenissimus Saxoniæ eminet Elector. Miratur deinde, cur nemo adhuc de Juris Saxonici tutela & patro-
106. cinio publico egerit ex instituto. Exponit de terris Juris Saxonici concise, & ambitum Vicariatus Saxonici ab antiqua superioritate territoriali Saxoniæ deducit. Sunt, qui Vicariatum illum ex munere conservandæ pacis regiæ per Saxoniam derivant, ab *Alberto Austriaco* in Electorem Saxoniæ translatum. Sed hæc jam non attingemus, addituri potius id unum duntaxat,

taxat, Conſ. Autorem nobilitati Saxonum vetuſtiſſimæ transſcribere juris Saxonici defenſionem. Oramus eundem merito & honorifice, ut oſtendat nobis tempus & modum, quo illa tutela ad Duces Saxoniæ pervenerit. Pag. 115.

INVESTITURAM PER SCEPTRUM FEUDIS eccleſiaſticis & ſecularibus communem fuiſſe, Præſide GOTTLIEB SAMUELE TREUERO, *D. Regis M. Britanniæ a Conſiliis aulicis, Juris publ. Politices & Moral. Prof. Publ. Ord. in Academia Georgia Auguſta, defendit* FRANC. HENR. FRID. DE WINDHEIM.

Gottingæ, apud Abrah. van den Hœck, 1741, 4.

Plag. 7.

Communi ſcriptorum, qui de re feudali commentati fuerunt, doctrina receptum eſt, Feuda eccleſiaſtica tantum per ſceptrum, Feuda ſecularia per vexillum, in ſolennibus inveſtituræ cerimoniis inde ab *Henrici V* temporibus tradita eſſe. Er- 5.
rorem hunc Ill. Autor hac Diſſertatione ivit profligatum, quem compilatores Juris provincialis Saxonici & Alemannici jam admiſerunt, quibus Ill. *Joannes Petrus de Ludewig* videtur quodammodo acceſſiſſe, qui inveſtituram per ſceptrum ad ſomnia refert. Inveſtitura certe Feudorum ſecularium ſæpius per ſceptrum facta fuit, derivata, imperante *Henrico V*, ad Feuda eccleſiaſtica. Jam Seculo VI *Theodebertus* Rex beneficia per 10.
ſceptrum *Landrammo* dedit, teſte *Fauſto* in *Vita S. Mauri* apud *Surium ad 14 Januarii. Fridericus*, Imperator, *Uqueccionem*, Con- 13.
ſulem Piſanum, A. 1165 inveſtivit per ſceptrum & vexillum, teſte charta apud *Lunigium* in *Codicis Italiæ diplomatici Tom. I Cap. 3 n. 7 pag. 1057.* Rex Siciliæ filium recens natum A. 1181 interventu ſceptri aurei inveſtivit, teſte *Roberto a Monte* ad eum 14.
annum. *Rudolphus I* Cæſar A. 1273 voluit Principibus clericis & laicis Feuda conferre per ſceptrum, teſte *Henrico Sterone.* Eundem morem ſecutus fuit ipſius filius, *Albertus I*, teſte Di-

plomate apud *Du Mont* in *Corps Diplom. Tom. I Vol. I pag. 314.*
Pag. 15. *Henricus VII* Imperator, *Amedeum,* Comitem Sabaudiæ, Ducatu Chablasii & Marchionatu Vallis Augustæ donans, sceptrum
16. adhibuit regale A. 1313. De *Ludovico Bavaro* res in aprico posita est, testimoniis multorum Diplomatum id docentibus. *Carolus IV* morem receptum imitatus fuit, nec non *Wences-*
24. *laus.* Successisse videtur huic ritui mos osculationis vel tactus gladii. Certe inde ex decem postremis *Wenceslai* annis
28. silentium de sceptro passim occurrit. *Fridericus IV* Episcopis Feuda ecclesiastica contulit per sceptrum, quam consuetudinem
29. secutus fuit *Carolus V.* Ritus vero sceptri, ad præstationem juramenti fidelitatis adhibitus, non fuit symbolum traditionis Feudi, sed solennis vasalli inauguratio. Ne de hac veritate superfit ulla dubitatio, rationibus Ill. Autor gravissimis evicit,
32. qui hæc subjunxit: *Symbolum inaugurationis & receptionis fidei feudalis erat sceptrum, vel recentiore ævo gladius Imperatoris. Illud symbolum non afferebat vasallus, sed Imperator, ornatu Cæsareo conspicuus, suisque Officialibus stipatus. Symbola e contrario traditionis in solenni Feudorum imperii collatione, nempe vexilla, afferebat vasallus magna pompa, varioque ritu.* Et
33. paucis interjectis: *Symbolum fidei receptæ manibus tenebat & retinebat Imperator, vel Officiali gerendum committebat; at vero symbola traditionis abjiciebantur plerumque a solio Cæsaris in*
34. *populi concionem adstantem, & plerumque lacerabantur.* Peculiari tamen privilegio id fuit Bohemo concessum A. 1462 a *Friderico IV,* ut vexilla ei integra & illæsa restituerentur. Quod in Feudis ecclesiasticis solus actus receptæ fidei per sceptrum,
39. non vero traditionis per hastam, in pacto *Calixti II* & *Henrici V* locum invenit, id Ill. Autor ob decorum ecclesiasticum evenisse arbitratur, causatus, nefas fuisse, ut Clerici portarent
41. arma. Antiquissimum vexilli usum in investitura Feudorum ecclesiasticorum idem investigavit, at vetustius exemplum exquirere haud potuit illo, quo *Fridericus I* dicitur Archiepiscopum Coloniensem *Philippum* A. 1180 Ducatu Westphaliæ & Angariæ donasse. Nituntur hæc Diplomate, quo *Henricus Leo* proscriptus perhibetur, & quod a *Schatenio* exhibetur *Annal.*

Annal. Paderborn. P. I pag. 851. Si quid conjectando valemus, Diploma illud Seculo XIV exeunte fuit confictum, Ducibusque Saxoniæ & Brunsuico-Luneburgensibus oppositum, simulque insigne *equi* excogitatum, cui Duces Brunsuicenses *equum* in insignibus heraldicis, tesseram juris antiqui, opposuisse videntur. Principes quoque Germaniæ ecclesiasticos per vexilla fuisse ab Imperatore investitos, Ill. Vir comprobat exemplis, ex Sec. XIV & XV adductis, significans præterea, ritum vexilli inde ab ævo *Maximiliani II* plane omissum fuisse. Refellit tandem errata Ill. *Joannis Petri de Ludewig*, *Nicolai Hieronymi Gundlingii*, & *Speneri*, junioris. Spirat tractatio insignem Ill. Autoris peritiam, notitiam rerum Germanicarum maximam, antiquitatum scientiam, præstabilem Juris feudalis cognitionem, & summam modestiæ laudem. Et hanc ob causam, præter instituti nostri rationes, hic summam ejus placuit delibare.

Pag. 44.

48.

PARERE SOPRA LA CAGIONE DELLA MORTE &c.
hoc est,

JUDICIUM DE MORTIS CAUSA COMITISSÆ Corneliæ Zangarinæ Bandi, Cesenatis, expositum Epistola ad Dominum OTTOLINUM OTTOLINI, per JOSEPHUM BIANCHINI, Canonicum Veronensem. Editio secunda.

Veronæ, per Petrum Antonium Bernum, Bibliopolam,
1733, 8.
Plag. 4½.

Singularis argumenti est Libellus, historiam continens honestæ illustrisque prosapiæ mulieris, quæ, novo prorsus & admirando mortis genere Cesenæ A. 1731 exstincta, omnium per Italiam Philosophorum & Medicorum ingenia plurimum exercuit. Neque enim omnium eadem de inaudito isthoc fato exstitit sententia. Cum lectum peteret isthæc fœmina, nihil conquesta est præter quendam artuum stuporem, qui potuisset imminentis cujusdam morbi suspicionem facere. Quam alioqui noctis co-

mitem habere consueverat virginem, dimisit, noluitque, eandem solitas agere excubias. Altero mane mirata isthæc puella, quid lecto dominam detinere possit, utpote quam norat alacrem, somnique impatientem, accessit, & cum horrore conspexit dominæ corpus humi stratum, si tamen corpus fuit; supererant enim pedes ultra genuum flexuram, capitisque facies, reliqua membra, & corporis maxime truncus, penitus evanuerant, apparente cinerum cumulo supra pavimentum. Subtilis erat & prorsus impalpabilis pulvisculus ille, nam ne ossium quidem rudimenta apparebant. Fuligine tota camera, ipsaque stragula, & linteamina lecti, obducta cernebantur, & fœtor quidem talis nares feriebat, qualis cadaverum exustorum esse solet, imo & vicina loca penetraverat cremati corporis odor, ut panem, miasmate hoc imbutum, degustare nollent canes. Oleum, empyrevmatico prorsus simile, pavimenti loco, in quo tragœdia lusa fuerat, inexstinguibilem inusserat maculam. Et hæc quidem quinque horarum spatio contigerunt, quo tempore tantam in cineres durissima ossa vertendi efficaciam præstiterat incertus ille dubiæque originis ignis, quantam maxima rogi flamma non habet, quam constat continuo octo & quadraginta horarum incendio condemnatorum corpora non sic evertere posse, prout id in maxima corporis hujus parte factum cognoscebatur. Ignorabatur manifesta rei causa. Neque enim fulmen aut tonitru exauditum fuerat tota nocte a vigilibus, neque ignis aliquis domesticus ullo modo accusari poterat. In varias partes discedebant eruditi, nonnullis fulmen sine fragore accusantibus, quod tamen debuisset ab uno alterove per urbem fuisse annotatum; neque probabilis visa fuit sententia, considerantibus, lecto sese proripuisse fœminam ante fatum, cui rei peragendæ tempus non superfuisset a fulmine tactæ. Duo cumprimis inter se conferebantur opiniones, quarum alia fuit eorum, qui mineræ sulphureæ, forte sub domo latentis, incendium, & occultam penetrandi virtutem, allegabant, quamvis, qua parte per pavimentum potuerit subintrare igneus iste habitus, non appareret; altera Autoris est opinio, statuentis, ignem huncce admi-

admirandum fomitem suum in ipso corpore exusto habuisse. Allegantur similes fere casus, a *Thoma Bartholino* in *Actis Philosophicis Hafniensibus*, & *Johanne Henrico Cohausen* in *Lumine novo Phosphoris accenso*, descripti, & de inflammabilitate humorum corporis humani erudite disputatur. Refutatur singulari prorsus modestia eorum sententia, qui, subter terram egresso igne concrematum fuisse corpus, asserunt, quandoquidem sulphuris halitus per totam Italiam in cryptis, pyritem sulphurisque mineram ferentibus, non exurendi, sed suffocandi, efficaciam præstet, id quod cumprimis observari possit in specu Agnano prope Neapolim, quem *canis specum* appellant, quod canes vivi immissi mortui extrahantur, nec Vesuvii quidem ignea flumina corpora demersa prorsus exusserunt, quod fieri debuisset, siquidem insignem ejusmodi, prout in præsenti casu est, penetrandi & destruendi potentiam sulphurea effluvia obtinerent. Phosphorus vero animalis, qui potuerit suam propriam officinam in cineres redigere, fortibus argumentis evincitur. Adducitur febrium ardentium causa sanguis incendio proximus, cui opinioni fidem facere videntur ea, quæ habentur in *Ephemerid. German. Anni X Observ. 171*, & *Historia Regia Scientiarum Anni 1706*. Spiritus vini maxime camphorati abusus, cui fœmina assueverat, accusatur. Generari posse in corpore flammas, evincunt vulgaria experimenta eorum, quibus Spiritu vini inebriatis ex ore flamma lucet. Flammam, ex ventriculo mortui admota candela erumpentem, demonstravit *Joannes Pisanus* in *Ephem. Nat. Curios. A. 1670*, itidemque *Bartholinus de Luce animalium*. De flammis, ex cadaveribus mortuorum ortis, curiosissima narrat *Christianus Fridericus Garmannus* in libro *de Miraculis mortuorum*. Nec infrequentia sunt vivorum, innocua tamen, incendia, quæ ignes lambentes appellantur, qualem in *Ascanio* suo describit *Virgilius Æn. Lib. II:*

Ecce levis summo de vertice visus Iuli
Fundere lumen apex, tactuque innoxia molli
Lambere flamma comas, & circum tempora pasci,

in *Servio Tullio Plinius*, *Livius*, *Valerius Maximus*, in amico suo *Cardanus*, in juvene quodam *Libavius*, in capitibus labo-

res exercentium loco ſubterraneo *Kircherus*, aliique, ſimilia vivorum incendia annotaverunt. Id ſaltem difficile demonſtratu viſum eſt, quomodo, etiamſi de inflammabilitate humorum corporis noſtri, deque phosphoris animalibus, nullum ſuperſit dubium, ad actum flagrandi deduci iſta materies in præſenti caſu potuerit. Ex conflictu acidi oleique animalis phlogiſti, quo ignem lucidum generari oporteat, negotium declarat, uſus experimento *Beccheriano*, quo ex Spiritu Nitri fumante & oleo Therebinthinæ remixto, felicius autem ex oleorum ſtillaticiorum cum memorato ſpiritu miſcela, lucida flamma generatur arte. Sicut autem, acidum in ſanguine noſtro humoribusque reliquis exiſtere, ſupponit Autor; ita incendii iſtius animalis ſpontanei declaratio dubia non videtur. Afferuntur alia lucis humanæ argumenta, & cumprimis lux, quam globus vitreus, celeriter circa axem verſus rotatuſque, admota manu ſpargit. Sic quidem pauperrima fœmina, animali ſuo fulmine proprio icta, membris fracta, diſploſa, & lento igne exuſta, (nam omni corporis loco fomes flammæ non exſtitit, ſed per partes iviſſe ignis viſus eſt,) interiit.

LA SCUOLA SALERNITANA DILUCIDATA, &c.

hoc eſt,

SCHOLA SALERNITATA DILUCIDATA, SIVE declaratio veri & falſi, utilis & inutilis, in hoc maximæ exiſtimationis Opere reperiundi, in conſervandæ ſanitatis, & vitæ prolongandæ, gratiam; omnia noſtræ ætatis palato accommodata, ſtudio FULVII GHERLI, civis Modonenſis, jam Protomedici Sereniſſimi Ducis Guardiſtallenſis.

Venetiis, apud Joſephum Corona, 1733, 8.

Alph. 1 plag $9\frac{1}{2}$.

Veneranda nobis ſemper viſa fuit antiquitas, &, quæ plurimis retro Seculis facta ſcriptave fuerunt, nobis præconibus intrinſeco ſuo & nativo valore majus ſubinde pretium nanciſcuntur. Magnæ nobis autoritatis eſt *Ariſtoteles*, quandoquidem

dem ille artis cogitandi parens exstiterit, sed neminem ille habiturus nunc est suffraganeum sententiarum: *Cœlum esse solidum, dari Planetarum exhalationes, insecta putredine fieri.* Nihil frequentius in ore quorundam est, quam Divus Senex *Hippocrates*, quamvis ille nos in plurimis consentientes non habeat. Arabum scripta antiquitate magis, quam rerum usu, placent, &, quicunque ingeniorum fœtus felicitatem obtinuerunt circa instauratarum per Europam scientiarum primordia prodeundi, ob rei novitatem hodiernis optimorum Autorum meditationibus superiores esse censentur. Hoc privilegio utitur *Schola Salernitanæ* libellus, qui Medicinam diæteticam pro temporis illius more satis eleganter tradit, ex cujus quisquiliis felici successu uniones selegit Autor. Sicut enim modestum superstitiosius dictorum censorem se gessit, ita boni moris sententias suis, ex antiqua & recentiori Medicina desumtis, commentatiunculis perpolivit. *Schola Salernitana*, seu Collegium Medicorum urbis Salerni in regno Neapolitano, inde a *Caroli M.* tempore condita, variis rerum successibus usa est. Parum tamen ante Seculi undecimi finem de ejus celebritate constitit, quandoquidem inter Monachos esset medicæ artis peritia, ex quibus Archiatros Regum selectos fuisse, exemplo *Obicii*, ex Ordine *S. Victoris*, qui *Ludovici Crassi* curam corporis obtinuit, novimus, & eo usque artis hujus salutaris tyranni fuerunt Clerici, ut cautum sit Concilio Lateranensi, ne quis Monachus medicinam faceret. Mirum adeoque non est, publicas ante discussam barbariem scholas existere haud potuisse. Seculi tamen duodecimi initio quædam lux Medicinæ accendi cœpit, fuitque primus *Rogerius*, Siciliæ Rex, qui lege caveret, ne quis, nisi a Collegio medico accepta autoritate, medicinam exercendi licentiam sibi faceret, & *Friderici* potissimum *secundi* beneficio factum, ut Salernitana schola pro prima Facultate medica haberi possit ac debeat, siquidem ille jussit, ne quis, nisi hoc Collegio suffragante, medicinam facere auderet, a quo tempore scilicet Academiæ titulo uti cœpit, antiquior Bononiensi & Patavina, celeberrimis per Italiam, Universitatibus. Magnam suæ famæ partem hæc schola debet *Constantino*, natione Afro, Carthagine

thagine nato Monacho, qui Græci, Latini, & Arabici, sermonis peritus, magnam sibi & scholæ suæ celebritatem peperit, compilatoris ex *Haly* Abbate Græcisque, quam autoris, nomine dignior. Cui superior doctrina fuit *Joannes de Milano*, utpote cui libellus, *Schola Salernitana* dictus, origines suas unice debet, qui eundem Collegii sui autoritate scripsit, leonino carminis genere, quod sic ab inventore *Leonio Coronio*, Canonico Parisiensi, qui primus hoc metro usus est, dici cœpit. Scribendi occasionem dedit *Robertus*, Rex Angliæ dictus, quamvis ad regnum Angliæ nunquam pervenerit. *Wilhelmus* enim, qui ex Normannis primum summa rerum per Angliam potitus est, tres obtinuerat filios, *Guilielmum Ruffum*, *Robertum*, & *Henricum*. *Robertus*, cum *Bullionæo* ad expeditionem Hierosolymitanam profectus, cum audiret, fratrem sine filio mortuum, de reditu cogitabat, & in itinere Salerni, quorsum se curandi corporis causa contulerat, debito sibi Regis titulo utebatur. *Henricus* autem frater interim, eodem absente, regnum occupaverat, nec rerum summa *Robertus* unquam potitus est. Eidem tamen, tanquam legitimo Angliæ Regi, libellus hic inscribitur. Sic enim orditur Opusculum:

Anglorum Regi scribit schola tota Salerni,

vertente in Italicum sermonem Autore:

Di Salerno la Scuola al Rè Britanno
Scrive &c.

Contraxerat ex vulnere, sagitta venenata in brachio dextro suscepto, ulcus sinuosum *Robertus*, cui curando a Medicis Salernitanis sibi consilium expetierat, quod etiam libello huic adjectum est. Neque vero omnem hujus fistulæ curatæ gloriam referunt Salernitani, sed curationem in marito vitæ suæ periculo perfecit fidelitatis exemplum *Mathildis* uxor, quæ suctione callosum ulcus sanavit. Plures hæc Schola Salernitana Commentatores obtinuit, *Arnoldum Villanovanum*, *Caroli II*, Andegavensis, Medicum, *Joannem Curium* & *Crellium*, tandemque *Renatum Moreau*, & *Zachariam Sylvium*, quos omnes rerum abundantia antecellit hic Noster, siquidem nihil omisit eorum, quæ Opusculum lectu jucundum, & in vita communi utile, reddere poterant. Dialogi

logi methodo inter amicos, *Philaretam* & *Anacreontem*, sermones fiunt, quærente *Anacreonte*, respondente *Philareta*, qui titulus cum Cl. Autoris dexteritate apprime convenit.

CHRONOTAXIS NOVA APOCALYPSEOS Joanneæ, novi Commentarii in Apocalypsin prophetico-historico-dogmatici, Germanica lingua evulgandi, Prodromus, Autore LAURENTIO REINHARDO, S. S. Theol. D. & Prof. Publ. Ecclesiaste in templo metropolitano Vinariensi, & Societ. Lat. Jenensis Collega.

Vinariæ, typis Mumbachianis, 1741, 4.
Plag. 3.

Laudabili instituto S. Rev. Autor apud animum statuit, pleras- que exegeticæ Theologiæ partes illustrare, & *Apocalypsin* suis quoque Commentariis enodatam exhibere. Repudiat septem *Campegii Vitringæ* periodos, decantatissimas, a *Joanne Saskeride* A. 1555 inventas, & a *Joanne Coccejo* adoptatas. Explorat jam judicia Theologorum sincera, antequam ad Commentarios animum penitus appellat. Oramus itaque Virum laudibus dignissimum, ut ostendat, 1) Apocalypsin imperante demum *Domitiano* fuisse in literas redactam, idemque esse, *visam* tunc *fuisse Apocalypsin*, ac scriptam; 2) inde a *Cap.* *6* usque ad *8* prædixisse *Joannem* fata ecclesiæ Christianæ usque ad imperium *Constantini M.*; 3) visiones singulas cohærere ordine successionis chronologicæ, nec eadem fata subinde compluribus designari visionibus more Prophetis consueto; 4) fata ecclesiæ Christianæ per singulas regiones intra Secula singula fuisse consona, & universali vel lætitia, vel calamitate, insignia; 5) *Capita quinque*, quæ angelus tempore viventis *Joannis* jam cecidisse indicat, pertinere ad tempora futura, quibus facies ecclesiæ Romanæ sit imminuenda; 6) Ecclesiæ Russicæ, Copticæ, Abessinicæ, Melchiticæque, nullam in *Apocalypsi* habitam fuisse rationem; 7) visionibus succedentibus successionem chronologicam fuisse servatam. Hæc enim doctrinæ capita ante-

quam ſolide comprobantur, cetera, quæ ejs ſuperſtruuntur, videntur ſumi veluti certa & inconcuſſa, rationibus tamen nondum firmata. Quamprimum hæc luce clariſſima radiant, ad expoſitionem certam animus adjici poteſt, chronologicis ſucceſſionibus innixam. Hiſce vero momentis neglectis, multa ſumuntur, quæ extra dubitationis aleam nondum ſunt collocata. Plenam enarrationem, ſimul ac hiſce dubiis factum fuerit ſatis a S. Rev. Autore, cum publica eruditorum civitate ex Commentariis ejus communicare ſumus parati. De reliquo ipſe a *Cap. VIII* ad finem *XX* credit ſucceſſiones calamitatum & amœnitatum eccleſiæ Chriſtianæ indicari, ac *Cap. XXI* repræſentari regnum gratiæ, quod in hiſce terris floret.

DISSERTATIO APOLOGETICA PRIMA PRO Davide, Hebræorum Rege, adverſus obtrectationes Petri Bailii, Autore JO. CONRADO FUESLINO.

Tiguri, ex officina Heideggeriana, 1740, 4.

Plag. 5.

Memoriam *Balii* crebræ refutationes iterum iterumque a mortuis revocant, ſuntque hæ ipſæ in cauſa, ut fama ejus reddatur illuſtrior, & tandem poſt aliquot Secula aliquis *Gothofredus Arnoldus*, qui *Bailio* aſſerat vindicias, exoriatur. Peccavit ſane in virtutem, pietatem, & fidem hiſtoricam, *Bailius*, dum, *Davidem* continenter flagitioſiſſimum fuiſſe, docuit. Filius enim & proles *Davidis* eſt Meſſias. *Pſalmi*, quibus ad optima quævis ducimur & erigimur, *Davidem* autorem referunt non pauci. Hiſtorici diviniores iterum iterumque prædicant *Davidis* pietatem & vaticinia, divino afflatu prolata. Hæc ſingula corruunt, & fictionibus videntur ſimilia, ſimul ac *Bailio* fidem habemus, de *Davide* commentanti. Nec dici ſane poteſt, quanta libidine & protervia profani homines, quibus tempora noſtra affluunt, floſculos *Bailianos anti-Davidicos* vulgo repetant, & ad pietatem ſinceram exterminandam adhibeant. Hiſce obviam ivit Cl. Autor in hac *Diſſertatione priori*, quam prope-

propediem *poſterior* ſequetur. Inducuntur in hac colloquente
Crito ac *Euſebius*. *Dialogi* ipſi ſunt *quatuor*. *Primo* oſtendi
tur, quid *Bailii* lectio & obeſſe & prodeſſe poſſit; *ſecundo* ex-
ponuntur convicia, quibus *Bailius Davidem* proſcidit; *tertio*
agit Autor de laſcivia, quam *Bailius* in *Davide* vituperat;
quarto idem continuat argumentum. De Lexico *Bailii* ipſe ſic
ſentit: *Diabolus nil aptius ad miſeros homines decipiendos exco-* Pag. 5.
gitare potuit. Utinam hic fœtus lucem nunquam vidiſſet! Cum 14.
vero *Bailius* in *Davide* notaverit laſciviam, politices falſæ ſtu-
dium, faſtum denique & crudelitatem; Autor in præſens pri-
mo crimini duntaxat amoliendo ſeſe accinxit. Adulterium a
Davide admiſſum, negant Judæi, largitur Noſter, prædicat
vero eam emendationem, qua *Davides* ſtatim ad bonam rediit
frugem. Videtur in eam ſententiam propendere, quæ, poly- 19.
gamiam juri naturæ obſtare, tradit, concedens tamen, Deum
indulſiſſe ingenio regionis atque uſui Judæorum nonnihil.
Quomodo autem Deus indulgere id poſſit, quod juri naturæ 21.
e diametro repugnat, nos profecto haud videmus. *Paltæo*
uxorem non rapuit *Davides*, ſed vindicavit ſuam. Regi lici-
tum erat pluribus ſimul uxoribus gaudere. *Maacham* Phili- 25.
ſtæam ducere potuit per jus & fas, bello captam, ob *Deut.*
XXI. Vitio vertit *Bailius Davidi*, quod ſaltavit, quod molli
& impudica veſte indutus fuit, quod obſcœna corporis denu-
davit. At *Davides* exultavit gaudio, vultuque & geſtu ma- 28.
gnam lætitiam præ ſe tulit, eo quod arca Dei in regiam ſuam
perducebatur. Religioni gaudia haud eſſe adjungenda, quis
diſputatione dignum cenſebit? Veſtis mollis & impudica abfuit
a *Davide*. Indutus lineo ephodo ſaltavit, quali *Samuel* veſti-
tus cultum obiit divinum. *Denudavit ſeſe Davides*, ſi ſtan- 30.
dum increpatione *Michalis*. At non denudavit partes corpo-
ris velandas, ſed animum gaudiis plenum, populoque congra-
tulanti impenſius deditum. *Abiſagam Davides* ob valetudinis 35.
curam adſcivit, non ob libidinem, ſiquidem *illam haud cogno-*
vit. Datum fuit a *Davide* hic aliquid conſiliis medicorum
Proxime plura.

NEXUS PHILOSOPHICUS GRAMMATICÆ HEbrææ, linguæ sanctæ cultoribus luculenter olim ostensus, nunc in usum proficientium editus a MARTINO DIETERICH, S. Theol. Prof. Extraord. item Past. & Inspect. Adjuncto Diœc. Francofurt.

Francofurti ad Viadrum, apud Jo. Godofredum Conradi, 1739. 4.

Plag. 5.

Constat tractatio omnis *Capitibus novem. Primo* exponitur de vocalibus, *secundo* de consonantibus, *tertio* de syllabis, *quarto* de integris vocibus, speciatim de nomine, *quinto* de mutatione vocalium in nominibus secundum ordinem earum. *Sextum* inscriptum est de verbo regulari, *septimum* de anomalia verborum defectivorum, *octavum* de anomalia verborum quiescentium, *nonum* de accentu. Id, quod Autor tradit *pag. 2, apud Rabbinos nullum prorsus vocalis signum in usu esse*, nobis videtur experientiæ repugnare. Inter brevissimas vocales collocat Autor Pl. Rev. quoque *Scheva*, tanquam *vocalem imperfectam*, idque in *mobile* & *quiescens* distribuit. Quid vero Ebræi ac Masoretæ veteres per *Scheva* voluerint significare, id vel ex nomine שָׁוְא patescit, quod *defectum, vanitatem, nihilum*, designat. Licet enim *Scheva* subinde audiri videatur levissime in aliquot syllabis, uti Latinorum *e* in *bdellium* & *memnon* & *psalmus*; inde tamen nulla oritur necessitas præcipiendi hoc & illud de pronuntiatione *Scheva*. Os enim hic officio suo fungitur citra regulas. ע olim pronuntiatum fuisse ad modum Græci gamma, perspicitur omnino ex nominibus
Pag. 6. aliquot propriis, Alexandrinorum cura translatis. Perplacent rationes, quas Autor suppeditat de ea gutturalium indole, qua ipsæ a *Dagesch* abhorrent, nec unquam recipiunt *Scheva* sim-
12. plex mobile. Doctrinam de syllabis accurate deductam idem exhibuit, operosus in definiendo casu, quo *Scheva* est pro-
14. nuntiandum, celerrime licet id fiat. Inprimis excellit diligentia ejus in subministrandis rationibus, quibus est *mutatio vocalium*

lium in nominibus determinanda. Nisi magnopere fallimur, Pag. 20.
Christianus Lebrecht Felsius & *Joannes Andreas Dantzius* hic ipsi facem praetulerunt. Id autem Autori est singulare, quod ordinem nativum, quo e facilioribus elementis enascuntur fructus diffusiores, methodo scientiis aptissima adhibuit. Poterat tamen id etiam moneri, mutari vocales vel ob accentus tonicos, vel ob lineam Makkeph, vel ob statum constructum, vel ob vocis incrementum & apocopen, vel ob euphoniam. Ratio- 30.
nes anomaliae verborum defectivorum & quiescentium ita sunt ab Autore conformatae ac recensitae, ut eae a *Felsii* haud abludant doctrinis. Ordo autem ab illo concinnior apparet constructus. Si qui paradigmata Grammatices in numerato habent, eis regulae & observationes, ab Autore prolatae, erunt adjumento, ne ea, quae didicere, e memoria facile elabantur. Dolemus merito, Autorem de accentu tonico duntaxat exposuisse, nec accentuationem omnem nexu philosophico dedisse instructam. Speramus tamen, ipsum desideriis & aliorum & nostris velificaturum esse.

CHRISTOPHORI AUGUSTI HEUMANNI, S. Theol. D. ejusdemque & Philosophiae Prof. Gottingensis, Commentatio theologica de Illuminatione Sauli, caeca pietate ferventissimi, ad Act. IX, 3, 4, 5, 6.

Jenae, sumtibus J. A. Melchioris, 1741, 4.

Plag. 4.

Dignissima omnino erat sacra haec historia, quae intentissimae subjiceretur meditationi, quippe sui similem non habens aliam in toto divino Codice. Haec autem meditatio ut melius succederet, Cel. Autor praemisit interpretationem ejus historiae grammaticam pariter ac historicam, inprimis operam navans, ut unam alteramque tollat ἐναντιοφάνειαν. Cum igitur verba illa: *Durum tibi erit adversus stimulos recacitrare*, alio tempore *Lucas* scribat a Christo prolata fuisse, alio *Paulus*; Noster §. IV ita censet, *Lucam* tanquam historicum servasse

verum rei gestæ ordinem; at *Paulum* suo scopo convenienter id retulisse, quod Christus dixerat, non curantem, quo definite tempore Christus id dixerit, cum chronologica hæc *ἀκρίβεια* ipsi tum nec utilis esset, nec necessaria. Ita &, cum *Paulus* quædam verba Christo tribuit, quæ *Lucas Ananiæ*; *§. V* respondet Noster, *Paulum* propterea verba illa tribuisse Christo, quia *Ananias* ea jussu Christi sit elocutus. Quæ enim Christus per aliquem loquitur, ea ipse locutus esse judicatur justissime. Obscuriora illa verba *Act. XXVI, 16: ὧν ὀφθήσομαί σοι*, contemplatus Noster, docet, phrasin hanc esse *prægnantem*, quam vocant Grammatici; & hujus observationis ope tollit difficultatem, quæ multis multum facessivit negotii. In *§. VIII* duas narrationes, contradictionis speciem habentes, *Act. IX, 7*, & *XXII, 9*, hunc in modum conciliat, ut statuat, priori loco comites *Pauli* dici audivisse vocem ipsius, posteriori, vocem Christi eos audivisse, negari. Nunc in *§. IX* accedit ad tractationem hujus historiæ pragmaticam, initio docens, a *Paulo* antea, quam conversus fuerit, non visum fuisse Christum Hierosolymæ, vel alibi. Quam observationem, aliis neglectam, magno sibi deinceps fore usui, animadvertens, *§. X* & *XI* docet, *Paulum* ante suam Christi agnitionem hominem fuisse vere pium, non Pharisaicum hypocritam, dicique de eo potuisse, quod de *Nathanaele*, & ipso nondum Christiano, Christus dixit *Jo. I, 48*; habuisse autem Jesum pro pseudomessia, fidem scilicet habentem Pharisæis, qui, falsa esse, quæ de resurrectione ejus tradebantur, affirmabant uno ore; hinc simplicis hujus, & cum pietate consociatæ, ignorantiæ misertum esse Christum, & piam hanc animam sua cæcitate, suo errore, liberasse. Quod vero Christus non per Apostolorum aliquem id fecit, sed per semet ipsum, ideo factum esse, Noster *§. XIV* arbitratur, ut *Paulum* non solum Christianum, sed simul Apostolum suum, faceret, (Apostolus autem ab ipso Christo immediate constitui debebat,) utque, eo facto Apostolo & Evangelii præcone, novum acciperent Judæi argumentum, e quo cognoscerent, Jesum omnino esse verum Messiam, religionemque Chistianam sibi amplexandam esse. Cum enim *Paulus*, qui antea fuerat Pharisæus

ſæus tum eruditione, tum ſanctitate, eminens, prætereaque inſectator Chriſtianorum crudeliſſimus, nunc eſſet fervidiſſimus Chriſtianus, proque Chriſto mori non recuſaret, ac miraculis etiam demonſtraret, ſe ad hanc religionem propagandam a Deo emiſſum eſſe; quis Judæus, ſi ipſi mens eſſet ſana, non agnoſceret religionis Chriſtianæ divinitatem? Sub exitum hujus Diſſertationis refellitur eorum Theologorum error, qui, *Paulum* violenta ratione a Chriſto converſum fuiſſe, putarunt; ſimulque illa dirimitur quæſtio, cur non eodem modo ceteros Phariſæos Chriſtus converterit. Verum de brevi ſcripto non licet eſſe nobis longioribus, maxime cum facile credamus, id a compluribus perlectum iri ob argumenti & raritatem & gravitatem.

COMMENTATIO PHILOLOGICO-THEOLOGICA de Jeſu Nazareno ingrata patria exſule, ad dictum Luc. IV, 28, 29, 30, *potiſſimum adornata, Autore JO.* RUDOLPHO *KIESLINGIO, Prof. Publ. Extr.*

Lipſiæ, ex officina Clanneri, 1741, 4.

Plag. 8.

Ad ſcientiarum incrementum facere plurimum, ubi vir aliquis doctrina atque ingenio egregius argumentum aliquod dedita cura illuſtrandum ſibi ſumit, fatentur omnes. Idem omnino dicendum de Sacra Scriptura. Equidem plures in omnes illius libros proſtant Commentarii, ut non tam inopia, quam copia, laboremus; nihilo tamen minus in illa occurrunt loca, in quibus nondum omnia ita ſunt expedita, ut non accuratiorem curam atque meditationem deſiderent. Idem loco præſenti, quem Vir Clariſſimus, Academiæ Lipſienſis novus doctor, excutere conſtituit, eveniſſe, ſatis conſtat. Quod ipſius inſtitutum eo magis dilaudandum videtur, quoniam, quod ſciamus, nondum aliquis exſtitit, qui locum hunc ſigillatim explanare in animum induxerit ſuum. Sed lucubrationem hanc propius luſtremus, ex eademque potiora enotemus.

Vulga-

Vulgarem derivationem urbis Nazareth a נצר, *surculus*,
ob situm & multitudinem arborum & florum, quam *Hieronymus*
& *Bernhardus*, multique ex Patribus, comprobant, Autor non re-
jicit; addit tamen, posse etiam oppidum hoc nomen istud
sustinere, quoniam aditus illius difficilis, locus hic desertus,
& a commercio hominum remotus, fuerit, quod ipsum ex il-
lius situ, testimoniis *Hadr. Relandi*, *Adrichomii*, *Eusebii*, &
Pag. 6. *Thomæ Fulleri*, prolatis, demonstrat. Quæ illius facies fuerit
Seculis VI, VII, VIII, & XII, breviter attingit. Ædiculam, quam
inhabitavit *Maria*, angelorum ministerio primum in Dalma-
tiam, inde Seculo VIII in agrum Lauretanum, deportatam esse,
9. fabulis merito adscribit. De loco *Matth. II, 23*, productis ac
examinatis variorum sententiis, existimat, non ad unum Pro-
phetarum locum, sed plures, respicere, nec cujusquam ver-
17. ba, sed sensum, proferri. Commercium Jesu in terra Zabalo-
nitica *Gen. XLIX, 13*, *Deut. XXXIII, 18*, præsignificari, cum
Cel. *Hasæo* sibi persuadet, cumque contra illam explicationem
quædam monuisset Cl. *Vriemœtius*, quid roboris ipsius argu-
21. mentis insit, judiciose ostendit. Nomen *Nazareni* tulit Jesus
ab habitatione ipsius satis diuturna, quæ in 28 annum fuit pro-
tracta, initio calculi hujus ducto ab ipsius reditu ex Ægypto,
qui in tertium ætatis ipsius annum incidit. Rationes ita sub-
ducit. Primo ætatis Christi anno vivis exemtum fuisse *Hero-
dem M.*, & quidem circa tempus paschatos; cum autem varii ab
ipsius excessu motus exorti essent, antequam illi componе-
rentur, & *Archelaus* ab *Augusto* rector populi Judaici constitue-
retur, biennium ad finem decurrisse, sed Jesum ex Ægypto
rediisse, *Archelao* summa rerum potito, *Matth. II, 22*, doce-
tur; ὁμοψήφους sibi laudat *Nicol. Toinardum*, *Jac. Salianum*,
26. *Arthurum Bedfordum*, & *Richardum Montacutium*. His præmis-
sis, ad locum, quem explanandum elegit Vir Amplissimus,
propius accedit, in tempus inquirens, quo id, quod *Lucas*
victuris chartis commisit, evenerit. Non primo ministerii
Christi anno, quod *Epiphanius* & *Hasæus* censuerunt, sed se-
cundo, id contigisse, argumento ducto ex *Luc. IV, 16*, & harmonia
Evangelica rerum a Christo gestarum, cum *Jo. Henr. Majo*,
Pfaffio,

Pfaffio, & *Calmeto*, arbitratur. Hinc in rationes facinoris, a Na- Pag. 29.
zarenis in Jesum admissi, inquirit, & locutiones, a *Luca* ad-
hibitas, circumspecte explanat. Interpres Persa verba *Lucæ:*
ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω τῆς πόλεως, reddidit, *extulerunt Jesum*
extra civitatem, uti etiam Æthiops verba: *ἤγαγον αὐτὸν ἕως*
τῆς ὀφρύος, *attulerunt eum in sinum cacuminis*, quoniam ver-
bum *ἐκβάλλειν* plerumque de violenta ejectione, qua in tu-
multu & seditione aliquis quasi effertur & exportatur, sumitur.
Θυμὸς hic notat summum iræ ac excandescentiæ gradum, uti 32.
Dan. III, 19, *Matth. II, 16*. Ὀφρὺς est supercilium montis,
locus eminentior, quo sensu venit *Straboni Lib. V pag. 366*.
Signa pessimæ indolis in civibus Nazarenis notat, *primo θυμὸν* 33.
vers. 28, quo perciti in Jesum ferebantur ob insignem ipsius sa-
pientiam, miracula alibi patrata, & quod ipsi Jesu sermoni-
bus, in schola habitis, se peti arbitrabantur. *Secundo*, quod cum
tumultu & seditione in schola surrexerint, ubi verbum *ἀνίστημι*
respondet Ebræo קום *Gen. IV, 8; tertio*, quod ipsum urbe edu-
xerint cum vi & manu armata *vers. 29*; *quarto*, quod in montis
summitatem deduxerint, quo inde ipsum præcipitem darent, cum
supplicia intra urbem executioni dare integrum ipsis non esset.
Hinc, occasione ita ferente, quædam de præcipitationis sup- 35.
plicio adducit, quod, si quidem ad supplicia, inter Judæos
statuta, referendum sit, ad lapidationem reduci posset. Illius
exempla haberi *2 Chron. XXV, 12*, *Ps. CXXXVII, 9*, *2 Reg. IX,*
33, ad illam alludi *Ps. CXLI, 6*. Judæi quidem huc etiam ad-
ducunt hircum *ἀποπομπαῖον*, qui, de petra vi quadam de-
missus, in frusta fuerit dilaceratus, sed tota illa traditio ipsi mi-
nus probatur. ארץ גזרה *Lev. XVI, 22*, non *26*, uti per errorem
hic legitur, non esse rupem præruptam undique & abscissam,
observat, sed potius locum dissitum, ab omnique hominum con-
sortio quasi sejunctum. Adducitur præterea exemplum *Rhazis*, 39.
dum ab hostibus undique premeretur, de rupe se dejicientis
2 Macc. XIV, 44, quod infeliciter in exemplum traxerint *Dona-*
tistæ. Judam voluntario suspendio vitam finivisse, inde pro- 40.
pter suffocationem medium crepuisse, ac viscera omnia effu-
disse, cum Cel. *Heinsio* sentit. Præcipitationis pœnam apud

Græcos pariter atque Romanos obtinuiſſe, teſtimoniis pariter
ac exemplis productis demonſtrat. De *Jacobi*, fratris Jeſu,
ſupplicio ita ſtatuit, lapidibus ipſum obrutum fuiſſe, & πτε-
ρύγιον, unde præceps miſſus fuiſſe dicitur, forte de στοᾶ βα-
Pag. 49. σιλικῆ intelligendum eſſe. Ipſum illud etiam alios ex Chriſti
confeſſoribus ſubiiſſe, ex hiſtoriarum monumentis dat evictum.
50. His interſperſis, ad inſtitutum ſuum regreditur, ac exitum in-
tentati ſupplicii expendit, quem ipſum *Lucas* commemorat
verſ. 30. Hic minus miraculum aliquod cum *Adrichomio* ac
Brocardo, monacho, aliisque Pontificiis ſcriptoribus, eſt commi-
niſcendum, ac ſi petra fiſſa, vel ipſe in ulteriorem illius par-
tem fuerit translatus, cum id a ſenſu literali verborum *Lucæ*,
53. ac agendi ratione, Jeſu uſitata, ſit alienum. Nec dici poſſe,
ipſum veluti imbrem e manibus hoſtium ſuorum evaſiſſe, cum
verum corpus humanum, non *putatitium*, habuerit, quod ſo-
mniavit olim *Marcion*, nec corpus Chriſti inconſpicuum fa-
ctum fuiſſe, nec hoſtibus ejus caliginem offuſam, qua ratio-
ne fraudem *Socini* ac *Woltzogenii* detegit; ſed potius ipſum,
quod verba *Lucæ*, collata cum *Jo. VIII, 59*, præ ſe ferant, me-
dios hoſtes tranſiviſſe, qui, cum ante fremerent, nunc obſtu-
pefacti, conſilii ac virium inopes, quid molirentur, neſcive-
rint. Ut autem Chriſtus ita ſibi conſuleret, ſapientiam divinam
decuit, quia modo munus propheticum aggreſſus erat, porro
ſupplicium tanquam ſummus Pontifex in urbe Hieroſolymita-
na ſubiturus erat, denique non lapidibus obruendus, ſed in
62. crucem levandus erat, quo oraculis divinis fieret ſatis. Sub
finem Commentationis quæſtionem movet, num Chriſtus poſt-
hac unquam in patriam redierit, quod negat, quoniam *verſ.
31* relatum legimus, ipſum, hoc facto, confeſtim Capernaumum
ſeceſſiſſe, nec uſpiam in hiſtoria rerum a Chriſto geſtarum le-
63. gimus, ipſum ad Nazarenos regreſſum fuiſſe. Sic igitur omni
ex parte præſtantiſſimus Autor officio ſuo fecit ſatis, ac ex o-
mnis generis eruditione theologica argumento huic lucem in-
ferre contendit; cui valetudinem, vires, ac uberem gratiam,
ab optimo Numine comprecamur, ut rem ſacram in poſte-
rum ornare pergat.

Joach.

Joach. Barward Lauensteins Vertheidigung seiner Diplomatischen Historie von Hildesheim, &c.
hoc est,

HISTORIA EPISCOPATUS HILDESIENSIS A frivola Lipsiensium censura vindicata, Autore JOACH. BARW. LAUENSTEIN, Eccl. ad S. Mich. Hildenesh. Past. Sen.

Hildeneshemii, typis Christ. Jo. Hieron. Hartz, Senatorii typographi, 1741, 4.
Plag. 7½.

Non potest ferre Vir Pl. Rev. laudes illas, quas unus nostrum in *Historiam* ejus *Diplomaticam* congessit, & matura deliberatione conjecit, in *Actis A. 1741 Mens. Mart. P. II pag. 152 seq.* Nobis haud fuit compertum, virum, qui mansuetudinem suos docere debet, exemploque eam præire suo, oris esse tam intrepidi, ut *Lipsiensibus* id objiciat, quod unus ipsi videtur peccasse, quem ignorat, nec nisi divinando assequi potest. Remittemus hoc ei peccatum injuriasque, licet ipsius hoc sit & esse debeat institutum, ut patientiam exhibeat ubique, & aliis peccata remittat. Non revocavimus ipsius merita in dubitationem, raturi potius, dummodo id ipsi persuaserimus, *Historiam* ejus *diplomaticam* tam affabre & solide esse concinnatam, ut nihil supra. Imperavimus nobis, ut Pag. 41.
non nisi modeste & humaniter cum ipso per quæstiones simus collocuturi. Atro carbone notabimus nihil. Versatur Autor in Historia specialissima, quam præter ipsum nosse ne Apollini quidem est integrum. Doceri itaque ab ipso cupimus & discere. Et hanc ob causam proponemus quæstiones. Laudabimus ea, quæ is in *Vindiciis* pulchrius & solidius exposuit. Si qua nobis videantur dilucidius comprobanda, vel minus solida, tum e magistro rerum Hildeneshemensium quæremus, quid nostra porro intersit nosse. Non indicabimus, Ecclesiastas nonnullos Evangelicos Episcopatus Hildeneshemensis conqueri de reditibus parochialibus minus curate significatis. Non demonstrabimus, designationem jurium patronatus Lauensteinianam haud omnino probari primoribus Dicasterii sacri Episcopalis, quod est Confessionis Augustanæ. Non monebimus,

poſſe citra magiam omnem ex *Beurmanni*, *Lezneri*, Diplomatum nonnullorum, & Actorum Conſiſtorii urbani ac Epiſcopalis Evangelici, dapibus fercula quædam apponi, quæ quantivis ſint pretii. Conſuluimus eos, qui Diplomatariis Hildeneshemenſibus ſunt inſtructi, an Hiſtoria illa diplomatica nuſquam impingat in genuinorum Diplomatum argumenta. Hi vero reſponderunt, ſeſe apparatu ſuo conſulturos Viro, hiſtoriæ ſpecialiſſimæ peritiſſimo, dummodo exiſtimare velit, dari incrementa notitiæ, ac diem poſteriorem eſſe prioris præceptorem.
Sed ad rem. Indignatur Autor, quod Hildeſiam diximus *ci-*
Pag. 1. *vitatem imperialem liberam*, ratus, eam eſſe urbem liberam
circuli. Quærimus ab ipſo, an is, qui *kaiſerlich frei* vocatur,
ſit ex Ordinibus immediatis Imperii; an Hildeſia multis Imperii privilegiis gaudeat; an ſit maximam partem libera ab Epiſcopi ditione; an ea ſoli circulo Saxoniæ inferioris pareat.
Recenſuerat Autor *pag. 60, 61*, literas protectionis, quæ nume-
2. ro excedunt Principes ipſos, a quibus fuerunt datæ. Non
omiſerat ibi quemquam Principum tutatorum. Nihilo minus Principum tutatorum nomina repoſuerat *pag. 192 ſeq.* Monueramus, ſupervacuam hanc fuiſſe operam. Reſpondet igitur, ſeſe priori loco literas protectionis, & poſteriori Principes tutatores, recenſuiſſe. Quid feret præmii hæc reſponſio? An licet pagum fictum *Suilbergawi* a genuino pago *Suilbergawi* discriminare? An Senatus Hildeneshemenſis fidem *Joannis Lezneri* habet pro ſincera? An alios ille ex literis *Lezneri* docuit,
4. quantopere hic partium fuerit ſtudioſus? An apparatu debito
Leznerus fuit inſtructus? Quo teſte vel argumento pateſcet, ſeptem *Japheti* filios A. M. C. 1790 jam partem Europæ & terras, quæ vocantur Turcia Aſiatica, habitaſſe? An *Flavius Joſephus* in rebus, *Abrahamo* antiquioribus, quæ in literis ſacris haud exponuntur, eſt teſtis exceptione major? Ubinam
6. *Beroſus* in *Hiſtoriæ Chaldæorum Libro primo* perhibet, *Tuiſco-*
nem quarto Regis Nini anno Tanaim trajeciſſe cum ſuis, ac ex Aſia in Europam veniſſe? Quænam ſunt *Beroſi* verba, quibus Tanais Europæ & Aſiæ fuiſſe terminus dicitur? Quibusnam verbis trajectum illum *Beroſus* memoravit? An verba: *Hercinia ſilva disjunxit Cheruſcos a Suevis, id eſt, Hermunduris,*

ita

ita exponi possunt, ut Hermunduri dicti sint habitasse in regione, quæ nunc dicitur Suevia? An *Speneri Germaniam antiquam* consuluit Autor Pl. Reverendus? An *Caspar Peucerus* & Pag. 7.
Jo. Mich. Heineccius sunt idonei testes de situ montis Meliboci, 8.
qualis exstitit ætate *Ptolemæi? Ptolemæus* certe accolas Meliboci orientales posuit *περὶ τὸν Ἄλβιν ποταμὸν*, *circa Albim flumen*. Mons *Blocksberg* huc haud æque spectat ac Hercinia orientalis, cujus exigua particula est *Broksberg*. Sed resumimus quæstiones. Quo, obsecramus, teste genuino ostenditur, Thuringos ab A. 446 usque ad A. 528 dominatos esse 9.
terris, quæ nunc Episcopis parent Hildeneshemensibus? An *Duringesrode*, villa ad Brunsuicum devastata, indicat sono, Thuringos ibi habitasse? An *Thuringi* nomen non sæpius fuit nomen viri? An inter testes Diplomatum non crebro legitur *Thuringus?* An *Thuringi* ad Hildesiæ oras incoluerunt, si ipsi 10.
Hatheleriam vel loca ad Helmstadium incoluere? An *Nortthuringia* diffusa fuit usque ad terras diœceseos Hildeneshemensis? An *Bothonis Chronicon Brunsuicense picturatum* recte vocatur *Saxonicum?* An civis Brunsuicensis, qui Seculo XV scripsit, est testis fide dignus de rebus Saxonum ad A. 429? An *Botho* ille meminit anni illius 429? Qualis fuit differentia inter Comites Saxoniæ Seculo V & VI, atque Seculo IX & X? Amne jam *Caroli Magni* tempore exstitit Imperium Romano-Germanicum? An Saxones pacati *Carolum Magnum* pro Imperatore Romano-Germanico, an pro domino suo, reputarunt? 12.
An Poeta Anonymus Saxo testatur, Saxonas pacatos A. 803 *Carolum M.* pro Imperatore reputasse? An potius perhibet, eos promisisse, sese Regi parituros æqualiter uni? An, *Arnulfo* Imperatore mortuo, sex gentes Germaniæ priorem receperunt 16.
ita libertatem, ut liceret ipsis communem Regem eligere, aut peculiarem singulis adsciscere? An Venedi tunc fuerunt ita gens Germaniæ, ut libertatem receperint, *Arnulfo* defuncto? An Venedi Saxonum ditioni fuerunt subjecti? An Saxonum status redivivus fuit communis ceteris Germaniæ gentibus, Franciæ subjectis, & tributariam olim conditionem nactis? An 17.
Carolingi fuerunt omnes mortui, defuncto *Ludovico Infante?*

An *Bennopolis* memoria ante *Berwardum* occurrit in charta, fidei plena? An *Benneburgum* castellum jam exstitit ætate *Caroli M.?* An notio relativa situs occidentalis ad domum certam Autoris tantum est restringenda? An *Annalista Saxo ad A. 815* potuisset locum, in quo basilica Episcopalis fuit exstructa, definire incultum, & undique silvis paludibusque refertum, si *Benneburgum* in proximo jam tum exstitisset? An pagus *Amber-*
Pag. 23. *gau* potest dici æque *Hasala* (Astfala), si Diploma *Ottonis III* ad A. 1001, cui iste pagus *Hasala* innititur, fatente Cel. Au-
24. tore, est supposititium? An *Pateleche* est *Bidemla* seu *Bilderla*, si *Pedel, Pedelon, Patheleche*, fuit villa desolata, supra Sesam sita? An *Ottonis II* Diploma, ad A. 979 datum, est genuinum? An amnis *Schildau* ex mappis geographicis, an ex denominatione accolarum, est appellandus? An Diplomata genuina con-
25. veniunt cum scriptis *Leznerianis* de Comitibus Winceburgensibus, Peinensibus, Dasselensibus, Woldenbergensibus, Poppenburgi, Schlademii, &c.? An *Reinhardus*, Abbas, initia *Winceburgi* ad *Hermannum I* retulit? An ea, quæ Autor aliquis cu-
27. ra posteriori emendavit, ei denuo possunt opponi? An *Benneburgum* fuit civitas juncta *Hildeshemio*? An *Benneburgum* fuit castrum? an aliquid amplius? An *Benno*, *Bennopoleos* autor & *Benneburgi*, fuit *Benno II*, Comes Scotelingæ, Dux Saxoniæ? An gentes, a Christo alienæ, norunt jam *Benneburgum*? An
28. *Hildenesbemium* dici commode potuit ex silva *Hils*, an ex *Hildonis* cujusdam nomine? An *Hilsesheim* potius denominatur ex
30. *Hils*, quam *Hildenesheim*? An Diplomate *Henrici VII* Regis, ex *Friderico II* nati, dato in urbe Wirciburgi, illo inquam, cui annus deest, doceri potest, novam civitatem *Hildinesheim* A. 1090 esse exstructam? An *Egberti II*, Marchionis, turbæ civitati illi dederunt initia? An B. *Behrens* immerito Diploma *Henrici* retulit ad annum 1116, & *Henrico V* tribuit? An iis nupera Neostadensium protraxit genuinum *Henrici* Regis
32. Diploma? Annon B. D. *Behrens* ipse erratum suum emendavit? An Diplomati descripto *Henriciano*, quod hic tenebat, falsus annus erat adscriptus? An *Walbertus*, Episcopus, vivo *Wicberto*, rexit ecclesiam? An *Tangmaro* hic, invitis Conciliorum sub-

scriptio-

ſcriptionibus, fides eſt habenda, ejusque ſectatoribus? An *Wal-*
berti familia gentilis ex Albatinis idoneo teſte & antiquo ſatis
firmari poteſt? An *Caſp. Calvær* & *Jo. Leznerus* ad illud aſſe-
rendum fide ſunt ſatis digni? [illegible] tres Canonici cathedrales Hil-
deneshemenſes ad Seculum XII modo poſſunt ſuppeditari, quia Pag. 34.
Pl. Rev. Autor, plures exſtitiſſe, ignoravit? An dici poſſunt Se-
culo XIII vixiſſe 30 Canonici ejusmodi, quia idem, plures ex-
ſtitiſſe, ignoravit? An ideo Diploma aliquod eſt genuinum,
quod is, cui illud datum cenſetur, in ſucceſſoribus adhuc ob- 37.
tinet bona, in illo recenſita? An Diploma eſt genuinum, quod
in hiſtoriam ſui temporis graviter peccat? An *Henrici II* pa-
rentes *in gremio Eccleſiæ Hildeneshemenſis* fuerunt *oriundi*? an
Henrici II proles fuit *incolumis?* Gratias habemus & agimus Au-
tori, quod ſacellum S. Crucis aquilonare, A. 996 fundatum, & o-
rientale, A. 1009 *) perfectum, probe diſtinxit, & utrumque illu-
ſtravit. Id vero eundem interrogamus, an Diploma *Henrici II* A. 39.
1739 dici potuerit nondum typis expreſſum, quod ipſe jam A. 41.
1735 formis publicis deſcribendum curaverat? Id habet ille ex-
imii, quod illud primus produxit. Hunc ejus honorem in contro-
verſiam non vocavimus. An tricennale *Caroli M.* bellum ad
Saxones æque ac ad *Wittechindum* annumerari poteſt ratione
durationis? An annus emortualis *Caroli M.* poteſt dici ejus de-
cimus quartus reſpectu Germaniæ? An numerus ille omni ſpe-
cie veri exuitur, ni eum ad Saxones reſtringis? An Saxonia 43.
ante *Carolum M.* a 24 Adelingis fuit gubernata? An Adelingi
omnes fuerunt proceres? An *Winceburgum* exſtitit ante *Her-* 45.
mannum I? An genealogia Comitum Winceburgicorum, ab
Harenbergio poſthæc emendata, & fictis progenitoribus trunca-
ta, priſtino ejus teſtimonio, poſtmodum correcto, defendi
poteſt? An ex *Altfridi* charta, quam ipſe Pl. Rev. Autor *pag. 23*
pro ſuppoſititia habet, confirmatio Cœnobii *Lammeſpringenſis* 45.
comprobari poteſt? Nonne *Harenbergius*, Sigillo & Diplomate
inſpecto, curis poſterioribus defunctus, Diploma pronuntia-
verat ſerius fictum? An *Ludolphus*, Comes Peinenſis, vocandus
erat *Rudolphus?* Nonne ipſe, teſtimoniis allatis adjutus, Autor 47.
Ludol-

*) Requirimus hic teſtem fide dignum.

Ludolphum vocavit illum Comitem Peinensem? Id tandem gra-
Pag. 20. to animo agnoscimus, Doctiss. Autorem *villam Luteam*, prope
collem Creila olim sitam, situmque ac discrimen villarum *Dro-
the* & *Trathe*, nos edocuisse. Potuisset ipse mitius agere, & eadem
humaniter placideque proferre. Nos certe nihilo minus labores
ejus laudibus, quibus sunt digni, mactamus justissimis & concele-
bramus, ipsumque honorifice oramus, ut unum alterumque mo-
mentum gravius, ex historia Hildeneshemensi illustratum, *Mi-
scellaneis* nostris, haud ita pridem cœptis, inserere dignetur, &
pro certo reputet, nos *Vindiciis* ejus salsis adeo non fuisse ab ipso
abalienatos, ut potius æs triplex, quod ei circa pectus est,
suspiciamus, &, illud cum benevolentia nobis exhibenda in po-
sterum conjunctius fore, peramice placideque speremus.
Quamprimum vero ipse ostenderit, *Ostfaliæ* pagum usque ad
villam *Bisperode* patuisse, id quod nobis adhuc fit vero absi-
mile; tunc credemus, villam *Biscopesroth* latere in *Bisperode*,
villa præfecturæ *Wickensen* Brunsuico-Luneburgicæ Ducalis,
non vero *Lauenstein* seu *Eggersse* Electoralis. An eo usque
Diœcesis Hildeneshemensis fuerit dilatata, merito dubitamus.
Subjungemus tandem quæstiones aliquot majoris momenti.
An *Egbertus II* in mola *Eisenbüttel* prope Brunsuicum fuit per-
cussus, & per insidias interfectus? An autoritas *Conradi Bothonis*
hic est potior testimoniis eorum, qui *Egberti* ætatem propius
28. contigerunt? An *Bruno*, *Ludolphi* Ducis filius, condidit tantum
civitatem *Oldewik*? An locus *Oldewik* dictus fuit *Brunswik*?
An locus *Oldewik Brunone* est antiquior? An Hildeneshemium
constitit quondam ex quatuor castellis? An ille numerus com-
poni potest ex *Bennopoli*, *Gallenburgo*, *Benneburgo*, Insula seu
Werder, civitate *Dammonis*, *Pippelburgo*, & arce Episcopali?
An *Gallenburgum*, *Benneburgum*, *Werderburgum*, & *Pippelbur-
gum*, eodem olim tempore exstiterunt sub ditione oppidi vete-
46. ris? An Diploma, *Ludovico Juniori* ad A. 873 attributum, in
quo Æra Christiana sub finem adhibetur, & cujus sigillum est
minus genuinum, pro genuino haberi potest? Sed
hæc hactenus.

✲ ✲ ✲

AD NOVA ACTA ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomi V Sectio III.

CAROLI NEAPOLIS ANAPTYXIS AD FASTOS Ovidianos, cum additamentis JO. FELICIS PALESII, Patavini, in usum Regii Nobilium Collegii Borbonici R. R. P. P. Cl. R. Teatinorum, ad Illustrissimum ac Reverendissimum Virum, JACOBUM BONANNUM, Cl. R. T. Pactensium Episcopum.

Excudebat Panormi, in officina ejusdem Collegii, Onuphrius Gramignani, 1735, fol.

Alph. 5.

Alia omnino hic facie comparet *Anaptyxis* illà, quam qua deinde *Faci* eam *Gruterianæ* inseruit Cel. *Palesius*, non sine magno literarum detrimento vivis haud ita pridem ereptus. Primo quidem loco, brevem post Præfationem, *Caroli Neapolis* vita legitur. Scilicet natus ille est Panormi, patre *Josepho*, Campibelli duce, legum prudentia & dignitatis gradu clarissimo. Mirifice ab ineunte statim ætate literarum in studiis profecit, ac linguæ potissimum Græcæ eximiam sibi cognitionem comparavit. Patrem deinde in Hispaniam secutus, summam a *Philippo* Rege gratiam iniit, & in quovis præstantium virorum ordine magnæ eruditionis opinionem sibi peperit. In Regia Domo *Cortinæ*, quam dicunt, præpositus fuit, stipique pauperibus dandæ præfectus;

quo in munere cum esset, dignus habitus est, ut & Abbas S. *Mariæ* in Noharia renuntiaretur, & in id sacerdotium Cardinali Infanti, *Ferdinando Austriaco*, Regis fratri, exstincto succederet. Hoc alioque sacerdotio regali beneficentia auctus, Cæsaraugustanæ expeditionis comitem Regi *Philippo* se præbuit, Fragæque, in oppidulo Aragoniæ confini, vita decessit anno ætatis vel 31, vel 32. Ante Autoris mortem *Erycius Puteanus* *Anaptyxin* edidisse videtur, nimirum A. 1639; cui libro quantum sit pretium statuendum, vel ex testimoniis eruditorum, vitæ ejus statim subjunctis, intelligitur. Excipiunt illa Calendaria vetera, ab ipso *Carolo* Commentationibus suis præfixa. Calendario autem rustico *Colotiano Fulvii Ursini* annotatiunculas junxit *Palesius*, quas jam ipse *Fulvius* publicarat A. 1587, 8, quasque *Grævius* etiam inseruerat *Thesauri* sui *Tomo octavo.* Nihil nunc restat, ad institutum nostrum pertinens, nisi ut specimina quædam diligentiæ, a *Palesio* in ipsis animadversionibus, ad *Anaptyxin* recens adjectis, ostensæ, præbeamus. *Pag. 93 not. 34* ad *Ovidii* verba *Lib. I, spica Cilissa*, inepte, ait, *Crispinum*, qui *Nasonem* in usum *Delphini* vulgavit, & cum quo sæpius rem habuit Noster, judicasse, hæc verba intelligere de Nardo, quæ in Cilicia nascatur, nosque ad firmissima *Josephi Scaligeri* argumenta, in *Castigationibus ad Propert. Lib. IV Eleg. VI v. 74* proposita, ablegat. *Pag. 105 ad Lib. I not. 131, Victima quæ cecidit*, de differentia inter *victimam* & *hostiam* agit. Dum hostia a quovis sacerdote immolabatur, victima vero a victore; hæc post devictos hostes cædebatur, illa cum in hostes iretur; hæc major erat, ut vitulus, illa minor, ut agnus. Non tamen sine causa *Servius* jam observavit, hæc licenter confudisse antiquitatem. Ceterum, se non videre, pergit, qua ratione dicat *Ovidius: Hostibus a domitis hostia nomen habet*, cum hostia tum cæderetur, cum in hostes expeditionem facerent, unde potius, autore *Festo*, dicta sit ab *hostire*, *ferire*. De Græcorum vero vocabulo θύειν, ejusque a porco primum immolato origine, præeunte *Varrone Lib. II R. R. Cap. 4*, differitur *pag. 106* ad *num. 140*. De Carmentariis diebus notat *Palesius pag. 110* ad *num. 180*, hos vel numero quinque fuisse, vel quinto die sa-

cra

cra ista esse repetita; Carmentam vero, ut aliqui censeant, esse agnomen Deæ, a carminibus derivatum, quod versibus isthæc oracula promeret; verum autem ipsi nomen fuisse *Nicostratæ*. *Themin* Græci vocavere, *Dionysio* teste. Ejus templum fuit in regione Urbis octava. Ad repetitionem autem istiusmodi sacrorum quod attinet, illa duabus *Carmentæ* sororibus potissimum fiebat, quarum altera *Prorsa*, altera vero *Postverta*, dicebatur. Conferri poterit *A. Gellius Lib. XVI Noct. Att. Cap. 16.* Porro *pag. 150* ad *num. 35* docet Editor, non modo Dithyrambum Corinthios docuisse *Arionem*, ut referat *Herodotus*, sed &, saltationem dithyrambicam inventam fuisse a Corinthiis, dicere videri *Pindarum Oda 13*, ubi *Xenophontis* Corinthii, cursu & quinquertio victoriam adepti, laudes celebret. Cur vero agentem bovem Dithyrambum *l. c. Pindarus* nuncupet, causam in promtu esse, ait, apud *Jo. Antonium Viperanum Lib. III de Poet. Cap. 12*, ubi, *agentem*, inquiat, *bovem appellat, quoniam præmium; quod Dithyrambis dabatur, bos erat*, &c. *Pag. 150* ad *n. 201* confirmat Noster, coronas quidem solitas fuisse in sepulcra mortuorum afferri, sed non omnes coronarum species. Vetitum scilicet fuit lege XII Tabularum, ne longæ inferrentur. Verba legis sunt: *Ne longæ coronæ, neve acerræ, proferuntor.* Decemviri enim, ut quam minimo sumtu mors honestaretur, prohibuerunt longas coronas, ab iis diversas, quibus, rotundæ quod essent, capita redimiri consueverant. Longis coronis non cadavera modo, & busta, & sepulcra, verum etiam sellæ curules, & theatra, & currus triumphales, & fores, implicabantur. Ut vero præmiis virtus excitaretur, coronæ potestas facta est ei, qui aut per se, aut per servos, equosque suos, in publicis certaminibus victor eam meruisset, nec victoris tantum cadaveri, verum etiam parenti ejus, corona imponebatur. Postquam enim filius elatus erat, corona eadem domum referebatur, ut esset testimonium virtutis in familia, usque ad funus parentum. Legem ipsam sic restituit *Jacobus Gothofredus*: *Qui coronam parit ipse, pecuniæve ejus, virtutis ergo arguitor: & ipsi mortuo, parentibusque ejus, dum intus positus escit, forisque effertur, se fraude esto.* Sed quando ad finem deducere-

 mur,

mur, si quidem omnia notatu digna notare vellemus? Vel ex paucis his intelligitur, mereri omnino *Palesium* limatissimis suis lucubrationibus, ut cinis ejus literatis ab hominibus coronetur, utque apud omnem posteritatem præclara virtutum ejus testimonia exstent.

A GENERAL HISTORY OF THE WORLD, &c.

hoc est,

GENERALIS HISTORIA MUNDI A CREATIONE usque ad Hierosolymam a Nebucadnezare destructam; quæ est illa periodus, qua Vetus Testamentum concluditur. Corrigitur sacra & profana historia, septuaginta Interpretum & Hebræa Chronologia comparantur, & ad annos ante Christum natum accommodantur. Autore THOMA BRETT, L. L. D.

Londini, typis Fletcher Gyles, 1732, 8.

Plag. 22.

In Præfatione Autor commemorat, se ante biennium specimen chronologicum computationis septuaginta Interpretum tuendæ causa scripsisse, idque publicari permisisse. Huic additum erat aliud specimen, in quo disquirebatur, num lingua primæva, qua ante turris Babelis exstructionem usi sunt, adhuc usquam superesset. Postea sibi hoc Compendium historiæ mundi conscribere visum est, annis inprimis ante Christum observatis, & in margine notatis. In re chronologica ab aliis dissentiendi libertatem aliquam sibi tribuit; secutus tamen est, quod ad septuaginta Interpretes attinet, Alexandrinum & Constantinopolitanum calculum, & in Chronologia Hebræa *Ludovicum Capellum*. Chronologia Pentateuchi Samaritarum multis modis a reliquis differt; quod, ut luculentius appareat, hanc Tabulam offert:

1 *Adam*

	Septuag.	Hebr.	Samar.
1 *Adam*	230	130	130
2 *Seth*	205	105	105
3 *Enos*	190	90	90
4 *Cainan*	170	70	70
5 *Mahalaleel*	165	65	65
6 *Jared*	162	162	62
7 *Enoch*	165	65	65
8 *Methuselah*	187	187	67, aut 187.
9 *Lamech*	188	182	53, aut 182.
10 *Noah*	600	600	600
1 *Sem*	2 poſt diluv.	2	2
2 *Arphaxad*	135	35	135
3 *Cainan*	130		
4 *Salah*	130	30	130
5 *Heber*	134	34	134
6 *Peleg*	130	30	130
7 *Reu*	132	32	132
8 *Serug*	130	30	130
9 *Nahor*	79	29	79
10 *Terah*	130	130	130.

Licet igitur codices S. Scripturæ in numeris annorum, non Autorum, ſed deſcribentium, vitio, inter ſe diſſentiant; nihil tamen hanc ob rem veritati & autoritati ſacrarum literarum decerpitur, quippe quarum varia exempla in rebus ad ſalutem pertinentibus egregie concordant. Ac denique Autor nonnihil de mundo ſex annorum millia duraturo, prouti Patrum nonnulli putaverunt, diſſerit, & opus ipſum tractandum ſuſcipit. In hoc Volumine *Liber primus* tantummodo continetur, in *ſeptem Capita* diſtributus, quorum 1) hiſtoriam antediluvianam ſiſtit; 2) enarrat ea, quæ poſt diluvium ad vocationem *Abrahami* uſque acciderunt; 3) argumentum incipit ab *Abrahamo*, & continuatur uſque ad exitum Iſraelis ex Ægypto, a quo 4) ad *Samuelem* Prophetam pergit; in 5) Reges enumerantur totius Iſraelis, quemadmodum in 6) Reges Judæ a diviſione tri-

buum usque ad captivitatem; 7) vero de imperio Assyriorum, loquitur. Non nova quidem, nec singularia, tradit Autor; cuncta tamen, pro libelli modulo, satis distincte luculenterque exponuntur, atque ex fontibus probatissimis petuntur.

ANTIRRHETICON, SEU CONFUTATIO Annotationum JO. KOHLII ad geminos S. Ephræmi de S. Cœna Sermones.

Romæ, apud Jo. Mariam Salviani, Typographum Vaticanum, 1740, 8 maj.

Plag. 5.

Quis Autor hujus Commentationis sit, in titulo quidem non exprimitur, ex approbatione tamen, eidem præmissa, apparet, illam *Petrum Benedictum*, famulitii Jesu socium, consignasse. Huic conscribendæ & divulgandæ occasionem dedit *Jo. Kohlius*, in Academia Petropolitana Historiæ ecclesiasticæ & literarum humaniorum olim Professor, qui, verba sunt Autoris, *Altonaviæ in Moscovia binos Ephræmi de sacra Cœna edidit Sermones, ac illis adjecit annotationes, in quibus contendit, S. Ephræmum cum Lutheranis sentire, panem in eucharistia cum Christi corpore componi.* Efficitur hoc ex verbis, quæ in I Sermone habentur: *Corporibus carentes Seraphim ardentibus carbonibus Esaiam sanctificabant. Ignis vero non unam habet naturam, sed duplicem; ligno enim constat & flamma; non aliter sacer panis non ex una panea natura constat, sed & divina; corpus enim, quod unius naturæ est cum divina, non una natura gaudet, sed duplici.* Hisce *Ephræmi* verbis subjicit Eruditiss. *Kohlius* hanc annotationem: *Hæc illa verba sunt, quæ pontificiam transsubstantiationem impugnant, quæque evidentissimum non creditæ ab Ephræmo transsubstantiationis præbent testimonium.* Quæ *Kohlii* ratiocinatio quoniam infirmior videbatur *Benedicto*, duo in tota hac confutatione egit, *primum* ut demonstraret, *Kohlium* verba *Ephræmi* minus recte percepisse, *secundo* ut declararet, Sermones, a *Kohlio* vulgatos, ne quidem *Ephræmi* esse. Prius ita exequitur, ut verba controversa cum aliis *Ephræmi*

Pag. 1, 2.

consi-

confligat, quo sic illorum sensum definire possit. Ita in eodem Sermone ex versione *Kohlii* dicit *Ephræmus: Ne reputes, quem hic panem, quodque vinum, vides, eadem hæc existere; minime, Frater, nolito hoc credere. Precibus sacerdotis, sanctique spiritus adventu, panis fit corpus, vinum fit sanguis.* Contendi vult porro verba monachi, quem loquentem introducit Pag. 3. 4.
Ephræmus: Accedenti & mihi tandem corpus præbebatur, quod cum tangere non auderem, vocem hanc personantem audiebam: cur non hoc homo vis accipere? nonne hic idem est, quem quærebas? Quærebat autem corpus Christi, porrectum nihilo minus exhorruit ob speciem carnis, sed horrorem angelus mox discussit, restituta, quam abstulerat, panis specie. Tandem sese 6.
se recipit ad illa, quæ *pag. 382* leguntur: *Fratres mei, non aliter, mihi credite, accipimus Christi corpus, ac si ora ad costas Domini admoventes ex eis bibamus.* Proposita autem quæstione, quomodo panis corpus Christi fiat, respondet, *spiritum sanctum adventu suo hoc efficere, quod humana mens capere non potest.* Quæ ubi propius consideraffet *Kohlius*, a se impetrare 8. 9.
non potuisse, quo minus fateretur, *Ephræmum in hac materia interdum παπίζειν, tacite cum Pontificiis sentire.* Hinc exa- 12.
minat explicationem verborum *Ephræmi*, quam instituit *Kohlius*, quam minus recte procedere, sed *Ephræmum* potius ex aliis sui & proxime sequentis ævi hominibus explicandum esse, asseverat. Producit igitur verba *Jacobi*, Batharum Sarugi urbis 16.
Episcopi, cujus opera recenset *Assemannus Bibl. orient. T. I*, qui Sermone 66 *de Passione Domini* dicit: *A quo temporis apprehendit* (Dominus) *panem, corpusque suum dixit, panem non fuisse, sed ipsius corpus, & hoc* (discumbentes) *edisse, & sanguinem* 16. 17.
ejus bibisse, ex quibus verbis consectaria aliqua Cl. Autor pro stabilienda sua sententia elicit. In hujus confirmationem af- 17-21.
fert verba Liturgiæ: *Adveniat, quæso, spiritus sanctus, & descendat super nos, & super hæc proposita dona, & transmutet illa*, transmutationem autem, finitore *Tertulliano*, esse *interitionem pristini.* Porro affert testimonia *Isaaci Ninivitæ*, qui tamen, 22.
ipso *Benedicto* judice, *prosopopœia, Poetarum more, ludit*, S. *Maruthæ*, Episcopi Tagritensis, *Jo. Daræ*, Episcopi in Mesopotamia,

tamia, *Jo. Maronis* in *Expoſ. Liturg. S. Jacobi Cap. III*, *Dion.*
Barſalibæi in *Comm. Liturg. S. Jacobi*, *Eliæ*, tertii Chaldæorum
Pag. 30. Patriarchæ, itemque *Ebed-Jeſu*, Epiſcopi Sobæ Chaldæi, qui
omnes transmutationi panis & vini faveant. Comprobat denique
33. ſententiam hanc ex Miſſalibus, Canonibus, & Liturgiis. Scripſe-
rat *Koblius pag. 368: Circa Eccleſiæ incunabula inaudita res erat*
transſubſtantiatio, nec cuiquam Patrum vel in animum venit ſu-
ſpicari, fore, ut ejusmodi opinionis monſtrum aliquando edere-
tur. Provocat igitur *Benedictus* ad univerſalem conſenſum do-
ctorum omnium, quorum tamen loquentem introducit nemi-
45. nem. Fuerat adhuc in eo *Benedictus*, ut argumenta, ex *E-*
phræmo depromta, examinaret; jam promovet pedem ad *alte-*
rum inſtitutæ ſuæ diſquiſitionis momentum, demonſtrando, Ser-
mones, a *Koblio* editos, ne quidem *Ephræmi* eſſe. De priori affir-
mat, ex *Jo. Damaſceni Lib. IV de Fide orthod.* a *pag. 378* ad *382*
deſumtum eſſe, adjectis aſſumentis quibusdam ex *Chryſoſtomo*,
Eſaia, *Macario*, ipſoque *Ephræmo*; de poſteriori, non diverſum
eſſe ab illo, qui *Vitis Patrum Lib. IV* ſit inſertus, *Libell. 18*
de Prævid. quique ab Abbate *Daniele* ad S. *Arſenium* referatur,
locos, quos *Koblius* inſtituto ſuo utiles crediderit, integros in
utroque legi. Quod ne temere dixiſſe videretur, in medium
producit verba *Damaſceni* ex *Lib. IV Cap. 14 de Fid. orthod.* &
confert cum illis, quæ ex *Ephræmo* ſuo notarat *Koblius*, ac ex
nexu ſuperiorum, hunc illorum ſenſum eſſe, ſibi perſuadet: *Si-*
cut carbo vivus duplici conſtat natura, ligno & igne; ſic cibus,
quem Chriſtus nobis impertit, non unam habet naturam, ſed du-
plicem; quare, quemadmodum ſacramentum, quo regeneramur,
aqua & ſpiritu conſtat, ita ſacramentum, quo reficimur, ex cor-
pore & divinitate componitur. Cum igitur affirmet, panem
transmutari in corpus Chriſti, cogitare non potuit, perfecto
ſacramento perſeverare naturam paneam, ut hinc *Koblius* a ver-
70. borum illorum ſenſu plane aberraverit. Hæc pro inſtituti no-
ſtri ratione ſufficere poſſunt. Ut enim in ipſam cauſæ hujus di-
ſceptationem deſcendamus, leges noſtræ prohibent, qui com-
mentarios rerum, in civitate literaria geſtarum, conſignamus, non
arbitri litium eruditarum, minime autem omnium theologica-
rum,

rum, ſedemus. Hoc tantum obſervamus, doctiſſimum *Benedictum* præpoſtero incedere ordine. Quodſi Sermones, a Cl. *Kohlio* vulgati, non ſunt *Ephræmi*, quare illorum ſenſum ex *Ephræmi*, ipſique ὁμοψήφων, ſcriptis adeo ſolicite venatur? Adhæc, ſi qua convenientia inter verba *Jo. Damaſceni* & hæc noſtra intercedit, quod inficias ire non poſſumus, num inde ſequitur, hos Sermones ex *Damaſceno* fuiſſe compilatos? Enimvero, ſi ex *Ephræmi* ſcriptis, quæ genuina eſſe, Noſter non negat, demonſtrari poteſt, ipſum ſimilitudine a carbone deſumta uſum fuiſſe, liquet, *Damaſcenum* emblema non inuſitatum adhibuiſſe. *Ephræmum* autem iſtam comparationem inſtituere, ipſe Rev. Autor docet *pag. 17 ſeq*; & eruditiſſimus *Aſſemannus Bibl. orient. Tom. I pag. 79 ſeq.* locum admodum memorabilem ex ipſius *Commentario in Jeſaiam* producit, in quo divinam Chriſti naturam cum carbone *Jeſaiæ* monſtrato, humanam, quæ divinitatem quaſi apprehenderit, cum forcipe componit, ſimilitudinem hanc accommodans ad Chriſtum, nos mundantem a peccatis noſtris, prouti *Jeſaias* tactu carbonis illius ab impuritate ſua immunis eſt factus. Emblema hoc (*Jeſaiæ* enim tale quid eo ſenſu præmonſtratum non eſt,) num ſatis ſit concinnum, viderint alii, nobis non æque videtur. Qui, quæſumus, arctiſſima duarum in Chriſto naturarum conjunctio per carbonem, forcipe extrinſecus tantum prehenſum, repræſentari poteſt? An humanitas divinam Chriſti naturam aſſumſit, nec potius divina humanam elegit, ut in illa tanquam templo aliquo ſancto habitaret? Præterea ſubſtantia carbonis, quæ igni materiam ac pabulum præbet, ab igne ſuo modo diſtincta manet; hinc ſimilitudo hæc ad transſubſtantiationem, qua ipſa panis & vini ſubſtantia deſtrui dicitur, transferri nequit. Et, quandoquidem Autori viſum fuit, transſubſtantiationis dogma ex *Ephræmo* ſtabilire, nobis etiam licebit ex ipſo illo teſtimonia in contrarium afferre. Is, ubi apud *Photium Cod. 229 pag. 793* docuiſſet, in Chriſto duas eſſe naturas, quæ tamen, facta conjunctione, non inter ſe fuerint confuſæ, pergit, οὕτω καὶ τὸ παρὰ τῶν πιστῶν λαμβανόμενον σῶμα Χριστοῦ καὶ τῆς αἰσθητῆς οὐσίας οὐκ ἐξίσταται, *ita etiam corpus Chriſti* (panis in ſacra

O cœna),

cœna), *a fidelibus ſumtum, ſenſibilis naturæ eſſe non deſinit.* Quodſi igitur ex *Ephræmi* mente panis eucharisticus, dum a fidelibus ſumitur, ſenſibilem ſuam naturam non exuit, patronus transſubſtantiationis haberi nequit. Adjiciamus alium non minus inſignem illius locum, ex Sermone *de natura Dei curioſe non ſcrutanda, Operum pag. 524,* qui ſecundum verſionem *Gerb. Voſſii* ita ſe habet: *Quin & diligenter intuere, quo modo in manibus panem accipiens* (Chriſtus), *benedixit ac fregit, in figuram immaculati corporis ſui, calicemque in figuram pretioſi ſanguinis ſui.* Si panis, ejusdemque fractio, eſt figura corporis Chriſti, & calix figura ſanguinis ipſius, non in corpus & ſanguinem Chriſti convertuntur. Addimus, oratorum eccleſiaſticorum, orientalium maxime, ampullas pro vera ac determinata ſententiæ alicujus declaratione allegari non poſſe. Sed manum de tabula.

GUILIELMI PAUW, JCTI, HAGA-BAtavi, varia Juris Civilis capita. Editio ſecunda, emendatior.

Halæ, literis Jo. Chriſt. Grunerti, 1737, 8.

Plag. 4.

Clariſſimus Autor, cum ad ſummos in Jurisprudentia honores adſpiraret, & de conſcribenda Diſſertatione, quam vocant, inaugurali eſſet ſollicitus, judicio Ampliſſimi Viri, *Cornelii van Bynkershœk*, aliorumque celebrium JCtorum conſilio, meditabatur vindicias *Triboniani* contra intempeſtivos *Hofmanni* inſultus. Sed, manu labori admota, intellexit mature, & difficiliorem fore eundem, quam ut intra exiguum temporis ſpatium abſolvi rite poſſet, & ſolitos itidem Diſſertationis Academicæ terminos hunc ipſum eſſe omnino exceſſurum. Quibus aliisque rationibus permotus, primum hoc conſilium, quod mente conceperat, in tempus diſtulit commodius, & jam nonnullas civilis Juris obſervationes, quæ inter ſtudia quotidiana ſubnatæ fuerant, publicæ luci expoſuit. Nec ſane verendum Autori doctiſſimo eſt, ne libelli hujus lectores eum non laudatum

tum sint sepositurі. Criticum enim agit modestum, aliisque sua relinquens, ex propria penu profert, quæ obscuris quibusdam in Romanarum legum volumine locis explicandis non sine fructu adhiberi possint. Argumenta vero, quæ sibi illustranda sumsit, hæc sunt. Primum scilicet *de geminationibus, seu earundem lgum repe titionibus*, contra *Pratejum* differit, &, virum hunc plerumque sine causa solida notasse *Tribonianum*, variis speciminibus commonstrat. Deinde, *Præfectus urbi cur villicus dicatur a Juvenale Sat. IV v. 77*, disquirit, & *legi 3 C. de Offic. Præf. urbi* medicinam affert. Remotis aliorum opinionibus, existimat Clariss. Autor, a Satyrico voce *villicus* perstringi tyrannidem *Domitiani*, cui *Romam servire*, paulo supra *v. 38* dixerat. Comparat igitur Præfectum urbi mancipio, & speciatim villico. Nam, quemadmodum villicus, aliis licet servis præesset, ipse tamen domini potestati suberat, & ad ejusdem nutum agere debebat omnia, ita & Præfectus, quantumvis toti præpositus urbi, vix tamen majorem potestatem ac libertatem habebat, quam villicus, imperioque herili nequissimi hujus Principis plane erat subjectus. Quod sequitur *Caput tertium*, ad *l. 1 §. 12 D. de Offic. Præf. urbi* spectat. Quid in hac lege intellexerit *Ulpianus* per vocem *popularium*, itemque per *stationarios milites*, obscurum est, multisque magni ingenii Criticis ad proferendas conjecturas occasionem suppeditavit. Doctissimi *Pauw* sententia est, in primo legis membro vocem *popularium* referendam esse ad materiam ludorum, consessum nimirum populi theatralem, cum verba mox subsequentia interpretatio quasi eorum sint, quæ præcedunt; in parte autem legis altera eandem vocem alia significatione accipit, & ad universam populi multitudinem extendit. *Stationarios* contra *milites* eos hic dici credit, qui ab *Augusto*, pacis publicæ studiosissimo, ad tutelam urbis sunt instituti, & in plures divisi cohortes, quæ proprie *urbanæ cohortes* appellantur, & a cohortibus prætorianis, itemque a cohortibus vigilum, separati fuerunt. *Caput quartum de jurisdictione Præfecti urbi, & de jure deportandi, quod non habuit Præses provinciæ, ad l. 1 §. 3 D. de Off. Præf. urb. & l. 6 §. 1 C. de Interd. & releg.* inscri-

ptum est. *Caput quintum* complectitur *Observationem grammaticam ad l. 9. D. de Relig. & sumt. funer. Caput sextum* defendit lectionem receptam in *l. 2 §. 1 D. de Condict. ob turpem vel injustam causam; septimum* vero grammatice explicat *l. 25 §. 4 D. de Acquir. vel omitt. hæredit.*; & *octavum* denique proponit conjecturam in *l. 4 C. de Crimine expil. hæredit.* Ibi pro verbis, *quæ socia rei humanæ atque divinæ domus suscipitur*, legendum acute suadet, *quæ socia rei humanæ atque divinæ domi suspicitur.* Atque hanc conjecturam firmare videtur ipsa legis intentio, quæ quippe vult, actionem expilatæ hæreditatis, utpote infamiam afferentem, pariter ac furti actionem, non dari adversus uxorem debere, quæ rei humanæ atque divinæ socia domi suspiciatur, id est, quæ a suis æstimetur & colatur, tanquam domina.

TRAITE' DU BON CHYLE, &c.
hoc est,
TRACTATUS DE CHYLO BONO, ET AD GEnerandum melioris notæ sanguinem idoneo, quo, præter causas ordinarias, quæ eundem corrumpunt, multi morbi alii minus cogniti, atque simul remedia, illos cum avertendi, tum persanandi, exponuntur.
Tomi II.

Parisiis, apud fratres Osmontios, 1735, 12.
Alph. 1 plag. 8.

Multum profecto ad conservandam & recuperandam valetudinem interest, ut chylus melioris notæ ex alimentis in ventriculo extrahatur, quoniam, ad ejus indolem & conditionem ipsum sanguinem esse comparatum, cuivis facile constat. Talis autem paratur chylus, qualis est ciborum digestio, & ventriculi intestinorumque actio. Bene igitur factum a Doctissimo *Virideto*, a quo libellum hunc in lucem esse editum accepimus, quod, illis ipsis causis incitatus, pulchram hanc doctrinæ medicæ partem data opera excussit, multisque observationibus

vationibus

vationibus illustravit. Neque solum rectam chyli elaborationem explanat, sed & varias læsiones, chyli confectioni inimicas, sive a vitio liquorum dissolventium, sive a morbo organorum, chylo elaborando, secernendo, atque transmittendo, destinatorum, proficiscantur, exponit. Quod ut eo
rectius pateat, nos, per Autoris incessuri vestigia, omnem libel- Tom. I
lum in brevissimam summam redigemus. Antequam chylus P. I.
perfectus ad sanguinem abit, cum eoque commiscetur, alimenta triplicem subeunt mutationem, in ore scilicet, stoma-
cho, ac intestinis. Quæ in ore fit, dentibus, buccis, linguæ, Cap. 1.
& palato, præcipue debetur, quorum structura & usus hic fusius enarrantur. Plurimum vero fructum saliva affert, quæ, peculiaribus quibusdam in glandulis secreta, masticationis tempore cibis admiscetur. Constat autem saliva partibus aqueis, sale acido, & sulphure crudo, in quibus demonstrandis multorum argumentorum cumulo laboratur. Et, cum sulphur crudum nutritioni, de qua hic longa digressione copiosius agitur, perquam inimicum esse videatur, necesse est, ut in ventriculo dissolvatur, atque ita mutetur, ne quid inde detrimenti in nu-
tritionem redundet. Altera massæ huic mutatio in ventriculo 2.
contingit. Quatuor in hoc observamus tunicas, ex quibus vil-
losa minimis abundat glandulis, quæ liquorem fundunt, ex par- 3.
ticulis aqueis, sulphure crudo, sale volatili & acido, compo-
situm, atque in stomacho contentum. Quo loco Autor præ- 4.
cipue existentiam salis volatilis in hoc liquore multis argumentis probare, ejusque originem a spiritibus animalibus, utpote
quos salis volatilis indolem habere putat, repetere, eaque oc- 5.
casione falsas verasque methodos, salia in saliva & liquore ga-
strico explorandi, perquirere, tum vero etiam sal acidum, quod
eidem liquori gastrico insit, multis experimentis evincere, co- 6. 7.
natur. Salia hæc volatilia & acida optima constituunt instru- 8.
menta digestionis, quæ a nonnullis triturationi, vel sali etiam 9. 10.
alcalino, perperam adscribi solet, cum tamen ab acidis salibus 11.
non minus ciborum appetitus provocetur, quam alimentorum dissolutio efficiatur, quæ in actione salium acidorum atque alcalinorum, in saliva & succo ventriculi glanduloso contentorum,

cum salibus acidis atque alcalinis alimentorum, atque hinc ori-
unda fermentatione, consistit. Ut igitur eo distinctior fermen-
tationis, per quam chylus fit, idea in mente excitetur, Autor, e
re Lectoris fore, existimavit, si digrederetur aliquantum, & cum
Cap. 12. de natura atque diversitate salium, utpote quæ causam imme-
13. diatam fermentationis dicit, tum de materia æetherea, tanquam
causa remota, & quæ salia in motum agit, diligentius disputa-
14. ret. Et, quamvis, varia argumenta contra sal hoc liquoris sto-
machalis acidum a viris doctis afferri in medium, videat,
15. hæc tamen suis responsionibus tollere laborat. Neuti-
quam vero putandum est, acidum illud in omnibus animan-
16. tibus idem esse, cum diversa ejus indoles pro animalium diver-
17. sitate compluribus momentis probetur. Ipsius etiam effectus
ratione præcipue admodum variat, cum aliquando omnes par-
tes alimentorum non mutet, nunc vero naturam eorum pror-
18. sus invertat. Salia hæc ventriculi acida pariter atque alcalina
debentur sanguini, in quem alcalina recipiuntur ex variis cau-
sis, ex esu carnium, herbarum, fructuum, ex aere, & maxime
etiam ex effervescentia sanguinis, quæ salia acida in alcalina
convertit. Acida autem salia sanguis recipit e nitro aliisque
acidis, aeri admixtis, quæ ope respirationis cum sanguine com-
19. municari solent. Ex sanguine autem salia hæc beneficio glan-
dularum tunicæ villosæ in ventriculi cavitatem derivantur. Quo-
niam etiam superius dixit Autor, aerem frigidum plus acidi san-
guini impertiri, quam alium; nunc ostendit, naturam frigo-
ris in partibus acidis esse positam, propterea que appetitum ma-
gis vigere, & digestionem promtius succedere temporibus lo-
cisque frigidis. Et, quia, doctrinam hanc magni momenti esse,
22. judicat, origines salis acidi adhuc uberius & accuratius eruit. Sa-
tis vero ex eo, quod digestio per fermentationem fit, liqui-
deque patet, illam per putrefactionem neutiquam fieri, ut
nonnulli sibi persuaserunt. Ad capiendum cibum singulari ap-
23. petitus sensione excitamur, cujus indoles hic copiosius enu-
24. cleatur. Ipse liquor gastricus non agit nisi in motu constitu-
tus; cujus quidem motus causæ cum aliæ, tum calor nativus,
25. existunt. E ventriculo in duodenum, & ex hoc amplius, deri-
vatur

vatur chymus, idque potiſſimum motu, quo agitantur inte-
ſtina, periſtaltico. In duodenum bilis & ſuccus pancreaticus Cap. 26.
profunduntur, quorum beneficio partes nutritiæ chymi ab in- 27.
utilibus & fæculentis ſeparantur extrahunturque, ut veri nomi-
nis chylus tandem evadat, & in venas lacteas ſecedat. Hæc fil- 28.
tratio chyli non ſolius motus periſtaltici, inteſtinorumque com-
preſſionis, beneficio fit, ſed relaxatione etiam ſpirarum fibra-
lium in inteſtinis, quibus pori eorundem aperiuntur. Extre-
mo loco chyli perfecti indoles & attributa latius exponuntur.
Altera Parte ediſſerere inſtituit, quot modis chylus depravari P. II.
queat, idque culpa liquorum diſſolventium. Eo refertur ſa- Cap. 1. 2.
liva nimis fluida, nimis ſpiſſa, nimis acida, nimis dulcis, ni- 3.
mis ſalſa, nimis amara. Eadem vero etiam liquoris gaſtrici 4. 5. 6.
vitia notantur. Nunc enim nimis copioſus, nunc nimis par- 7. 8.
cus, nunc nimis dulcis, nunc nimis acidus, nunc etiam nimis 9. 10.
glutinoſus, eſt. Aliquando & a bile admixta, aut excretionibus 11. 12.
naturalibus ſuppreſſis, vitiatur. Denique & ſuccus pancreati-
cus, præcipue nimium acidus, labem adſpergere ſolet. Præter Tom. II
hæc autem prava conditio ſolidarum partium, quibus chyli P. III.
præparatio quomodocunque debetur, venit in culpam, quare
is interdum minus recte ſe habeat. Ita enim primam in ore Sect. I.
alimentorum comminutionem & deſcenſum in ventriculum
impediri videas a variis labiorum, gingivarum, dentium ma- Cap. 1. 2.
xillæ inferioris, buccarum, linguæ, faucium, uvulæ, tonſilla- 3.
rum, partiumque deglutitioni deſtinatarum, quorſum & ſigil- 4. 5. 6. 7.
latim angina pertinet, itemque aliis faucium non minus, quam 8. 9. 10.
tunicæ interioris œſophagi, præcipue glandularum & ſucci, ex 11.
his prodeuntis, ac tunicæ ejusdem mediæ, morbis. Perinde 12. 13.
vero & ſtomachus cauſam mali ſuſtinet. Modo enim vitium Sect. II
eſt in tunica ventriculi villoſa, ejusdemque præcipue glandu- Cap. 1.
lis, itemque intemperie calida & frigida, modo in membrana 2.
nervoſa, modo in muſculoſa, cui nauſea in acceptis refertur & 3.
vomitus, isque interdum bilioſus & ſanguineus. Aliquando 4. 5.
vermes ſuccum nutritium conſumunt. Huc etiam ſingultus per- 6. 7.
tinet. Interdum motus periſtalticus ſe minus recte habet. Aliis 8.
etiam morbis, præſertim flatibus, ſuccus nutritius impeditur. 9. 10.

Carti-

Cartilaginis quoque xiphoidis depreſſio ſtomachum male afficere
Sect. III ſolet. Alii morbi ratione nervorum obtingunt. Denique & in ca-
Cap. 1. nali inteſtinorum chylus detrimentum capit. Idque fit ſæpius vi-
2. 3. tio glandularum inteſtinalium, & liquoris, iis ſeparati. Aliquando etiam a prava indole bilis & ſucci pancreatici deterior
4. redditur. Non raro in motu inteſtinorum periſtaltico culpa
5. reſidet. Denique & multa chylo obvenire ſolent vitio vaſorum lacteorum & ductus thoracici, per quæ ad ſanguinem vehitur. Vitia hæc, ſive in partibus fluidis, ſive ſolidis, obſerventur, Cl. Autor accurate ſatis diſtinxit, atque enumeravit, eorumque effectus pariter ac medicationem, cum remediorum formulis, docte & candide expoſuit. Noſtrum vero non eſt, omnia ea ſigillatim, & quaslibet cujusvis capitis particulas, percenſere. Ex his, quæ diximus, ſatis Lector intelliget, de quibus argumentis hoc in libello agatur. Multa occurrere videt, quæ in tractatione de bono chylo minus alias quærenda videbantur. Sed nobis non reprehendendus videtur liber talis, qui plura ſiſtit, quam in fronte pollicetur. Illud vero candide aſſeveramus, permulta in hoc Opuſculo explicari morborum genera, quæ in ampliſſimis ſæpe ſyſtematibus ſilentio prætermittuntur. Et, quamvis, hypotheſes atque ſententias nonnullas Autoris non cuivis probatum iri, facile credamus, obſervationes tamen practicæ, ſeu morborum enarrationes, quas idem ex adverſariis ſuis copioſiſſimas attulit, doctioribus Medicis haud dubie ſe commendabunt. Quoniam non eorum duntaxat gratia, qui artem medicam exercent, ſed in quorumlibet uſus, qui ſanitatem ſuam ſartam tectamque cupiunt, Opuſculum ſuum de chylo edidit; idcirco plana etiam, & perſpicua, & intellectu facili, dictione illius lectionem omnibus promtam expeditamque reddere laboravit. Ceterum ordinis aliquantum negligentior, nec in libri ipſius, aut ſingulorum Capitum, inſcriptionibus concinnandis, quod tamen alii ad res nullius momenti referent, ſatis accuratus fuiſſe videtur.

G. J. S' GRAVESANDE INTRODUCTIO AD Philoſophiam, Metaphyſicam & Logicam continens.

Leidæ,

Leidæ, apud Jo. & Herm. Verbeek, 1736, 8.
Alph. 1 plag. 1.

Celeberrimus Autor, rem parum utilem esse, judicans, Elementorum Philosophiæ explicationes multiplicare, nunquam de hocce libello conscribendo cogitasset, si non ipsi, quæ in eo continentur, aliis explicanda fuissent. Cum vero nihil magis naturale sit, quam unicuique sua placere, propriam sequi, quam alius methodo se adstringere, maluit. Methodus autem Viri olim doctissimi ita sese habet: Antequam artem dirigendi mentem in cognoscendis rebus explicare suscipit, cum rerum cognitionem illa ars pro objecto habeat, operæ pretium esse arbitratur, quædam præmittere de rebus generalissime consideratis; &, quia agitur de dirigenda mente, hujus etiam affectiones perpendere, utile censet. Primum igitur de rebus generalissime consideratis; postea de mente; & tandem de hac ipsa dirigenda in acquirenda rerum cognitione, agit. Duo priora ad Metaphysicam, ultimum ad Logicam, pertinent. Itaque *primus Liber*, qui Metaphysicam complectitur, in duas divisus est partes; quarum prior de ente, posterior de mente, agit. In illo disquiritur cum de ente in genere, & de rerum essentiis, tum sigillatim de substantiis & modis, de relationibus, non ente & nihilo, de possibili & impossibili, de necessario & contingente, de rerum duratione & tempore, de identitate, de causa & effectu; in hoc de intelligentia generatim, de libertate, de fato, de immaterialitate mentis, de eo, quod mens non sit ipsa cogitatio, de quæstione, an mens semper cogitet, de conjunctione mentis cum corpore, & de origine idearum. Substantiæ ipsi sunt aut cogitantes, aut non cogitantes. Cogitantes duas numerat nobis notas, Deum & mentem nostram; non cogitantes similiter duas, spatium & corpus; præter quas & alias esse posse, in dubium non revocandum censet. De identitate personæ hæc habet: Personam, inquit, Metaphysici vocant determinatam intelligentem substantiam; sed intelligentiam concipiunt, in qua, præter præsentes, quæ inter se conferuntur, ideas, datur recordatio talis præteritarum perceptionum, ut cum conscientia præsentis existentiæ conjunga-

tur memoria existentiæ præteritæ. Hæc memoria (sic pergit) proprie constituit identitatem personæ; posita illa, persona eadem est; si tollatur memoria, mutatur persona, quamvis de eadem substantia agatur. Exemplo rem illustrat hoc modo: Morbo, aut casu quocunque, *Sempronius* præteritorum memoriam amisit; quas nunc habet ideas, non majorem cum illis, quæ ipse olim cogitavit, relationem habent, quam cum iis, quæ cogitavit *Mævius;* quare in præsenti *Sempronii* intelligentia nullam cum præterita identitatem detegimus; substantia tamen mutata non fuit, sed persona. Velle Nostro nihil aliud est, quam actus intelligentiæ, quo certus quidam existendi status alteri anteponitur. Volo, rem extra me certo modo esse; manifestum putat, hoc ita posse exprimi; me statum illum existendi, in quo habebo ideam, rem istam ita sese habere, anteponere huic statui, in quo ideam habeo, rem aliter esse. In explicanda libertate jure ab iis dissentit, qui, eligere mentem aliquid sine sufficiente causa posse, arbitrantur. Quamdiu mens deliberat, nulla datur determinatio; ubi unum eligit, & alterum rejicit, non sine causa illud præfert; nam, quod electile apparet, non eodem tempore apparere potest non electile. Si quis respondeat, hoc electile apparere, tantum quia mens hoc vult; redimus ad primam quæstionem, quare vult? id est, quare ita sese determinat, & non aliter? Nihil non est causa effectus. At, inquit, sunt, qui concedunt, in ipso momento determinationis hanc necessario dirigi ad illud, quod eligitur, id est, ad illud, quod ipso hoc momento optimum apparet; sed, in hoc solo libertatem sitam esse, addunt, mentem posse in suspenso hærere, deliberationem continuare, aut determinatione huic finem imponere. Sed non eo tollunt, quam sibi fingunt, difficultatem; nam, continuare deliberationem, & hanc abrumpere, non sunt idem; si continuetur, continuationis causa desideratur; sin terminetur, non sine causa hoc fit. Tandem eo confugiunt, ut dicant, saltem in casu perfecti æquilibrii determinationem causam nullam habere, præter ipsam mentem. Sed neque hoc placet *s'Gravesandio.* Dum durat æquilibrium, inquit, determinatio dari non potest; in ipso momento,

momento, quo hæc datur, unum alteri anteponitur, & causa quæritur, quare hoc, & non aliud, anteponatur. Sine tali causa æquilibrium in perpetuum duraret; sed vix per tempus exiguum durare perfectum potest æquilibrium; minimum quid hoc turbat; attentione aucta aut turbata, facillime tollitur. Mens ipsa, dicunt, tollit æquilibrium; hoc persuasum habeo; sed quare potius hoc modo, quam aliter? Inter incerta relinquit Noster, utrum mens semper cogitet, nec ne; item ea, quæ de origine idearum disputari solent; nec litem Philosophorum de conjunctione mentis cum corpore, quam alii per influxum physicum, alii per causas occasionales, alii per harmoniam præstabilitam, explicant, decidere audet. Fatetur, sententiam *Leibnitianam*, recte propositam, neque contingentiam actionum humanarum, neque libertatem, tollere; sed negat, impossibilitatem influxus physici satis clare adhuc demonstratam videri; postremo etiam ad ea respondet, quæ defensoribus causarum occasionalium objiciuntur. Progredimur ad *alterum Librum*, in quo Logices præcepta traduntur. Hunc *Librum* Cel. Autor divisit in *Partes tres*; quarum *una* de ideis & judiciis, *altera* de causis errorum, *tertia* de methodo, agit. Adjecit appendicem de arte argumentandi. Judicia dividit Vir doctissimus in simplicia & composita; composita ipsi sunt ratiocinia. Præclara sunt, quæ de evidentia morali, de probabilitate, ejusque gradibus recte æstimandis, de usu hypothesium, eaque occasione de occultis literarum notis enodandis, differit. Sed & multa alia docte & succincte in hoc libello traduntur, quæ hoc loco commemorare longum esset. In Appendice regulas syllogismorum, eorundemque modos & figuras, Autor demonstrat. Cui si per fatum immaturum etiam reliquas Philosophiæ partes pari ratione pertractare licuisset, dubium non est, quin laborem utilem, multisque pergratum, fuisset suscepturus.

VOCABULARIUM ARCHITECTURÆ ÆDIFIcatoriæ, Autore CAROLO DE AQUINO, *Soc. Jesu.*

P 2 Romæ,

Romæ, typis Antonii de Rubeis, 1734, 4.
Alph. 1 plag. 7.

Commentarios in *Vitruvium*, amplissimasque in universam Architecturam Dissertationes, complures ediderunt viri docti. Autori nostro Clarissimo vocabula, ad disciplinam istam spectantia, recensere, iisque digerendis, & accurate explicandis, laborem impendere, suasit nobilissimæ artis cultoribus inserviendi animus. Et, quoniam omnia complecti, quæ in immensum abeunt, non fuit otium, prætermissis hydraulicis, polemicis, pnevmaticis, sciothericis molitionibus, multoque magis parergis & diverticulis anxie quæsitis, intra ædificatoriæ cancellos subsistendum statuit; ut intelligatur, cum cæmentis duntaxat, marmore, & metallis, quatenus structuræ serviunt, sibi esse negotium. Munitiones bellicas consulto summatim tetigit, propterea quod ample illas operoseque exposuit in peculiari Lexico militari. Quod ad instrumenta & machinas attinet, eas tantum decerpsit, quibus præteritis, percipi tradique ædificatoria Architectura non potest. Italica rerum, quas tractat, vocabula passim adjecit; alias linguas non attigit. Brevitatis denique studio Scriptorum testimonia, ubi satis notæ voces occurrunt, omittere, indicatis tamen plerumque locis, satius duxit; quæ minus compertæ se objecerunt, ut eas locis adductis sustentaret, operæ non pepercit. Minime dubitamus, quin scripto luculento atque erudito magnam ab iis gratiam inierit Vir egregius, qui scientiæ huic artique pulcherrimæ operam navant.

VARIÆ CELEBERRIMORUM MEDICORUM Observationes, quibus multa loca Novi Testamenti docte illustrantur. Collegit D. GEORGIUS GOETZIUS, Medicinæ Practicus. Fasciculus primus.

Altorfii, apud Laurent. Schupfelium, 1740, 8.
Plag. 14.

Non facile artem aliquam esse, aut scientiam, unde prudens literarum divinarum interpres non aliquid in usum suum depro-

depromere possit, communis fere Theologorum vox est; nec minus verum illud putatur, aliarum disciplinarum antistites, si praeterea justa linguarum notitia sint instructi, ex penu suo haud pauca suppeditare posse, quae oraculis sacris lucem foenerentur. Spiritus Sanctus locutiones subinde a rebus naturalibus mutuatur; varii morbi, eorundemque curationes, miraculosae maxime, in sacra Scriptura commemorantur; habent igitur scientiae naturalis ac artis salutaris doctores, quo sua sagacitate sacrarium divinum exornent. Nec hic Medicos suo defuisse officio, ipsorum scripta loquuntur. Horum in Novum Testamentum lucubrationes, quae sive res naturales spectant, sive morbos respiciunt, sparsas passim, in fasces aliquot revocatas, secundum seriem librorum ac segmentorum Novi Testamenti digestas, cum erudito orbe communicare constituit Expertissimus *Gaetzius*. Observationes, quae in *primo* hoc *Fasciculo* comparent, non equidem sunt novae, utpote quarum pars in Commentationibus *Bartholini*, *Wedelii*, & *Baieri*, Medicorum celeberrimorum, legitur, pars seorsim prodiit; existimandum tamen non est, Virum doctissimum, illas iterum prelo submittendo, operam perdidisse. Gratiae potius ipsi a Theologiae exegeticae cultoribus debentur maximae, quod eas uno volumine conclusas in eruditorum conspectum reducere voluerit, quae ex diversis scriptis, nec illis quidem cuivis semper obviis, repeti debent. Illarum indicem tantum cum brevi argumenti conspectu hic dabimus.

Observatio *prima* est *Georg. Wolfg. Wedelii*, *de Accentibus generatim, speciatim Graecorum*, quos, quia faciant ad soni moderationem, concipi debere vel *scriptos*, vel *non scriptos*, docet, quorum hos nunquam abesse potuisse, illorum aliquot priscis jamdum temporibus adfuisse, nonnunquam vero omissos esse, demonstrat. *Secunda* est ejusdem *de Numis Novi Testamenti*, Pag. 10.
in qua de materia numorum disserit, horum pretium determinat, 21.
ac species varias, in Nov. Test. nominatas, secundum ordinem literarum recenset. *Tertia Thomae Bartholini* est, *de Puerperio Mariae*, 21-46.
ad *Matth. I*, in qua demonstratur, conceptionem quidem Christi miraculosam, nativitatem autem ejus, aperto utero, natura-

Pag. 46. lem omnino fuiſſe. *Quarta, Jo. Jac. Baieri, de Donis Magorum,*
47. *Chriſto oblatis*, ad *Matth. II, 11*, diſputat, in qua id agit Autor, ut
doceat, *aurum, thus*, ac *myrrham*, ex Arabia allata, præſtantiſſimi
48-56. fuiſſe generis. *Quinta* ejusdem eſt, *de Veſtitu & alimento S. Joannis Baptiſtæ*, ad *Matth. III, 4*, & *Marc. I, 6*, cujus ſcopus eſt, oſtendere, & veſtitum & cibum *Joannis* conditioni apprime convenire. In ſolitudine is vitam agebat; veſtis igitur ſpiſſa ac denſa, *ex camelorum pilis confecta*, contra injurias aeris & pluviarum ſerviebant. Per ἀκρίδες intelligit *locuſtas*, qualibus in terris illis tenuioris fortunæ homines veſci ſolebant, &, quoniam aqua Jor-
56-62. dani utebatur, *mel ſilveſtre* & *locuſtarum* cruditatem, ac ad putreſcendum proclivitatem, & aquæ frigiditatem, temperaſſe ac correxiſſe. In *ſexta*, ejudem *Baieri, de Jejunio & fame D. N. J. C.*, ad *Matth. IV, 2*, & *Luc. IV, 2*, jejunium hoc præternaturale ac miraculoſum fuiſſe, evincitur, cum naturalibus viribus mortalium nemo per tantum temporis ſpatium omni cibo abſtinere poſſit, ut tamen vitam tueatur, quod exemplo *Guſtavi a*
63-66. *Bernhart* firmatur. *Septima* ejusdem eſt, *de Therapia Chriſti in genere*, ad *Matth. IV, 23, VIII, 16, Marc. I, 32, Luc. IX, 11, 12*, in qua, non omnes morbos, quos Chriſtus ſanavit, medicam ma-
67-69. num refugiſſe, contendit, illos autem omnes ipſum infinita virtute ſua profligaſſe. *Octava* eſt ex *Andr. Ottom. Gœlickii Hiſtoria Medic. univ. Period. I §. 21 pag. 75 ſeq.* decerpta, cujus breve argumentum hoc eſt, Chriſtum, ſanando morbos, etiam medi-
70-75. cum corporis appellari poſſe. *Nona, Conr. Johrenii, de Chriſto medico*, per modum Diſputationis Academicæ habita eſt Francofurti ad Viadrum A. 1703, in qua, naturalem vim per effluvia, ex corpore Chriſti ſanctiſſimo exhalantia, quæ tamen a virtute ipſius divina exaltata & ſuffulta fuerint, ſanandis morbis nonnullis ſerviiſſe, ſtatuitur, atque inde, affectus paralyticos, epi-
76-137. lepticos, cœcitatem, ſurditatemque, contactu ac ſaliva curatos fuiſſe, judicatur. *Decima* eſt *Wedelii, de Sale inſulſo*, ad *Matth. V, 13, Marc. IX, 50, Luc. XIV, 34*, in qua ratio redditur, quare
138-148. Chriſtus diſcipulos ſuos cum ſale comparet, & quo modo ille inſipidus & inſulſus fieri poſſit. Idem argumentum in Obſervatione *undecima* proſequitur *Baierus*, in qua adſtruitur, ſalem dici a Chriſto μωραίνεσθαι, vel ſpecialiori ſenſu, habita ratione ſalis

in

in terra Palæstina, qui e rupium cavernis prope litora maris mortui adhuc hodie ab Arabibus colligitur; vel quatenus saporem suum deponit, repetita per aquam solutione, rursum exsiccatione & calcinatione. *Duodecima* est ejusdem, *de impossibili* Pag. 149-
mutatione coloris capillorum, ad *Matth. V, 36*, in qua ostenditur, 151.
veteres quidem diverso colore capillos imbuisse, sed id non esse ποιῆσαι, *facere albos*, vel *nigros*, sed illinere tantum pigmento fugaci, nil mutata nativi coloris indole in pilorum originibus. *Tertia decima* est *Wedelii*, ad *Matth. VII, 11, Luc. XI, 2*, in 152-156.
qua vocem ἐπιούσιος ab ἔπειμι, *succedo, insequor*, arcessit, ut τὸ ἐπιούσιον notet *sequelam*, adeoque reddi optime possit per *panem consecutivum, successivumque, immer zu bedürfendes, taeglich auf ein ander folgendes, Brod.* In *quarta decima*, *Baieri, de Oculo* 156-163.
lucerna corporis, item *de oculo simplici & nequam*, ad *Matth. VI, 22, Luc. XI, 34, lucernam* corporis dici oculum, notatur, quia, abs illo esset, corpus totum foret tenebricosum, *simplicem*, sanum, externis humoribus, visum perturbantibus, non mixtum, ideoque purum & clarum. *Decima quinta* est *Wedelii, de Lilio agri*, ad 164-167.
Matth. VI, 28, Luc. XII, 27, qui, argumentum a lilii flore ad hominum de providentia divina diffidentiam reprimendam aptissimum esse, affirmat, quia lilium in numis tanquam symbolum aliquod *spei* occurrat. Per illud non lilium *hortense*, sed *agreste*, *martagonam* rei herbariæ consultis dictam, intelligendum esse evincit; dicitur quippe κρίνον τοῦ ἀγροῦ, & Christus sermonem suum in agro, in monte, habuit. Supplementi loco esse potest proxime sequens *sexta decima*, *Baieri, de Liliis agri*, ubi doce- 168-181.
tur, posse quidem unumquodque lilium mereri illam cum ornatu regio comparationem, veri tamen simillime intelligendam esse plantam, quæ *corona imperialis* vulgo dicitur, palmam præripiens omnibus, sed cujus fœtor sit extra tertium comparationis, a Christo institutæ. *Decima septima* ejusdem est, *de Spinis ac tribulis*, ad *Matth. VII, 16, Luc. VI, 44.* Eidem debetur *decima* 182-190.
octava, de Lepra, ad *Matth. VIII, 2, Luc. XVII, 12 seq.* in qua signa diagnostica lepræ tradit, cum lepra & elephantiasi Græcorum & Arabum Judæorum lepram nil commune habere, accedere autem quam proxime ad *vitiliginem albam*, docet. *Decima nona* est *Wedelii*, ad *Matth. VIII, 6, IX, 12, Luc. V, 18,*

Act. IX, 33,

Act. IX, 33, de Paralysi, in qua, posteaquam paralyseos naturam explanasset, inquirit potissimum, quare paralyticus *Matth. VIII, 6*, dicatur ὁ δεινῶς βασανιζόμενος, cum a paralysi dolor fere absit. Observat igitur, adfuisse simul motus convulsivos. De eadem agit *Baierus* in Observatione *vigesima*, ostendens, qua ratione paralysis differat a *contractura* unius aut plurium membrorum, itemque *arthritide*, tam *vaga*, quam *fixa*, cruciatum conjunctum
190-210. vel maxime a convulsionibus repetendum esse. Ejusdem est *prima & vigesima, de Fletu & stridore dentium*, ad *Matth. VIII, 12, XIII, 42, 50, XXII, 13, XXV, 30*, locutionem hanc de gravissimis
210-213. tormentis, conjunctis cum desperatione & morte, accipiendam esse, evincens. In *vigesima secunda, Wedelii, de Febri magna*, ad *Matth. VIII, 14, Marc. I, 30, Luc. IV, 38*, de natura febris differitur, qua socrus *Petri* dicitur συνεχομένη, in cujus locum non sufficienda vox κατεχομένη, quia fuerit συνεχής, *continua*, quæ hac ipsa de causa appellatur *magna*, eo periculosior in ætate provecta, quali mulier hæc fuit.

L' ART DE BIEN ENSEIGNER A LIRE, &c.

id est,

ARS LEGENDI PROMTITUDINEM BENE docendi, fundata usu & principiis sapientissimorum Grammaticorum, tam antiquorum, quam recentium. Hæc tractatio inserviet etiam formando cantui.

Parisiis, apud Nyonium, filium, bibliopolam, 1734, 12 maj.

Plag. 15.

Quantum prosit, accurate legere posse, experientia potius ac damno, quam vulgi opinione, docemur; sane intelligentia vocum, accuratio scriptionis, ac plurimæ aliæ utilitates, ex legendi facilitate percipiuntur. Cum itaque non spernenda sint parva, sine quibus magna subsistere commode haud possunt; non contemtum, sed laudem potius, meretur Autor noster, dum firmiora hic artis legendi fundamenta ponere laborat. Est is *Philemon Trotetus*,

tetus, ludi moderator Parisiensis, atque adeo vir, qui minime rudis, sed ipso usu, præter Grammaticorum auxilia, firmatus, hoc ipsum ad argumentum accessit. Neque adeo nuda sunt verba *Capperonerii*, *Chauvelini*, *Desmaraisii*, *Mazierii*, *Dangeri*, atque aliorum celeberrimorum hominum, testimonia; sed ipso statim libri adspectu confirmantur. Patebit etiam, quas quantasque iste liber prærogativas habeat, si comparaveris cum eo, qui A. 1727 ibidem prodiit sub titulo *Alphabeti ingeniosi*, sive rationis singularis, qua paucis diebus legere possimus addiscere. Agit autem *Capite primo* de vocalibus. Vocalis est, quæ per se sonum efficit. Ex conjunctione vocalium fiunt diphthongi. Hæ sunt vel veræ, vel falsæ. Diphthongus vera est conjunctio duarum, trium, aut quatuor, vocalium, quæ duos differentes sonos eadem in syllaba constituunt; falsa est conjunctio plurium vocalium, quæ non nisi simplicem sonum formant. *Capite secundo* de separatione consonantium, ac de vitiis, hac in re committi solitis, disquirit. Consonantes, eodem occurrentes in vocabulo, vel separantur in colligendis syllabis, vel manent conjunctæ. Inde regulæ notantur: Consonans duas inter vocales pertinet ordinarie ad vocalem posteriorem; consonans idem duplex dividitur; consonantes, quæ sub initium vocabuli jungi nequeunt, separentur, quæ possunt, maneant conjunctæ. Has posteriores regulas, sunt quidem, qui objicere voluerunt, pronuntiationi sæpius esse contrarias; at enim, quæ, quæsumus, certior est regula, num quam Autor noster posuit, an vero, quam novatores isti sibi præscribunt? Et quid, si legitimam Latinæ nominatim linguæ pronuntiationem ignoramus? Quid si diversa datur diversorum pronuntiatio? Sed redeamus ad Autorem nostrum, multo sane certioribus argumentis nixum. *Capite tertio* Criticum agit, Alphabeti inprimis, cujus mentionem fecimus, ingeniosi, ad separationem vocalium quod attinet, mendas acrius taxans. Nos quidem parum Grammaticorum certaminibus delectamur, quippe nunquam finiendis, neque admodum jucundis; illud autem nobis intelligere videmur, verum si rite confirmetur, ipsi quid sit oppositum, facile posse perspici. Hinc progredimur potius ad *Caput quartum*, ubi Autor

aliam rationem expedit, in tramitem illos reducendi, qui obstinati errores, ad hanc artem quod attinet, sequuntur. Hos *Capite quinto* deteriores effectus deterioris literas separandi rationis, ut inde syllabæ fiant, excipiunt. Resultat nimirum indidem, cum aliis vitiis, pronuntiatio pariter vitiosa. Contra vero in hac ipsa, atque alias, quod *Capite sexto* docetur, variam, regulis observatis, commoditatem inveniemus. Quæ pluribus, ex Græcis inprimis Poetis, illustratur exemplis. *Parte* deinde *secunda* doctissimus Autor propius ad linguam Gallicam accedit, ibidemque agit *Capite primo* de augmento syllabico in lingua Gallica; *Capite secundo* de duplici *ll* leni, ut & simplici in fine vocabulorum, neque minus de pronuntiandis *gn* ac *y*; *Capite tertio* de pronuntiatione syllabæ *ti*, si alia sequatur vocalis: qua in re *Donatum*, *Hieronymi* præceptorem, atque alios, sequi se ostendit; *Capite quarto* de ratione colligendi literas, ut indidem fiant syllabæ; *Capite quinto* de magni momenti quæstione, præstetne initium facere legendi a Gallica lingua, an a Latina. Autor noster Latinam præfert, & Gallicum librum, Parisiis A. 1729 editum sub titulo: *Livre pour apprendre à lire aux enfans*, &c. ponderatis ejus pro linguæ Gallicæ prærogativis argumentationibus, refutat. Eundem in finem *Capite sexto* allegantur autoritates, pro Latina lingua in electione initii lectionis Gallicæ præferenda. Harum primam exhibet *Scipio Roux* in libro, ita inscripto: *Methode nouvelle pour apprendre aux enfans à lire parfaitement bien le Latin & le François;* secundam *Quintilianus*, qui Græcam priorem commendat Romanis, unde a pari, vel omnino a minori, ad majus deinde fit argumentatio; postremam vero ipsum *Ciceronis* exemplum, quippe de quo relatum legimus, quod pari ratione a literis Græcis inchoarit. Postea *Capite septimo* agitur de separatione syllabarum in vocabulis compositis; cujusmodi vocabulorum plenus index subjungitur. Isti instructio magistrorum, qui Græcam linguam legere nesciunt, succedit. Ac tandem varia Alphabeta atque exempla, lectionibus inservientia, colophonem imponunt.

NOU-

NOUVELLE METHODE RAISONNE'E POUR APPRENdre facilement la langue Françoise, &c.

hoc est,

NOVA RATIO ADDISCENDI FACILE LINguam Gallicam, per convenientiam ejus cum linguis Græca & Latina; continens regulas declinationum, generum, conjugationum, syntaxeos, accentuum, ac punctorum; cum annotationibus admodum utilibus & necessariis ad cognitionem hujus linguæ, atque intelligentiam illius scriptorum, Autore FRANCISCO BARINO.

Amstelædami, apud Gysbertum Rykmanum, 1738, 8.
Plag. 22.

Libellis tot grammaticis variæ linguæ onerantur potius, quam juvantur. Multi ex duobus tertium fingunt; alii, sinistra prorsus novandi cupiditate, confundunt potius lectores, quam informant. Utque multa paucis complectamur, vix ullus est Grammaticorum, qui doctrinas suas per aliquod temporis spatium instillavit, quin publicis pariter scriptis easdem proponendi cupiditate laboret. Nominatim vero lingua Gallica istiusmodi fatum experta est, ut variis a variis lucubrationibus illustretur interdum, nonnunquam etiam obscuretur. Quemadmodum autem, qui magno conatu nugas agunt, atrum jure carbonem merentur; ita prioris generis viri laude nequaquam sua sunt defraudandi. Atque huc etiam pertinere putamus, qui præ manibus est, libellum, dignum sane, de quo pluribus commemoremus. In *quinque* is potissimum *Libros* dividitur, quorum *primus* agit de divisione generali Operis, de literis in genere, de literarum divisione, de consonantibus, de diphthongis, de syllabis in genere, de accentibus, & de apostropho; *alter* de definitione verborum ac divisione, de nomine in genere, de declinatione, de nomine adjecto, de comparatione nominum adjectorum, de numeris, de pronominibus, de regulis generum; *tertius* de natura verbi ac proprie-

 tatibus,

tatibus, de verbis, de conjugationibus regularibus, de verbis neutris, reciprocis, irregularibus, deficientibus, impersonalibus, & de participiis; *quartus* de adverbiis, de præpositione, de præpositionibus separabilibus, earundemque definitione, de divisione præpositionum, de definitione ac divisione conjunctionum, deque interjectione; *postremus* tandem de distributione generali syntaxios, deque punctuatione, quæ barbare dicitur. Hactenus fortassis nihil, quod a reliquis ejusmodi libris discedat, observatum fuit, & tantum abest, ut illud vituperationi demus Cl. Autori, ut in laudem potius verti debere arbitremur. Sed habet etiam, & suo quidem loco, quæ non adeo vulgaria nominari debent; quippe dum non una, sed Græca potissimum simul ac Latina, lingua satis instructus, hoc se ad negotium accinxit, atque ad consensum maxime linguarum satis accuratum regulas suas accommodavit. Hinc statim, Alphabeti vocabulum a Græcorum esse derivandum literis, monet primus, quarum a priore descendat ἀλφύω, aut ἀλφέω, *invenio*. Diphthongis vi vocabuli duos tribuit sonos, ita vero, ut eodem uterque halitu sine vocis divisione pronuntietur; earundemque, præeunte Abbate *Regnierio*, cujus præcepta grammatica laudat, tredecim numerat. Casus etiam Græcis sex tribuit, contra vulgarem Grammaticorum sententiam, consentientibus tamen aliis magni judicii viris, quos inter vel solum *Nicod. Frischlinum* appellasse sufficiet. Videatur ejus demonstratio, *Græcos non carere Ablativo*, in *Methodo declamandi pag. 278-282*. Gradum infimum nominis adjecti, quem *positivum* nominant, etiam *possessorem* dici posse, arbitratur, quemadmodum *superlativum* a *superare* derivat, quo jure utrumque, non definimus. Pronomina esse ait non nisi nomina irregularia secundum speciem suam. Verba, quæ Grammatici sigillatim nominant, animæ sermonis titulo, jure quodam suo, Noster honestat. Adverbiorum potestatem in observando quantitatem, qualitatem, ac rationem actionis, collocat. Præpositiones nervos esse dicit orationis ac ligamenta. Separabiles maxime definit, quod sint pars orationis indeclinabilis, quæ, ad aliam quandam orationis partem adjuncta, regat eandem, atque illi inser-

inserviat in designando diversos respectus. Dividit easdem ratione formæ in simplices & compositas; ratione usus in præpositiones semper regentes, & in præpositiones regimen interdum omittentes; ratione significationis in tot diversas classes, quot sint distinctæ relationes. Constructionem aut syntaxin dividit in simplicem, vel regularem, & figuratam, vel irregularem, quam esse, ait, ab usu vulgari discedentem, ut sequatur modos quosdam loquendi sive breviores, sive elegantiores. Aliam distinctionem deinde profert in constructionem convenientiæ ac regiminis. Illuc refert *Adjectivum* ac *Substantivum*, relativum cum suo antecedenti, nominativum cum verbo finito, & accusativum cum infinito; huc autem proprietatem inprimis casuum, eorundemque in construendo diversas relationes. Atque hic inprimis, quam doctissimus Autor cum accuratione conjungit, brevitas laudem meretur. Interpunctionem tandem, quam ultimo loco tractavit, ejusdemque tam utilitatem, quam necessitatem, exemplo testamenti cujusdam eleganter illustrat. Nimirum virgula ibidem aliqua Notarii vitio deerat ad vindicandam successionem integram homini, qui ex asse destinatus erat hæres. Vetus igitur causarum patronus, id observans, alium omnino sensum elicuit, atque hujus etiam deinde parti judicii calculus accessit. Unde patet, quam falsum sit, quod minima Prætor non curet, quamque temere minutam ejusmodi diligentiam contemnant leviores. Idem illud de Orthographia valebit. Ad quod ostendendum non immerito apud Germanos præfecti exemplum affertur, qui, dum cingere debuerat Cingaros, ne quis illorum elaberetur, male scripta mandati Principis sententia seductus, omnes curasse dicitur interficiendos. Sane, si quæ est Grammaticæ pars, quæ defectu hodieque laborat, limamque atque firmiora principia & fundamenta desiderat, Orthographia est Germanicæ potissimum linguæ atque Latinæ.

Friedrich Christian Leßers besondere Müntzen, &c.
hoc est,

FRIDERICI CHRISTIANI LESSERI, PASTORIS Nordhusani, Orphanotrophii Administratoris, Academiæ

demiæ Nat. Cur. Cæsar. Socii; Numi ſingulares, in honorem tam eruditarum Societatum, Academiarum, Seminariorum, & Gymnaſiorum, quam doctorum Virorum, Theologorum, Jureconſultorum, Medicorum, & Philoſophorum, percuſſi; quibus adjecta eſt inprimis recenſio Numorum, memoriam B. D. Martini Lutheri conſervantium, ex CHRISTIANI JUNCKERI libro, huc ſpectante, repetita.

Francofurti & Lipſiæ, ſumtibus Mich. Blochbergeri, 1739, 4. Alph. 2 plag. 14.

In Præfatione doctiſſimus Autor cauſas aperit, quibus inductus, ad ſcribendum hoc Opuſculum ſe applicuerit. Inprimis prædicat Numiſmatum ſymbolicorum deſignatoris apprime boni, *Chriſtiani Wermuthi*, benignitatem, Autoresque nominat, qui ſeparatim de Numis egerunt, quibus majus ineſſe pondus cenſet, quam pyramidibus, ſtatuis, & epitaphiis. In Opere ipſo, quod in *Libros, Sectiones*, & *Capita*, diviſit, agit de Numis, qui in honorem *inaugurationum Academicarum* cuſi ſunt. Primum locum *Academiæ Gottingenſi* concedit, quæ a Sereniſſimo conditore, *Georgio II*, Rege Magnæ Britanniæ, Electore Brun-
Pag. 28-65. ſuico-Luneburgenſi, *Georgia Auguſta* vocatur, fundata A. 1734, inaugurata d. 17 Sept. A. 1737, cujus ſolennia & promotiones copioſe enarrat, & quatuor Numos, his ſolennibus cuſos, commemorat. Non prætereundum eſt, quod ex mandato regio Profeſſoribus ſacrarum literarum ſingulis diebus dominicis circa horam quartam poſt meridiem, ſacris publicis habitis, injunctum ſit, *recitationes* habere *aſceticas*, quibus docti æque ac indocti intereſſe poſſunt. *Seminarium* quoque *theologicum* ibi eſt conſtitutum, cujus ſodales & vitæ & ſtudiorum ſubſidiis egregie ornantur ad literas humaniores excolendas, ut Hannoveranæ terræ habeant in poſterum, unde idoneos ſcholæ magiſtros petant. Quid? quod locus ampli ſpatii in *domo mercatoris* ſingulis Saturni diebus patet, ubi Profeſſores, Doctores, mercatores, milites, cives docti pariter & indocti, conveniunt ad

ad sermones inter se & cum aliis sociandos. *Bibliotheca* quoque *Academica* ibi habetur instructissima, quæ plurimam partem debet Bibliothecæ Lib. Bar. *Ern. Aug. a Bulow.* Progre- Pag. 113.
ditur Autor ad inaugurationem *Academiæ Halensis*, quæ die natali *Friderici III*, Electoris Brandenburgici, A. 1694 Calend. Jul. facta, & a Serenissimi conditoris nomine *Fridericiana* est appellata. Numi quatuor recensentur, in honorem ejus & memoriam nitide excusi. Nunc sequuntur Numi *secularium Academiarum natalium*, in quibus primo loco nominatur *Erfordensis*, quæ A. 1692 tertium celebravit Jubilæum, ut ex Numo cuso apparet. Hanc excipit Academia *Francofurtana ad Oderam*, quæ auspiciis *Friderici I*, Regis Borussiæ & Electoris Brandenburgici, A. 1706 egit secundum Jubilæum. Numi referuntur, quos inter memorabilis est is, qui *pag. 216 num. 74* repræsentatur. Ad Academiam *Giessenam* venit Autor, quæ *Ludoviciana* vocatur a Serenissᵗ. conditore, *Ludovico VI*, Hassiæ Landgravio, quæ A. 1707 d. 18 Oct. primum Jubilæum celebravit, autore Serenissimo *Ernesto Ludovico*, ejusque filio, *Ludovico*, Rectore Magnificentissimo, qui memoriæ causa Academiam poculo argenteo donavit, cujus inscriptio in Numo habetur cum chronodisticho & nominibus Professorum ex quatuor ordinibus. Hunc Numum sequuntur adhuc alii *pag. 234-242.* In Academiæ *Helmstadiensis* diem natalem, qui A. 1676 d. 15 Oct. solenni more actus est, duo recensentur Numi, in quibus fundator divus *Julius*, Dux Brunsuico-Luneburgicus, unde hæc Academia *Julia* vocatur, A. 1576 celebratur cum Serenissimis ejus conservatoribus, *Georgio Guilielmo*, *Jo. Friderico*, & *Rudolpho Augusto*, Ducibus Brunsu. Luneb. Tandem Cl. Autor se convertit ad Academiam *Lipsiensem*, quæ A. 1409 d. 15 Oct. condita, & post duo Secula ejus memoria a *Friderico Augusto*, Rege Poloniarum & Electore Sax. A. 1709 d. 15 Oct. instaurata est. Ad lætitiam testandam octo numi varii generis ac pretii cusi sunt, qui *pag. 254* recensentur & illustrantur. Nunc fit progressus ad Numum, qui in honorem *Societatis scientiarum Regiæ Berolinensis* excusus est, quam *Fridericus I*, Rex Borussiæ & Elector Brandenburgicus, natali 46 A. 1700 instituit, eique

178. 193. 201. 210. 219. 243. 254. 287.

Gothofr.

Gothofr. Guil. Leibnitium præfecit, Philosophum magni nominis, Consiliarium sanctiorem, illustrem rerum gerendarum administrum, cujus merita in bonas artes & scientias posteritas
Pag. 298. admirabitur. Porro recensetur Numus in memoriam *Seminarii theologici Isenacensis*, quod quidem a Ducibus Saxoniæ superioris ætatis diversa ratione ac separatis temporibus fuit inchoatum; sed quod *Jo. Guilielmus* A. 1704 conficiendum curavit.
314. Inde progreditur Autor ad Numos, *originem Scholarum* referen-
319. tes, nominatque *Norimbergense* Gymnasium A. 1571; *Posoniense* in Hungaria A. 1656, fataque ejus copiose *pag. 321* enar-
331. rat. Cum his Numos conjungit *jubilæos Gymnasiorum*, nimi-
343. rum *Isenacensis* A. 1709; *Gothani* A. 1724. Memorantur etiam Numi, quibus gnavi & industrii juvenes, habito exami-
373.375. ne, fuerunt donati, ut sunt *Vratislaviensium* in Silesia; *Ham-*
376. *burgensium*; *Laubacensium* in Carniola. *Parte altera* exponit
377. Numos, honori B. D. *Mart. Lutheri* cusos, in quibus est jubilans
380. ecclesiæ *Campidonensis* A. 1717; *Jo. Hussi*, Bohemici Martyris,
387.393. A. 1415; in somnium *Friderici Sapientis*, Electoris Sax. A. 1517.
413. Mentio deinde fit Numi Gothani, qui vitam *Lutheri* continet,
450. itemque Societatis metallicæ Strasbergensis. Varia enarrat Au-
458. tor de *effigie Lutheri*, quæ lignea in incendio Islebiensi inte-
461. gra fuit conservata, & occasione Numi cujusdam Gothani A.
465. 1717 de nomine *Lutheri* copiosior est. Numi jubilæi meminit,
473. quem argenteum & aureum cudi jussit *Philippus Ludovicus*,
478. Comes Erpacensis, A. 1717. In honorem *Doctoratus Lutheri*
479 seq. prodiit quoque Numus Leucopetræ A. 1717; Stolbergæ; Es-
482. lingæ; Isenaci, cum in arce Wartenbergensi versaretur. Oc-
489. currit etiam Numus, *Lutheri* honoribus dicatus in Belgio. *Lu-*
497. *therus* quoque precans, & in genua procumbens, repræsentatur,
500 seq. idemque sacra Biblia legens, ejusque indefessum studium in
507. eorum lectione & versione Germanica describitur, & in Numo
508.515. prædicatur. Bibliorum explanationis vestigium deprehenditur
518. in Catechismo *Lutheri*. Numi in sacra emendata, & in Con-
527. fessionem *Augustanam*, cusi recensentur; nimirum *Augustæ* Vin-
537.547. delicorum; Ordinum imperii; Spiræ; Norimbergæ. Nec
553. ignoramus Numos in merita *Lutheri* ob Christianam libertatem.

Alter

Alter *Moses* Novi Fœderis sistitur; agricola & seminator; cygnus; Pag. 577.
pharus; armamentarium. His missis, venit ad Numum in matrimonium, cum *Catharina a Bora* initum, A. 1525 excusum; porro ad insignia ejus gentilitia. Sequuntur, præter jubilæos, Numi *Lutheri emortuales*, quos Mulhusani cudendos curarunt. Sequuntur alii Theologi, quorum memoria Numis fuit consecrata. Ex eorum numero est D. *Valentinus Alberti*, Professor Lipsiensis; D. *Jacobus Andreæ*, Cancellarius Academiæ Tubingensis A. 1580; D. *Joach. Just. Breitbaupt*, Halensis pietatis & sapientiæ doctor, A. 1703; *Martinus Bucerus*, minister Evangelii; D. *Jo. Franciscus Buddeus*, Theologiæ Professor Publ. Ord. Jenensis. Autor noster meminit Numi Danici, cujus in altera parte sistitur *Fridericus IV*, Daniæ & Norwegiæ Rex, Evangelii propagator & defensor; in altera dextrorsum D. *Martinus Lutherus*, Germanorum, sinistrorsum D. *Jo. Bugenhagius*, Danorum, Apostoli. Sequuntur D. *Jo. Benedictus Carpzovius*, Professor Theologiæ Lipsiensis, ejusque filius, D. *Sam. Benedictus Carpzovius*, aulæ Electoris Saxon. Concionator primarius & Consiliarius sacer; *Jo. Michael Dilherrus*, Professor & Pastor Norimbergensis, in Numo duplici A. 1667; *Erasmus Roterodamus* A. 1531; D. *Jo. Henr. Feustkingius*, Ducis Saxoniæ Theologus supremus, in duplici Numo; *August. Hermannus Franck*, Theologiæ Professor Halensis, cujus honori duplex Numus cusus est; M. *Herman. Joach. Hahn*, Diaconus Dresdensis, martyr cœtus sacri Lutheranorum; D. *Jo. Olearius*, Duci Sereniss. a Concionibus aulicis primarius, Consiliarius Ecclesiasticus, Superintendens generalis, A. 1682; D. *Jo. Georg. Pritius*, Senior Ministerii Francofurtensis, A. 1716; D. *Jo. Jac. Rambach*, Professor Theologiæ primarius, & Superintendens Giessensis; M. *Jo. Henricus Riedelius*, Pastor Ecclesiæ mercatorum Erfurti A. 1714; D. *Philipp. Jacobus Spenerus*, Præpositus Berolinensis, in cujus honorem Numos uno plures excusos reperimus; *Jo. Fridericus* L. B. *a Werther*, Theologiæ D. Consiliarius Saxo-Vinariensis intimus, Protosynedr. & Ecclesiast. Theologos sequuntur Jurisconsulti, quorum in censu est *Henricus a Coccejis*, Regis Borussiæ Consiliarius intimus, Academiæ Viadrinæ Ordinarius &

582. 584. 594. 605. 626. 628. 635. 644. 656. 661. 669. 689 seq. 694. 705. 717. 724. 751. 757. 772. 778. 787. 800. 806. 823. 1.

R Ante-

Pag. 17. Antecessor primarius; *Godofredus a Jena,* Electoris Brandenburgici Consiliarius intimus & Cancellarius in Ducatu Magde-
25. burgensi, A. 1698; *Jo. Petrus a Ludewig,* Fridericianæ Cancel-
32. 35. larius; D. *Wilhelmus Rinck; Jo. Gothofr. Ræsner,* Consul & Præ-
43. ses civitatis Thorunensis, in duplici Numo; *Christianus Thomasius,* JCtus Academiæ Halensis, & Consiliarius Regius. Tandem Opusculum hoc numismaticum finiunt Medici, & recensentur
56. D. *Jo. Christianus Petri ab Hartenfels,* Sacri Palatii Cæsarei Comes, Consiliarius & Archiater Electoris Moguntini, Consul primus, Physicus Erfordiensis, Facultatis Medicæ Senior, Pro-
66. fessor Publicus, & Poeta L. C.; D. *Fridericus Hoffman-*
80. *nus*, Regis Borussiæ Consiliarius intimus, Medicus, & Profes-
84. sor; *Franciscus Redi*, Italus; D. *Aug. Quirinus Rivinus,* quartum Rector Academiæ Lipsiensis, cum A. 1709 alterum Jubi-
90. læum celebraretur; D. *Jacobus Waitz*, Ducis Saxoniæ Consiliarius, Archiater, & redituum provincialium præfectus, Consul Gothanus. In alio Numo conspicimus jubilæum ejus matrimonii
94. cum *Christiana Jægeria,* quod in annum 1716 incidebat, cum an-
108. num ætatis 76 ageret. Conspicimus hinc *Jo. Hevelium,* Dantiscanum, Consulem veteris civitatis, ipso die natali A. 1687 denatum;
113 seq. & *Wilhelmum Ernest. Tentzelium,* Consiliarium Saxonicum, in
118. 124. duobus Numis. *Christianus Wolffius,* nunc Regis Boruss. Consiliarius intimus, & Viceeancellarius in Academia Halensi, duos Numos honoris causa deportavit, quibus Ven. Autor Opus hoc literarium finit. Sequuntur Indices nominum ac rerum.

TYPOGRAPHIA JUBILANS, das ist, kurtzgefaßte Historie der Buchdruckerey, &c.
hoc est,
HISTORIA TYPOGRAPHIÆ CONTRACTIOR, in qua de nobilissimæ hujus artis origine & initiis, incrementis, ornamentis, & utilitate, de Typographorum proprietatibus & officiis, aliorumque erga eos se gerendi ratione, exponitur, in ipsis artis hujus sacris secularibus, quæ nunc tertium, idque ipso die Joan-

Joannis, celebrantur, luce publica donata a FRID. CHRISTIANO LESSERO, Pastore Nordhusano, Orphanotrophii Administratore, & Academiæ Nat. Cur. Cæs. Socio.

Lipsiæ, sumtibus Mich. Blochbergeri, 1740, 8.
Alph. 1 plag. 6.

Dedicavit Ven. Autor hunc librum Typographis in Germa-
nia celebrioribus, quorum nomina secundum ordinem li- Pag. 2.
terarum posita sunt, quibus in urbibus artem suam exercent. In
Præfatione meminit Jubilæi typographici, quod A. 1540 cele-
bratum fuit, inprimis Vitembergæ; mentionemque facit se-
cundi, quod in annum 1640 incidit, recensetque scripta, eam ob
causam edita. Accedit deinde ad tertium anni 1740, &, scri-
ptoribus de arte typographica generatim expositis, magnopere 3.
laudat *Mich. Mattairii* Annales typographicos, & *Bernh. a Mallin-* 5-9.
krot Diss. de Ortu & progressu artis typographicæ. *Capite pri-*
mo agit de origine hujus artis, eamque non vindicat Sinensi- 10.
bus, quorum rationem pulchre describit; nec in Asia Scythis
in regione Cataya; nec Italis; nec Gallis; sed merito Germa- 17.
nis. De urbe nunc fit disceptatio, quæ non est Harlemum in 19. 20.
Hollandia, nec Argentoratum, licet *Guttenbergius* ibi aliquam- 22.
diu commoratus sit; sed ea gloria debetur Moguntiæ, idque 25.
argumentis demonstratur. Nunc ad autores hujus artis pro- 29.
greditur, qui non sunt *Saturnus*, *Jo. Regiomontanus*, *Jo. Jan-* 31-34.
sonius, seu *Gerson*, *Jo. Mentelius*, sed *Jo. Guttenbergius*, Ar-
gentoratensis, nobili genere natus, qui cum *Jo. Fausto*, alias 35. 36.
Gænsefleisch dicto, Moguntiæ consilium communicavit, quo
modo literæ separatim ad plures usus possent confici. Hic in-
venit conjunctiones literarum ex variis matricibus, atramen-
tum typographicum ex oleo. *Petrus Schæferus*, Latine *Opilio*,
invenit matrices commodiores. Annus vero inventæ Typogra- 39.
phiæ est 1440. Qui secus sentiunt, errant. Primum erant
literæ ligneæ, deinde stanneæ. Loco atramenti ex aqua ex-
cogitabatur id, quod hodie est usitatum, & prelum. *Caput* 43.

 44.

secundum continet hujus artis propagationem, quæ occulta ha-
Pag. 45. bebatur, donec inter *Guttenbergium* & *Faustum* lites de lucro
exoriebantur, quarum impensæ *Guttenbergio* erant ferendæ.
46. Unde ira commotus, artem, occulte habitam, alios docuit.
Deinde tumultus, Moguntiæ A. 1462 excitatus, artis cultores
dispersit, ut officinæ typographicæ fuerint institutæ, librique
48. 49. exscripti Augustæ Vindelicorum, Bambergæ, Berolini, Blau-
50. beræ, Cassellis, Coloniæ, Constantiæ, Erfurti, Francofurti ad
52. Mœnum, Friburgi in Brisgovia, Hamburgi, Hanoviæ, Hei-
53. 54. delbergæ, Ingolstadii, Laugingæ, Lipsiæ, Lubecæ, Lunebur-
55. 57. gi, Magdeburgi, Memmingæ, Merseburgi, Norimbergæ, ubi
58. *Anton. Colbergerus* 24 prela & 100 adjutores aluit; porro Of-
59. fenbachi, Oppenheimii, Ratisbonæ, Reutlingæ, Rostochii,
60. 61. Spiræ, Argentorati, Tubingæ, Ulmæ, Vindobonæ, Ulyssi-
62. 63. ponæ in Portugallia, Madriti in Hispania, Burgi in Ca-
64. stilia veteri, Compluti, Granadæ, Salamancæ, Seviliæ, Tole-
65. ti, Parisiis, Abbavillæ, Avenione, Avarici, Divione, Lug-
66. 67. duni, Nanneti, Pompiopoli, Pinarolii, Pictavi, Rothomagi,
68. Tolosæ, Viennæ; in Anglia Londini; in Italia Romæ, A-
69. 70. quilæ, Bononiæ, Consenti, Cremonæ, Ferrariæ, Florentiæ,
71. 72. Genuæ, Mediolani, Mantuæ, Mutinæ, Mirandolæ, Papiæ,
73. Parmæ, Perusiæ in Umbria, Pisæ, Placentiæ, Regii, Rimi-
74. 75. ni, Tarvisii, Taurini, Utinæ, Venetiis, Bergomi, Brixiæ,
76. 77. ubi Biblia rara Ebræa per *Gersonem Ben Mose*, Soncina-
tem, A. 1470, 8, expressa sunt, quibus *Lutherus* in transla-
78. 79. tione Germanica usus est; porro Patavii, Veronæ, Neapoli.
Penetravit quoque hæc ars in Belgium Hispanicum, ut conspi-
80. 81. cua fuerit Flandriæ, Antverpiæ, Aldenardæ, Bragæ in Braban-
82. 83. tia, Delphis, Daventriæ, Gandavi, Goudæ, Lugduni, Lo-
84. vanii, Ultrajecti, Zwollæ; in Helvetia Basileæ; in Hungaria
Budæ; in Borussia Regiomonti. De Typographiis in Dania &
Suedia, & libris, ibi exscriptis, nihil Autor commemoravit. *Ca-*
85. *put tertium* agit de eodem argumento, & causas recenset, quæ
86. adjumento huic arti fuerunt. Voluntaria ejus receptio, quæ
facta est in Cœnobiis, ubi unus & alter liber typis fuit exscri-
ptus; in Orphanotrophiis, ut est Halense. In privatis etiam
ædibus

ædibus Typographia fuit exercita, ut *Jo. Regiomontani, Huld.* Pag. 90.
Hutteni, *Nic. Marſchalci Thurii*, qui varios libros cudi juſ-
ſit, ex quibus nominatur Enchiridion præclarum clariſſimorum 91.
Poetarum Erphordiæ A. 1502: cujus cauſam & argumentum,
nullibi obvium, recenſetur; porro *Bohusl. Haſſenſteinii* in arce
Haſſenſteiniana, *Petri Apiani*, ſeu *Bienewitz*, *Th. Erpenii*, *Hul-* 94.
der. Fuggeri, *Zach. Calliergi*, *Erh. Cellii*, *Sigiſm. Grimmii*, 96. 97.
Georg. Engelh. a Lœbeiſſ, *Georg. Calixti*, *Jo. Henelii*, *Jac.*
Breynii. Accedunt ſocietates typographicæ *Jo. Amerbachii*, 98.
Jo. Petri, & *Jo. Frobenii*, Baſileæ, Bononiæ, Brixiæ, Pariſiis,
Amſtelodami, in Ruſſia, in Turcia, ubi typographia mox 99. 102.
ceſſit, jubente ſic vate in Alcorano, ſed nunc tandem A. 1728 106.
caput extulit; in Aſia Tranquebaræ; in inſula Java Bataviæ, in 108.
qua excuſi libri nominantur. *Caput quartum* emendationem 114.
typographicæ artis exponit, & ad quæſtionem, an typographia
antiqua præferenda ſit ei, quæ hodie eſt, reſpondet, diſcrimen
eſſe conſtituendum in partibus, quarum quæque habet prærо- 115.
gativam præ altera. Recenſet Autor libros, pergameno impreſ- 116.
ſos. Antiquitus boni ac utiles libri prelo ſubjiciebantur; char- 120.
ta erat pura & firma; larga librorum margo; ſpatium ſatis am-
plum inter verſus. Editiones Patrum, ſeu doctorum eccleſiæ, 122.
erant ob integritatem argumenti præſtantiores recentioribus.
Correctores erant apprime boni. Prærogativa Typographiæ 123.
recentioris conſiſtit in ſublatis ſcripturæ notis compendiariis; 125.
in conformitate literarum, earumque juſto ordine; in literis 133-135
initialibus, quæ olim a pictoribus appingebantur; in varietate
literarum, non unius, ſed plurium linguarum, etiam longe
exterarum, inprimis Arabicæ, Armenicæ, Chaldaicæ, Go- 136. 141.
thicæ, Græcæ, Ebrææ, Laponicæ, Latinæ, ejusque literarum 142-152.
diverſæ appellationis, Malabaricæ, Malaicæ, Ruſſicæ, Perſicæ, 156-160.
Runicæ, Samaritanæ, Slavonicæ, Scythicæ & Syriacæ, Ger- 162-170.
manicæ, & ejus literarum varietatis. Nunc agit Autor de vi-
ris doctis, qui ſcripta, variis linguis conſtantia, conjunctim edi-
derunt. Vitam *Theſei Ambroſii*, Alboneſiaci Comitis, non 171.
ubivis obviam, breviter deſcribit. *Eliæ Hutteri* merita cele- 174-185.
brantur, & Typographorum celebrium. Quæſtionem, an un-

quam libri argenteis literis ſint exſcripti, negat, & opinionem, vulgo traditam, interpretatur de argento, quod nitidis ac ele-
Pag. 185 gantibus characteribus lucrati ſunt Typographi. Nunc ſe refert
ſeq. eo, unde digreſſus erat, & prærogativam, quæ recentiori de-
186. betur Typographiæ magis ex merito, quam antiquæ, conſtituit
190. in accuratiori orthographia, in diviſione capitum, verſiculo-
194. rum, interpunctionis, diſtinctionum; in notatione paginarum
196. cum ſupra, tum infra, & cuſtodum in fine; in titulis ac no-
198 ſeq. minibus librorum copioſioribus; in denominatione Typographorum, loci, & temporis; in indicibus rerum ac nominum.
200. Nominantur ii, qui in eis conficiendis operam collocarunt, & in catalogis novorum librorum, qui ſingulis nundinis prodeunt, &
201. quorum primus lucem publicam adſpexit A. 1570 Francofurti;
202. in variis librorum formis, quæ antiquis defuerunt; in magni-
204. ficentia librorum cum figuris æneis, librorum muſicorum, alio-
208. rumque, qui ad artem medicamentariam pertinent, & ad faſtos. In *Capite quinto* occurrunt Typographorum ornamenta, ad quæ refertur ars xylographica, *formſchneiden*, cujus au-
210. tor non eſt pictor Italus, *Hugo di Corpi*, ſed Germano, *Alberto*
214-220. *Durero*, ſculptori Norimbergenſi, ejus initia debemus, quæ prin-
221-225. cipio erant inculta. Nominantur hujus artis magiſtri. Huc
226. ſpectant ſymbola, emblemata, characteres Typographorum, quo-
228 ſeq. rum in locum ſuccedebant literæ nominum initiales; deinde
230. 239. plena nomina; ſigna familiis propria, etiam ſocietatibus & ſuc-
240. ceſſoribus; ſigna cum inſignibus, cum effigie humana, & bruto-
232-237. rum cum effigie humana, & brutorum avium, piſcium, corvo-
242-251. rum, leonum, equorum, pegaſi, herbarum & florum, arbo-
255-266. rum, ſolis, regionum, petræ; dicta Biblica. Sequuntur inſignia, quibus Typographi ab Imperatoribus liberaliter ſunt donati. Formæ, ſeu regulæ, narrantur, figuræ ligneæ, quibus diſciplinas, artes, hiſtorias Imperatorum, Regum, belli heroum,
270-275. hiſtoriam literariam, phyſicam, ſacrum Codicem, illuſtrare vo-
277-280. lebant. Sunt interdum ridiculæ; ſunt indignæ. *Caput ſextum* prædicat varium Typographiæ uſum, qui ſe exſerit e copia bonorum librorum, brevi temporis ſpatio excudendorum, & levi
281. pecunia comparandorum, isque redundat in omnes eruditio-

nis

nis ac scientiarum partes, quae recensentur. Sacra Biblia, Patrum scripta, referuntur, quae optima censentur, quae ab initio Typographiae usque ad Concilium Tridentinum, Basileae inprimis, sunt typis publicis exscripta. Ad sacrorum emendationem multum fecit; promovit scholarum & Academiarum incolumitatem, & suppeditat artis cultoribus necessaria vitae praesidia. *Caput septimum* nobis ante oculos ponit propria & peculiaria Typographorum officia, qui omnes aliquid de scientiis literariis percipere debuissent. Recenset doctos Typographos, eorumque libros editos; nimirum *Jo. Amerbachium*, *Petrum Apianum*, *Jodocum Badium*, *Conr. Agricolam*, seu *Bauer*, *Corn. Blæu*, alias *Cælium*, aut *Janssonium* dictum, ubi de ejus gente copiosius agitur, *Dan. Bombergium*, qui multos sumtus in linguam Ebraeam impendit; *Mauritium Brandisium*, *Petrum Cæsarem*, *Zachar. Calliergum*, *Guilielm. Caxtonium*, *Hieron. Commelinum*, cujus typographia vocabatur *S. Andreana* a suo procuratore, qui *Andreas* erat, *Jo. Crispinum*, *Stephan. Doletum*, *Christ. Egenolphum* & *Paulum Egenolphum*, *Sigism. Feyerabend*, *Andream Frissnerum*, qui Professor Theologiae Lipsiensis A. 1504 posteros suos legato *Wonsiedelii* ad colenda literarum studia ornavit, *Hieronymum Frobenium*, qui nullum librum inutilem unquam prelo subjecit, *Sigismundum Grimm*, *Franciscum* & *Sebastianum Gryphios*, M. *Frider. Lanckischium*, *Aldum Manutium*, *Pauli* filium, *Paulum Manutium*, *Theodorum Martini*, *Simon. Melangium*, *Fridericum Morellum*, *Guil. Morellum*, *Balthas. Moretum*, *Jo. Moretum*, *Gerh. Morrhium*, *Conr. Neobarium*, *Jo. Georg. Nisselium*, *Jo. Oporinum*, alias *Herbst*, *Jo. Petrejum*, *Christoph. Plantinum*, *Francisc. Raphelingium*, *Jo. Regiomontanum*, *Rutgerum Rescium*, *Georg. Rau*, *Georg. Ritzschium*, *Matth. Schurerum*, *Carol. Stephanum*, *Henr. Stephanum*, &c. *Paul. Stephani*, *Wolffg. Stœkelium*, seu *Stœklinum*, seu *Molitorem*, seu *Wolffg. Monacensem*, *Jo. Ludov. Tiletanum*, *Francisc. Tissardum*, *Godofr. Torinum*, *Adrian. Turnebum*, *Mich. Vascosanum*, M. *Ernest. Vœgelinum*, *Christ. Wechelium*. Facta hac enarratione, redit Autor ad officia Typographorum, ad quae pertinet notitia earum rerum, quibus Typographus carere nequit.

Pag. 286-288. 295 seq. 297-299. 300. 303. 304-308. 309. 310-319. 320. 322-329. 332 seq. 338. 341-345. 346. 347.

Pag. 348. nequit. Præter artis requisita, commendat eis preces & stu-
350-356. dium veræ pietatis, indefessum laborem, sobrietatem, impressionem librorum utilium, literas nitidas, nec fugientes, curam necessariam in evitandis erroribus typographicis, correctores ad menda tollenda idoneos ac diligentes, qui olim ad
359 seq. fidem libris manuscriptis jurejurando se obstringebant. Porro sibi commendatam habeant integritatem & fidem, ne dolis
361-365 emtores fallant, aut cultello *Flaciano* utantur, aut in editioni-
seq. bus librorum, aut in charta, fraudem admittant. Sint frugales, & sorte sua contenti, nec mala fide imminuant pretia aliorum
369. librorum. Typographi, avaritia obcœcati, prelo subjiciunt
370. malos libros, qui vivi peccant, & post mortem. Cauti sint in exscribendis libris anonymorum, in eisque, qui de divinatio-
372-378. nibus, de astrorum affectionibus, de punctationibus, de chiromantia, de somniis, agunt. Sumtus non impendant in atheorum libros, nec in eos, qui turbas excitant in re publica. Sibi caveant a libris iterum excudendis, qui fisco sunt addicti; etiam ab iis, qui naturalismum, scepticismum, magiam illicitam, adjuvant; ab amatoriis libris pariter ac eis, qui arcana cujusdam
381. reipublicæ in se continent. *Caput octavum* & *ultimum* agit de
382-386. officiis, quæ, si Typographiam respicimus, Deo debemus. Ejus cultores non contemtim habeamus, more veterum Turcarum, sed eos, ut par est, æstimemus. Hoc præstiterunt aliqui in vitis typographorum celebrium scribendis, in funeribus apparandis, in sculpendis eorum imaginibus, in ponendis statuis, in cudendis numis. Imperatores, Reges, Electores, magistratus, ad abusum Typographiæ tollendum leges præscripserunt, &
391 seq. Edictum *Caroli VI* gloriosissimæ memoriæ inseritur. Nullus Typographus librum prelo debet subjicere, nisi is censuram superiorum subierit. Hinc natum est jusjurandum Typographo-
398 seq. rum. De donis, muneribus, privilegiis, salariis, sermo insti-
402. tuitur, quæ Typographis contigerunt. Tandem sub finem hu-
409 seq. jus Opusculi doctissimus Autor se ad Bibliopolas vertit, quos
411. admonet, ut ne quid mercedi Typographorum justæ & promeritæ derogent.

HISTO-

HISTORIA JUBILÆORUM SCHOLASTICOrum, in Gymnasio Wratislaviensi Elisabetano publice celebratorum, cum biographiis, annotationibus, & Præfatione, CHRIST. STIEFFII.

Wratislaviæ, typis & impensis typographiæ Baumannianæ, imprimebat Jo. Theophil. Straubel, præfectus, 1737, 8.
Plag. 22.

Non potest non omnibus elegantiorum literarum, Historiæque literariæ, studiosis gratissimus iste liber esse. Utrique inveniunt, quo nobilem impleant discendi cupiditatem. Ipsa statim Præfatio, quod prosit, habet, quodque delectet. Agitur hic de scriptis nonnullis, in gratiam rei gymnasticæ ac scholasticæ juris publici factis, ut & singulatim de iis, in quibus vel sanctioris, vel elegantioris, doctrinæ interpretum, partibus suis per dimidium seculi functorum, historia tractatur. Hac data occasione, ad *Jo. Christiani Blumii* hujus argumenti libellum emendationes quædam ac supplementa communicantur, neque minus ejusmodi quidam, & alii Vratislaviensium Rectores, breviter percensentur. Pertinent huc *Andreas Wincelerus*, sive *Wincklerus*, Islebiensis Saxo, *Jo. Mecelerus*, J. U. D., M. *Petrus Vincentius*, M. *Nic. Steinbergerus*, M. *Jo. Fechnerus*, Freystadio-Silesius, *Martinus Hankius*, *Gottlob. Krantzius*, *Mich. Hermannus*, M. *Jo. Hofmannus*, ac denique *Georg. Teubnerus*. Horum omnium vitas tam breviter, quam accurate, in Præfatione exposuit Cl. *Stieffius*. Nolumus autem in limine morari Lectores, quin potius summa ipsius libelli capita his consideranda sistemus. In *tres* illa historia dividitur *Sectiones*. *Prima* sistit *Jubilæum Conrectorale Seidelianum*, A. 1624 d. 27 Septembris celebratum. Huc spectant *Biographia Seideliana*, doctissimo ab Editore lucubrata, ubi sigillatim de illius Comœdia *Tychermæa*, & de *Compendio Grammaticæ Latinæ*, differitur, ac M. *Eliæ Majoris*, Oratio pro *Seidelio*, cum Programmate actus scholastici quinquediurnalis, impressa jam olim Lipsiæ A. 1626, 8, adjecta legitur, cui vero nunc recens accedunt annotationes quædam *Stieffianæ*. *Sectio altera* complectitur *Jubilæum Rectorale*

S Majo-

Majorianum, A. 1665 d. 19 Martii celebratum, quo pertinent vita hujus eruditiſſimi viri, ac trium ejusdem filiorum, ex Cel. *Gebaueri* Anthologicis Diſſertationibus depromta, atque animadverſionibus quibusdam *Stieſſianis* adaucta; ejusdem addenda de *Elia Majore*, patre, quæ ſunt elogium *Cunradinum* ex Sileſia togata; hiſtoria imaginis duplicis *Majorianæ*, tum ipſo anno jubilæo 1665, tum ſumtibus *Bublianis* Lipſiæ A. 1666, æri inciſæ; relatio de *Jo. Gebhardi* Sermone epicedio *Majoriano*; Epitaphium *Majoris Hankianum*; Syllabus Programmatum publicorum, actibus ſcholaſticis præmiſſorum; Diploma magiſteriale philoſophicum, a *D. Matthia Hoe ab Hoenegg* illi traditum; Epigramma nuptiale jocoſum, de nomine *Groſſer* in nomen *Majoris* transmutato; ac de laurea poetica *Majoriana*, per D. *Hoe* tributa, tractatio. Sed & de *Elia Majore*, filio, nonnulla reperiuntur adjecta, e. g. excerptum Programmatis præſidialis de ipſo emerito; Epitaphium, ab ipſomet ſibi ſcriptum; excerptum teſtamenti *Majoriani*; inquiſitiones de poculo jubilæo, Hamburgum deportato, & an patri de Jubilæo ſcholaſtico gratulatus fuerit; tractatio de Programmatum titulis alphabetariis; Syllabus ipſorum Programmatum; inquiſitio, an lauream poeticam acceperit, & quot annos pater & filius in ſcholaſticis laboribus deſudaverint. Deinde ſequitur actus *Gebhardiani* Programma, cui titulus: *Pietas Gymnaſii Eliſabetani emblematica*; hinc *Gebhardi* Oratio Jubilæa, cui titulus: *Pietas diſciplinaris erga M. Eliam Majorem*, &c.; tandemque *Jo. Dan. Majoris*, Med. Doct., filii natu minimi, Sermo & Carmen gratulatorium ad parentem. *Sectio tertia* proponit *Jubilæum Prorectorale Pohlianum*, A. 1736 d. 1 Novembris celebratum, cui inſerviunt Cl. Editoris brevis delineatio integri actus Jubilæi; Oratio *Stieſſiana* ad *Pohlium*; *Pohliana* reſponſio; *Gerlachii* allocutio ad eundem nomine ordinis in Eliſabetano primi; eruditi ſenis reſponſio; *Jo. Gottl. Liebigii*, Med. Doct. gratulatio elegiaca; primani cœtus Carmen gratulatorium Latinum; ejusdem ſcena muſicalis Germanica; *Jo. Ern. Stieſſii* votiva ſingularis acclamatio; Catalogus omnium Dramatum publicorum *Pohlianorum*, in utroque Gymnaſio; ut & gratulatio *Gierſchiana* privata chronoſticha.

ſticha. Appendix denique ſiſtit *Jubilaeum eccleſiaſticum Hermannianum;* qua data occaſione, occurrunt Programma præliminare *Gebhardianum*,& pietas eccleſiaſtica *Gebhardiana*,in Gymnaſio Eliſabetano recitata. Dignus nobis potiſſimum viſus eſt *Godofredus Pohlius*, de quo tria verba commemoraremus. Hic Vir doctiſſimus, patria Vratislavienſis, natus A. 1659, in Eliſabetano ſtudiorum rudimenta poſuit, inde in Gymnaſium Thorunenſe A. 1678 profectus eſt. Poſt abiit Vitembergam A. 1681, ac poſtea Lipſiam ſtudiorum ſibi ſedem elegit; donec A. 1686 Vratislaviam revocaretur, ad capeſſendum in Gymnaſio Magdaleneo munus profeſſorium primi, ac collegiale ſecundi Ordinis. Quindecim annis poſt tertius Eliſabetani Gymnaſii Profeſſor conſtitutus eſt. In utroque munere variis etiam lucubrationibus inclaruit, atque ita omnino partibus ſuis functus eſt, ut laudem non minimam conſequeretur. Anno demum 1737 a Senatu Vratislavienſi per literas ſupplices petiit, ut, propter ætatem ingraveſcentem, rude donaretur, id quod beneficium etiam, non ſine acceſſorio induſtriæ, laudabiliter præſtitæ, teſtimonio, & poſtliminari meritorum compenſatione, ipſo die natali, eidem contigit. Vel ex hoc ipſo patet, librum illum *Stieffianum* non ſolum privatam pietatem ac benevolentiam, ſed publicam etiam utilitatem, præ ſe ferre; noſque adeo habere, cur ſupplementa, quorum ſpem facere videtur, cupide exſpectemus. Sed & alii operæ facerent pretium, ſi qui ſimiles elaborationes publicam mitterent in lucem. Non deſunt tales, ad ordinem ſacrum quod attinet; ad ſcholaſticum vero & gymnaſticum ſane deſiderantur. Cum tamen multo majus eſſe videatur, inter tam concatenatos labores, totque, quibus ſubtrahi ejusmodi viri nequeunt, moleſtias, tantum temporis ſpatium conſumſiſſe.

I.

Reiſe nach dem weiland gelobten Lande, ꝛc.

id eſt,

JONÆ KORTENI, BIBLIOPOLÆ OLIM ALTONAVIENSIS, Iter in terram olim celebratam, nunc vero

S 2 *inde*

inde ab annis fere 1700 a benedictione Dei derelictam, nec non Ægyptum, montem Libanum, Syriam, & Mesopotamiam, ab eodem sincere descriptum, perpetuisque observationibus illustratum.

Altonaviæ, sumtibus Autoris, 1741, 8.
Alph. 1 plag. 15.

Adduxit Autorem locus *Mosis Devt. XXIX, 22,* jam olim ad desiderium perlustrandi Palæstinam, ut Christianos & sese commoveret luculentissimo justitiæ Dei exemplo. Eo fine jam A. 1713 tentavit iter ex Anglia per Galliam & Italiam in Orientem, atque Constantinopolin, nec non Smyrnam, invisit. Ulteriora quo minus tunc salutaret, impeditus fuit. Posthæc in atheismum scepticum incidit, quem feliciter eluctatus, totum sese Deo addixit, ac, bibliopolio in alium translato, iter in Palæstinam, quod ipse literis mandavit, suscepit. Id huic libello contigit singulare & eximium, quod Autor 1)
Pag. 158. ostendit, montem calvariæ & sepulcrum Christi haud exstitisse in eis locis, quibus illa solent spectanda præberi a Monachis Hierosolymitanis; 2) significat fraudes pias, a Monachis in Palæstina admitti solitas; 3) passim intexit meditationes suas, pietatisque exercitationes; 4) dialectum doctrinæ observat, qualis vigebat Halæ Venedorum Seculo hoc ineunte; 5) opiniones privatas suas cum lectore communicat haud secus ac fata, quibus vel in animo vel extrinsecus fuit affectus. Latini sermonis sese profitetur rudem Autor, indignatus tamen eis, qui mordicus inhærent *Compendiis* ac *Systematibus Theologiæ*, ac
60. suspiciunt *Symbola* & *Confessiones doctrinæ*. Judæos aliquando in Palæstinam redituros, ac vicarios, a Christo denominatos, Hierosolymæ sedem occupaturos, sperat idem. Pestem terrarum Turcicarum esse flagellum, quemadmodum Judæis lepra
21. fuit funesta & fere peculiaris, sibi persuadet. Nilo esse duos
27. versus Oceanum alveos, refert post alios. Joppen portu pæne, tradit, carere. Hierosolymis *Richardum Pocockium*, Anglum valde eruditum, invenit. Templum tumbæ Servatoris
44. esse telonium Turcarum, existimat. Christum bis adstrictum colu-

columnæ fuisse, merito negat. Crucem Domini ab *Helena* Pag. 50.
fuisse repertam, negat. Prope antrum crucis Christi visi-
tur fissura petræ, quam tradunt tempore Christi in crucem
acti ortam fuisse. *Maundrellus* huic traditioni assensum im-
pertivit. Autor in omnia ivit alia. *Zachariam, Barachiæ* fi- 83.
lium, *Matth. XXIII, 35*, commemoratum, esse illum, quem
Josephus a Judæis, per *Titum* obsessis, paulo ante excidium
Hierosolymitanum tradidit occisum, existimat. Testimonium 85.
Josephi de Christo credit esse supposititium. *Jacobus Franci-*
scus de l' Ecluse, Monachus, confessus fuit ipse, narrationes Pa-
læstinorum de *sanctuariis* esse confictas. Eremos Palæstinæ Au- 101.
tor tradit esse tractus aridos, saxosos, ab arboribus, gramine,
& fronde, nudos. Verosimile putat, *Joannem Baptistam* edis- 111.
se non cicadas, sed herbas. Imperante *Constantino M.* defe-
cisse ecclesiam Hierosolymitanam a Christo, existimat. Plani- 119.
tiem ad Sodoma laudat, moris vitibusque Palæstinam abunda-
re, referens. Hierosolymæ partes curate describit, tabulisque,
æri incisis, illustrat. Saponem, ex erica combusta parabilem,
e Palæstina divendi copiose, addit. Urbem Acre, seu Ptole- 199.
maida, olim dictam fuisse *Acron Philistæorum*, credit halucinatus
pag. 205. Nazaretham & reliquias Tiberiadis exequitur. Mon- 209.
tem Tabor, urbisque, in eo sitæ, rudera illustrat. Balneas Ti-
beriadis seu thermas laudat. Montem majorem *Hermon* ap-
pellat Baschan. Villam *Cana* procul vidit, nec non *Bethuliam* 224.
in monte declivi. Miracula Christi enarrat. Carmelum & fa- 267.
bulas Carmelitarum recenset. Palæstinæ sortem miseram expla-
nat. Kedron torrentem æstate aridum esse, monet. De in-
stante Judæorum restitutione sperat optima. Tyrum & Sido- 289.
na describit. Ad Acren fluviolum quendam perpetuo mana-
re tradit, qui videtur esse Belus. Præterea in toto littore, a
Joppe ad Ptolemaida usque, nullum vidit amnem in mare pro-
fluentem, idque tempore æstivo. Haud procul Sidone in Cœ- 309.
nobio Libani Maronitico A. 1730 typographiam cœpisse exer-
ceri, narrat. Profectus fuit inde Tripolin, in Libanum, Lao-
diceam. Cedros, pinos, & cupressos, in Libano nasci, narrat. 312.
Locum *Jer. XIV, 7, 8*, sub *Nebucadnezare* penitus impletum

S 3 esse,

esse, negat, ratus, complures unius vaticinii dari species com-
Pag. 328. pleti eventus. Dari terminum peremtorium gratiæ a regionibus detractæ, credit, quod de gratia Dei abundante omnino
331. est affirmandum. Diem novissimum esse remotiorem, credit. Principes montis Libani, qui per Europam solent stipem colligere, non dari, sed potius mendicos hosce esse mendaciorum
351. architectos, contendit. Ecclesiæ orientalis fata adversa esse illis Laodiceæ communia, *Apoc. III, 16*, existimat. Successionem
383. Orientalium Episcoporum impertit verbis *Act. XIX, 15*. Orontem vidit ac transiit. Exponit verba *Marci XVI, 17, 18*, sic, ut accuratis Theologiæ doctrinis haud omnia respondeant. Baptismum enim ordinarium distinguit a Baptismo ignis ac spiritus, & hunc putat regenitis communem. Ursam, seu Edessam, pu-
402. tat esse Urcaschdim & patriam *Abrahami*. Exspectat pleniorem eventum promissi *Gen. XV, 18*. Omittimus reliqua, libelli indolem ex hoc specimine satis cognosci, arbitrantes.

D. CHRISTIANI BENEDICTI MICHAELIS, Theol. & Linguarum S. S. Prof. Ord. Syriasmus, id est, Grammatica linguæ Syriacæ, cum fundamentis necessariis, tum paradigmatibus plenioribus, tum denique ubere syntaxi, & idiomatibus linguæ, instructa.

Halæ Magdeburgicæ, impensis Orphanotrophei, 1741, 4.
Alph. 1.

Quod ducentis abhinc annis, & quod excurrit, in votis fuit Viro doctrina, pietate, & meritis, illustri, *Ambrosio Theseo*, qui per illam tempestatem solus ex Europæis linguæ Syriacæ notitiam tuebatur, ut (verba recitamus *Widmanstadii*) *sermo hic Jesu Christi sanctissimis labris consecratus, posteris tanquam per manus traderetur*, id ipsum, propitio Numine annuente, effectu non caruisse, læti prædicamus. *Albertus* quippe *Widmanstadius*, qui se illi in disciplinam dedit, ut erat literarum orientalium amantissimus, ita nulli operæ pepercit, quo in illarum penetralia se immitteret, &, ut erat dignitate conspicuus,

cuus, sua & hortatione & exemplo plures movit, quo eandem secum viam ingrederentur. Ab illo tempore ad nostram ætatem exstiterunt continua serie viri eruditi, qui præceptiones grammaticas linguæ Syriacæ consignarent, Lexica conderent, usumque interpretationis Syriacæ in oraculorum divinorum explanatione luculenter docerent. Ex illis, qui idiomatis hujus rationem justis regulis sunt complexi, cumprimis Cel. Philologus, *Christianus Benedictus Michaelis*, est nominandus, qui, ubi *Grunertus*, typographus Halensis, ipso Typographiæ Jubilæo tertio, A. 1740, officinam suam literis Syriacis locupletaverat, occasionem hanc percommodam, orientalem literaturam, maxime Syriacam, juvandi, non negligendam ratus, *Syriasmum* suum, ex diligenti lectione versionis Aramæo-Syræ tum Veteris, tum Novi, Testamenti, & multorum annorum observationibus, enatum, exscribendum curavit. Absolvitur is *tribus Libris*. *Primus* constat *quatuor Capitibus*, quorum 1) de *consonantibus*, 2) de *vocalibus*, 3) de *notis diacriticis*, 4) de *tono vocum*, agit. *Secundus* exhibet *partes orationis*, *verbum*, *nomen*, & *particulam*, & quidem hoc ordine, ut *Cap. 1* differat de *paradigmatibus verborum*, *2 nominum*, *3 particularum*. *Liber tertius* sistit *syntaxin*, & huic *tria* impendit *Capita*, quorum 1) est de *idiomatibus verborum syntacticis*, 2) *nominum*, 3) *particularum*. In singulis exempla & paradigmata sunt addita, ex sacro Codice Vet. & Nov. Test. depromta, eo quidem ordine, ut, pleniora & magis digesta apud alios Autores vix repertum iri, Eruditissimus Vir sibi persuadeat. Et habet utique Opusculum hoc, quo sese commendet. Omnia naturali ordine, via plana ac facili, sunt proposita, multæ egregiæ observationes, quas diuturnus usus suggesserat, sunt insperfæ, eædemque idoneis exemplis confirmatæ, quod vel maxime de syntaxi, elegantissime concinnata, est dicendum. Literæ Syriacæ, quæ in illo comparent, sunt nitidæ, & in eo emendando tanta accuratio & circumspectio est adhibita, ut pauciores hic mendæ deprehendantur, nisi quod puncta vocalia non semper suis literis accurate sint imposita vel supposita. Ex illo aliqua, quæ nobis præ aliis observatu digna fuerunt visa, enotabimus. Literas *estrangelas* a voce Græca

στρογ-

Pag. 3. *στρογγύλος, rotundus*, nomen sortitas esse, cum aliis affirmat; sed, quoniam illarum figura ad *rotunditatem* minus accedit, dici potest, ita appellatas fuisse, quod non sint æque politæ ac concinnæ, uti *Theophrasto Hist. plant. Lib. V Cap. 6* nominantur *φύλα στρογγύλα, rudia adhuc*, nec *magistri manu polita.* Figuras vocalium per characteres pro recentioribus, per puncta pro antiquioribus, cum *Hardtio* contra *Opitium* ac *Cellarium* ha-
14. bet. Syri quidem *Theophilum Edessenum* Seculo P. C. N. VIII, cum in interpretando *Homero* versaretur, ex literis Græcis vocales formasse, perhibent, easdemque exprimendis nominibus propriis Græcis aptavisse, ante illius autem tempestatem ulla vocalium signa apud Syros exstitisse, non commemorant. Vid. *Abulpharagius Hist. dynast. pag. 148*, & *Assemannus Bibl. Orient. T. I pag. 522.* Verbum ܐܫܟܚ non conjugatio-
42. 43. nem Aphel esse, sed potius Pehal cum aleph prosthetico, statuit; sed, cum Syris sit usitatum participium ܡܫܟܚ & infinitivus ܠܡܫܟܚܘ, quæ omnino sunt formæ Aphel, idem de ܐܫܟܚ dicendum videtur. Vox ܡܡܠܠܐ *Phil. II, 1*, non ad radicem
143.144. ܡܠܐ, sed ܡܠܠ, recte reducitur. Vocem ܒܓܢܐ non vult esse
146. ex ܒܓܢܐ *clamare*, sed potius ex ܒ & ܓܢ quod in Aphel format ܐܓܢ *texit, protexit.* In locutione ܐܓܢܐ ܒܪ vocem ܒܪ non *filium*, sed *extra*, notare, ex vero dici posse, arbi-
150.151. tramur. Ceterum Vir Excellentissimus, separato Opusculo se acturum, promittit, de Syrorum gente ac lingua, de luminibus, quæ Syrus sermo tum Grammaticæ Ebraicæ & Biblico-Chaldaicæ, tum etymologiæ & phraseologiæ Ebraicæ, tum Græcismo sacro & Novi Test. inprimis, præbet, de exstantioribus monumentis & præsidiis linguæ Syriacæ, de versionibus tum Veteris, tum Novi, Testamenti Syriacis, & quem usum maxime Syriaca Nov. Test. versio habeat; cui elaborando ipsi vitam, valetudinem, ac otium, ex animo comprecamur.

* * *

AD NOVA ACTA ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomi V Sectio IV.

THE LIVES OF THE PRINCES OF THE ILLUstrious House of Orange &c.

id eſt,

VITÆ PRINCIPUM ILLUSTRIS DOMUS Arauſionenſis, ad hæc uſque tempora, ex optimis Scriptoribus, tam impreſſis, quam MStis, deſcriptæ, Tabulis æneis, Synopſi, & Genealogia, ornatæ.

Londini, 1734, 8.

Plag. 14.

Quos unquam nominis Naſſovienſis perſtrinxit ſplendor, ii & fatentur & profitentur, ſummorum Heroum proſapiam vereque divinam eſſe, domum illam. Communis gentium ſalus in virtute eorum Principum fuit poſita; tantiſque erga omnes meritis conſpicui ſunt, quanta memorare haud licet humana, hoc eſt, tenui, dictione. Rerum geſtarum gloria, bellicaque virtute, præ ceteris hos floruiſſe, vel unius exemplum *Adolphi*, Comitis Naſſovienſis, poſtea Romanorum Imperatoris, patet, cujus fortitudo, & heroica geſta, omnium hiſtoriarum monumentis conſervantur. Ejusmodi igitur Principum hiſtoria non poteſt non eſſe grata, jucunda, utilis, glorioſa. Hanc in libro, cujus titulum adſcripſimus, Anony-

mus

mus quidam pandere consilio admodum laudabili constituit. Non autem ad primas animum advertit gentis Nassoviensis origines, ne in immensum volumen excresceret hic labor. Non igitur Seculi noni, quo jam inclaruit Serenissima hæc stirps, præcipuam historiæ partem persecutus est, sed filum texere cœpit inde a conditore salutis communis unitarum, uti vocantur, provinciarum. Insperguntur tamen haud pauca ex veterum monumentis, quæ recentiorem illustrant historiam. Non negat vero Autor noster, se posthabuisse priora Secula, nec lucem affudisse antiquitati; commendat potius inservientem ei librum, inscriptum: *Genealogie & les Lauriers de Nassau.* Operam autem suam posuit inprimis in enarratione vitæ *Wilhelmi*, Principis Nassovio-Arausionensis, quæ legitur a *pag. 1* ad *81.* Inde *Philippi Wilhelmi*, Principis Nassovio-Arausionensis, & *Eleonoræ*, Burboniæ, *Mauritii*, *Henrici Friderici*, *Wilhelmi II*, & *Wilhelmi III*, res gestæ describuntur. Ultimi ac præ ceteris memorabilis Principis, *Wilhelmi Caroli Henrici*, vitam exorditur *pag. 209*, & ad libri finem perducit. Nostrum non est, speciatim commemorare eorum, quos nominavimus, historias; attamen exponere juvat laudabile & summa prosequendum veneratione Principis exemplum *Wilhelmi Caroli Henrici*, quod brevibus ita ferme descripsit Autor. *Joannis Wilhelmi* filius posthumus, primo Sept. die A. 1711 felicissimis auspiciis in lucem editus, sapientissima matris Serenissimæ cura moribus formatus, spei de se conceptæ felici respondit successu. Hic Princeps Celsissimus Magnæ Britanniæ Regis Augustissimi filiam principem natu maximam in matrimonium duxit. Proceres imperii Anglici octoginta librarum millia dotis loco ei solvi constituerunt, & Ordini Periscelidum illustrissimo adscriptus, Eques fuit creatus, hunc illi honorem *Wilhelmo Finchio*, Regis tunc temporis Hagæ Comitum Legato, & *Joanne Aastio*, offerentibus. De ritibus ac cerimoniis, hic adhibitis, tam fuse disputat Noster, ut vix levissimum momentum omissum esse videatur. Deinde verba facit de itinere Principis Serenissimi in Britannorum fines, ubi honorifice eum acceptum a Rege Regiaque domo omni docet, ita finem imponens universo libro, nec de solennibus nuptiis, deinde celebratis,

celebratis, quidquam literis consignans. Non est, quod reliquorum Principum commemoremus vitas, cum ab Autore tradita aliis dudum sint proposita; fidesque Nostro, si non deneganda, tamen jure non sit tribuenda, quoniam fontes, unde sua hausit, non adduxit. Dedicatus est liber Celsissimo *Wilhelmo Carolo Henrico* eo, quo matrimonium is erat initurus cum Serenissima *Walliæ* Principe, tempore, non sine stili elegantia ac suavitate.

SCRIPTURE POLITICS; BEING A VIEW OF THE ORIginal constitution, and subsequent revolutions, in the government religious and civil, of that people, &c. hoc est,

POLITICA SCRIPTURÆ, SIVE CONSPECTUS Reipublicæ, tam civilis, quam sacræ, populi illius, e quo Servator mundi fuit oriundus, in Codice sacro comprehensus, & adornatus a SAMUELE CROXALL, Archidiacono Salopensi in diœcesi Herefordiensi.

Londini, 1735, 8.
Alph. 1 plag. 9.

Latissime diffusus antiquitatum sacrarum usus acres atque æquos rerum existimatores dudum occupavit, occupatque *Croxallium*, libri, eas enarrantis, Autorem. In certa hic & apta satis capita redegit amplissimum harum rerum ambitum, sed infelici sane successu eas descripsit, cum fontes ipsos Rabbinorum & interpretum Codicis sacri optimorum nec adierit, nec forsan adire potuerit, ob linguarum sub oriente sole cultarum inopiam. Posthabuit quoque recentiorum Autorum labores, saltem eorum testimonia nusquam excitavit, si *Sigonium* exceperis, cui se multa, adeoque maxima, debere, profitetur. Minutatim sistere *Capitum Sectionum*que indicem, supervacaneum foret, cum cognita sint quibusvis lectoribus argumentorum genera, antiquitatum Ebræarum Compendiis inserenda, quorum memoriam omnium coluit Noster. Ut vero liquido constet illius disserendi ratio, ipsum *Capite I Sectionis I & II* de lege ita loquentem audiamus: Respiciamus statim legem, a Deo ipso

promulgatam, aque *Mose* administratam; ea tam religiosæ, quam civiles, actiones determinantur, & amor innuitur erga Deum, nosmet, aliosque. Qua de ratione inquirens maximum præceptum *Matth. XXII, 35,* responsum tulit: *Dilige Deum*, &c. Unum vero preceptum decem quasi ramis seu rivulis explicavit Deus, quorum quatuor sibi præstanda contineat, sex autem hominibus convenientia officia. Primo prohibetur idololatria. Quæ addit Autor, sane tam trita sunt, ut scholis trivialibus, uti dicuntur, addicti calleant plane omnia. Certe Catechismum integrum exhibet. *Sectione III* pergit ita: Singulas vel minutas circumstantias Deus O. M. ratione legum observandas delaravit quam benignissime. Dividuntur præscripta hæc 1) in legem, 2) testimonia, 3) vias, 4) præcepta, 5) statuta, 6) mandata, 7) judicia, 8) verba, 9) ordinationes, (Anglorum idiomate *ordinances*,) 10) justitiam. Sed quis non videt, Autoris nostri divisionem esse inutilem & falsam, cum nitatur tantum diversitate verborum, in versione *Ps. CXIX* translationis Anglicanæ adhibitorum, scilicet *Law*, *Testimonies*, *Precepts*, *Statutes*, *Commandments*, *Judgments*, *Words*, *Ordinances*, *Justice*. Provocat ad *Exod. XV, 35*, *Levit. XXVI, 46*, ubi statuta & mandata Dei a se invicem discerni putat; sed quid inde? Hac certe ratione potestas vocum plane diversa nondum est probata. Noster arguit porro: Ut universus legum sanctissimarum complexus innotesceret, atque actiones omnium hominum ad illas accommodarentur, prævidit Deus descilscentem Regemque creantem populum, hancque ob causam & leges tulit, quibus Regum circumscriberetur potestas, *Devt. XVII, 18.* Leges etiam Domini recitabantur a Domino *Devt. XXXI, 9.* Exemplar quoque ejus, a *Mose* descriptum, Levitis venit ad manus loco testimonii haud intermorituri *Devt. XXXI, 24.* Licet autem tanta cura (pergit Autor *Sectione V*,) asservaretur lex divina; attamen, Regibus imperantibus, plane videtur antiquata atque neglecta, ita, ut Josophat quæstus post *Salomonis* fata reprobus sapientissimos moribusque sanctissimos, una cum Levitis & sacerdotibus nonnullis, mittere deberet in omnes terrarum, ditioni suæ subjectarum, fines, populum erudiendi causa in legis divinæ capitibus. Hoc mandatum executi sunt teste

2 Chron.

2 Chron. XVII, 9. Codex ipse perditus fuit; qui præcepta continebat, secundum quæ regere gentem decuisset usque ad tempora *Josiæ*, Regis ob pietatem præ ceteris memorabilis. *Hiskia*, Pontifex maximus, in domo Dei inventum tandem librum misit ad Regem, *2 Reg. XXII, 11*, & *2 Reg. XXIII.* Sequentibus temporibus, quatuor Regibus summam imperii capessentibus, quam maxime obliterata occultaque mansit lex divina usque ad Babyloniæ captivitatem. Ex hac autem reduces facti, (ita *Sectione VI* docet Autor,) septendecim annis præterlapsis, *Esra*, inquirens legem Dei, *Esræ VII, 6, 10*, instaurabat eam, instaurata vero ad nostra usque tempora pervenit. Ex quo usque ad turbas, *Antiocho Epiphane* Syriæ imperante exortas, Judæi propriis suis legibus tenebantur, quibus Pontifex maximus præerat. Tunc temporis, probabili modo conjicimus, versionem LXX interpretum compositam esse. Non quidem opera septuaginta duorum interpretum, eorumque seniorum suæ gentis, *Ptolemei Philadelphi*, Ægyptiorum Regis, auspiciis, sed eorum Judæorum diligentia, qui in Græciæ atque Ægypti regionibus degebant. Sævitiæ vero *Antiochi Epiphanis* varia erga eos exstiterunt monumenta, quippe qui leges sacras, ritus, consuetudines eorum, penitus evertere & delere constituerat. Dici non potest, quam exquisitis tormentis affecerit cum animi constantia tuentes majorum instituta; donec *Judas*, *Machabæus* cognominatus, patriam defensurus, prodiit, eamque pristinæ vindicavit libertati. Quo facto, antiquum legum sacrorumque constituit decus atque exercitium. Nihilo minus variæ sordes adspersæ sunt, hæresium invalescente paulatim vi, quas & Principes & Reges posteri *Judæ Machabæi* sunt secuti. Hæc fuit rerum facies per centum annos, usque dum Romanorum potestati subjecti fuere. Quam excepit exoptatissimus Jesu Christi adventus. Quomodo vero hujus ætate *Mosis* leges observaverint Judæi, *Jo. VII, 19*, luculenter ostendit. Etenim externi tantum ritus habebatur ratio. Ipse vero Christus (ita pergit Autor *Sectione VIII*) mirifice ad legem Dei actiones temperavit, in morte constitutus, *Matth. V, 17*, reque ipsa cerimonias, typos, prædictiones, & vaticinia ademplevit omnia. Moralem enim disciplinam nemo profecto religiosius coluit & exercuit Ser-

vatore optimo. Ita Rev. *Croxallius* expediendas fuisse antiquitates sacras putavit. Protulit multa, sed sine ulla probatione; plurima vero notissima lippis & tonsoribus in hunc libellum congessit. Fieri tamen potest, ut literarum rudibus conatus ejus qualescunque aliquid afferant emolumenti.

SELECTÆ ASSERTIONES THEOLOGICÆ, IN gratiam tironum ex prolixioribus Scripturis atque lucubrationibus in compendium redactæ, in quibus variorum Hæreticorum errores refelluntur.

Parisiis & Veronæ, per Jacobum Vallarsium, 1739, 4.
Alph. 1 plag. 12.

S. Rev. *Laurus Maria Piccinellius*, Veronensis Inquisitor, Parisiis A. 1713 hunc librum luci fuisse datum, nos docet. Quis vero eum contexuerit, significare non habemus. Tantum Autor, qui eum inter hæreticos meditatus est, ac postea collegit, nos haud ignorare voluit, quantum his verbis continetur: *Mearum erat partium, cum ante aliquot abhinc annos inter hæreticos degerem, ut sæpius in arenam descenderem, aut Clerum, curæ meæ concreditum, ut par erat, vel certe, ut turbata sinebant tempora, instructum, in eandem mitterem. Stupenda enim contentione in regionibus illis fervent novatorum animi, quibus sors iniqua illam invidit felicitatem, quam Gallia pietate Regis maximi consecuta est, ut sibi gratulari queat, lupos ab agnis omnino segregatos esse, vel saltem prohibere, ne agnitæ palam obstreperent veritati.* Ipse pleraque ex scriptis Jesuitarum hausit, ac sese a Galliæ Theologis discrevit. Reliqua nos noluit scire. Librum in *Partes duas* divisit. *Priori* doctrinam ecclesiæ Romanæ it demonstratum; *posteriori* ad adversariorum objectiones dissolvendas sese accingit. Accessit in calce *Appendix quorundam dilemmatum A. R. Patris Sentivarii, Societatis Jesu, Doctoris Theologi,* quo hic existimavit sese Protestantes universos constringere & ad silentium redigere posse, omittens distinctiones & responsiones, quas Protestan-

tibus

tibus dudum libuit ad eas reponere. Methodus hæc est una ex illis technicis & declinatoriis, quibus Rev. S. Jesuitæ velut ariete uti solent. Quam vellemus, Autor ipsa dissentientium produxisset verba, aut saltem loca, e scriptis eorum decerpta, candide indicasset. Interim hoc Catone nos oportet esse contentos. Ipso in limine hæc legitur sententia: *Fides ad justitiam & salutem necessaria, non est fiducia voluntatis, sed assensus intellectus, quo rebus a Deo revelatis firmissime assentimur, contra Lutherum, Zuinglium, Melanchthonem, Calvinum,* &c. Loco probationis laudantur hæc pronuntiata, *Ebr. XI, 1, 3, Jo. XVII, 3, 1 Jo. V, 5, Rom. X, 8, Eph. III, 12, 1 Tim. III, 13, 1 Cor. XIII, v. ult.* Tum vero ostendere cupit, fidem esse tantum unicam, provocans ad *Ebr. XIII, 9, 1 Cor. I, 10, Eph. IV, 4, 5, Eccl. II, 14.* Subdit tandem: *Et certe, fidem dicere fiduciam, est eam cum spe confundere,* quasi spes & fiducia haud differant inter sese. Hinc docere contendit, fidem dari tantum unicam, ideoque ad testimonium citat loca *Ebr. XIII, 9, 1 Cor. I, 10, Eph. IV, 4, 5, Eccl. II, 14.* Tum pergit: *Fides adeo prorsus unica est, ut nihil ei demere vel adjicere liceat absque salutis jactura.* Provocat ideo ad *Rom. XVI, 17, 18, Apoc. XXII, 18, 19.* Addit: *En ut summi reatus sit, res fidei violare, sive demendo, sive adjiciendo, hoc fiat. Paulus 1 Tim. IV, 3, hæreticis accenset eos, qui prohibent nubere, vel jubent a certis cibis abstinere.* Non venit in mentem Autori, quorsum hæc maxime quadrent. Amplectimur illud Autoris: *Fides unica Apostoli Pauli absolute necessaria est ad salutem,* &, quicquid doctrinæ *Pauli* e diametro repugnat, vel ei adsutum est in detrimenti loco, abhorremus. Addit Autor: *Fides tamen hæc non est erroribus permixta.* Id est, quod largimur, si de doctrina fidei divinitus patefacta sit sermo, recordati, distinguere Jesuitas inter errorem fidei oppositum hæreticumque & materialem & formalem. *Lutheri* dogma ex libro ejus *de Potestate Papæ* opponit Lutheranis. Pergit: *Unde scies, utrum spiritus tuus internus sit potius veritatis, quam fons vertiginis ac erroris? Nemo privatus hoc sciet, nisi alium illumque autoritate Apostolica audiendo.* Qui igitur audiunt *Mosen* & Prophetam, Jesum & Aposto-

Pag. 2. 4. 7.

Pag. 9. Apoſtolos, illi non errant. En ſententiam aliam: *Nec per magiſtratum politicum loquitur Chriſtus in quæſtionibus fidei dirimendis, contra Melanchthonem & Armenianos.* Ubicunque in ſacro Codice promiſſa exhibentur eccleſiæ, id ſtrenue de eccleſia Romana interpretatur Autor, eodemque trahit promiſ-
12. ſiones, ſolis Apoſtolis datas *Jo. XIV, 13, 16, 26, Luc. X, 16.* Per vocem *nos* deſignari putat *1 Jo. IV, 6,* Eccleſiæ Romanæ paſtores. Hæc etiam ipſi arridet ſententia: *Chriſti Eccleſia ſemper fuit, eritque omni tempore, viſibilis & facile reperibilis,* quam comprobare ſtudet dictis *Matth. V, 14, XVIII, 17, Act. XX, 28, Dan. II, 36, Pſ. LXXXVIII, 38, Act. XVIII, 22, Rom. X, 17.* Tempore *Eliæ* & Arianorum Seculo IV aliter ſenſerunt doctores. Addit deinde hæc: *Viſibilis hæc Chriſti Eccleſia non poteſt deficere,* id eſt, Romana, ob loca *Matth. XVI, 18, Pſ. XLVII, 9, Eſ. LXI, 8, Matth. III, 12, Pſ. LXVIII, 30, Dan. II,*
15. *44, Luc. I, 33.* Quæ de eccleſia Dei univerſali & minus adſpectabili agunt loca, Autor ad Romanam trahit Eccleſiam, nominatim *Cant. VI, 8, Matth. XXIV, 45, XXI, 28, Jo. X, 16, Rom. XII, 5, Eph. IV, 3, 4, 5, 1 Cor. XII, 27, Jo. XVII, 20, 21, Eph. II, 16, Matth. XII, 25, Luc. I, 33.* Eccleſiam externam conſtare ex bonis atque malis, haud inficiamur, idque haud ſecus ac Autor demonſtramus ex *Matth. XIII, 47, III, 12, 1 Cor. X, 17, XI,*
17. *29.* Ut doceat, ſanctæ, perpetuæ, viſibilis, & unicæ, Chriſti Eccleſiæ caput viſibile, ſummum Pontificem, jure divino primatum habere in tota Eccleſia, confugit pro more ad *Matth. XVI, 18, Jo. XXI, 15, 16, 17,* & *Matth. X, 2,* addens: *Omnes S. Patres Petro, ac proinde ſummo Pontifici Romano, quem unum Petri ſucceſſorem agnoſcunt, divinitus conceſſum fuiſſe in tota Eccleſia primatum aſſerunt, inprimis Cyprianus Epiſt. ad*
18. *Quintum.* Traditurus, Eccleſiæ Chriſti eſſe ſupremum paſtorem, *Petri* ſucceſſorem, ſub Chriſto miniſteriale & viſibile in terris caput, provocat ad *Eph. IV, 11, 1 Cor. X, 11, XII, 16, 21, Act. I, 20, Matth. XVI, 18.* Sibi perſuadet, ſucceſſionem ſummorum inter Hebræos Pontificum figuram fuiſſe *Petri,* & in ejus ſede Romæ ſuccedentium Epiſcoporum. At Ebræorum Pontifex nonnunquam erravit, & a Rege potuit juſte deponi, eique

que

que vicarius exstitit haud unus. *Theodorus Dassovius* peculiari Dissertatione hæc discussit. Sed haud dubitat Autor pro- Pag. 20.
nuntiare, salutem haud dari extra Ecclesiam Romanam, causatus, Jesum ita docuisse *Matth. XVIII, 17*, ubi de ecclesia Romana tradi quidquam, multis est valde obscurum. Addit: *Et, quam, quæso, ecclesiam jubeantur omnes audire, præter hanc unicam Salvatoris, præter hanc, quæ a Christo super petram est ædificata, & cujus caput jam Romæ Petro succedit? Quam ulli unquam audire fas sit Ecclesiam, præter hanc, quæ sola est Christi, quæ est commissa Episcopis, ac præcipue summo Pontifici, supremo Christi in terris vicario?* En expositionem loci illius, paulo ante commemorati! Ut evincere possit, fidem Romanæ Ecclesiæ esse Apostolicam, convertit se ad *Rom. I, 8, 12*, ubi de Romana Ecclesia, qualis ea exstitit ætate *Pauli*, exponitur, ac ad *Hos. II, 19, 20*, ubi promissio exhibetur, ad universam Christi ecclesiam, & ipsam Vet. Test. propriam ex parte, spectans. Patriarchales Ecclesias alias degenerasse omnes in hæresin, adjungit, ac sic inde ratiocinatur: *Ergo Romana est semper & sola fidei Apostolicæ custos, interpres, & magistra.* Id certe colligi inde potest: Ergo ecclesiæ conspicuæ in errorem prolabi possunt, licet ab Apostolis sint fundatæ; eamque ob causam promissiones de diuturnitate & perpetuitate ecclesiæ ad certum locum sedemque certam haud sunt alligatæ. Ut ostendat deinde, Ro- 22.
manum Pontificem haud degenerasse in Antichristum, docere studet, Antichristum esse 1) unum duntaxat hominem, ob *Dan. VII, 8, 2 Thess. II, 3, 8, Apoc. XIII, 18, Jo. V, 43, II, 22, Dan. XI, 36, XII, 11*; 2) qui Christo sit restitutus 3½ annis, *Dan. VII, 25, Apoc. XI, 2, 3*; 3) qui a Judæis sit pro Messia recipiendus, *Jo. V, 43, 2 Thess. II, 10*; 4) qui ignem cœlitus sit dejecturus, *Apoc. XIII, 13*; 5) tempore illo, quo duo testes sint prodituri, *Apoc. XI, 3*; 6) præcipitandus cum falso Propheta suo in abyssum, *Apoc. XIX, 20.* Ut ostendat, licere Pontifici simul esse Principem ecclesiasticum & secularem, provocat ad *Gen. XIV, 18, Ebr. VII, 2, 3, Exod. XVIII, 13, Ps. XCVIII, 6,* & *1 Reg. IV, 18,* omittens locum *Luc. XXII, 25, 26,* & *Jo. XVIII, 36.* Tribuit ipse 26.
Pontifici Romano jus puniendi ob potestatis Apostolicæ exercitium,

citium, quod describitur *1 Cor. IV, 21, 2 Cor. XIII, 2, 10, 1 Cor. V, 3, 4, 5, 12.* Episcopis datam esse potestatem excommunicandi, it comprobatum ex *Matth. XVI, 18, 19, 1 Tim. I, 20.* Missionem ministrorum Ecclesiæ haud derivandam esse a populo, sed ab Episcopis, & præcipue a summo Romanæ Ecclesiæ Pontifice, docere studet ex *Jo. XX, 21, 23, Act. XIV, 22, Tit. I, 5.*
Pag. 28. Posthæc tradit Autor, *sacram Scripturam esse certam, & omnis erroris atque falsitatis expertem,* ob *Jo. X, 35, 2 Petr. I, 21, Jo. V, 39, Act. I, 16, 1 Petr. I, 25, nec tamen ubique tam claram, ut sine Ecclesiæ explicatione possit intelligi.* Statim vero subjicit hæc: *Textus Scripturæ Hebraicus est depravatus in nonnullis locis, quæ fidem & mores non spectant.* Ut hoc evincat, confugit ad *Jos. XII, 36, Exod. II, 22,* & *2 Reg. IV, 5.* In primo loco perhibet omitti quatuor urbes Leviticas, quas Rubenitæ Levitis dederint. Sed pax sit rebus! Quæ dicuntur in Ebraico *Josuæ* contextu desiderari, ea pertinent ad *Cap. XXI v. 36, 37,* & inveniuntur in plurimis Ebraicis MStis ac libris descriptis. Hoc ipsum fatentur ingenue Bendictini Galli in editione Operum *Hieronymi Tom. I pag. 275,* & copiose ostendit e nostris B. *Joannes Georgius Abichtius* in *Dissertatione de Restituendis duobus versibus in Jos. XXI.* Succedunt sententiæ duæ, quibus tradi-
32. tioni, seu verbo viva voce tradito, Autor patrocinatur. Utinam distinxisset indolem traditionis in criticam, historicam, dogmaticam, ritualem, & in veterem ac recentiorem! Putat vero, S. Scripturæ, de sese testanti, haud credi posse, *Jo. V, 31,* cum tamen ipse credi velit Ecclesiæ Romanæ, de sese testanti, se esse ecclesiam illam, de qua Christus & Apostoli disseruerunt.
43. runt. Christo vindicat ὁμουσίαν, ob loca *Jo. V, 18, 22, Phil. II, 6.* Communicationem idiomatum assensione sua haud dignatur, licet unionem hypostaticam laudet. Christum subiisse mortem secundam pœnasque inferni, negat. Christum fuisse pecca-
52. torem, inficiatur. At quis negabit ideo, Jesum suscepisse in sese peccata nostra, non ut ea approbaret vel perficeret, sed ut sibi imputata expiaret? Universalitatem gratiæ Dei ac redemtionis Christi egregie satis videtur deduxisse ac confirmasse. Christum esse judicem qua Deum & hominem, *Lutherus* nunquam

quam negavit, licet ita visum fuerit Autori. Descensum Christi ad inferos invenit in *Eph. IV, 8, 1 Petr. III, 19,* & *Matth. XII, 40. Mariam* hyperdulia esse colendam, comprobatum it ex *Luc. I, 4, 48.* Et, quod mirere, addit hoc etiam: *Vulgata nostra* Gen. III, 15, *legit de beata Virgine: Ipsa conteret caput tuum.* In MStis antiquissimis legitur *ipse* congruenter Alexandrino & Græco. En aliud argumentum. Filius Dei sese ultro subjecit matri, & Jesus dixit ad *Joannem Jo. XV, 27: Ecce mater tua;* mira igitur impietas atque insania est illorum, qui eam colere nolunt cultu hyperduliæ. Essentiam divinam, qualis ipsa in sese est, a beatis angelis & hominibus videri ac conspici, comprobat ex eo, quod *Joannes 1 Ep. III, 2,* tradidit, beatos Jesum visuros esse in altera vita, *sicuti est,* & *coram, 1 Cor. XIII, 12.* Sanctos cœlites res nostras nosse, ostendi posse existimat ex *1 Tim. V, 21, 1 Cor. IV, 9, Ps. CXXXVII, 2, Apoc. XI, XIX, Luc. XV, 10, Apoc. II, 26, V, 10, Jo. VIII, 56, Luc. XVI, 25,* &c. Cuique angelum suum custodem esse, evincere studet ex *Matth. XVIII, 10, Act. XII, 15,* & *Gen. XLVIII, 16.* Deum pie a nobis orari per cœlites, eorumque merita, putat dilucere ex *Exod. XXXII, 13, 14, XX, 6, Jer. XXXII, 18, Dan. III, 35, 1 Reg. XV, 3, 4.* Christum & Sanctos esse etiam in imaginibus suis honorandos, demonstrat ex *1 Cor. XI, 7, Gen. IX, 6, Phil. II, 9,* & illo *Ps. XCVIII, 5: Adorate scabellum pedum ejus,* &c. Existimat deinde, licere nobis Deum Patrem & Spiritum Sanctum picturis adumbrare, nec unquam prohibitum esse vel facere vel habere imaginem in locis sive sacris, sive profanis. Sacramenta esse signa justitiæ & sanctitatis spiritualis internæ conciliatores, ex locis hisce constare arbitratur: *Act. XXII, 16, II, 38, Eph. V, 26, Jo. VI, 59, Act. VIII, 17, 2 Tim. I, 6, Jo. XX, 23, Jac. V, 15,* &c. Baptisma *Joannis* a baptismate Christi discernit. Addit paulo post: *Martyrium remittit peccata omnia, tum originale, tum actualia, & pœnam etiam omnem, peccatis debitam.* De unctione, confirmationi adjuncta, exponit loca *2 Cor. I, 21, 1 Jo. II, 27. Caput Joannis sextum* de cibo & potu eucharistico exponit. Suffecerint hæc speciminis loco. Maxima enim eorum pars jam sæpius in scenam fuit

Pag. 55. 58. 61. 65. 70. 77.

 prolata.

prolata. Lectores inter hæc discent, si ipsis loca evolvere lubeat, quantus insit nervus argumentationibus. Ni potius summam libri Pontificii hic exhiberemus, quam conflictui nos daremus, judicio nostro passim fuissemus usi, quo autem jam haud unas ob causas, inprimis ob brevitatis legem, supersedemus, mirati tamen, Autoris ita ferre opinionem, ut, nomen
Pag. 96. *Missæ* deducendum, arbitretur, ex *Deut. XVI, 10,* ubi legimus
108. in Ebraico contextu *missah-nidbath*, &, *Nicolaum*, Diaconum, degenerasse in Hæresiarcham, putet.

LE SYSTEME DES THEOLOGIENS ANCIENS ET MOdernes, concilié par l'exposition des differens sentimens sur l'état des âmes separées des corps, &c.

id est,

COMPLEXUS DOCTRINÆ THEOLOGORUM veterum & recentium, conciliatus per expositionem diversarum sententiarum de statu animarum, a corporibus separatarum. Literæ quatuor. Editio tertia, diversis novitiis accessionibus per Autorem locupletata.

Londini, 1739, 8.
Plag. 18.

SUITE DU SYSTEME SUR L'ETAT DES AMES SEparées des corps, servant de Réponse au livre intitulé: Examen de l'Origenisme, &c.

id est,

CONTINUATIO COMPLEXUS DOCTRINÆ DE statu animarum, a corporibus secretarum, sustinens vicem responsi ad librum, cui est inscriptio: Examen Origenismi, per Dominum Professorem R.... Editio altera, diversis partibus aucta.

Londini, 1739, 8.
Plag. 13.

Pars

Pars hujus Operis *prior* jam edita fuit A. 1731 & 1733. Utriusque in eo vertitur ſcopus & cardo, ut perſpiciatur conſenſio perfectionum divinarum in ipſo, quo Deus ſalutem hominis deſiderat, negotio, atque ut amplificetur ſanctitas inter mortales, eorumque vivendi integritas. Sic nobis perſuadere ſtudet Autor, qui convellere molitur *opinionem imputationis exterioris cujusdam, plurimorum mentibus obtundendis, ac ſomno obruendis, aptam*, hoc quidem judice, qui diſſenſiones Theologorum, de prædeſtinatione ac gratia univerſali ſolitas agitari, ſolvere & removere audet. Hæc ſignificantur in ipſa Præfatione. Excipiunt eam Epiſtolæ, quibus præmiſſa eſt Introductio, Operi ipſi accommodata, ſeu Diſſertatio de natura bonitatis & juſtitiæ divinæ, ſecundum ipſam ſui originem conſiderata. Initio quidem Autor vitio vertit Theologis conſuetudinem, qua ſolent bonitatem Dei opponere ipſius juſtitiæ. Oppoſitionem Pag. 2.
eam repugnare unitati Numinis ſupremi, arbitratur. Firmamenti loco ponit & tradit, Deum inde ex æternitatis ſuæ abyſſo exſtitiſſe ſubſtantiam ſibi ſufficientem, opisque alienæ haud indigam, & qui alium ſibi ſcopum haud potuerit habere in creandis hominibus propoſitum, ac felicitatem rerum creatarum, prouti hæ illam recipere valent. Felicitatis hominum fontem 4.
conſtituit eam, qua Deus fruitur, beatitudinem. Unde colligit, id univerſum, quod inde procedit, felicitatem illam ſpirare, & ex parte poſſidere, ſiquidem id, quod mere perfecteque eſt bonum, non niſi bonum valeat dare ac facere. Juſtitiam & ſeveritatem pœnæ, credit, rem eſſe unam & eandem. Juſtitiæ fontem conſtituit æquitatem. Addit, Deum ratione 6.
ſcopi ſui ſemper ſibimet conſtare, ipſo quippe digni, immo ipſum adminicula, ſcopo illi attemperata, prædefiniiſſe. Hinc argumentatur porro, bonitatem Dei infinitam erga homines nunquam ceſſare, nec deſciſcere a ſemet in ipſis diſtribuendis pœnæ caſtigationisque momentis. Et hinc quidem ſibi pateſcere putat gradum, quo ad tollendas pœnas infernales proceditur. Modum, quo primi homines delectum mali potio- 17.
rem habuere ipſo bono, habet pro myſterio maxime nobis impervio. Scopum, quo Deus hominem felicitati deſtinavit,

Pag. 20. plane impletum iri, ſerius aut citius, aſſeverat. Miſeriam,
in qua homo citra optionem libertatisque uſum nunc naſcitur,
credit inſervire felicitati augendæ ſingulorum, vita hac poſteriori.
Quam quidem opinionem exinde exiſtimat certam,
quod Deus ſcopo ſuo excidere nequit, & dona vocatusque
Dei extra ipſius pœnitentiam, teſte *Paulo*, ſunt poſita. De
26. intervallo, quod intercedit natalem noſtrum & felicitatem ſupremam,
ſic diſſerit: *Hoc intervallum non eſt opus Dei, ipſe terminum
ejus non fixit, hic terminus eſt in poteſtate noſtra, in
arbitrio noſtro ſitum eſt, celerare tempus illud fauſtum, eum felicitatis
ſtatum, qui nobis jam eſt acquiſitus. Omnis rei cardo
in eo vertitur, ut acquiramus capacitatem eo fruendi, & ut in
uſum actumque traducamus libertatem noſtram, & adminicula, nobis
oblata. Quicquid Deus valet, id ad ſubveniendum nobis
tendit, ne quidem permiſſione mali, quocum luctamur, excepta.
Qua quidem ratione homo ipſe ſortis ſuæ eſt arbiter, non æternitatis,
ſed temporis, reſpectu, quo poteſt præcidere aut protrahere
ærumnas ſuas.* Ut verbo dicamus, Autor auget numerum
eorum, qui olim fratres miſericordiæ & *Origeniſtæ* appellati
31. fuerunt. *Epiſtola prima* ſpectat ad amoliendas objectiones, quibus
Origeniſtarum antagoniſtæ niti conſueverunt. Vocem
עולם, vocem עד, vocem αἰών, vocem αἰώνιος, exiſtimat
ſignificatus eſſe minus determinati, ſæpiusque deſignare dura-
38. tionem temporis longam, & alicubi tempus indefinitum. Juſtitiam
Dei removet ab omni odio, vindicta, ira, & æſtu, ſeu
furore, ne videantur miſericordia & juſtitia invicem pugnare.
Addit, malos ſibi acervare ipſos mala, malorumque perpeſſiones.
En hoc etiam: *Quid injuſtius ſcopoque creatoris minus accommodatum
reperiri poteſt, quam ut innumerus creatarum rerum
cœtus perpetuo ipſum odio proſequatur? Poteſtne ſuprema
juſtitia approbare injuſtitiam, aut illam permittere in perpetuum
ita, ut illam haud deſtruat?* Hæc & his ſimilia ediſſeruntur.
43. *Epiſtola prima. Epiſtolæ ſecundæ* argumentum eodem tendit,
& Origeniſmum it ſtabilitum ex ſcopo, quem Deus incarnationi
ac morti Jeſu Chriſti præfixit. Autor ſic rationes ſuas
ſubducit: *Jeſus humanam naturam nobilitavit, ac ſingulorum
homi-*

hominum frater fuit factus. Quare haud licet suspicari, ullum ex hisce fratribus æternum esse periturum. Tum vero ab Pag. 45.
universalitate gratiæ, qua Jesus redemit singulos, argumentum nectit ad universalem omnium mortalium, eamque perpetuam, felicitatem. Apocatastasin, de qua *Petrus Act. III* meminit, eodem trahit. Provocat ad illa *Pauli 1 Cor. XV, 22: Ut in Adamo omnes moriuntur, ita æque in Christo omnes vivi fient.* De resurrectione universali esse ibi sermonem, scopus 47.
Pauli & complexus orationis indubie ostendit. Autor vero illum ad beatitudinem universorum & restitutionem vitæ æternæ in singulis hominibus trahit, causatus, verba *Pauli* sequentia eodem collineare. M. *Gerhardus* nihil non horum jam protulit, & ad ravim usque exclamavit. Nec ignoramus, quot & quanti scriptores in elementis doctrinæ *Gerhardi* expendendis fuerint occupati, atque quid responsum fuerit *Siegvolckio* & *Wilh. Petersenio.* Sed redeundum est ad Autorem. Hic 52.
patrocinium causæ suæ sibi reperisse videtur in loco *1 Col. I, 20*, ubi spes reconciliationis universalis videtur suppeditata. Favere sibi etiam existimat *Paulum Rom. XI, 32*, ubi Deus dicitur *omnium miserturus.* Si locum intra contextum considerare libuerit, indicat *Paulus*, *Deum permisisse primo gentes, deinde Judæos, suæ obstinationi, qua repudiant adminicula gratiæ, veluti in ergastulum conclusos, ac in servitutem detrusos, eo eventu, ut illis omnibus misericordiam impertiret*, primo Judæis, deinceps gentibus, ac tandem rursus Judæis. Hæc *Paulus.* Confugit Autor posthæc ad loca Codicis sacri, in quibus Christus *pro omnibus* dicitur *degustasse mortem*, & *factus esse expiationis pro peccatis universi mundi instrumentum.* Tum vero provocat ad *Phil. II, 9, 10*, ubi significatur, Jesum eo fine evectum esse, & nomine supremo ornatum, *ut in nomine ejus omne genu flectatur cælestium, terrestrium, & subterraneorum* hominum. Possunt omnino & debent diaboli quoque & maligni homines Jesum pro domino suo reputare. In *Rom. V, 17 seq.* sibi videtur propugnaculum *Origenismi* invenisse invictum, ubi calamitas peccati *Adamitici* confertur cum gratia, a Christo parta, nec omnibus beatitudo sempiterna promittitur.

tur. Obedientia, quam Christus pro nobis præstitit, vocatur *v. 18* δικαίωμα, & *v. 19* ὑπακοὴ, opponitur autem prævaricationi *Adamiticæ* παρακοῇ, ut intelligamus, Christum satisfecisse legi, ut nos gratia satisfactionis ejus reputaremur justi. In hisce versatur *Pauli* scopus. Præterea ibi nostrates nihil cernunt, nihil animadvertunt. In *Epistola tertia Origenismus* novis instruitur argumentis. Perplacet Autori Deus, qui, delicta sese puniturum in quartam usque progeniem, asseveravit, promittens simul, se in mille usque progenies mi-
Pag. 60. sericordiam esse exhibiturum. Exponit illam Dei declarationem ita, ut credat, inter durationes pœnarum, divinitus inflictarum, & inter effectus misericordiæ, nullam dari proportionem. Nobis vero videtur Deus semper esse sanctissimus, nec unquam discedere ab eo, quod ipsum decet. Decet vero ipsum stare decretis, quæ ita ferunt, ut *dies novissimus* locum haud faciat diei seriori, seu judicio gratiæ, post judicium novissimum exercendo. Delicta patrum certa ratione ostendet Deus in posteris ad quartam progeniem nunquam non sibi displicere. At virtutes patrum ipsi adeo placent, ut fructus earum velit posteris esse salubres in progeniem usque millesimam. Ad vitam hanc fragilem hæc spectant, invitamento futura, ut parentes Dei sint amantes, ejusque jussa exequantur. Quis inde colliget, damnatos & cacodæmonas ex inferis aliquando in cœlum esse ituros? At vellicat aurem *Epistola quar-*
65. *ta*, qua expositionem *Odæ Davidicæ 107* complectitur Autor, in id intentus maximopere, ut exinde comprobet *Origenismum.* Iteravimus lectionem ejus *Psalmi*, ac, vocatis sub unum obtutum momentis ejus singulis, animadvertimus, eo declarari beneficia Dei, quæ a Judæis, ex Babylonia & terris *Cyri* reducibus, fuerint prædicata & prædicanda. Nihil inibi deprehendere licuit de reditu damnatorum ex inferis pœnis.
71. *Epistolæ quintæ* argumentum versatur in vaticiniis Prophetarum exhibendis, quæ videntur Autori favere Apocatastatismo. Orditur a *Ps. XL, 4,* ubi præceptum Dei habetur, quo Judæi jubentur haud secus ac gentes Messiæ locum dare, & æquitatem animi, Messia dignam, suscipere. Vaticinium id spe-

ctat

ctat Judæos, quorum ruina & excidium politicum statim subjicitur. Tum provocat Autor ad *Jes. XLV, 23*. Nobis videtur Pag. 74.
ibi præceptum denuo proferri de jussis Jehovæ venerandis, obedientiaque debita prosequendis, cujus summa est: *Reveremini Jehovam, sanctum Israelis, id est, Messiam, ut inveniatis justitiam & robur, atque ad ipsum aggregemini; qui secus facient, jussisque ejus repugnabunt, pudore suffundentur, & ignominiam reportabunt.* Sententia posterior haud adeo videtur favere *Origenismo.* Posthæc recipit sese Autor ad *Rom. XI, 26*, atque *Paulo* hanc tribuit sententiam: *Omnis Israel secundum carnem salute æterna impertietur.* Verum is sensus a nobis inibi nequit animadverti. Si quid judicando assequimur, *Paulus* exponit tres periodos gratiæ abundantis, quam Deus hominibus impertivit, 1) Judaicam, 2) non Judaicam, seu gentium, 3) denuo Judaicam. Cum multitudo gentium ingressa fuerit in regnum Messiæ, ὅτω πᾶς ὁ Ἰσραὴλ σωθήσεται, scilicet ἀπὸ πωρώσεως, *tunc, eoque eventu, omnis ille Israel*, e gratia Dei projectus, *eripietur* ex illa obtusitate & inhabilitate consulendi suæ saluti. Indicatur periodus adhuc futura, qua Judæi ad Evangelium amplectendum per gratiam Dei excellentiorem erunt proclives. Sed Autor pergit ad *Jes. IX, 2*, ubi 76.
lux dicitur splendere eis, qui in terra tenebrosa versabantur, id est, in Galilæa, uti constat e *Matth. IV, 16.* Provocat deinde ad *Jes. XXIV, 22*, ubi nobis haud licuit *Origenismum* detegere. Provocat ad *Jer. XXV*, ubi Hierosolymis, Ægyptiis, Tyro, Sidoni, gentibusque aliis, prædicitur clades, a *Nebucadnezare* inferenda. Provocat ad *Ezech. XVI, 53, 55*, ubi vi- 79.
detur Deus Sodomis promittere denuo gratiam. At *Sodoma* ibi denotat regnum Israeliticum, uti ex *inciso 56* patescit. Provocat ad *Ezech. LIII*, seu, uti in margine legitur, *XXXV.* Sed prior locus in *Ezechiele* haud habetur; & in loco posteriori haud leguntur ea, quæ Autor, satisfacturus argumento suo, laudat. Provocat ad *Ezech. XXXIX, 29*, ubi Deus Judæis, Babylone & aliunde reversis, gratiam promittit, & bona Spiritus Sancti effuse exhibenda prædicit. Provocat ad *Michæ VII, 18*, 82.
ubi Deus traditur iram haud continuo retinere. Tandem depromit

promit objectiones e penu theologico, eisque responsiones subjungit. Prima est desumta ex modo vix comprehendendo, quo blasphemis & desperatione torpentibus *Origenistæ* reparatum iri salutem docent. Respondet Autor, difficiliorem esse comprehensu systematis recepti doctrinam, quæ, mali finem fore unquam, negat. Principium malum fuisse in causa, ut præter scopum Dei opus ejus olim desciverit ab integritate,
Pag. 88. tradit. Negat tamen, id esse sempiternum, ratus, malum per sese haud existere, & Jesum venisse, ut destrueret opera diaboli, *1 Jo. III, 8*, ac per mortem suam demeret vim ei, qui potestatem mortis habet, id est, diabolo, *Ebr. II, 14*. Provocat inter hæc ad *Jes. LVII, 16*, ubi negatur, Deum perpetuo servaturum esse iram in mortales, additur vero *v. 20, 21*, impios pa-
95. cis esse expertes. Opinioni de reparanda hominum inferis addictorum salute penitus subscribit. Disjungit autem ab ea sententiam de reparandis diabolis ad beatitudinem, licet huic haud sit alienus. Largitur tamen, opinionem suam salvandis
101. æternum haud esse scitu necessariam, *Epistola sexta* contendens, doctrinam suam hominibus haud esse rationem vivendi male & licentiose, sibique persuadens, doctrinam ubique receptam esse cum securitate hominum sæpius conjunctam, utramque vero sententiam aliquid ad pœnitentiam & emendandi sese desiderium posse aliquid conferre. Videtur opinio Autoris favere exstruendo alicui igni expurgatorio. Et eam ob rationem descendit ad conditionem mentium separatarum propius
115. intuendam. Distinguit vero sententiam suam ab opinione Romanensium, qui infernum ab igni expurgatorio distinguunt. Credit, in sacro Codice nihil perspicui solidique de statu men-
128. tium separatarum legi. Promissiones ac minas Dei putat esse simplices declarationes de eo, quod hominibus ex natura actionum suarum contingit; Deum ira vacare; Deum vindictæ haud
137. esse deditum; homines, qui beatitudinem haud consequi statim in morte possunt ob adhærentes quosdam nævos, in statu quodam intermedio prius purgari eluique; dari plures classes
159. animarum separatarum ac beatitudinis, quam duas. Addit, haud dari præmia Dei positiva pœnasque positivas, atque beatitudini

dini cohærere sanctitatem hominis, cui non solum actiones pravæ sint remissæ, sed cujus ipse etiam fundus animæ sit macula omni expers. Animas demortuorum existimat omni corpusculo esse nudas. *Epistolam XIII* si quis attente legerit, is profecto haud abnuet, Autori vires haud deesse ornandi & speciosissime repræsentandi systema *Origenismi*. *Epistola* sequenti exponit corollaria virtutum, quæ ex systemate restitutionis statusque mortuorum intermedio ipsi videntur profluere. Non est, Pag. 234.
quod in *Continuatione Systematis* hujus delibando simus longi, quippe quæ constat ex refutatione, opposita scripto alicujus Pr. Si credimus Nostro, *Examen Origenismi*, quod ipse refellere conatur, liber est ponderis pretiique nullius. Miramur, Nostrum ad Antagonistæ sententias nihil monuisse, securum quasi de re sua bene solideque gesta. Progreditur deinde ad Anonymi unius alteriusque literas, sibi oppositas, curatius expendendas. Redemtioni Christi, vicariæ satisfactioni, imputatæ nobis Jesu justitiæ, nullus in complexu doctrinæ Autoris est locus. Repudiat ipse systema substitutionis, propriam- 100.
que exigit satisfactionem nostram, quasi peccata semel admissa effectuique data per omissionem sequentium possent pro infectis haberi, hominique vis inesset sese restituendi in Dei imaginem. Ipse largitur, Protestantes in doctrinæ fundamentis 53.
haud differre a Pontificiis, nisi in accessoriis. Quod sane haud est mirandum, siquidem Autor libri, *La Religion essentielle à l'homme*, etiam libri hujus consimilis denuo est Autor *pag. 89*, in quo propugnat doctrinam *Platonis* ac Judæorum, nihilque novi repræsentat. Tandem, ne quid scenæ deesset variegandæ, literis tribus Deistam exhibuit, sub veri specie exponentem ea, quæ Christianæ civitati, & Codicis sacri splendori dignitatique, quam maxime nocent. At quidni semel inverecundior gnaviter esset impudens?

JOANNIS JACOBI WEPFERI, DIVERSORUM S. R. I. Electorum & Principum, dum viveret, Archiatri, Reipubl. Scaphusianæ Physici Ordinarii, Acad. Natur. Curios. Adjuncti, dicti Machaonis III, Observationes medico-

dico-practicæ de Affectibus capitis internis & externis, nunc demum publici juris redditæ, studio & opera nepotum, BERNHARDINI WEPFERI, Ser. Princip. Aur. Archiatri, & GEORG. MICH. WEPFERI, M. D.

Scaphusii, typis & impensis Jo. Adami Ziegleri, 1727, 4. Alph. 5 plag. 16.

Qualis quantusque *Wepferus* hic fuerit Medicus, qui non ignorant, ii, magnas omnino gratias doctissimis ejus nepotibus lubenter meritoque esse decernendas, fatebuntur, quod elegantissimas has Observationes e pulpitis tenebrisque, quibus diu velut sepultæ jacuerunt, in publicam lucem, ad usumque communem, laudabili consilio revocarunt. Solitus quippe erat ipsorum avus, immortalium meritorum Vir, quicquid notatu dignum in praxi quinquaginta annorum, eaque amplissima non minus, quam felicissima, sibi obvenit, mandare chartis, & in adversaria referre. Quæ quanquam polire, redigere in ordinem, &, prout destinaverat, perficere, typisque commendare, negotiorum prohibitus fuit cumulo; tam recte tamen & præclare primo etiam impetu effudit omnia, ut Autorem suum facile prodant, aliisque, quorum interest, fructum non contemnendum promittant. Morbi enim historia ubivis exacte completeque enarratur. Et, quamvis de ipsa indole ejus ac causis non tam accurate & evidenter disseratur, quam quidem fuisset futurum, si ætas præstantissimi Viri in nostra incidisset tempora, quibus theoria medica magis adhuc culta, & ad eminentiorem perfectionis gradum perducta fuit, utplurimum tamen exquisita & probabili analysi illustratur, tota medicationis ratio copiose atque aperte traditur, effectus medicamentorum justo temporis ordine identidem recensentur, nec raro aliorum Medicorum responsiones & consilia de eodem morbo subnectuntur. Indicem harum Observationum, quarum 222 numerantur, dare quidem perfacile foret, sed nostra etiam sententia supervacaneum, cum quilibet harum

harum rerum intelligens, quinam morbi ad classem affectuum capitis internorum externorumque pertineant, sine nostra etiam significatione assequatur. Quamobrem paucis tantum & generatim indicamus, maximam libri partem contusionibus, vulneribusque capitis, hydrocephalo, cephalalgiæ, cephalææ, hemicraniæ, vertigini, maniæ, melancholiæ, memoriæ vitiis, convulsionibus, catalepsi, epilepsiæ, paralysi & hemiplegiæ, reliquam vero aliis capitis, tum & singularium ejus partium, ut oculorum, aurium, narium, &c. morbis, destinari. Adversus quos graves contumacesque sæpius morbos cum variis pugnatum fuerit armis; hinc Lector multa exinde de virtutibus remediorum internorum, simpliciumque ac compositorum, quorum concinnæ non raro & egregiæ formulæ exhibentur, neque minus & externorum, ut venæsectionis, scarificationum, vesicatoriorum, fonticulorum, setaceorum, balneorum, pedilaviorum, pluriumque epithematum, & aliorum, maxime vero etiam de usu aquarum mineralium & thermarum generatim, tum nominatim acidularum Deinacensium, Ebenhusanarum, Egranarum, Fridricensium, Gæppingensium, Griesbacensium, S. Mauritii, Ripplisaviensium, Sulzbacensium, Sulzensium, Swalbacensium, vallis Petrinæ, itemque thermarum Allobrogum, Badensium, Bollensium, Bonnensium, Emsensium, Equinarum, Fabariensium, seu Piperinarum, Ferinarum, Gyrensium, Plumbariensium, Vallesianarum, de Ville Comte, Watterswilensium, Wembdingensium in Bavaria, cognoscet. Ut adeo, reliquas etiam Observationes, ceterarum corporis humani partium morbos complexas, quæ, quantum nobis constat, lucem nondum viderunt publicam, eruditis Medicis gratas quam maxime & acceptas fore, prorsus confidamus.

D. GOTTWALD SCHUSTERI, REGIO-ELECTOral. Saxon. Præfectur. Chemnitii, Augustusburgi, & Sachsenburgi, Physici, itemque Naturæ Curiosorum Academici, Commentationes, difficiliora & notatu digna

quædam Themata, tam ad Medicinam, quam Jurisprudentiam, pertinentia, complexæ, singulari studio collectæ, & in usum utriusque fori emissæ.

Chemnitii, apud Jo. Christoph. & Jo. Dav. Stœsselios, 1741, 4.
Alph. 1 plag. 8.

Bene de forensi Medicina meriturus Doctiss. Autor, Commentationes has in publicam lucem emittere instituit. Agmen earum ducit *Genesis quadrimellorum, sive Historia rara & perquam curiosa de muliere, diebus 16 & 17 Febr. A. 1739 duplices gemellos, nempe masculum & tres fœmellas, vivos & vitales enitente.* Foetus isti fuerunt perfecti, maturi, & vegeti, unius ejusdemque ferme longitudinis, singulisque corporis partibus rite & belle conformati, atque ultra 12 dies superstites, matre illorum post partum postremi exstincta. Quatuor etiam fuerunt placentæ, quælibet mole insignis & cruore atra, binæ quidem priores coaluisse visæ, sed sulco, per lineam excurrente, in duas veluti partes, duplici funiculo umbilicali recipiendo inservituras, divisæ, tertia & quarta seorsim secuta, ut hinc, singulos fœtus singulas habuisse secundinas, merito concludatur. Data hac occasione, Noster exempla admodum rara embryonum ternorum quaternorumque recenset, ac superfœtationem exemplis testimoniisque aliorum comprobat, ac pluribus illustrat. Neque minus etiam varias proponit quæstiones,
Pag. 14. ad quas probabiliter respondere elaborat. Harum *I* & *II* eo redit: An conceptio quatuor horum embryonum unico tan-
19. tum congressui, an repetitis, debeatur: ubi prius affirmat; *III* utrum fœcundatio ovulorum in ovariis, an vero in utero, demum obtigerit: ubi prius itidem Nostro videtur; *IV* & *V* utrum lineamenta vel prima stamina quatuor fœtuum in uno ovulo præexstiterint, vel an duo, tria, aut potius quatuor, ovula ad hunc partum ab ovario devoluta fuerint: quod posterius af-
27. firmat; *VI, VII,* & *VIII,* utrum unum vel alterum ovulum ex ovario dextro, reliqua ex sinistro, decerpta, vel an non potius hæc quatuor, aut minimum plura, ovula ex unius ejusdemque lateris ovario deturbata, & an masculus ex ovulo ovarii dextri,

fœmellæ

fœmellæ autem ex ovulis ovarii sinistri, egressi fuerint: ubi, ma-
sculum ex dextro, fœmellas autem ex sinistro, ovario prodiisse,
sibi persuadet; *IX* an non situs fœtuum in utero talis exstite- Pag. 31.
rit, ut bini priores binos posteriores tergis tetigerint: & hunc
situm commodissimum fuisse judicat; *X* & *XI* cur duo prio- 32.
res partu maxime naturali, seu capite, gemellarum vero po-
steriorum altera natibus, altera pedibus, nata fuerit, & an non
ex hoc diverso pariendi modo de situ fœtuum in utero certi
quid colligi possit: ubi Noster conjicit, pro situs, modo me-
morati, ratione binos priores infantes, capitibus globosis nutan-
tes, in præceps volutos esse, sicque superiori capitis parte ver-
sus os uteri defixa prodiisse, sed, ipsis his anterioribus exclu-
sis, posteriorum alteram natibus, alteram pedibus, partui ma-
gis fuisse appositam, ut sic ex hoc etiam quadrimellorum par-
tu, quicquid de horum gestatione & situ in utero proposuit,
veritati propius accedere videatur; *XII* denique, an bige- 33.
melli longævi sint futuri: quod probabiliter futurum esse,
hariolatur, mox tamen subjungens, inde a 24 Febr. ejus-
dem anni intra paucorum dierum intervalla exspiravisse
omnes. Ad extremum objectionibus *Hanemanni*, quibus 38.
hypothesin generationis in ovo impugnare contendit, re-
spondendum putavit. Finita hac tractatione, *de sympathica
secundinarum in corpus, & corporis in secundinas, actione* disqui-
rit. Postquam enim intellexit, fœminam quandam rusticam
ex secundinis suis, post 15 dierum spatium in ædibus suis vario
loco defossis, ut fama tulit, admodum ægrotasse, quoties au-
tem eædem fuerint erutæ, se habuisse melius, donec tandem ex
hoc morbo vita decessit; non dubitat, quin ejusmodi secun-
dinarum defossio puerperis omnino noxia & periculosa esse
queat. Quando enim eædem in casis & tuguriis humilibus non
satis profunde absconduntur, facile fit, ut ex earum cadave-
rosa putredine nauseosæ & fermentescentes particulæ exhalent,
quæ, respiratione attractæ, corporique insinuatæ, ad morbos
generandos malignos aptæ existunt atque idoneæ. Neque
causæ quidquam esse videt, quamobrem præterea peculiarem
& consensualem partium corporis, aut earum rerum, quæ cum
corpore

corpore nostro ad tempus conjunctæ fuerunt, communionem
aut harmoniam sympathicam non admittat. Ad sympathicam
vero corporis in secundinas, seu amnion, actionem progressus,
ex qua eluceat, an ex mutatione galeæ, ut vocant, sive amnii,
de absentis vita & morte prædicere quidquam liceat, argu-
mentum tantum literarum Westphali ex *Valentini Novellis
med. leg.* recitat, quibus is, illo in casu, qui tum ipsi fuerat
propositus, & a Nostro hic repetitus, de morte absentis homi-
nis ex eo, quod amnion maduerit, nihil certi concludendum
Pag. 63. esse, testatur. Sequitur *Tromathanatologia*, sive *Dissertatio me-
dico-forensis, qua quæstio legalis, an ex morte, inflictum vulnus
sero nimis consequente, juste inferri possit, vulnus non absolute
lethale fuisse, ex perversa Art. 147 Const. Car. Crim. evolutione as-
serta, solidis rationibus & experientiæ argumentis in negativam*
65. *partem resolvitur.* Dividit Noster vulnus in absolute & per acci-
67. dens lethale, nec vulnus utplurimum lethale admittit. Quanquam
69. vero terminus vulnerum lethalium varie a Medicis accipi, mul-
tum etiam de eo apud Jureconsultos disputari, solet; tamen Con-
73. stitutio Crim. Car. non attendendos dies criticos, sed in certitudi-
77. nem vulneris lethalis inquirendum, dierumque criticorum appli-
80. cationem ad vulnera falsam & erroneam esse, pronuntiat. Præter-
ea autem quælibet vulnerum lethalium genera ratione tempo-
82. ris in tres classes, vel primaria capita, distribuit. Prima clas-
86. sis vulnera protinus & in momento lethalia complectitur. Al-
tera classis vulneribus ante nonum diem lethalibus destinatur.
99. In tertia classe vulnera post nonum diem lethalia continentur.
Ubique simul ejusmodi vulnerum exempla, sive casus, tum a se,
118. tum ab aliis, observatos, expromit. Quamvis autem leviora in-
terdum videantur vulnera; nihilo secius, aliquando ea per se esse
121. lethalia, commonstrat, quæstionem etiam, an tantillum extra-
vasati sub cranio sanguinis sine noxa & futuro percussi pericu-
125. lo iterum resolvere & discutere liceat, expendit. Hinc vul-
nera, visceribus abdominis & thoracis, spinali medullæ, & vasis
sanguiferis, inflicta, qua ratione serius etiam simpliciter evadant
130. lethalia, exponit, neque minus vulnera per accidens, seu aliun-
de profecta causa, serius lethalia edisserit, &, quomodo quan-
tumque

tuumque capitis vulnera nocere ſoleant, & queant, enarrat, Pag. 133.
atque ex his omnibus concludit, ex morte, inflictum vulnus 137.
ſerius inſecuta, haud juſte inferri, vulnus non abſolute fuiſſe
lethale. Ad extremum ſubnectitur *Specimen Medicinæ forenſis,* 145.
ſive Caſus medico legales, quibus tum themata antecedentium materiarum nonnihil illuſtrantur, tum qui renuntiationibus & reſponſis medicis, itemque ſententiis Collegiorum Juridicorum, deciduntur. Argumenta autem hæc excutiunt: *I* an puerulus, 30 hebdomades in utero geſtatus, pro perfecto & vitali ſit habendus; *II* an puer, 13 annos natus, defloratam, in ſella ſeden- 149.
tem, poſſit impraegnare; *III* de graviditate diſſimulata, & atten- 154.
tato infanticidio; *IV* de ſecundinarum malo regimine; *V* de ob- 164.
ſtetrice puerperam non obſervante; *VI* de læſione capitis ſex- 169.
to die lethali; *VII* de contuſione capitis vehementiori, & ex ea 183. 193.
per imperitiam curantis ſecuta morte; *VIII* de quodam ex 206.
verberibus in affectum maniaco-melancholicum lapſo & demortuo; *IX* de infanticidio ex inciſione colli ſub partu; *X* 211.
de inculpato infanticidio, & adulterio commiſſo. 220.

GEORGII BERNHARDI BÜLFINGERI Elementa Phyſices. Accedunt ejuſdem Meditationes mathematico-phyſicæ, in Commentariis Acad. Scient. Imper. Petropolit. obviæ, cum Diſquiſitione de Vampyris.

Lipſiæ, impenſis Richterianis, 1742, 8.
Plag. 19, cum Tabb. æn. 9.

Bibliopolæ devinctum ſeſe ſentit orbis eruditus, in edendis Ill. *Bülfingeri* Inſtitutionibus Phyſices occupato, quas Vir Celeb. pluribus ante annis publice indulſit Philoſophiæ ſtudioſis. Qui exemplar earum accurate deſcriptum, fidelique calamo exceptum, viderunt eruditi, illi, ubique ſe *Bülfingerum* vidiſſe, dixerunt, id eſt, diſtinctiſſime omnia, acute, & ſolide, atque ordinate, propoſita. Diſquiſitionem ingenioſiſſimam, de Vampyris inſcriptam, Cel. Autor nutu Sereniſſimi cujuſdam Principis, arduas inter occupationes, inſtituit, literiſque Germa-

nice commendavit, quæ exemplum præbere poteſt ſolutionis difficillimorum naturæ problematum; incautos vero monet, ne vel minima momenta in ejusmodi rebus prætermittant. Exhibet Sylloge hæc primo Inſtitutiones phyſicas, quæ conſtant prolegomenis, natura corporis, tractatione de corporibus mundi totalibus, de ſyſtemate mundi, atque inde pendentibus mundi corporum in ſe mutuis actionibus, de tellure ſpeciatim, de corporibus mundi animatis, plantis, brutis, & hominibus; deinde Appendicem de experimentis & obſervationibus meteorologicis, nominatim de baroſcopio & barometro ſpeciatim, de thermometris, de hygroſcopio, de manoſcopio, de anemometro, quod Ill. *Chriſtianus Wolfius* primus ſolusque invenit; tum Diſſertationes varias, *primam* de directione corporum gravium in vortice ſphærico, *ſecundam* de variis barometris ſenſibilioribus, & eorum nova ſpecie ac uſibus, *tertiam* de tubulis capillaribus, *quartam* de frictionibus corporum ſolidorum, *quintam* de thermometris, & eorum emendatione, *ſextam* inquirentem, an aer ſanguini, pulmones transeunti, miſceatur, *ſeptimam*que de effectu caloris vel frigoris ſubitanei in expanſionem vel contractionem vitrorum; tandem diſquiſitiones phyſicas de tubulis capillaribus, a *Jacobo Jurino* ad Academiam Petropolitanam transmiſſas, notis *Bülſingeri* ornatas, ſolutionem problematis de vi centrifuga corporis ſphærici, in vortice ſphærico gyrantis, tractationem de ſolidorum reſiſtentia, obſervationem de tracheis plantarum ex melone, & ſpecimen obſervationis de radicibus foliisque cichorii. Claudit collectionem illa de Vampyris diſquiſitio. In aditu Inſtitutionum Ill. Autor ſtatim monet, ſcientiam de rebus naturalibus ſine Matheſi perfectam haud dari, fruſtraque expertes mathematum,
Pag. 2. in phyſicis dari demonſtrationes, negare. Naturam corporis ponit cum *Leibnitio* in vi ſeu conatu mutandi ſtatum ſuum, provocatque ad experimenta hydroſtatica. Extenſio, judice hoc, conſiſtit in ſubſtantiæ nitentis & renitentis diffuſione. Tum vero reliqua corporis phænomena & attributa exponit, negans, dari phyſicam diviſionem, qua ad minimum quoddam ſeu individuum perveniatur. Cohæſionem particularum derivat 1) ex

niſu

nisu earum ad directiones contrarias æquali; 2) a plano, quo moleculæ se mutuo tangunt; 3) ex exclusione majoris minorisve quantitatis fluidi ambientis; 4) ex figura particularum. Pag. 10.
Disceptationes de motus communicatione frustraneas esse, pronuntiat. Ipse enim rem omnem ita exhibet cogitandam: *Ut extensio materiæ per figuras, ita quoque vis sive conatus ejus per motuum conflictum continuo modificatur, & modificationes variæ, ex conflictu corporum ortæ, in rei alicujus perseverantis mutatione consistunt.* Ad vires sive in genere, sive in specie ad centrifugas & centripetas, esse provocandum, nisi in generalibus, negat. Deinde regulas motus exponit. Subjungit monitum, Theorema 85 in *Wolfii Experimentali Math. univ. T. I* 12.
valere tantum de corporum occursu, non de concursu. Lunæ tribuit atmosphæram, sed admodum mutabilem, & incolas. Suspicatur, stellas comparentes periodice & disparentes 28.
esse planetas, circa fixam aliquam, tanquam solem suum, latos. Stellas, monet, dari, quæ nunquam amplius visui terricolarum 34.
sese exhibent, item quæ prorsus novæ apparent. Cometas, conjicit, esse corpora mundo coæva, ac a sole illustrari, quorum caudæ sint congeries exhalationum, e crassis moleculis compositarum. Stellas novas, quæ haud redierunt, pro fixarum cometis habendas esse, suspicatur. Terram circa Solis 39.
axem moveri, evincit, & ad objectiones, e sacro Codice desumtas, respondet. Lunæ dari gravitationem versus Tellurem, 42.
planetarum versus Solem, satellitum adversus planetam suum primarium, succincte ostendit; nec minus fluxum refluxumque maris §. 117 ex ea gravitatione exponit; eos tamen negli- 45.
gendos putat §. 122, qui stellas vel pro causis habere volunt, vel pro signis futurorum in Tellure eventuum reputant. Licet vero ex splendore stellarum, sole excepto, nihil fere mutationum in terra oriri possit; ex gravitatione tamen illa in aere nostro phænomena varia oriuntur, in quorum partem Tellus venit. Gravitatem esse corporis attributum, merito negat, eam potius ab actione fluidi alicujus, ejusque subtilissimi, derivandam ratus. Quæ *Cartesius* & *Hugenius* de causa gravitatis philosophati fuerunt, ea refellit. Nondum satis constare existimat, 49.

 quo-

quomodo exhalationes sulphureæ in nubibus accendi queant.
Pag. 65. At qui fieret illa accensio aliter, ac particularum frictione & mutuo conflictu? Genesin ignium lambentium ita exposuit, ut facile sit intellectu, quomodo hi in capitibus eorum, qui seriis ad Deum precibus operati sunt, appareant nonnunquam. Fri-
73. gus arbitratur in mera caloris privatione consistere. Quid vero illud sit, quod caloris privationem infert, non penitus definit. Omnem frigefactionem corporum calidorum ex particulis nitrosis oriri, merito negat. Ventos esse causam terræ
82. motuum, ostendit. Structuram plantarum, corporisque animalis, solide exponit. In pulmonibus aerem sanguini misceri
109. interventu humorum subtilium, sciscit. Bestiolas spermaticas accurate describit, negans, in ovulis fœminarum rudimenta fœtus universi latere. Dissertationes, quas dudum in recensendis *Actis Petropolitanæ Academiæ Scientiarum* indicavimus, denuo commemorare, ac nonnihil inde decerpere, supervacuum videtur, & ab instituto nostro alienum. Paucula itaque delibabimus ex disquisitione, qua Vampyri fuerunt a Viro Cel. illustrati. Ipse quidem præmonet, suspicionibus sese hic po-
258. tius agere, quam conjecturis, nec explicare rem ipsam, sed alios ad disquisitiones plures, easque curatiores, suscipiendas manu ducere. Quod ad effectus sanguisugarum inter cives suos attinet,
266. distinguit ipse supplicia ac judicia divina, tentationes atque opera satanæ, a rerum naturalium phænomenis. Morbi Vampyrorum, quem pro peste peditum habet, natales se nescire profitetur, progressum metui & imaginationi tribuit, utriusque autem cessationi finem mali assignat. Addit: *Omnibus his aut ignara aut conscia fraudis superstitio superaddit multa, ut opinio ante jam concepta sibi constet. Hunc in censum forte posset esus animalis, a Vampyris enecti, terra de Vampyri sepulchro sumta, ejusdemque sanguis, quibus illiti tanquam remediis utuntur, itemque capitum amputandorum, concremandorumque corporum, mos, referri, quæ omnia facilius ex superstitione diabolicisve tentationibus, quam legibus naturæ ordinariis, derivari posse putem.* Naturalibus e legibus, præcipue imaginationis, exponit multa. Masticationem mortuorum negat.

gat. Adjungit ea, quæ in posterum circa Vampyrismum sunt observanda. Sylloge sane universa sic est comparata, ut non possit non orbi erudito arridere, plausibusque ornari.

CAPRICES D'IMAGINATION, OU LETTRES SUR DIFférens sujets d'Histoire, de Morale, de Critique, d'Histoire Naturelle, &c.

id est,

SUBITANEI IMAGINATIONIS IMPEtus, sive Epistolæ de diversis Historiæ, doctrinæ moralis, Criticæ, Historiæ naturalis, argumentis.

Amstelodami, impensis Societatis, 1741, 8.
Alph. 1 plag. 3.

Epistolis XXIII constat hic Fasciculus. *Prima* exhibet scriptoris scopum, & argumentorum summam. *Secunda* exponit judicium de libro: *Récueil de divers ecrits.* Exorditur hic Autor a desiderio felicitatis, quod valeat inter illos etiam, de quibus vulgo dicunt: *Quot capita, tot sensus.* Doloris sensum esse experimentum perfectionis facultatum nostrarum, monet. Addendnm vero erat, illum esse quidem felicitatis ad- Pag. 10.
miniculum, at felicitatem ipsam dolore vacare. Autorem, qui scripsit librum: *Essai historique & philosophique sur le gout,* esse *Cartaut de la Vilate,* discimus. Perfectionem collocat Autor in sensionum suavitate, ac vibrationum dulcedine, quam res extra nos positæ eliciant in organis nostris. Mathematicorum sublimia 13.
theoremata putat a sese ludibrio exponi, siquidem, inde constare, sibi persuadet, dolores esse nihilo æquales, eo quod dolores, temporibus infinitis pares, infinitis conflentur ex elementis, ideoque sint congeries infinitatis dolorum infinite brevium. Subdit hisce: *Vides ex hoc exemplo, quantæ utilitatis sit Geometria sublimior ad Physices perfectionem.* Adjungit recentissimam cujusdam demonstrationem, qua doceatur modus, quo fieri possit, ut quis in duobus locis simul esse queat. Il- 14.
ludit porro eos, qui periodos conformant ad progressionis

arithmeticæ adscendentis similitudinem & exemplar. Ridet ar-
gumentum, quo, existere Deum, docent Algebraistæ, provo-
cantes ad comparationem, quæ intercedat inter sensionum ju-
cundarum numerum infinitum, & sensionum ingratarum nume-
Pag. 19. rum perquam finitum. Solide fontem *artis placendi* ostendit,
existimans, eam consistere in declaratione commodis alterius
inserviendi. Scientiam salutis sempiternæ putat consistere posse
citra scientias profundas, eo quod operarii & artifices eam cal-
lere possint perfectissime, summa autem ingenia plerumque
23. irreligionis sint plena. Si quid judicando assequimur, ea, quæ
probe sunt distinguenda, in hac ratiocinatione coaluerunt in
unum, quod subitaneis imaginationis motibus vitium solet esse
familiare. *Cogitationem* eam vocat *delicatam*, cujus sensio ex-
hibet aliquid, a ceteris hominibus haud animadversum. De
28. polita vivendi ac conversandi ratione dedit prorsus egregias an-
notationes. Eum enim vocant Galli *politioris vitæ studiosum*,
qui artem exercet faciendi id, quod & quantum potest, cum
amœnitate, ut aliis oriatur oblectatio, vitio carens. Civilitas
est vitæ politioris pars, sed pro varietate regionum discrepat.
Decorus autem conversandi lepos, quem Galli *politesse* vocant,
mortalium generi universo congruit, trahens aliquid ex ci-
vilitate, nihil ex vitio, nihil ex adulatione, virtutibus nun-
30. quam non perfusa. *Epistola tertia* idem differit de Tritoni-
bus ac Sirenibus, id est, marinis maribus fœminisque. Mares
ejusmodi fuisse deprehensos, demonstrat ex monumentis hi-
storicis ad annos 1187, 1619, &c. Sirenibus, quæ collo
33. sunt præditæ, maria haud abundant. Plerisque haud esse col-
la, Autor commemorat. Refert deinde nonnihil de Mona-
chis & Episcopis marinis, id est, piscibus seu hominibus ma-
rinis, habitum Monachi & mitram Episcopalem præferentibus.
41. Negat tandem, fata pendere regionum a spectaculis pi-
scium ejusmodi rariorum. *Epistolam quartam Virgulæ divina-*
51. *toriæ* consecravit. In ea observationes recenset, e quibus in-
telligitur, tres dari situs virgulæ illius, operationibus adhibi-
tæ; motu ipsam indicare metalla; nec tamen in manu cujusvis
55. agitari ad ea significanda. *Epistolam quintam* tractationi, *de*

lapide

lapide philosophico susceptæ, addixit. Quam vellemus, sua experientia confirmatus, modum parandi pulveris, quo metalla reliqua in aurum transmutantur, docuisset! Recensuit aliorum narrationes de experimentis, quibus transmutatio fuerit peracta. *Epistolæ sextæ* argumentum in eo vertitur, ut, amicitiam a charitate haud differre, ostendatur. Laudat societatem & Musas, consuetudini aliorum vacantes. Vitam anachoreticam odit & aversatur; socialem vitam collaudat. *Epistola septima* agit *de inflammationibus quibusdam extraordinariis*, occasione desumta ex eis, quæ de *Cæsenna* narravit Ill. Marchio *Scipio Maffei*. Modum, quo constringi & ad flammam eliciendam disponi potest stomachus animalis, recenset. Ingurgitatio calidiorum potuum, e. g. vini adusti, sæpius flammam, e stomacho egressam, produxit. *Bartholinus* refert, egenam Parisiis fœminam per triennium sumsisse loco alimenti ordinarii vinum adustum, ac præter opinionem aliquando inventam fuisse mane cum sella straminea, cui insederit, in cineres redactam, exceptis cranio ac digitorum extremis. Omittimus alia exempla. *Epistola octava de depravatione gustus* exponitur. Recenset Autor ejus depravationis exempla, quæ ægrotantibus, gravidis, & fastidiosis, contigerunt. Fœminis præcipue appetentiam sabuli, cretæ, calcis vivæ, &c. gratam fuisse, ostendit Autor. Infantum varia etiam exstant documenta, in gustu depravato collocanda. *Clemens VII* fungis adeo inhiavit, ut promiscua eorum collectione interdixerit aliis. Quidni in rebus theologicis, philosophicis, ac oratoriis, admittimus consimilia exempla? Imaginatio corrupta & liquorum corporis certa dispositio non solum inclinat gustum oris, sed etiam sæpius ipsam tentat mentem. *Epistola nona de cornibus* agit *leporum, equorum, gallorum, hominum, ac maritorum.* De postremi generis cornibus facete & ingeniose jocatur. En verba ejus paucula: *Cet accident ne fait plus aujourdhui la même impression que par le passé. Comme il n'influe ni sur l'honneur, ni sur la probité, on seroit bien dupe de s'en chagriner. Le meilleur parti est sans doute de faire semblant de l'ignorer, pourvu que la galanterie ne soit pas portée à un point de licence*

qu'on

Marginal page references: Pag. 66. — 96. — 99. — 106. — 109. — 119. — 122.

qu'on ne pourroit ſoufrir chez ſoi dans une etrangere ſans ſe deshonorer. Il y a des maris aſſez habiles pour tirer parti de cet accident pour leur fortune. Ils ont le talent de changer ces cor-
Pag. 123. *nes imaginaires en corne réelle d' abondance. Epiſtola decima* ſpectat ad recentem *editionem Operum Racini*, ad *Tragœdiam Alzire & les Sauvages*, atque ad Tragœdiæ hujus parodiam. Editor compendioſam editioni præfixit *Racini* vitam. Noſter vero negat, quod ille contendit, Dominum *Deſpreaux* controverſiam, inter Ducem *de N.* & *Racinum* poetice exortam,
125. compoſuiſſe. Origo litis erat illa præſtantiſſima vates *Deshoulières*, quæ Epigramma Gallicum (*Sonnette*) adverſus *Phædrum Racini* pepigerat, quod *Racinus* a Duce profectum fuiſſe putabat. *Broſſettius* tradidit, litem illam poeticam a viris digni-
167. tatis primariæ eſſe ſedatam. *Epiſtola undecima* referenda eſt ad ſurdos & mutos, ac ad modum docendi illos ſcientias & rationem loquendi. In tranſitu notamus, ſuperſtitem eſſe *J. G. Raphelio*, Superintendenti Luneburgicæ rei eccleſiaſticæ, filiam mutam ac ſurdam, quæ callet artem determinandi tonum chordarum clavichordii, ac ilud muſice tractandi. Senſio, quam alii auribus hauriunt, ſolet ab ea ore aperto per organa capitis interiora exerceri. Intelligit eadem, quid ferat motus labiorum orisque varie inflexus ab iis, qui aliquid ipſi ſignificatum
179. eunt. *Epiſtola duodecima* agit *de curioſis quibusdam naturæ, perquam ſingularibus.* Lapides gemmaſque miræ figurationis Autor hic aliquot deſcribit. Ex nuce & radice Jeſum cruci affixum, eumque adſpectabilem, procreviſſe, credit. Inſcribenda fuiſſet hæc Epiſtola de cruce in lapidibus, metallis, & gemmis. Potuiſſet Autor artes *Beringeri*, in crucibus formandis inſignes, adjungere, niſi invidiam effugere maluiſſet. *Epi-*
193. *ſtola tertia decima* agit *de naturæ humanæ excellentia*, lectore digniſſima. *Epiſtola quarta decima* verſatur in dijudicandis *Tragœdiis de Childerico & Pharamondo. Epiſtola quinta decima* denuo tractat *virgulam divinatoriam. Epiſtolæ ſextæ decimæ* argumentum
272. eſt *Lapis Philoſophorum. Epiſtola ſeptima decima* exhibet *hiſtoriam ingenii humani*, aut *diſquiſitionem in ſpecimina hiſtorica & philoſophica de guſtu*, id eſt, in libellum Abbatis *Cartaut de la Vilate*,

late, qui inscribitur *Essais historiques & philosophiques sur le gout.* Ipse sibi persuadet, homines in societate & ad societa- Pag. 275.
tem natos esse, affectuum vero intemperiem peperisse disjunctiones. Ægre fert idem, quod Abbas ille *naturam* vocavit *malam legislatricem*, quam tamen laudibus fuerat dignatus haud exiguis. Originem dignitatis regalis ac autoritatis sacerdotum, in curiis Regum stabilitæ, quam Abbas ille exhibuit, Ægy- 279.
pto congruere, ab aliis regnis esse alienam, arbitratur. *Epistola octava decima* exponitur *de vanitate Astrologiæ judiciariæ, Physiognomiæ, & Chiromantiæ.* Astrologiam putat esse divinationem ex positu astrorum, qui, infante nascente, existit, de fatis ipsius futuris. Ni fallimur, hæc notio unicam duntaxat 290.
speciem Astrologiæ recludit. Qui enim ex positu planetarum & solis tempestates prænuntiant, æque Astrologia utuntur. Qui norunt, corpora cœlestia mutuis pressionibus seu gravitationibus invicem esse fœcunda, illis Astrologia physica videbitur toleranda, ni commendanda. Astrologiam vulgarem seu genethliacam Autor solide satis destruxit. An vero argumentis plane novis usus fuerit, asseverare haud lubet. De meteorognostica ne quidem meminit. Postulat, infantes, eodem tempore nati, ut sint eadem præditi indole, si genethliacæ Astrologiæ sit aliquod pretium. Ad observationes frustra provocari, contendit. Nam nunquam infantes duo nascuntur eodem temporis locique puncto. *Aristotelis* regulas physiognomicas re- 295.
fellit. Indicia indolis, ex adspectu, oculis, vestitu, & risu, desumi solita, recenset; ea tamen, observationibus in contrarium allatis, ad probabilitatis rejicit regiones. Locum *Job. XXXVII, 7,* Chiromantiæ negat favere. Abusum locorum *Exod. XIII, 9, 10,* simul notat, ac de horoscopo disserit. *Epistola* 318.
nona decima spectat ad commoda & pericula amoris, incantationes ad amandum, philtra, & erotomaniam. Incantationum 323.
illarum cerimonias exequitur, eisque vim inesse conciliandi sibi amorem negat, solideque pernegat, præeunte *Ovidio de Arte amandi Lib. II v. 99.* Hippomanes, philtrorum præcipuam partem, a Magis effictum fuisse, monstrat. *Raimundum Lul-* 326.
lum a violento amore sanatum fuisse per conspectum mammæ,

 cancro

cancro infectæ, refert. *Epistola vigesima* reliquam ingenii hu-
Pag. 337. mani historiam repræsentat. Abbati, *Ciceronis* ac *Hortensii* eloquentiam despicienti, *Horatium* & *Catonem* notanti, virgulam opponit censoriam. *Virgilii* Æneida it vindicatum ab
339. Abbate, qui ei nævos exprobraverat, nominatim solutionem nodi dramatici mancam, herois vitia, assentationem. In historia emendati theatri stilique Gallici est longior. *Nicolaum Despreaux* ab Abbate pro calumniatore habitum fuisse, perhi-
343. bet, ratus, parcius ista viro tanto fuisse objicienda, aut documentis solidis comprobanda. Ipsi potius *Despreaux* vir pro-
348. bus & animo & scriptura videtur fuisse. *Epistola prima & vigesima* continet *complura cogitata moralia & critica, minus copulata.* Historiam *Simsonis* putat eventis miraculo similibus esse plenam. Veritatem religionis Christianæ inniti credit autoritati librorum sacri Codicis. Hac extra dubitationem collocata, dubia & objectiones comparationibus physicis mitigari posse, ar-
356. bitratur. Ingenia profunda raro esse apta conversationi, tradit. Casui fortuito deberi originem generis humani, falsum
363. esse contendit, eo quod dantur veritates absolutæ, universis hominibus communes, ac species animantium frugumque semper eædem. Ad contemtionem evitandam opus esse, ut aliis injiciamus metum, amorem, & observantiam, docet. Deismi
379. instantem finem præsagit. Eos nunc dici *Esprits forts*, significat, qui fortiter cupiditatibus noxiis reluctantur, &, præmium luctæ in vita altera dari, credunt. *Epistola secunda & vigesima* de-
382. nuo occupata est in *ostendenda transmutationis metallorum veritate* per observationes alienas, & in usu pyritarum vitriolico monstrando. *Epistola tertia & vigesima* agit de Comœdiis nonnullis, inprimis ea, quæ de *filio prodigo* sæpius acta & sero publicata fuit, cujus nævos Autor notat haud unos. Nostrum non est, plurima huic Collectioni inesse solida ornamenta & oblectamenta perquam jucunda, inficiari.

PHILOSOPHIA RECENS CONTROVERSA, complexa definitiones, theoremata, & quæstiones, nostra ætate in controversiam vocatas. Accessit Appendix & Indices necessarii. Autore M. FRIDERICO CHRI-

CHRISTIANO BAUMEISTERO, Augusti Gymnasii Gorlicensis Rectore.

Lipsiæ & Gorlicii, ex officina Marcheana, 1741, 8.
Alph. 1 plag. 3½.

Philosophiam definitivam Vir Cl. A. 1735 evulgavit. Exempla libelli jam sunt distracta & divendita. Qua re motus ipse, de nova editione cœpit cogitare. Interest enim eorum, qui philosophari cupiunt, accuratas nosse definitiones. Adjecit definitionibus theses, ex quocunque Philosophiæ curriculo conquisitas, ut juventuti consuleret, & ut eis, quorum refert, argumenta Philosophiæ *Wolfianæ* veluti in tabula præbeat perspicienda. Collaudamus id exercitium, quo Cl. Autor alumnis theses nudas proponit, & earum sibi reddi demonstrationem jubet. Qui enim singulis diebus unum alterumque theorema sumunt, quod ipsi demonstrent, ii sibi viam muniunt ad obtinendam soliditatem. Thesibus subjecit Epistolas, quibus, quæ recentius in Philosophia in utramque partem disputata sunt, ita pertractavit, ut, causa odii amorisve procul facessere jussa, ostenderit, quid Ill. *Wolfii* peccarint amici, quid inimici, hi inprimis, qui logomachiis exstruendis, odiisque & factionibus conflandis, toti operam navarunt ad tempus usque divinitus prædefinitum. Addidit in calce tandem *historiam doctrinæ, recentius controversæ, de mundo optimo,* Pag. 345.
quam ante etiam forma majori evulgaverat. Ill. *Wolfius* jam A. 1709 Philosophiam dixit esse *scientiam possibilium, quatenus esse possunt, sive cur & quomodo sint possibilia.* 4.
Hanc Cl. Autor vindicatum denuo ivit. Eadem ratione idem definitiones alias quoque defendit, novaque perfudit luce. A Cel. *Hollmanni* virgula censoria liberat Ill. *Wolfii* definitionem, de Theologia naturali allatam. Hanc enim existimat esse *scientiam eorum, quæ per Deum possibilia* (id est, essentiæ & attributis Dei minus repugnantia,) *intelliguntur.* Quæ enim in Physica, & Psychologia, aliisque disciplinis philosophicis, pertractantur, 5.
sunt quidem res *a Deo* possibiles, propterea quod, cur possibilia sint, id habent ab intellectu divino, neutiquam vero sunt res *per Deum* possibiles. Per Deum vero possibilia

ſunt e. g. creatio, providentia, &c., atque hinc eſt, ut hæ actiones divinæ in Theologia naturali pertractentur. Cl. Autor plagiarium deprehendit novum, quem nos ipſi dudum noveramus, ſed, legum humanitatis memores, non putavimus in-
Pag. 54. dicandum. Sed audiamus Autorem: „Prodiit ante annos „aliquot Lipſiæ *Diſſertatio de Obligatione Philoſophi ad religionem*, cujus Autor, dici vix poteſt, quam grave commiſerit „plagium. Quæ enim profert, ſunt ex *Sidelii* Diſputatione, non „ita multo ante Jenæ habita, *de Obligatione hominis ad religio-*
89. „*nem*, deſumta, paucis tantum verbis mutatis.„ Hæc ille. Actio dicitur eſſe mutatio ſtatus, cujus ratio continetur in ſubjecto, quod eundem mutat. Crediderunt nonnulli, definitionem hanc ad actiones Dei haud quadrare. Sed quidni? Si enim Deus actionem edit, mutatio ſtatus eſt in illa re, quam agit, non in
105. ipſo Deo. Principii indiſcernibilium utilitatem Cl. Autor demonſtrat. Unicum eſſe Deum, inde ſolide perſpicitur. Somnio ſubjective conſiderato veritatem ineſſe, affirmat; ſomnio
121. objective ſumto veritatem ineſſe, negat. Definitionem obligationis generalem per connexionem motivorum cum actionibus, internæ & externæ congruentem, illuſtrat & explanat.
171. Omittimus reliqua, arbitrati, tirones Philoſophiæ hac promulſide ad ipſam pleniorem tractationem feliciter præparari, ſiquidem Cl. Autor definitionibus in controverſiam vocatis alias etiam, aliis probatas, ſubjungit.

CHRISTIANI GOTTLIBII KLUGII, S. TH. D. ET ARchidiaconi Vitebergenſis, Anmerckungen über den Vorbericht und die Vorrede zu den Reinbeckiſchen Gedancken von der vernünfftigen Seele, und der Unſterblichkeit derſelben, ꝛc.

hoc eſt,

ANNOTATIONES IN PRÆCOGNITA ET PRÆfationem ad REINBECKIANA Cogitata de anima rationali, & ejus immortalitate, in quibus contra Autores, & generatim adverſus recentiorem Philoſophiam, diverſa candide monentur.

Vite-

Vitebergæ & Lipsiæ, apud Ephraimum Gottlobium Eichsfeldium, 1740, 8.

Plag. 21.

Qui Philosophiæ *Wolfianæ* haud admodum favet, & Cl. *Carpovii* antagonistam agit, S. Rev. Autor hoc scripto cœpit arietem movere in Philosophiam ac Theologiam *Reinbeckianam*. Nobis non licet addictis esse parti vel uni vel alteri, ac eapropter sincere illa, quæ Vir S. Rev. disseruit, proferemus. Præcognita illa e calamo B. *Reinbeckii* fuerunt profecta. Præfationem ipse composuit *Reinbeckius*. Monet Censor, laudandos fuisse Pag. 2.
a *Reinbeckio* scriptores, qui multis ante annis plene, copiose, & adæquate, eandem perorâverint causam, siquidem Deistis Atheisque sit ostendendum, ipsos quisquiliis, dudum repulsis ac confutatis, immorari, ac in eis exornandis sibi placere. Notat opinionem de præexistentia animarum, in animalculis spermaticis formæ anguillaris, judice *Reinbeckio*, latentium. Recenset eos, qui animam hominum finxerunt esse corpoream, nominatim *Dicæarchum*, *Democritum*, *Anaxagoram*, *Epicuræos*, *Stoschium*, unum amicorum, qui commercium literarium de essentia animarum A. 1713 ediderunt, *Cowardum*, *Tolandum*, *Dodwellum*, *Petermannum*, *Hoffsteterum*, *Conradum*, & *Christianum Thomasium*, libelli de essentia spiritus Autorem. Animæ immortalitatem docuerunt scriptores, quos percenset B. *Joannes Albertus Fabricius Cap. 18 Delectus argumentorum & Syllabi Scriptorum, qui veritatem religionis Christianæ suis lucubrationibus asseruerunt.* Autor virgula censoria utitur ad mentionem *Theoph. Viandi*, *Hier. Cardani*, *Thomæ Campanellæ de Atheismo triumphato*, & *Antonii Rocci*, quos arbitratur immortalitatem animæ argumentis ficulnis demonstratum ivisse. Differit de *Gregorii Thaumaturgi* Opusculo *ad Tatianum de Anima humana*, quod *Isaacus Vossius* Latine reddidit, & *Caspar Barthius* libris *Claudiani Ecdicii Mamerti de statu animæ* subjunxit. *Gregorius* ex simplicitate, motu ex se ipso, & systemate influxus, immortalitatem animæ colligit ac evincere laborat. Nihilo minus Autor judicat, in Opusculo illo brevius & solidius contineri, quicquid boni insit scripto *Reinbeckiano*. Indignatur,

17. 26. 38. 41.

Pag. 45. tur, quod *Reinbeckius* ex Dissertatione *Jo. Andr. Planeri* epi-
tomen tractationi suæ subdidit, monens, *Hermannum ab Els-
wich* in *recentioribus de anima controversiis* hypothesin & *Leib-
nitianam* & *Plancrianam* solide refellisse. Suspicatur, demon-
strationem de immortalitate animæ, quam *Spizelius* libro *de
Atheismo eradicando* inseruit, non a *Spenero*, sed a *Leibnitio*,
46. profectam fuisse. Supplementum addit collectioni *Fabricianæ*.
54. Solide exponit de *Guil. Peraldi Summa virtutum ac vitiorum*,
edita Moguntiæ A. 1618, 4, de Anonymi *Philosophia veteri ac
nova*, Parisiis primum, ac deinde A. 1682 Noribergæ, evulgata,
58. de *Moysis Amiraldi* libro *de Religionibus*, ubi *Cap.* 7 de immor-
talitate animæ differitur, de *Abrah. Heidani* libris *de Origine
erroris Lib. IV Cap.* 3, de *Jo. Hornbeckii* libris *de convertendis
61. gentilibus*, &c. Subjungit porro catalogum eorum, qui de ani-
ma brutorum scripserunt, ubi S. Rev. *Ribovii* Dissertationem, *Ro-
rario* subjectam, omittit. Addit eos, qui contra Commercium
epistolare de essentia animæ lacertos calamosque moverunt.
67. Attingit eos, qui negarunt, materiam vi cogitandi esse instru-
ctam, ibique Ill. *Wolfium* & *C. S. Hollmannum* omittit præter
alios. Scriptores, qui de statu animæ separatæ commentati
69. fuerunt, exhibet. *Cartesii* morem philosophandi confert cum
philosophia Ill. *Wolfii*, &, Autori Exercitationis: *Philosophia
Scripturæ interpres*, adjungenda esse, judicat, Biblia Wertheimen-
73. sia, & Theologiam *Carpovianam*. Nollemus, hæc Autori exci-
dissent! Quantum enim insit comparationibus ejusmodi acerbi-
83. tatis, alii judicent. Judicium Autoris de Theologia *Carpo-
viana*, & Germanicis *Eruditorum Actis*, communi dudum plau-
su exceptis, & hoc dignissimis, repetere haud lubet. De
87. furore demonstrativo exponit more suo. Judicium expro-
mit suum de orationibus sacris, a *Reinbeckio* in na-
tali Jesu habitis, Galliceque translatis, & Ven. *Joachimo
93. Langio* inscriptis. Spiritum *Wolfianum* sese extollere supra
95. omnia, quæ Deus & religio vocantur, intrepide pronuntiat.
96. Orat *Reinbeckium*, ut publice declaret, quis sit Autor
Præfationis Gallicæ, seu Dedicationis, orationibus illis sacris

præ-

præfixæ. Controversias philosophicas Germanice scribi, ipsi videtur inconsultum, licet ipse in præsens vernaculo usus Pag. 98.
fuerit sermone, quod a sese factum tamen excusat. Hæc 99.
ad præcognita. *Capite secundo* Autor sibi lustrandam censendamque sumsit Præfationem, quæ nec ipsa *Reinbeckio* Autore gaudet. Dubitat ipse, an homo exhorrescat perpetuum nihil, nolitque admodum sese in nihilum redire, siqui- 103.
dem, Jesu testante, præstiterat *Judam* haud nasci, quam procreatum fuisse, *Matth. XXVI, 24.* Immortalitatem animæ comprobaturus ex *Mose*, provocat ad phrasin, qua dicitur *Abrahamus* patribus suis aggregatus, & Deus dicitur *Adamo* inspi- 110.
rasse halitum vivum, *Gen. II, 7.* Miramur, quod ad illa *Jacobi* moribundi: *Domine, exspecto salutare illud tuum,* & ad illa Dei: *Ego sum Deus Abrahami, Isaaci, & Jacobi*, & illa *Mosis Devt. XXXII, 39*, provocaverit. Locum *Eccles. III, 18 seq.* solide exponit, ultimis ita translatis: *Quis recte perpendit animam hominis? ipsa omnino est, quæ in altum adscendit; & animam belluæ? & ipsa est, quæ deorsum sub terram descendit.* 114.
Largitur, Ill. *Wolfium* hypothesin de harmonia præstabilita non adhibere loco principii suarum doctrinarum. Eam tamen cre- 118.
dit esse improbabilem, eo quod 1) pugnet cum præsidiis ra- 133.
tionum, *Cartesianorum* animæ bestiarum mechanicæ oppositarum; 2) haud explicetur per eam modus, quo corpus humanum moveatur; 3) pugnet ea cum principio rationis sufficientis; 4) non consentiat cum natura partium corporis humani; 5) nesciatur in ea, animane insit corpori, nec ne; 6) eisdem 141.
difficultatibus ea sit obnoxia, quibus premitur systema causarum occasionalium; 7) haud definiatur, ad utrum automatum conformatum fuerit alterum; 8) Deus in ea implicetur peccato. Tum ad principium rationis sufficientis progreditur, nec, illud dari, negat, addens, *Aristotelem* eo jam fuisse usum, 176.
ac rationem sufficientem olim appellatam fuisse vel nude *rationem*, vel *causam demonstrativam*, de qua *Christianus Donati* integram conscripserit Dissertationem; eam haud fuisse ignoratam a *Jacobo Martini* & *Melchiore Zeisoldo*; utrumque horum solidius Ill. *Wolfio* de ea scripsisse. At principium latius patet,

quam

quam cauſa quæcunque, & res contingentes exiſtere nequeunt, ni extra ipſas exiſtat aliquid, ex quo cognoſcere detur,
Pag. 180. contingentia præſto eſſe. Id vocavit Ill. *Wolſius* fontem contingentium veritatum. Inde colligit Autor, a *Wolſio* rationem ſufficientem mutari in cauſam metaphyſicam. Id vero negat *Wolſius*. Autor *veritates determinatas rerum contingentium*, de quibus *Wolſius* meminit, habet pro rebus fatalibus & abſolute neceſſariis, ideoque *determinationem logicam* in nexum rerum, quarum oppoſitum eſt impoſſibile, detorquet. En conſequentiam novam! Ill. *Wolſius* rationem ædificii perfecti
183. ponit in ſcopo ædificantis domini. Inde colligit S. Rev. Autor, *Wolſio* ignotum eſſe ſenſum principii rationis ſufficientis, quaſi rebus contingentibus, e. g. mundo, ineſſe debeat ratio ſufficiens exiſtentiæ ſuæ, quod atheorum eſt dogma. Sed mentem alio avocamus, ne videamur parti alterutri favere. Diſtinxit Ill. *Wolſius* inter æternitatem mundi contingentem, quam tamen non putat exiſtere ſeu dari, & inter æternitatem fixam minusque contingentem, quam tribuit Deo, & neceſſa-
186. riam (abſolute talem) eſſe demonſtrat. Ut *Wolſio* Autor ægre faciat, hanc diſtinctionem nihili pendit, veteresque objectiones reponit. Argumentum a contingentia mundi ad Deum comprobandum ipſe deſumit, &, ab aliis eſſe adhibitum, monet. Sed ſiſtimus gradum, alieni ab eis recenſendis, quæ in Viros eruditiſſimos, Philoſophosque præſtantiſſimos, Vir S. Rev. ex-
100. promit, illud haud obliti, Autorem conſcribendo huic Opuſculo vacaſſe inter catenatos labores alios, ac inde excuſatum ſeſe voluiſſe.

M. TULLII CICERONIS LÆLIUS, SIVE DE Amicitia Dialogus ad T. Pomponium Atticum. Edidit ac præfatus eſt JO. GOTTFR. HAUPTMANN, A. M. & Ill. Ruth. Conr.

Lipſiæ, ex officina Langenhemiana, 1740, 8.

Plag. $4\frac{1}{2}$.

Cum deliberaret Doctiſſ. Editor, quid potiſſimum privatis diſcipulorum in lingua Latina ſtudiis deſtinandum eſſet, cum

Epiſtolis

Epistolis atque *Orationibus Ciceronianis*, hic potissimum *Dialogus* dignus videbatur, qui proponeretur, cum utile hic cum dulci, grata quadam conjunctione, misceretur. Non omnino sine causa dolet, doctrinam morum in scholis plerumque ac Gymnasiis negligi, vel certe obiter saltem tractari. Indeque tanto magis omnem occupandam esse occasionem arbitratur, vel totam, vel ejus partem, exponendi. Præcipua illius inter capita jure referri amicitia merebitur, non caute minus incipienda, quam tenaciter servanda. Differunt autem amor atque amicitia gradu. Ille est studium, ex bonis, quibus alter pollet vel gaudet, delectationem capiendi; hæc autem animorum, idem volentium, atque idem nolentium, conjunctio. Patet indidem, insignem esse amicitiæ fructum, sed nec minorem difficultatem; ab ineuntibus etiam annis omnem impendi operam debere, ut mentes quasi concrescant, atque ita glutinentur, ne casus, neve tempus, temere divellere possit. Hinc & scholas vel ideo commendavit *Fabius*, atque in proverbium abiit, scholasticas amicitias firmissimas esse. Sed infausti æque ac fortunati per omnem vitam status amicitia scholastica fundamentum ponere potest. Hinc præsertim, cum junior ætas prona sit ad voluptates, atque alias inprovidæ indolis illecebras, maxime omnino conducet, ut, in quo potissimum consistat amicitia vera, quo modo etiam comparentur amici vere tales, quoque conserventur, mature doceatur. Optatissimam ad id ipsum occasionem præbebit libellus iste; ex quo simul etiam nitidissimus stilus addiscitur, præsertim ubi familiarem, qui dicitur, consideraverimus. Improbat Clariss. Editor, si quis talem potius ex *Plauti* Comœdiis, quam ejusmodi Dialogis *Ciceronianis*, sibi comparare voluerit. Concedendum illic haud raro fuit carmini, plebi, servorumve humilitati; cum hic non nisi viri graves occurrant. Atque hoc ipsum præsertim in Dialogo *de Amicitia* animadvertas, quem vel ideo *Xenophonteum* appellat *Heineccius*. Ita vero, post institutum defensum, ratio pariter tractationis proponitur. Duplex approbatur scriptorum lectio. Quidam cursim perstringuntur; alii vero curiosius pertractantur. Dignus Nostro videtur Dialogus iste, qui multum legatur, diligenterque omnium animis inculcetur. Ipse igitur libellum hunc non solum exponit, Grammaticæ, Criticæ, ac Rhetoricæ, ope illustrat,

insignioresque sententias explicat fusius, atque ad res diversas applicat, sed etiam integra in *Capita* imitationes dictitat, eademque, ad copiam Latini sermonis acquirendam, aliis plane verbis ac loquendi modis involvere docet. Id quod ansam ipsi præbet, illo de exercitio, quod utilissimum arbitratur, generatim disputandi.

M. TULLII CICERONIS PARTITIONES Oratoriæ. Edidit, ac præfatus est, JO. GOTTFR. HAUPTMANN, A. M. & Ill. Ruth. Conr.

Lipsiæ, apud hæredes Lanckisianos, 1741, 8.

Plag. 5.

Quicquid præcipiamus, breves nos esse jubet *Horatius;* sed cavendum simul erit, compendia ne dispendia fiant. Utraque regula in eloquentia singulatim locum habet. Tam ampla est, tamque difficilis, pars isthæc eruditionis, ut explicari potius, quam magis implicari, debeat. Rhetores hic tam antiquiores, quam recentiores, nonnunquam impingunt. Alii nominatim inania captare, alii humi repere, docuerunt, alii per varias circuitiones discipulos suos duxerunt. Atque eo passim labuntur nonnulli, ut omnem artem in eloquentia contemnant, & clamatores evadant ad clepsydram, non nisi populi rudioris aures titillantes, sapientioribus autem risum, vel potius misericordiam, excitantes. Mediam hic viam feliciter inveniemus, si principum Oratorum vestigiis, quam diligentissime fieri potest, insistamus. Recentior hæc ætas vix commode exhibet. Gloria nobis obsequii relicta esse videtur. Præstantissimi sunt Oratores, qui *Demostheni* ac *Ciceroni* simillimi. Hic præsertim posterior, non solum ad ipsam eloquentiam Latinam, sed & ad Rhetoricam, quod attinet, *Roscius* erit. Evolvamus tantum, ad Rhetoricam qui spectant, libros; non quidem anxium præceptionum ordinem, plena tamen qualibet optimæ frugis, reperiemus. Nimis autem amplum spatium ingrederemur, si omnes *Ciceronis*, qui huc spectant, libros fusius exponeremus. Opus erit selectu, quo maxime saltem necessaria

faria & convenientia percenseantur. Hoc autem libello, *Christophoro Heidmanno* teste, nullus, ex omni numero librorum *M. Tullii*, de hac arte scriptus, brevior est atque omnibus simul partibus plenior, & a *Cicerone*, paulo ante obitum, cum in prædiis se suis teneret, hoc est, ab Oratore consummatissimo, exaratus. Tacemus hic, quibus *Jo. Sturmius*, *Melchior Junius*, atque alii, *Partitiones* cumulant, præconia. Ipsis in Academiis nonnullis cautum est, ne quando publicis in recitationibus negligantur. Hinc vix nominari merentur, qui, *Ciceronis* istum legitimum esse fœtum, negarunt. Sed graviora sunt, ab aliis quæ quidem objici possent. Juridiciale genus utramque hic paginam facere videtur, quod tamen in spem futuræ oblivionis, cum forum eloquentia reliquerit, addiscatur. Attamen una de specie ad alteram facilis erit conclusio. Adhæc non tam sterilis est iste libellus, quin simul de aliis generibus accuratissimæ ibidem regulæ deprehendantur. Præterea vox viva doctoris cetera facile supplebit, atque etiam, alternis vicibus, recentior quidam libellus rhetoricus explicari vel conferri poterit. Insuper non solum Orationibus consignandis, sed & eo felicius interpretandis, ejusmodi præceptiones inserviunt. Ac demum stilus est, qui mentes alliciet, cujus quidem respectu, eadem veluti fidelia, duo parietes dealbantur. Tacemus reliqua argumenta, quæ ad commendationem hujus instituti pertinent, quæque pariter historiam *Partitionum* literariam illustrant.

ESSAIS DE CRITIQUE &c.
hoc est,
PERICULA ARTIS CRITICÆ EXERCITATÆ: I) in scripta Rollini; II) in Versiones Herodoti; III) in Dictionarium geographicum & criticum Br. Martinierii.

Amstelodami, apud Franc. Honoratum & filium, 1740, 12 maj. Alph. 1.

Critica est judicium de operibus quibusdam, quorum vel contemplamur atque admiramur perfectiones, vel men-

das aperimus. Criticum adeo definit Autor, quod vir ſit, qui tali reſpectu conſcriptiones examinet. Exceptis ſanctiſſimis literis, nullus liber eſt adeo perfectus, quin vitia nonnunquam in eo detegi queant. Qui adeo hæc vere, accurate, modeſte, demonſtrant, de perfectione laborant operum humanorum, ſuntque generi mortalium ac literis perquam ſalutares, atque illorum, quos emendant, multo potiores amici, quam adulatores iſti, qui præconiis ſuis faſtum magis atque imperfectionem promovere laborant. His ita ſe habentibus, credidit etiam Noſter, integrum ſibi eſſe, judicium ſuum de celeberrimorum virorum ſcriptis, his *Periculis*, quæ quidem ipſe fructum appellat feſtinantis aliquot voluminum lectionis, interponere. *Periculum primum* complectitur *tres Epiſtolas*, *Rollini* potiſſimum ſcripta emendantes. *Epiſtola prima* examinat, quæ fuerit indoles veterum Romanorum, atque inprimis *Bruti*, ſecundum loca veterum ſcriptorum, atque etiam *Titi Livii*; & quid adeo ſignificent verba illius Hiſtorici: *Cum inter omne tempus pater, vultusque & os ejus, ſpectaculo eſſet; eminente animo patrio inter publicæ pœnæ miniſterium.* Quæ quidem ad animum paternum luctantem cum ſeveritate Conſulis accommodarat *Rollinus;* Noſter autem de digna magiſtratu ſuo auſteritate accipit, quam eo potiſſimum tempore ſignificaſſet, quo caput filiis amputari juſſerit, qui conjurationem inierant de tyrannide reſtituenda. Atque, eadem data occaſione, *Guerinum* etiam & *Crevierium* refutat. Stabiliunt acutiſſimi Critici noſtri ſententiam loca ceterorum vetuſtatis Hiſtoricorum, *Dionyſii Halicarnaſſenſis*, *Virgilii*, *Plutarchi*, *Valerii Maximi*, *Flori*, ac recentiorum non pauca. *Altera Epiſtola* confirmare ſtudet, quod Cel. *Rollinus*, deſtitutus accuratiore interpretatione Gallica *Herodoti*, ſenſum hujus Hiſtorici non raro perverterit, dum verſionem Latinam fuerit ſecutus, Græcum autem contextum ſive non conſuluerit, ſive non intellexerit. Obſervatur hic ſimul, quod felicius verſatus ſit *Rollinus* in ceteris Hiſtoricis Græcis, quorum ſcilicet multo accuratiores triverit ac deſcripſerit converſiones Gallicas. Hic quidem *Ryerii* converſionis veſtigia non obſervarentur; ſed obſervarentur tamen Latinæ *Laurentii Vallæ*. Quam, ut laudabiliter alias ſcriptores

Latinos

Latinos interpretetur, eadem ſæpe fidelitate converterit. Neque vero primus ſive ſolus eſt, qui hoc ipſum animadvertit, Criticus; anteceſſores habet, habet comites. Sed non habuit ideo, cur eruditionem totius alicujus populi carperet, cujus ipſe forte pars eſt. Haud par hic pari retribuendum; præſertim cum & ſtudium alienigenas vituperandi non ſit omnibus Gallis commune, ſed multis ſaltem proprium; cumque & ibi reperiantur, qui, ſecum habitantes, haud ignorent, errare, eſſe humanum. Ceterum nollemus omnino, tot, varias inter gentes, eruditorum titulum affectantes, leviori eruditionem brachio tractare. Attamen ipſe Autor noſter *Giberto* profundam cognitionem regularum eloquentiæ, vaſtam lectionem librorum Græcorum, & præcipue antiquorum Rhetorum, ut reliquas laudes taceamus, tribuit; unde omnino patebit, haud prorſus inutilem eſſe ac ſuperficiariam eruditionem Gallorum, quanquam rari ſunt boni. Inde & nos lubenter accedimus ad ſententiam Autoris noſtri, laudabilem eſſe *Rollini* in antiqua Hiſtoria exponenda conatum; quamvis adulationi nonnihil dederint, quorum loca in Præfatione adduxit Noſter, Poetæ. Sed ad *tertiam Epiſtolam* accedimus, quæ hujus ſcriptoris nonnullas inuſitatas atque novas loquendi formulas vituperat; quarum quidem non exiguum numerum, vel in Hiſtoria antiqua, perſpicaciſſimus Criticus invenit, quasque humiles ac plebejas eſſe coarguit.

Periculum criticum ſecundum verſatur circa verſiones *Herodoti* in linguis vulgaribus; ſingulatim circa interpretationem Gallicam *Ryerii,* atque Anglicanam *Iſaaci Littleburii*; item, accidenti tractatione, antiquiſſimam Gallicam *Petri Saliati*, atque Italicam *Bojardonis.* Gallus recentior atque Anglus ſectantur contextum Latinum, ad vitium uſque ac tantum non inſignem fraudem ipſius ſenſus *Herodoti*; *Saliatus* ſæpius Græcum conſuluit, ſed ſtilus ejus nimis eſt obſoletus.

Periculum denique *tertium* reſpicit Dictionarium majus geographicum & criticum. Ubi vitia quædam ſatis enormia carpuntur; ac difficultates, ad Geographiam antiquam quod attinet, proponuntur. At ſimul etiam monetur, non eſſe unius

hominis, ad perfectionem tantum Opus omnino evehere, ad quod perficiendum vel secularis vitæ spatium requireretur. Ut autem vehementiam in scribendo excuset Criticus noster, aliorum nititur exemplo adhuc vehementiorum. Forte non exemplis hic, sed rationibus, atque ipsius moderationis legibus, standum erit. Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Sed, illud ipsius naturæ principium ubivis observare, hoc opus, hic labor, est. Aliorum esto judicium, istud num semper tenuerit literatissimus criticarum, quæ coram sunt, observationum conditor. Nos potius insignem ejus diligentiam atque accurationem approbatione plausuque suscipimus.

HENRICI BENEDICTI STARCKII GRAMMATICA Ebræa. Cujus Pars prima regulas atque observationes potiores, una cum paucis exemplis, seorsim sistit; Pars vero secunda notas grammaticas, criticas, atque philologicas, cum reliqua exemplorum farragine, complectitur. Edidit ex B. Autoris schedis, sua ipsius manu consignatis, emendavit, auxit, atque integra verborum imperfectorum & accentuationis paradigmata, una cum Chaldaismi synopsi, addidit, M. CHRISTIANUS GOTTHOLD WILISCHIUS, Eccles. Primar. ad D. Nicolai apud Freiberg.

Lipsiæ, impensis & literis Breitkopfianis, 1737, 8.
Alph. 1 plag. 18, cum Præf. & Tab. grammat. 7.

Quantum emolumenti linguæ Ebrææ fuerit allatum, ex quo inde a Seculo XI Judæi ad studium grammaticum animum adjecerunt, omnibus est in propatulo. Nec Christiani, ubi linguæ hujus notitia ad ipsos est transmissa, segniores hac in parte exstiterunt, sed potius illos, a quibus hoc beneficio primitus erant mactati, sagacitate sua, industria, ac dexteritate, longissime superarunt, ut hinc illius facies nitidior multum hodierno die appareat. Dici sane vix potest, quanta contentione præstantissimi quique viri & superiore & hoc nostro, quod vivimus, Seculo in id incubuerint, ut sermonis Ebræi indoles accuratius declararetur, adque certas regulas

gulas revocaretur, quo ſic expeditior ad illius cognitionem via ſterneretur. Inter hos jure quodam ſuo referri meretur Cel. *Starckius*, qui, quod ex eruditiſſimis ipſius ſcriptis perſpicitur, ad interiora Ebraiſmi feliciſſime penetravit. Teſtis inter alia eſt ipſius *Grammatica*, quæ quoniam multorum jamdum manibus teritur, id tantum, quod vel ex titulo longiori quisque cognoſcere poteſt, indicabimus, quid in præſenti editione præſtitum fuerit. Illam debemus curæ Viri Venerandi, *Chriſtiani Gotth. Wiliſchii*, apud Freibergenſes ſacrorum Antiſtitis meritiſſimi, qui etiam Præfationem præmiſit. In illa tum integra Grammatica *Starckiana* repetitur, tum acceſſiones aliquæ exhibentur, tum mutationes aliquæ ſunt inſtitutæ. Acceſſiones comparent tum ipſius B. *Starckii*, quæ ex exemplari, quo ipſe in prælectionibus ſuis ad finem vitæ eſt uſus, cuique multas annotationes alleverat, ſunt transſumtæ, tum Editoris, qui, quo illorum commodis veliſicaretur, quibus anguſta res eſt domi, accentuationis & Chaldaiſmi prima rudimenta adjecit, nonnulla magis perſpicua reddere ac illuſtrare allaboravit, verborum denique imperfectorum paradigmata plenius repræſentavit. Mutationem hanc ſuſcepit. In *priori Parte* regulas cum paucis quibusdam, iisque potioribus, obſervationibus, & exemplis pauciſſimis, ſeorſim collocavit; in *poſteriori* vero uberior regularum explicatio, & exemplorum apparatus, conſpicitur, ne illa interciderent, quæ Doctiſſ. *Starckius* in enodandis difficilioribus ſacræ Scripturæ locis in chartam conjecerat. Quædam poſtremo, prout perſpicuitas & rerum ordo naturalis poſtulare videbatur, convenientiori loco repoſuit. Omnia in hoc Opere naturali ordine, plana ac facili via, ſunt diſpoſita, in annotationibus, itemque ſyntaxi, plurima habentur, tum ex optimis Grammaticis ac Criticis petita, tum longa meditatione ac ſcrutinio ab Autore eruta, quæ recta in adyta linguæ ſanctæ, ac oraculorum divinorum explanationem, ducunt. Subjunctus eſt Index tum formarum difficiliorum, tum locorum Scripturæ, vel fuſe, vel breviter, explicatorum. In mendarum typographicarum indiculo non omnes errores ſunt notati, ex quibus ſequentes a nobis ſunt animadverſi: סתל pro סמל *pag. 116*, מקר pro מקל *pag. 120*, בתהרח— pro הרחבת *pag. 120*, שו

15 pro

15 pro טן *pag. 159*, צריד pro צריך *pag. 191*, עֵר pro עֵת *pag. 367*, *Jes. VII, 1*, leg. *10 pag. 430*, הַתְּרִים non הַתְּרִית *pag. 463*, חכיכות pro הלוחות *pag. 517*.

JO. FRID. JUGLERI, A. M. EPISTOLA DE CONcinnando Lexico Jureconsultorum, ad AUGUSTINUM A LEYSER, Perillustrem Virum, & primum in Academia Vitembergensi JCtum.

Sine loco, 1741, 4.

Plag. 2.

Autor scripti hujus doctissimus Illustri *Leysero* partim ingentem, qua eum prosequitur, animi venerationem publico declarare documento studuit, partim etiam aperuit consilium de componendis, quas molitur, *omnium Jureconsultorum Vitis*. Qua quidem in re ita se geret, ne improvida festinatione numerum eorum librorum augeat, qui ad piper, & quicquid ineptis amicitur chartis, a Criticorum senatu condemnari solent. Lætabitur, si intra sex, octove, annorum spatium Opus, justæ satis magnitudinis futurum, ad finem perduxerit, & interea temporis *Historiam Lipsiensis Academiæ*, cujus summa capita ante quadriennium *Nova Literaria Lipsiensia* retulerunt, fere seponet. Leges, quas in hoc *JCtorum*, ut dicit, *Lexico* servandas sibi præscripsit, ita se habent: Primo vitam cujusque JCti pleniore, quam vulgo solent, penicillo depinget, &, quantum fieri poterit, ingenium illius indolemque explorabit. Neque tamen acerbo dicendi genere utetur, cinerive nonnullorum & ossibus maculam adsperget. Pollicetur potius, si quis notandus, exigente id necessitate, sit, facturum se illud duce quidem veritate, at comite semper modestia, & judicio maxime peritiorum, partiumque studia aversantium. Enarrata vita, ad scripta se convertet, &, quo prodierunt ordine, illa constituet. Varia autem hic observabit. Dicet enim de pretio eorum, vel, si hoc definiri vix possit, singulorum plagulas recensebit; haud obliviscetur editionum præstantiorum; aperiet sæpiuscule occasionem, quæ hunc vel illum ingenii fœtum in lucem produxit; occupatus erit in commemorandis, quos scripta concitarunt nonnunquam, tumultibus, vel amicis saltem controversiis; subjunget, si librorum quidam rariores fuerint, præcipua illorum capita; pervolutabit reipublicæ literariæ Annales, &, ne ignoret futurus Lector, ubi de scriptis nonnullis dictum sit copiosius, ipsa diligenter loca afferet; mentio ab eo injicietur methodi atque opinionum, quas aliquis vel elegit primum ac divulgavit, vel cum paucis minimum communes habet; justis denique laudibus extollet eos, qui in Jurisprudentiæ partibus, fracta glacie, commodiorem posteris viam muniverunt. Gratissimo animo illorum Cl. Autor humanitatem agnoscet, qui nonnulla, de exteris præcipue JCtis, cum ipso aliquando communicare haud dedignabuntur. Dignus est labor, cui acclamemus: *Feliciter*.

* * *

AD NOVA ACTA ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomi V Sectio V.

VITA DEL CARDINAL LEANDRO COLLOREDO, &c.

id est,

VITA PURPURATI ROMANI, LEANDRI COLloredi, Congregationi Oratorii Romæ olim adscripti, literis mandata a PETRO MARIA PUCCETTI, C. R. Congregationis Deiparæ, & dedicata Illustrissimo & Reverendissimo Domino FABIO COLLOREDO, Archiepiscopo Luccensi, &c.

Romæ, ex typographeo Rosati & Borgiani, 1738, 4.

Plag. 18½.

Vita hæc ita fuit consignata, ut *Leandro Colloredo* superfit spes dignitatis, quæ servos Dei aliquando ad cœlites extollit. Tractatio ipsa consistit *Libris quatuor. Libro primo* enarrantur acta *Colloredi*, quæ fastigium dignitatis Cardinalitiæ præcesserunt. *Secundo* exponuntur ea, quæ ipse, Purpuratis curiæ Romanæ annumeratus, gessit memoratu digna. *Tertio* recensentur ejus heroicæ virtutes, fides, spes, & fiducia in Deo, amor erga Deum, religiosus in eundem ardor, insignis animi observantia erga S. Deiparam, Angelos, aliosque Sanctos, caritas in homines quoslibet, prudentia singularis, justitiæ colendæ fervor, magnanimitas, firmum-

 que

que pectus, temperantia, demissi animi virtus, mansuetudo & patientia, severum vitæ genus, opera precibus recitandis propria & meditatio, paupertas voluntaria, castitas virginalis, obedientia perfecta, & perseverantia fere inusitata. *Libro quarto* commemorantur ejusdem obitus, funus, & exequiæ. Additur veneratio, qua homines eum dignati fuere, ac de nonnullis dotibus singularibus, divinitus ipsi concessis, notitia
Pag. 233. exhibetur. In his dotibus referuntur aliquot prædictiones, cognitio rerum absentium & occultarum, virtus sa-
248. nandi infirmos. Adjicitur narratio de liquefactione & conservatione sanguinis, qui in corpore defuncti permansit. Huic
251. subjuncta est formula *invocationis ad S. Philippum in hora mortis*, & meditatio, cui est titulus: *Devotio Dominæ nostræ, verum ad exstinguendam pestem antidotum.* Editus fuit in lucem is, de quo diximus, Purpuratus Romanæ curiæ A. 1639, 19 Octobr. in castello Colloredo, quod situm est in amœnissimo colle prope Forum Julii inter terras reipublicæ Venetorum. Familiam hanc colunt Bohemi, norunt Suevi, honorant Itali. Patre natus fuit Marchione *Fabio*, & matre Comite
41. *Claudia*, utrisque *Colloredis*. Purpuram obtinuit ab *Innocen-*
53. *tio XI* A. 1686. A. 1705 *Clemens XI* eum jussit titulum a Basilica S. *Mariæ* trans Tiberim assumere. Obiit A. 1710, lugentibus ecclesiæ suæ viris bonis.

HARDERVICUM ANTIQUUM, OFTE BESCHRYVINGE der Stadt Harderwyck, &c. id est,

DESCRIPTIO URBIS HARDEROVICI. PARS prima, complectens vetustam & externam urbis navigationisque rationem, regimen, tribus, & civitatem, ejusque jura, immunitates, & privilegia. Pars altera, continens res memorabiliores inde ab origine urbis usque ad ætatem nostram. Autore JOANNE SCHRASSERT, Consiliario & a Secretis civitatis ejusdem. Editio altera.

Harde-

Harderovici, apud Guil. Lunterbosch & Guil. Brinkink, 1732, 4.
Alph. 2 plag. 6½.

Diligentiæ & accurationis plenum, de quo jam dicere aggredimur, Opus est. *Parte priori* exponitur de urbis nomine, fundatione, insignibus, incolarum multitudine, literis Ducis *Arnoldi* protectoriis, de pagis adjectis, de mari, quod vocatur *Zuyder-Zee*, de portis ac plateis, de vetusta S. *Nicolai* æde, de cœnobiis & xenodochiis ac orphanotrophiis, de deliberationum loco publico, de carceribus, de satrapis, de moneta, de schola urbis & Academia, de Collegio Consulum & Senatorum, de potestate procerum civitatis per curias speciales, de immunitatibus & privilegiis, nominatim uno ad *Eduardi*, Regis Angliæ, Diploma referendo, de nundinis, de jure stapulæ, ad pisces attinente, nec non de Comitibus, Principibus, & Gubernatoribus, qui privilegia Harderovicensium jurejurando suo firmarunt. Subjiciuntur hisce capitibus, maximi sane momenti, carmina aliquot, quibus Harderovicum celebratur. Harderovicum Cl. Autor putat dictum esse quasi *perfugium* (wijck) *opilionum* (harderen). Si quid divinando nobis assequi licet, oppido adhæsit nomen ex voce *wijck*, quæ sinum maris fluviique denotat, (*weil das Land daselbst dem Wasser weichet*,) & *hard*, id est, *proxime*, siquidem id proxime sinum maris fuit fundatum. Antiquissimum id est in Velovia oppidum, ordine secundum, mari australi Orientem versus adjacens. *Otto*, Comes Gelriæ & Zutphaniæ, A. 1230, 3 Id. Junii, Arnhemii dedit Diploma, quo civitati *Harderewich* concessit *annuale forum & hebdomadale, & omnem libertatem cum integritate rerum suarum*, & quidem eam nominatim, *qua civitas Zutphaniæ fruebatur*, ea tamen lege, ut Comiti, eo venienti, suppeditaret, duabus aut tribus noctibus ibi mansuro, fœnum & stramen gratis. Fecit Comes indidem mentionem matris suæ, *Richardis*, Abbatissæ Ruremundensis, Domini *Henrici de Monte*, *Frederici de Redhen*, fratris domus Teutonicorum, *Arnoldi de Dieden*, ejusque fratrum, *Friderici* & *Gerhardi*. In designanda Comitis hujus matre Genealogistæ plerumque falluntur. Nunc vero Comitem matri genuinæ restituere valebunt. Harderovicenses ab

Pag. 1.

4.

hoc *Ottone* deducunt inſigne urbis ſuæ Naſſovicum, nempe leonem aureum in area cœrulea, 14 trunculis circumvallatum. Vetuſtius enim inſigne repræſentavit *navim*. *Arnoldo*, Duci Juliacenſium, Comiti Zutphaniæ & Gelriæ, iidem in acceptis referunt immunitatem a telonio aquatico, Diplomate A. 1450
Pag. 8. munitam. *Reinaldo* ad A. 1332, & huic *Ottoni*, debent Harderovicenſes privilegium navigationis, licet termini ejus ob obſcuritatem vocis *Kenninge* ſint obſcuri. Intra terminos naviga-
12. tionis jacet villa *Hierden*, A. 1331 a *Raiualdo*, Comite Gelriæ & Zutphaniæ, ad hanc appellationem traducta, nec non *Tonſel* & *Oſter-Meben*. Quantis acceſſionibus creverit temporis ſucceſſu mare auſtrale, *Zuyder-zee* dictum, dilucide oſtendit Cl.
19. Autor. Idem demonſtrat, ſtagnum hoc haud patere communitati piſcationis accolarum, licet Hollandi id malint; ſed accolis illud jus eſſe privum, ſiquidem *Arnoldus* Dux Harderovicenſibus jurisdictionem in mare alluens ad quinque milliaria
22. Anglica conceſſerit. Momentum hoc Vir Cl. copioſiſſime exequitur. De foſſis, muris, portu, portis, templisque, non eſt, quod hic nonnihil repetamus. A. 1376 Epiſcopus Tra-
33. jectenſis, patronus parochiarum S. *Nicolai* Harderovici, inſtituit in templo illo S. *Nicolai* quatuor Canonicos, qui ſimul ſacerdotes parochiales eſſent, ut antea. *Joannes de Werneborch*, Epiſcopus Trajectenſis, illud S. *Nicolai* templum pronuntiavit fore *eccleſiam collegiatam*, ea lege, ut rectores eccleſiæ eſſent ſimul Canonici, Epiſcopo & Capitulo Trajectenſium ſubjecti. Templum S. *Mariæ*, extra oppidum ſitum, condi cœ-
35. ptum eſt A. 1415, indultu *Frederici*, Epiſcopi Trajectenſis. *Nicolaus* Cardinalis, Legatus Epiſcopi Romani per Germaniam, A. 1451 juſſit eos, qui ſacra præibant populo in ſacello S. *Mariæ*, Eccleſiaſtis Canonicis S. *Nicolai* eſſe obnoxios tanquam Vicarios ſeu Altariſtas, illisque jurejurando fidelitatem & obedientiam
41. polliceri. Cœnobitæ S. *Joannis in 's Heeren Loo* fuerunt olim illuſtribus familiis nati & Equites *Joannitici* Ordinis. Commendator ibi primus exſtitit *Gerhardus Nagel* A. 1403.
46. Circa idem tempus fratres *Hieronymiani* ac *Gregoriani* in Belgio inclaruerunt, Clerici a regula immunes, adoleſcentibus erudiendis

diendis addicti; quorum fundator fuisse traditur *Gerhardus Magnus (de Grote)*, Daventriensis, circa A. 1384. Domum fra- Pag. 47.
trum Harderovicensium primordia cepisse A. 1441, Noster ostendit. A. 1572 illa fuit direpta, & fratribus suis orbata. Posthæc studiosi literarum, inspectante Oeconomo, locum habitare cœperunt, qui ibi libero domicilio & aliis privilegiis fruuntur. Cœnobium Franciscanorum seu Minoritarum A. 1339 conditum fuit sumtibus *Eleonoræ* Anglicæ, *Reinaldo*, Duci 50.
Juliacensi, & marito, superstitis. Instituta horum copiose exposuit Cl. Autor. A. 1556 Cœnobium illud in Orphanotropheum fuit conversum. Pars Cœnobii *Augustiniani* virginalis S. *Agnetæ* cessit horto Academiæ botanico. Omittimus reliqua. Arci Ducali Harderovicensi Drossardi seu Satrapæ quondam præfuerunt, ad annum fere 1586 continuati. Jus numi cudendi 67.
Comes *Reinaldus* Nassovicus obtinuit A. 1282 a *Rudolpho Habsburgico*. *Adolphus Nassovicus* Cæsar permisit Comiti, ut officinam numi percutiendi Ruremonda transferre posset Arnhemium, seu Harderovicum. Dux Juliaci & Gelriæ *Wilhelmus* A. 1379 officinam illam transtulit Harderovicum. *Latina schola* Hardero- 69.
vicensis jam A. 1441 fuit celebris. Rector ejus *Petrus Guynellus* A. 1554 edidit *Commentarium de doctrina & arte demonstrandi*. Hanc scholam fere eversam proceres Velaviæ A. 1600 reparari decreto jusserunt, annitente inprimis 73.
Mauritio, Principe Nassovico. Hinc ei appellatio accessit *Gymnasii Nassovici*. Academiam Harderovicensem A. 1600 primores Velavienses instituerunt, ac labantem A. 1647 refecerunt, ornatioremque reddiderunt. Decretum fuit A. 1675, 24 April. ut ipsa desineret, Professoribus defunctis. Restituit eam Rex Angliæ *Wilhelmus*, gubernator Gelriæ hæreditarius. De 76.
Curatoribus & Professoribus Academiæ Harderovicensis succincte Autor commentatur. *Joannes Isaacus Pontanus*, A. 1638 81.
defunctus, polygraphum ibi egit. *Georgium Hornium*, *Cornelium Tollium*, & *Hadrianum Relandum*, nemo unus ignorat. Incompertiora sunt Diplomata, quæ Cl. Autor de rebus Hanseaticis in lucem protraxit. *Waldemari* literæ, A. 1376 eo fine datæ, ut urbibus Hanseaticis paterent commercia per terras

Pag. 137. suas, ab ipso producuntur. Ex eis ratio commercii Hanseatici Danici fere universa innotescit. Produxit æque Diploma
145. Regis Danorum, *Erici*, quo ipse A. 1316 Harderövicensibus locum in nundinis *Skanor* permisit inhabitandum, nec non aliud, anno eodem Wordingborgi in gratiam Harderovicensium
149. datum. *Waldemari* Regis Diploma, quo eorundem privilegia
164. nautica confirmata sunt A. 1326, idem exhibuit, nec minus *Eduardi*, Regis Angliæ, Diploma, Seculo XIV ineunte datum, produxit. Harderovicum A. 1229 formam urbis induisse, ex initio *Partis secundæ* intelligimus, quam, diligentissime quippe elaboratam, ac monumentis, passim insertis, illustratam, prædicabunt universi.

TRADUCTION DU TRAITE' DE L'ORATEUR de Ciceron, &c.

id est,

INTERPRETATIO GALLICA TRACTATIONIS Ciceronianæ de Oratore, cum Notis, adornata ab Abbate COLLINO.

Parisiis, 1737, 12 maj.

Alph. 1.

Plura exhibet elegantissimus hic liber, quam in rubro promittit. Interpretatio libri *Ciceroniani* dimidiam saltem partem constituit. Præfigitur Dissertatio de auxiliis eloquentiæ acquirendæ; subjunguntur autem tres Dissertationes, quæ, ex judicio Academiæ Gallicæ, pretium eloquentiæ jure meritoque reportarunt. Nihil fere non annotatione dignum hic reperitur. Præfatio, sive Dissertatio præfixa, tria continet membra. In primo commendatur studium eloquentiæ, secundum præceptiones *Aristotelis*, *Tullii*, *Quintiliani*, præcipue instituendum, judicium de libris eorundem rhetoricis interponitur, ac libri *Ciceroniani de Oratore* sistitur conspectus. In *Aristotele* accuratio, in *Cicerone* suavitas atque elegantia, in *Fabio* admirabilis, quæ conjungitur præceptis eloquentiæ, morum institutio, præcipuam mereri laudem videtur. Postremi argutias sectantes Oratores dum vituperantur, notan-

notantur, simul inter Gallos ii, qui Epigrammata magis, quam Orationes, scribere laborant, atque adeo nobilem antiquorum simplicitatem negligunt. In altero Præfationis membro lectio atque imitatio commendantur. Conjungi quippe debent præcepta, lectio, exercitatio. Præceptiones animum illustrant ac dirigunt, atque eo nos ducunt, ut cognoscamus, in quo vel perfectio consistat orationis, vel defectus. Exercitatio regulas applicat, facilitatemque scribendi ac dicendi acquirit. Lectio sensum perficit, spiritum extollit, memoriam meditationibus, numeris, expressionibus, tempore suo perquam utilibus, instruit. Ad lectionem duæ spectant observationes. Altera est, quod homines ingenio vivido ac perspicaci magis proficiant in eloquentia legendo vel audiendo excellentium atque eloquentissimorum hominum orationes, quam præceptiones rhetoricas ediscendo; altera vero, quod cavendum sit, ne voce atque actione imaginatio decepta capiatur, quodque adeo lectio magis omnino conducat, quam auditus, quia legendo accuratius quælibet repetere ac perpendere valeamus, quam audiendo. Regulæ autem, lectioni inservientes, potissimum hæ collocantur: Initio non sunt legendi nisi excellentissimi scriptores; lectio ne sit superficiaria, sed accurata potius, & cum judicio conjuncta; ne nos capiat pulchrum, quod videtur, sed quod, accuratiori examine facto, re vera manet. Membro tertio exercitationis inest ratio, sive dispositionem spectes, sive elocutionem: qua quidem occasione genera quoque causarum lustrantur. Ad dispositionem septem orationis partes requiruntur, exordium, narratio, propositio, divisio, confirmatio, refutatio, peroratio; ad elocutionem spectant puritas, perspicuitas, elegantia, electio verborum, varietas stili & conexionum, numerus, ac figuræ. Non recurrendum facile est ad locos, qui dialectici vocantur, sed meditatione propria potius standum. Quatuor autem quasi operationes ad quodvis eloquentiæ specimen requiruntur. Materia est expendenda, dividenda, comparanda, atque examinanda; literis consignandæ sunt istæ meditationes, neque ordine, neque argumentis suis, destitutæ; examinanda est isthæc orationis idea, amplificanda, emen-

emendanda; ac denique omnis oratio, ad res ac verba quod attinet, non indulgentia patris, sed severitate judicis, castiganda est ac perficienda. Attamen & hic observandum, ne quid nimis. Sunt, qui, semper limantes conscriptiones suas atque orationes, robur tandem, vigorem, & gratiam, auferunt. Ad ipsam libri *Ciceroniani* conversionem quod attinet, secutus est Noster Oratoris sui vestigia, nobilissimorum apud Athenienses hominum, *Aeschinis* ac *Demosthenis*, Orationes convertentis. *Nec converti*, ait ille, *ut interpres, sed ut orator, sententiis iisdem & earum formis, tanquam figuris, verbis ad nostram consuetudinem aptis; in quibus non verbum pro verbo necesse habui reddere, sed genus omnium verborum vimque servavi.* Ita & eruditissimus *Collinus* verba & loquendi rationes, quæ unum ac idem fere designant, interdum elegit, ubi vocabula modosque *Ciceronis* non omnino reddere valuit. Supplevit porro verba quædam formulasque connectendi, non solum ut Autoris sensum magis expediret, sed ut ordinem etiam & perspicuitatem redderet majorem. Neque minus interdum ex una *Ciceronis* sententia duas fecit, duasve contraxit in unam. In contextu autem Latino secutus est editionem *Verburgianam* anni 1724. Versiones Gallicas consulere non potuit, cum hæc omnium sit hujus libelli prima. Unicuique *Capiti* limatissimas Notas subjunxit. Ex quibus sequentia excerpsisse non pigebit. Differentia est inter Oratorem *Ciceronis* ac librum de Oratore. In hoc *Cicero* omnes partes Rhetoricæ comprehendit, & forma dialogica res suas proponit; in illo contra quærit solum, quæ sit idea eloquentiæ perfectæ, & quæ sint qualitates necessariæ ad formandum Oratorem perfectum. Premit autem vestigia *Platonis*, hujus ad doctrinam de ideis quod attinet. Tractat Philosophus ideas in *Parmenide*, in *Timæo*, ac *Lib. X de Republ.*; confirmat ibi, quod vera scientia non spectet res singulares, visui subjectas, mutabiles, ac pereuntes, sed formas materiæ expertes, immutabiles, æternas, ad quas veluti unaquæque res fuerit creata. Ita & *Cicero* non adhæret uniuscujusque summi Oratoris eloquentiæ, sed ideæ potius de eloquentia perfecta. Hac Noster occasione ideas *Platonis* fusius

fusius exponit, *Augustino* potissimum præeunte, cujus ex adjectis locis concludit, 1) ideas esse æternas & immutabiles; 2) esse exemplaria & archetypos uniuscujusque rei; 3) esse in intelligentia divina; 4) Deum condidisse res omnes ad formas istas æternas; 5) ideas esse admodum diversas a perceptionibus, quas nos indidem habemus, non posse reperiri nisi in Deo, qui fons est illarum, qui spiritus omnes illustrat, quique suprema est atque immutabilis veritas, ac demum 6), omnes ideas nostras peculiares non esse nisi perceptiones & participationes, effectas per actionem idearum divinarum in intelligentiam nostram. Non potest asseri, quod sibi quisquam ipse det ideas suas, vel quod accipiat eas ab aliis hominibus. Ratione quippe mortalium sunt mutabiles, incertæ, subjectæque erroribus. Possunt alii verba facere ad aliquem erudiendum, sed hic non debet acquiescere in eorundem doctrina, nisi quoad reperit, eorum sermones esse conformes magistri interioris nostri, in animo residentis, effato. Atque illa ratio nostra, superior quasi omnibus aliis rationibus finitis atque imperfectis, communicat se omni tempore, omnibusque locis, cum omnibus quidem spiritibus, qui dociles eam atque attenti consulunt. Duæ autem quasi viæ sunt ad alios convincendos ac persuadendos, aperta prior, tecta posterior. Simplex illa Philosophorum est; hæc autem pondere atque ornatu gavisa Oratorum. Philosophica docendi ratio ordine quasi fixo veritates proponit, perque singulas propositiones spiritum ducit, donec omnino sit convictus, ipsique satisfactum. Non adhibet illa vocabulum aliquod obscurum aut ambiguum, ni definitum unumquodque fuerit atque explicatum, nec principiis nititur, nisi evidentibus ac perspicuis. Hanc ipsam supponit Oratoria, neque parum tamen ab illa ipsa differt. Accommodat se simul ad mores & animorum inclinationes, atque omnino præjudicatas hominum sententias, ad quos ejusmodi verba fiunt; animi excitat motus; circuitionibus utitur, gratiis, figuris, ad animos auditorum quasi expugnandos & capiendos. Tacemus reliquas, quas larga manu adjectas videmus, elegantissimas observationes. Attrahunt quippe ani-

mum nostrum, quanquam jam iterum editæ, elegantissimæ Orationes Academiæ Gallicæ, calculum quæ communi consensu meruerunt. Prima confirmat, justitiam & veritatem firmissima esse solii regii fundamenta, ad ductum *Proverb. XXIX, 14.* Exordium illius originem regnorum a malitia mortalium ac depravatione derivat, Reges vicarios Dei constituit, atque indidem prono alveo ipsum propositum derivat. Ipsa tractatio, sanctissimarum passim literarum effatis stabilita atque illustrata, laudabilem ordinem commendat, difficiles illarum virtutum in aula progressiones describit, atque ad rem ipsam corroborandam illustrandamque idonea maxime colligit argumenta; neque etiam exempla, sacra præsertim, omittit eorum Principum, qui, laudabilibus ejusmodi virtutibus destituti, in suam se ipsos præcipites dedere perniciem. Conclusio demum precibus fit, ad Jesum Christum directis, singulatim pro Rege Christianissimo, ejusdemque feliciori imperio. Altera Oratio tractat necessitatem cognoscendi religionem atque exercendi, ad ductum *Eccles. Cap. ult. comm. 13.* Ubi exordium ducitur a propositione, plausu & consensu per se digna, hominem esse natum ad veritatem cognoscendam, & ad felicitatem amplectendam. Ipsa vero confirmatio ostendit, generalem humani generis esse corruptionem, neque sufficere rationem vel ad hanc plenius perspiciendam, vel avertendam; quippe, cum hæc potius in errores nos ducat, & in perniciem præcipitet, hinc ad divinam patefactionem confugiendum esse, ubi omnia, quæ ad salutem, quæ ad reconciliationem, pertinent, inveniamus. Atque illæ ipsæ sunt utilitates, quas exhibet nobis ac propinat religio, dignæ prorsus, quæ accuratius pervestigentur & cognoscantur. Sed non sufficit, nosse, exercitium pariter accedat, necesse est. Id quod exacte demonstrat Cel. Autor, atque ex Historia sacra illustrat, hortatur deinceps, reprehendit, solatur, ac, precibus demum ad Servatorem O. M. directis, concludit. Tertiæ atque ultimæ Orationis argumentum est, quod nequeant Reges laudabiliter regnare, nisi officia sua erga Deum atque alios homines probe norint, secundum doctrinas, quas filio *Carolus M.* dedit, ac pronepoti *Ludovicus M.*

vicus M. & secundum verba *Davidis Ps. II: Et nunc Reges intelligite, erudimini, qui judicatis terram.* Quod quidem pari, ac cetera, soliditate atque elegantia exponitur.

Probe von theologisch-philologischen Anmerckungen über verschiedene Stellen der Heil. Schrifft, ꝛc.

hoc est,

SPECIMEN THEOLOGICARUM ÆQUE ac philologicarum Annotationum in diversos sacri Codicis locos, & alias gravioris momenti causas, editarum ab Autore JOANNE RUDOLPHO FISCHERO, V. D. M. olim Ecclesiaste Helveticarum coloniarum Brandenburgi, Lunaviæ, Brunsbergi, & Cagari.

Tiguri, apud Heideggerum & Socios, 1739, 8.

Alph. 1 plag. 15.

Vir Pl. Reverendus, qui Bernæ agit, seduliqueBibliorum investigatoris personam sustinet, hoc specimine in lucem edito experiri voluit, quid sinceri veritatisque amantes & intelligentes viri de destinatione hac sua sentirent. Promulsidem hic apponit. Pleniores dapes adhuc conditas servat. Has quoque appositurum sese pollicetur, simul ac judices id flagitaverint, candorem professi. Fasciculus hic *sex* complectitur *Partes*, seu *Sectiones*, Indicibus subjunctis conclusas. Singulis *Sectionibus* formulam Dedicationis præmisit. Controversias haud movet, nec attingit. Fontes laudat, librisque probatissimis identidem ad sua comprobanda utitur. En specimina aliquot, ex specimine decerpta! Orditur Autor Doctiss. ab expositione dicti illius *Jesaiani III, 8*, quod ita cum Cel. *Alberto Schultens* interpretatur: *Omnino utrinque casum minatur Hierosolyma, & Inda procidit. Certe lingua ipsorum* (Judæorum), *& arduæ molitiones eorundem, ingenti conatu susceptæ ac repetitæ* (מעלליהם), *tendunt contra Jehovam eo ipso, dum acerrima obstrigillatione lædunt uruntque oculos gloriæ ejus* (למרות עני כבודו). Videtur Pag. 11.

detur

detur ipsi metaphora in voce מרה latere, desumta a flagello in
oculos & os incusso. *Campegius Vitringa* locum de conditione
Judæorum, obsidionem *Nebucadnezarenam* antegressa, expo-
suit. Respondet Autor ad argumenta summi post fata viri, ac
pronuntiatum *Jesaiæ* ad statum eorum, qui præcessit postre-
mum Hierosolymæ excidium, accommodate trahit. Per *ocu-
los Jehovæ* intelligit *Spiritum Sanctum*, ac sese munit septem il-
lis oculis, quos memorant *Zacharias IV, 10*, & *Joannes Apoc. V, 6.*
Expendendam Autori relinquimus sententiam eorum, qui *ocu-
los Jehovæ* de *Messia* exponunt. Ipse enim vocatur *oculus Israe-
lis*, *facies Jehovæ*, &c. ipsique tribuuntur oculi, facibus igni-
Pag. 25. vomis simillimi. Autor egregie delineat statum Palæstinæ &
Judæorum, excidio Hierosolymitano proximum, funestissi-
mum quippe, vitiisque coopertum. Accedit deinde ad illu-
strandum locum *Jer. LIII, 8*, ac solide monstrat, pronuntiatum
id את־דורו מי ישוחח ita reddendum esse: *quis genus illud
hominum, quod Messiæ ætate Palæstinam incolit, cogitando &
enarrando assequetur*, nefarium quippe & flagitiosissimum?
39. Favent huic sententiæ contextus orationis, voces, & consen-
sus *Joannis Lightfooti* ac *Baueri*. Voci דור certe haud inest
notio *vitæ*, ejusque *perpetuo duraturæ*. Hæc enim distin-
41. ctius significari solet *Jes. IX, 5, LIII, 10*, &c. De gente Judai-
ca, paulo ante postremum excidium pessima, vox דור adhi-
betur *Devt. XXXII, 20*. Eam fore scelestissimam ante adven-
tum Messiæ instantem, ipsi docent Judæorum doctores in *So-
tah Cap. 9 §. 1*, & in *Gemara Sanhedrin Cap. 2 §. 28*, ac in *Bre-
schit rabba ad Gen. XXIV, 67*. Respondet Autor ad objectio-
44. nes, quæ huic expositioni queunt opponi. Tum ostendit,
ritum מריעה, *lacerationis præputii*, antiquiorem esse temporibus
Apostolorum, atque *Frischmuthi Russii*que opinionem repudiat,
ratus, eam semper circumcisioni fuisse adjunctam, ideoque
provocans ad doctores Talmudicos, & negans, ritum פריעה
oppositum esse ἐπισπασμῷ. Credit, ritum *Priah* jam a Si-
50. chemitis fuisse adhibitum, ob *Gen. XXXIV, 25*. Hinc ratio-
nem exquirit, cur circumcisio in diem octavam fuerit collo-
cata & fixa, *Antonii Bynæi* verba refutans, & ad Ill. *Chri-
stiani*

stiani Wolfii scita decurrens, Dei decreta sapientissimis inniti rationibus, docentis. *Spencerus* & *Celsus* empæcta *Wolfio* præluserunt in hoc momento. Consensit D. *Kirchmayerus*. Ipse Pag. 55.
sic rationes suas putat Autor. Baptismum esse momentum resurrectionis Jesu, docet ex *Rom. VI, 4*, ratus, Baptismum esse circumcisioni substitutum, ob *Rom. VI, 4-6*, & *Col. II, 11, 12*, ac 61.
Justini Martyris, nec non *Epiphanii*, testimonia. Octavam circumcisionis diem affigit ad octavam diem, qua Jesus revixit e mortuis, fultus consensu *Jo. Cocceji* & *Kirchmayeri*, inprimis 64.
vero *Justini Martyris* in *Dialogo cum Tryphone pag. 201.* Unum restat, ut mos ille supputandi dies, & initium supputationis, comprobetur exemplis, e sacro Codice depromtis. Novimus enim, diem illius resurrectionis appellari *primum sabbatorum*, nec adhuc producta esse exempla, in quibus ille vocetur octavus. Posthæc circumcisionis origines ad *Abrahamum* 73.
revocandas ostendit, ac *Spenceri* argumenta, qui eas ab Ægyptiis deduxit, refellit. Locum *Jer. IX, 25, 26*, solide exponit, 76.
& adversus *Spencerum* vindicat, credens cum *Campegio Vitringa*, קצוצי פאה esse Arabas, qui capillitium in orbem circa caput æquabiliter in honorem solis totonderint. Addere hæc nobis liceat, voci פאה subesse significatum *lineæ, quæ limitem constituit*, ac vocem קצץ notare *truncationem in partibus extremis*. Unde videtur consequi, eos significari, quorum limes regionis imminutus, & ad angustiora redactus est. Videntur designati esse Hagaræi, quorum limites a Gaditis, Rubenitis, & Manassitis, fuerant in arctiora coerciti, *1 Chron. V, 10 seq.* *Sanchoniathonis* historiam Autor reputat pro genuina. 83.
Præputium vocari *probrum Ægypti Jos. V, 9*, probabilissime contendit. *Spencerum* non serio egisse, sed lusisse, & aliis il- 106.
lusisse, in originibus rituum sacrorum definiendis, sibi persuadet. Hinc progreditur ad locum *Jesaiæ XXIV, 5*, ubi de Judæis traditur: הפרו ברית עולם, ratus, Judæos reprehendi, qui, regnante *Antiocho Epiphane* & urgente, fœdus 111.
circumcisionis migraverint ac dereliquerint, ob *Macc. I, 16, 51.* Circumcisio certe fuit signum fœderis periodici, cujus exitus ac finis hominem latuit, *Gen. XVII, 13*, *Exod. XXXI, 16*, *Levit.*

 XXIV, 8,

XXIV, *8*, &c. Conjectat cum *Stephano le Moyne*, pudendorum consecrationem, inter gentes varias adhibitam, profluxisse ex ritu circumcisionis. Tum deflectit ad locum difficillimum *Jes. LXV*, *20*, illustrandum. Ponit ipse, inibi mentionem fieri de statu regni gratiæ postremo. *Hobeiselii* sententiam, qui, regnum gloriæ indidem designari per allegoriam, sibi persuaserat, impugnans. Credit potius, feliciora Chiliasmi subtilioris fata ibi promitti, ac Judæis, ad Christum magnam partem tunc deductis, instare possessionem Palæstinæ. Ni apud *Jesaiam* vaticinia accurate separentur, ac diligentissime in initia vaticinii cujusque novi inquiratur, expositiones probabilissimæ haud inveniantur. Pl. Rev. Autor deinde naturam Chiliasmi, a *Coccejo* & *Vitringa* approbati, exponit, & ab ea omnem inconvenientiæ suspicionem removet. Chiliasmum Cerinthi ac Judaicum repudiat. Ex verbis: *Peccator*, *centum annos natus*, ac identidem emendationem sui differens, *beneficiis Dei privabi-*
127. *tur*, colligit, pœnitentiam seram vix esse salutarem. Omittimus reliqua, festinantes ad Autoris *Abrahamum*, qui *diem il-*
132. *lum Jesu* vidit, ac ideo lætitia exiluit, *Jo. VIII*, *56*. *Lampii* opinionem aversabatur ipse olim, quam tamen posthæc propugnavit. *Heumannianas* objectiones amoliri studet. Tandem vero sententiam Cel. *Heumanni* cum opinione *Lampiana* conjungit. Id certe inficiari haud licet, *diem Messiæ* esse natalem ejus, idque, quod inde ad excidium Hierosolymitanum decucurrit, tempus. Adde, quod *Abrahamus* dicitur non *videre*, sed *vidisse*, *diem* Christi, lætitiæ quippe argumentum. Vidit *Abrahamus virum Jehovam Gen. XVIII*, *1*, *2*, *14*, *18*, accepit ex ejus ore promissionem peramplam, eamque & incarnationis Messiæ ex ejus progenie indicem, & progeniei per Messiam beandæ testem, *v. 18*, *19*. Redimus nunc ad Autorem, qui inter hæc cœpit Ecclesiæ Bargensi præesse doctrina, & exemplo prælucere
151. virtutum. Expromit ipse cogitata sua de modo, quo e conscientiis prægravatis confessio peccatorum salutaris per ecclesiasten elici possit. Quo minus homines, mentibus prægravatis præditi, ecclesiastæ stimulos peccati gravioris, olim admissi, aperiant, impedimento esse solet morositas & infrequentia aditus

tus ecclesiastarum; candoris in eis ac taciturnitatis defectus, inprimis metus vilipendii ac probri. Differit de sigillo con- Pag. 172.
fessionis Autor ex ecclesiæ primæ Christianæ usu, additque summam Edicti, a Rege Borussorum gloriosissimo A. 1718 promulgati, ac Constitutionem pagi Bernensis, A. 1675 editam, ad hos corymbos referendam. Monet salubriter, uxoribus eccle- 176.
siastarum abdenda haud esse prodenda, constitutionibus magistratuum illud confessionis sigillum esse firmandum, & ecclesiastarum esse, munus gravissimum, ipsis demandatum, solicite obire, ac eo sanctis cum horroribus fungi. Disquirit posthæc rationes, cur Jesus e synagogis Judaicis per proscriptionem publicam haud fuerit unquam ejectus. Acquiescit vero in eo, 197.
quod Jesus, quo minus Judæi eo usque sævierint, omnipotenti sua vi providerit. Hinc ad scopum *Pauli*, in *Epistola ad Galatas* latentem, sese accingit eruendum. Evangelico-Lu- 219.
theranos appellat *fratres* ex animo, ac Cel. *Jæchero*, fraternitati illi minus faventi, iniquiorem se præbere haud veretur. Scopum 221.
illum collocat in dissuadendo Christianis Syncretismo cum Judæis, qui, plus œconomiæ *Mosaicæ*, quam reformatori Jesu, dandum esse, profitebantur. Investigat deinceps fontes depravati *operis operati*, in ipsa Protestantium Ecclesia passim gliscentis. Adjungit mantissam de causa multiplicium ac magnarum tem- 228.
pestatum, quæ A. 1733 Helvetiam præcipue afflixerunt. Tum vero vindicias exhibet instantis vel futuræ Judæorum universa- 245.
lis ad Jesum aggregationis ex *Rom. XI* adversus τὸν πάνυ *Joannem Christophorum Wolfium*. Edisserit Edicta Regum Bo- 249.
russicorum de precibus Judæorum, quæ inchoantur a voce *Alenu*. Conversionem Judæorum ad Christum, successu tractuque temporis in dies peragendam, largiuntur Theologi omnes. Noster eis accedit, qui, numerosam instare ante diem orbis ultimum Judæorum conversionem, eamque pæne univer- 269.
salem, tradunt. Defendit gratiam Dei particularem, largiendam ei, si exuberantem designet. Qui, abjecto partium studio, comparant utramque hypothesin ad illud *Rom. Caput*, levi negotio comprehendent, ab utra stet veritas, & utra sit excellentior, regnoque Christi accommodatior. Nollemus, si quid

expetere

Pag. 304. expetere licet, res hæc in controverſiam fuiſſet vocata. In
loco *Luc. XVI, 28*, indicari illuſtriorem Judæorum ad Jeſum aggregationem,
videtur paulo obſcurius, ni ſeptem periodos
Coccejanas admiſeris. Credit Noſter, Judæos reſipiſcentes
tandem maxima ex parte in Cananæam redituros, ob *Deut.*
308. *XXXII, 43, Jer. XXXI, 23, 24, Ezech. XXXVI, 24, 33, 35,*
XXXVII, 25, 26, Amos IX, 14, 15. Stupet ad Cl. *Schættgenii* ſen-
tentiam, ad *Matth. XI, 13*, propoſitam in *Horis*, eamque jugu-
313. lare contendit. Expoſitionem exhibet *Capitis Ezech. XXXVII.*
341. Inquirit Autor poſthæc, an vaticinium, *Ezech. XXXVI* per-
ſcriptum, jam fuerit impletum; id quod inficiatur, ratus, il-
luſtrem Judæorum, eamque ſperandam, ad Jeſum aggre-
gationem ibi ſimul ſignificari. An in Verbis *Ezech. XXXVI,*
26, hyſterologia lateat, quærit, & negantem amplectitur ſenten-
350. tiam. De emphaſi loquentis perſonæ primæ in *Ezech. XXXVI,*
22-37, diſſerit deinde, idem argumentum pertractans. Septem
362. diebus feſti tabernaculorum indicari putat ſeptem periodos
Chriſtocratiæ. Cel. *Heumannum, Capelli* cauſam adverſus *Bux-*
365. *torſianos* tuitum, faſtidit, ac refellere ſtudet. Exponit diffe-
rentiam vocum, *Ezechieli* tritarum *Cap. XXXVI v. 27*, תורות
משפטים, חקים. Logicam naturalem renatorum præ-
386. fert Logicæ artificiali irregenitorum. In loco *1 Tim. I,*
16, putat deſignari *Paulum*, ultimæ Judæorum, ejusque illu-
ſtrioris, converſionis ad Jeſum exemplar & typum, *Venemæ* ex-
394. plicatione adductus. *Paulus* enim emendationem ſui vocat ibi
ὑποτύπωσιν τῶν μελλόντων πιστεύειν ἐπὶ Χριστῷ εἰς ζωὴν αἰώ-
401. *νιον.* Voci *μέλλειν*, *Vigerum* ſecutus, ſtatuit ineſſe volunta-
410. tem deſiderii plenam & votum anxium. *Werenfelſio* & Cel.
C. A. Heumanno, Coccejanorum opinionibus minus amico, mi-
natur ſcriptum quoddam antitheticum. Tandem accingit ſeſe
ad *Deut. XXIX, 18*, exponendum congruenter Cel. *Schultenſio*,
hunc quidem in modum: *propterea quod conſumitur irriguus*
cum ſitiente, id eſt, juſtus æque ac injuſtus perit, & ad nihilum
redigitur. Atheorum cantilena hæc eſt, quam merito refel-
lit Noſter. Digna eſt hæc annotatio, quæ diligenter expen-
datur, ut pateſcat, *Moſen* in Epicuræiſmo evellendo ibi deſu-
dare.

dare. Hinc ostendit, quomodo exponendus sit locus *Jesaiæ* Pag. 479.
XI, 3, & qua ratione hoc *Caput* cum priori sit copulandum.
Porro transit ad locum *Thren. I, 12*, enodandum, Cel. *Schul-* 486.
tensii sententiæ innixus. Addit R. *Is. Abarbanelis* cogitata de
Israelitarum piaculis ex ejus Præfatione ad *Leviticum*, quæ fa-
vent opinioni Judaicæ de merito operum. Subjunxit suam 513.
hisce prælectionem literariam, habitam speciminis loco pro ca-
thedra Eloquentiæ & Historiarum Bernensi rite consequenda,
ad inscriptionem Wettingensem: *Deæ Isidi templum a solo L. Anusius Magianus de suo posuit vir Aquensis B. ad cujus templi ornamenta Alpinia Alpinula conjunx et Peregrina filia - - X. C. dederunt L. D. D. Vicanorum.* In annotationibus edisserit hi-
storiam discessus sui ex terris Brandeburgicis in Helvetiam. Ad- 538.
didit Constitutiones Tigurinorum & Bernensium, quantum attinet ad candidatos, ministerii ecclesiastici causa exspectantes, re ipsa consecratos, seu ordinatos. In calce Opusculi apparet *Nicolai Brunneri* Epistola ad Autorem de typica *Pauli* conversione, teste illustrioris Judæorum ad doctrinam Jesu evocandorum conversionis. Claudit illud index tractationum & materiarum, additionum aliquot mantissa, & sphalmatum emendatio. Controversias haud omnes procul esse habitas ab hoc specimine, ostendimus. Spes illustrioris Judæorum conversionis utramque fere hic facit paginam. Magnificus ac S. Venerandus *Marpergerus* noster amplissimis justisque elogiis ubique condecoratur. In una pagina sæpius tria leguntur scripta, aliud infra aliud collocata. *Coccejanorum* adversarii passim vapulant. Cel. *Schultensii* sententiis vela submittuntur. *Heumanno, Schœttgenio, & Jæchero*, Viris Celeberrimis, dica passim impingitur. Multa momenta præstantissima hic solide edisseruntur. Nostrum est, speciminis uberiorem messem exspectare, & Autori præstantissimo ea, quæ pacem, concordiam, & soliditatem, atque mentium emendationem, spectant, ex animo gratulari.

Unverwerffliche Spuren von der alten Davidischen Singkunst, &c.

hoc est,

VESTIGIA VETERIS MUSICÆ DAVIDICÆ minus rejicienda, secundum voces suas distincte diversas, tonos, notas, moderationem ordinis, seu numeros, & repetitiones, exemplo uno, speciminis loco, demonstrata, una cum disquisitione Dialogorum musicorum, & isagoge solida ad accuratam Psalmorum divisionem, descripta a M. JOANNE CHRISTOPHORO SPEIDEL, Superintendente ac Ecclesiaste Waiblingensium.

Stutgardiæ, apud Metzlerum & Erhardtum, 1740, 4.
Plag. 6½.

Edidit Pl. Rev. Autor jam *Horologium Schickardi*, annotationibus illustratum, & libellos alios. In præsens sese ad rem difficillimam accinxit eruendam, notitiæque restituendam. Perierunt enim notæ Ebræorum musicæ, si *Suidæ* fides, *Arcadio* imperante. Notas Græcorum & Latinorum musicas quondam constitisse e literis quibusdam Græcis, quæ vocibus odæ fuerunt superscriptæ, proxime Cel. *Harenbergius* docebit. Ex instituto Phœnicum ultimo hunc defluxisse morem, fit verosimile. Accentus Ebræorum metricos & vocales huic scopo inserviisse quondam, Autor conjectat, addens, accentus prosaicos ob sententias, & modulationem lectoris, determinandas fuisse adjectas. Orientales certe lectionem copulant modulationi in hanc usque diem. In Odis *Davidicis* modo universos cantores, modo hunc & illum solum, cantasse, variasque inde cantantium vicissitudines prodiisse, jam *Dorscheus Pent. Disp. II* §. *4 pag. 70* suspicatus fuit ex meditatione *Psalmi secundi.* Exemplis variorum *Psalmorum* idem confirmavit Autor, adeo, ut dubitationi vix supersit locus. Vocalium differentias inserviisse designandis tonorum differentiis, conjicit, & schema hujus opinionis in calce Opusculi exhibet. Dialogi hymnici certe indicant cantores vicissim solosque canentes. Ubi unus loquitur in Odis, verisimile est, quendam cecinisse solum. Ubi plures

plures inducuntur loquentes, ibi plures ceciniſſe idem ſunt exiſtimandi. Perſonarum loquentium diverſitas & oppoſitio in Odis indubie deſignat choros oppoſitos, vel unum alterumque per ſucceſſiones ſolum cantantem. Autor exhibuit eam diverſitatem per ſingulos & univerſos *Pſalmos Davidicos*. De inſtrumentis muſicis dedit paucula, curatius poſthæc edifferenda. Pag. 37. De notis Ebræorum muſicis pronuntiandum videtur ex analogia moris Græcorum & primæ eccleſiæ Chriſtianæ. Reſtant enim Hymni *Davidici* ex Seculo nono, notis muſicis vetuſtis inſigniti, quæ lineis ſunt ſuperſcriptæ. Reſtant præterea nonnulla, huc referenda, apud *Ptolemæum*. Hinc conjectura Autoris ad magnum evehitur probabilitatis gradum. Expendendum eſt Pl. Rev. Autori, an accentus metrici profluxerint ex literis Samaritanis, ſeu Phœniciis, Græcarum matribus. Si literas numorum & MStorum Græcorum vetuſtiſſimorum contulerit cum figuris accentuum metricorum, ipſe facile ex convenientia vel diſconvenientia judicabit, vocaleſne ſolæ, an ſimul conſonantes, ſeu hæ ſolæ, ſuſtinuerint apud Ebræos vicem notarum muſicarum.

IL PRIVILEGIO DELL' ESENZIONE ED IMMEDIATA Soggezione alla S. Sede Apoſtolica, &c.

id eſt,

PRIVILEGIUM EXEMTIONIS ET IMMEDIATÆ ſubjectionis ſub Sede Apoſtolica, quo gaudent Monachi Benedictini Monaſterii S. Roſaliæ intra urbem Siciliæ Panormum, oppoſitum abuſui Parochorum ad S. Joannis Tartarorum, contendentium inibi Sacramentum extremæ unctionis adminiſtrare, adſpergere ipſorum cadavera, ac quartam funeralem vi injecta requirere. Tractatio apologetica Sacerdotis ac Theologiæ Doctoris JOSEPHI DI MICELI, Panormitani, Protonotarii Apoſtolici, & Confeſſoris ejusdem Cœnobii ordinarii, inſcripta CLEMENTI XI.

Romæ, ex typographeo Bernabi, 1718, 4.
Plag. 14.

Ii, qui animarum curam agunt, Paſtores Panormitani noluerant ſibi eripi homines Cœnobii S. *Roſaliæ*, licet *Urbanus VIII* hos privilegio quodam ab illorum ſolicitudine voluiſſet ſecretos & exemtos, ac ipſe Pontifex *Clemens XI* idem privilegium confirmaſſet. Expoſuit itaque Rev. Autor cauſam & jura Cœnobii ſui *Clementi XI*, ac adeo omnia ſcita & pronuntiata ſua ſanctionibus Pontificiis, ſacrarum Congregationum decretis, celebriorumque doctorum, qui ſolidis rationibus fuerant uſi, monumentis, firmavit, ut non ſolum cauſam pro juribus Monaſterii S. *Roſaliæ* contra Parochos tuendis dixerit, ſed etiam privilegia cunctorum Monaſteriorum regularium ſolidisſimis muniverit argumentis, Canonumque Profeſſoribus operam ſuam reddiderit profuturam & ſalubrem. Pæne omiſiſſemus de hoc Opuſculo dicere, niſi Anonymus illud ſcripto, A. 1719 Romæ evulgato, refellere, ac ipſe Ven. *Joſephus de Miceli*, nunc Abbas S. *Dominicæ* Montis Dei, id ipſum A. 1742 Apologia nova, Patavii edita, confutare, ſtuduiſſet. *Capitibus XIII* tractatio, de privilegio exemtionis *Roſalianæ* conſcripta, comprehenditur. *Primo* iſagogen præmiſit Autor; *ſecundo* de origine privilegiorum S. *Roſaliæ* Monaſterii expoſuit; *tertio* egit, de communione privilegiorum, quibus gaudent Monachi Benedictini; *quarto* oſtendit, Regulares Monachos, jurisdictione ordinarii Epiſcopi liberos, ſolique Sedi Romanæ obnoxios, eſſe; *quinto* docuit, unctionem extremam ipſis Regularibus infirmis impertiri a fratribus Ordinis, non a Parocho; *ſexto* monſtravit, non Parochi, ſed Confeſſoris ordinarii, eſſe, Monachis unctionem impertire extremam; *ſeptimo* negavit, Parocho eſſe jus adſpergendi Monachorum cadavera; *octavo* quæſivit, utrius ſit eductio funeris, ſi quis Cœnobitarum in templo alio ſepeliatur; *nono* quæſivit, utrius ſit porrigere adſpergillum, Epiſcopo Monaſterium intrante; *decimo* docuit, quartam funeris in ſepultura Monachorum non ad Parochum, ſed ad Confeſſionarium Monaſterii, eſſe referendam; *undecimo* oſtendit, Monachos, Epiſcopo ordinario ſubje-

subjectos, gaudere Ordinis sui privilegiis, nec, quod *duodecimo* contendit, petitioni Monachorum obstare vel usum contrarium, vel præscriptionem ullam; *decimo tertio* docuit, quanto officio Pastores sint ad custodiendam Monachorum regularium salutem obstricti, & quanta sit culpa Parochorum, qui jurisdictionem Confessionariorum usurpant. Tandem *quarto & decimo Capite* coronidem Apologiæ imponit. Monasterium, S. *Rosaliæ* consecratum, Panormi in civitate A. 1634 fuit fundatum, & ab *Urbano VIII* confirmatum. Incunabula illud debet pietati D. Pag. 2.
Margaretæ de Carretto & Barresi, ex Comitibus *Racalbutentibus* natæ, cujus ætas incidit in tempus, quo *Rosaliæ* reliquias invenerunt homines, quibus salutem Siciliæ & pestis finem attribuerunt ipsi. Demandavit tradiditque *Margareta* curam fundationis fratri suo *Alderano*, qui, Romæ pedibus *Urbani VIII* advolutus, literas bullatas, quibus fundatio continetur & confirmata est, impetravit. Perfectum fuit tandem Monasterium A. 1675, 21 Nov. quo illud fuit solenniter inauguratum, Ordinique Benedictino commissum. A. 1711 cœpit illud privilegio exemtionis uti, cum Parochus S. *Joannis* Tartarorum non quartam cerarum funeralium, sed omnes, sibi vindicare aggressus fuit. Hic litis fons est, hæc controversiæ origo. A. 1717 detulerunt causam suam ad Pontificem Romanum. Parochus vero, possessionem & præscriptionem causatus, acquiescere noluit. Quam ob rem controversia nondum est diremta. Apologeta nititur privilegiis specialibus & generalibus, cum Cœnobii sui, tum Ordinis, quæ exhibet. Privilegio *Urbani VIII* inserta est clausula, *sine tamen alicujus præjudicio erigas*. Hanc Parochus urget. Opponit vero Noster, hanc frustra urgeri, 17.
& privilegia Ordinis Benedictini, quæ exhibet & significat, Cœnobiis Benedictinorum communia esse universis. Confugit speciatim ad privilegium *Pauli III*, A. 1537 datum, & literas 20.
bullatas *Eugenii IV*, A. 1434 evulgatas. Nec eorum omittit quidquam, quæ ex Jure Canonico & monastico Benedictino vel generatim, vel speciatim, decerpere, suisque usibus poterat adhibere. Quamprimum reliqua hujus controversiæ scripta

ad nos pervenerint, pleniorem ex eis notitiam, quantum scopus noster permittit, cum Lectore sumus communicaturi.

JOANNIS HEYNII SPECIMEN COMETOLOGIÆ sacræ, duabus Dissertationibus propositum, quarum altera de Diluvio per Cometam orbi inducto, altera de præludio judicii extremi, orbi per Cometas exhibendo, agit.

Lipsiæ, ex officina Langenheimiana, 1742, 4.
Plag. 9.

Autori, qui Palæo-Brandeburgico Gymnasio præest, placuit desideriis exterorum satisfacere hac Commentatione, qua probabilissime ostendere, originem funestissimi, ejusque universalis, diluvii Cometæ deberi, eidemque contributum
Pag. 2. iri orbis ultimi incendium stragemque, instituit. Deistæ clamant, orbem terrarum undis suis haud ita involvi submergique potuisse, ut superficies ambitusque omnis eam sentire debuerit
4. inundationem. Notio, quam veteres animis suis de aquis supracœlestibus informarunt, hic haud venit in censum. Ex nubibus, eisque densissimis, tantum aquæ defluere haud potuit, quantum ad cooperiendos montes universos sufficit, siquidem exstant montes, ad duo milliaria Germanica in aerem evecti.
8. Aquas vi sua e cavernis terræ prodiisse, negat Cl. Autor, siquidem ea ad centrum telluris tendit. Cometas pro corporibus cœlestibus, planetarum haud absimilibus naturæ, reputat.
10. Ipsos in ellipsibus circa solem ferri, adjungit. *Neutonus* certe & *Rostius* ex phænomenis Cometarum hanc sententiam firmarunt. Addit hæc: *Terra gaudet orbita quadam, quam Cometa, qui ipsa propius ad solem accedit, bis secat, duo efficiens compita,* seu nodos. Inde colligit, fieri posse, ut Cometa & terra sibi invicem possint occurrere. Contigisse vero hunc concursum, ac diluvium inde exstitisse, probabilissimis porro
13. demonstrat argumentis. Cometam, qui anno 1680 exeunte apparuit, a *Neutono* & *Hallejo* curate spectatum fuisse, constat. Uterque observavit orbitam ejus, eamque tantam esse ostendit,
ut

ut annis 557$\frac{1}{2}$ demum absolvatur. Ignis & calor Cometæ
magnus indubie vaporem vegrandem, quo circumdatur, effi-
cit. Septies itaque Cometa idem inde a diluvii ætate appa-
ruit, si ad annos illos 557$\frac{1}{2}$ respicimus. Tres postremos hu-
jus apparitionis eventus respondent calculo. Veri itaque est Pag. 15.
simile, eventus eosdem eadem lege quoque antea exstitisse.
Videtur hinc successu temporis firmitas Chronologiæ esse spe-
randa. Originem vero diluvii cometicum Cl. Autor ita ex- 17.
ponit: *Celerrimo motu Cometa non minus circumvolvitur, quam
terra. Resultans inde factus, quamvis obliquus esset, utraque
tantum atmosphæra concussa, vehementissimus fuit. Aperire er-
go cavernas abyssi* Gen. VII, 11, *potuit, atque aquas inde ex-
pellere subterraneas, quæ, receptaculis suis aere cometico denuo
impletis, supra terram potuerunt persistere. Cometa, solis igne
calefactus, exæstuat vaporem aquosum densissimum copiosissimum-
que. Terra autem vicina facta illius atmosphæræ immersa est.
Habemus ergo copiosissimum imbrem sufficientemque, ex cœli ca-
taractis delapsum,* Gen. VII, 11. *Scilicet vix aliter potuit fie-
ri, quin vapor ille cometicus a crassiore, terram ambiente, aere
aliquandiu repressus, in guttas cogeretur, ac deinceps, pondere
suo victus, ubertim in terram nostram rueret.* Concinunt huic
hypothesi in Tractatu gemarico, qui *de initio anni* agit, Judæi,
inprimis ex expositione R. *Salomonis Isaacida.* Videtur ipse
Amos V, 8, haud aliena docuisse, si voces כסיל & כימה de 25.
Cometa interpreteris cum Cl. Autore. Hisce argumentis pro-
positis, ad extricandas objectiones idem sese accingit. Addit
tandem: *Alter Cometa, isque obliquus, factus est, et orbi no- 29.
stro diluvium induxit; alter, ad minimum ita centralis, ut
corpora ipsa se contingant, adhuc futurus est, & orbi interitum
seculoque finem afferet.* Pronuntiatum posterius contendit con-
firmare ex *Jes. XIII, 10,* & *Luc. XXI, 25, 26,* ubi sensum me-
taphoricum haud admittit. *Dissertatione altera* copiosius ex- 46.
ponitur cometica illa diei extremi origo, vocatis in subsidium
locis *Apoc. VI, 12, 13, Act. II, 16 seq.* signoque filii hominis *Matth.
XXIV, 30.* Perpendant ii, quorum interest, hæc cogitata, &
sententiam suam candide solideque dicant. Nobis interea li-
cebit latuisse post carecta.

HISTO-

HISTORIA CRITICA DE HISPANICO PAULI Apostoli itinere, ad Rom. XV, 24, 28, *Autore JOANNE JUSTO SPIER, A. M. & Acad. Biblioth.*

Vitembergæ, apud Ephraim Gottlob Eichsfeldium, 1742, 4. Plag. 11.

An *Paulus* in Hispanias venerit, dissensionibus eruditorum implicata magis, quam extricata, videtur quæstio. Alii nihil definiunt, alii ajentem, alii negantem, sententiam propugnant. Postremorum in numero Cl. Autor militat, Commentatione hac testimonia, in contrarium opponi solita, evertens. Tractationem in *Sectiones duas* distribuit. *Priori* confutat testimonia Patrum, qui primis Ecclesiæ Christianæ Seculis quinque floruerunt, atque iter illud assensu sui tutati fuere: *Posteriori* discutit testimonia recentiora illis Seculis, minoris quidem momenti, sed quæ tamen *Petrus de Marca* aliique e scriptoribus vetustis depromta & hausta fuisse sibi persuaserunt. Negant Hispanicum *Pauli* iter ipsi Pontificii, *Thomas Aquinas ad Rom. XV, Guil. Estius*, & *Dominicus Soto*, Hispanus de grege S. *Dominici*. *Gaspar Sanctius*, unum *Sotonem* ex Hispanis ita sensisse, miratur. At ipse *Gelasius* Papa in *Decret. XXII Qu.* 2 statuit, *Paulum* iter illud quidem destinatum perficere haud
Pag. 5. potuisse. Destinationes *Pauli* quoque alias in irritum cecidis-
8. se, Cl. Autor variis comprobavit exemplis. *Clemens Romanus* in *Epist. 1 ad Corinthios Cap. V* refert; *Paulum* venisse ἐπὶ τὸ τέρμα τῆς δύσεως, ibique coram præfectis testimonium doctrinæ edidisse, eoque facto defunctum e vita migrasse. Intellige Romam, τὸ τέρμα τῆς δύσεως, *hunc terminum Occidentis*. Corinthum enim *Clemens* cogitata, dum hæc scripsit, direxit, cujus respectu Roma ad Occidentem est sita. Ob illam ipsam rationem Græci Italiam dixere Hesperiam, ut constat ex *Virgilio Æn. I, 534, II, 780. Eusebius*, quem aliqui itineris Hispanici testem laudant, nihil ejusmodi habet, sed contraria omnia.
10. *Cyrilli Hierosolymitani* suffragium frustra laudatur, quippe qui docuit, *Paulum* perfudisse ac imbuisse Romam evangelica do-

ctrina

ctrina & in Hispaniam usque propensionem diffundendi Evan- Pag. 12.
gelium extendisse, *Cat. 17 Cap. 13.* Distinxit *Cyrillus* inter actionem ipsam & proclivitatem, ei intentam. Sunt, qui ad *Athanasium* provocant. Sed nec hic ultra destinationem itineris Hispanici aliquid significavit. Primus, qui, illud a *Paulo* & 14.
destinatum & confectum fuisse iter, contendit, est *Epiphanius*, in *Panario Hæres. 27 pag. 107* illud largitus, dummodo verba perstiterint incorrupta. Questi certe fuerunt de corruptionibus, verborum *Epiphanii* pestibus, *C. S. Schurzfleischius*, *Papebrochius*, ac *Ittigius*. *Hilarii*, Diaconi Romani, suffragium est obscurum & incertum. *Joannis Chrysostomi* testimonium, 18.
a *Natale Alexandro* perperam excitatum, luculentum haud est. *Hieronymi Stridonensis* clariora sunt verba, qui ad *Jes. XI*, *Paulum navibus in Hispaniam portatum*, monet, ac eadem fere repetit in *Commentario ad Amos V*, provocans tamen ad *Rom. XV, 24*, quasi hic *Paulus* id significasset. Eadem ratione ex 20.
hoc loco collegit *Theodoretus*, Episcopus Cyri quondam in Syria, *Paulum* in Italiam venisse, ac inde in Hispaniam abiisse, in *Comment. ad Ps. CXVI*, *ad 2 Tim. IV, 17*, & *ad Phil. I. Euthalii* testimonium laborat, nec facile defendi potest. Hæc strictim 23.
solideque in *Sectione I* edisseruit Cl. Autor. In calce monet, sese fortasse de testimoniis *Dionysii Areopagitæ*, *Hippolyti*, & *Flavii Dextri*, ac *Dorothei*, alibi acturum. *Sectione* vero *posteriori* discutit testimonia Pseudo-*Dorothei*, *Gregorii Magni*, *Venantii Fortunati*, *Isidori Hispalensis*, *Braulionis*, nondum e- 13.
diti, *Sophronii*, *Bedæ*, *Adonis*, Archiepiscopi Galli Viennensis, 17.
Stephani VI, Pontificis Romani, quod tamen est fictum & suppostitium, *Basilii* junioris, cujus exstat *Menologium Græcum*, Latine editum in *Ferdinandi Ughelli Italia sacra Tom. VI pag. 1082*, *Gregorii VII*, Papæ, *Hippolyti Thebani*, *Anselmi Laudunensis*, *Michaelis Glycæ*, *Romualdi II*, Archiepiscopi Salernitani, *Simonis Metaphrastæ*, *Lucæ Tudensis*, Pseudo-*Dionysii Areopa-* 49.
gitæ, sive *Jacobi a Varagine*, nec non *Nicephori Calisti*, *Flavii Lucii Dextri*, seu potius *Hieronymi Romani de Higuera*, ac tan- 59.
dem *Martyrologii Romani Baroniani*. Inter hæc passim de editionibus, fide, aliisque momentis ponderosis, disseruit Cl. Au-

tor. Notat nævos in *Fabriciana Dorothei* editione, easque satis
graves. *Venantii Fortunati* ventosum & hyperbolicum poeti-
ci ingenii fructum castigat. In *Isidori libro de Vita & morte
sanctorum utriusque Testamenti* multa inesse fabulosa, ostendit.
Braulionis, si quis est, libellum habet pro supposito æque ac Cel.
J. C. Harenbergius, quem laudat, & cujus Observationem, in
Otiis sacris n. 8 exstantem, soliditate sua communit. *Me-
nologium Basilii*, recusum in *Jo. Alb. Fabricii Bibliotheca Græca
Lib. V pag. 84 seq.* laborare nævis permultis, & Autori & typo-
thetæ tribuendis, curate ostendit. *Gregorium VII*, a Pontifice
Romano A. 1729 cœlitibus adscriptum, a *Carolo VI* Impera-
Pag. 40. tore, Galliæque Rege *Ludovico XV*, publice vilipensum & con-
44. temtum fuisse, addit; *Hippolyti* etiam *Thebani* nugas aperit
& refellit. *Flavii Lucii Dextri* Chronicon esse fœtum Je-
suitæ, patria Toletani, *Hieronymi Romani de Higuera*, existi-
59. mat æque ac critica gens Ecclesiæ Romanæ. De fide *Martyro-
logii Romani*, a *Baronio* expoliti, differentes laudat Benedicti-
61. nos inclytissimos, qui Historiam Galliæ literariam condunt. Egre-
gie omnia. Restat nobis id unum, ut Virum præstantissimum,
ne complures ejusmodi dapes apponere nobis gravetur, ore-
mus & exoremus.

OBSERVATIONES METEOROLOGICÆ, oder historisch-physicalische Nachrichten von dem strengen Winter A. 1740, ꝛc.

id est,

HISTORICÆ HAUD SECUS AC PHYSICÆ EXpositiones de Hieme rigida anni 1740, quæ, pro ejus indole, veris rationibus, metuendis eventibus, ac momentis nonnullis memorabilibus, in comparationem cum severa hieme anni 1709 adducitur, secundum recentissima Philosophorum principia exhibitæ a Sodale Imperialis ac Cæsareæ Academiæ Curiosorum Naturæ, eoque CLITOMACHO dicto.

Franco-

Francofurti & Lipſiæ, 1740, 8.
Plag. 9.

Weiſſenburgi ad Nordgoviam Diatriba hæc fuit A. 1740, 6 Junii, obſignata, ſi formulæ Dedicationis liceat habere fidem. Comparationem Autor inſtituit inter utramque hiemem, quam ſenſimus annis 1709 & 1740 longe frigidiſſimam. Præmittit mentionem hiemis olim rigidiſſimæ, e. g. annorum 764, 786, 832, 1296, 1310, 1323, 1399, 1525, 1601, 1603, 1608, 1615, 1616, 1624, 1657, 1659, 1664, 1667, 1669, 1680, 1683, 1692, 1699, 1718. Vicit omnes, ni fallimur, rigor hiemis anni 1709. Utraque hiems, & anni
1709 & 1740, Europam afflixit univerſam. Addit Autor Pag. 11.
mentionem continuati frigoris A. 1740 per Aprilem. Attendit ad aquilones, utramque præcedentes, præviasque cæciæ pluvias, frigidiſſimos ventos, ex cardine cœli boream inter & eurum exortos, nebulas frigidiores, calorem ſuperficiei telluris
exſtinctum. Deſcribit deinde frigus hibernum, ejuſque effectus 15.
per ſingulas Europæ regiones. Ex propria experientia addere liceat, figuram nivis, frigidiſſimo aere lapſæ, fuiſſe plerumque ſexangularem, glaciem in canalibus ſubterraneis haud fuiſſe ante Trinitatis & Joannis feſtum liquefactam, aerem particulis
nitri abundaſſe inſolito more, &c. Dies 23 Aprilis tandem ape- 34.
ruit ſuperficiem telluris campeſtrem, nivemque procul eſſe
nuntiavit. Habuit utraque hiems id emolumenti, ut graſſanti 39.
prope Conſtantinopolin & per Hungariam peſti obex fuerit po-
ſitus. Frigus omnino eſt caloris defectus. Id vero, quod fri- 44.
gidum reddit, eſt cauſa quædam phyſica. Quæ motum impediunt liquidorum, & liquores condenſant, ea ſunt in cauſa,
cur corpora reddantur frigida. Longinquitas & obliquitas ſola- 49.
rium radiorum hiberna omnino eſt univerſalis cauſa, cur atmoſphæra noſtra calore longe minori moveatur, aut incaleſcat.
Cauſæ ſpeciales hiemis rigidioris ſunt pluvia prælapſa copioſior, 50.
ac fulminum multitudo. Illa enim ſuperficiem telluris reddit mature frigidam; hæc vero aerem implet particulis nitroſis, condenſando aeri accommodatis. An ſtellæ præter ſolem & lunam in atmoſphæram noſtram effectiones excitent, haud

Pag. 55. definit Noster. Si quid observationes nostræ mentibus persuadere valent, adspectus planetarum & positus eorum mutuus omnino in censum venit. Tempestates fulminosas & imbriferas felici successu per positum planetarum, ex tabulis *Mezzavachi* præcognitum, sæpius eis prædiximus, qui dubitationibus laborarant. Quis enim negabit, corpora cœlestia invicem agere & reagere? Coagmentata sunt certe inter sese, ac motus suos mutuo firmant, orbitisque figunt. Æstum maris reciprocantem, quis ignorat, phænomenis lunæ respondere? In-
61. primis vero venti septentrionales, & nix, quæ tellurem tegit & constricta est, admodum hiemale frigus augent. Adde glaciem cumulatam, ac superficiem telluris obturatam. Nam glacie riguerant humores subterranei utraque hieme ultra tres cubitos versus meditullium telluris. Glaciei abundantiori locum fecerant præmissæ continentes multæque pluviæ autumnales, quibus, cum frigus ingrueret, superficies telluris sca-
67. tebat. Nec omittendi sunt vapores crassi, quibus aer fuit frigidissimis diebus perquam plenus. Hisce etiam inest aliquid, quod motum aeris & calorem impedit, ac sufflaminatum reddit. Ex eis, quas recensuimus, rationibus Autor solide demonstrat originem frigoris vehementissimi, quo nobilis fuit utraque illa hiems & ad posteritatem commemorabilis. Eadem soliditate docet, ex hieme rigidissima, nivibus glacieque abundante, consequi exundantes vernas pluvias, messesque seras.
72. Nives liquefactæ flumina augent, & inundationes inducunt terris profundioribus. Aer inde diu retinet frigus quoddam & densitatem. Unde fieri solet, ut insequens autumnus cito reddatur frigidior. Si tonitrua Majo & Junio mensibus cooriuntur, ea fulminibus periculosis scatent, & grandinibus laborant,
76. ob particulas nitrosas & glaciales nondum in aere penitus subactas. Inusitata aeris temperies solet funeribus esse fœcunda. Morbi etiam oriuntur, cum corpora, cibi appetentiora ob frigus, remittunt nervorum situm ac tonum, aere clementiori affecta. Hinc febrium origo. Cum vero particulæ nitrosæ uberiores, a radiis solaribus dissipatæ, in humum recidunt, agrumque fœcundant, ideo messis frugum, a frigore haud corrupta-

rum,

rum, lætior successit utrique illi hiemi rigidiori. Hordei mira vis & fœcunditas siliginem & triticum, cui frigus cladem plerisque in locis induxerat, supplevit, farinamque dedit rarioris bonitatis & copiæ. Idem de frugibus aliis serioris proventus valuit. Arbores tamen multæ vitia & damna fecerunt, frigoribus afflictæ; & annis demum vertentibus magnam partem exaruerunt, quia tracheæ & canales succiferi corruptionem ex frigore immodico contraxerant. Dolendum est, Pag. 95. thermometra nostra non concordare, &, si vel maxime concordent, mensuram caloris & frigoris mathematicam haud præbere. Quicquid itaque de gradibus frigoris inde prædicatur, id philosophicæ est cognitionis, non mathematicæ, adjumentum. Omittimus reliqua, quæ vel sunt faciliora, vel a tractatione hac procul esse possunt. Interpolavimus passim meditationibus Autoris cogitata nostra, ne quid videretur argumento nobilissimo deesse, & ut mortales, hieme consimili redeunte, accendantur ad ea communienda & porro stabilienda, vel restringenda, quæ huc usque a nobis ex observationibus fuerunt elicita & demonstrata.

Vernünfftige und gründliche Gedancken von GOtt und dem wahrhafften Gottesdienst, ꝛc.

id est,

COGITATA, RATIONI CONGRUENTIA, AC SOlida, de Deo & vero Dei cultu, Autore P. AHLWARDT.

Gryphiswaldiæ & Lipsiæ, impensis Joannis Jacobi Weitbrecht, 1742, 8.

Plag. 11½.

Sese editurum esse Elementa Metaphysices, promiserat olim Cl. Autor. Non migrat hanc fidem, sed differt eventum. Fuere, qui Theologiam ab eo expeterent naturalem. Morem hisce gessit, antequam promissis suis posset stare. *Revelatam*, quæ dicitur, Theologiam, ejusque decreta, ab hac tractatione secrevit circumspecte. Si miraris, Lector, cur de notis

doctrinæ divinitus patefactæ, ad ſacrum Codicem congruentibus,
hic dixerit nihil, hoc accipe reſponſum ab Autore, conſtitutum
ipſi eſſe, aliam occaſionem tantæ rei conſecrare. Ut id deſtina-
tionis ei feliciſſime ſuccedat, ex animo precamur. Tractationem
hanc Cl. Autor diſtribuit in præcognita, ſeu iſagogen, de natura
Theologiæ naturalis, ac in *Capita tria.* *Primo*, exiſtere Deum,
ſolicite demonſtrat. *Secundo* exponit de attributis ſeu perfe-
ctionibus operibusque Dei. *Tertio* de officiis Deo exhiben-
dis præcipit. Demonſtrationis copula tam accurate ſolideque
conſtricta eſt, ut etiam Idealiſtis & Materialiſtis, Spinoziſtis
ac Manichæis omnium generum, ſatis poſſit facere. Hanc
Theologiam tradit eſſe ſcientiam de Deo interventu rationis
Pag. 5. ſanæ. Qui rationem ac veritates rationis in dubitationem re-
vocant vel horrent, ipſo judice principia Theologiæ divinitus
revelatæ, & eam univerſam, proſternunt. Officia, Deo præſtan-
da, ab hac diſciplina ſeparantur vulgo. Inſtitutum hoc ei mi-
7. nus probatur. Præſtantiam, uſum, & neceſſitatem Theolo-
giæ naturalis ſolide oſtendit. Per Deum deſignat *Ens a ſe*, &
11. hanc notionem principii loco ponit. Ens vero a ſe exponit per
id, quod rationem exiſtentiæ ſuæ in ſeſe habet, & per ſe exiſtit.
Atheiſmum oſtendit conſiſtere in errore intellectus, ratus, bo-
num eſſe, ſi erga atheos ita nos geramus, quemadmodum erga
errantes nos debemus præbere. Philoſophum eſſe poſſe atheum,
14. polytheum, vel fallacem de Deo opinatorem, multo minus
Spinoziſtam, inficiatur. *Spinozæ* libros atheiſmi plenos, eo-
rumque refutatores, ſuccincte recenſet. Dari notitiam Dei ho-
19. minibus inſitam, ſive ea ſit actualis, ſive habitualis, ſive po-
tentia proxima & vis propinqua appellata, negat. Vim ex-
ponit per potentiam ad aliquid, eamque negat eſſe vel pro-
pinquam, vel remotam. Videtur autem vocabulis notiones
alias, ac Theologi faciunt, tribuere. Provocat ad eos, qui in-
21. ter beſtias fuerunt educati. Habitus certe crebras ac iteratas
actiones præmittit, ſeu præmiſſas largitur. Addit, doctrinam
de imagine Dei ex lumine rationis haud innoteſcere. Notitiam
& cognitionem Dei nobis haud imputari poſſe, ſi ea foret na-
23. turalis, adjungit. Reſtat itaque, ut concedat, hominem eſſe
aptum

aptum ad cognitionem de Deo, si ipsi sit usus rationis, acquirendam. Existere Deum, negat ex conscientia demonstrari posse, siquidem conscientia theologica ii vacent, qui carent cognitione Dei. Ideas innatas dari, negat. Argumentum Pag. 24.
illud, quod a priori deductum putant vulgo, & sic habet: *Ens, quod perfectissimum concipimus, omnes habet perfectiones. A. Actu & necessario existere, est perfectio. E. Ens necessario existit perfectissimum*, rejicit, eo quod nihil inde sequatur, præterquam quod Ens illud existat in idea nostra. Addit, demon- 26.
strandum porro esse, ejusmodi Ens extra nos existere. At quomodo illud in idea nostra tantum existit, quod necessario existit? Existentia certe idearum nostrarum non est absolute necessaria. Existere Deum, e consensu populorum alii contendunt demonstrari posse. Displicet hoc ipsi argumentum, nec immerito. Consentiunt enim gentes multæ in erroribus quoque. Ex rebus creatis, seu a posteriori, ipse, existere Deum, solide evincit. Nos nostri esse conscios, ideoque nos existe- 31.
re, cogitationes vero nostras variare, & huc illuc vagari, præmonet. Ostendit, fieri non posse, ut, dum existimus, simul non existamus. Id, quod in nobis cogitat, esse spiritum, egoi- 33.
tatis fundamentum, demonstrat. Dari principium rationis sufficientis, adjicit, nec citra illud, existere Deum, demonstrari posse arguit. Miratur itaque, qui illud rejicere potuerint *Langhansen, Feuerlinus*, alii. Inde enim innotescit, nos casu fortuito haud exstitisse. Ex nihilo negativo nil existere, monet. 36.
Id igitur, quod est mutabile, exstitit per illud Ens, quod rationem existentiæ in sese continet. Aliquid a sese ipsum effici, contradictione est plenum. Progressum causarum in infinitum 39.
profligat. *Raphsoni* demonstrationem de Deo haud reprobat, supplet tamen, quæ in ea sunt omissa. Ens a se demonstrat existere, idque esse independens, necessarium, æternum, infinitum, & immutabile. Infinitum vocat id, quod habet ea omnia simul, quæ habere potest. Addit, illud Ens a 41.
se esse simplex, & semper actuosum. Tum vero ostendit, nec nos, nec mundum, esse Deum. Dijudicat deinde argumenta, quibus, Deum existere, alii vulgo demonstrant, ac ea, quibus

bus nervus ineſt, ad illud *de contingentiæ via* deſumtum re-
Pag. 45. ducit. Addit ſeriem librorum, quibus, exiſtere Deum, de-
monſtratur. Attributa Dei ex aſeitate demonſtrat, nomina-
tim independentiam, neceſſitatem eſſentiæ & exiſtentiæ, immu-
64. tabilitatem eſſentiæ, infinitatem, &c. Infinitatem ex indepen-
dentia, neceſſitate, & immutabilitate, evincit, &, infinitum
eſſe, quicquid Deo ineſt, oſtendit. Eo ipſo reducit eos in
viam, qui Deo præſcientiam futurorum contingentium mora-
68. lium, & infinitum intellectum, adimere laborant. Deum nobis
perpetuo eſſe & manſurum incomprehenſibilem, docet, demon-
ſtrans etiam, Deum eſſe ubique, eſſe immenſum, eſſe omnipræ-
ſentem. Omnipræſentia, ipſo judice, eſt immenſitas Entis,
71. relatione ad omnia alia, cum eo exiſtentia, habita. Modum de-
terminare recuſat, quo Deus ubique adeſt. Æternitatem Dei
modis quinque oſtendit. Eam ſucceſſionis haud eſſe capacem,
creatis quippe & finitis rebus tribuendæ, monet, oſtendens,
quantopere Cel. *Hollmanno* aut accedat, aut ab ejus opinione diſ-
cedat. Unitatem Dei ex principio indiſcernibilium, per quod,
77. haud dari duo æqualia re ipſa, oſtenditur, demonſtrat. Ar-
gumenta, quibus B. *Reinbeckius* oſtendit, Deum eſſe unicum,
81. eſſe ficulna credit. Deum haud eſſe ſubſtantiam compoſitam,
ſed ſimplicem, ita efficit: *Non dantur duo infinita. Quam ob rem
in re compoſita partes ipſæ haud ſunt infinitæ. Ens porro infi-
nitum nil niſi infinitum continet, nec finiti quidquam admittit.
Ergo Ens infinitum ex partibus finitis compoſitum eſſe nequit.
Quare nullatenus eſt compoſitum. Reſtat, ut ſit Ens ſimplex.*
83. Deum eſſe ἀπάθητον, ex immutabilitate ejus comprobat. Vi-
res nudas in Deo eſſe, negat. Actiones proprie dictas ei dene-
gat, largiens tamen, Deum aliquid facere & operari. Intelle-
ctum Dei eſſe fontem omnium poſſibilium, eisque cognoſcen-
88. dis ſufficere, docet. Addit, intellectum Dei eſſe autorem &
cauſam poſſibilium. Deo Socinianorum, in dies addiſcenti,
95. nullus hic eſt locus. Præſcientiam omnem Autor Deo vindi-
cat, ſcrupuloſque, ab aliis motos, egregie enodat. Scientiam ne-
ceſſariam, liberam, & mediam, egregie firmat & oſtendit. Sa-
101. pientiam intellectui transſcribit. Ex intellectu oſtendit, dari in
Deo

Deo æque voluntatem infinitam. Libertatem Deo haud tribuit, eo quod ipse est Ens immutabile & necessarium, & voluntas ipsius necessario hoc appetit, illud aversatur. Largitur Pag. 107.
tamen, Deum semper eligere seu sumere optima, libenter facere ea, quæ facit, nec extrinsecus cogi. Sed hæc sufficiunt ad libertatem sapientis. Ελευθερία est donum Dei, ergo ipsa spiritui per sese considerato est tribuenda, ut usus vocum in utraque Theologia sit idem. Potentiam Dei niti ejus voluntate, tradit. Voluntatem Dei conditionatam admittit, ac inde vindicat distinctionem inter voluntatem Dei antecedentem & consequentem. Deum esse creatorem, monstrat, scopum- 110.
que, creatis rebus propositum, esse *Dei gloriam*, denuo evincit. Scopum illum semper exstitisse, ipsasque res creatas, videtur colligi posse ex notione perfectionis, allata *pag. 118*. Ex scopo eodem conficit, substantias, a Deo creatas, esse & ratione & voluntaria vi instructas magnam partem, immo, his omissis, scopum creatoris cessare, qui tamen e voluntate immutabili libertatisque nescia, ipso judice, creavit ea, quæ erant creanda. Deus necessario mundum creavit, hoc judice. Inde ne- 121.
ctit argumentum adversus Idealistas. Addit: *Deus per hanc creationem modo gloriam suam voluit demonstrare, ideoque non potuit non mundum re ipsa efficere. Cum vero res creatæ, rationis haud expertes, proprie modo gloriam ejus promovere possunt; ipsa vero ex mundo cognoscenda est; eapropter res illæ creatæ rationales necessario mundum ita sibi repræsentare debuerunt, quemadmodum ipse extra eas existit. Deus alioqui nullatenus scopum suum potuisset obtinere. Eam ob causam Deus* 122.
non potuit non cum nuda rerum cognitione plenam certitudinem copulare. Deme hanc certitudinem, nec aliud inde eveniet quidquam, nisi ut res extra nos positas cognoscere nequeamus. Hac ratione, veritatem metaphysicam existere, demonstrat. Deum decuisse, ut substantias rationales libertate instrueret, ostendit. Actiones hominum liberas esse ad conditionem ad- 125.
strictas, & respectu hujus necessarias, docet. Ni actiones hominum darentur liberæ, cessaret, ipso judice, imputatio. Quis enim, actiones naturales & mechanicas imputationis capaces

 esse,

esse, contendet? De successionibus eventuum in mundo, a liberis rerum creatarum actionibus pendentibus, ita tradit: *Dici haud potest, mundum a Deo ratione successionis eventuum in eo omnis factum esse ac creatum. Fatendum potius, liberas substantias & homines successionem eventuum in mundo determinare, & eventus efficere. Hi determinati eventus proprie ad essentiam mundi, extra nos positi, haud spectant; mundus perstat tamen, eventus illi sive adsint, sive absint. De essentia mundi, ac attributis, inde necessario fluentibus, dici tantum potest, intellectum Dei illam & illa fecisse possibilia, voluntatem Dei vero illam & illa effectui dedisse.* Addit deinde, Deum facere singulorum entium modo unicam possibilitatem per intellectum suum, quæ maxime & summe cum essentia sua congruat. Inde cogi efficique posse existimat, unicum duntaxat mundum intellectui divino qua possibilem obversatum esse.

Pag. 127. Pergit ita: Deus, ratione sui habita, non potuit mundum alium creare, nec intellectus divinus diversos mundos qua possibiles sibi repræsentavit, vel repræsentare potuit. Quærimus ex ipso, an series eventuum naturalium unico tantum modo sint possibiles; an Deus optimum sumere potuerit, nisi minus bona dentur possibilia. Id, quod Deo, ejusque perfectionibus, est convenientissimum, semper est unicum. At illud convenientissimum non est unice possibile. Homines sæpe agunt ea, quæ Deo non sunt convenientissima. Ecquis mundum naturalem & mechanicum a logico & morali solide disjungere potest? Non dantur in mundo insulæ, nec perpetua in subsidium vocanda sunt miracula. Existit itaque unum quoddam connexum, quod appellatur mundus. Autor Cl. arbitratur, mundum a Deo factum esse necessario, nec esse contingentem, sed necessarium. Prius ex sublata Dei libertate fluit, posterius haud item. Ex necessitate enim creationis colligi haud potest, necessarium esse mundum. Autor certe ostendit, id esse necessarium, quod est æternum, immutabile, infinitum, & simplex, *pag. 41 seq.* Quantum ad necessitatem, quam mundo tribuit, attinet, de ea sic differit:

128. *Contingentia mundi citra ullam conditionem vel restrictionem inficianda*

ficianda est. Vocantur ea omnino contingentia, quæ sic & aliter esse & existere potuerunt; & illa relationem habent ad libertatem quandam, citra quam existere haud possunt. Brevibus agam. Nil postulo magis, quam ut mundus, qui existit, æque sit necessarius, ac essentia rerum. Quam solide hæc in intellectu Dei rationem suam habet; tam solide existentia mundi rationem suam habet in voluntate Dei. Causa mihi haud patet, cur hæc voluntas aliter agat ac intellectus Dei. At essentiæ rerum in intellectu Dei æterno sunt æternæ. Si igitur voluntas Dei, potenter creans & agens in mundo creato, eam infert mundo necessitatem, quæ essentiis rerum inest, tum mundus, qui existit, existit necessitate absoluta & conditionibus singulis immuni. Quid vero sic restat, nisi ut mundus sit æternus æque ac Deus? Recordamur inter hæc cum Autore, haud existere re ipsa possibilia cuncta. Hinc vero consequitur, mundum, qui existit, possibilia universa haud exhibere, in actum deducta; dari itaque series eventuum mundi alias aliasque, nec tamen possibiles universas in actum perduci; series mundi constituere ipsum mundum, siquidem id, quod *unum* vocamus, interno nexu seu conjunctione præditum est; mundum esse partem possibilium; ideoque ipsum per sese haud esse necessarium, sed, quod inde sequitur, contingentem, siquidem id vocamus *contingens*, quod per sese haud est necessarium, quod semper aliunde dependet, quod ita est affectum, ut id, quod ei oppositum est, possibilitate intrinseca sit æque possibile. Hæc notio est entis contingentis universalis, eaque deinde in physicam dividitur & moralem. Illa est expers libertatis; ad hanc spectat libertas. Licet vero voluntas Dei, quatenus existit, sit æterna & absolute necessaria; id tamen, quod Deus agit & creat, (opus Dei ad extra,) non est ejusdem naturæ, siquidem opus, quo Deus *Lazarum* a mortuis resuscitavit, haud fuit æternum, absolute necessarium, & æque necessarium, ac essentiæ rerum. Intellectus Dei semper continuit possibilia cuncta; at non ideo voluntas ejus semper possibilia cuncta in actum perduxit, vel mundum semper habuit sibi præsentem. Ni hoc teneamus, mundus non potest non

ſtatui æternus, unicaque determinabilitate præditus. Pace Clariſſimi Viri hæc interjecimus, ut occaſionem ipſi ſuppeditemus, hoc momentum copioſe, luculente, &, ut alias facere ſolet, ſolide, exponendi. Verum digredi jubet ad ea, quæ
Pag. 129. reſtant. Mundum hunc eſſe optimum & perfectiſſimum, ſtatuit, id eſt, *unicum & unice poſſibilem*, eodem judice. Addit tamen, eventus in mundo alios potuiſſe per actiones humanas exiſtere, ac re vera exiſtunt. Succeſſiones itaque eventuum mundi ſunt contingentes, hoc judice, licet mundus ipſe haud ſit contingens. Notiones novas jungit Cl. Autor cum vocibus *mundus*, *contingens*, *neceſſitas mundi*, *poſſibile*, &c. Veremur, ne ſinguli Philoſophi tandem libertate eadem ſint uſuri, vel tot opus futurum ſit Lexicis, quot dantur philoſophi ſcriptores. Monere liceat, Autori placuiſſe notionem de *mundo* §. *32* formare, quæ cum notione §. *152* tradita haud videtur convenire. Poſteriori enim loco mundum appellat aliquid *neceſſarium;* priori vero aliquid *mutabile*. Ipſe profecto haud deſignavit ſpeciem neceſſitatis, quam mundo attribuit, aliam diverſamque ab illa notione, ſecundum quam (§. *29*) id, quod ei eſt oppoſitum, per ſeſe eſt impoſſibile & contradictione fœcundum. Inde docet, Deum eſſe per ſeſe *beatum*, dari actiones hominum bonas & malas, Deum eſſe juſtum in utramque partem, eique tribuendam eſſe voluntatem conditionatam ratione mercedis,
139. hominibus tribui ſolitæ. Enotanda ſunt hæc porro: *Voluntas Dei conditionata, quæ reſpicit hominis libertatem, ponit, contraria & oppoſita æque fieri poſſe, id eſt, loco bonarum actionum pravas edi poſſe. Eapropter dici etiam poteſt, conditionatam illam voluntatem actiones malas rationalium rerum creatarum æque velle, nempe quatenus illæ in libertate earum fundantur.* Addit deinde, voluntatem ejuſmodi conditionatam haud eſſe proprie voluntatem, Deoque id eſſe idem, illæ an male, an vero bene, agant, ſiquidem gloria divina tandem utrinque promoveatur. Permiſſionem mali Deo haud eſſe indignam, monet, addens, ſeriem eventuum eam eſſe optimam, in qua nullæ actiones malæ ſint obviæ; eam a Deo deſiderari, ſeriesque deteriores ei diſplicere, licet ob libertatem creata-

creatarum substantiarum quarundam malum sit ipsi permittendum, quod quippe impedire haud *possit*. An mundus, in quo sibi succedit series actionum pravitatibus infectarum, sit optimus, quærit. Negando respondet ad quæstionem, si ad Deum respexeris; affirmando respondet, respiciens ad conditionem liberarum actionum, earumque malarum, quas Deus non potuerit non permittere. Deum odisse mala moralia, addit. *Obligationem* definit per copulationem motivorum cum actionibus liberis, ac, obligationem naturalem a Deo præstitutam esse, monstrat. Ex hac prædefinitione, Deum esse legislatorem, evincit, ac, peccatores a Deo puniri, addit. *Capite tertio* ostendit, dari officia erga Deum, dari cultum Dei, eumque voluntarium, cui innexa debeat esse sinceritas, honoratio ac laudatio Dei probe cogniti, imitatio Dei, studium & cultura rationis, amor Dei & alius cujuscunque, timor, fiducia, *αὐτάρκεια* & tranquillitas, frequens & perpetuus precum usus, ac crebra pœnitentia. Fuimus solito longiores in summa hujus Opusculi recensenda, eo quod nova admodum multa in eo exponuntur. Spes est, fore, ut Cl. Autor paucula monita nostra diligenter perpendat, illustret, & demonstrationibus solidis perfundat, Æquitati enim studemus, nec refutatores haberi cupimus.

Pag. 141.

143.

151.

PRAXIS SEU SPECIMINA TOTIUS GRAMMATICÆ Hebrææ in Analysi vocum Hebræarum, pro numero ac diversitate regularum Grammatices selectarum expressa. Quibus præmittitur Theoria Analyseos, atque subjungitur meditatio de investiganda vocum Hebræarum radice, in usum Grammatices suæ philosophicæ, edita a M. FRID. CHRIST. KOCH, Philos. Ord. Adjuncto designato.

Jenæ, sumtibus viduæ Crœckerianæ, 1742, 8.

Plag. 16.

Practicæ disciplinæ, ni exemplis probe collustrentur, mortuæ sunt & jejunæ. Quam ob causam Vir Cl. Gramma-

 ticæ

ticæ ſuæ Hebrææ philoſophicæ jam ipſam praxin ſuffigit ac adjungit, quam ante biennium, fide publice data, a ſeſe editum iri promiſerat. In Præfatione reſpondet iis, quibus vel nimis, vel parum, philoſophari fuerat viſus. Theoriam analyſeos præmiſit, ut cuilibet conſtaret via, quam in ipſis evolvendis vocibus ſecuturus erat. Brevem præterea fini calcive praxeos adjecit meditationem de inveſtiganda vocum Hebræarum radice, pluribus alio tempore illuſtrandam. In Idiotiſmis linguæ Hebrææ perſpicue explicandis, eorumque numero minuendo, jam occupatur, quos propediem examini eruditorum ſubjiciet. Voci שְׁחִין tribuit ſignificatum *ulceris ardentis*, eo quod Chal-
Pag. 28. dæis שחן eſt *calere*. Voci אלם ſignificatum impertit *ligandi*, *connectendi*, qua ligatione efficitur, ut aliquis non eos, quos velit, motus ſeu ſtrepitus excitare poſſit. דבר notionem,
44. ipſo judice, tenet *vaſti ſeu ſpatioſi vacui*, quam per nomina, inde derivata, Autor illuſtrat. Voci גלל tribuit ſignificatum
54. *ſeparandi ea, quæ ſunt in conjunctione.* Idea conjunctionis ineſt vocibus גַּל, *cumulus*, גִּלָּיוֹן & מְגִלָּה, *liber*, גֻּלָּה, *lenticula*, גָּלָל, *devolutio*, גְּלִילִים, *orbes*, גַּלְגַּל, *rota*, &c. גְּלִילָה, ipſo judice, eſt terminus, per quem unus ager a vicino, una regio ab altera, cui alias arctiſſime cohæret, ſeparatur. Particulæ אֵת tribuit ideam generis, decerptamque putat illam ex אתה, *accedendo.* Significat vox בנה, ipſo judice, idem ac *largiri*
91. *exiſtentiam alicui rei.* Vocem מָשָׁל ipſe transfert per *regulam directricem* ex משל, *dirigendo*, id eſt, mutationes rei deter-
95. minando. חרף, ipſius ex judicio, idem eſt ac *ſentire rem non mediocriter nobis ingratam*, גבר *præſentiam alicujus rei ſervare*, נבל *tranſire e ſtatu perfecto ad oppoſitum imperfectum*, נסך *tegere*, יכח *veritatem demonſtrare*, חלל *penetrare*, סלל *congerere multa in unum, ut in altum res exſurgat cumulum*, בון *diſtinguere*, עור *idem eſſe cum alio*, שוס *celeriter motum exercere ad aliquid præſtandum*, &c. Eſt, ubi in Elementis
156. Grammaticæ Ebraicæ circa verba in ה deſinentia aliquid notat. Voci ירח infixum credit ſignificatum *ſubordinandi adminicula ſcopo obtinendo*, &c. Difficiliores enodationes analyſeon ſuppeditavit *pag. 189 ſeq.* Singula ſpirant ſoliditatem. Occurrunt etiam paſſim

passim annotationes, quæ exercitatioribus usui esse possunt. Restat itaque, ut Commentationem *de Idiotismis* ab Autoris Cl. diligentia flagranter exspectemus, cujus merita in definiendis vocum significationibus formalibus ac generalibus insignia jure prædicamus.

M. GOTTLIEBI WERNSDORFFII, ORD. PHIlos. in Acad. Wittenbergensi Assessoris, Commentatio historica de Regibus crinitis Francorum Merovingicæ stirpis, qua simul probatur, Numos, quos vulgo Gothicos appellamus, ad hosce Reges videri referendos.

Vitembergæ, sumtibus Joannis Guilielmi Bossœgelii, 1742, 4.

Plag. 6.

Clarissimus Autor, in quo magni patris nomen & virtus emicat, felici conatu cum eis certat, qui de ampulla Rhemensi, de monumento *Childerici*, de lilio Francico, de Regibus insensatis, de Regum Francicorum varia effigie, vestibus, armis, habitu, & coronis, exposuerunt, atque ad horum labores symbolam suam erudite confert. Differit de more alendi comam, Regibus Merovingicis familiari, quo, velut insigni & documento regii officii suæque prosapiæ, illis libuit superbire, nec tamen de crinibus duntaxat disputat, sed etiam momenta, huic tractationi juncta, solida commentatione perfundit. Jactavit olim Roma *Cincinnatos* suos. Conspiciuntur Reges Thraciæ ac Bosphori in numis cæsarie ornati. Gothorum purpurati ac nobiles promiserunt crines. Parthorum Reges inter regii splendoris documenta comam ostenderunt, eleganter in gradus formatam, more a Scythis traducto. Merovingici Reges nutrire capillos consueverunt, eosque a fronte, summa arte discriminatos, hinc inde diffluentes dejecerunt in terga, ceteris Francis de plebe attonsis, ac nudata cervice incedentibus, teste *Gregorio Turonensi Hist. Franc. III, 18*, nec non *Sidonio Apollinare*. Privatos, in orbem tonderi

Pag. 7. 8. 10.

deri solitos, hand promisisse crines, docent idem *Gregorius* ac *Witichindus* nostras, donec, suasu *Petri Longobardi*, Parisio-
Pag. 13. rum Seculo XII antistitis, mos hic cessavit. Origo ritus illius regii est incerta, siquidem *Gregorius* ipse de primis *crinitis* Francorum *regibus* nihil solidi acceperat. De primis Franco-
15. rum sedibus ac initiis varia edisserit Noster, negans, *Ciceroni Francones* fuisse cognitos, quippe qui *Ep. 10 ad Atticum Lib. XIV Fangones*, non Francones, memoravit. *Fango* autem *Caesaris* erat libertus. De Thoringia, in quam, Rheno superato, *Gregorius* Francos venisse tradidit, fuse commentatur Noster. Alii crediderint, terram Theruingorum, quos *Eutro-*
21. *pius VIII, 2*, memoravit, a *Gregorio* designari. Sicambros, qui erant Franci, *flavam sparsisse cæsariem*, autor est *Claudianus Panegyr. in Consulatum IV Honorii v. 445*. Idem Reges Francorum vocavit *flaventes crinigero vertice Lib. I de Laudibus Stiliconis v. 202*, scilicet *Marcomirum & Sunnonem*. *Faramon-*
23. *dum* fuisse *Regem crinitum*, Noster satis demonstrat. *Clodionem*, ejus filium & successorem, æque fuisse *crinitum Regem*, docet idem ex *Gregorio* & *Aimoino I, 4*. Filius *Clodionis* Romæ fuit conspectus, isque flava, adeoque promissa, ut super humeros circumfunderetur, coma, teste *Prisco* Rhetore *II,*
25. *9*. Annulus aureus *Childerici I* sigillatorius, Tornaci effossus, Regem exhibet nudo capite, promissaque coma usque ad humeros, & in sincipite bipartita, insignem. Successor ejus & filius *Chlodovæus* in proœmio legis Salicæ appellatur *comatus*. Percenset ejus bella Autor, nec omittit Regulos Francicos, ab eo
28. victos ac contrucidatos. Consulatum, illi ab *Anastasio* Imperatore impertitum, illustrat. *Chlodomerem*, filium ejus, a Burgundionibus victum & occisum, æque fuisse comatum, ex
31. *Agathia* docet. Idem insigne fuisse filiis *Chlodomeri* in deliciis, it comprobatum ex *Gregorio*. Morem hunc regium usque ad *Chilperici* stupidi fatalem ex solio discessum floruisse,
39. curate tradit, adjungens, *Carolinam* stirpem & prosapiam ab hoc ritu fuisse alienam. Hinc progreditur ad Numos Gothicos, qui in Museis potius latent, quam in libris interventu fi-
40. gurarum conspectui lectorum exhibentur. Hos Cl. Autor ita descri-

descripsit: *Exhibere solent primo latere caput Principis cujusdam, crassa Minerva expressum, ut non possis non subinde dubitare, arboremne, an lapidem, an caput humanum, conspicias. Altero sistunt vel desultorem equo currentem, vel equum liberum absque fræno & sessore, tanta pariter figuræ deformitate, ut incertum sit, avis, an homo, caballo insideat, equus adstet, an leo, an chimæra, an aliud quidvis.* Tum vero multus in eo est, ut ostendat, eos nec esse originis Hispanicæ, nec ad Gothorum gentem referendos. Negat deinde, eos esse Gallorum, aut Hunnorum, aut Saracenorum, reliquias. Confert Pag. 43. sese ad Hibernos, Anglos, Scotos, Danos, Suecos. Sed nec inter hosce invenit patriam illorum. Inter Francos Christo aggregatos eis locum haud relinquit. Ruditas & coma, in eis 46. observata, ut *Merovingis* prioribus illos tribuamus, suadere possunt. Equus certe Germanorum in numis fuit insigne. In numo *Pharamondi* idem fere exstat typus, qui in illis, quos 48. vocant Gothicos, conspicitur. Argumento huic certe multum inest momenti. Gratulamur Cl. Autori dignum ipsius eruditione specimen, diligentiæque rarioris documentum, ipsum rogantes, ut de antiquitatibus Germanorum bene mereri similibus scriptis pergat.

DEL SANTO ANELLO DI MARIA VIRGINE al nobile Magistrato di Perugia.

id est,

DE SANCTO ANNULO MARIÆ VIRGINIS ad nobilem Magistratum Perusinum.

Perusiæ, apud Constantinum, 1737, 8.

Plag. 3.

Hyacinthus Vincioli post *Joannem Baptistam Laurum* diligenter de annulo Deiparæ Virginis pronubo, A. 1472 Perusiam delato, ibique in cathedrali æde recondito, exponit. Comparavit illum a venditore unionum ac pretiosiorum ornamentorum *Ranierius Chiuginus*, ab *Hugone* & *Juditha* Pag. 3. A. 988 Romam missus, ac reposuit in patria sua, Perusia scilicet, ejusque æde sacra, cui a sancta *Mostiola* adhæsit nomen.

A. 1473 F. *Wintherius*, Germanus, eum, in patriam reversurus, clanculum subduxit. Ajunt, ipsum haud potuisse gradum promovere, antequam eum reddidisset Clusinis. Peru-
Pag. 5. sini certarunt cum illis, repetituri illum. *Sixtus IV*, litem diremturus, eum transtulit Romam. Pontifex vero *Innocentius VIII* eum restituit Perusinis A. 1486. Sunt, qui eum haud existimant genuinum, siquidem uxor Ebræa traditur arrhabone, haud annulo, a novo marito sibi desponsata. At respon-
10. det Noster, arrhabonem annulo constitisse, ob *Gen. XXXVIII,*
13. *18, Luc. XV, 22, Jac. II, 2*, annulumque fuisse in Ægypto gestamen Regis, ob *Gen. XLI, 42*, ac in Syria, ob *1 Macc. VI, 15. Tertullianus* jam meminit annuli pronubi *Apol. Cap. 6*, nec
17. non *Isidorus XIX, 32*, & *Clemens Alexandrinus Pædagog. III, 11.* Ebræis mulieribus fuisse annulos familiares, intelligitur omnino ex *Exod. XXXV, 22*, & *Judith. X, 2, 3.* At Aquicinctini apud Belgas, & Semimurenses apud Mandubios, æque glorian-
35. tur de eo, quod tenent annulum pronubum *Mariæ* Virginis. Respondent illi, quorum interest, plures ad formam primi fuisse confectos, ac prototypum referre, nec tamen ideo veneratione indignos, ob *Num. XXI, 9, 2 Reg. XIII, 21*, & *Act. XIX, 12*, &c. Approbant ipsi illud *Francisci Suarezii: Si in-*
39. *terdum materialiter erretur, nulla erit culpa, cum bona fide & prudenti modo procedatur. - - Et pie credendum est, non permissurum Deum hujusmodi errores in publico cultu.* Nos ve-
41. ro judicium nullum facimus, sed, illud Lectori permittendum esse, existimamus.

INITIA RELIGIONIS CHRISTIANÆ INTER Hungaros, Ecclesiæ orientali asserta, eademque a dubiis & fabulosis narrationibus repurgata. Dissertatio historico-critica, Autore GABRIELE DE JUXTA HORNAD, Hungaro.

Francofurti & Lipsiæ, 1740, 4.

Plag. 10½.

Duce & monitore Celeb. *Martino Schmeizelio* Autor Cl. ad res Hungariæ cognoscendas, altiusque repetendas, viam olim

olim fuit ingressus. *Melchioris Inchoferi*, e Societate Jesu, Annales ecclesiastici regni Hungariæ Romæ A. 1644 forma maxima editi sunt. *Tomus alter* referendus est inter libros promissos, sed nondum editos. Autor eos haud magni pendit, licet rariores, nec inventu faciles, eo quod rebus peregrinis ac civilibus, fabulis putidisque conjecturis, & contumeliis in nostros, ibi plena sint universa. Hungaros Seculo demum X ac XI, abjecta superstitione, Christo dedisse nomen, quis ignorat? S. *Stephanus* & *Geysa* Reges initia Christianæ doctrinæ Hungaris impertierunt. Lex S. Regis, eo fine condita, exstat in *Decratorum Lib. II Cap 34*, in *Corpore Juris Hungarici* ad calcem *Bonfinii*, ex editione *Sambuci*. Pag. 2.
Stephani legem instauravit S. *Ladislaus Lib. I Cap. 7 Decretorum.* Sunt, qui ardorem *Stephani* transferunt in uxorem ejus *Giselam, Henrici II* Imperatoris filiam. Omnino *Hermannus Contractus* id quidem causæ ignorat. *Sigebertus* vero, *Aventinus*, & *Kranzius*, eam stabilire causam studuerunt, quam quidem enarrationem Noster repudiat & refellit. *Stephanus* certe ante 4.
nuptias illas initas jam Christianæ religioni dederat nomen, a S. *Adalberto*, Episcopo postea Pragensi, aqua lustrali imbutus. Factum id esse debuit ante annum 997. Matrimonium illud in annum circiter 1002 incidit, quo *Stephanus* jam in Hungaria Episcopos constituerat. Gens Hungarorum ipsa diu ante nuptias illas Christo sese aggregarat. Epistola a *Pilgrino*, 7.
Laureacensi Episcopo, A. 975 circiter ad *Benedictum VII* P. R. data, testis hic est exceptione major, unde constat id etiam, patrem *Stephani* in numerum Christianorum esse referendum, cui nomen erat *Geysæ*, suffragantibus Hungarorum, Polonorum, Bohemorum, ac Dalmatarum, scriptoribus. Reji- 9.
cit revincitque Autor testimonia ementita *Bonfinii*, *Inchoferi*, *Chartuitii*, *Baronii*, & *Timonis*, quibus hi *Geysam* gravare haud 12.
omiserunt. Quæritur vero, undenam Hungari prima religionis Christianæ semina hauserint. *Geysam*, ab Angelo monitum, ea excepisse, fabulosum est & errore plenum. Byzantini ve- 19.
ro scriptores, *Cedrenus*, *Zonaras*, & *Jo. Scylitzes Curopalates*, memoriæ prodiderunt, imperante *Constantino VI Porphyrogeneto*, *Leonis* Philosophi ex *Zoe* filio, Duces Hungarorum Constantinopolin accessisse, nominatim *Bulosudem* & *Gylam*,

ac Chriſtiano ritu initiatos, liberaliterque ab Imperatore acceptos, domum revertiſſe. *Gylas* traduxit *Hierotheum*, Monachum, Conſtantinopoli ſecum, quem *Theophylactus*, Patriarcha Conſtantinopolitanus, Epiſcopum Hungariæ rite ordinavit, ut ejus opera in gente ſua Chriſto admovenda uteretur. *Buloſudes* & *Gylas* quidem a Græcis illis ſcriptoribus vocantur *Turci* & *Turcorum Duces*. *Zonaras* veró & *Cedrenus* luculente teſtantur, Hungaros ea ætate a Græcis appellatos fuiſſe Turcos, illosque Iſtrum accoluiſſe. *Chrovatos Cedreni* eſſe Servios, Au-
Pag. 23. tor egregie oſtendit, indicans præterea, univerſam Hunnorum gentem tum Turcis annumeratam fuiſſe. Id haud minus
25. eſt memorabile, *Saroltam*, *Gyulæ*, Ducis Hungarorum, filiam, nuptum traditam eſſe *Geyſæ*, & ex ea natum fuiſſe *Stephanum* Regem. Contendit Cl. Autor, *Gyulam* hunc eſſe *Gylam* Ducem, qui Conſtantinopoli nomen Chriſto dederit. Addit idem, *Gyulam*, ſeu *Gylam*, præfuiſſe Transſilvaniæ, ac imperio eam ſuo obtinuiſſe, & ex ejus nomine dictam fuiſſe urbem *Gyula-Fejérvár*, id eſt, *Juliam Albam*, nuper a *Carolo VI* glo-
29. rioſe amplificatam. Poloni quidem aſſerunt, *Geyſæ* uxorem poſteriorem, *Adleidem*, *Miecislai I* ſororem, perſuaſiſſe marito, ut doctrinæ Chriſtianæ nomen daret. At recentiores hi ſunt, quam ut ipſis fides, invitis Græcis, ſit habenda. Du-
32. ces vero ipſi lavacrum ſalubre ſuſceperunt A. 956, quippe quo *Theophylactus*, Patriarcha Conſtantinopolitanus, ex hydrope debitum reddidit naturæ. Hæc cum Autor expoſuit, ex profeſſo oſtendere laborat, religionem Chriſtianam inter Hungaros
34. miniſterio Eccleſiæ orientalis primum diſſeminatam fundatamque fuiſſe. Quod quidem opinionis ſuæ momentum corro-
38. borat ex veſtigiis rituum Græcorum apud Hungaros, ex forma diadematis regii Hungarici & crucis Hungaricæ, ex Legenda *Chartuitii*, ex poteſtate agendi Synodos ſacras Regibus propria, ex conjugiis Clericorum etiam poſt interdictum *Gregorii VII*, & ex antiqua jejunandi ratione. *Silveſtri II*, Pontificis Romani, literas, ad *Stephanum* Regem datas, eſſe ſuppoſititias, profitetur. *Gregorii VII* ad *Salomonem* & *Geyſam*, Hungariæ Reges, literas eſſe ejusdem farinæ, it copioſe demonſtratum. Rationem vero, cur eccleſiaſtica Hungarorum

res

res circa medium Seculum XI Romanæ cœperit congruere, Pag. 50.
deducit ex varia Regum Hungariæ affinitate cum Germanorum Principibus. Accedit, quod *Stephani* soror, *Ottoni Urseolo*, Venetiarum & Dalmatiæ Duci, nuptum data, *Petrum* genuit, qui *Stephano* in Hungaria successit. Nostrum est, hic de scena decedere, simul ac unum hoc addiderimus, scriptum hoc esse solidum & frugis bonæ judiciique perpoliti plenum, licet singula 71.
ejus momenta suffragio nostro communire haud audeamus.

Schrifftmäßiger Unterricht von der Unsterblichkeit der Seelen, 2c.

id est,

DE IMMORTALITATE ANIMÆ, EJUSQUE veritate & certitudine, tractatio. Accedit HERMANNI CONRINGII Epistola, quæstionem pertractans, an immortalitas animæ ex lumine naturæ solum & certo cognoscatur. Edidit JO. DIETERICUS WINCKLERUS, Prof. Hamburg.

Vitembergæ, apud Ephraimum Gottlob Eichsfeldium, 1742, 4.
Plag. 5.

Immortalitatem animarum recentiori ætate non solum Philosophi ex lumine rationis, sed etiam Theologi ex Scriptura sacra, affatim demonstrarunt. Videtur autem Scriptura inprimis in hoc negotio in consilium advocanda, ex qua quippe plenissima hujus rei datur cognitio. Hac mente Cl. Autor totam hanc tractationem suscepit, animarum immortalitatem demonstraturus. Omnes res creatæ, earumque pulchritudo & ordo, summum creatorem ostendunt, inprimis vero anima hominis gloriam creatoris mirum in modum amplificare potest. Animæ perfectio maxima est immortalitas, quam multi veterum Philosophorum temere negarunt. Quod ad hujus doctrinæ certitudinem attinet, de eo, an illa ex sola ratione perfecte possit demonstrari, in varias abeunt partes eruditi, aliis affirmantibus, aliis negantibus. Ex ratione hanc immortalitatem non perfecte posse demonstrari, affirmat Cl. Autor, idque vel maxime ex gentilium dubitatione patere arbitratur. Sequitur propterea *Scherlockium*,

Pag. 1. 8. 14. 16.

lockium, qui, hanc doctrinam omnium optime ex Scriptura posse probari, contendit, cui multi alii adstipulantur, quorum in nu-
Pag. 21. merum etiam *Hermannus Conringius* refertur, cujus Epistola tota, nunquam antea edita, inseritur, quamvis Cl. Editor non singula momenta suo approbet calculo. Ipsa Scriptura animæ originem luculenter ostendit, quæ ab animalium vita maxime
26. sunt distinctæ. His jungit alia Scripturæ oracula, quæ immortalitatem animarum demonstrant, quæ ipsa brevibus illustrat, & eorum vim argumentandi ostendit, nonnullisque dubiis occurrit, quæ contra hanc doctrinam a nonnullis moventur.
34. Fundamentum hujus doctrinæ eo nititur, quia anima est spiritus & omnis materiæ expers, idque satis ex ejus actionibus patet. Laudamus Cl. Autoris industriam, qui novo documento, veritatibus theologicis adstruendis & defendendis maxime se natum aptumque esse, docuit.

Schrifftmäßige Erörterung der wichtigen Lehre von der Sünde wider den Heil. Geist, ꝛc.

id est,

TRACTATIO, EX S. SCRIPTURA HAUSTA, DE Peccato in Spiritum S., edita a JO. DIETERICO WINCKLERO, Prof. Hamburgensi.

Hamburgi, apud Jo. Carolum Bohn, 1742, 4.

Plag. 6.

Pag. 1. Multum disputatum fuit a Theologis de peccato in Spiritum Sanctum, variasque in sententias iidem abierunt, quando naturam & formam hujus peccati describere instituerunt. Non
3. male suam operam collocasse nobis videtur Cl. Autor, quando *§. 2-9* non modo illos nominat, qui hoc argumentum peculiaribus scriptis prosecuti sunt, sed etiam aliqua ex parte historiam hujus doctrinæ ex prioribus & sequentibus Seculis pandit, ex quibus apparet, in diversas abiisse partes Theologos, quando de
13. hoc peccato verba fecere. Cl. *Baumgartenii* Commentatio inprimis ansam dedit Cl. Autori, rem paulo plenius examinandi, & in eo potissimum elaborandi, ut illa loca Scripturæ adduceret, in quibus de hoc peccato disseritur. Huc refert *Matth.*
14. *XII, 31, 32, Marc. III, 28, Luc. XII, 10*, docens etiam, minime huc pertinere loca *Ebr. VI, 4, 5, 6, X, 26, 27, 29, 1 Jo. V, 16*. Genus

nus hujus peccati esse ἁμαρτίαν, omnes ex verbis Christi asserunt, quamvis etiam nonnulli, propius posse definiri, putent, si dicatur, esse βλασφημίαν. Plerique hoc peccatum describunt, esse in homine regenito, satis illuminato, & de veritatibus cœlestibus convicto, spontaneam, malitiosam, pertinacem, incorrigibilem, finaliter perseverantem, & propterea irremissibilem, abnegationem doctrinarum cœlestium, abnegatarum impugnationem, impugnatarum blasphemationem, & in hac malitia usque ad finem vitæ perseverationem. Recedit paululum Autor noster ab hisce placitis. Per Spiritum sanctum hoc loco non ejus personam, sed munus, intelligit, & quidem non operationes ejus ordinarias, sed extraordinarias, quod ex historia evangelica illustrare & probare annititur. Ex quibus conficitur, hoc peccatum non solum a regenitis, sed etiam irregenitis, Pag. 33.
posse committi, id quod nonnullis testimoniis Theologorum confirmatur. Quando vero quæritur, cur hoc peccatum non 36.
possit remitti, sunt nonnulli, qui illud difficulter irremissibile dicunt, quod tamen verbis Christi aperte repugnat; sed, absolute hoc negare Christum, recte asserit Cl. Autor, simulque, hanc esse causam, docet, quia ejusmodi peccatores nunquam pœnitentiam agant, & omnia media conversionis respuant, ordinaria & extraordinaria. An hodie tale peccatum possit committi, 45.
alii affirmant, alii negant. Prioribus accedit Cl. Autor, hac tamen cum cautione, ut gradus hujus peccati admittat, & illud moneat, perdifficile esse, eos ostendere, qui tale peccatum commiserint. Judæos tamen præfractos huc hodie posse revocari, largitur, atque simul, scriptores naturalistas & atheos aliqua 48.
ex parte huc referendos esse, non inficiatur. Deprehendet Lector in hac, quamvis parvæ molis, tractatione varias eruditas observationes, diligentia Cl. Autoris sane dignas, quas ita comparatas esse judicamus, ut aliis occasionem præbere possint, hanc perarduam materiam plenius meditandi.

DISSERTATIO HISTORICO-THEOLOGICA DE RItu veteri formulæ applicativæ individualis in sacra Cœna, conscripta a S. M. C.

Lubecæ, sumtu Jonæ Schmidii, 1741, 4.

Plag. 8.

Mos

Mos ita exigit, ut Presbyteri distribuant panem vinumque eucharisticum in ecclesiis Lutheranis, addita hac formula: *Accipe & ede (bibe), hoc est verum corpus (verus sanguis) Salvatoris nostri, pro peccatis tuis traditum (effusum)*. Hanc Autor vocat formulam applicativam individualem in sacra Cœna. *Bugenhagius* noluit, verba ejus-
Pag. 4. modi adjungi dispensatis symbolis eucharisticis, quemadmodum perspicitur ex ejus Ordinatione ecclesiastica Lubecensi, Slesvico-Holsatica, Brunsuico-Wolferbuttelensi, Hildeneshemensi, quacum consentit & Palatina utraque, & Wirtebergica, tum illa, quæ A. 1565, tum quæ A. 1660, prodiit in lucem. Formulam illam, a *Laurentio Mærsken*, Lubecensi Ecclesiaste, jam A. 1550 tentatam, Lubecenses demum introduxerunt A. 1647 dominica XIX post Trinitatis, licet
6. D. *Wolfgangus Peristerus*, Superintendens Vinmariensis, A. 1575 Lubecensibus commendare eam studuerit argumentis quinque. Memorabile est, *Peristeri* ex sententia panem & vinum in actione eucharistica & sumtione converti in corpus & sanguinem Christi. M. *Georgius*
23. *Stampelius*, Pastor ad S. Petri, A. 1611 suasit Lubecensibus formulam illam peræque, ac suasionem repetiit, cum esset jam indidem Superintendens, A. 1615. At surdis narravit fabulam. Commendarunt eam denuo Theologi Vitebergenses, D. *Leonh. Hutterus*, *Fridericus*
24. *Balduinus*, *Wolfg. Franzius*, & *Balthasar Meisnerus*, A. 1616, haud secus ac *Nicolaus Hunnius*, Superintendens Lubecensis, A. 1628 idem tentavit peculiari scripto. Eventus autem exoptatus apud Lubecenses haud fuit consecutus, donec Superintendens D. *Meno Hannekenius* A. 1647, 20 Aug. ritum illum blandis verbis proposuit, ac ministri
27. ecclesiæ magistratusque eis vim inesse crediderunt. Hæc Autor recenset *Capite primo*. *Secundo Capite* inquirit, an formulæ ejusdem aut consimilis vestigia in doctrinis primæ ecclesiæ reperiri queant. Ex *Tertulliano*, *Eusebio*, & *Hieronymo*, ostendit, eum, qui Symbola eucharistica receperit, dixisse *Amen*. Ex *Constitut. Apostol. VIII*, 20, intelligitur, Episcopum dedisse panem, dicendo, *corpus Christi*, sumentem-
31. que dixisse *Amen*; Diaconum vero tenuisse calicem ac tradidisse, dicendo, *sanguis Christi*, *calix vitæ*, bibentemque dixisse *Amen! Augustinus* idem reddidit testatum. In Ecclesia Orientali dispensator symbolorum, ac sumentes ea, copiosiorem adhibuerunt formulam, quemadmodum Autor ex *Cyrillo* & *Joanne Chrysostomo* demonstrat. Adjungit ille exempla ecclesiæ recentioris & Latinæ & Græcæ complura, in quibus tamen consensionis parum inest, excepto, quod testimonium de gratia ac satisfactione vicaria Christi universali, & de vera substantialique præsentia corporis & sanguinis Domini Jesu, undique concorditer elucet. *Capite tertio* Autor in eo est, ut declaret, formulæ applicativæ omissionem quidem instituto Christi haud repugnare, ejus usum tamen esse præstantem & laudibus dignum. *Capite quarto* tandem casus conscientiæ, formulæ istius occasione exortos, commemorat, & exponit, expenditque. Laudamus Cl. Autoris diligentiam, & de fundo theologico bene merendi propensionem.

✲ ✲ ✲

AD NOVA ACTA ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomi V Sectio VI.

HISTOIRE DES EMPIRS ET DES REPUBLIQUES depuis le Deluge jusqu' à Jesus Christ, &c.

id est,

HISTORIA IMPERIORUM ET RERUM PUBLIcarum, inde a Diluvio usque ad natum Jesum Christum. Tomi quatuor priores, quorum primo historia Ægyptiorum, secundo Assyriorum, Babyloniorum, & Medorum, tertio Thebarum & Athenarum, quarto Argolidis, Mycenarum, & Lacedæmonum, continetur. In historia Ægypti & Asiæ conjungitur historia sancta cum externa, & in externa Græciæ ostenditur nexus Mythologiæ cum Historia.

Hagæ Comitum, impensis Petri Gossii, 1735, 8.

Alph. 4 plag. 2.

Venerabilis Abbatis *Guyonii* ac sociorum jucundos labores reputamus pro viridario cultissimo, quod oculis voluptates, animoque fructus saluberrimos, suppeditat. *Tomis* singulis singulas *Guyonius* Præfationes, seu Introductiones, præfixit. In ea, quam historiæ Ægypti præmisit, de utilitate & pulchritudine studii historici disserit, ratus, illo formari mores, inspirari virtutem ac vitiorum horrorem, doceri notitiam

 & cogni-

& cognitionem hominum, illuſtrari mortalium conſilia & deſtinationes. Deinde regulas tradit, ſecundum quas hiſtoria ſit addiſcenda & tractanda. Prima earum eſt, hiſtoriam ab exordio generis humani & communi fonte eſſe inchoandam; ſecunda, eam eſſe exordiendam a rebus inter populum Dei geſtis: reliquorum enim populorum hiſtorias vel nimis ſera capere initia, vel lacunis laborare. Sola hiſtoria ſacra gaudet initio & filo chronologico, citra quod notitia hiſtorica nil niſi chaos & labyrinthus exiſtit. Addere decet hiſtoriæ ſacræ hiſtoriam Ægypti, deinde Babyloniorum, Aſſyriorum, Medorum, Perſarum, & Græcorum. Ante epocham Olympiadum res Græcorum fabulis ſunt involutæ. *Pherecides Syrius* & *Cadmus* Mileſiorum, regnante *Cyro*, oratione proſa ſcribere cœperunt, aliosque docuere. Majores ipſorum in Græcia ſermone utebantur poetico, qui Chronologiam & modulos veræ hiſtoriæ reſpuebat. *Acuſilaus* Genealogiæ ſeſe tradidit eadem propemodum ætate. *Pherecydes*, regnante *Dario Hiſtaſpide*, ſcripſit decem Libros Antiquitatum, & antiquas Athenienſium genealogias. *Epimenides* eundem calcabat tramitem. *Hellanicus*, 12 annis vetuſtior *Herodoto*, hiſtoriam ſuam ſecundum annos & ſucceſſiones ſacerdotum *Junonis* Argolicæ diſpoſuit. Reliqui recenſiones attemperarunt annis vel Regum Lacedæmonum, vel Archontum, Athenis florentium. *Ephorus*, *Iſocratis* diſcipulus, ſecundum progenies, id eſt, 30 annos ſingulos, ſuam hiſtoriam digeſſit. Marmora Arundelliana annis 263 ante Chriſtum natum fuerunt ſculpta, & a *Cecrope* deducuntur. Sed commune Chronologiæ vel Hiſtoriæ filum ea non ſubminiſtrant. Sola hiſtoria ſacra ab initio mundi ad ejus finem ſine ulla interruptione & lacuna progreditur. Hæc Autor in Prolegomenis ediſſerit, ac epitomen hiſtoriæ ſacræ e ſacris Vet. Teſt. tabulis adjungit. Si, rationem tractandi ſummatim indicari, operæ pretium videatur, argumenta hiſtoriæ Ægypti delibabimus. Diſtribuit eam Autor in *Libros tres*. Introductione complexus fuit procemium, introductionem ad hiſtoriam Ægypti, deſcriptionem Ægypti hiſtoricam, Ægyptum inferiorem, mediam, ac ſuperiorem, expoſitionem de Nilo, mo-

res

res Ægyptiorum, Reges, sacerdotes, religionem, ritum funerandi, leges civiles & consuetudines, divisionem terræ statusque, ordinem & successionem Dynastiarum. *Libro primo* exponit de *Chamo*, de *Mene*, seu *Mizraim*, ejus filio, de *Typhone*, ejus percussore, de *Baccho*, *Athote*, *Tosothro*, pyramide prima, Dynastia Thebanorum, de *Nitocri*, de *Mæri*, de lacu *Mærios*, de *Siphoa*, seu *Athote* secundo, *Abrahami* adventu in Ægyptum, de originatione nominis *Pharao*, & incursione pastorum, qui e terra fuerunt profligati. In altera tabula chronologica assentitur *Furmontio*, ac *Terachum*, *Abrahami* patrem, pro *Urano* habet, Deorum omnium parente. In *Libro secundo* Dynastia Diospolitana *XVIII* & *XIX* exponitur. *Sesostris*, Autoris ex judicio, exstitit ille, qui Judæos admodum Pag. 226
pressit, *Josepho* defuncto. Eundem existimat fuisse vocatum seq.
Sesoosin, *Sethonem*, *Sezonchozin*, nec confundendum eundem arbitratur cum *Sesaco*. *Amenophin* ei patrem tribuit. *Sesostrim* credit in Chinam, Colchidem, Thraciamque, victorem penetrasse. Eo regnante, Babylona Ægyptiam fuisse exstru- 233 seq.
ctam, & a rebellionis autore dictam credit, in eo autem 246.
errat, quod eam inter Heliopolin & Bubastum collocat. *Sesostrim* in Israelitas exstitisse gravem, refert, inductum a sacerdotibus, qui oderint eos, eo quod polytheismo nomen dare fuerint dedignati. Patumon urbem esse Pelusium, ex 247 seq.
Marshamo significat, oblitus *Herodoti*, qui Patumon inter Bubastum & Heliopolin posuit. Successorem ejus vocat *Rhampsen*, *Julium Africanum* in hac Dynastia secutus. Hunc Regem in premendis & infestandis Israelitis credit paternis institisse vestigiis. Hisce pertractatis, natalem *Mosis* miraculi plenum edisserit, ab *Athirtaa* servati ex undis. Subjunguntur reliquæ res *Mosis*, ac ipse ex Ægypto ab Israelitis institutus transitus. *Libro tertio* edisseruit ea, quæ ad Reges Ægypti sunt referenda, ab ætate *Mosis*, cum suis egressi, usque ad *Cambysen* victorem, immo ad *Ochum*, *Nectanebi II*, contra Persas rebellantis, domitorem. Legimus hunc *Tomum* attente, nec possumus non ingenue fateri, stilum, compositionem, methodum, operisque aptissimam distributionem, elogiis laudibusque

univerſis eſſe vel pares, vel ſuperiores. Addidit etiam paſſim indicia teſtimoniorum, e quibus ſua depromſit. Sed id diſſimulare non licet, quod pragmatica ſcribendi ratio ſæpius ad fictiones ſit conformata, lectoresque reddat prudentes, & eos jucunditate retineat, licet veritas hinc inde periclitetur. Qui itaque hiſtoriam ita evolvere avent, ut certa ab incertis diſtinguere, & propoſitiones ſingulas fide veterum corroboratas inſpicere, poſſint, eorum eſt, ferculis ſubactioribus quærendis imminere, alibique ſitim ſedare ſuam. Quo ipſo facile intelligimus, quantum interſit, ut ſcriptores, qui fontium loco ſunt, diligenter & conſerventur, & diligentius, quam plerumque fieri ſolet, legantur. In eo autem Autor multum laudis meretur, quod *Seſoſtrin* inter & *Seſacum* curate diſtinguit. Nam *Seſoſtris* aliquot Seculis ante excidium Trojanum floruit, ac ad Dynaſtiam Dioſpolitanam referendus eſt; cum, *Seſacum* duobus Seculis poſt Trojam everſam vixiſſe, & ex Dynaſtia Bu-
Pag. 312 baſtica exiiſſe, evidens ſit & luculentum. *Tomo II* evolvit
ſeq. res Aſſyriorum, Medorum, & Babyloniorum. Reges Aſſyriæ
Tom. II. ab *Aſſure*, *Semi* filio, deducit. Succeſſores ei haud adjun-
Pag. 3. git. Deflectit deinde ad *Kedorlaomerum*. *Nimrodum* ſecun-
7. dum, ſeu *Belum*, Ninives Regem, anno poſt diluvium 543 ex-
ſtitiſſe credit, cui filium *Ninum* aggregavit. Ut Autor ita
9. ſentiat, haſce affert rationes. Aſſyriorum regnum, teſte *Herodoto*, annis 528 duntaxat perſtitit, & duæ *Nimrodi* fuerunt Dynaſtiæ, in ſucceſſoribus ejus conſpicuæ. *Ninus* Babylonium regnum ſubegit. *Beleſis* vero, regnante *Sardanapalo*,
12. Babylonium denuo regnum condidit ſingulare. *Ninus* condidit Nineven, quam *Herodotus* Tigri adjacuiſſe, *Cteſias* Euphrati proximam fuiſſe, cenſuit. *Moſen* per prolepſin *Gen. X* memoraſſe Nineven, credit Noſter. Succedunt res a *Semiramide* geſtæ, nec omittuntur fabulæ, quibus ejus origo genusque involvuntur. *Ninias*, filius, torpori ſeſe dedit, mollitiemque ejus imitati fuerunt ſucceſſores. *Seſoſtris* ipſis ademit regnum ad tempus. *Perſeus* in Aſiam venit. Partes regni fuerunt diſtractæ, ac *Davides* partem ejus obtinuit. Hæc enarrantur *Libro primo*. *Secundus Liber Sardanapalum*, rebellionem *Arbacis*

lis ac *Belesi*, exitum belli, prædicationem *Jonæ*, *Tiglatpelassarem*, fœdus adversus *Abasum* initum, prophetiam *Esaiæ* de Emanuele, *Salmanassarem*, bellum Tyrium, *Sennacheribum*, *Assaraddonum*, *Saosduchinum*, furores *Holophernis*, *Chinaladanum*, seu *Saracum*, a *Cyaxare* devictum, & prophetias, adversus Nineven pronuntiatas, comprehendit. Autor ea, quæ liber *Judithæ* continet, pro vera habet historia, & *Nabuchodonosarum*, inibi commemoratum, credit extitisse *Saosduchinum*. Pag. 75
Saracus, a *Cyaxare* & *Nabopolassare* rebelle obsessus, Nineve seq.
expugnata, sese vivum combussit. Cladem hanc prædixerat 81.
Propheta *Nahum Cap. II & III*, eamque repetiit *Ezechiel Cap. XXXI v. 2 seq.* Historiam Medorum *Libris duobus* Autor conclusit. *Priori* describit *Nimrodum*, successores ejus, *Ninum*, Babylonem urbem, Euphratem, templum *Beli*, turrem Babelis, palatia, hortos pensiles, canales & lacum, mores Babyloniorum, magnificentiam illorum, mollitiem, luxuriam, ignorantiam, astrologiam, & medicinam, Babyloniis approbatam. *Libro posteriori* exponit de *Beleso*, *Assaraddono*, *Nabopolassare*, *Nabuchodonosore* magno, *Evilmerodacho*, *Baltasare*, & *Nitocri*, ac de ruina Babylonis, a Prophetis olim prænuntiata. De Medis disseruit *Libris tribus*, ab origine Medorum exorsus, ad *Darii Medi* usque mortem. Adjecta est *Dissertatio de Prophetiis*, qua recensentur Judæorum improbitates, exilium commeritæ, eisque oppositæ Prophetarum minæ, præcipue adversus Hierosolymam, quibus innecti solent vaticinia de LXX annis exilii, & de reditu Judæorum. Differit tandem politissimus scriptor de prophetiis, adversus nationes populi Judaici insectatrices directis, ac de ipso, qui in Prophetis fuit, spiritu & afflatu. *Tomus III* historiam Thebanorum & Athe- Tom. III.
niensium complectitur. Priorum facta & fata Autor ab *Ogyge* & *Cadmo*, *Agenoris* filio, deducit. *Asterius*, Rex Cretæ, post- Pag. 3.
ea dictus *Jupiter*, *Europam*, *Cadmi* sororem, rapuit, usus navigio, cujus insigne fuit taurus. *Cadmus 16* literas Phœnicias intulit Græciæ. Quæ ad fabulas pertinent, in eis Autor *Bannierum* fuit secutus, qui scripsit *Expositionem fabularum* (*Explication des Fables*). Patet id ex rebus *Inus*, *Phryxi*,

 Bacchi,

Bacchi, Semeles. Fabulis subjunguntur historiæ accuratiores ad
Syllæ usque ætatem, qui Bœotiam vastavit, & miseriis extremis
Pag. 58. afflixit. Historiam Atheniensium accuratissime multaque cum
industria fuisse scriptam, facile lectori intelligitur. *Libris*
quatuor, quibus ea absolvitur, subjuncta apparet *Dissertatio*
439 seq. *de Ludis Olympicis & Olympiadibus.* Exordium desumit Autor
a *Jove, Saturno* patri bellum inferente, præliumque conferen-
te in Elide super monte, qui erat flumini Alpheo proximus,
ac posthæc collis Saturninus dictus fuit. Olympus eum ibi ar-
tibus moribusque imbuit. Exinde *Jupiter* nomen *Olympii*
traxit, ac ipse mons *Olympius* appellatus est. Ibi cum Tita-
nibus cursu conflictuque armorum sese exercuit *Jupiter.* Ath-
letæ socii erant Curetes Idæi, quorum princeps exstitit *Her-
cules* quidam, qui leges ordinemque certaminum sancivisse
fertur, ac, eo quod quinque fratribus gaudebat, singulis
quinque annis certamen celebrari jussit. Seculo sequenti *Pe-
lops* ludos Olympicos instauravit. Eos, denuo exstinctos, resu-
scitaverunt *Hercules, Alcmenæ* filius, *Oxylus,* & *Iphytus.* Co-
rona ex olea monitu *Pythiæ* in præmium victoriæ fuit distri-
448. buta. *Cynisca*, filia inclyti Regis *Agis*, Regis Spartæ, prima
exstitit sui sexus, quæ cursu in ludis Olympicis certare ac vin-
Tom. IV. cere sustinuit. Dissertationem Index concludit. *Tomo quar-
to* disseritur de *origine Mythologiæ,* & *historia temporum inco-
gnitorum.* Ludum latrunculorum, *Schachspiel,* a Sacis, Asiæ po-
pulis, e quibus Parthi fuerint orti, nomen & ortum habere,
Pag. 11. Autor existimat, quod nobis videtur vero absimile. De
Acmone, Urano, ejus filio, filia vero *Titaa,* seu *Terra,* ac reli-
quo Deorum Dearumque grege, ita exponitur, ut ad verisi-
33. militudinem reductæ fuerint haud unæ explanationes. *Infe-
ros* & *Tartarum* Poetarum de Hispania exposuit, credens, Tar-
tarum latere in urbe *Tartesso*, & lacum Avernum dici ex vo-
57. ce אַחֲרוֹן, id est, ab *extremis*, scilicet terræ habitatæ partibus.
124 seq. Dissertationi succedit *Nota super Sanchoniathone*, in qua sum-
ma fragmenti, quod apud *Eusebium de Præparatione Evan-
gelica* exstat, & argumenta, quibus, id esse genuinum, com-
probatur, in lucem afferuntur. *Theodoretus* & *Suidas* repe-
tunt

runt illud generatim, judicio interposito nullo. *Vossius*, P. *Thomassinus*, P. *Pezronius*, Abbas *Bannierus*, & P. *Turneminius*, Pag. 127.
magnam fragmenti partem rejecerunt, servatis nonnullis duntaxat momentis. *Samuel Bochartus* nihil excepit, ratus, latere in fragmento deformatam creationis ac Patriarcharum historiam. Systema *Bocharti* ab Autore evertitur variis rationibus. Id inprimis urget, quod in fragmento nulla de diluvio 128.
universali exstat mentio. Si itaque temporibus postdiluvianis complexum illum tribueris progenierum, *Saturni* & *Jovis* ætas ad decimam generationem rejicitur, & ad illud tempus, quo *Uranus*, *Saturnus*, & *Jupiter*, dudum fuerunt cœlitum in ordinem adscripti, refertur. Quibus perpensis, Autor tandem 131.
declarat, fragmentum illud nequaquam cum Græcis antiquitatibus in concordiam posse adduci, nisi violentis admodum argumentis. An *Furmontio* hæc fuerint opposita, dicere jam non habemus. De historia Mycenarum & Argolidis selectissimus allatus fuit rerum ordo, quem jam relegere, & flosculos inde decerpere, non licet.

Erklärte Offenbarung Johannis und vielmehr JEsu Christi, ꝛc.

id est,

EXPOSITA APOCALYPSIS JOANNIS, SEU POtius Jesu Christi, ex Græco sermone authentico reviso in Germanicum conversa, per numeros propheticos reclusa, & omnibus, qui ad opus & verbum Domini attendunt, & eventuris proxime invigilant, oblata a JOANNE ALBERTO BENGELIO.

Stutgardiæ, impensis Christophori Erhardi, 1740, 8.

Alph. 3 plag. 8.

Si Lectorem compendiose in notitiam libri hujus satis vasti introducere fas est, eum doceamus oportet, Præfatione, translatione nova Apocalypseos Germanica, introductione exegetica,

egetica, expoſitione breviori, inciſis ſingulis adjecta, tabulæ Apocalypticæ, ejusque chronologicæ, ſpecimine, cui hiſtoria expoſitionum Apocalypticarum ſubnexa eſt, librum omnem contineri. Molitur Pl. Rev. Autor Annotationes in Nov. Teſt. Latinas ſub titulo *Gnomonis*, quas jam in Præfatione §. 4 Lectori commendat. Proluſit hiſce in *Parte XXIII Famæ eccleſiaſticæ*, ac *Parte X Novorum ac antiquorum regni Dei.* Syſtemata expoſitionum Apocalypticarum Autor in ſex ſpecies diviſit. *Timothei Philadelphi* expoſitio ab ipſo vocatur metaphyſica & theoſophica. Eventus hiſtoricos *Apocalypſi* ineſſe prædefinitos, nemo ambigit. Generalia hic ſectatur *Chriſtoph. Matth. Pfaffius.* Alii, potiora eventa ad œconomiæ novæ, ſeu Chriſtocratiæ, manifeſtationem & continuationem, diei extremo contiguam, pertinere, arbitrantur. *Jacobus Kochius* quæſivit in *Apocalypſi* delineationem hiſtoriæ illius eccleſiaſticæ, quam *Reformationis* appellant. D. *Joachimus Langius* eam ingreditur expoſitionem, in qua reſtant eventus præſignificati exſpectatione digni. Alii vaticiniorum ac viſionum ſeriem ſervant chronologicam, negantes, viſionibus pluribus eundem eventum præſignificari. Diem propheticum eſſe annum unum, Autor negat, indignatus fere eis, qui geſta & acta a *Cap. IV* uſque ad finem *XIX* intra $3\frac{1}{2}$ annos concludunt. Hanc hypotheſin paſſim eradicandam ſuſcepit *pag. 104, 150 ſeq. 318, 345, 369, 408, 425, 619, 687 ſeq. 734, 812, 857,* &c. Ipſe expoſitionem ſuam exiſtimat *veram*, *hypotheſios* nomine haud fœdandam. Calculum ſibi videtur ſubduxiſſe chronologicum, prouti in prophetia juſſum fuit, licet illum ab aliis exiſtimet neglectum. Ordinem temporum ſervat medium, ideoque ſe a veritatis arce credit proxime abeſſe. En ejus ſententias cardinales: 1) *Bellua ex mari adſcendens* eſt Papatus, a *Gregorio VII* inchoatus, *Babylon* eſt Roma ac eccleſia, a puritate veteri disjuncta; 2) *Bellua ex abyſſo* eſt Antichriſtus; 3) eis, qui utramque adorant, ingeritur illud *Væ Apoc. XIV, 9-11.* Chiliaſmum illum, qui in pro-
Pag. 945. xime adventura œconomiæ Chriſti luce ac pietate majori ſolet collocari, adeo haud refugit, ut eum amplectatur. Novitatis ſtudium a ſeſe amoliri ſtudet. Uſibus lectorum conſultum

ivit

avit generali expositione. Perspicuitati litasse se, credit, & recenset fontes obscuritatis. De methodo sic monet sua: *Quantopere ii, quibus methodus mathematica curæ est, hic sibi satisfactum fuisse credant, ignoro. Studui solidæ ac connexæ demonstrationi, licet nomina haud adscripserim demonstrationibus.* De reliquo sibi persuasit Autor, *Apocalypsin* A. 96 literis fuisse consignatam. Tubas quatuor primorum Angelorum collocat in Pag. 1059.
tempus Seculi II, III, IV, & V. *Væ* primum *Cap. IX* ponit in annum 510-589. Silentium, primo & secundo *Væ* interjectum, rejicit in annum 589-634. *Væ* secundum collocat in anno 634-840. Annum non-chroni ac Regum multorum (*Cap. X, XI,*) figit in anno 800. Intervallum, secundo ac tertio *Væ* interpositum, restringit ad annos 840-947. Dies 1260 mulieris in deserto (*XII, 6,*) infantem enixæ, enumerat ab A. 864-1521. *Væ* tertium (*XII, 12,*) deducit ab anno 947-1836. Tempora $3\frac{1}{2}$ supputat ab anno 1058 usque ad 1836. Intra hæc ponit belluam, periodis tribus insignem, (*XIII, 5,*) bellum cum sanctis sub finem chroni (*XIII, 7,*) ad annos 1208 & 1209, ac Angelum æterni Evangelii præconem, (*XIV, 6,*) anno 1614 adstrictum. In anno 1836 collocat interitum belluæ & non-chroni, ac initium millennii, in quo satanas ligatus est, & sancti regnant. Hierosolymam illam novam (*XXI, XXII,*) fini hujus mundi postponit, adeoque regno gloriæ inferendam credit. Addit præterea specimen historiæ ex- 1062.
ternæ, ad *Apocalypsin* relatæ, hunc in modum:

Profligantur ac disjiciuntur Judæi per *Adrianum VIII, 7.*
Irrumpunt Gothi ac exteræ gentes in provincias imperii Romani *v. 8.*
Seculum Arianum *v. 10.*
Imperium occidentale tollitur, *Augustulo* devicto, *v. 12.*
Vexantur Judæi in Persia *IX, 1.* 1063.
Muhammedes ac Saraceni *v. 13.*
Controversia de imaginibus *v. 20.*
Imperium, a *Carolo M.* instauratum, *X, 11.*
Seculum infelix *XII, 12.*
Seculum *Hildebrandinum XIII, 1.* 1067.
Potentia Papæ *v. 5.*
Expeditio cruciata contra Waldenses *v. 7.*

Potentia Papæ in nationes universas *v. 7.*
Adoratio *v. 8.*
Reformatio *v. 9.*
Doctores Evangelici *XIV, 6, 8.*

Inter $3\frac{1}{2}$ tempora, quæ describuntur *XII, 14*, durationem belluæ una cum tribus intervallis, *XVII, 8*, recensitis, ita judicat interjiciendam:

a. A. 1058 cœperunt tempora $3\frac{1}{2}$.
b. A. 1077 surrexit bellua ex mari, ac cœperunt septem ejus capita.
c. A. 1143 belluæ datur potestas. Menses ejus 42 & numerus cœperunt cum *Cælestino II.*
d. In A. 1140 status præsens.
e. A. 1744 Papatus *Hildebrandinus* labat.
f. A. 1810 Potentia belluæ, ejus 42 menses, & ejus numerus, desinit.
g. A. 1834 surget bellua ex abysso.
h. A. 1836 exitus durationis & belluæ & $3\frac{1}{2}$ temporum, &c.

Si annum, quo *Apocalypseos* liber literis fuit consignatus, scopum Christi, hieroglyphica ætati *Joannis* familiarissima, extra dubitationem collocasset, & solicite introspexisset, atque visionum ordinem, quem esse chronologicum credit, ad morem Prophetis usitatum expendisset, fortasse calculos aliter subduxisset. Miramur sane, cur mensium illorum 42, dierum 1260, & $3\frac{1}{2}$ temporum, hieroglyphicon ex Theologia Judaica veteri stiloque Judaico haud in lucem produxerit. Cur per urbem illam magnam, ad quam Dominus noster cruci affixus est, noluerit intelligere Hierosolymam *Tito* priorem in *XI, 8*, rationem certe videmus nullam. Urbs illa haud poterat luculentius de-
Pag. 537. signari. Ipse potius suspicatur, eam amplificatum iri, a Judæis ac gentibus, eo confluxuris, augendam. Angelus interpres *XVII, 10*, plane & indubie tradit, septem capita belluæ esse septem Reges, sedem in loco Septimontii habentes, ac jam quinque eorum tunc temporis cecidisse. Noster vero, ea ne tunc quidem exstitisse, credidit, ad *primum Caput* referens Pontifices Romanos inde ab A. 1077, seu a *Gregorio VII*, usque ad *Cælestinum V* A. 1294; ad *Caput secundum* rejiciens Ponti-

Pontifices ab A. 1294, seu *Bonifacio VIII*, usque ad *Pium II* A. 1464; ad *Caput tertium* referens Papas a *Paulo II* usque ad Pag. 1136.
Leonem XI A. 1605; ad *Caput quartum* enumerans Pontifices inde a *Paulo V* usque ad tempus 1744; ad *Caput quintum* rejiciens reliquos, quos ad annum usque 1836 superfuturos credit. Numerum belluæ, qui est hominis, habet pro chronologicæ successionis intervallo, licet jam *Irenæus* a discipulis *Joannis* traditam acceperit expositionem hujus numeri, nempe vocem *Λατεῖνος*. Terminum excidii, Pontificatui imminentis ex ipsius opinione ad annum 1836, ex suppositis Sibyl- 1137.
læ versiculis depromsit. In horum enim libro primo traditur nomini Ἰησοῦς inesse 888; in libro autem octavo docetur, Romæ fatum esse adventurum, quamprimum ipsa annos 948, qui numerus voci ΡΩΜΗ inest, sit completura. Ipse vero 1141.
addidit numeros 888 & 948, indeque conflavit annum 1836. An methodo mathematica e firmis principiis per validas & solidas demonstrationes hunc annum excidii ea ratione potuerit determinare, liceat dubitare, donec argumenta, robore præstantiori insignia, in medium afferantur. De *Malachiæ* vaticinio, quo Pontifices Romani creduntur enarrati, ita egit Autor, ut eis haud omnem demat fidem, exordiri illa a *Cœlestino II* arbitratus, nec, Antipapas inde excludendos, existimans. Videtur ex eo etiam aliquid præsidii eruisse, quod ad excidium illud, A. 1836 futurum, facere videtur. Singula huc transferre haud licet. De metaphrasi strictim dicendum. Hinc inde ea in illam fuerunt ex textu Autoris Græco inserta, quæ suam autoritatem non possunt tueri. Dabimus specimina. *Incisum vicesimum Capitis secundi* Autor sic ediderat in Græco: *ὅτι ἀφεῖς τὴν γυναῖκα Ιεζάβελ, ἡ λέγουσα ἑαυτὴν προφῆτιν καὶ διδάσκει καὶ πλανᾷ τοὺς ἐμοὺς δούλους.* Nec ab hisce discessit in vernacula versione. At *ἀφεῖς* Græce haud dicitur, sed *ἀφίης*, quod etiam ibi *Aretas* habet. Conf. *J. C. Wolfii Curas criticas & philologicas in Apoc. II, 20, pag. 466.* Cl. Autor *Alexandrinum* Codicem in *VI, 11*, secutus fuit, cujus tamen lectionem merito notaverat *Joannes Millius* in *Prolegom. §. 1003.* Ad *VIII, 7*, confer *J. C. Wolfii* cogitata *pag. 511 seq.* Aquilam exclamantem & dicentem Autor denuo exhibuit

in *VIII*, 13, cum tamen vox ἀετȢ pro ἀγγέλȢ merito sit suspecta, eo quod Deus aquila haud dicitur alias unquam pro interprete suo usus, nec aquilæ alibi angelis interpretibus miscentur. Conf. *Wolfium* eundem *pag.* 513 *seq.* Omittimus alia. Diligentiam Pl. Rev. Autoris, ejusque scopum, qua salutarem, prædicare haud intermittimus. De ipsa vero ejus Apocalyptica hypothesi judicium nunc nullum interponimus, ne molesti simus Autori, quem ob varia in Philologiam sacram merita plausu omnium dignissimum judicamus. Proxime fortassis aliquis nostrum significabit, quid ipsi de *Apocalypsi*, ejusque scopo ac sensu, videatur esse statuendum.

M. JOANNIS CHRISTIANI MEHLHORNI, ECCLES. Gelenaviensis, gründliche Erklärung der heiligen Schrifft altes Testaments, ꝛc.

id est,

SOLIDA EXPOSITIO LITERARUM V. T. divinarum, quæ ex plenioribus epitomis Dissertationum selectiorum, in MENTHENII & IKENII Thesauris alibique legi solitarum, ac ex observationibus Virorum doctorum, collecta, ac additionibus hinc inde locupletata fuit.

Tomus II.

Lipsiæ, sumtibus Jo. Christiani Martini, 1739, fol. Alph. 7 plag. 19.

Utilissimæ hujus Collectionis *Tomus II* primordia capit a *Capite Genesios nono*, ac in *tricesimi septimi* fine subsistit. Non scopi est nostri, ex epitomis singulis singulas denuo epitomas dare. Oculos tamen circumferre lubet per hoc viridarium, atque hinc inde flores decerpere, & raritate & Pag. 2. usu præstabiles. Edendi carnes datam a Deo potestatem, antediluvianis cognitam & usitatam, confirmari *Gen. IX, 3, Salomo Gesnerus* ostendit, caussatus, vires hominum, sensim imminutas, alimento carnium indiguisse, easque ex animantium, hominibus salubrium, id est, mundorum, genere fuisse desumendas. Interdictum de vitando sanguine inter cibos esse recen-

tius,

tus, & *Mosaicæ* œconomiæ partem, *Lev. VII, 26*, credit, ea-
propter in Nov. Test. abolitum. Iris est signum fœderis Chri-
stum inter & homines, *Gen. IX, 6, Ezech. I, v. ult.* Ante di-
luvium exstitisse iridem, *Gesnerus* negat, causam interferens,
Deum copiose de ea, tanquam re nova, edidisse decretum. Vi- Pag. 33.
tem & vinum diluvium antiquitate superare, idem comprobat
ex *Matth. XXIV, 38*, & *Ps. CIV*. De septem præceptis *Noachi* 53.
Jo. Frischmuthus, Jo. Georg. Ræserus, M. *Gerh. Herm. Mencke-*
nius, triumviri lectissimi, disseruerunt, quorum cogitata hic 60.
leguntur in compendium missa. De creophagia antediluvia- 66.
norum commentati fuerunt *Immanuel Weberus* & *Jo. Andr.*
Dantzius. *Georg. Mœbius de Sanguine vetito ad Gen. IX,*
3, 4, exposuit, ratus, Noachidis esu sanguinis interdictum
fuisse. *De peccatis & pœnis brutorum* exposuit ad *incisum* 75.
quintum Jo. Frid. Mayerus. Per carnem omnem *Gen. VI, 12*, 85.
esse feras & animantia intelligenda, negat, nec largitur, a bru-
tis animalibus peccata committi posse. Reliquias imaginis di-
vinæ esse munimentum securitatis humanæ, ostensum ivit *Ja-* 94.
cobus Henningius. Posterius hemistichium *incisi sexti* expo- 101.
suit *Frid. Ern. Meiss*. De natura fœderis *Noachici* disseruit
Campegius Vitringa, atque in ea typum ecclesiæ Nov. Test.
quæsivit ob *Apoc. IV, 3*, & similitudinem typi ac antitypi. *Va-* 105.
lentinus Friderici disputavit de Iride, signo fœderis æterni, cum
creaturis omnibus animantibus initi, ratus, iridem jam ante dilu-
vium apparuisse, postea vero demum in signum transiisse, divi- 111.
nitus constitutum. *De Chamo maledicto* nostras olim *Ge. Philip-*
pus Olearius ita exposuit, ut in recepta acquieverit opinione, 132.
eamque contra *Hermannum van der Hardt* ac *B. H. Witterum*
defenderit. Sententiæ *Hardtianæ* examen & censuram quo-
que suscepit *Caspar Calvœrius* in *Gloria Mosis*, unde potissima
argumenta huc fuerunt translata. *De prophetia Noachi Fran-* 169.
ciscus Fabricius ad *Gen. IX, 25, 26, 27*, exposuit. De habitatio-
ne *Japheti* in tabernaculis *Semi* disseruit *Abrahamus Calovius*.
De originibus gentium ad *Gen. X* commentati fuerunt *Salomo*
Gesnerus, *Heideggerus*, *Matthæus Hillerus*, aliique. De In-
sulis gentium ad *v. 5* consulendus est *Ægidius Strauchius*. De
Chamo, scientiarum autore, exposuit *Gustavus Peringer Lillie-*

blad, Suecus; de populis ex *Chamo* oriundis *Heideggerus*; de *Nimrodo*, Monarcha primo, *Jo. Andr. Habichhorstius*; de *Nimrodo*, forti venatore, *Jo. Mich. Langius* & *Jo. Georg. Spahnius*. De Philistæo exule commentatus fuit ad *Gen. X, 13, 14, Matthæus Hillerus*, errans in eo, quod Caphthorim habet pro Cappadocibus Asiæ. *Samuelis Bocharti* hic potius opinio est sequenda, quippe probabilior, cujus *Phaleg* ad *Gen. X* &
Pag. 204. *Witteri* Commentarius suo jure consuluntur. De progenie Semitarum disseruit *Heideggerus*. In *Caput XI* exstat Disserta-
209. tio *Sal. Gesneri*. De ortu linguarum contra *Hermannum van der Hardt* disputavit *Caspar Calvær*. Lubet hic conferre *Vi-*
234. *tringam*, qui medio tutissimus ivit. De lingua protoplastorum, in linguarum confusione adhuc inviolata, disseruit *Augustus Pfeifferus*. Linguam primam eadem ratione exposuit
240. *Ern. Christianus Schrædterus*. De turri Babel dixit *Jo. Joachimus Zentgrafius*; de confusione linguarum Babylonica
268. *Georg. Dav. Ziegra*; de mistione linguarum *Jo. Andr. Quenstedt*; de gentium dispersione *Heideggerus*, nec non de
295. Patriarchis Chaldæis. Autor Anonymus de *Sarah*, *Abrahami* uxore, exposuit. De Ur Chaldæorum disseruit *Christianus Wagnerus*, quam non ad Euphratem, sed in Syria Chalybonitica, putamus figendam, Chaldæorum veterum sede. *Sal.*
307. *Gesnerus* integrum *Caput XII* illustravit; *Jo. Henr. Russius Abrahami* evocationem ex Ur; de promissione *Abrahæ* facta, hujusque justificatione, *Jac. Heerbrandus*; de Christo ad *Gen. XII, 3, Sebastianus Schmidius*; de *Abrahami* itinere in Cananæam
337. Anonymus. De loco Charan conferri potest Cel. *Jo. Christoph. Harenbergi* Commentatio, hisce *Actis A. 1740 Mens. Martio* in-
341. serta. Elon Moreh, seu Mamre, est planities ad Mabartham, seu Mamortham, id est, Sichemum, prouti *Adrichomius* jam perspe-
346. xit. Vocem *Elon Henricus Klausingius* exponit per planitiem, quercubus consitam. אילים semper esse quercus, liceat

negare. Sæpius notantur ea voce *primores*, ex أوّل *primo*, apud Arabas residuo. Unde אולי הָאָרֶץ *2 Reg. XXIV, 15*, sunt *primores regionis*. Arietes quoque vocantur אילים, quia sunt *primores* & *duces* gregis. Arietum ductorum symbolo olim venerunt magistratus summi ac Reges. בְּנֵי אֵלִים

אֵלִים vocantur *Ps. XXIX, 1, filii procerum.* Elon est tractus campestris, 'Αυλὼν apud *Athenæum Dipnos. Lib. V pag. 189, Dionysium Byzantinum de Thracio Bosporo pag. 7 Vol. III Jo. Hudsoni, & Judith VII, 7,* nec non *Eusebium & Hieronymum de Locis hebraicis.* Conf. *Relandi Palæstinam I, 55, pag. 364.* At tela est pertexenda. De *Abrahamo,* matrimonium dissimulante, exposuit *Christianus Carolus Stempel,* eumque gemini peccati (falsiloquii) incusat. Ad *plagas magnas Pharao-* Pag. 348.
nis Gen. XII, 17 seq. propius intuendas sese accinxit *Jo. Zach. Hilligerus. Caput* totum *XIII* edisseruit *Salomo Gesne-* 361.
rus, nec non *XIV.* Quinque Reges Sodomitis graves ex Syria debuisset arcessere. Ipsos Babylone & ex Persia advenisse, 376.
existimat. *Melchisedecum* missatico sacrificio peracto esse illustrem, argumentis haud unis inductus, negat. Quicquid *Hei-* 382.
deggerus de bello Pentapolitano & expeditione *Abrahami* exposuit, hic denuo legitur compendiose. Mirum sane, Dissertationem *Christophori Cellarii* hic in censum haud venisse. *Guil. Wilckii* de *Asphaltite* ad *v. 3* collectanea huc apposita fuerunt, quibus antecellunt ea, quæ *Hadrianus Relandus* habet in Palæstina. *Matth. Hillerus* ad *v. 5* de antiquissima Gigantum sede, eorundemque sedibus, egit. *Rephaim* fuisse gigantes, 399.
merito negatur. Ipsorum nomen designare *mortuos,* exploditur jure eodem. Dicuntur ipsi a progenitore quodam *Rapha,* unde בְּנֵי רָפָא vocantur. Vocem שוה esse incognitam, credidit *Hillerus.* At subest notio *speculæ,* seu *turris.* De lo- 402.
co Dan ad *Gen. XIV, 14,* adversus *Spinozam* disseruit *Christophorus Wolfius,* ratus, alterum alveum initii Jordanis vocatum fuisse Dan. *Melchisedecus,* tam ratione historiæ, quam figuræ, controversissimus, exercuit *Andr. Dan. Habichhorstium.* Vo- 405.
cem ἀγενεαλόγητος, ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, recte is exposuit de defectu genealogiæ Leviticæ. *Melchisedecus* ab injuria *Pe-* 436.
tri Juriæi defensus prodiit ex officina *Jo. Christophori Wichmannshausen. Melchisedecum* fuisse *Chamum,* finxisse *Juriæum,* constat. De *Melchisedeco,* ab *Henrico Hulsio* minus feliciter in *Henocho* detecto, *Jo. Herm. ab Elswich* egit. *Melchisedecum* 446.
vivum in cœlos fuisse subvectum, *Petri Zornii* debilis est conjectura, a Collectore rejecta. *Caput XV* denuo universum expli-

explicavit *Salomo Gesnerus.* De clypeo & magna valde mercede *Abrahami* ad *v. 1* disseruit *Adamus Rechenbergius.* Ad *v. 2-5* Pl. Rev. Collector de fide *Abrahami* divinitus confir-
Pag. 465. mata commentatus fuit. De patre omnium credentium, *Abrahamo*, justitia imputativa coram Deo justificato, exposuit *Samuel Langius.* De justificatione afferuntur ad *XV, 6*, cogita-
480. ta *Sebastiani Schmidii.* Vindicias promissionum, de Messia *Abrahamo* factarum, edidit adversus *Schmidium*, Pentateuchi
489. vernaculum interpretem, *Jo. Georg. Walchius.* Fœdus Dei cum *Abrahamo* symbolicum illustravit *Valentinus Veltheimius. Godofredus Jüngst* de sanctione fœderis Dei cum *Abrahamo*
509. symbolica itidem exposuit. De fœderibus veterum, per dissectionem animalium factis, disseruit *Jo. Dan. Jacobi* ad *v. 10. Jo. Val. Stegmayer* egit de *Abrahamo*, peregrinante cum semine suo, ad *v. 13.* Hic annos illos 400 famosos, *Gen. XV, 13,*
520. & *Exod. XII, 40, 41*, memoratos, supputat ab *Isaaci* natalibus, eosque finit exitu Israelitarum ex Ægypto. Intexuit Pl. Rev. Collector cogitata de felicitate promissa *Abrahamo* morituro.
527. De mensura peccatorum impleta *Jo. Georg. Neumannus* disse-
534. ruit ad *v. 16.* Ad *v. 18* apparet *Joannis Oldermanni* Dissertatio *de fluvio Phrath in limite terræ promissionis septentrionalis*,
542. quem pro Pseudo-Eleuthero aut Oronte habet. Sententiam posteriorem in Geographia sacra stabilire, ac unice vindicare, voluit. At destinationes mors inopinata intercepit. Anonymus de decem populis ad *v. 19, 20, 21*, exposuit. De sedibus ipsorum consulendus est *Relandus.* Caput *XVI* integrum denuo
551. illustravit *Salomo Gesnerus.* De *Hagare* & *Ismaele* repetuntur hic cogitata *Heideggeri.* De moribus *Ismaelis* ad *v. 12* meditatio Sinceri Pistophili (*Oederi*) huc fuit translata. Ad *Cap. XVII Gesneri* Commentarius succedit. *Jo. Winckelmannus*
576. exposuit de fœdere Dei cum *Abrahamo*; *Deylingius* de vocibus אל שדי ad *v. 1*; *Anonymus* de *Abrahæ* nomine immuta-
600. to ad *v. 5.* Omittimus reliqua. Demorsos sapit ungues Diss. *Zachariæ Grapii* de eo, an circumcisio ab Ægyptiis ad *Abrahamum* fuerit derivata. De hospitalitate *Abrahami* ex pro-
627. fesso Anonymus disseruit. *Christophori Cellarii* Diss. de Excidio Sodomæ legi profecto digna est. *Carol. Gottl. Sperbachii* observationes philologicæ passim ad hos quoque corymbos

bos fuerunt relatæ, *Laur. Schmidio* oppositæ, qui refutationi- Pag. 687.
bus aliorum in modum *Herostrati* sibi nomen acquisivit, vix
dignus, qui refellatur, eo quod a præsidiis interpreti propriis
nudus & linguarum orientalium haud satis fuit peritus. Singu- 716.
lare aliquid habet sententia *Christoph. Aug. Heumanni* de fato
uxoris Lothi non miraculoso. De statua salis disputavit *Caspar
Calvœr* contra *Hermannum von der Hardt*, ac eodem gladio pu-
gnavit contra Cel. *Heumannum* ac *Joannem Clericum*, quo omnes
S. Rev. *Christophorus Wollius* revincere aggressus est. De incestu 728.
Lothi egit Anonymus. De pulchritudine *Saræ* 90 annos natæ 768.
Salomo Deylingius egregie fuit commentatus ad *Gen. XX, 2. Sper-
bachii* expositio de loco difficillimo *v. 16* nobis videtur, quantum
ad postrema, violentiam spirare. Laudavimus suo loco sen-
tentiam *Bostoni*. Obiter monere liceat ad *Gen. XXII, 2*, imme-
rito ibi jussum Dei ad *Abrahamum* ita videri directum, quasi
hic jussus fuerit immolare *Isaacum* in holocaustum. Verba
sunt generaliora & ita explicabilia, nec tamen ex destinatione
Dei: הַעֲלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה, *in altum adduc illum ad holo-
caustum*. Haud additur, undenam illud esset sumendum. Ca-
vendum sane, ne, jussis Dei falsiloquia inesse posse, fingamus.
Et hæc est sententia *Jo. Frischmuthi* quoque *pag. 812. Terram
Morijah* a monte Morijah fuisse diversissimam, patet tum ex
intervallo tridui, tum ex silentio scriptorum. *Moreh* & *Mo-
riah* haud videntur dissidere. Moreh autem fuit *Mabartha,
Mamortha*, & *Sichem*, prope quam satis montium erat. *Jo.
Rud. Osiander* in Diss. *de Tentatione Abrahami* nihilo mi- 839.
nus per *terram Moriah* montem, templo postea consecratum,
designatum credidit. Eandem inflavit tibiam *Michael Lie-
bentantz* in Diss. *de Terra Morijah & monte visionis Dei*.
Vim promissionis divinæ *XXII, 18*, solide vindicavit Ven. *Jo.* 850.
Georg. Walchius adversus *Laurentii Schmidii* interpretationem. 856.
Quantum ad Dissertationem *Jo. Christoph. Wichmannshau-* 875.
senii de Chebrone, Gigantum domicilio, ad *Gen. XXIII, 2*, attinet,
procul dubio B. Autor confudit Chebronem, Sichemo ad-
jacentem, cum australi. Non prope hanc, sed illam juxta
Sichemum, ipso *Stephano* teste, *Sarah* & Patriarchæ fuerunt

sepulti. Utrique nomen priscum *Arba* adhæsit, ob communem conditorem. Niphilæi borealem incoluere *Num. XIII, 22, 33,* viri inconditæ ac extraordinariæ staturæ. Geraram in historia *Abrahami* & *Isaaci* esse locum prope mare haud procul a Cades, Rhinocoruram scilicet, nemo huc usque observavit. *Ismaelem* æterna salute donatum esse, *Salomo Gesnerus*
Pag. 935. colligit ex *Gen. XXV, 17.* Verba *v. 18 Heideggerus* per ellipsin
946. vocis גרל exponit: *e regione omnium fratrum suorum cecidit* sors habitationis ejus. Curiosa est M. *Nicolai Benedicti Pascha* Dissertatio *de Quæstione: an Esau fuerit monstrum?* Erudita est *Jo. Guil. Baieri* tractatio *de Odore vestium Esavi, ad Gen.*
1015. *XXVII, 15, 27.* Ipsum vero odorem gratissimum ex itinere venatico eis inhæsisse, Autori haud accredimus, rati, Palæstinos aromata ac odores vestibus indidisse ad autoritatem sibi conciliandam, ac inde eas longe lateque vapores sparsisse jucundos. Dudaim fuisse flores fructusque silvestres, hodie ignotos, existimavit *Mich. Liebentanz,* mandragoras subesse tradidit *Jac. Thomasius*, negavit id rursus *Balthasar Raithius*, denuo affirmavit *Philippus Grossgebauerus.* Accedimus *Jobo Ludolpho* & *Joanni Simon* in *Arcanis formarum nominum Hebrææ linguæ P. II pag. 678 seq.* qui designatum putant fructum arboris *Mauz,* seu fi-
1167. cus Indicæ, a *Cornelio Brun* delineatum. Cur ita sentiamus, rationes sunt in promtu. *Teraphim* fuere imagines Deorum
1181. commentitiorum, judice *Jo. Mich. Dilherro* & *Constantino Ziegra;* figuræ larium, judice *Aug. Pfeiffero*; imagines fati-
1225. dicæ, ex sententia *Jo. Christophori Wichmannshausenii.* Pl. Rev. *Jeremiæ Friderici Deus Patriarchæ Jacobi colluctator, ab exceptionibus Joannis Clerici vindicatus*, ex officina Phidiæ pro-
1237. diit. Luctam *Jacobi* cum Angelo *Campegius Vitringa,* filius, erudite exposuit, ostendens, כַּף יָרֵךְ esse *cavum coxæ, acetabulum, pyxidem, cotylam* Medicorum, & גיד הנשה esse
1239. *nervum conjunctivum*, ultra acetabulum progredientem. Addidit Collector, coxam *Jacobi* nec fuisse luxatam, nec subluxatam, sed ligamentum arctius fuisse acetabulo appressum. *Vitringa* solide comprobavit, colluctatorem *Jacobi* haud fuisse cacodæmonem, sed ipsum Dei filium. Legatum *Esavi* designari

gnari maluit *Hermannus von der Hardt*, quem *Jo. Henr. a Seelen* refellit. *Christoph. Aug. Heumannus* putat, in eo constitisse colluctationem, ut filium Dei abiturum *Jacobus* precibus retentare studuerit. At certamen accessit, quo ligamentum corylæ vim quandam amisit. Voci קְשִׂיטָה inesse notionem *numi argentei, qui sextum denarii partem æquet*, sibi persuadet Pl. Rev. Collector. *Valentinus Alberti, de turri Eder* ad *Gen. XXXV, 21*, commentatus, demonstravit potius, quid alii de ea senserint, quam quid sit sentiendum. De *antiquissima Idumæorum historia ad Gen. XXXVI* bene meruit *Christ. Benedictus Michaelis*. *Hiobum* fuisse *Jobabum*, de quo fit mentio *XXXVI, 33*, negavit solide S. Rev. *Deylingius*. Epitome Dissert. *Wichmannshausenii de Laceratione vestium* ad *Gen. XXXVII, 29, 34*, hic fuit relata. *Sebastianus Schmidius* vocem שְׁאוֹל *de statu separatarum animarum, per peccatum orto*, exposuit. Et hæc quidem sunt potiora *Tomi* hujus *II* momenta. Ut omitteremus expositiones nonnullas, nec insertas passim bene multas Pl. Rev. Epitomatoris tractationes, satis exasciatas, attingeremus, in causa fuit institutum nostrum & æquitas desiderii, quo ferimur in Lectores ad Pl. Rev. *Melchiornii* vireta dimittendos.

Pag. 1245. 1248. 1257. 1313. 1356. 1394.

DISSERTATION THEOLOGIQUE ET critique, &c.
id est,

DISSERTATIO THEOLOGICO-CRITICA, IN qua ex variis S. Scripturarum locis probatum itur, quod anima Jesu Christi intelligentia quædam pura & gloriosa in cœlo fuerit, priusquam in utero B. Virginis Mariæ cum humano corpore conjungeretur.

Londini, apud Henr. Crouch, 1739, 8.
Plag. $9\frac{1}{2}$.

Exiguæ molis hæc est Dissertatio, sed magnam illa malitiam prodit hominis, qui literis eam mandavit. Index men-

titur, *Londini* hanc formis descriptam esse; quanquam ista quidem urbs fœcunda monstrosorum ingenii fœtuum parens & liberalis obstetrix omni fuerit tempore. Sed *Hagæ Comitum* libellus ille typis exscriptus fuit, ut *Sam. Crellius* in literis, ad S. Rev. *Joach. Langium*, Theologum Halensem, datis, præ se tulit ac testatus est. Autor vero lucifugus esse, & in tenebris malæ causæ servire, voluit. Famosus ille interpres *Wertheimensis* eidem, quæ hic proponitur, opinioni favisse videtur; certe vestigia ejus in nostra vernacula, quam confecit, librorum *Mosaicorum* conversione perspeximus, nisi nostra nos fallit, qua ducimur, conjectura. Rem versio Novi Testamenti, si quam parare & in lucem protrahere potuisset, certius doctura fuisset. Sic vero, non adversante fortassis Minerva, suspicari possemus, vel hunc ipsum hominem, vel aliquem ejus amicum, libellum istum, tanquam præcursorem, emisisse, ut audiret, quid, eum legentes, viri dicerent eruditi. Quodsi hæc nos fallit opinio, quam sine tripode concepimus; in eo tamen haud fallimur, ignotum Autorem ex *Fausti Socini* unum esse familia. De eo enim non multum nos laboramus, quod in Præfatione
Pag. 136. hanc a se deprecetur contumeliam. Nec novus est fumus, quem obscurus vendit homo, quippe quem pleno jamjam ore olim vendiderunt *Apollinaristæ*, & nuper *Guil. Whistonus*, *Eduardus Fowlerus*, *Rob. Flemingius*, & *Thomas Bennetus*, clarissimi Magnæ Britanniæ viri. Vid. *Act. Erud. Supplem. Tom. IV Sect. II pag. 49* & *pag. 409 seq.* Sentencia huc redit: anima Christi, ante creationem terræ, in cœlo præexstitit, tum vero, dicto tempore, in corpus ejus, quod ex Virgine *Maria* assumsit, de cœlo descendit. Fuit illa initio *pura intelligentia, gloriosus spiritus*, uno verbo, *Angelus, natura angelica,*
57. *eaque excellentissima.* Inficeta est & omnis salis vacua tractan-
61 seq. di ratio, quam hic perspicimus. Autor fabulam, quam sibi finxit, ita proponit, ac si Pythius Apollo esset, qui ex tripode versus recitat. Nam non ornat eam, sed nudam exhibet, sine ulla ingenii ac veritatis specie. Demonstrat sine robore. Ait, quæ cupit, sine ulla argumentatione; negat, quæ vult, præcise & sine ulla exceptione, sed idoneæ rationes frustra

quæ-

quæruntur. Suam ita tuetur Helenam, ut, majori navata
opera, genuinam Trinitatis explicationem prorsus evertat &
conficiat. Nec Philosophi, nec eruditi interpretis, satisfecit
officio. Immiscet nonnulla ex historia civitatis sacræ, sed pro-
letaria parumque exquisita. *Scherendfeldium* in locum
Schwenckfeldii sufficit, & cum hoc, atque item *Marcione*, *Apol-* Pag. 108.
linarem, re male putata, consociat. Quod ethnici quidam
Philosophi, aliique fanatici homines, de προυπάρξει animæ
omnis humanæ, inprimis de spiritibus heroum, somniarunt,
istud Autor avidissime arripuit, in sanctiores literas intulit,
& ad Servatoris animam vel invitissimam traxit. Verum ita
se gerit homo ubique, ac si sacræ paginæ sine hoc figmen-
to in ænigma evaderent. Tres commemorat causas, quæ ipsum 5.
ad hoc dogma impulerint, quavis pluma leviores. *Una* est:
multi exstant loci, qui hac suppositione explicari neque-
unt. *Altera*: multi sunt loci, quorum enodatio, hac sumta
hypothesi, expeditior redditur. *Tertia*: difficultates, quæ
opus redemtionis premunt, hac ratione facillime de medio tol-
luntur. Jam videbimus, ut causam suam egerit patronus,
cujus nos nomen fugit. Nomen quidem celare potuit, sed
hoc non potuit non declarare, puram se minime habere intel-
ligentiam, cum Christi animam, quanquam puram aliquam
intelligentiam, in sanctissimis tabulis non tantum quæsiverit,
sed & invenerit. Dicta, quæ hanc præexistentiam animæ Do- 6 seq.
mini supponere dicuntur, hæc sunt: *Jo. XVII, 5, 2 Cor. VIII,
9*, & *Phil. II, 6, 7, 8.* Sed, ad prius oraculum *Jo. XVII, 5*, quod
attinet, in ejus expositione vitium admisit homo, quod *prin-
cipium petere* artis ratiocinandi vocant magistri. De eo enim
quæritur, num gloriam, quam Christus ante orbem habuit,
præexistens ejus anima habuerit, an vero divina natura. Li-
tem dirimit ipse S. *Joannes I, 1.* In quo loco tria legun-
tur: 1) Christus erat jamjam, cum aliquid inciperet esse.
Ergo æternus fuit. 2) Christus erat ab æterno apud *Patrem*.
3) Christus est Deus. Itaque sensus loci controversi non con-
troversus hic est: secundum divinam naturam Christus apud
Patrem gloriam ante orbem, hoc est, æternam, habuit. In

dictis *2 Cor. VIII, 9*, & *Phil. II, 6, 7, 8*, nihil est, quod ullam divinitatis mutationem in se contineat, quoniam de divina Christi natura nullum hic vestigium exstat. Natura enim humana judicatur, secundum quam Christus dicitur ἐπτώχευσε, πλούσιος ὢν, *ut dives esset, pauper tamen evasit.* Sententia hæc est: ut haberet Dominus, secundum humanitatem, omnem majestatem divinam cum carne communicatam; ejus tamen plenario usu in his terris suapte sponte sese abdicavit. Idem sensus est in phrasi, ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων κ. τ. λ. Ariani & Sociniani homines universum dogmatis Christiani nexum nunquam meditati sunt. Hinc, ut in proverbio est, etsi humilius dictum, scopas nobis videntur dissolvere. Accedimus ad locos, qui multum lucis ex ista fictione capere censentur. Sunt vero hi duo: *Jo. VI, 62*, & *Jo. VIII, 58.* Sed iterum petit principium Vir, qui *Dissertationem Theologico-Criticam* sine interiori Theologiæ & criticæ artis notitia compilavit. Nam, si sumis, quod tota revelationis a Deo datæ connexio pariter ac præstantia requirit, Christum verum esse Deum, bina hæc dicta ipsa solis luce clarius splendebunt. Sexcenties hanc sacrosanctam veritatem *Socini* amicis doctores inculcarunt recte sentientes. Sed malunt in tenebris vivere homines talpa cæciores. Quodsi hæc valeret ratio: hic sensus verus est, quia meus est; nonne tandem tot S. Scripturæ sensus, quot capita, in lucem prodituri essent? An proprium S. Scripturæ systema istam figit ac determinat multitudinem, dum Filio Dei veram tribuit divinitatem? Ex quo fœcundo principio reliqua, tanquam corollaria, manant. Idem systema declarat, in Christo veram humanam inveniri naturam, quæ ejusmodi sit, ut duplicem receperit conditionem, unam humilem, & alteram gloriosam. Hoc principium, recte, ut S. Scripturæ nexus requirit, intellectum a multis, quæ pertinent illuc, oraculis tenebras pellet.

Sed novus Arianus suo ipse vitio caligat in sole. Meta etenim, quam in hac conscribenda Dissertatione animo designavit, eo valuit, ut veram Servatoris divinitatem e sacris tabulis proscriptum iret. In hujus autem infeliciter proscriptæ locum

locum animam hominis Christi vult substitui praeexistentem, & pro Angelica quadam natura habendam. Hinc aeternam Filii Dei generationem inter notiones refert, quae inter se re- Pag. 72.
pugnant. Locutiones sacras, in quibus Christus Filius Dei 71 seq.
ὁ μονογενὴς, ὁ πρωτότοκος item πάσης κτίσεως, dicitur, *Arii* 113.
exemplo exponit, vel, si mavis, torquet. Nomen Θεὸς im- 57.
proprie Christo aptari, non dubitanter, sed magna cum fiducia, pronuntiat. Hoc ille consilio bina sibi petit principia dari, quibus nihil usquam infirmius reperitur. Unum est lex *exegetica*, quam rogat: nomina אלהים & Θεὸς per se non denotant *summum Deum*, sed primum *magistratibus*, deinde *idolis*, ac denique *Angelis*, attribuuntur. Ex qua concludit: Ergo Jesus, propter animam suam praeexistentem, quae Angelica est natura, *Deus* dicitur. At enim vero vel hoc novo specimine Socinianus delaravit Autor, se in Philosophia totum alienum esse. Nos, qui veritati favemus, eum ex hac edocebimus meliora. Nomen, quod alicui rei vel personae tribuitur, vel ejus exprimit *essentiam*, vel ab ejus *accidentibus* petitum est. Atque ejusmodi nomen, quod ipsam essentiam exprimit, illi soli, cujus essentia est, convenire debet. Sic *homo* denotat essentiam hominis solius physicam & moralem. Ergo hoc nomen in aliam rem, quae homo haud est, *proprie* cadere nequit. Circulus nomen suum a figura nactus est propria. Ergo punctum, in circulo fixum, circulus proprie vocabitur a nemine. Ita & vocabulum *Deus*, quod Graeci Θεὸς & Hebraei אלהים vertunt, essentiam Deo debitam exprimit metaphysicam, hoc est, ens, cui tota divinitatis notio uni ac *proprie*, eamque ob causam *primario*, competit. Hinc, qui, praeter Deum, hoc ornantur nomine, *improprie* & *secundario* illud adsciscunt. Namque essentia divina rei creatae nulli vere attribui potest. Itaque *magistratus*, *idola*, & *Angeli*, non propter *essentiam* suam, sed ratione *accidentium* habita, *Dei* nomine cohonestantur. *Magistratus* vices Dei his in terris gerunt. Hinc dicuntur *Dii*. *Idola* sunt θέσει *Dii*, non φύσει. Ergo etiam propter θέσιν illam *Dii* audiunt. *Angeli* denique sunt eximiae res creatae, ob eamque causam singulari

honero

honore digni ac veneratione. Atque idcirco improprium *Deorum* nomen retulerunt. Vides igitur, falsam esse legem, quam tulit Socinianus scriptor. Quare falsum etiam erit, quod inde concludit, Jesum, ob angelicam præexistentis animæ suæ naturam, *Deum* dictum esse. *Tria* hic occurrunt, quæ nondum firmiter demonstravit, neque unquam demonstrare poterit: 1) *Mariam* solum Christi corpus in lucem edidisse; 2) animam Christi præexstitisse ante conditum orbem; 3) Christum ob angelicam animæ suæ naturam *Deum* vocari. *Primum* illud ne speciem quidem veritatis ullam habere, reperimus. *Maria* enim *hominem* enixa est, hoc est, ejusmodi individuum, quod & humano corpore, & humana anima, præditum erat. Ergo anima Christi non potest angelicæ naturæ esse. Quid? quod S. *Paulus* disertis negavit verbis, *Christum angelos assumsisse*, *Hebr. II, 16.* *Alterum* itidem a vero alienum est. Nam, si anima Christi ante orbem exstitit creatum, æterna fuit. Ergo anima Christi Deus ipse fuit, qui solus æternus est, *Es. XLIV, 6*, id quod absurdum. Nec vero *tertium* in S. Scriptura scriptum exstat. Hoc autem illa decernit clarissimis verbis: Christus est filius Dei proprius. Ergo est ejusdem essentiæ, quam Deus Pater habet. Ergo & verus Deus, *Jo. I, 1.* Ex quo perspicuum est, *Christum* ob *essentiam naturæ* suæ *divinæ vere* ac *proprie Deum* nominari, hoc est, unam ex personis divinis, quæ in communionem unius essentiæ divinæ veniunt. Quod *Christus Hebr. II, 9*, βραχύτι παρ' ἀγγέλȣς ἠλαττωμένος, *ad breve tempus angelis inferior factus*, dicitur, id quidem argumento haud est, præexistentem ejus animam angelicam fuisse naturam. Nusquam enim legimus, eum, *ante nativitatem*, Angelum lucis exstitisse, ut, *per nativitatem*, hoc est, corporis humani assumtionem, ipsum Angelis inferiorem evasisse, inde concludi possit. Sed *modus* a *S. Paulo* aliter explicatur. Namque dicitur ab eo Jesus, post mortis perpessionem, gloria & honore coronatus. Ex quo sequitur, ut ista ἐλάττωσις in ipsa mortis perpessione contigerit. Jam vero ex historia passionis *bina* discimus momenta; *unum*: Jesus, qui passus est, integer fuit homo, id est, anima ratione utente & organico

organico corpore præditus. *Alterum:* Idem Jesus, ut verus Deus esset, divinæ tamen majestatis continuo usu, in extrema potissimum passione, sese abdicavit, dum vel angeli cujusdam eguit confirmatione. Hæc profecto ratio nulla est: Jesus, in extrema mortis perpessione, ad breve tempus inferior angelis evasit. Ergo anima Christi angelus fuit.

Plura dictis addere nihil attinet, præter hoc, *Dissertationem* illam, recitatam a *Laur. Hagemanno*, V. D. M. Hanoverano, ex Gallico Latine conversam, & cum Stricturis aliquot *Thomæ Tennisonii Commentationi de Apparitionibus Dei*, Latine itidem editæ, adjunctam esse.

JUSTI HENNINGII BOEHMERI, JCTI, Potent. Regi Boruss. a Consil. Int. Directoris Regiæ Fridericianæ, ejusdemque Professoris Jur. Ordin. Institutiones Juris Canonici, tum Ecclesiastici, tum Pontificii, ad methodum Decretalium, nec non ad fora Catholicorum atque Protestantium, compositæ; adjecto duplici Indice.

Halæ Magdeburgicæ, impensis Orphanotrophei, 1738, 8 maj. Alph. 2 plag. 5½.

Qui cognitum perspectumque habent, quantum vigiliarum jam per lustra complura Pontificiorum legibus illustrandis consecraverit Illustris *Bœhmerus*, & quantam in iisdem interpretandis sive doctrinam, sive ingenii dexteritatem, ostenderit, illi non poterunt non de his Juris Canonici Institutionibus optima quæque sibi polliceri. Et sunt illæ profecto tam diligenter, tamque accommodate ad usum eorum, qui hæc Jura nosse capiunt, concinnatæ, ut minime sit dubitandum, Celeberrimum Autorem gloriam, tot aliis in hac Juris disciplina laboribus partam, adauxisse mirifice, novumque meritis suis decus addidisse. Non enim id sibi datum negotii existimavit, ut in his, quæ majus illud, & incomparabile plane, *Juris ecclesiastici* Opus complectitur, subsisteret tantum, &, quæ tradiderat ibidem fusius, in compendium redigeret, sed ad ipsum potius Juris Canonici textum respiciens, ex his fontibus hortos irrigavit

suos. Nec tamen potuit fieri, quin intra tempus illud, quo *Jus* prodiit *ecclesiasticum*, complura observaret Illustris Autor, quæ ipse neglexerat antea, aut quæ nunc paulo accuratius scripta vellet; ideoque prætermissa olim supplevit in his *Institutionibus*, nonnulla curis posterioribus correxit, quædam etiam, ubi id necessitas exigeret, ex majori Opere adjecit, ut lucem exinde, quæ in Compendio dicta sunt, acciperent. Et hac ratione, nobis non monentibus, videt unusquisque, appendicis quasi loco has esse Institutiones ad Juris ecclesiastici Volumina. Ad ordinem tractandi quod spectat, eundem sibi elegit Celeberrimus *Bœhmerus*, qui *Raymundo* olim in compilatione Decretalium placuit, quemque compilationes, postea secutæ, retinuerunt. Hanc ipsam enim methodum secundum systema papale reipublicæ ecclesiasticæ compositam, iisque instructam argumentis, censet, quæ Pontifex ad suam solicitudinem traxit, ut non dubitaverit amplecti eandem, & omnibus aliis arbitrariis præferre. Quatuor potissimum rationibus eam in rem utitur Vir præstantissimus. Primo enim illi, qui aliam, connectendi hanc doctrinam, viam secuti sunt, deprehenderunt, secundum schema reipublicæ ecclesiasticæ eam esse ineundam, adeoque in plerisque acquieverunt in methodo *Raymundiana*, nonnullosque tantum Titulos addiderunt, qui tamen Decretalium Titulis facili negotio, & ordine convenienti, adjungi possunt. Porro, cum Canonum sancita secundum systema Decretalium explicanda sint, tutius in Titulorum nexu, a *Raymundo* adornato, subsistunt, ut in evolvendis Decretalium textibus discentium manus reddantur expeditiores, neque illis semper confugere ad Indicem necesse sit. Tum Decretalium ordo Romanæ curiæ, & Scriptoribus Pontificiis, in deliciis fuit, iidemque *Raymundi* ordinem rudi indigestæque *Gratiani* moli prætulerunt. Denique Illustris Autor methodum *Raymundianam* ad reipublicæ ecclesiasticæ systema tam compositam animadvertit, ut sine labore difficili Juris Canonici elementa ad illam concinnari, quæque desunt eidem, aliunde suo loco addi, potuerint. Ex his tamen nemo suspicetur, adeo *Raymundi* ordine captum esse Celeberrimum

Bœhme-

Bœhmerum, ut, nullos in eo nævos, *ἀταξίαν* nullam, ipsius se obtulisse oculis, contendat. Talia sane observavit nonnunquam, quæ electam ejusdem methodum turbant, sed non defuit huic morbo medicina, quod in Præfatione quibusdam exemplis satis luculenter ostendit. Nos gratulamur seculo nostro tantum Virum, totque in Jura Canonicum & ecclesiasticum meritis illustrem, Deum precati, ut quam diutissime rebus superesse humanis jubeat venerabilem Senem, cujus *Institutiones Juris Canonici* cum reliquis ejusdem Operibus ætatem ferent, & Autoris sui memoriam sanctam conservabunt apud seram, si talis unquam futura est, posteritatem.

CHRISTIANI GOTTLIEB RICCI REPERTOrium locupletissimum in JOANNIS FRIDERICI PFEFFINGERI, Reg. Magn. Britan. quondam Consiliarii, Corpus Juris Publici, id est, Vitriarium illustratum universum, in commodiorem ac pleniorem Operis hujus plane eximii atque præclare elaborati usum, ordine alphabetico adornatum.

Gothæ, apud Christianum Mevium, 1741, 4.

Alph. 4.

Communi fere applausu a sapientibus rerum æstimatoribus excepti sunt Commentarii *Pfeffingeriani* in *Vitriarium*, & nos quoque in *Actis* nostris *A. 1726 Mense Aprili pag. 174*, & *A. 1731 Mens. Jul. pag. 333*, ut & in *Supplementis Tom. VI Sect. III pag. 111*, & *Tom. IX Sect. I pag. 44*, justas eisdem laudes tribuimus. Sive enim legat Lector amplam optimorum Autorum, qui quasvis materias, ad cognitionem & illustrationem Jurisprudentiæ publicæ facientes, huc usque scriptis suis varii generis illustrarunt, recensionem; sive multitudinem & gravitatem perpendat thesium, ex interioribus antiquitatum & historiarum recessibus evolutarum, optimo ordine propositarum, & maturo judicio decisarum; semper habebit, in

quo operam & laborem *Pfeffingeri*, unius, ejusdemque aliis negotiis distracti, hominis vires fere superantem, magni faciat & admiretur. Sed uno quasi ore desiderarunt huc usque Jurisprudentiæ publicæ gnari, quod eximium hoc omnibusque sui generis anteponendum Opus Indice satis locuplete & ad usum Lectorum accommodato haud fuerit instructum. Indices enim *Tomo I, II*, & *IV*, adjecti non sufficiunt ad id, ut materiæ, sæpe disjectæ, vel alieno plane loco interdum inspersæ, reperiri possent, nisi longa & tædiosa evolutio & revolutio adhiberetur; multæ vero & notatu dignissimæ theses plane fuerant omissæ. Non aliud ergo defectui huic dari poterat remedium, nisi ut quilibet sibi mellificaret, & dispersos flores magno labore in succum & sanguinem converteret. Idem incommodum expertus est Cl. *Riccius*, qui generale in universum *Pfeffingerianum* Opus Repertorium sibi tantum concinnare ab initio constituit, & assidue id operis fuit persecutus. Labor prima sane specie molestus, tractatu durus, eventu vero lætus. Omnes in hoc consentient, qui eundem forsan cum eo meditati sunt laborem. Sed optime perspexit ipse, nullum unquam in rem communem literariam redundaturum esse usum, si quisque sibi tantum se natum esse putaret. Malevolorum sane & lividorum notam merito incurreret, qui, museo omnibus repagulis occluso, sibi tantum viveret, inventa vero & collecta, in abditissimis latebris reposita, muribus, gliribus, putredinique, quasi commendaret. Bonum ergo factum, quod Cl. Autor laborem susceptum, continuatum, & feliciter ad finem perductum, publici usus facere, liberaliter tandem decrevit, quo ipso totum Opus *Pfeffingerianum* multo gratius atque utilius reddidit, & molestias lecta reperiendi penitus sustulit. Ordine alphabetico totum pertexuit laborem; omnes vero quatuor Indices, *Tomo I, II*, & *IV*, adjectos, in unum, eumque universalem, mutavit, & duplo longe locupletiorem simul confecit. Præterea, cum utilissimas materias, in *Libro IV* a *pag. 279* usque ad *pag. 736* a *Pfeffingero* traditas, in Indice *Tomi IV* plane prætermissas deprehenderit, hunc quoque defectum optima diligentia supplevit, & tanquam spicilegium ipsi messi addidit.

DISSER-

DISSERTATION SUR L' HYDROPISIE de Poitrine, &c.

hoc est,

DISSERTATIO DE HYDROPE PECTORIS, IN qua cumprimis data opera probabitur, paracenthesin huic morbo semper convenire, & quibusdam in casibus ad morbum radicitus exstirpandum idoneam esse; Autore BERGERO, Medico Regio, & Decano Facult. Palens.

Parisiis, apud Jac. Guerinum, 1736, 12.
Plag. 5.

Queritur Doctiss. Autor, hydropem pectoris fere neglectum, neque adhuc satis exacte explicitum esse. Quamobrem ipse id negotii, nec infausto successu, suscepit, eo tamen potissimum consilio, ut paracenthi pectoris majorem fiduciam conciliaret. Hydrops pectoris, a cujus descriptione orditur, Sect. I. vel collectionem seri in ipso pectoris, proprie ita dicti, cavo denotat, & hydrops pectoris speciatim appellatur, vel in mediastino, aut pleura, aut pericardio, consistit. Postremam speciem, utpote sibi nondum observatam, Noster plane praetermittit; reliquarum autem historiam & symptomata persequitur. Pleurae hydropem nemo adhuc descripsit. Quod autem eodem modo, quo hydrops saccatus peritonaei, describi is possit, nemo facile dubitat. Noster eundem semel re vera observavit. Quoniam autem dubius & anceps, hydropsne, an abscessus, esset, initio fuit, totam morbi historiam longius recitat, ut ipse videat Lector, an non causam hujus haesitationis habuerit satis gravem. Incisione tandem per scalpellum facta serum prodiit, homineque isto post aliquot menses demortuo, duplicaturam pleurae a se admodum toto fere ambitu divulsam repererunt. Distinguitur haec hydropis species a reliquo pectoris hydrope difficultate respirandi, sensim sensimque & sine sensu aucta, exacerbatione morbi, decubitu in latere affecto, tussi sicca, inflatione in exteriori pectore sine notabili tumore, & sine ali-

Sect. II. quo prægressæ inflammationis signo. Quando autem de modo quæritur, quo aquæ in pectoris cavum profundantur, hydrops pectoris nunc fit a sero, quando, intercepto sanguinis circulo, obstructa vasa intumescunt, motuque sanguinis imminuto partes serosæ secedunt, & per tenuium in vasis sanguiferis tunicarum poros penetrantes, in pectoris cavum delabuntur; nunc autem a lympha, quæ perruptis vasis lympha-
III. ticis exundat. Ad causas quod attinet, ordinarie hanc vasorum lymphaticorum rupturam efficiunt spissa & viscida lympha, infarctus & obstructio vasorum vel glandularum lymphaticarum; sanguinis vero circulum remorando, ad hydropem contribuit maxime sanguis spissus & viscidus, qui tamen ut potissimum in pectore in cursu suo impediatur, in culpa est compressio vasorum sanguinis ab abscessu vel insignioribus tuberculis, & respiratio, alterationem vehementem & diuturnam vel a vesiculis pulmonalibus compressis, vel ab intercepto aeris per bronchia ingressu, vel a pulmonum renisu fortiori,
IV. quam ut ab aere dilatari queant, perpessa. Ad curandum hydropem fluidum in vias naturales revocetur, & per idoneos exitus reducatur. Commendari solent eo fine diuretica, quæ egregiam sane opem ferunt, simulque humores attenuant, item hydragoga fortiora, quæ ipse Autor initio adhibuit, postea autem usu cognovit, maxime ea esse damnosa, quod sanguinem exsiccant, partes ipsius præcipue spirituosas & balsamicas subtrahunt, vires exhauriunt, mortemque accelerant. Melior itaque evacuandi seri ratio in paracenthesi consistit, quæ non solum remedium, ut vocant, palliativum est, sed quibusdam in casibus radicitus morbum tollit. Aliquando enim hydrops pectoris oritur ex obstructione & infarctu glandularum, expectorationi destinatarum. Hic, quamdiu aquarum profusio adest, medicamentorum vim eludit, nec se discuti sinit, quod derivatis aquis faciliori negotio succedit. Quid? quod certis in casibus adhuc evidentius & proxime ad tollendas ejusmodi pectoris obstructiones sociam ferat operam, dum, posteaquam vix aquæ per artem eductæ manarunt, omnia respirationis organa conjunctis viribus ad superandum hostem validiori motu agitantur, diaphragma majori virtute

virtute contrahitur, aer graviori impetu in vesiculas pulmonales irruit, & reciprocus pulmonum motus validius perennat. Utique vero ea operatio certis in casibus, e. g. inveteratis obstructionibus, gravi induratione pulmonum, scirrhosis tumoribus glandularum lymphaticarum, irrita vel prorsus noxia foret. Interim nunquam eam differre oportet, quoniam, quo magis procrastinatur, eo magis spissus lentusque redditur sanguis, & præstantiores suas partes amittit. Multæ hic præceptiones cautionesque de modo instituendi paracenthesin anne- ctuntur. Peracta ea, ad avertendas aquosas inundationes, ne redeant, congruenti remediorum internorum usu infarctus & obstructio tollantur, evacuationes suppressæ restituantur, & serum, in sanguine jam supernatans, a pectore ad alia emunctoria revocetur. In adjecta *Observatione prima* enarratur hydrops pectoris, per paracenthesin e fundamento, ut vocant, persanatus, ut nulla prorsus in pectore serosa colluvies restiterit. In *altera* & *tertia* autem memorantur exempla hydrope pectoris demortuorum, qui a levibus & tantum incipientibus obstructionibus in hominibus robustis post catarrhos & expectorationem non rite succedentem ortus erat, & in quo Autor, si paracenthesis, a se commendata, esset instituta, curationem causarum facile, novo medicationis per paracenthesin radicalis exemplo, perficiendam, adeoque vitam ægrotantium conservandam fuisse, sibi persuadet.

L' ORIGINE ANCIENNE DE LA PHYSIQUE nouvelle, &c.

hoc est,

ORIGO ANTIQUA PHYSICÆ NOVÆ, QUA per Epistolas ostenditur, quid Physica recentior commune habeat cum veteri, quantum eandem perfectione superet, & quibus mediis in illum perfectionis gradum elevata fuerit; Autore Patre REGNAULTO, e Societate Jesu.

Tomi III.

Parisiis, 1734, 12 maj.

Tom. I

Tom. I Alph. 1 plag. 12, ita ut dimidia pars plagularum octo foliis, altera autem dimidia pars quatuor foliis constet, Tom. II Alph. 1 plag. 14, eadem plagularum diversitate, Tom. III Alph. 1 plag. 10, eodem genere plagularum.

Inter Physicos alii plus, quam par est, antiquioribus tribuunt, alii vero recentioribus ita palmam adjudicant, ut nimis contemtim & abjecte de veterum cognitione physica sentire videantur. Limites igitur æqua lege positurus eruditissimus Autor, libro hoc demonstrare laborat, multa doctrinæ naturalis capita, quæ recentiores velut a se excogitata sibi vindicant, jam in veterum reperiri monumentis; multa tamen etiam a recentioribus vere esse detecta, quæ antiquiores ignoraverint; simulque vias illas persequitur, per quas recentiores ad novas veritates inveniendas processerunt. Quoniam vero metuit, ne tractatio hujus argumenti nimis dogmatica tædium lectoribus sit excitatura; alia methodo, eaque jucundiori, uti decrevit. Equidem Physicam recentiorem haud ita pridem Dialogorum forma explanavit. Hæc tamen methodus non admodum opportuna videbatur in hoc argumento, quoniam multorum Autorum verba erant recitanda, secus atque in collocutione familiari commode fieri solet. Per Epistolas igitur in utramque partem disputatur, quoniam eo temporis intervallo, quod ante intercedit, quam denuo rescribitur, varios Autores pervolvere licet. *Aristus* itaque & *Eudoxus*, qui olim de Physica recentiori locuti inter se, quorumque Dialogi primum Parisiis A. 1729 editi, postea, Anglice versi, Londini A. 1731 excusi, Parisiis vero A. 1732, eodemque anno non minus, quam 1733, Amstelodami, denuo repetiti, atque a nobis etiam in his *Actis* haud semel laudati, magnoque semper applausu excepti fuerunt, literarum commercium inter se instituunt, quod ex ipsius Autoris mente pro Dialogorum continuatione haberi commode queat. *Aristus*, in lectione Physicorum veterum non æque versatus, solos recentiores habet in aliquo pretio, & laudat, neque a præjudicatis opinionibus prorsus immunis est, magno tamen discendi desiderio tenetur, &, meliora edoctus, facile sententiam mutat. *Eudoxus*, qui in perquirendis antiquis pariter ac novis scriptoribus physicis fuit

fuit assiduus, simulque ab opinionibus præconceptis liber, veterum scientiam naturalem non contemnendam nimis, neque etiam recentiorum præter meritum nimis extollendam esse, asseverat. Quem utrumque characterem huic disquisitioni optime convenire, Autor arbitratur. *Aristus* itaque, in secessu Tom. I
suo admodum amœno, ubi plurima licebat curiose observare, Epist. 1.
collocatus, *Eudoxum* invitat, ut, relicta Lutetia Parisiorum, in eundem secessum concedat, quo commode in solitudine uterque inter se philosophentur. Utque ipsum eo magis alliciat, amœnitates ejus regionis belle admodum velut ante oculos ei ponit, utpote admodum idoneas, quæ Physicum capiant, retineantque. Aperit simul mentem suam, quonam naturalis doctrinæ genere potissimum delectetur, docetque, recentiores unice a se amari, antiquos in nullo pretio haberi. *Eudoxus*, qui Lutetia discedere nequit, init cum *Aristo* litera- 2.
rum commercium. Laudat Physicam, propensionemque Physici junioris, simul vero ipsius præconceptas opiniones notat, & monet, Physicam recentiorem longe esse antiquiorem, quam ipse crederet, idque, si retro ad ipsam ejus originem eundum esset, planum manifestumque fore, hocque labore percursum iri non contemnendam historiæ mentis humanæ partem. Placet *Aristo* hæc conditio retro eundi usque ad 3.
ultimas Physices origines. Ne autem in regionibus veterum a via aberret, *Eudoxum* rogat, ut ducem se præbeat itineris. Is itaque *Aristum* comitatur per omnes illos tractus, per quos 4.
Physica incessit, antequam pedetentim ad nos veniret, inde a superiori Seculo usque ad natales Physices, sive Secula maxime remota. Ut vero in ipsa expositione eo magis pateret sive convenientia, sive diversitas, quæ inter veteres ac recentiores intercederet, Physicorum veterum æque ac recentium sæpenumero mentionem esse faciendam observat, & propterea principum ex iis ideam, characteres, successiones, ætatesque, præmittere instituit. In quorum numero hic commemorantur *Thales*, 5.
Pythagoras, *Anaximander*, *Anaximenes*, *Empedocles*, *Xenophon*, *Leucippus*, *Democritus*, *Plato*, *Aristoteles*, *Theophrastus*, *Epicurus*, *Chrysippus*, *Lucretius*, *Plutarchus*, *Seneca*, *Plinius*,

 Dioge-

Diogenes Laertius, *Averroes*, *Avicenna*, *Albertus Magnus*,
Epist. 6. *Cardanus*, *Gassendus*, *Cartesius*, *Kircherus*, &c. *Aristus*, etsi
lætatur, se nunc perspexisse, quo ordine, quove Seculo, quilibet Physicorum præcipuorum collocari debeat, neutiquam tamen sibi persuadere potest, in recentiorem Physicam multa esse velut translata ex antiquiori. Quapropter velut in imagine quadam primas lineas Physicæ recentioris exhibet, atque *Eudoxum* provocat, ut vires ingenii periclitetur, num quid
7. simile in veteri Physica reperiri queat. *Eudoxus*, provocatione hac parum turbatus, percurrit cum *Aristo* singulas Physicæ recentioris partes secundum eum ordinem, quem *Aristus* in imagine jam dicta secutus erat, ostensurus, quid Physica recentior veteri in acceptis ferat. Totus itaque in eo est, ut, eundo per quælibet Physices capita, testimoniis cumulate conductis, manifesto evincatur, & oculis velut exponatur, quo consensu, quave doctrinæ concordia, veteres & recentiores inter se convenerint, ratione principiorum corporis, porositatis, materiæ, formæ, vacui, motus, ejusque usus, sphæræ, terræ, mineralium, magnetis, gravitatis aeris, hydrostaticæ, ignis, caloris, fermentationum, ignis subterranei, aquæ, maris, ejus-
8. que fluxus & refluxus, originis fontium, mechanismi, motusque corporis humani, originis nervorum, principii motus,
9. circulationis sanguinis, sensuum, luminis, colorum, anima-
Tom. II lium, plantarum, & meteororum, planetarum, astrorum, sy-
Epist. 10. stematum mundi, eclipsium, & cometarum; item ratione au-
11. toris naturæ, & originis hujus universi, quam antiquissimis jam temporibus a Deo, infinitæ sapientiæ conditore, deduxe-
12. runt; denique ratione modi mentem suam explicandi, & communis plausus favorisque, sive quod eadem diligentia & accuratione veteres de argumentis physicis disputent, quam recentiores, atque Philosophia naturalis priscis temporibus non minus, quam nostris, in deliciis fere omnium, atque excellentibus quibusvis ingeniis virisque etiam principibus fuerit
13. ad palatum. *Aristus*, in admirationem earum rerum velut raptus, denuo tamen renovat velut & repetit hypothesin *Cartesii*, ratus, de hac vel nihil, vel non multum, in Physica ve-

teri

teri repertum iri. *Eudoxus* vero & *Cartesianæ* hypotheseos, Epist. 14.
methodique, ab illo adhibitæ, prima velut semina diversis in lo-
cis veterum dispersa ostendit, ita ut tandem in laudes *Ari-* 15.
stotelis effundatur. *Aristus*, quod ægre fert, veteribus tribui, 16.
quæ recentiorum esse putarat, accusat *Eudoxum*, quod
prodere videatur præstantiam, ἐξοχήν, & commoda Physices
recentioris, tantum ut antiquæ gloriam reparet & instauret.
Hic itaque, ut animus *Aristi*, commotus quodammodo, se- 17.
detur, rescribit tandem, Physicam recentiorem, quamvis
multa habeat cum veteri communia, permulta tamen etiam
habere sibi propria. Denuo igitur & eodem ordine singula
Physicæ capita persecutus, comparatione inter utramque, ve-
terem & novam, instituta, hujus vel sexcentas prærogativas
enarrat, quæ in illa desiderantur. Quorsum exempli causa
referas, quod veteres corpora intellexerunt quidem certis
motuum legibus esse obnoxia, recentiores vero has leges de-
terminarunt; quod veteres cognoverunt directionem, attra-
ctionem, communicationem, & declinationem magnetis, re-
centiores vero magis inclinationes vorticesque ejusdem, &
causas tam admirabilium effectuum, perspexerunt; veteres ma-
ris fluxum refluxumque lunæ adscripserunt, recentiores vero
detexerunt, quomodo luna fluxum illum efficiat; atque ita
etiam in reliquis.. Permulta scilicet cognitionis physicæ re-
centioris, & veritatum, postea inventarum, prima rudimenta
distracta & disjecta esse, docet *Eudoxus* per diversa diversæ
ætatis opera; semina materiarum, systematis *Cartesiani*, hinc
inde dispersa, & tantum ingenii præstantioris ope colligenda,
imo re vera jam collecta esse; *Aristotelem* cognovisse effectus
sensibiles, seu phænomena, a recentioribus autem eorum causas
secretas & absconditas erutas fuisse. Postquam ita gradum
perfectionis, quo recentiores præ veteribus eminere intelligun-
tur, commonstravit, *Aristus*, cognito eo, fatetur, judicium 18.
Eudoxi esse sanum, & rationi conforme, se vero præconce-
ptis opinionibus fuisse circumventum. Nobili autem discen-
di ardore excitatus, quærit ex *Eudoxo*, quibus mediis recen-
tior Physica in sublimiorem illum gradum fuerit sublata. *Eu-* Tom. III.

 doxus,

Epist. 19. *doxus*, desiderio huic satisfacturus, id factum esse, respondet, per
examen comparationemque opinionum verarum & falsarum;
20. per culturam, disquisitionem, & pervestigationem Physicæ, in
natura ipsa magis, quam in monumentis scriptorum physico-
21. rum; per methodum magis congruentem & idoneam; per ob-
22. servationes & experimenta; per instrumenta nova; per consti-
23. tutiones Academiarum & Societatum literariarum; per Ephe-
24. merides literarias. Quibus omnibus ita convincitur *Aristus*,
25. ut veritati non amplius obluctetur, sed suas quibuslibet laudes
26. pro meritorum dignitate tribuat, cum Philosophis cujuscun-
que ævi, tum Physicæ ipsi, cujus beneficio mens velut per
gradus ad summum naturæ conditorem, autoremque suum,
extollitur.

PETRI VON HAVEN, M. PH. COMMENTAtio analytica in Epistolam Pauli ad Titum, cum Præfatione SIGISMUNDI JACOBI BAUMGARTEN, S. S. Theol. Doct. & Profess. Publ. Ordin. in Academ. Fridericiana.

Halæ Magdeburgicæ, sumtibus Caroli Hermanni Hemmerde, 1742, 4.

Alph. 1 plag. 1.

Laudabili, nostrisque temporibus, quæ communi præcipitandorum studiorum vitio laborant, inusitato, exemplo Clariss. *Petrus von Haven*, postquam literas sacras in Academiis & patria Hafniensi & Julia diligenter tractaverat, aliasque superaverat peregrinationes, Halam concessit, interpretationi inprimis sacrarum literarum operam daturus. Ut vero publicis ingeniorum arbitris in patria rationes temporis peregre non male collocati redderet, hanc edidit *Commentationem*, quæ & introductionem & expositionem *Epistolæ ad Titum* datæ, repræsentat. Summa in partes, & corpus in articulos est distributum. Voces rariores curate enucleantur, & ad notiones certas adstringuntur. Doctrinæ & theticæ & morales succincte exponuntur. Observationes ubique regnant immistæ,

immiſtæ, quæ conſectariorum vel animadverſionum ſunt loco. Senſus literalis examen & determinatio facit proram & puppim. Præfationis Autor, non ſine honore appellandus, edisſerit exercitationes potiores, quibus facultas interpretandi libros divinitus ſcriptos comparatur, ac deinde hiſtoriam occaſionemque Commentationis hujus, quam indicavimus, enarrat. Eos inprimis monitos vult de re ſua rectius agenda, qui, adminiculorum præſidiorumque interpretationis comparandorum ſatis ſtudioſi, ipſum illorum uſum & exercitationem negligunt, atque id agunt, ut, ita inſtructi, interpretes tamen nunquam evadant. Hiſce, qua ſit incedendum, viam commonſtrat, præceptioneſque inſtillat ſequentes: 1) Nemo, niſi neceſſaria & ſufficienti præparatione inſtructus, ad rem tantam accedat; 2) ordine eſt progrediendum, id eſt, a facilioribus ad difficiliora; 3) lente feſtinandum; 4) modeſte & verecunde agendum citra confidentiæ diffidentisque animi nævos; 5) propria diligentia ab aliena ope haud eſt divellenda; 6) interpretis eſt, flagrantiſſimo cognitionis doctrinarum, divinitus in literas relatarum, ardore eſſe animatum. Ad exercitationem ipſam requirit 1) uſum interpretationum alienarum, aut auſcultatione vivorum interpretum, aut lectione interpretationis ſcriptæ, abſolvendum; 2) ſtudium proprium, ad quod recte impendendum ſubſidia nonnulla commendat. Quantis vero luminibus illuſtraretur eccleſia, ſi doctores ejus ad hoſce modulos facti fuiſſent interpretes! Utinam gens poſtillantium eſſet rara avis! Juvat nunc ex ipſo Commentario nonnihil dapium apponere. Επίγνωσιν ἀληθείας ſic expoſuit interpres novus: Ἐπίγνωσις *idem eſt ac* ἔλεγχος Hebr. Pag. 9.
XI, 1, *convictio certa & fiducialis* Eph. I, 17, IV, 13, Col. II, 2, III, 10. *Convictio vero fit vel per ratiocinium, vel per ſenſus, vel de rebus, quæ ſenſibus haud obviæ, per infallibile teſtimonium alterius, quæ ultima convictio æque certa & viva eſt, ac priores, de qua ultima hoc loco loquitur Apoſtolus.* Per χρόνους αἰωνίους intelligit *ſecula* Vet. Teſtamenti, quorum initium haud 12.
accurate poſſit definiri. Ex *Cap. I v. 5* demonſtrat divinam originem inſtituti de certo quodam doctore, certæ cuique ec- 23.

 cleſiæ

Pag. 26. clesiæ minori præficiendo. Clericorum conjugia defendit ex *I, 6.* Presbyteros dici Episcopos, nec ullam inter eos initio fuisse differentiam, ex *v. 7* it demonstratum. In significatus
43. vocum exquisite penetrat, eosque distribuit in partes suas. Vocis ἐλέγχειν usum egregie definit. Fabulas Gnosticorum, e fabulis Judæorum cabbalisticis manantes, per μύθους Ἰουδαϊκοὺς
58. ad *v. 14* designari existimat. Πίστιν, memoratam *II, 10*, exponit per *fidelitatem*, quæ sit perpetuus conatus, vires suas ad
59. officia sua præstanda, quantum fieri potest, adhibendi. Omittimus enucleationem vocum περιούσιος, ἀπειθής, στυγητός, παλιγγενεσία, &c. Optamus ex animo, ut, exemplum Viri hujus Clarissimi a quamplurimis imitatione exprimi, propediem intelligamus.

THEOLOGIA NATURALIS, EX MOTU CORporum demonstrativa methodo evicta, cum Præfatione JO. PETR. REUSCHII, Prof. Phil. Ord. Jen. Autore GUST. EICHFELD, Cellensi.

Jenæ & Lipsiæ, impensis Christ. Frid. Gollneri, 1741, 8.

Plag. 21.

Gratulamur seculo nostro, quo mira & uberrima seges doctrinarum, pietatem adjuvantium & confirmantium, solide feliciterque succrescit. Inter libros, ad hanc classem referendos, hoc ipsum quoque scriptum sibi vindicat locum. Præfationis Cel. Autor, dari simplicia seu monadas, ostendit, eorumque naturam illustrat. Evincere studet, elementum ejusmodi ita esse comparatum, ut occupet punctum, vimque exserat, ope cujus arceat ab illo puncto alias substantias quascunque, & a quacunque plaga accedentes ad illud punctum, ut adeo, ratione loci, extra substantias reliquas positum intelligatur. Elementum unum contingere alterum aut aliam substantiam, dici posse largitur, si generatim vocare velis contactum, cum substantia sic præsens fiat alteri substantiæ, ut nulla sit substantia intermedia, seu nihil inter illas substantias intercedat. Vim simplicem in conatibus suis ad repræsentationes tendere,

tendere, sumitur ab Ill. *Leibnitio*, quod Cel. Autor rei ipsi satis esse accommodatum pronuntiat. Vis enim per conatus progreditur ad producendum aliquid. Quod vero est aliquid, sistit nobis possibile. Quapropter simplex finitum semper in se molitur possibilia, eademque sistit. Quoniam possibilia illa semper mutantur, ipsa sunt ab ipso simplice & elemento uti separabilia, ita re ipsa diversa. Quodlibet igitur simplex finitum intra se producit continuo mutationes, quæ respondent possibilibus, ab ipso simplice diversis. Quapropter, cum repræsentationes, quæ in simplici perceptiones audiunt, nihil aliud complectantur generatim, quam ea intra ens aliquod, quod respondet alii possibili, diverso ab ente alio; generali significatu repræsentationes videntur aptissimæ simplicium finitorum mutationes internæ. In gradibus tantum fieri potest mutatio simplicis; unde perceptiones simplicium diversæ diversi sunt gradus vis repræsentativæ, in iisdem obviæ. Obscuriora hæc sunt, nec sensuum ope patent. In pari versamur obscuritate, determinaturi externam graduum vim repræsentativam, quæ a causis derivanda est occasionalibus. Cum enim ens finitum suos habeat limites externos, ultra quos non potest conatus extendere; atque generatim id valeat, quod, ubi substantiale atque vis alicujus entis non est obvia, ibi agere nequeat; difficultas quædam objicitur fere insuperabilis concipiendi animo modum, quo una substantia intra limites alterius substantiæ agere queat, seu qua ratione possit in altera substantia mutationem physice producere, nisi admittere velimus, substantias, sibi immediate præsentes, in limitibus extensionis, etiam transscendentalis, coincidere posse. Exspectant hæc opem ab ætate subsecutura. Hæc Cel. Autor præfatur, laudans simul Cl. *Eichfeldi* sagacitatem ac in meditando acumen, qui ex mundo corporeo, tanquam ex rerum creatarum scala, ad Deum ejusque gloriam concelebrandam adscendit. Hic libellum suum in *Capita* partitus est *quatuor*. *Primo* exponit de vi elementorum, *secundo* de vi motrice corporum, *tertio* de existentia Dei, *quarto* de Dei attributis. Demonstrantur singulæ sententiæ argumentis, methodo mathematica conformatis. Ill. *Wolfii*

Wolfii paſſim ponuntur, loco fundamenti vel uberioris illuſtrationis, ſententiæ. Nobis haud licet filum Ariadnæum Autoris ſequi, quod recta procedit, egregie & ſolide contextum. Decerpemus duntaxat ea, quæ nobis videntur cummaxime memoratu & repetitu digna. Illos, qui, præter ens phyſicum exſtare metaphyſicum, negant, in limine ſtatim ſolidiſſime re-
Pag. 16. fellit. *Spatium abſolutum* proſcribit. Dari ſimplicia corporum elementa, demonſtrat ex eo, quod compoſitorum ſta-
18. mina in infinitum haud ſunt dividua. Diſtinguit infinitam Mathematicorum diviſionem a phyſica, rebus ipſis congruenti, & terminata tandem. Spatium ipſi eſt identitas rerum, qua-
21. tenus ex extra ſeſe invicem collocatæ ſunt. Extenſio, ex ejus ſententia, eſt occupatio ſpatii. Scrupulos & opiniones eorum,
26. qui elementa ſimplicia horrent, dextre diſſolvit. Eſſentiam metaphyſicam eſſe primum in ente neceſſariam, & æternam,
32. oſtendit. Omnes ſubſtantias eſſe ſimplices, docet. Hæ enim
35. ſolæ ſunt perdurabiles. Quid ſit ſubſtantia, negat eſſe vel ob-
42. ſcurum, vel incertum. Locum pronuntiat eſſe modum coexiſtendi cum aliis. Tum vero, innumerorum corporum non
45. dari duo perfecte eadem, docet a priori. Quo ipſo ſtabilit decantatum illud principium indiſcernibilium, quo negatur, idem poſſe bis exiſtere. Quo Polytheiſmus profligatur dogmate. Si vero plura penitus æqualia exiſtere poſſunt, inſulſum haud eſt, plures exiſtere Deos. Principium indiſcernibilium jam agnoverunt *Cicero Quæſt. Academ. IV, 18*, & *Plinius XI, 51*; quæ nova prorſus eſt Autoris noſtri obſervatio. Sunt, qui rident, ſimul ac audiunt, Deum in quovis elemento mundi cognoſcere omnem mundum. Ut perſpicias, fieri
48. ſic poſſe, hæc habe Autoris ſcita: *Cum locus uniuscujuſque elementi diverſus ſit a collocatione ceterorum omnium; ille non ſolum locum ceterorum omnium quodam reſpectu determinat, verum etiam, quia a cujusvis gradibus dependet, reliquorum omnium gradus reſpicit. Cum vero locus vi ortum debeat; uniuscujuſque elementi vis varia ceterorum omnium expreſſa tenet. Deus igitur, qui omnia habet ſumma diſtinctione perſpecta, unius elementi vim intuendo, omnia, quæ ceteris omnibus inſunt,*

insunt, exacte cognoscit. Varia alicujus exprimere, est idem ac repraesentare. Hinc unicuique elemento inest vis repraesentativa, qua nempe loca ceterorum omnium aeque, ac gradus, exprimit, seu in agendo respicit. Haec est simplicium infinitudo relativa, qua singula, innumeris relationibus totum hoc universum infinite extensum repraesentando, omnes omnino substantias respiciunt, ita, ut quaevis substantia simplex infinitatis divinae, quae absoluta est, simulacrum quasi gerat. Quicquid enim in mundo existit, ad illud substantia omnis remotissime, remotius, remote, propinque, propius, proxime, accedit. Omne id, quod Pag. 50.
intuenti alteri varia alicujus exprimit, vocatur speculum. Quicquid igitur alterum repraesentat, id ejus speculum dici potest. Elementa igitur per suam vim singula abeunt in specula reliquorum omnium, omniumque corporum, id est, totius universi. Deinde demonstrat, dari universalem rerum omnium harmoniam. Addit: *Minime ista rerum harmonia excludit operationes Spiritus S. in regno gratiae miraculosas, ut nonnulli sibi persuadent, sed omnes aptissime cohaerentes reddit. Omnia enim in* 52.
universo phaenomena, a Deo sive naturali, sive supranaturali, modo praestanda, ipse ab aeterno ita coordinavit, ut sibi omnia pulcherrimo nexu responderent, similia semper exciperent similia. Perfectionis ac pulchritudinis deinde suppeditat notiones. De 54.
spiritibus finitis sic sentit: *Spiritus finiti omnes, ut suam liber-* 65.
tatem aliaque regendi facultatem pro lubitu exercere queant; ut, omnium repraesentandorum minime capaces, aliquo nitantur limitationis principio, suis sunt circumdati corporibus; requirunt enim praemissae, in cognitione mediata & discursiva formandae, ut aliqua adsit restrictio repraesentationum & typus. Hoc autem schema non potest non pars esse universi, & involvere multitudinem. Et proinde, corpus sit, oportet. Elementis vin- 73.
dicat vim motricem, & ostendit, cogitationem esse mutationem, a motu toto coelo diversam. Elementa simplicia aeque 86.
ac corpora esse viva, decernit. Addit, multis interjectis: *Deus, quamvis omnipotens, non potest vacuum,* absolute & omnino tale, *efficere, nisi & impossibilia omnipotentiae subjicias.* Cor- 93.
pus a corpore penetrari posse, negat. Materia ipsi est exten-

sum,

Pag. 136. sum, quatenus est iners. Eandem virium motricium in universo corporeo & non mutatam manere quantitatem, ita ostendit: *Vires corporum motrices constituuntur per vires elementares. Elementa, quamdiu existunt, suis viribus exui non possunt; vim enim & conatum agendi amittere, est privari existentia. Quodsi igitur nulla elementa oriuntur, nulla intereunt, sed eadem eorum perpetuo multitudo manet, etiam eadem in universo virium motricium quantitas semper obtinetur ac restat.* Adjungit huic argumento demonstrationes alias, eandemque
147. motus quantitatem omni mundo vindicat, non partibus. Motum omnem esse contingentem, decernit. Et hinc quidem, Deum existere, docet. Qui principium rationis negant, ii motum illum contingentem admittere queunt, licet, Deum
151. existere, negent. *Cicero* autem illud jam concessit & agnovit *de Fato pag. n.1237.* Ostendit posthæc, causam primi motus efficientem exstitisse ens simplex, omnia possibilia sibi re-
158. præsentans. Deo vindicat intellectum infinitum, ac probe
161. secernit infinitum mathematicum a reali, quod limitis omnis
164. expers *enti in se* competit. Unitatem Dei ex principio indiscernibilium colligit. Deum definiri posse ut individuum me-
186. taphysicum, nec tamen ut logicum, demonstrat. Chaos *Mosaicum* probabilissime exponit *pag. 169 seq.* Omnipræsentiam ita definit, ut ostendat, actionem in distans involvere repugnantiam, quia contradictione plenum sit, aliquid agere, ubi absumus. Non est, quod de attributis Dei aliquid præterea afferamus. Egregie & solide omnia extricavit Cel. Autor, cui si quid incauti excidere potuerit, quale quid haud animadvertimus inter legendum, id certe sic erit comparatum, ut incomparabili rerum præclarissimarum reliquarum evolutione & expositione facile compensetur.

Gedancken von den Steinkohlen, rc.

id est,

COGITATA DE LITHANTHRACIBUS,

Autore JOANNE GOTTLOB KRÜGERO.

Halæ,

Halæ, 1741, 8.
Plag. 2½.

EJUSDEM COGITATA DE FRIGIDISSIMA HIEME anni 1740.

Ibidem, 1741, 8.
Plag. 7.

Priori harum Commentatiuncularum adhæret expoſitio, de potu Caffé inſcripta; poſteriori ſubnexa eſt mantiſſa, de rore farinario concinnata. Lithantraces conſtare ex lapide & oleo, minerisque ſulphure fœcundis annumerandos eſſe, Cl. Autor decernit cum *Linnæo*. Lapis ille eſt ſciſſilis, quocum reſinoſa haud una ſunt commiſta. Qui chimice lithanthracas tractarunt, eos conſtare intellexerunt ex phlegmate, oleo ad ardendum apto, cui ſal acidum eſt admiſtum, ac ex nigra levique terra tandem reſidua. Ineſſe eis petroleum, Autor ex gemina demonſtratione oſtendit. Carbones foſſiles originem debere ligno in lapides converſo, cui petroleum ſeſe inſinuaverit, cum Ampliſſ. Conſule Hamburgenſium *Anderſono* pronuntiat. De lithantracum origine idem ſentire dubitat. Incendia, in fodinis eorum exorta, quomodo reſtingui vel ſupprimi poſſint, ſolide oſtendit. Tum vero ipſi cum potu Caffé res eſt, quem Europæi ætate noſtra ingurgitant in modum nectaris plus quam divini. Sic autem diſputat, ut docturus fuiſſe videatur artem parandi illum potum ſine ullo valetudinis detrimento. Quicquid noxæ vel ſalutis hic potus habet, id vel calidæ aquæ, vel fabis Caffé, eſt tribuendum. Si de poſterioribus ſit ſermo, reſpiciendum eſt vel ad ſal volatile, vel ad oleum pingue craſſumque, vel ad levem terram remanentem. Ex calore aquæ & ſpiritu volatili ſalſo provolant & enaſcuntur vapores, ſudoris origo & conciliator. Ad ciborum concoctionem facere potum Caffé, idem oſtendit, docens, ipſum una vel duabus horis poſt prandium ſumi debere. Nec tamen negat, oleo illi ineſſe rationem, cur ſanguis ex eo diſpellatur, & forti afficiatur motu. Terra illa levi acorem ventriculi exſtingui, tandem ipſe monet, addens, potum Caffé hanc ob rationem hypochondriacis eſſe convenientem. Eum vero tra-

Pag. 4. 11. 25. 28. 31.

 dit

dit ita esse conficiendum, ut sal volatile ne pereat, ideoque statuit, fabas in vase concluso esse amburendas, seu torrendas, & farinam, exinde commolitam, satis calida, nec tamen ferventi, aqua esse imbuendam in cantharo, quem toral vel mantile
Pag. 35. contegat. Hinc dissuadet suis, ne intemperantius ingurgitent illum potum, nec eum adhibeant densiorem, quo quippe motus peristalticus imminuatur. Ad hiemis illius originem explanandam arcessit subsidia ex positu solis, ex autumni praecedentis diebus frigidioribus, ex crebris aquilonum & euri flatibus, saliumque acidorum in aere copia satis magna. Ex nitro resoluto oriuntur cristalli sexangulares, quales anno ineunte 1740 deciderunt ex aere copiosi. Comparat praeterea Cl. Autor hiemem anni 1740 cum anni 1709 hieme. Tandem
98. vero it monstratum, rorem farinarium esse compagem insectorum, quae foliis arborum sint infesta, & ex una forma in alteram transeant; ipsis inesse sal acre causticum, intestinis perniciosum; ideoque, ut poma fructusque terrae, antequam eis vescamur, aqua abstergantur, suadet.

CAROLI FRID. SCHOEPFII, P. P. RELATIONES diplomatico historicae de Fratribus Domus Sancti Kiliani, ad illustrandas familias Principum, Comitum, Baronum, & Nobilium Germaniae, compositae.

Norribergae, apud Jo. Christoph. Goepnerum, 1741, 4.
Plag. 11.

Baroni Generosissimo ac Illustri Domino *Reinhardo de Gemmingen* Cons. Autor Opusculum hoc, Germanico sermone exaratum, consecravit, scribere exorsus a S. *Kiliano*, & in Episcopi Wirciburgensis obitu, qui in annum 1400 incidit, subsistens. Recenset vero nomina Canonicorum Basilicae Wirciburgensis, e Diplomatibus decerpta. Exspectare nos jubet quoque *Partem posteriorem*, qua reliquos Canonicos usque ad aetatem nostram, & tractationem de nobilibus familiis Dapiferorum, atque de Dapiferatus Wirciburgensis origine, exequetur. In Praefatione disserit de origine immediatae Nobilitatis Germa-

Germanicæ, & hanc deducit ex *hominibus boni generis*, quorum in Capitularibus fit mentio crebra, qui solent vocari *nobiles homines*, *liberi ingenuæ conditionis*. Qui ætate & autoritate inter eos præstabant ceteris, dicti fuerunt olim & *nobiles viri*, & *majores natu*. In tractatione ipsa Autor nomina & vitarum summam Episcoporum Wirciburgicorum exhibet. Canonicis demum A. 1101 adscripta fuerunt nomina gentilitia, ad quem memorantur *Albertus Advocatus de Grumbach*, Pag. 16.
Helmericus de Tetilbach, *Henricus de Grumbach*, &c. Episcopum XXII minus recte dici *Ainhardum*, docet, substituto *Gebhardi* nomine. Ad A. 1164 memorantur inter *liberos Marquard de Gruenbach*, & *Otto*, filius ejus, *Ruprecht de Castele*, *Gerbardus* Comes *de Gretheim*, *Manegolt de Tunckdorf*, &c. Ad A. 1137 fit mentio *Ruprechti de Castele*, *Gozwini de Trimberg*, *Ottonis de Wigershusen*, *Cunradi de Tungelen*, &c. Mini- 31.
steriales Imperii, quos *de Vestenberg* cognominant, Autor ex ultimis ævi medii penetralibus deducit, simulque promittit librum, proxime a se *de Nobilitate Franconica* edendum. Quam quidem destinationem ipsi volumus feliciter succedere, qui partem hujus Catalogi Fratrum Domus Sancti *Kiliani* posteriorem proxime conspicari desideramus.

REFLECTIONS UPON ACCURACY OF STYLE.

hoc est,

COGITATIONES DE ACCURATIONE STILI;
Autore JO. CONSTABLE.

Londini, apud Jo. Osborn, 1734, 8 maj.

Plag. 17.

Liber, cujus modo indicem dedimus, plurima in se continet egregia, sed nulli ordini adstricta. Argumentum ejus est *stili accuratio*, de qua quid constituat doctissimus Autor, per modum *Dialogorum* declaravit. Fingit, amicos se habere nonnullos, & his etiam ficta tribuit nomina, quibuscum versatus, istis super rebus disputaverit. Hac re in *Præ-* Pag. 1.
fatione indicata, *primus Dialogus* inchoatur, inter *Eudoxum* 29.
& *Cleandrum*. Tum sequitur *alter*, inter *Cleandrum*, *Eu-*

doxum, & *Critomachum*. Tertius inter *Critomachum*, *Eudo-*
Pag. 68. *xum*, & *Cleandrum*, quartus & quintus inter hos eosdem, ha-
113. bentur. Res, quæ in *Dialogis* continentur, omnes ad stilum
157. pertinent, & variæ sunt, & variis in locis hic illicve inveniun-
tur. Exstant hic, exempli gratia, præcipuæ regulæ, quæ ob-
servari debent, ad accuratum stilum acquirendum. Dispu-
tatur de nimis frequenti *Antithetorum* usu perquam vitioso;
de usu idoneo *Metaphorarum*, de affectatione in stilo fugienda,
de eo, quod frigidum est in oratione, de usu vocum peregri-
narum provido, de stilo Laconico, de longitudine stili, de
novitate stili, de usu dictionis poeticæ in oratione numeris so-
luta, nec non de usu vocum oscarum & obsoletarum. Hac
etiam occasione *Rapini* regulæ de stilo expenduntur, & de ob-
60. scuritate orationis, numeroque exponitur oratorio. Osten-
115. ditur, Gallicos scriptores haud esse normam, quam in aliis lin-
guis tuto sequi liceat. Sunt scriptores, qui magna in fama
versantur, sed fama non semper certum est boni scriptoris in-
4. 5. dicium. Agitur item de *ridiculis etymologiis*, ut *stella* quasi *lu-
minis stella*; *Cælites* quasi *cælites*, *quia onere gravissimo va-
192. cent*; *Pituita*, *quia per eam petitur vita*. Exile statuitur pre-
tium iis *locutionibus*, quæ malæ re vera sunt, & tamen bonæ vi-
dentur, quas *hypocriticas* dixit Cl. *Constablius*. Paucis: nihil
139. his in Dialogis facile omittitur, quod ad orationis accuratio-
nem ullo modo pertinere possit. Hoc unum observandum,
quod severior tractandi ratio, quæ philosophicam accuratio-
nem, rerumque definitiones ac rationes, requirit, hic frustra
quæratur. Adjuncta est *Epistola Critomachi ad Eudoxum*, in
89. qua propositæ hactenus cogitationes *Quintiliani* autoritate ro-
borantur. Cetera vero, quibus illæ illustrantur, exempla ex
recentissimis potissimum Autoribus, ut *Derhamio*, *Dodwello*,
Drydenio, *Cowlejo*, *Balzaco*, *Boilavio*, *Bouhoursio*, & aliis,
petita sunt. Additur Index, hocque finitur libellus.

GODOFREDI EPHRAIM MÜLLERI, M. A. Otium philologicum, Dissertationum aliquot varii argumenti in unum volumen collectio.

Dresdæ,

Dresdæ & Lipsiæ, prostat in officina Hekeliana, 1737, 8 maj.
Plag. 8.

Clariss. Autor, qui verbum jam divinum prope Dresdam docet, otii sui, in ædibus paternis laudabiliter consumti, hoc ipso libello rationem reddere voluit. Ex Academia scilicet Lipsiensi, post *Martiniani* Operis, de religione naturali, in linguam patriam conversionem, & Carminum suorum Germanicorum editionem, domum profectus, hic etiam cum sanctiori elegantiorem conjungere literaturam sedulo perrexit, & illis ipsis studiis atque lucubrationibus primum hoc specimen, octo elegantissimas Dissertatiunculas, debemus. *Prima* illarum, quæ seorsim antea lucem vidit, quæstionem tractat: *num quid inter profanos Deorum cultores de Spiritu sancto constiterit*, ubi Autor in hæresin istam, & jure quidem, acrius invehitur, atque illos, qui *Trismegisti*, *Porphyrii*, *Senecæ*, autoritatem appellant, collatis argumentis, refellit. *Altera* in preces regis *Hiskiæ* de producendo vitæ termino, ad *Es. XXXVIII, 2*, commentatur, &, post citius ex hac vita evolandi desiderium vituperatum, *Hiskiæ* votum non contemnendis rationibus justum pronuntiat. *Tertia* exercitationem hermenevticam ad *Jerem. XVII, 16*, complectitur, quod divinissimum oraculum sequentibus verbis interpretatur: *Videsne, bone Deus, quibus ego me periculis exposuerim, cum tibi sum obsecutus, ut tuus essem ad gentem Judaicam orator legatusque? Ubi est*, jactitant, *Dei prædictio? Eveniat sane! Impostorem me non solum & χαιρεκακὸν fingunt, sed, quod ultra est, de veritate tua & potestate dubitare sustinent, vitæque & famæ meæ insidiantur. Hocne laborum pretium, hæcne merces? Ego vero festinavi nullus, nec præmaturo flagravi desiderio, ut pastor vatesque essem, sicuti me ipse jusseras. Nec ullam ejusmodi diem miseriis plenam desideravi, quales nunc experior; ipse tute nosti: nec te fugiunt, quæ ad amoliendum vatis munus pronuntiaverim.* *Quartum* locum occupat Observatio critica ad *Q. Horatii Flacci Lib. IV Od. IV v. 29*. Ubi, quæ per audaciam poeticam dixerat Lyricus, accuratione philosophica Autor lustravit, atque adeo illum, ut & Cel. *Bentlejum*, acriter vituperavit, neque impetrare a se potuit, ut verba paulo post sequentia: *Eurus per Siculas equitavit undas*, sine

ſine carbone dimitteret. Qua quidem in re ſecutus videtur Cel. *Heineccium*, a quo tamen, non omnino ſine cauſa, diſſentit Cl. *Jo. Sam. Müllerus*, cujus præſertim loci *Horatiani* vindiciæ in Novis literariis, quæ publice Hamburgo ad nos afferuntur, inprimis *n. 86 Anni 1738*, legi poterunt inſertæ. Excipit hanc Diſſertationem alia *de profano Deorum cultu, ejuſque origine & fatis.* Ubi non pauca, quæ eruditiſſimi viri hoc de argumento juſtis voluminibus commentati fuerunt, uni, ut ita loquamur, obtutui proponuntur. Quam vero ſuam Cl. Autor fecerit ſententiam, *Nota 1 ad* §. *9* haud obſcure indicavit, *ſi*, inquiens, *quod mihi videtur, dicendum erit, ortus* εἰδωλολατρείας *ad* Gen. IX *referendus erit. Diſperſis enim per omnem, qua patet, orbem gentibus, vera de Deo doctrina, quam propagaverant viri divini, Patriarchæ, plane ſtetit & obmutuit, ejuſque in locum vana de Diis ſomnia paulatim miſere ſucceſſerunt. Sexto* loco ponitur *Scriptio critica de* εὐφημισμῷ *in orationibus ſacris obſervando*, quo fieri ait, *ut vocibus caſtis obſcœnitatem, delectu earum & pulchritudine dictionem plebejam & vulgarem, gratis vero & modeſtis verbis aurium offenſionem, oratione noſtra arceamus.* Omnino hic cavendum eſt, ne quis vel in exceſſu, vel in defectu, peccaſſe videatur. Quemadmodum enim illepidum erit, de cadaveribus & lanienæ locis (*von Æſern und Schindangern*) longiorem orationem inſtituere; ita nec vituperandus erit, ſi quis oratorum ſanctiorum de furibus etiam fuſius dicat, præſertim ubi hoc ipſum vocabulum in oraculis explicandis occurrat. At enim properamus ad *ſeptimam* Obſervationem, *de Baptiſmo vicario, ad locum* 1 Cor. XV, 29, *ex Hiſtoria ſacra illuſtrandum.* Quem quidem locum ita interpretandum eſſe conjicit: *Negatis, o Corinthii, vita defunctos unquam in vitam revocatum iri. Agite, videamus, quo jure, quo argumento? Aut mortui non reſument aliquando vitam; quid eſt, quod vivum hominem pro alio, qui, priuſquam ſacro lavacro tinctus fuerit, decedit, ſalutari Baptiſmi unda, (me quidem id non probante) adſpergatis, id quod inutile eſſet & frivolum, ſi homo cum hac vita prorſus deſineret. Octava* eſt *de Leone, tyranni ſymbolo.* Cui denique *Ecloga* in natalem parentis elegantiſſima ſubjuncta reperitur. Applaudimus doctrinæ & induſtriæ Cl. Autoris, &, ut in poſterum etiam præclare mereri de literis humanitatis pergat, ipſarum literarum cauſa vehementer optamus.

* * *

AD NOVA ACTA ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomi V Sectio VII.

CAMERE SEPOLCRALI DE LIBERTI E LIBERTE DI Livia Augusta ed' altri Cesari, &c.

id est,

CAMERÆ SEPULCHRALES LIBERTORUM LIbertarumque Liviæ Augustæ & aliorum Cæsarum, cum aliis sepulchris, ante portam Capenam nuper detectis, & secundum Architecturæ regulas ab Equite PET. LEONE GHEZZI descriptis. Edidit, & Cardinali POLIGNACO dicavit, LAURENTIUS PHILIPPUS DE RUBEIS, Chalcographus Vaticanus.

Romæ, in taberna ejus, 1731, fol.

Plag. 4, Tabulæ æri incisæ 41.

Columbarium Libertorum *Liviæ* Augustæ, Romæ repertum, eruditissimis *Franc. Blanchini* & *Gorii* Commentariis illustratum esse, antiquitatis studioso lectori vel ex utriusque Operis notitia, his *Actis* inserta, innotuit. Postea accidit, ut tria similia sepulcra ante portam Capenam Romæ detegerentur, magnaque inde reliquiarum veteris ævi copia erueretur. Quod eruditi, qui ejusmodi cimeliis delectantur, acceptum referre debent Eminentissimi *Polignaci*, statoris literum

rum, dum viveret, summi, munificentiæ, qui simul nobilissimo Architecto *Ghezzio*, ut eorum conspectum secundum artis regulas ederet, autor exstitit. Opus hoc, sane splendidissimum, Tabulis, æri incisis, quadraginta constat, ex quibus duæ & viginti partem Columbarii interiorem, sarcophagos, urnas, inscriptiones, verbo, omnia, quæ suis *Blanchinus* & *Gorius* libris complexi sunt, continent. Secundum, octo Tabulis expressum, varias musivi operis ac tessellati reliquias, in quibus Ægyptiorum Dei, *Harpocrates*, *Anubis*, *Osiris*, *Isis*, ceteri, elegantissime sculpti, tum lapidum literatorum fragmenta non pauca, præ reliquis notari merentur. Tertii ichnographia tribus Tabulis absolvitur, sicut & quarti, in quo nulli lapides literis signati comparuerunt. In adjectum Operi Indicem nomina cognominaque libertorum ac servorum *Liviæ* Augustæ & Cæsarum literarum ordine relata sunt.

ISTORIA DELLA VITA, VIRTU', DONI, ET grazie, del Ven. Servo di Dio, Fr. Antonio di S. Pietro, &c.

hoc est,

HISTORIA DE VITA, VIRTUTE, DONIS, AC gratiæ divinæ adminiculis, Servi Dei, FRANC. ANTONII DE S. PETRO, Fratre Converso ex Ordine reformato Dominæ nostræ de Mercede, scripta a quodam Devoto ejusdem Servi Dei.

Romæ, impensis Raphaelis Peveroni, 1729, 4.

Alph. 1 plag. 16.

A*ntonius*, secundus *Emanuelis Tomassi Saraivæ* ac *Annæ Correæ de Almeida* filius, in lucem susceptus A. 1570 Zelorici, seu Zelobrigi, in diœcesi Beirensi Portugalliæ, eum virtutis suæ invenit præconem, quo præstantiorem ne votis quidem conceptis expetere potuisset. De eo enim satis copiose *Libris tribus* Panegyrista fuit commentatus, *Libro primo* tradit patriam, parentes, natales, educationem, perversitatem, conversionem

versionem animi ad Deum, pœnitentiæ triennium, tentationes, sub exordio vitæ spiritualis exantlatas, iter in Indiam, professionem, Seviliam susceptam, ad induendum *Donati* habitum in Cœnobio S. *Pauli* Ordinis Dominicanorum, induitionem habitus *Donati* in Cœnobio S. *Annæ de Offona*, Ordinis Dominæ nostræ *de Mercede*, induitionem vestis *Conversi* intra eundem Ordinem, professionem ejus monasticam, fundationem monasterii pro conversis Offonæ & fraternitatis S. S. Sacramenti in Ecclesia S. *Annæ*. *Libro secundo* enarrantur ejus virtutes singulares, fides vivax, spes heroica, caritas eximia, prudentia, justitia heroica, illibata castitas, fortitudo, temperantia, humilitas, & ceteræ. *Libro tertio* edisseruntur ejus infirmitas, morbus, mors, miracula, mortem insecuta, ac in translatione obvia, apparitiones ejusdem, ac gratiæ copiosæ per deprecationem ejus obtentæ, quibus adjuncta sunt facta miraculosa, virtute imaginum ipsius effecta. Recordamur illius, quod *Curtius* de sese judicat: *Equidem plura transscribo, quam credo.* Restat adscriptio hujus *Antonii* inter cœlites, cujus prolusionem esse hanc historiam, nulli dubitamus. Mortem ipsam *Antonii* si tra- Pag. 292.
diderimus evenisse A. 1622, 30 Julii, in præsens nos, quantum satis est, monuisse arbitramur.

ELEMENTA THEOLOGIÆ NATURALIS dogmaticæ, a priori methodo scientifica adornata, Autore M. JACOBO CARPOVIO, Ill. Gymnasii Vinariensis Rectore, & Reg. Berolinensis Societatis Scientiarum Collega.

Jenæ, sumtibus Christiani Henrici Cuno, 1742, 4.

Alph. $6\frac{1}{2}$.

Complectitur Opus præclarum, præter Dedicationis formulam, primo quidem Præfationem, deinde Dissertationem prolusoriam de variis Deum cognoscendi modis, tum elementa ipsa, & ad extremum quoque Indicem rerum, diligentissime secundum præpositiones, seu sententias, digestum. Præfatio originem, retardationem, & summam, elementorum continet. Dissertationis

sertationis prolusoriæ titulus est θεογνωσία πολυποίκιλος, eamque disputationi publicæ exposuit Autor Cel. Vinariæ A. 1741, 21 Sept. Præfixit more Geometrarum nonnullorum singulis pronuntiatis, seu propositionibus, sua nomina, atque ex ipsis elementis sententias aliquot huc traduxit. Deum a nobis co-
Pag. 6. gnosci posse, licet imperfecte, ostendit. Cognitionis rerum humanæ fontes existimat esse sensionem, ratiocinationem, ac
8. enarrationem, addens, Deum cognosci posse non nisi ratiocinando & ex testium commemoratione, siquidem Deus ob simplicitatem suam sensus haud incurrat. Probabilem cognitionem vocat eam, ubi quædam ad veritatem certam requisita nobis adsunt, deficiunt alia. Addendum videtur, requisita potiora menti præsto esse debere; nam improbabili etiam cognitioni haud desunt quædam requisita. Si vero veritas jam certa
11. est, cognitio ejus non potest amplius dici probabilis. Probabilitatem, quæ ex testimonio humano oritur, Autor vocat externam; illam, quæ ex re ipsa petitur, internam appellat. Cognitionem, fide humana nitentem, vocat probabilem. Speciem ejus putat esse consensionem gentium, existere Deum, dictitantium, simulque refellit cum *Bailio Bernhardum.* Liceat monere, consensionem illam gentium vel inniti propriæ sensioni, vel ratiocinationi, quæ in traditionem abiit. Cum vero ipsa a sensibus sit remota; restat, ut ea vel revelationi, vel ratiocinationi, fuerit innixa. Si prius largiare, testes de revelatione facta sunt examinandi, an ea vere contigerit, an eam posteri a majoribus acceptam retinuerint sinceram. Sin posterius affirmatione digneris, dispiciendum est, an gentes recte fuerint ratiocinatæ, vel ii, quorum sententiam ipsæ per manus traditam fuerunt secutæ. Monemus hæc, ut intelligatur, quan-
15. ta difficultas insit huic argumento. Addit ipse nonnihil scrupulorum, siquidem de singulis gentibus commentaria fide digna haud exstent. Et quis per singula eundo secula illum consensum extra dubitationem collocabit? Quis ostendere valebit, quid universæ per singula secula gentes in veritatum numero censuerint? Unum existere Deum, pleræque olim gentes nega-
18. runt. Id ipsum monet Autor. Docet & ipse, quomodo per fidem

fidem divinam, Deum existere, innotescat. Diluit præterea
objectiones, quibus Cel. *Ribovius* tentarat demonstrationem Au-
toris, persuasuri, rationi, sibi relictæ, notas patere, e quibus,
dari sacras literas, revelationis divinæ indices, non solum ve-
risimile fiat, sed etiam certo eluceat. Docet denuo, argu- Pag. 21.
mento, ex notis revelationis veræ pro divina sacrarum litera-
rum origine petito, vim inesse demonstrationis apodicticæ, uti
id quidem a sese sit explanatum & instructum. Contendit me-
rito, illud ipsum esse ens A, cui omnes notæ entis A sint pro-
priæ, similique ratione, Jesum esse Messiam, ex omnibus
Messiæ veri notis, in eum quadrantibus, tradi. Nec dubium
est, dari certas notas, quibus unica illa Dei revelatio a reve- 23.
lationibus commentitiis universis dignosci possit, nisi malimus
existimare, gentibus universis nil lucis suppetere, qua ad ve-
ritatem divinitus detectam certis argumentis externis perduci
possint. Addit Autor: *Confessio, totam religionem Christia-
nam mera probabilitate gaudere, dictitans, facta ab eis, qui
sapientissimi putantur in doctrinis religionis defendendis, cla-
dem pestiferam infert rei Christianæ, quæ quovis modo* (legiti-
mo & vero) *tuenda erat.* Doctrina de Deo, quæ ex essen- 25.
tia entis rationem reliquorum, quæ ei insunt, reddit, voca-
tur ab eo *cognitio Dei a priori;* eam, quæ ex effectibus ad
causam demonstrandam progreditur, appellat *cognitionem Dei
a posteriori.* Illam huic perfectione respectu certo antecellere,
perhibet, & denuo argumentum, a contingentia rerum crea-
tarum recte deductum, prædicat. Procedit hinc ad divisio-
nem Theologiæ naturalis in acquisitam & insitam, illamque rur-
sus distribuit in vulgarem & exquisitam, in eam, quæ satiat,
& jejunam, in vivam & mortuam. Addit quæstionem: an 35.
cognitio Dei hominibus sit innata. Nec inficiatur, inesse ho-
mini proclivitatem naturalem inquirendi autorem dominum-
que mundi. Ostendit, *Epicurum* fuisse primum, qui, cogni- 40.
tionem Dei natura homini esse insitam, docuerit. *Ciceronem*
appellat testem *de Natura Deorum Lib. I pag. 1169, 1173, & 1176.*
Proclivitatem illam esse inclinationem assentiendi sine ratione
veritatibus de Deo manifestatis, merito negat adversus *Jo. Paul.*

Pag. 43. *Hebenstreitium.* Adjungit hæc: *Si homo ex conscientiæ testimonio ad Deum, ut remuneratorem atque vindicem, nectit conclusionem, ipse agnoscit Deum cum ratione & per ratiocinium, & hæc Dei cognitio est acquisita.* Exponit tandem distinctionem cognitionis Dei, quam appellant symbolicam & intuitivam,
47. Deumque per figuras hieroglyphicas adumbrari posse, largitur, additque simul, cognitionem Dei hieroglyphicam esse satis obscuram. Dissertationem prolusoriam excipiunt prolegomena, & utraque *Pars* Theologiæ naturalis. *Pars prior* exponit de essentia, existentia, & attributis Dei; *posterior* exhibet opera Dei, rationi pervia, nominatim actus Dei generatim consideratos, creationem, originem & permissionem mali, conservationem rerum creatarum divinam, concursum Dei, gubernationem & providentiam Dei, fatum, omnipræsentiam Dei, ejusque in res creatas jus, ac civitatem Dei. Præfatione fata Operis, ejusque summa, dilucide edisseruntur. Prolegomenis exhibetur tractatio de religione, de Theologia naturali dogma-
9. tica & morali, immo polemica, de dogmatica & a priori, & a posteriori, adornata, atque de Theologiæ naturalis utilitate. *Pars prior* tractationis offert *Capite primo* demonstrationem, qua docetur, Deum existere. Ostendit hic Cl. Autor, id esse ens perfectissimum, cui insint omnes realitates sine limitatione com-
19. possibiles. Exhibet entis illius primo possibilitatem, deinde existentiam absolute necessariam, ex ipsa ejus essentia penden-
25. tem. En complexum demonstrationis: *Ens perfectissimum, cujus possibilitatem demonstravimus, omnes habet realitates compossibiles. Enimvero existentia est realitas, eaque compossibilis possibilitati. Eapropter enti perfectissimo inest & tribuenda est existentia.* Si monuerimus, existere calamitates, mala, miserias, nec tamen has censeri numero realitatum, Cl. Autor hanc objectionem, a defectibus desumtam, facile explodet.
28. Sequuntur affectiones entis perfectissimi, æternitas, immutabilitas, absentia ætatis & senectutis, negatio ortus ac interitus. Æternitatem dispescit in fixam, qualis est Dei, & successioni adstrictam, qualis a parte posteriori tribuitur spiritibus & animis creatis. Disputat simul adversus S. Rev. *Clugium.* Magnitudinem

dinem intensivam ea esse docet indole, ut partes intra se invi-
cem habeat. Ens infinitum esse unicum, dilucide conficit ar- Pag. 33.
gumentando. Substantiam definit per subjectum perdurabile
& modificabile, ac, ens infinitum per eminentiam modifica-
bile esse, largitur. Sequitur scilicet ubique Cel. *Wolfium.* 45.
Deinde ad caput causæ accedit, ac, Deum existere, eumque
perfectissimum esse, docet, additque, Deum esse nec mun-
dum, nec elementorum congeriem, nec animam mundi, nec
elementum, nec corpus, nec animam. Tum differit de Dei
intellectu, eumque dari, ex eo colligit, quod ipse cum simplice
spiritus natura simul consistere potest, quod ipsum contem-
platio mentis nostræ in sese directæ docet. Mundos multos
esse possibiles, ostendit. Possibilitatem internoscit ab interna 70.
externam. In illa essentiam entis positam esse, denuo tradit.
Quæstionem illam arduam: *an possibilitates rerum internæ pen-
deant ab intellectu Dei*, diligenter pertentat, & canonem: *In-
tellectus objecta non facit, sed, ea esse, ponit*, confirmat. In-
texit doctrinam, quæ de miraculis exponit. Præsciri posse fu-
tura, tum naturalia, tum ea, quæ in actionibus liberis consi-
stunt, demonstrat, Deoque futurorum quorumcunque even- 80.
tuum præscientiam distinctissimam vindicare contendit. En
modum, per quem actiones liberæ possint præsciri: *Actio libe-
ra oritur ex decreto voluntatis; decretum voluntatis ex moti-
vis; motiva ex perceptionibus mentis præcedentibus, non exclu-
sis circumstantijs externis internisque, in quibus ens intelligens
versatur. Si quis igitur circumstantias, in quibus ens intelli-
gens versatur, vel versaturum est, una cum perceptionibus men-
tis præcedentibus cognoscit, ille potest inde motiva, ex his decre-
ta voluntatis, ex his actiones liberas, prævidere. Sunt igitur* 82.
*omnes actiones liberæ, etiam substantiarum intelligentium, an-
tequam existant, cognoscibiles.* Addit paulo post: *Ex nexu
rerum id pendet, quod præterita sunt recordando apta, & futu-
ra sunt præscibilia.* Cognitionem Dei mediam, quæ ad mere 89.
possibilium scientiam spectat, repetit, licet ipsa sit species scien-
tiæ, quam simplicis intelligentiæ vocant, & quæ cognoscit pos-
sibilia, eaque vel simpliciter, vel sub conditione, talia. Cognitio-
nem

nem Dei esse immutabilem, æternam, fallique nesciam, ostendit. Eisdem perfectionibus præscientiam Dei esse ornatam, im-
Pag. 103. motis ostendit argumentis. De omniscientia Dei egregie commentatur. Eidem tribuit ingenium, acumen, subtilitatem, rationem puram, cognitionem historicam perinde ac philoso-
107. phicam, mathematicam, & philologicam. Deum esse Philosophum, ostendere laborat. Eundem esse inventorem omnis veritatis, omnesque disciplinas callere, & spiritum esse perfe-
111. ctissimum, it demonstratum. Deum esse animam mundi, merito negat. Tandem, antequam de intellectu divino differere desinit, vindicias affert pro infinitate intellectus divini, ad-
115. versus *Autorem Institutionum Pnevmatol. & Theol. nat.* defendenda. Dum enim ipse in principio Elementorum adornandorum hærebat, in manus ipsius incidit *H. C. S. Theologia naturalis*, *quam lex jam truncavit.* Suspicit Autorem hujus libri, ejusque eruditionem & merita plurimi facit. Nec tamen ferre potest, quod dubitationes ab eo speciosæ passim sunt formatæ, quibus attributa & perfectiones magis oppugnantur, quam asseruntur, lucique redduntur. E re & publica & inprimis theologica Cl. *Carpovius* egit, quod dubitationes illas in fine *Capitum* examinavit, *Arimanium* profligavit, & permissionem mali orthodoxa exposuit ratione, copiosius tamen & *Leibnitianis* dogmatibus congruenter, tandemque architecti novi philosophici *Bælianismum* recoctum expendit. In *Capite* de creatione rerum latius longiusque excurrit, siquidem hic rem habuit manusque philosophice conseruit cum disputatore nobili, S. Rev. *Clugio*, Vitebergensi. Ab hoc enim bellum ante aliquot annos, editis *Singularibus*, indictum fuit singulare. Opposuit huic libello Cl. *Carpovius Inania Singularium.* Adjunxit Autor *Singularium* classico *Partem secundam Singularium*, partim ut definitiones nihili negativi & privativi, nec non definitionem creationis, & alia *Theologiæ revelatæ Carpovianæ*, debellaret. In hac excutienda vires expertus fuit passim in hisce *Elementis* Cl. Autor. Nostrum non est, controversiis hisce commemorandis immorari, quippe quæ ex *Elementis* hisce, in quibus adversariorum ipsa verba plenissime iterantur,

iterantur, citra pulveris jactum hauriri addiscique possunt. Judicat ita ipse de hoc suo *Elementorum* Opere in *Præfatione* §. 30: *Quemadmodum ea tantum, quæ ad Theologiam naturalem transferri poterant, discussi, data opera a reliquis, ne viderer limites instituti migrare, abstinens; sic e contrario, de quibus est disputatum, ea luce evidentiæ tanta me perfudisse, spero, ut naturam novercam in iis doleam, qui ad perspiciendam illam caligant. De cetero in doctrina de justitia divina atque de æternitate pœnarum quædam adversus Virum S. R.* Feuerlinum *notare, gravitas argumenti postulavit.* Architectus philosophiæ *Arimanianæ* dixerat, eos, qui infinitatem intellectus Dei, ejusque omniscientiam, propugnant, ad scopulos maris misere perire, confessus tamen, Theologos orthodoxos systemati *Leibnitio-Wolfiano* adhærere. Quid ad hæc Noster? Respondet hunc in modum: *Hem exprobrationem, iniquitatem! Dum gloriam* Pag. 117. *perfectionum Numinis infinitarum defendimus, dum nil quidquam realitatis, quod cum reliquis simul esse potest, Deo volumus denegari, ad scopulos maris perire dicimur. Etenim, si maximis quibusque hoc accidit ingeniis, quid eveniet reliquis? Non sane a Philosopho Christiano & doctore publico hæc talia exspectasses. Fac autem, ita esse. Præstat, perire in gloria divina defendenda, quam in oppugnanda salvum esse, aut, ut rectius dicam, perire miserius.* Et paucis interjectis: *In tanta veritatis luce, quantum nostræ ætati divina benignitas concessit, ignorantiam protendere, ut imperitorum & juventutis mentes in gravissima de Deo doctrina vacillantes reddantur, dedecori Philosopho, Christiano vitio, esse, arbitror.* Tum, creasse quidquam 121. inutile & superfluum, strenue negat, & Dei æque præscientiam ac sapientiam propugnat. Ridenda certe ratio est: Res fu- 124. turæ, siquidem nondum existunt, in intellectum divinum agere nequeunt, & eapropter eæ a Deo nequeunt præsciri. Quis enim actionem suam derivare & inferre potest in substantiam simplicissimam? An possibilia in Deum agere queunt? An ea omnia ignorat? Ita argumentatur Noster. Cur Deus hoc il- 143. ludve velit malitque, rationem exstare & Deo dignam, & rei, quæ intellectui sese objicit, consentaneam, ostendit. Volun-

tatem ſequi rem, qua bonam, appetitam, intellectum vero patere poſſibilibus, quippe ſibi perpetuo præſentibus, docet. San-
Pag. 361. ctitatem definit per immunitatem ab imperfectione. Deum ipſum ſibi legem eſſe, actumque voluntatis ſemper eſſe judicio mentis divinæ conſentaneum, tradit. *Caput*, de veracitate Dei inſcriptum, multis inexſpectatis ſententiis præſtantiſſimisque veritatibus abundat. Ibi enim de veritate ſenſionum & ratiocinationum diſſeritur. Ibi exponitur de revelationum Dei ſpeciebus. Ibi agitur de fide divina, de ſtilo majeſtatico, de aſſeverationibus Dei, de promiſſionibus ejusdem ac comminationibus, de pactis Dei cum mentibus, ſpeciatim humanis, de
417. vaticiniis Dei, de divinationis ſpeciebus, de facultate hominum divinatrice naturali, de vaticiniorum Dei impletione, ac de Dei ſinceritate. Fallimur, ſi contendimus, hæc capita tam accurate in libris argumenti conſimilis exhiberi. Juſtitiam divinam per bonitatis ad regulam ſapientiæ adminiſtrationem de-
429. finit denuo. Monuit nonnihil Cel. *Feuerlinus* ad hanc defini-
432. tionem, cujus dubitationibus reſpondet, ordine recenſitis, addens, eos, qui pronuntiant, ex Philoſophia unice diſputantibus nihil obſtare, quo minus, compenſationem, legi divinæ peccato violatæ debitam, per ſolam ſui emendationem obtineri poſſe, ſtatuamus, in ſacras literas injurios eſſe, & Socinianis manus dare victas. Negat, dari pugnam inter conſulta rationis humanæ recta & ſacrarum literarum pronuntiata. Diſſerit de
463. pœnis & remuneratione. Μακροθυμίαν Dei ediſſerit. De ira Dei exponit. Vitam ſpiritus poſitam eſſe in vi intelligendi atque appetendi, monet. Tribuit Deo immortalitatem ſummam, nec aliunde pendentem. Deum eſſe pulcherrimum, docet. Beatitudinem ejus illuſtrat. De gloria Dei commentatur. Compoſitionem omnem a Deo abeſſe, docet. Ex monadologia
564. firmat creationem. Nihilum negativum appellat id, quod nec exiſtit, nec poſſibile eſt; privativum, quod non exiſtit quidem, exiſtere tamen poteſt. Hanc privationis notionem defendit ex
572. *Jo. Weiſſio, Hebenſtreitio, Jacobo Martini, Daniele Stahlio, Petro Muſæo*, ac controverſiam, cum S. Rev. *Clugio* agitatam, perſequitur, conſentientesque ſibi laudat *Æpinum, Reuſchium, Baumeiſterum*.

meisterum. Ens simplex oriri posse, negat, ex ente simplici &
composito, ac eis respondet, qui, per generationem fieri pos- Pag. 586.
se, ut ex uno simplici ente alterum oriatur, sibi persuadent,
largitus tamen, ens simplex ab ente simplici oriri posse. Ob
definitionem creationis pugnat denuo cum S. Rev. *Clugio.* Dis- 593.
serit de creatione prima, secunda, tertia, ac denuo adversarium
responsionibus ac vindiciis prosequitur. Rem creatam æter-
nam esse possibilem, negat, ac argumenta eorum examinat, qui, 629.
mundum ab æterno creari potuisse, tradiderunt. Creationis
facultas quomodo possit cum re creata communicari e. g. in 637.
miraculis edendis, definire contendit, consensu *Slevogti* in
partes suas vocato. Creationem existimat denuo esse miraculum,
ac, dissensiones eruditorum abire hic in logomachiam, monet.
Hunc mundum esse optimum, docet, ratus, eum in numero pos- 649.
sibilium omnium esse optimum, laudansque scriptum *G. Fr. Mæl-
leri*, doctissimo *Bertramo*, nunc in divis, oppositum. Quærit, an 653.
mundus, malo vacans, melior præsente fuisset. Contendit, præ-
sentem mundum, malo licet contaminatum, tamen posse opti-
mum esse. Quærit porro, an is melior fuerit ante protoplastorum
lapsum. Deo libertatem summam vindicat, &, ab eo mundum
secundum summam externam libertatem creatum esse, evincit.
Idealistas refellit. Mundum figura carere, tradit *§. 975.* Lar- 662.
gitur, mentes quoque a Deo in reliquis planetis creatas fuisse. 681.
Addit, Deum creasse substantias ratione instructas, quæ nulli
planetæ sint alligatæ. De imagine Dei & primaria & secunda-
ria, cum hominum primorum pari communicata, optime ex-
ponit. De præmiis, lege, pœnis, pactisque, Dei hac occasio- 690.
ne disserit. De statu integritatis, justitia hominis, de lege ad
posteros protoplastorum continuata, ac primo homine, ho-
minum capite repræsentativo, accurate commentatur. De ori-
gine & permissione mali philosophatur more *Wolfiano*, multus- 717.
que in eo est, ut ostendat, malum morale & physicum cum
mundo optimo stare posse. *Arimanii* statorem novum ab in- 767.
tegro indidem aggreditur. Conservationem mundi divinam
in *continuata creatione* collocat, & ad substantias refert; con-
cursum vero Dei ad vires, mundo insertas, referendum esse,

 conten-

contendit. Mundum viribus haud labascere, nec senio confi-
Pag. 800. ci, quamdiu ipse a Deo conservatur, affirmat. Conservationem ipse vocat *miraculi*, quod Deus creando perfecerit, *continuationem*. Nonne vero per perpetuitatem hujus miraculi videtur cursus naturæ esse supernaturalis? An immediata Dei actio omnis est miraculum? Ita solent nonnulli formare suas objectiones, quibus vero quid respondere queat Autor, facili negotio patescit. Ipse enim distinguit diversitatem operationis
803. Dei & naturæ rerum. Deum statuisse, ut omnis rerum universitas in nihilum recidat, inficiatur merito, licet largiatur, partes mutari, immo in nihilum recidere, posse. Solvit posthæc dubia Cel. Viri, qui putat, continuationem existentiæ finitarum rerum posse non amplius a Deo pendere, ipsamque in-
807. duere posse independentiam. *Materiale* actionis a *formali* curate dignoscit. Virum Cel., qui concursum Dei cum rebus creatis ivit deletum, mascule aggreditur, & argumenta ejus
849. pertentat. Decreta Dei particularia primitiva dari, negat. Fatum definit per decretum divinum de rebus universi, quatenus ut immutabile & sapientissimum spectatur. Inde ea, quæ
869. fato fiunt, pronuntiat hypothetice necessaria. Conciliat hanc necessitatem hypotheticam cum libertate actionum. In *Capite*, de civitate Dei inscripto, Atheorum, Manichæorum, Polytheistarum, & superstitiosorum, deliria subvertit, de beatitudine piorum & damnatione rebellium sempiterna agit, & passim ubique ea eruit, de quibus alias in Theologia naturali est altum silentium. Nostrum est, hic subsistere, & gratulari Viro Clariss. diligentiam suam atque virentem multa cum laude coronam.

FRID. WILHELMI A WEDEL, EQUITIS Brandenburgico-Neomarchici, Commentatio philosophica de Principio rationis sufficientis.

Jenæ, literis & impensis Buchianis, 1743, 8.

Plag. 12.

Commentationi huic, methodo scientiis exponendis conformata scriptæ, Præfationem doctissimam præmisit Cl. *Joachimus*

chimus Georgius Daries, Philos. & J. U. Doctor, ac Philosophiæ Professor designatus, atque in ea de pretio, quod Philosophiæ vulgo statuitur varium, meritoque statuendum est, disseruit. Ostendit præterea, quomodo Jus civile, publicum, canonicum, & feudale, sit more Philosophis consueto explicandum. Periculum ipse hujus consilii fecit in *Institutionibus Jurisprudentiæ universalis*, luci datis. Elaboravit quoque *Juris feudalis, philosophice considerati, elementa*, eaque propediem a se editum iri, dedit fidem. Nunc ad Commentationem ipsam veniamus. Divisa est illa in *tria Capita*. *Capite primo* exponitur de ratione, ejusque objecto & subjecto generatim. *Capite secundo* disseritur de ratione speciatim, seu de ejusdem speciebus potioribus, præsertim de ratione sufficiente. *Tertio* tandem *Capite* Generosiss. Autor de ipso rationis sufficientis principio, ejusque usu & abusu, luculentam tractationem suscepit. Notiones ontologicas satis universales Autor exhibet serie sententiarum catenata, usus eo scripturæ genere, quod Ontologi & Logici plerique jam adhibere solent. Quid sit *ens*, & quam Pag. 11.
varia hujus vocis sit potestas, copiose demonstrat. Nihili 13.
divisionem in negativum & privativum repudiat, siquidem utrumque haud potest ad idem genus revocari. *Rationem* vocat id, ex quo id, quod menti obversatur, potest cogitari, seu concipi, negans, hunc significatum a *Leibnitio* demum fuisse inventum. *Rationatum* vocat id, quod ex re, quæ men- 16.
tibus objicitur, potest intelligi. Voculam hanc barbarie infectam esse, non omnino inficiatur. Differit deinde de *dependentia rationati* a sua ratione, de ratione & cognoscendi & essendi, de convenientia, de regula: *Ex nihilo nihil potest con-* 27.
cipi, atque de objecto & subjecto rationis. Negat, rationem esse affectionem rei, ab arbitrio pendentem, ratus e contrario, eam ab ente separari haud posse. B. *Joannem Gustavum Rein-* 51.
beckium summis laudibus extollit. *Determinatum* definit & excutit. Omne ens ipsi est necessarium, vel absolute, vel hypothetice. Contingens quod dicitur, ipse, hypothetice ne- 57.
cessarium esse, ostendit. Addit, possibile poni haud posse, nec 59.
cogitari, nisi ratio simul ponatur, quæ determinat ejus possibilitatem,

bilitatem, qualiscunque hæc tandem fuerit. *Ratio sufficiens* ex ipsius definitione est id, quo posito, ad ens nihil amplius requiritur, quo posito, ponitur objectum, ex quo ens, cujus est
Pag. 81. ratio, ita potest concipi, ut nihil amplius ad illud ex aliquo
123. concipiendum requiratur. Essentiarum æternitatem solide propugnat, nullique parcit operæ, ut *Poireti* atque aliorum argumenta exhibeat & refellat. Quantum intersit inter rationem, principium, & causam, distincte exponit. Passim vero argumenta, quibus lacessitur Philosophia *Wolfiana*, recenset, ac eno-
136. dare conatur. Principium rationis sufficientis optime edisserit, propugnat, & a dubitationibus liberat, ratus, id jam cognitum fuisse a *Confucio*, ab eis, quos *Sextus Empiricus III, 3*, confutare aggressus est, a *Seneca Ep. 83*, & ipso *Cartesio*, ejusque interprete, *Antonio le Grand.* Et quidni *Adamus* jam id clare perspexit, siquidem nullus rusticorum eveniente casu id impugnat, vel dubitationibus exstinguere contendit. Qui affirmare haud sustinent, contingentibus inesse immutabilem sui originem in ipsis, ii nequeunt cum ratione principium rationis sufficientis repudiare. Solvit Generosissimus Autor objectiones singulas, huc usque illi principio obmotas, subtilitatum
168. non infelix investigator, addens præterea, id principium esse citra conditionem ullam necessarium, immutabile, & certum, nec veritatibus contingentibus accensendum. Deinde principium indiscernibilium confirmat, elicitque ex principio rationis sufficientis. Tandem analysin finitorum & contingentium infi-
175. nitam discernit a progressu atheistico in infinitum. Hunc esse impossibilem, demonstrat. Gratulamur Generosiss. Viro eam, quam hic comprobavit, rerum philosophicarum, earumque maxime reconditarum & abstrusissimarum, cognitionem, eumque porro Philosophiæ illustrandæ & dilatandæ feliciter operam esse daturum, merito ominamur.

Vernünfftige Gedancken über die Vorsehung GOttes in Ansehung ihrer Erhaltung und Mitwürckung, &c.

hoc est,

DE PROVIDENTIA DEI RATIONE CONSERvationis

vationis & concursus Dei Cogitata, lumini rationis consentanea, edita a JO. ANDREA BUTTSTET, Philos. Mag. & Gymnas. Hildes. Andreani Directore.

Wolferbuttelæ, impensis J. C. Meisneri, 1742, 8. Alph. 1 plag. 1.

Tandem aliquando Cl. Autor, qui nuper Gymnasio Gerano præesse cœpit bono cum Deo, *Partem quintam* Cogitatorum theologicorum, quibus fidem Christianorum sanctissimam cum consultis sanæ rationis conciliare studet, in lucem emisit. Doctrinam, de directione ac gubernatione Dei inscribendam, proximum in tempus rejecit. De concursu Dei distinctius egit, novumque tractandi delegit callem, ea tamen modestia usus, ut, clarioribus notionibus aliorum sese cessurum esse, polliceatur. Tractatio hæc omnis abit in *tres Sectiones*, quarum *prima* de providentia Dei generatim exponit, *secunda* divinam mundi conservationem edisserit, *tertia* concursum divinum exhibet. In *Capita quinque* distributa fuit *Sectio prior*. *Primo* ostenditur, providentiam Dei in classe rerum, quæ fieri queunt, esse collocandam. *Secundo* ex natura Dei, eam existere & dari, demonstratur. *Tertio* ea ex creatione mundi corroboratur. *Quarto* eadem ex contemplatione hominum patescit. *Quinto* adduntur divina & humana testimonia ac documenta. *Sectio secunda* constat *Capitibus duobus*. *Priori* suppeditatur definitio & demonstratio divinæ mundi conservationis. *Posterius* offert Lectori modum ac rationem hujus conservationis. *Sectionis tertiæ* æque sunt *Capita duo*. *Priori* ostenditur, quid concursus ille non sit; *posteriori* monstratur, quænam ejus existat ex notionibus Cl. Autoris ratio & natura. Hæc universæ tractationis est summa. Ordiamur nunc rem ab initio. Creationi subjungendam esse de providentia Dei doctrinam, Pag. 4.
Cl. Autor inter ipsa tractationis principia ostendit. Providentia quid sit, definit. Præmittit rerum creatarum contingentiam, quæ haud permittit, ut eæ vi quadam sua existere, & existentiam continuare, possint. Nisi hanc largiare, existimabis, 8.
res

res creatas ſimul eſſe eodem reſpectu & tempore contingentes
mutabilesque, ſimulque per ſeſe neceſſarias & immutabiles. Quis
haud agnoſcit contradictionem, ita ſeſe offerentem? Exiſtat ita-
que, neceſſum eſt, vis quædam, viribus rerum creatarum ſingu-
lis ſuperior & potentior, cui debeatur rerum creatarum dura-
Pag. 10. tio & continuatio. Vis illa ſuperior eſt divina, omnipotens,
& optima, a lucro & utilitate conſervatoris ſecreta, cum ar-
bitrio & ſapienti voluntate nexu inſeparabili conjuncta. Ipſa,
omniſcientem intellectum conſervatori ineſſe, eumque ſapien-
13. tia excellere, oſtendit. Quantula noſtra eſt de rebus creatis
notitia! Ad conſervationem & gubernationem mundi peragen-
dam non niſi infinita mens eſt apta, quæ res ſingulas intuetur,
finique univerſali fines intermedios jungit. Ut inſecti pulvi-
ſculique abjectiſſimi fines exploremus, ne quidem nobis acies
16. mentis noſtræ ſenſuumque ſufficit. Unde fit planum & aper-
tum, conſervatorem & gubernatorem mundi non niſi creato-
rem ipſum exiſtere poſſe. Rebus creatis inſunt limitationes
eſſentiales, quæ impediunt, quo minus eæ, ſi mentibus ſunt
inſtructæ, paſſim ignorantia laborent, cœcutiant, & labantur.
18. Catena eventuum mundi contingens infinitam ſpirat analyſin,
quam intueri haud licet mentibus creatis, quippe finitis. Hæ
20. naturam creationis ignorant originemque ſuam. Monet vero
Cl. Vir, ſeſe non de actu, ſed de ſtatu, conſervationis rerum
diſſerere. Conſervationem eſſe creationis continuationem, ne-
gat, ſiquidem nova creatio cogitari non poteſt citra produ-
ctionem rerum novarum. Conſervatio enim eſt durationis re-
rum jam exiſtentium continuatio. Ut vero oſtendat, conſer-
vationem eſſe poſſibilem, ita ratiocinatur: 1) Quicquid creari
poteſt, illud etiam poteſt conſervari, ſiquidem exiſtentia re-
23. rum alias foret ἀδύνατος; 2) ſubſtantia finita nil habet, quod
repugnet, quo minus ipſa aliquandiu conſervari poſſet, ſiqui-
dem ipſa citra mutationem & ſucceſſionem quandam inſitam co-
gitari nequit; 3) creatio, quam ſumma ſapientia ſuſcipit, certos
& generales ſcopos ponit, ideoque res ſingulæ creatæ con-
nituntur ad ſcopum ſuum obtinendum in tempore per relatio-
26. nem & actionem; 4) gubernatio rerum creatarum eſt poſſibilis;
5) Deus

5) Deus ſupremus mundum conſervare poteſt & gubernare
ſenſu tum phyſico, tum morali, ſiquidem nec a rebus creatis
impediri, nec a perfectionibus ſuis alio flecti ac avocari, poteſt;
6) perfectiones infinitæ potius amplificationem, quam immi- Pag. 30.
nutionem & limitationem, objecti ſui exigunt; 7) perfectio-
nes Dei naturam ſuam exuunt, quamprimum per ipſas conſer-
vatio & gubernatio mundi redditur ἀδύνατος. Hiſce argu-
mentis Cl. Autori viſum fuit oſtendere, conſervationem & gu-
bernationem mundi eſſe poſſibilem. Exhibuimus ea ſigillatim,
ſiquidem, alibi ea tam curate exponi & perluſtrari, haud me-
minimus. Noſtrum eſt monere, a Cl. Viro objectiones eo- 31.
rum exhiberi, feliciterque debellari, qui providentiam Dei,
conſervationem & gubernationem mundi divinam, rebus, quæ
fieri nequeunt, accenſent, rati, ſubſtantiam unam haud poſſe
ſingulis rebus ſimul intuendis ſufficere, eamque, ſi vel ma-
xime eis ſufficeret, beatitudinis nullius ob infinitas conſerva-
tionis curas fore capacem. Sic rationes ſuas ſubduxerunt *Lu-
cretius II, 1089 ſeq.* & *Vellejus* apud *Ciceronem de Natura D.
I, 20*, qui ſibi perſuaſerant, ea a mente ſuprema & infinita per-
agi haud poſſe, quæ vires mentium finitarum exſuperant. Na- 39.
turas plaſticas Autor repudiat, ac utrumque illud Epicuræo-
rum argumentum evertit ſolita perſpicacia mentisque alacritate.
Tum vero ipſe convertit ſeſe ad ipſam providentiam Dei ſtabi-
liendam, & ab inſultibus frivolorum empæctarum vindicandam.
Initio ita putat rationes: Exiſtit Deus, ergo exiſtit in rebus ab eo
creatis providentia. Hinc ſic argumentatur: Summis exſplen-
det Deus perfectionibus, ergo ſalva eſt ejus providentia. Poſt-
ea, eandem dari, ex moralibus Dei ac phyſicis perfectionibus
it comprobatum. Tandem ita ratiocinatur: Datur infinitæ per-
fectionis ac naturæ Deus, ideoque providentiæ in mundo eſt
locus. Eos, qui exiſtimant, Deum rebus creatis indidiſſe vim
perdurandi, ideoque eas ſingulis punctis temporum haud con- 45.
ſervari, ita refellit, ut eos interroget, an omnipotentia Dei
contingentem ſubſtantiam poſſit mutare in eam, quæ prorſus
vi neceſſaria, & ad tempus aliunde haud pendente, exiſtat; an
Deus impoſſibilia poſſit effectui dare. *Lucretii* indolem deli- 50.

neat, qui Deum ex ingenio suo finxit. De Siamensium theologia differit. Mentium sanctarum, insultibus tentationis confligantium, statum & tenuissimam sanitatem describit. Ex morbidis ingeniorum momentis doctrinas sanas esse dijudicandas, negat. Perfectiones rerum creatarum cum finibus suis conjunctissimas esse, docet, Deoque tribuit fines perfectissimos
Pag. 61. amplissimosque, per res creatas obtinendos, creatione sola haud definitos vel conclusos. Nisi existat providentia, Deus, creatione peracta, perfectionum, finium suorum, ac attributorum, & naturalium, & moralium, fuit oblitus, eisque sese exuit erga res creatas. Insulsum sane cogitatu. Mundus est potius spe-
66. culum sapientiæ Dei ac reliquarum ejus virtutum. Perstat itaque ejus providentia ac directio, per res creatas porrecta. Mundum existere posse ab æterno, Cl. Autor inficiatur, dum ex creatione ad providentiam & gubernationem, qua Deus mun-
81. dum fovet, sibi vinculum ratiocinationis coagmentat. Creationem Deo haud posse tribui, nisi simul eidem omniscientia attribuatur, dilucide decernit. Ex duratione rerum creatarum, quæ quippe sunt definitæ, mensuræque & numero adstrictæ, colligit pro divina mundi conservatione argumentum, ra-
91. tus, vim mundo haud impressam esse, nec inprimi posse, qua per sese sine externa ope perdurare possit ad tempus satis diuturnum. Mundo certe deest virtus, vis, & potentia, qua ipse possit conservari & dirigi congruenter universitati finiumque
93. complexui. Philavtiam sui, felicitatis avidam, per sese nil esse vitiosi, monstrat. Spiritus finitos, quorum cognitio crescit gradatim, sine corporis accessione ineptos esse ad Deum
119. ex rebus creatis perspiciendum, docere contendit. Argumentum, quod ex commercio mentis corporisque ad providentiam Dei stabiliendam concinnavit, prorsus est novum & fir-
127. mum. Colluviem hominum, & optimatum, sive potius summatum, persuasionem de providentia Dei & remuneratoria & vindice, depingit vivis coloribus, eamque esse sæpius perver-
155. sissimam, demonstrat. Regnorum & societatum durationes tribuit Dei providentiæ. Magistratuum autoritatem ex eodem fonte deducit. Exponit adhæc sententias sacri Codicis nonnullas,

las, e. g. *Pf. CIV, 27-29, Pf. XXXVI, 7, 8, Hebr. I, 3,* atque Pag. 170.
providentiam Dei ex miraculis ac vaticiniis ejusdem confirmat.
In miraculis leges ac vires originarias naturæ haud mutari, de-
nuo tradit. Vim dari attrahentem, largitur. Eventus mun- 181.
di & phyficos & morales perpetuo complicatos effe nexu, do-
cet. Legem naturæ manifeftum effe providentiæ Dei præco-
nem, operofe folideque fcifcit. Leges, quas Deus præfcri- 186.
pfit mentibus humanis, repræfentat mira arte, & more fuo lu-
culente depingit. Religionem, ex impofturis confarcinatam,
generatim adumbrat. *Socratis* teftimonium, de providentia
Dei ac religionis revelatæ neceffitate, quod apud *Xenophontem* 206.
& *Ciceronem* exftat, in fcenam magnifice producit. *Platonis* 213.
& *Platonicorum* fuffragia æque in partes fuas vocat. *Ariftotelis*
& *Epicuri* de rebus divinis cogitata improbat. Uterque enim
Numen, quod hominibus nec nocere, nec prodeffe, valet, affen-
fu & opinione firmavit. Stoicorum Deos fatum coercuit, ne
liberam providentiam ipfi potuerint exercere. Cum Cl. Au-
tor ad confervationem Dei ediflerendam progreditur, concur- 227.
fum Dei vindicat fingulis rebus, quæ confervantur a Deo &
reguntur. Difcriminis meminit, quod in rebus creatis inter-
cedit inter effentialia & accidentalia. Tum vero hæc fubjun-
git: *Confervatio divina, quoad ipfa a concurfu & gubernatio-
ne Dei differt, fpectat duntaxat ad effentiam rerum, ac in mu-
fa eft per operationem fuam, ut res fingulæ ad tempus prædefini-
tum effentiam fuam durando tueantur. Vires, effectus, muta-
tiones, & phænomena fubftantiarum, quæ nituntur effentia re-
rum, ac inde profluunt, non fpectant proprie ad confervationem,
a Deo derivandam, fed annumerandæ funt concurfui ac guber-
nationi illius.* Quis enim fata acerba, effectus & eventus tri-
ftiffimos, fructusque venenatos, ad confervationem Dei refe-
ret? Illuftrat Cl. Autor fententiam illam *Pauli Act. XVII, 28:
In Deo vivimus, movemur, & fumus*, ratus, confervationem
ineffe verbis: *in Deo vivimus;* concurfum defignari vo-
cibus: *in Deo movemur;* denique gubernationem Dei verbis: 230.
in Deo fumus. Nil ineffe virium rebus creatis, virium vi-
delicet aliunde haud pendentium, quo illæ res conferventur,

 folide

solide ostendit, &, invita quadam Philosophia recentissima,
Pag. 240. evincit. Addit, res creatas singulas in nihilum recidere posse, licet ipsæ tendant ad sui conservationem, & fines præstitutos, vel libere expetitos. Cum in eo est, ut modum, quo Deus mun-
247. dum conservat, designet, conservationem ab omnipotenti voluntate Dei arcessit, ratus tamen, conservationem in gratiæ regno consistere præterea in quadam operationis immissione. Non potest igitur, quin repudiet eorum opinionem, qui, per conservationem, existimant, designari 1) modum, quo res per sese subsistunt vi haud definita, haud circumscripta; vel 2) creationem continuatam; vel 3) virium amissarum restitutionem; vel 4) divinum pronuntiatum vel decretum. Si qui penitius veriusque hæc dispicere queant, eis nec palmam, nec assensionem
324. suam, invidebit. Concursum, seu influxum, Dei ad solos homines vel mentes finitas solas spectare, negat. Ut modum illius concursus determinet, tres opiniones refellit repudiatque, & quartam facit suam. Sunt enim, qui, concursum illum in mechanismo situm esse, arbitrantur. Sunt, qui, citra interventum rerum creatarum singulas actiones a Deo peragi in mundo, sibi persuaserunt. Sunt, qui putant, creatorem & substantiam creatam una simulque operari, suosque producere effectus. Ipse autem ita subduxit rationes, ut doceat, causas secundas per vim propriam proprioque arbitratu agere, nil amplius requiri quidquam a Deo, nisi ut illas conservet & gubernet. Meditate, terse, eleganter, composite, & ad Oratoris amussim, concinnavit suam hanc tractationem, eorumque in officina insignem sibi locum delegit, qui in argumentis diducendis, digerendis, ornandis, & pingendis, sunt occupati, recessibusque profundæ Metaphysices dilucylantibus lucem splendoremque valent conciliare. Appulemus jam animum calamumque ad *continuatam creationem* e Philosophia & Theologia proscribendam, ne id, quod naturale est in rebus, perpetuo simul existimaretur respectu rerum creatarum supernaturale, ac ut creationem eximeremus e miraculorum ordine, aut, si creatio miraculum esse perhibeatur, ut mundus a perpetuis miraculis immunis perstaret, ac proprietates Dei excellentissimæ sua splenderent luce.

luce. At meditationes noſtras antevertit ac præripuit feliciſſimo arduoque labore Cl. Autor, qui in hac tractatione errores Philoſophorum Theologorumque ſummorum, quos difficultas argumenti, ſpinis obſepti, pepererat, egregie detexit, venuſte dilucideque explicavit, & ſolide diſcuſſit. Ne hanc lauream detraheremus ei, qui ea ſeſe dignum reddidit, luculentam hanc & exporrectam commemorationem adhibuimus, in poſterum futuri breviores.

HISTORIA DE ARIANISMO, OLIM SMIGLAM infeſtante, una cum hiſtoria loci eccleſiaſtica uſque ad præſentem ætatem, operoſe compoſita ac collecta a MARTINO ADELT, *Paſt. Smigl. Prim. & Inſp. Eccleſ. Evang.*

Dantiſci, apud Georg. Marc. Knoch, 1741, 8.

Plag. 7.

Germanico ſermone librum hunc eſſe conſignatum, præmoneamus, neceſſum eſt. Urbs Smigla in Polonia majori ſita eſt. In ea *Duditbius*, qui quondam in Concilio Tridentino eloquentiſſimas recitavit Orationes, fundavit templum, hoſtibus divinitatis Jeſu traditum. Hi vero ſtabilem ibi ſedem haud potuerunt parare. Quam ob cauſam *Stanislaus Lubieniecius* res ſuorum Smiglenſes tacitus prætermiſit. Tractatio hæc in *quatuor Capita* fuit diſtributa. Vir Pl. Rev. *Capite primo* de Smigla, ejusque ſitu, urnis, ac dominis, præcipue de Comite *Alexandro Joſepho Sulkowski*, diſſeruit. *Capite ſecundo* tractavit res Arianorum. *Andreas Duditbius*, A. 1565 indigena Po- Pag. 16.
loniæ in comitiis Petricovienſibus declaratus, emit Smiglam, ibi- 20.
que A. 1584 circiter Socinianis templum condidit, certe, ut
conderetur, permiſit. Socinianiſmus clanculum ſerpſit præter- 23.
ea ad oppidum regale Meſeritz, Wartæ adjacens, ibique ante A. 1630 Eccleſiaſtas Evangelicos duos, *M. Joannem Caperum*, & *Joannem Schwartzium*, infecit. Urbem Smiglam *Duditbius* a *Stanislao Cichowski* emit, æque Sociniano. Unde fit veroſimile, Socinianos eo jam ſeſe diffudiſſe ante *Duditbium*. De-

Pag. 27. functo A. 1589 *Dudithio*, urbs pervenit ad *Eliam Arciszewsky* per uxorem *Helenam de Zakrzewo*, qui & dominum urbis
32. & Socinianum Ecclesiasten egit. *Casparo Jaruzelo Brzezinskio* defuncto, Socinianis nil restitit opis in oppido Smigla. Ecclesiastæ Sociniani Smiglam incoluerunt nonnulli, nominatim *Andreas Lubieniecius, Stanislai* cognatus, *Elias Arcissewski*, editor
39. libri, a *Socino de Servatore Jesu Christo* scripti, *Joannes Volkelius*, Grimmensis, *Christophorus Ostorodus*, Goslariensis, Dantisci A. 1611, 7 Aug. defunctus, *Matthæus Radecius*, antea a secretis Reipublicæ Gedanensis per 26 annos, *Joannes Caperus*, Ecclesiastes antea in Meseriz Evangelicus, tandem a tur-
44. ma in piscina submersus, *Valentinus Smalcius*, Gothanus, simul quidem Scholæ Rector, qui A. 1604 Racoviam discessit, ac tandem *Ernestus Calbius*, Rigensis. *Capite quarto* egit Autor de eis, qui Arianismum Smiglensem refellerint, inprimis de
52. *Martino Smigletio*, Calisiensi Priore, Jesuita, & Scholastico. In Appendice disseruit de Ecclesiastis, scholæ rectoribus, cantoribus, reliquisque scholæ collegis. Autor Arianos & Socinianos habuit pro ejusdem doctrinæ assectatoribus, fortassis eo, quod utrisque tunc bene invicem convenit. Si plures ejusmodi exstarent libelli, historia regnorum & regionum ecclesiastica facilior foret paratu ac elaboratu.

Historie des Torgischen Buchs, ꝛc.

hoc est,

HISTORIA LIBRI TORGAVIENSIS, CEU PROximi moduli, ex quo Formula Concordiæ Bergensis facta fuit ac enata; in qua differitur de ejus compositione & mutatione varia, ac de anecdotis, ad Formulam Concordiæ referendis; Autore JAC. HENR. BALTHASARO, S. S. Theol. D. & Prof. Gryphiswaldiensi, Regio Dicasterio Ecclesiastico adscripto, ac ad S. Jacobi Ecclesiasta.

Pars I, II, & III.

Gryphis-

Griphiswaldiæ & Lipsiæ, apud Jo. Jac. Weitbrecht, 1741, 4.
Plag. 15.

Ut obex in Ecclesia Evangelica litibus & controversiis intesti- P. I.
nis poneretur exeunte Seculo XVI vires contenderunt &
Principes Protestantes, & Theologi eorum præstantissimi. Literis Pag. 4.
consignavit eo fine *Jacobus Andreæ* libellum, inscriptum: *Erklærung der bisherigen Streitigkeiten*, ac passim eum missitavit, ut consensionem Theologorum exploraret. Adhuc illum edidit in lucem nemo. *Mart. Chemnitius* ac *Dav. Chytræus* eum perlegerunt, mutarunt, & correxerunt, ac ita comparatum remiserunt Tubingam. Mutatus iste libellus appellari solet *Concordia Suevica & Saxonica.* Quid *Chemnitius* & *Chytræus* in eo mutaverint, Autor S. Rev. significavit, ac inedita hactenus *Chytræi* ad *Jacobum Rungium* Epistola, A. 1572 scripta, nunc a
sese evulgata, illustravit. Præterea omittendum haud est, *Lu-* 8.
cam Osiandrum ac *Balthasarem Bidembachium expositionem* controversiarum, methodumque eas tollendi, literis mandasse, &, A. 1575 in Cœnobio Maulbrunnensi a Theologis, ibi assidentibus, revisam & approbatam, ineunte anno sequenti ad Electorem
Saxoniæ missam fuisse. Nec hanc quisquam adhuc edidit in 10.
lucem. De Concordia Suevica & Saxonica quid sibi videretur, *Jacobus Andreæ* indicavit apud Electorem eundem, qui A. 1576 Theologos Torgaviam coire jussit ad compositionem concordiæ ecclesiasticæ perficiendam. Quid in eo conventu præstitum fuerit, Noster solicite exposuit. *Chemnitius* ægre adductus fuit, ut illi interesset conventui. Gavisus tamen est postea, rem successisse feliciter congruenterque veritati divinæ.
Communicatus est deinde liber Torgaviensis cum Principibus ac 13.
Theologis compluribus, quorum annotationes transmissæ fuaserunt, ut A. 1577 Bergæ concordia denuo susciperetur effectui danda. Quid senserint Theologi Pomeraniæ, Holsatiæ, & Anhaltini, de formula Bergensi, Autor Cel. diligenter annotavit.
A Rege Danorum eam igni fuisse injectam, idem negavit, ra- 17.
tus, *Dav. Chrytræum* non modo exstitisse subscriptorem, sed
autorem quoque, illius. De differentia, quæ intercedit inter 19.
librum Torgaviensem & Formulam Concordiæ, varii varie senserunt.

Pag. 24. ferunt. Autor *Chytræi* & aliorum judicia recensuit. Editio-
32. nem libri Bergensis primam, A. 1580 confectam, indicavit,
quam alii varie determinare fuerant ausi, demonstrans, anno illo
editiones ad minimum quatuor Dresdæ curatas fuisse. Recen-
36. set editiones alias, ac *Reineccianam* prædicat, &, licet eam a næ-
vis librariorum haud pronuntiet immunem, tamen Quedlinbur-
gensi correctioni & editioni anni 1602 Lipsiensi consentaneam
esse arbitratur. Numerum init editionum Latinarum & verna-
cularum, quibus loci theologici, a *Philippo Melanchthone* pro-
41. fecti, fuerunt illustrati. Hæc ad prolegomena spectant. Ex-
pendit posthæc S. Rev. Autor titulum libri Torgaviensis, ejusque
P. II. articulos priores duos. De titulo differit sub finem *Partis pri-
mæ*. *Parte secunda* commentatur ad Præfationem, ex Maul-
Pag. 8. brunnensi expositione desumtam, & ad reliqua. Archetypon
Augustanæ Confessionis an Moguntiæ restet, definire haud au-
det. *Eutychianos* errores rejici in libro Torgaviensi ac Bergensi,
15. & Chalcedonense Concilium in eo approbari, ostendit. De di-
26. versis Augustanæ Confessionis editionibus solide exponit. Id ubi-
que dat operam, ut exhibeat variantes lectiones, quæ deprehen-
duntur inter expositionem Maulbrunnensem, ac librum & Tor-
gaviensem & Bergensem. Fundamenti vicem sustinet editio *Rei-
neccianæ*, cujus unum & alterum parorama peræque notat. De
sententiis & articulis fidei hic haud agitur. In his enim discre-
pantia inter libros illos haud invenitur. Quid Theologi mo-
nuerint de libris *Lutheri*, pro norma doctrinæ haud reputan-
37. dis, edifferit Autor. De *doctrinæ corpore Saxonico* solide ex-
ponit, monens, Latine illud jam prodiisse A. 1560. Illud ab
Electore *Augusto* pro norma doctrinæ habitum fuisse, ostendit.
42. Imitatos esse Electorem Vinarienses, Hassos, ac Noribergen-
ses, cum Gedanensibus, Brandeburgicis, Bremensibus, Hunga-
ris, Wolferbuttelanis, Palatinis, Anhaltinis, & Pomeranis, ad-
dit. Non omittit concertationes tristiores, inde exortas duce
Flacio, quem secuti sunt Luneburgenses, Thuringici Theolo-
45. gi nonnulli, Plavienses, Borussi, Brunsuicenses, Servestani,
Jenenses, *Jo. Wigandus*, *Jo. Schellhammerus*, &c. Autorita-
tem corporis hujus colloquio Lichtenbergensi A. 1576 detra-
ctam

ctam esse, docet. Monet, Formulam Concordiæ ad Silesios haud pervenisse. *Parte III* de articulis duobus prioribus, libro Torgaviensi expositis, agit. Controversias & admonitiones, de doctrina, ad liberum arbitrium spectante, propositas ultro citroque, copiose recenset. Quid sibi velit pædagogia legis ad Christum, historice exponit. Iis, qui historiam *Luthero-*Evangelicorum ecclesiasticam curæ cordique habent, hoc libello ægre poterunt carere. Oramus publice Autorem S. Reverendum, ut telam, gloriose solideque inchoatam, pertexere ne dedignetur. Dudum enim consuevimus ab eodem non nisi limatissima quæque, publicisque accommodata usibus, exspectare. Pag. 58. P. III. Pag. 61.

DE SYMPATHIA, SEU CONSENSU PARTIUM corporis humani, ac potissimum ventriculi, in statu morboso, Dissertatio medica, Autore HENRICO JOSEPHO REGA, Med. Doct. in Academia Lovaniensi Professore.

Harlemi, apud Joannem van Lee, 1739, 8.

Plag. 18.

Bonum est & laudabile Cl. Autoris consilium, quod ad argumentum nondum satis illustratum, explicatumque, operam studiumque convertit. Per sympathiam intelligit non tam plurium partium conditionem morbosam, uno eodemque tempore coortam, quam potius connexionem aliquam & subjectionem, qua unius partis affectio ab alterius affectione pendet, undecunque hæc proficiscatur, sive ex eo, quod pars agat in partem, sive ex eo, quod altera alterius vitio quoquo modo patiatur, & laboret. Ostendere igitur conatur toto hoc opusculo, quam frequenter in morbis partes in communem doloris sensum veniant, & compatiantur, & quomodo partes male affectæ in consensum trahant alias partes sanas adhuc & integras, simulque probat, morbum non semper incipere, & primum sentiri, in ea regione & loco, ubi noxa est inflicta, malique causam alio sæpe loco, quam ubi se exserit, & sentitur, esse abscon-

ditam, primamque morbi originem & fontem non semper in parte male affecta, sed sæpius in alia, eaque interdum satis remota, quæri oportere. Neque vero hic Cel. Autor causas hujus consensus, abditas sæpe, vel prorsus occultas, nisi interdum breviter, ubi ita fert occasio, perquirit, nec hypothesibus delectatur, verum id, quod ad curandos morbos utile est ac fructuosum, respicit, ut scilicet ope hujus sympathiæ morborum plurium causa princeps recte cognoscatur, ad eamque tollendam omnis convertatur cura & cogitatio. Neque ad suam solum experientiam provocat, sed aliorum quoque Clarissimorum Medicorum observationes ac testimonia adducit in medium, ut intelligatur, omni tempore & ab omnibus, qui paulo accuratius ad singula naturæ phænomena attenderunt, consensum illum, si non clare perceptum, saltem e longinquo, & velut sub maligna luce, visum fuisse. Quanquam vero insigniores partes quaslibet revocat ad examen; non tamen, quæ in promtu quidem essent, affert omnia, cum quævis fere singularem libellum exposcant, sed, delectu habito, ex magna exemplorum copia quædam tantum speciminis loco expromit. Postquam igitur *Cap. I* hujus tractationis indolem & finem breviter explicuit, *Cap. II* consensum partium tum autoritate *Hippocratis*, *Celsi*, *Pythagoræ*, *Galeni*, & *Ballonii*, probat, tum experimentis medicis atque chirurgicis generatim confirmat. *Cap. III*, de origine, causa, & modo, fiendi consensus partium, non rejicit rationem ejus, a communi origine, vel communicatione, nervorum petitam, quoties nimirum communicatio illa observatur, vel subesse probabiliter censetur, ut, in his etiam casibus eum explicandi modum sufficere posse & debere, concedat. At vero, ubi nulla manifesta vel probabilis connexio, nulla vicinitas, aut contiguitas, nervorum est, tum pro illis posse non minus plausibilem, & *Baglivii* potissimum experimentis nixam, rationem, nempe mirabilem illam fibrarum, præcipue membranacearum, continuationem, per totum corpus productam, assignari, opinatur. Ex *Baglivii* scilicet sententia omnes totius corporis membranas connecti & communicari cum membranis cerebri, idque nervorum beneficio, &, cum solidum

solidum irritatum atque oscillans momento temporis oscillationes suas ad remota & omnia loca propaget, quibus per continuam fibrarum suarum seriem connectitur, fibram nostri corporis, ab objectis morbosis vel aliis varie pulsatam, pulsationem suam perpetuare, & ad remota etiam loca momento temporis protendere, asseverat, quoniam nulla adest ratio, quare fibræ corporis nostri summe contractiles atque elasticæ ab his legibus mechanicis essent exemtæ. Ut adeo consensio ea, seu sympathia, fieri videatur per oscillationem dolorosam, a centro oscillationis loci affecti ad remotas partes propagatam, qualem & ipsi ægroti percipere identidem solent, quando fumos adscendentes, vapores vagantes, fluxiones descendentes, catarrhos ad hanc vel illam partem decumbentes, accusant. Opinionem vero hanc non recens excogitatam, sed a sapientissimis Medicis jam olim esse propositam, contendit, & difficultates quasdam, illi obstantes, removet. *Cap. IV* rationem consensus capitis cum præcipuis corporis partibus, beneficio meningum, cum ventriculo scilicet, oculis, auribus, lingua, hepate, & artubus, itemque symptomata, quæ læso capiti supervenire solent, enarrat. *Cap. V* de ventriculi generatim consensu cum omnibus corporis partibus agit, eumque venenorum actione illustrat; quod & *Cap. VI* persecutus, causam tam communis consensus a magna ventriculi teneritate, & exquisitiori sensu, fibrisque illis motricibus, inter fibras quascunque, unde prima deducta fuerunt stamina, maxime agilibus, cum *Hecqueto*, item a nervorum distributionibus, præcipue intercostalis & paris vagi, cum *Willisio* & *Vieussensio*, repetendam putat, admonitionesque & cautiones practicas subnectit. *Cap. VII* consensum ventriculi cum capite, exemplo delirii ex ventriculo, vertiginis, & affectuum soporosorum, item ventriculi cum facie consensum; *Cap. VIII* consensum ejus cum lingua, faucibus, partibusque aliis palati, cum pectore, item cum diaphragmate, exemplo singultus, tussis, asthmatis, incubi, pleuritidis, cordis affectuum; *Cap. IX* consensum ejus cum quibusvis partibus abdomine inclusis; *Cap. X* cum partibus externis, cute articulisque, exponit. *Cap. XI*, præmissa generali febrium idea,

Rr 2 ostendit,

ostendit, fomitem earum, malignarum præcipue, epidemiarum, & contagiosarum, in ventriculo hærere; id quod *Cap. XII* de intermittentibus quoque febribus asserit, & cum communi Medicorum omnium opinione, tum symptomatum ratione, remediisque, & curatione, comprobat, atque hecticæ etiam febris nonnullæ originem ex ventriculo repetit. *Cap. XIII* ex his allatis, plerorumque morborum ortum ex ventriculo deducendum, medicamentorumque in eundem præcipuam actionem, & hinc illius in praxi rationem inprimis habendam esse, argumentatur. *Cap. XIV* insignem uteri consensum cum capite, oculis, facie, pectore, stomacho, mesenterio, hepate, intestinis, lumbis, partibusque subcutaneis, eruit. *Cap. XV* consensum aliorum viscerum abdominis, intestinorum, hepatis, lienis, mesenterii, renum, vesicæ, testiumque, exponit. *Cap. XVI* de consensu partium pectoris, qualis in organorum respirationis non actionibus solum, sed passionibus etiam, demonstratur, consensu pulmonum & diaphragmatis cum aliis respirationis organis, cum testiculis, pedibus, viisque urinariis, alioque cum partibus quibusdam cordis, consensu, disquirit. *Cap. XVII* de reliquarum corporis partium, & potissimum externarum, consensu cum oculis, cerebro, & oculorum inter se, cum partibus item inferioribus, palpebrarum, narium, aurium, cum cerebro, faucibus, pectore, lingua, dentibus, partibusque quibusvis corporis, consensu dentium, gingivarum, partiumque ore comprehensarum, & cutis, disputat. Ut præstans hoc est argumentum, quod tractat Cel. Autor; ita, illud interdum deduci explicarique melius potuisse, censemus. Bene fecisset Cl. *Rega*, si singula consensionum istarum phænomena suis verbis bono ordine digessisset, & Autorum testimonia ad fidem illis conciliandam allegasset tantum, nec ipsa Autorum verba, sæpe nimis ampla, cumulasset, utpote quod cum non mediocri plerorumque lectorum tædio putamus factum.

Natur-Lehre zweyter Theil, rc.
hoc est,

JO. GOTTLOBI KRÜGERI, PHILOS. ET MEdicinæ

dicinæ Doctoris, Physices Pars secunda, Physiologiam, seu doctrinam de vita & valetudine hominum, complectens, & accuratis Tabulis Figurarum, æri incisarum, illustrata.

Halæ Venedorum, 1742, 8.
Alph. 1. plag. 1, Tab. æn. 11.

Quam doctrinam Medici Physiologiam appellant, sibique adhuc vindicarunt, eam, Cel. Autor, esse partem Physices, in Præfatione ostendit. Ecquis enim doctrinam, quæ corpora, eorumque naturam, exponit, a Physicorum officinis existimabit remotam esse & disjunctam? Nonne & corpus humanum est corpus, idque sapientissime exstructum? Nonne Physiologia nititur Physices principiis & consultis? Nonne, hisce sepositis & nullius pensi habitis, Physiologia commentis, fictionibus, & imaginationis vario ludibrio, scatet? Usus hujus partis est tum multiplex, tum Philosophis, JCtis, & Theologis, saluber. Omnium enim est, ni hominum, certe eruditorum, nosse corpus suum, idque conservare pro viribus. *Sectionem* tractationis hujus *posteriorem* distulit Cel. Vir, eamque propediem vel edet, vel jam in lucem emisit. Agite, videamus, quid *Sectio* hæc *prior*, in qua recensenda versamur, complectatur, quid ipsa egregii offerat. *Capitibus* ea constat *octo*, quæ eleganter, terse, stiloque minus arido, licet legem demonstrationis affectante, sunt elaborata & expolita. *Capite primo* differitur de corpore humano generatim, de usu, qui ex ejus cognitione exspectari potest, de origine hujus notitiæ ex morbis, de origine eruditionis medicæ, de medici peritia philosophica, de anatomes necessitate, de corporis humani natura, ejusque vi motrice, de corpore machina, de Philosophiæ methodo mechanica, de Medicinæ historia, de valetudine secunda, de partium corporis humani æquilibrio & pulchritudine. *Capite secundo* exponitur de ciborum in ore tractatione, de cibo ac potu speciatim, de panis salubritate & aquæ usu, de abusu ciborum, de fructibus fœtibusque hortorum, de carne, de potu, præcipue aqua & vino, de musculis, de ciborum masticatione Pag. 29.

Pag. 51. per mandibulorum compreſſionem, per muſculos, digatricum, temporalem, maſſaterem, pterygoideum internum & externum, buccinatorem, zygomaticum, elevatorem labiorum, deprimentem, caninum, platiſmamyoden, mentalemque. Tum
54. diſputatur de dentibus, eorumque officio & uſu. *Caput tertium* ſalivæ propius conſiderandæ proprium eſt. Exorditur Cel. Vir a glaudulis, ſputum excernentibus, ratus, ſalivam eſſe ſubtilem & pellucidam, guſtuique inſervire, continere aliquid ſalis, res dulces fermentationi exponere, ſummique eſſe uſus.
63. Ex experientia it comprobatum, ſalivam communicare cum partibus contrectatis affectus & propenſiones, cibos commutare in corporis humani partes, nec exſpuendam eſſe. Agit deinde de deglutitione, de epiglottide, de motu ſenſionibus
80. proportionali, a priori nondum demonſtrato, nec ex attentis animæ curis explicabili, de œſophago, cujus fibrillæ muſculoſæ ſint per helicum figuras formatæ, & de diaphragmate, ſto-
86. machi clauſtro. *Capite quarto* ediſſeritur concoctio & digeſtio ciborum. Refellit eorum opinionem, qui concoctionem per excoctionem & triturationem, vel per reſolutionem, interventu acoris vitalis peractam, exponunt. Hiſtoriolam de dente pue-
89. ri Sileſii aureo intexit, meritoque ridet, licet ab *Horſtio*, *Rulando*, & *Ingolſtetero*, commentationibus explicatam. Addere potuiſſet jucundiſſimas de Vampiris commemorationes. Stomachum & inteſtina contemplatur, figuris æri inciſis illuſtrat, &
93. expoſitione perfundit. Concoctionem oſtendit fieri per ſalivam translatam, & per liquorem gaſtricum, ſtomachumque cum machina *Papiniana* in comparationem adducit. Diſſerit de ſtomachi tunica muſculoſa, e nervis ſubtilibus contexta, ſtomachique motu, quo cibi agitantur, exprimuntur, conteruntur, humectantur, & permiſcentur. De motu periſtaltico commentatur, rationesque, cur beſtiæ firmiori ſtomacho ſint prædi-
99. tæ, affert. Quantitatem virium motricium ventriculi æſtimat, nec *Borello*, nec *Pitcarnio*, adſtipulatus. Stomachi actionem in duriores, quam in molliores, cibos eſſe fortiorem, monet. Immodici cibi detrimenta exponit, eique jejunia, loco medicinæ,
103. opponenda eſſe, putat. Ex debilitato ac impedito motu periſtaltico

ſtaltico ventriculum ipſum depravari, ac hypochondriacum morbum, literatis cum aliis communem, enaſci, oſtendit. De natura & uſu inteſtinorum, de fame & ſiti, ea adjungit, quæ haud facile in controverſiam veniunt. *Capite quinto* de bile & ſucco pancreatico commentatur. Bilis virtutes cum ſaponis comparat effectionibus. Bilem chimice perpendit. Uſum ejus, qui in alvo aperienda conſiſtit, ſubjungit. Hinc, ad *Caput ſextum* progreſſus, tractationem de ſucco lacteo, ejusque vaſis, ſuſcipit. Principio rationis ſufficientis muniendo ὡς ἐν παρόδῳ Pag. 124.
operam impendit. Qua ratione chilus in vaſa lactea moveatur, nondum in expedito eſt. Sunt, qui, eum per motum periſtalticum propelli, ſibi perſuadent. Ab his haud ſtare ſeſe profitetur Noſter. Confugit potius ad rationem, qua materiæ fluidæ in tubulos capillares inſinuantur, & vaſa lactea comparat 130.
cum tubis capillaribus, quippe quæ per vim attrahentem recipiant evehantque chilum. At in tubis capillaribus pro ratione diametri materia fluida adſcendit ad certam altitudinem, nec poſtea ſuccedit aliquid, adſcenſumve molitur. In vaſis autem lacteis chiliferæ particulæ poſteriores ſuccedunt prioribus, guttæque guttis veluti in flumine ſuperveniunt. Accedit, quod tandem pori cuticulæ admodum remotæ comparari poſſunt cum tubulorum capillarium apertura ſuperiori, quæ eſt in proximo. Si calor vaſorum lacteorum tantus eſt, ut ſpeciem vacui reſpectivi referat; res omnis eſt in vado, ac pateſcit ratio, cur ſtomachi confinia adeo a frigore poſſint impediri ac corrumpi. Verum hæc aliis expendenda relinquimus. Objectionis tela prævidit Cel. Autor, ac eis amoliendis exhibuit obtulitque cogitata de ſitu tubulorum capillarium horizontali, vel ad horizontem inclinato. Liceat autem denuo monere, nobis nondum 139.
fieri planum, qua ratione ex ſitu ejusmodi ſucceſſio guttularum progredientium poſſit exiſtere. Perplacuit ratio Autoris, 141.
cur hypochondriaci fiant umbris macilentiores. Glandulis meſaraicis haud tribuit ductum excretorium, eisque tribuit illum uſum, ut per ſuas muſculoſas fibrillas chilo preſſionem, qua expeditius hic per vaſa ſecundi generis lactea ſerpat, accommodet. Arteriarum pulſus, ac diaphragmatis agitatio, reſpira- 148.
tioni

tioni congruens, movent præterea vaſa lactea, quibus chilus ad ductum thoracicum deducitur. De ductu thoracico, & ratione, qua chilus per illum ſcandit, ac in venam ſubclaviam ſeſe effundit, Autor diſſerit ſuccincte, addita de excrementis tractatione. *Capite ſeptimo* de circulatione ſanguinis dicere ag-
Pag. 152. greditur, nilque omittit intactum, quo notitiam accuratam lectori ſubminiſtret. Globulos in ſanguine rotundos, indolis terreæ, animadvertit, dubitans, an *Leuwenhækius* globulos chili albos beneficio microſcopiorum, licet ita perhibuerit, ſpectare potuerit. Perſuadet tamen ſibi, hoſce fictionibus haud eſſe annumerandos. Ruborem ſanguinis oriri ex ſulphureis ac alcalinis ſalibus, invicem permiſtis, ſtatuit. Illuſtrat ſententiam ſuam ex origine chimici corporis, quod *hepar ſulphuris* deno-
156. minatur, & cujus interventu aurum ſolvitur. Illuſtris quondam *Stahlius* conjectavit, *Moſen* hac materia vitulum aureum in deſertis convertiſſe in aurum potabile. Liceat vero exiſtimare, vitulum illum fuiſſe auratum, non ex ſolido aureum, ideoque igne in pulverem potuiſſe converti. Sæpius enim id in Vet. Teſt. dicitur aureum, quod eſt deauratum. Et undenam tantum auri Iſraelitæ paraſſent ſua ætate, ut tantam auri maſſam conflare valuiſſent? Gravitatem ſanguinis ſpecificam in libero aere augeri, in corpore autem per motus vehementiores
160. admodum rarefieri, docet. Fibrillas ſanguinis emiſſi idem a frigore & nova cohæſione arceſſit, negans, eas corpori humano ineſſe. Polypum cordis ex condenſatione & congrumatione ſanguinis oriri, tradit. Arterias & venas, earumque tunicas, contemplatur. Circulationem ſanguinis ab *Eraſiſtrato* & *Hip-*
165. *pocrate* cognitam fuiſſe, inficiatur. Infuſionem & transfuſionem expendit. Dari æquilibrium in tota ſanguinis maſſa, demonſtrat. Merita Ill. *Chriſtiani Wolfii* prædicat, eo quod hic methodum Mathematicorum in Philoſophiam transtulit.
174. Structuram cordis repræſentat & deſcribit. Naturam pulſus arteriarum mechanice exponit. Motum ſanguinis ad leges phoronomicas exigit & conformat. Plethoræ phænomena ſtudioſe pertexit, & ſub examen rationis vocat. Dimenſionem virium vivarum *Leibnitianam* ſequitur, ejusque uſum in dijudicando ſangui-

ſanguinis motu ad vivum demonſtrat. Arteriarum arteriae & arteriolarum dari canales minores, ſuccum albidum vehentes, monet. Rationem, cur ſanguis lentius moveatur in ar- Pag. 206.
teriis minoribus, quam majoribus, ex diſtributione ramorum, eo magis creſcente, quo arteriæ a trunco & origine ſui 209.
ſunt remotiores; ex appulſu ad parietes arteriarum molles; & ex ipſa ad canales frictione, petit. In arteriolis minimis ſanguis fere eadem movetur celeritate, qua ille agitatur in arteriis majoribus. Phænomeni hujus rationem Cl. Autor ex vi 216.
tubulorum capillarium attractiva exponere contendit. Venarum officia & uſus ſtructuræ explicatæ ſubjungit. Sanguini ineſſe aerem elaſticum, aeri externo æquilibrem, ſtatuit, eumque in corpus pervenire per cibum potumque, aere refertum, addit. Cur globuli ſanguinis in minores diſſiliant, & cur ſanguis induat figuram ſphærularum, quærit ipſe. Phænomenon prius ad rationem inventam haud revocavit. Poſterius ex vectis gemini natura illuſtrat. Et hæc quidem ſive demonſtratio, ſive illuſtratio, nobis paulo obſcurior fuit, licet mechanica de vecte tractatio nobis pelluceat. Menſuram virium, a *Keilio* inſtitutam, nec phænomenis, nec phoronomicis decretis, 246.
facere ſatis, illud eſt, quod clariſſime perſpeximus. Noſter conjectat, in homine adulto deprehendi circiter 55 ſanguinis libras. Originem morbi hypochondriaci *Stahlianam* profligat. 252.
Diſſidet ab eis, qui, mundum hunc finibus a Deo intentis convenientiſſimum, id eſt, optimum, eſſe, negant. Adſtipulatur eis, qui, binas ſanguinis uncias ſingulis arteriarum pulſibus ex corde exprimi, arbitrantur. Singulis horis pulſus ar- 263.
teriarum ſingulos evenire 325 vicibus, oſtendit. Recenſet obſervationes, a *Pitcarnio* in ſanguinis commixtione peractas. Opinionem *Galeni* de ſanguinis quatuor partibus, ac de quatuor hominum temperamentis, inde eliciendis, merito proſcri- 275.
bit. Particulas ſanguinis chimice examinat, & rationem, cur homines demortui videantur ſtatura proficere, allatam illuſtrat. *Capite ultimo* doctrinam de transſpiratione, ſub ſenſus haud cadente, exequitur, præmiſſis eis momentis, quibus anima mechaniſmo inimica ex motibus corporis eliminatur. Nec tamen

Pag. 291. inficiatur, motus illos, qui e ſenſionibus in nervis oriuntur, ad animam, neſcimus quo pacto, eſſe referendos. Et ita tribuit ſuum cuique, & *Stahlianis*, & *Hofmannianis*. Poros pro totidem tubis capillaribus habet. Omittimus reliqua, quæ ex hoc ſpecimine colligi queunt, pronuntiata. Addimus illud unicum: *Plaudite*.

LETTRES SUR LES HONGROIS, &c.

id eſt,

EPISTOLÆ DE HUNGARIS, SCRIPTÆ a Domino du B.

Amſtelodami, 1742, 8.

Plag. 4.

Qui Epiſtolarum harum eſt Autor, Hungariam veneratur ſolum ſolum natale, ac imitatur rationem ſcribendi, quam ille adhibuit, qui Epiſtolas de Batavis & Anglis edidit in vulgus. Exhibentur hic literæ quinæ. *Primis* natura, ſitus, ac fertilitas, Hungariæ ediſſeritur. *Secundis* exponitur ratio regnandi, ſtatusque publicus. Delineatur *tertiis* indoles Hungaris innata & inſtillata. *Quartæ* exhibent deſcriptionem ingeniumque fœminarum Hungaricarum. *Quintæ* offerunt lectori ſtatum Hungariæ politicum. *Sextæ*, eæque poſtremæ, in recenſendis Hungarorum animi remiſſionibus, ſaltationibus, & ſpectaculis, ſunt poſitæ. Oſtenderunt profecto hiſce temporibus Hungari, fidem & fortitudinem commemorabilem a ſeſe non-
Pag. 12. dum eſſe alienas. Regio meſſes paſſim unico anno geminas reddit. Fluvii piſcibus abundant. Paſtiones excellunt. Vinis pretium eſt, Tockaienſi inprimis. Montes referti ſunt auri, æris Cyprii, ferri, ſalisque, fodinis. Salis provenit affatim in Comitatu Maramaros. Nec marmora, nec asbeſtitæ, regioni deſunt. Beſtiarum cornigerarum abunde eſt. Equi ſunt minutiores, at eo perniciores. Domini ſunt divites, ruſtici vero mortalium pauperrimi, ritu regionum, quæ abundant viris nobilitate excellentibus. Propugnaculis, Turcorum ac incolarum, novarum rerum

rum studiosorum, frænis, terra abundat. Palatinus Regis ultimus fuit Comes *Joannes de Palffy*, quo mortuo, id munus Pag. 21.
desiit, donec *Maria II* Regina ad illud honoris fastigium ducem bellicum, *Palffyi* fratrem, evexit. Primas Archiepiscoporum regni est Strigoniensis, in præsens Princeps imperii, *Emericus Eszterházy de Galantha*, Theologus magnus. Dividitur Hungaria in Comitatus 48. Qui causas agunt, deferunt lites primo ad Comitatum, deinde ad consessum terri- 25.
torii, quod est quadripartitum per Hungariam, tum ad consessum Budæ regalem, porro ad consessum septemviralem, ac tandem *ad clementiam*. Ordines regni quadrifariam dividuntur, 1) in viros ecclesiasticos, 2) Comites ac Barones, 3) Nobiles, atque 4) urbes liberas ac regales. Clericorum Pontificiorum ac seminariorum reditus sunt supra fidem. Haud 41.
omisit Autor monere, Hungaros munditiei haud esse studiosos, nec modulos vestium amare novos. Latina loquuntur Hungari, plerumque minus Latine. Unicæ apud eos Academiæ moderatio pendet a Jesuitis. Ipsa, Nostro judice, me- 46.
morari haud est digna. Scientias & literatos ab Hungaris odio haberi, idem refert. Equis, famulis, armis, Nobiles perhibentur sese oblectantes. Fœminarum modestiam, rerumque do- 54.
mesticarum curam, eis probatam, collaudat Autor, addens, Cingaros ab Hungaris haud expelli. Hungaros ignorare theatra, mirum profecto. Hæc speciminis loco sufficiant.

DE AMICITIA LIBRI DUO, CARMINE DIdactico expositi, honoribus Illustrissimorum, Perillustrium, Prænobilium, Nobilium, at Eruditorum Dominorum, Dominorum Neo-Baccalaureorum, dum in antiquissima ac celeberrima Universitate Viennensi, Promotore R. Patre ANTONIO WEILHAMER, e Soc. Jesu, A. A. L. L. & Phil. Doctore, ejusdemque Professore Ordinario, prima A. A. L. L. & Philosophiæ Laurea ornarentur, ab Illustrissima Poesi Viennensi, D. D. D. Anno 1738, mense Aprili.

Viennæ Austriæ, typis Leopoldi Joannis Kaliwoda, celeberrimæ ac antiquissimæ Universitatis Viennensis Typographi, 8 maj. Plag. 4.

Dignissimum fuit hoc argumentum, quod ab amicis, ad amicos scribentibus, expenderetur; præsertim cum etiam, id faciendi, occasionem daret, qui ex laudabili instituto quotannis apud Viennenses in humanitatis classe pertractatur, *Ciceronis Lælius*. Optimus, fatemur, *Ciceronianorum* hic est Dialogus, adeoque dignus, qui cum ceteris, vel *Terentio* ac *Plauto* expulsis, in gymnasiis ubique velut introducatur. Sed, cum hoc jam nihil ad propositum, nostrum potius Carmen lustramus atque commendamus. *Duobus* illud *Libris* includitur, quorum *prior sex*, *posterior* totidem, Elegias complectitur. Ille amicitiæ naturam, hic amicorum delectum, considerat. Ibi probatur, quod amicitiæ ratio eadem sit, ac fundamenti, quo præ ceteris nititur; quod consistere hæc, nisi inter bonos, haud possit; quod non concilietur re ulla potius, quam mutua benevolentia; quod similitudo morum sit amoris mutui atque amicitiæ mater; quod, tanquam in aliis omnibus, sic in colenda præcipue amicitia, tenendus sit modus; & quod denique vera amicitia mortali hac in vita rara admodum, non tamen penitus sit desperanda. Hic autem confirmatur, amicitias non improviso, nec temere, ineundas; neque multos, nec obvium quemque, intimiorem, ut vocant, in amicitiam recipiendum; diutinum de amico periculum capiendum, & sic demum toto pectore admittendum; tria denique potissimum esse in amico exploranda: quam sit secreti tenax; qua in nos animi sinceritate rebus in prosperis; qua demum in adversis & arduis fidei firmitate, animique constantia. Non, ut arbitramur, inepte, quanquam didacticum carmen, elegiarum genus adhibitum est; quippe quod a flebili ac tenero dolore ad amoris affectum merito deinceps accommodatum, atque ab hoc ad nihil citius, quam ad amicitiam, trahi poterit, mutuo quæ amore continetur. Quod autem ad ipsum Poesios genium attinet, illum quam optime specimen aliquod significabit. Agedum igitur, procemium de amicitia librorum hic excerpamus:

Hinc

Hinc procul ille, Paphum qui spirat, inertia mulcens
Pectora, nec nostro carmine dignus, amor.
Quem canimus, sacer est; qui fœdera jungit honesti
Legibus, & vetitæ qui nihil artis habet.
Magnum equidem, nec quod nostris superabile metris
Sit pondus; supera ni relevemur ope.
Ergo ades, innocui castique magister amoris:
Quæ servanda velis, quæque cavenda, doce.
Tu merito, tu purus amor, tu diceris autor,
Tu bene fundatæ cultor Amicitiæ.
Ergo ades, atque tuo languentem Numine Musam
Provehe; nec cœptum desere vatis opus.
Fallor! an arcanum pulsat præcordia Numen,
Et novus æthereis sedibus ardor adest.
Ut feret ardor, agar: non trito calle viator
Ignotas quamvis cogor inire vias.
Difficilem quamvis jubeor decurrere metam:
Sat mihi, pars curæ sin modo parva tuæ.
Te duce, quæ firmo jungantur fœdera nexu:
Te duce, quæ fragili compede vincla, canam.
Quem tibi præ reliquis optes bene cautus Achatem,
Quaque datam possis arte probare fidem.
Propitiis quodsi Superis urgere laborem
Fas sit; & emeritam sollicitasse chelin.
Ultima fors cœptis jungetur opella libellis;
Mutua quæ doceat jura, in amando vices.

GOTTFR. CHRIST. ROTHII DE IMAGUNCULIS Germanorum magicis, quas Alrunas vocant, Commentatio historico-antiquaria, Fœminarum apud Germanos veteres sacrarum instituta & cultum religiosum simul explicans.

Helmstadii, apud Christ. Frid. Weygandum, 1737, 8.
Plag. 5.

Dedicatus est iste libellus maximo antiquitatis cultori, *Hermanno von der Hardt*, apud quem Cl. Autor imagunculas duas alrunicas viderat, eademque occasione de origine & antiquitate

tiquitate talium effigierum magicarum cum celeberrimo illo ſene diſputarat. Ita vero in opere ac negotio ſuo verſatur, ut imagines alrunicas a ſimilibus eis *icunculis*, quas e *mandragoræ* radice ſuperſtitioſa olim conflavit Græcia, diſtinguens, illas quidem majoribus noſtris vindicet, eisque ad *exemplum* ſuum *animale*, hoc eſt, fœminas Germanorum ſacras, de induſtria comparatis, harum ſimul inſtituta, & magicas, quibus operam navabant, artes, diſtributius exponat. Huic inſtituto ſatisfaciens, tria potiſſimum rem omnem in *Capita* diſpeſcit. *Primo* de imaginum iſtarum, ut nunc ſunt, conditione & uſu ſuperſtitioſo in genere agit, conditionemque iſtarum & habitum, fabuloſam comparationem, veriorem eas conficiendi rationem, varias, quas illis tribuunt, virtutes, & cultum atque honorem, iisdem exhibitum, deſcribit. *Secundo* imaginum alrunicarum originem, antiquitatem, & priſcum apud Germanos paganos uſum, conſiderat. Ibi quidem partim aliorum de origine illarum opiniones enumerantur atque improbantur; partim, imagines illas fœminas Germanorum veterum ſacras repræſentare, & Larium, talismanum, atque amuletorum, loco adhibitas a majoribus noſtris, iisque paganis, eſſe, docetur, idque probatur 1) a non inſueto priſcis Germanis Penatium Lariumque cultu, & amuletorum uſu; 2) uno atque altero monumentorum antiquiorum teſtimonio; 3) a nomine imaginum illarum proprio *Alraun*, quod vatibus nomen tribuebatur apud antiquos; 4) ab habitu earum, cum veſtitu fœminarum apud Germanos ſacrarum comparato; 5) a materiæ, ex qua imagines illæ formantur, conditione, iſtarumque diverſo genere; 6) a viribus virtutibusque, quas imaginibus alrunicis vulgo adſcribunt, ad fœminas illas ſacras referendis. Erant quippe eædem artis medicæ peritiores; credebantur proſpera conciliare, & adverſa infligere, pro lubitu; amorem & gratiam quorumvis hominum, atque inprimis judicum, ſecretis artibus ſibi & aliis comparare, & amicitias conflare, poſſe putabantur; deditæ erant bellicis ſtudiis, quæ cum aperto Marte, tum magicis artibus, exercebant, ſeque carminibus ventos ac tempeſtates ciere & compeſcere jactitabant; maxime divinandi artis de peritia gloriabantur, & quæ ſunt alia. Huc etiam pertinet cultus religio-

ſus,

ſus, ſacrificiis epuliſque feralibus præſtitus. Qua occaſione lapis explicatur Lugdunenſis, matribus auſaniis inſcriptus, eoque pertinens. Reperitur illius inſcriptio apud *Jac. Sponium* in *Miſcellaneis eruditæ antiquitatis Art. LXXXI pag. 107*, & ſic habet:

PRO SALVTE DOM
N. IMP. L. SEPT. SEVERI
AVG. TOTIVSQVE DOMVS
EIVS. AVFANIIS MA
TRONIS ET MATRIBVS
PANNONIORVM ET
DALMATIARVM
TI. CL. POMPEIANVS
TRIB. MIL. LEG. I. MIN
LOCO EXCVLTO CVM
DISCVBI † ONE ET TABVLA
V. S.

Huic tabulæ votivæ inſcripta ſine dubio fuit voti, pro incolumitate *Severi* facti, cauſa occaſioque, illius reſtitutione aut conſervatione, beneficio matronarum auſaniarum ceterarumque vindicata. Tabulam iſtam uti ex more, in ſacris Romanis uſitato, adjecit *Pompejanus*; ſic diſcubitionem, ſeu convivium, non tam Romanorum, quam Germanorum, conſuetudinem ſecutus, apparavit. Sed ad *Caput tertium* pergamus, quod ſuperſtitionis circa imagines alrunicas propagationem, admixtaſque magicas Græcorum ineptias, ſubjungit. Hoc adeo *Capite* ſumma imaguncularum mandragorearum antiquitas docetur; probabili conjectura earundem origo & priſcus uſus indicatur, quem quidem, a Græcis ac Latinis ad Germanos propagatum, tandem cum imaginum alrunicarum cultu commixtum eſſe traditur, idque Seculo demum XIV contigiſſe monſtratur; ac demum cauſæ memorantur, propter quas ſuperſtitioſi imaginum alrunicarum & mandragorearum ritus, tanto ſeculorum ſpatio, percrebuerunt. Sunt autem illæ errorum præſumtarumque opinionum vis maxima; circulatorum atque impoſtorum fraudulentæ artes occultæque præſtigiæ, quibus, compendii cauſa, ſub religionis ſpecie, incautos circumvenerunt;

runt; inferioris multitudinis imperitia & misera rerum salutarium ignoratio, atque indocile ac rude ad detegendas illorum fraudes, scrutandamque rei veritatem, ingenium; hominum atra bile laborantium male sana imaginatio; quæ responsa effigierum alrunicarum nunc audire, nunc ab iis vario modo se juvari, eo facilius credidit, quo appetentior rerum ab illis revelandarum atque accipiendarum fuit; inferni istius spiritus, errorum mendaciorumque principis atque architecti, astutia; & si quæ sunt aliæ. Nos profecto, si obscura ista milleque superstitionibus referta majorum nostrorum tempora consideremus, rationem inveniemus non unam, cur felicitatem seculi nostri veneremur, veræque sapientiæ lumen, quippe quo nebulæ istæ atque umbræ discutiuntur, nobis inprimis gratulemur.

MEMORIE DELLA VITA, MORTE, E ANTIchissimo culto di S. Cosimo, &c.

hoc est,

COMMENTARII DE VITA, MORTE, ET ANtiquissimo cultu S. Cosmæ, Panormitani, Archiepiscopi Africæ, una cum detectione sanctarum ejus reliquiarum, accessionibus cultus, & miraculis ejusdem, collecti a D. ANTONINO MONGITORE, Canonico Metropolitani Panormitani templi, Judice synodali, Consultore & Qualificatore S. Officii Siciliæ.

Panormi, apud Stephanum Amatum, 1737, 4.

Plag. $7\frac{1}{2}$.

Sanctæ Virgini Panormitanæ *Rosaliæ* libellum inscripsit Autor diligentissimus. *Cosmam* Panormi in lucem fuisse su-
Pag. 6. sceptum, probabile esse, arbitratur. Ipsum Regi *Rogerio* in deliciis fuisse eo in loco, adjungit. Rex ille Siciliæ primus A. 1145 provinciam Africæ Tripolitanam ditioni suæ adjecit, Regemque Tunicii sibi fecit tributarium. Qua quidem ætate sacra Tripolitana ædes Panormitanæ ecclesiæ primariæ accessit.
8. Episcopatum *Rogerius* iste in Africa fundavit Cefaluiensem, eique *Cosmam*, A. 1150 Romæ ab *Eugenio III* consecratum, præfecit

præfecit Archiepiſcopum. *Rogerio* A. 1154 defuncto, filius ejus, *Wilhelmus*, faſces regni permiſit gubernandos duci ſuo ſupremo. Hoc autem regalibus muniis ac diadematis ornamentis inhiante, Africa fuit amiſſa, & A. 1159 Regi Saracenico iterum ſubeſſe cœpit. Rediit idcirco *Coſmas* Panormum cum Pag. 10.
ſpoliis, ac A. 1160 obiit. Reliquiæ ſpoliorum illorum A. 1225 ſacrario regio Panormitano ceſſerunt. Obitus ejus in d. 10 Sept. circiter incidit. Sepultus fuit d. 10 Octob. honorifice in templo cathedrali, ac epitaphium, ei dicatum, ſic habet: *In hac tumba jacet Coſmas, venerabilis Archiepiſcopus Africanus, anno Dominicæ incarnationis 1160, indictione nona, menſe Septembr. die 10.* Cum A. 1369, 10 Octob. epitaphium illud transferretur in cathedralem novam, ei addita fuerunt hæc verba: *In hoc altari translatum eſt præſcriptum corp. ann. D. M. CCC. LXIX Ind. VIII. X Octob. die Mercurii.* Anno 1580 reliquiæ ejus ſubter altare ſacrarii, 13.
quod ſanguini Jeſu Chriſti eſt ſacrum, translatæ locatæque ſunt. *Octavianus Cajetanus*, e Soc. Jeſu, affuit, cum ea tempeſtate corpus *Coſmæ* recluderetur, narravitque, ſuavem exinde exiiſſe odorem. Reliquiis iſtis ſolennem A. 1736, 12 Dec. exhibitum 28.
fuiſſe honorem, memoratu dignum videtur. *Joſephus Stella*, Archidiaconus, aliique, rem geſtam publicis teſtati ſunt chartis, quas Autor cum lectore communicavit, haud omittendos eſſe, arbitratus, eos effectus, miraculi plenos, quos traditur S. *Coſmas* cultoribus ſuis indulſiſſe.

ELOGIUM ERHARDI REUSCHII, PROfeſſoris Helmſtadienſis clariſſimi.

Si cujusque civis virtus atque præſtantia ad ejus loci, in quo natus eſt, laudem ac gloriam pertinet; habet profecto, quod Coburgum *Erhardo Reuſchio*, cive ſuo, perpetuo ſe jactet & glorietur. Ita enim is artium liberalium ſcientiam, antiquitatis notitiam, Græcæ Latinæque linguæ eruditionem, cum dicendi elegantia varietateque conjunxerat, ut immortale exinde nomen inter viros doctos jam pridem conſecutus ſit, vixque poſſit definiri, utrum verborum magis, quam rerum, ubertate ejus ſe commendaverit oratio. Lucem autem adſpexit in hac ipſa urbe, quæ terrarum Hennebergicarum caput eſt,

anno ſuperioris Seculi ſeptuageſimo octavo, 6 Non. Maji, patrem nactus *Sebaſtianum*, non infimo inter cives loco poſitum, cohortique urbanæ præfectum. Invito fere parente literarum ſe ſtudiis addixit, quippe qui, metuens, ne in ipſa via nervi gerendarum rerum filium deficerent, maluit eundem aut ad mercaturæ, aut alius cujusdam artis honeſtæ, culturam perduci. Cum vero cuncta ille impedimenta, graviſſimasque difficultates, ardorem filii inflammare magis, quam exſtinguere, perſentiſceret; obtemperandum ſibi tandem eſſe monenti Deo ratus eſt, filioque, ut iter illud nobiliſſimum, quod ipſa monſtraverat natura, ſequeretur, permittendum. Eum igitur in finem traditus eſt *Mylii* & *Büchelmanni*, præceptorum Coburgenſis ludi, fidei atque induſtriæ, qui viri non in Latini ſolum, ſed Græci etiam & Ebraici, ſermonis cognitione fidiſſimi ipſi duces fuerunt. Decimo quinto ætatis anno judicatus eſt digniſſimus, qui Gymnaſii Caſimiriani civibus adſcriberetur. Ibi, quæ puero jam inſtillata fuerant melioris doctrinæ fundamenta, *Sauerbreyii*, *Pertſchii*, atque *Giebnleinii*, qui inter omnes maxime favebat Noſtro, dexteritate ita firmavit, locupletavitque, ut, quinquennio exacto, anno ſcilicet ſuperioris Seculi nonageſimo octavo, ad Muſas accedere Altorffinas felici omine poſſet. Hic ſimul ac cognitus fuerat, tantam ſibi virorum præſtantiſſimorum benevolentiam conciliavit, ut per ſex illos annos, quos in hac conſumſit Academia, cauſam de fortunæ iniquitate conquerendi nullam reperiret. Præfecerunt eum nimirum nonnulli ſummæ autoritatis famæque viri educationi & inſtitutioni liberorum ſuorum; *Magnus* autem *Daniel Omeiſius*, vir vere magnus, non tantum ad omnes, quas tunc temporis inſtituere ſolebat, prælectiones, verum etiam ad Bibliothecam ſuam, liberaliter admiſit Noſtrum, imo in familiaritatem receptum tandem, tot varii generis beneficiis affecit, ut, egregio hoc patrono vivis excedente, alterum efferri ſibi parentem, merito exiſtimaret *Reuſchius*. Præter hunc in literarum ſtudiis confectatus eſt orbis Norici lumina, *Jo. Chriſtoph. Sturmium*, *Rœtenbeccium*, *Wagenſeilium*, *Jo. Mich. Langium*, & *Chriſtoph. Sontagium*, ex quibus ampliſſimam literarum, quæ ab humanitate nomen habent, ſcientiam, Philoſophiæ omnis, Bota-

Botanices, Græci Ebraicique sermonis, Juris naturæ & publici, sanctioris denique sapientiæ, elementa vel primum hausit, vel hausta jam alibi copiose cumulateque adauxit. Animi tam studiose perpoliti fructus publice exhibuit, cum initio hujus Seculi, duce *Omeisio* suo, *Commentationem ex Libro II Officiorum Ciceronis de beneficentia & liberalitate*, & paulo post ex *Rætenbeccii Logica veteri ac nova capita quædam*, Autore præsidente, in Philosophorum cathedram proferret. Consecuta est, paucis interjectis mensibus, A. 1701 *Oratio* perelegans *de vetustissimorum Germanorum sapientia divina pariter & humana*, cum plausu auditorum recitata. Accedebant alia deinceps, ex quibus tanti ubertas ingenii facili cognosci negotio poterat, specimina, inprimis carmina quædam Germanica, quæ, pro temporis illius ratione, vena haud infœcunda effuderat. Quibus quidem rebus tantum existimationis pepererat sibi, ut semper fere, sive tristi quodam casu Academia Norica affligeretur, sive lætandi eidem occasio obveniret, nunc Oratoris, nunc Poetæ, induenda ipsi persona esset. Arcuit tamen eum annus præsentis Seculi tertius nonnihil a studiorum progressu, quandoquidem copiæ Gallicæ & Bavaricæ terris imminebant Norimbergensibus, Musisque Altorffinis imperare aliquamdiu silentium videbantur. Hi igitur motus suadebant abitum, quem antequam pararet Noster, Philosophorum Ordo, ne tam egregium civem dimitteret inornatum, summos in Philosophia honores ipsi contulit, idque anni 1704 tertio mensis Maji die, defensa prius Dissertatione *de viro prudente Aristotelico cum sapiente Stoico collato.* Adjiciebat huic dignitati *Omeisius*, Comes quippe Palatinus Cæsareus, lauream poeticam. Ne deinceps in patria diu commoraretur, immensa, qua flagrabat, proficiendi cupiditas obstitit. Aliquot nempe mensibus apud parentes confectis, in Saxoniam commigravit, atque, celeberrimis, quæ Erfurto, Jenæ, Halæ, & Lipsiæ, ornamento sunt, Academiis accurate lustratis, consedit Vitembergæ, ubi *Conradum Sam. Schurzfleischium*, Germaniæ illud decus, per integrum fere biennium Historiam & Jus publicum explicantem non sine admiratione audivit. Ex hac Academia A. 1706 ad Viadrinam concessit, & inde Bero-

 linum

linum regressus est, binosque menses splendidissimarum Bibliothecarum, Regiæ cumprimis & *Spanhemianæ*, thesauris contemplandis, suosque in usus convertendis, impendit, moxque Altorfium reversus est, eo sane consilio, ut ingenuæ juventuti ducem sese ad Philosophiam & elegantiorum literarum studia præberet. Ut innotesceret magis ejusdem virtus, statim post adventum suum *Dissertationem* elegantem *de vario generum dicendi usu* examini publico subjecit, qua sane cum hærentem adhuc in plerorumque animis sui instauravit memoriam, tum novos sibi fautores atque amicos conciliavit. Quibus multo sane plures sese adjungebant, cum sequentis anni mense Februario nitidissimam *Orationem de felicissima summorum Fœderatorum expeditione bellica, in Catalaunia, Brabantia, & Italia, anno hujus Seculi sexto confecta*, ore facundo suavique recitaret. Tum docendo scribendoque complures Altorffii annos consumsit, & consenuisset ibidem sine dubio, illustri inter Academiæ hujus sidera loco positus, nisi suo exemplo sensisset, non sibi ipsos mortales fingere fortunam, sed omnia Numinis sapientissimi providentiam moderari. Faciebat scilicet summorum quorundam virorum autoritas, ut A. 1715 Norimbergæ rerum suarum sedem constitueret. Atque hic ut & honestius viveret, & ad negotia civilia viam sibi quodammodo muniret, iisdem patronis suadentibus, ad Academiam Hieranam antea se contulit, & a JCtorum Collegio licentiam capessendi supremos in utroque Jure honores impetravit, ac, more recepto, Dissertationem inauguralem *ad L. un. C. non licere habitator. metrocomiæ loca sua ad extraneum transferre*, defendit in cathedra. Ab hoc tempore Norimbergæ veteris consuetudinis rationes servavit fere, privatimque juvenes quosdam selectos, & præclaro genere natos, Philosophiæ, Historiarum, humaniorumque literarum, ut & Juris, præceptis instruxit, &, quod reliquum habuit temporis spatium, in edendis scriptis, se ipso dignis, collocavit. Felicius illi sidus illuxit, cum A. 1723 Potentissimi ac Serenissimi Academiæ Juliæ tutores de diserto ac erudito viro deliberarent, cui eloquentiæ docendæ munus, quod *Justus Christophorus Bœhmerus* discessu suo ad Luccensis Cœnobii præfecturam

ram vacuefecerat, in posterum demandarent. Commendabatur ab hominibus harum rerum peritissimis *Erb. Reuschius*; nec improbabant hanc commendationem, in quorum manibus Academica munera tunc temporis reposita erant. Regio igitur Diplomate arcessitus Noster, eo, quem diximus, anno munus sibi concreditum alacriter aggressus est, & fide studioque suo Potentissimæ Domus Brunsuicensis gratiam cum aliis in rebus, tum, quinquennio post, luculenter sensit, cum *Polycarpo Leysero*, Poeseos Professore, mortuo, ejusdem Nostro provincia adderetur, non contemnenda stipendii accessione facta. A. 1725 matrimonium iniit cum *Chiliani Stifferi*, primi olim Hannoveranæ Cancellariæ Secretarii, filia natu quarta, in qua talem, quod ipse scriptum reliquit, uxorem nactus est, qualem sibi semper precibus a Deo flagitaverat, nulla licet ex conjugio hoc prole sublata. Magno tandem exspiravit animo *Reuschius* die quarto mensis Februarii, anno præterlapso, omnemque remediorum fructum hominis haud parum ægrotantis pertinax assiduitas in obeundis rite munerum suorum partibus, cum a tota Academia, tum ab Ordine suo, ipsi demandatis, plane intercepit. Vixit annos supra sexaginta & unum, vivetque porro in hominum memoria, dum supererunt labores ejus eruditi, nec vulgare profecto ingenium redolentes. Sunt autem scripta ejus, præter ea, quorum jam supra mentionem fecimus, inprimis hæc: *Diss. de eo, quod humanum habetur in rebus philosophicis pertractandis. Altorfii, 1708, 4; Diss. de republica Romana ortu sub Ænea, ad Livii Lib. I Cap. 1 & 2. Ibid. 1711, 4; C. Vetti Aquilini Juvenci, Hispani Presbyteri, Historiæ Evangelicæ Libri IV, cum Notis variorum. Francof. & Lipsiæ, 1710, 8; Memoria Omeisiana, Norimb. 1710, fol.; Memoria Jo. Pauli Wurfbainii, Com. Pal. Cæs. Academiæque Naturæ Curiosor. Directoris*, inserta *Ephemeridum Medico-Physicarum Centuriæ I & II Appendici A. 1712; Hesperidum Norimbergensium, sive de malorum citreorum, limonum, aurantiorumque, cultura & usu, Libri IV, &c. Accessit Diss. epistolica, de præcipuis Hesperidum scriptoribus, antiquis & recentioribus. Norimb. 1712, fol.; Alter und neuer Staat des Kœnigreichs Dalmatien. Accesserunt*

Jo. Lucii. Inscriptiones Dalmaticæ. Ibid. 1718, 8; Abbildung des Türckischen Hofes, id est, *Icones 66 procerum aulæ Turcicæ ex lingua Gallica. Ibid. 1719 & 1721, fol. Tomi II; P. Philippi Bonanni, S. J. Verzeichnis der geist-und weltlichen Ritter-Orden, e prototypo Romano. Ibid. 1720, 4; Capita Deorum & illustrium hominum, pacis bellique artibus clarissimorum, nec non hieroglyphica, abraxea, & amuleta, quæ Jo. Mart. ab Ebermayer collegit, enarrata, observationibusque illustrata. Francof. & Lipsiæ, 1721, fol.; Memoria viri illustris*, Mich. Frid. Lochneri, *Academiæ Nat. Curios. Directoris*, &c. inserta *Appendici ad Ephemeridum Medico-Physicarum Cent. IX & X. Aug. Vindel. 1722; Trauer-Bühne, seu Orationes in funere Professorum quorundam Altorffinorum dictæ. Norimb. & Alt. 1722, 4; Summarische Nachricht von den Buchdruckern in Nürnberg*, quæ notitia præmissa est *Jo. Henr. Godofredi Ernesti* libro Germanico *von der wohleingerichteten Buchdruckerey. Norimb. 1721, 4*; C. G. Zorgdregeri *Grœnlændische Fischerey*, &c. *Lips. 1723, 4; Disquis. de Ciceronis partitionibus oratoriis, cum Oratione, qua veterum eloquentia, hujusque addiscendæ ratio, ab iisdem dicendi magistris tradita, commendatur. Helmst. 1723, 4; Disquis. de populi Romani Quæstoribus, ac potissimum ærariis, eorumque ortu, numero, & muniis, scholis tum antiquariis, de antiquæ Italiæ situ, moribus, & populis, tum numismatico-criticis, præmissa. Ibid. 1725, 4; Origines metallifodinarum in Germania, Dissertatione publica investigatæ. Ibid. eod. 4; Progr. de Originibus feriarum die Michaelis celebrandarum. Ibid. 1726, 4; de Christo hærede scripto Commentatio, occas. l. 24 pr. C. de S. S. Eccles. Ibid. eod. 4; Supremum amoris officium* Jo. Jac. Silberradio *positum, ibid. eod. 4; Panegyricus supremis honoribus* Georgii I, *Magnæ Britanniæ Regis, &c. dictus. Ibid. 1727, fol.; Oratio in coronationem* Georgii II, *Magnæ Britann. Regis. Ibid. eod. fol.; Diss. tres de Titulo Imperatoris. Ibid. 1728, 4; Disquis. de P. Virgilio Marone, JCto. Ibid. eod. 4; Historica narratio de sacris secularibus, in memoriam Augustanæ Confessionis in Acad. Julia celebratis. Ibid. 1730, 4; Panegyricus in obitum Serenissimi Ducis* Augusti Guilielmi, *&c. Ibid. 1731, fol.; Oratio Germanica Seren. Principis* Frid. Ernesti, *Marchionis Brandenb. &* Christianæ

ftianæ Sophiæ, *Ducis Brunsuico-Luneb. consecrata connubio. Ibid. eod. fol.; Panegyricus, supremo honori* Justi Christoph. Bœhmeri, *Abbatis Luccensis, dictus. Ibid. 1732, fol.; Oratio Germanica, nuptiis* Caroli, *Ducis Brunsuico-Luneburgensis, & Regiæ Virginis*, Philippinæ Carolinæ, *dicata. Ibid. 1733, fol.; Oratio Germanica in nuptias Sereniss. Principis*, Friderici, *Prussiæ hæredis*, & Elisabethæ Christinæ, *Ducis Brunsuico-Luneburgicæ. Ibid. eod. fol.; Diss. de Bibliothecis Romanorum. Ibid. 1734, 4; Oratio in augustas nuptias Serenissimi* Guil. Caroli, *Frisonis*, & Annæ, *Britannicæ. Ibid. eod. fol.; Oratio paneg. in obitum Sereniss. Principis*, Ludovici Rudolphi, *Ducis Brunsuico-Luneburgici. Ibid. 1735, fol.; Oratio funebris, sempiternæ memoriæ* Ferd. Alberti, *Ducis Brunsuico-Luneburgici, consecrata. Ibid. eod. fol.; Elogium* Phil. Ludovici Bœhmeri, *Generalis Eccles. Cellensium Antistitis. Ibid. eod. 4; Disquis. de Jurejurando per genium Principis, ibid. eod. 4; Oratio Paneg. in Connubium Sereniss.* Friderici Ludovici, *Principis Walliæ*, & Augustæ, *Ducis Saxo-Gothanæ. Ibid. 1736, fol.; Laudatio funebris, incomparabili Reginæ*, Carolinæ, *publico nomine dicta. Ibid. 1738, fol.; Oratio, augustis nuptiis Sereniss. Principis*, Antonii Ulrici, *Ducis Brunsuico-Luneburgici, & Serenissimæ* Annæ, *Megapolitanæ, nomine Academiæ Juliæ dicta. Ibid. 1739, fol.; Commentatio in dictum Pauli ad Col. II, 18, quo inter Ψευδοδιδασκαλῶν characteres religiosus Angelorum cultus refertur. Ibid. eod. 4; Differt. de Lege naturæ immutabili. Ibid. eod. 4; Novi Fœderis hymnus Angelicus Luc. II, 14, Commentatione illustratus, 4.* Hæc, & alia levioris momenti, scripta prodierunt ex museo celeberrimi *Reuschii.* Sed quam dolendum est, eruditos laboriosissimi viri conatus, in quibus perficiendis per complures occupatus fuerat annos, ad finem haud esse perductos! Ne ignoret Lector, quantum exinde detractum sit reipublicæ literariæ ornamenti, hos ipsos nominatim indicandos arbitramur. Edere scilicet voluerat: *Opusculum* B. Omeisii *de claris in orbe literato Norimbergensibus, multis accessionibus auctum; Historiam librorum, quos temporum injuria amisimus, binis voluminibus comprehensam, & ordine Chronologico digestam,* cui addere ubique *brevem vitæ descriptionem, & multa ad veterum scripto-*

scriptorum illustrationem facientia, constituerat; Hermogenis, *Rhetoris Tarsensis, libellum περὶ μεθόδȣ δεινότητος, nova versione, & commentariis locupletibus, adornatum*, subjuncturus *Commentationem περὶ δεινότητος, & Exercitationem de oratoribus, qui hanc dicendi facultatem consecuti sunt.* Praeterea meditatus est *novam operum Hermogenianorum editionem; intimioris Philosophiae Pythagoricae considerationem*, &c. qui labor perfectus tantum non fuerat; *Vitae Pythagorae, a* Jamblicho *scriptae, novam versionem, Graeco textui cum annotationibus addendam*, a quo tamen consilio destitit, cum, novam scriptoris hujus editionem a *Lud. Küstero* datam esse, accepisset; *Historiam & fata veterum, quotquot innotuerunt, Bibliothecarum, itemque recentiorum quarundam*, ex quo opere, in schedis beati Viri latente, decerpta est *Dissertatio de Bibliothecis Romanorum; Dissertatio de quaestione: utrum Christianus Philosophus peculiaribus profanarum gentium formulis loquendi ad exprimenda in foro morum proba animi sui sensa uti queat; Observationes ad* Cellarii *Thesaurum* Fabro-Buchnerianum; *Commentationem historicam de vita & rebus gestis* Maximiliani I, *Imperatoris; Scriptorum mutilatorum, seu castratorum, historiam; de bellis eruditorum maxime notabilibus, quae post renatas literas exarserunt, librum singularem; Jus Feciale veterum Romanorum, ex antiquitate erutum; de vocum tam Graecarum, quam Latinarum, differentiis & vera significatione Schediasma; Coloniarum & municipiorum origines, deductiones, jura, leges, consuetudines, magistratus, illustratos; Indicem in Opera* Ciceronis *locupletissimum*, Nizolii *Thesauro longe perfectiorem; Analecta, quibus bene multorum Autorum loca illustrantur, & emendantur; Germaniam orbi imperantem, sive Imperatorum ac Regum Europae, Germano sanguine oriundorum, Historiam, secundum stemmata adornatam; Varias lectiones ad Caelium Sedulium, Alcimum Avitum, Aratorem, Poetas Christianos.* Novam quoque diu molitus est *Terentii editionem*, cui, praeter selectissimas variorum notas, *Baecleri Chrestomathiam Terentianam* multo additurus locupletiorem erat beatus *Reuschius*, cujus nos quidem cineribus, pro nostro in viros de literis insigniter promeritos amore, levem, ex antiqua formula, terram apprecamur.

* * *

AD NOVA ACTA ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomi V Sectio VIII.

SACRUM CHRONICON, SIVE ARBOR GENEALOGIÆ Patriarcharum Veteris Testamenti, Regum, atque Principum, & ex iis progenitorum Jesu Christi, Domini nostri, notitia, cum indice Regnorum ac Monarchiarum, origine & annotatione aliarum multarum ab exordio mundi usque 42 annum imperii Cæsaris Octaviani Augusti, cum multis incisis Tabulis, ex Scriptura Sacra, & R. P. Jacobo Tirino, Augustino Calmet, nec non Francisco Petronio, ac Auriemma, breviter exposita a R. D. JACOBO PHILIPPO CÆPOLLINO, Lunen. Sarzanen. Diœcesis, Confessario in Ecclesia, & Alumno in Domo Sanctissimæ Trinitatis Peregrinorum in alma Urbe.

Romæ, typis hæredum Ferri prope Pantheon, sumtibus Generosi Salomoni, 1739, fol.

Alph. 1 plag. 6.

Cum Historia hæc genealogica maximam partem e rebus sat notis contexta sit; operæ pretium fuerit, paucula enotasse, e quibus Lector de tota compage ferre possit judicium. In Præfatione docuit doctissimus Autor, *Mariam* θεοτόκον ex stirpe *Judæ*, ejusque tribu, fuisse procreatam, tum

quod sponsus *Josephus* ad hanc retulit genus, tum quod parentes *Mariæ*, patrisque ejus, *Joachimi*, dicti fuerint *Barpanther* ac *Panther*, teste *Joanne Damasceno de Fide Cap. 22 n. 7.* Addit idem, nomine *Panther* venire *Matthanem*, *Jacobi* genitorem, ejusque filium, *Joachimum*, appellatum fuisse *Barpanther*. *Cleopham*, *Josephi* fratrem, *Pantherem* fuisse cognominatum, *Epiphanius* autor est *Hær. 66.* Ex quodam *Panther* Jesum naturali modo fuisse generatum, sibi persuaserant Ebræi, idque *Celsus* cavillator objecit Christianis, quemadmodum ex *Origene* contra *Celsum* perspicitur. Quid vero significet *Panther*, & quare vox ea *Josepho*, ejusque progenitoribus, adhæserit, nemo huc usque definivit. Fit verisimile, Judæos sic appellasse Jesum, ejusque progenitores, siquidem פַּנְתֵּר, πάνθηρ, *panthera*, est animans immane & maculosum, quod per bestiam עָרוֹב *Ps. XXXVIII, 45*, designatum credunt. Omittimus reliqua, quæ Judæi in *Psalmo* illo exponendo ad Jesum trahunt. Si *Epiphanius* & *Joannes Damascenus* Ebraicam linguam calluissent, ipsi fastidiissent repetitionem impiæ Judæorum cavillationis. Dabit aliquis nostrum de hoc vocabulo cavillatorio Judaico plura alio
Pag. 7. tempore. Redimus ad Autorem. Ipse natalem *Caini* ad decimum tertium anni creationis, natalem *Abelis* ad 30, necem *Abeli* illatam
28. ad annum 99, retulit, nescimus, quo vade, quo teste. *Melchisedecum* pro *Semo* reputavit. Ad annum mundi 2228 hæc annotavit *pag. 54*: *Ædificatur civitas Messanne, regni Siciliæ clavis, primusque Trinacriæ angulus.* Provocavit ad *Eusebium*, addiditque hæc: *Hæc civitas gloriatur de protectione matris Dei Mariæ, ejusque epistola, ab ipsa propria manu scripta, amoris plena.* Ratione regni Assyriorum antiquissimi concinit *Ctesianis.* Amazonum re-
82. gnum ad ætatem *Gideonis* adstrinxit. Originem Anconæ retraxit ad annum mundi 2880. *Juditham* credidit natam A.
114. 3258. Adjunxit tandem gesta Jesu veluti in nuce, eumque, expleto 33 anno, & mense Martio, spiritum emisisse, docuit. Figuræ genealogicæ ligno sunt incisæ, maximamque voluminis partem complectuntur.

LA VIE DE MONS. L'ABBE' DE CHOISY, DE L'Academie Françoise,

id est,

id est,

VITA DOMINI ABBATIS CHOISII, Academici Francici.

Lausannæ & Genevæ, apud Marcum Michaelem Busquetum & Socios, 1742, 8.

Plag. 17.

Editori libuit præmissa Præfatione declarare, quomodo præter spem & opinionem hoc MStum ipsi ex dono amici, qui stipendia fecerat militaria, inciderit in manus, tam male consignatum & lituris obrutum, ut pæne legi haud posset. Abbas A. 1661 impulsus fuit, ut sese reciperet Bituricum, ubi assumsit nomen *Comitis Bituricensis fœminæ*. Ibi duxit *Roseliam* in uxorem, & ex ea unum infantem suscepit. Hanc, comicæ rei artificem, posthæc in thorum adscivit homo, *du Rosau* dictus. Abbas ad comicas ejusmodi fœminas amandas videbatur natus. Leguntur multa Abbatis facta jam in libris duobus, quorum alter inscribitur *Memoires de l' Abbé de Choisy*, alter *l' Histoire de la Comtesse de Barres*. Profecit ex hisce scriptis Autor anonymus, ita tamen, ut alia etiam scripta in subsidium vocarit. Sunt, qui legunt Comitissæ Bituricensis historiam, clavem ignorantes, quam hic liber subministrat quam præstantissime & multo luculentissime. Editor passim detraxit velum eis, quæ Autor occultius dixerat, ac ludicra amatoria Abbatis liberius detexit, honestatis tamen ratione haud neglecta. Hæc ad Præfationem. Paucis nunc de argumento libri ipso dicemus, quod inter alia versatur in hisce *Ausonii*: *Dum dubitat Natura, marem faceretne puellam, Factus es, o pulcher, pæne puella, puer. Franciscus Timoleon de Choisy* Parisiis in lucem Pag. 5.
fuit editus A. 1644, 16 Aug. patre usus Cancellario *Gastonis*, Ducis Aurelianensis, qui munus id emerat 100000 thaleris. Matre gavisus fuit nobilissima, ex progenie domus *Huraldinæ de l' Hospital* procreata, abnepte famosi Cancellarii,
cognominati *de l' Hospital*, secretorum aulæ arbitra, & *Ludo-* 8.
vico XIV probata. Ipsa filium vestitu fœmineo ornavit, quem
ipse morem deinde secutus est plerumque. Mater hæc obiit 16.

 A. 1666,

A. 1666, a qua per hæreditatem obtinuit 43000 libra ac
inter eam inaures annuloſque pretioſiſſimos. Erudien-
dum ſeſe præbuit Collegio Sorbonico. Induit veſtitum fœ-
mineum denuo inſtinctu Dominæ *de la Fayette.* Duci Aure-
lianenſi in eo habitu ſic placuit, ut ille de veſpera idem imi-
taretur inſtitutum. Emit *Choiſius* prædium ad Bituricum, fœ-
Pag. 40. minam porro acturus. Quid Biturici ac in confiniis geſſerit, ac
per abuſum veſtitus apud virgines peregerit, noſtrum non eſt,
exponere. Natum annos triginta dehortati ſunt cognati a cul-
tu fœmineo, ac ementito vivendi genere. Atque ex eo tempore
Abbas ille cœpit ad frugem redire, ac Venetias ſe contulit, in
72. dies ludis indulturus. Hiſce ad incitas fere actus, rediit in Gal-
liam, reſumſitque veſtitum fœmineum ac prius vitæ genus, tri-
bus fere annis elapſis. Ut numis ſe inſtrueret, abiit in Abba-
tiam ſuam, quam vocant *Saint-Seine*, in Burgundia ſitam, quam
mater ei A. 1663 comparaverat. Neceſſitudinis ibi vinculo
Rogerium Rabutinium, Comitem *Buſſy*, ſecum copulavit. Con-
ceſſit A. 1676 Pariſios ac Romam. Cardinalis Bullionenſis
75. ipſum ſecum duxit comitem. Romæ egit Conclaviſtam Car-
dinalium Galliæ generalem. Nomen id eſt ei, qui negotia &
technas eorum adornat, internuntium agit, rebusque ac de-
ſtinationibus vel impediendis, vel promovendis, nomine alio-
rum eſt intentus. Abbas deinde incidit A. 1683 in morbum
periculoſum, ac ſerias religionis cœpit ſentire commotiones.
Ipſe, cum convaluiſſet, cum Abbate *Dangeau* appulit animum
84. ad conſcribendos Dialogos *de Immortalitate animæ*, *de exiſten-
tia Dei*, *de Providentia*, ac *Religione*, quos *Juriæus* ſub exa-
men vocavit. Ipſe pauciora elaboravit; ad *Dangeavium* plura
ſunt referenda. Ex eo, quod anima ſimplex & individua eſt,
Dangeavius, animam humanam eſſe immortalem, comproba-
tum ivit. Potuiſſet eandem ob rationem non dubitare, quin
animæ beſtiarum æque ſint immortales. Autor id ipſum
94. perſpexit, ideoque monuit, immortalitatem mentis humanæ
eſſe ex divinis literis, ex teſtimonio rerum publicarum mora-
tiorum, & notione, quam de juſtitia Dei tenemus, evincen-
dam. *Dangeavius*, ab Epiſcopo Meldenſi *Boſſueto* ſeſe ad Catho-
licam

licam religionem deductum fuisse professus, lucem vitalem ad-
spexit A. 1643, Academiæ Gallicæ adscriptus fuit A. 1682, Pag. 111.
obiitque A. 1723, Calendis Januarii. Abbas *de Choisy*, morbo
defunctus, aggregavit sese seminario Missionum Romano, ac
iter in regnum Siam ingressus est, aggregaturus exteros do- 115.
ctrinæ Romanæ, a creditoribus potius ad id impulsus, quam
mentis emendatione. Ephemeridas ipse Abbas contexuit, qui-
bus acta itineris sui comprehendit. In Hodœporetico P.
Tachardi plura leguntur de ipso. Biennio itineris exacto, *A.
Choisy*, qui in regno Siamensi renuntiatus fuerat Presbyter,
appulit A. 1686, 18 Junii, Brestiam, ac Rex eum, ipsi reddi- 138.
tum, interrogavit, quanam voce Siamenses designarent actio-
nem edendi ac bibendi. Respondit ipse, *kin.* Probari idem
haud potuit administro status, *Louvois.* A. 1686 edidit acta
itineris sui, alacritatem & vivax ingenium spirantia. Huc us-
que egerat Abbas voluptatis missionisque sodalem. In poste-
rum ipse libris scribendis animum applicavit. *Vitam Davidis
& translationem Psalmorum* ipse in literas redegit, Regique con- 150.
secravit, quem sensit sibi opera Patris *de la Chaise* placatum.
A. 1687 adscriptus fuit Academiæ Francicæ. In Oratione,
quam sub ingressu in eam recitavit, Panegyricus Cardinalis
Richelii paginam facit utramque. Observationibus in Annota-
tiones *Vaugelasi*, A. 1704 publicatis, symbolas ipse contulit
bene multas. *Vitam Salomonis* composuit A. 1687, compa- 157.
ratione *Ludovicum XIV* inter & *Salomonem* instituta. Reginæ
Sabææ cum *Salomone* commercia sic delineavit, ut intelligas fa-
cile, Autorem voluptatibus hoc tempore nondum penitus re-
nuntiasse. A. 1688 edidit, præter *Meditationes Christianas, Hi- 161.
storiam Philippi Valesii, Joannis*, Regis, *Caroli V* ac *VI*, Regum.
Stilo usus fuit puro, dilucido, nitido; argumentum vero haud
exhausit. A. 1689 scripsit *Ludovici Sancti historiam*, a *Mag.
de Sacy* inchoatam, & a *Fillavio de la Chaise* suppletam, com-
mentariis *Tillemontii* superstructam, stilo infirmo ac languente.
Ipsi erat necessitudo cum Jansenistis Portus Regalis, & *Joannes
Fillavius* ipsum cognatione contigerat. Librum avidissime e-
merunt homines. Jussu regio sub examen missus fuit liber mo-

Pag. 164. nitu Patris *de la Chaise.* Tantum censura hæc inde resecuit, ut Autorem piguerit librum posthæc inter suos referre. Paulo post Libros de *Imitatione Jesu Christi* Gallice fecit, ac Dominæ *Maintenoniæ* inscripsit. Prima editio est commemorabilis ob versus *Ps. XLIV, 11, 12,* qui subjecti leguntur figuræ in æs incisæ, quæ repræsentat hanc Dominam, in genua procumben-
167. tem ad pedes Jesu, in crucem suffixi, hoc modo: *Audi, Filia, & inclina aurem tuam, & obliviscere domum Patris tui, & concupiscet Rex decorem tuum.* Glossatorum malignitas effecit, ut in editionibus subsecutis hi versus haud apparuerint. Omittimus scripta ejus moralia. Monemus, opusculum ejus, *l'Oiseau bleu* dictum, historiolis constare, in locum narratiuncularum de *Féis* substitutis, XXI, e. g. de *Pulcheria,* de *Gothefredo Bullionensi,* de *Francisco,* Lotharingo, eoque Duce Guisii, &c.
171. Edidit denuo A. 1718 duo alia volumina, inscripta *Histoires de Pieté & de Morale,* referta vitis Regum, Reginarum, Heroum, fœminarumque celeberrimarum. Cœpit succinctam dare Historiam ecclesiasticam, cujus *Tomus I* A. 1703 evulgatus fuit, complectentem elementa Hist. Eccl. Vet. Test. ac trium a C.
174. N. Seculorum. In hoc opusculo labores aliorum adhibuit, &, quod vix credibile, *Joannem* Evangelistam exhibuit instar viri male simplicis, quem Galli appellant *bon homme.* Successerunt
193. *Tomo primo Tomi* porro *decem. Tomo decimo* semina & progressus controversiarum Jansenisticarum egregie persecutus fuit. *Undecimo,* seu ultimo, *Tomo* exponuntur res, in ecclesia gestæ inde ab A. 1661 usque ad finem anni 1715. *Lengleti* judicium de hac Historia infirmo stat talo, id quod Autor osten-
200. dit, non dubitans Abbatem *de Choisy* vocare *Seculi sui Vellejum Paterculum.* Edidit Abbas A. 1706 *Vitam* amitæ suæ, *Dominæ de Miramion,* Comiti *Bussy* tandem nuptæ, pietate spectabilis, ac defunctæ A. 1696, 24 Mart. Quibus temporibus Abbas majores in dies dignitates quæsiverit vel consecutus sit, Autor docere omisit. Fuit autem Abbas ille ex Siamensi regno redux Prior S. *Lo,* Rothomagensis, S. *Benedicti* in locis
215. *Sault* & *Saint-Gelais,* Academicus tandem Francicus, unusque ex 40, defunctus A. 1723, 25 Nov. cum Academiæ ageret

jam

jam Directorem. Edita sunt A. 1727 ejus Commentaria, *Memoires pour servir à l'Histoire de Louis XIV* appellata, haud eo fine, ut publicarentur, conscripta. In eis Abbas sigillatim recensuit actionum suarum, venerearum, vanarum, frivolarum æque ac honestarum, seriem & eventa. Eadem ingenuitate Regis aulæque administrorum & amicorum pinxit virtutes, nævos, vitia, lineis sat luculentis. Sparsit subinde vestigia indolis satiricæ, dubitationis, & erroris. Errorem, in vita *Richelii* admissum, refellit *Laurentius Jossus*, Clericus Presbyter S. *Sulpicii*. Operæ pretium fuerit, ea legisse, quæ Autor ex Abbatis commentariis de nuptiis *Ludovici XIV* cum *Maintenonia* in calce adjecit. Commentarii illi plenius fuerunt A. 1735 editi sub titulo: *Histoire de Madame la Comtesse des Barres, à Madame la Marquise de Lambert.* Sed hæc suffecerint in præsens. Pag. 231.

PLAGIAIRIANA, CONTENANT DIVERS PRINCIPES émanés du thresor de la Verité, &c.

hoc est,

PLAGIARIANA, COMPLEXA VARIAS PRÆCEptiones, de Thesauro veritatis emanantes, & collectas a S. N*. Priore Sancti Junii.*

Amstelodami, impensa Autoris, apud Franciscum Changuionem, 1735, 8.

Plag. 20.

Hic liber, qui de capitibus quibusdam rei Christianæ agit, quemadmodum hunc titulum nactus sit, difficile est ad divinandum. Nos, quamvis in omnes partes versemus animum, nullam tituli causam reperimus, nisi quod in tanta Plagiariorum copia Autor divinæ veritatis vel fur, vel prædo, videri voluerit. Quod nomen quam gloriosum & optabile illi sit, alii, quibus vacat, existiment. Liber ipse in *quinque Partes* divisus est, quarum *una* continet meditationes miseriarum hominis cum Deo, peccato originali, se ipso, concupiscentiis carnis, divitiarum, scientiæ naturæ, superbiæ adversus

versus Deum, & se ipsum, comparatarum. *Alter* pertractat cognitionem, potentiam, sapientiam, misericordiam & justitiam, providentiam, veritatemque Dei, considerationem Jesu Christi, verbi divini, religionis Christianæ, & ecclesiæ. *Tertia* exponit fidem in genere, comparatam cum Deo, Jesu Christo, charitate, & bonis operibus, spem in Deo, misericordia Dei, Jesu Christo, repositam, charitatem generalem, charitatem Dei, Jesu Christi, justitiæ, erga sociam, cum Deo, justitia, & se ipso, comparatam. *Quarta* differit de gratia, de effectu gratiæ, de gratia *Adamum*, Deum, Jesum Christum, Spiritum Sanctum, spectante. *Quinta* de magnitudine hominis, e creatione, immortalitate animi, redemtione, fortitudine, temperantia, prudentia, & justitia, elucente, disputat. Hæc universa, singulis *Capitibus* comprehensa, more Pontificiorum doctorum proponuntur. Sunt tamen interdum aliqua adspersa, quæ an Pontificiis universis approbentur, dubitamus. Nam *Part. I Cap. 1 pag. 2* ita loquitur: *Si homo nihil videret, quod divinitatem quandam signaret; posset huc delabi, ut nihil de Deo crederet: si indicia creatoris usque quaque animadverteret, acquiesceret. Sed, cum nimium multa Dei negandi cernat, & nimis pauca asseverandi, status ejus est lamentabilis.* Etenim homini, se ipsum intuenti, quamplurima suppeditarent argumenta credendi Dei, etiamsi præter se nihil cerneret vestigii divini. Oculus enim hominis, auris, os, cor, &c. satis sunt testimonii. Exstant certe scripta hujus generis ingeniosissima. Neque videmus, qui status hominis fingi possit ab indiciis divinitatis vacuus. Et quis est, qui non usque quaque Deum indicari videat? *Derhamum*, *Fabricium*, *Niewentydtium*, *Sturmium*, *Schwartzium*, *Trillerum*, *Brockesium*, *Fenelonium*, complures alios, ignoret oportet, si quis Autori se comitem præbere audeat. *P. I Cap. 6 pag. 27* Autor, *veritatem comparari*, ait, *cum puella tam turpi, quam bella, & propterea semper induta persona quadam.* Veritati Autor tribuit vitia, quæ hominum ignorantiæ, temeritati, & ignaviæ, sunt tribuenda. *P. II Cap. 7 pag. 117 Joannis I, 1,* verbum ἦν, si ἐν ἀρχῇ verteris *in principio creandi mundi*, significare docet, λόγον jam ante creationem

nem exſtitiſſe, ac proinde, uti Deum ipſum, æternum eſſe. Sin ἐν ἀρχῇ verteris *in cauſa vel autore rerum creandarum;* tum Deum patrem intelligi putat Autor, & ideo λόγον rurſus ab æternitate deſcribi. Eodem *Capite* verba *Joannis VI, 63,* ἡ Pag. 122.
σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδὲν, ſic accipi credit, ut diſcipuli Jeſu intellexerint, *carnem illam eſſe communem, & a ſpiritu viviſicante ſejunctam.* Idem *Cap. VIII,* quamdiu Prophetæ ſu- 131 ſeq.
perſuerint, gentem Iſraeliticam, ſtatuit, fuiſſe ignavam & negligentem; ſublatis Prophetis omnibus, zelum eſſloruiſſe ſingulari providentiæ divinæ argumento. Sed zelus ſuperſtitibus jam Prophetis floruit, quod exemplo *Pinehaſi, Saulis,* undecim tribuum, Benjaminitas impugnantium, ſeptem millium, *Baali* genu non flectentium, & aliorum, conſtat. *Cap. IX* eccleſiæ catholicæ (Romanam intelligit) ſigna credit con- 136.
ſenſum nationum & gentium, incrementum charitate partum, & continuam Pontificum ſucceſſionem. Addit alia quædam ſigna, non magis certa; iſta autem hic memoravimus propterea, quod eccleſia Apoſtolica de Autoris opinione non fuiſſet catholica, quippe a nulla gente tum approbata, necdum charitate ſubſequentium temporum confirmata, nec Pontificum ſucceſſione glorians. Ignoraſſe etiam videtur Autor, *Auguſtinum* ipſum in libro de Civitate Dei fateri, æquales ſuos a Chriſto alienos de interdictis conqueri ſibi acerbis. Succeſſio autem Pontificum, qui partim magi & ſceleratiſſimi fuerunt, fruſtra jactatur. Etenim ne Chriſtiani quidem fuerunt, multo minus *Petri* ſucceſſores, quippe ab artibus diabolicis alieniſſimi. *Capite* eodem, Romanam eccleſiam catholicam eſſe, ex eo probat, 137.
quod hoc nomine vulgo appelletur. Sed meminiſſe debuerat, Capuam vulgo dici, quæ vetus illa Capua non eſt, & Venetias, quæ antiquiſſimorum Venetorum urbs non fuit, & Muſelmannos, qui minime vera ſunt fide præditi. Minus ergo cohærent, quæ *pag. 138* de una eccleſia Deo cara, beneficiorum Chriſti participe, & cum fidelibus participante, clamat. Ibidem, traditionem ſequendam nobis eſſe, putat, etiam de- 139.
ficientibus Apoſtolorum ſcriptis. Cur ergo diſcipulis *Thomæ,* cur Armeniis, cur Habeſſiniis, traditiones ſuas non relinquunt

Pontificii? Cur solum Christi corpus suis exhibent comedendum, cum sanguinis etiam communitatem traditio Apostolica usque ad barbariem illam Christianorum conservasset? Velimus etiam, perpendisset Autor, quid sibi vellent ista verba ipsius *pag. 142*, a nobis hic Latine posita: *Si pietas fidelium Pontificiæ dignitati vim addidit; magis id factum est magnitudinis illius tuendæ causa, quam ut principibus & populis vis afferretur, nisi forte communis utilitas, ut ita fieret, postulavit.* Dubitanter loquitur Autor de re, quæ cum dolore Christiani orbis facta est; &, quod *Paulus* vehementer increpat, ne fiant mala, ut eveniant bona, ipse probat, quamvis etiam illud videat, magnitudinem Pontificis, libertati tot ecclesiarum & tot regnis non prægravem modo, sed etiam perniciosam, nullo modo bonam
Pag. 147. dici posse. Eodem *Capite, o tempora!* inquit, *o mores! o seculum ferreum! quo aurum in scorias est conversum; tempus, quo sanctuarii saxa in loca publica sunt devoluta; quo concio & doctores ejusdem sunt farinæ. Episcopi, qui animos ad Deum deducere debebant, conantur hoc tempore subsidia exquirere, ab officio quam longissime recedendi. Ah! quid de Episcopatu factum est, cum, qui homines per verbum Dei illustrare debebant, ii per tenebras dogmatum perversorum homines excæcare*
175. *præcipue allaborant. Part. III Cap. IV* Autor multa falsa veris miscet. *Gratia*, inquit, *in fidelibus justitiam veram, non imputatam, procreat, quia Christum imitari debet. Cum Paulus Abrahamum justificatum esse ait per fidem sine operibus; opera intelligit legis, & quæ per solius naturæ vires existant. S. Jacobus contra eos dicit justificari, qui opera legis conficiunt. Intelligit opera, e fide viva, & per charitatem, gratia divina adjutam, efficace, profecta.* Quis enim negavit, gratia divina effici justos etiam homines? Quis, imputatam, negare potest, veram esse & realem, cum gratiam Dei, peccata remittentis, & tot bona maximi ponderis, afferat? *Rom. IV, 3, 11.* Si fides justificans est imitatio Christi; imitari Christum desinimus in altera vita, cum fides cessat, *1 Cor. XIII.* Ergo beati cœlites improbissimi & scelestissimi erunt homines. Et cur *Pauli* verba, *Abrahamum* fide sine operibus justificatum prædicantis, ita contorque-

torquebimus, ut, quod is generatim de omnibus operibus ait, hoc nos de operibus ad voluntatem nostram confictis intelligamus? Et quis opera legis edet, solis naturæ viribus, sine gratia divina, cum esse debeant perfecta, omnibus ingenii & facultatum humanarum opibus? *Devt. VI.* Cum præsertim Autor ipse omnia hominis bona ex divina gratia repetat, Pag. 240.
& *Abrahamus* jam dudum viribus divinis ornatus fuerit, nec opera naturalia in ipso amplius reperiri potuerint. Quæ autem in ipso non fuerunt, quomodo multo post demum exclusa dici possunt? *Cap. VI* intelligi non possunt verba Au- 188.
toris: *Peccator, si eandem perversitatem sequitur, alia non eget pœnitentia, nisi peccato suo.* Nam, quacunque ratione nomen *pœnitentiæ* intelligatur, vel dogmata partium suarum offendet, vel nihil dixisse videbitur. Quæ *Part. III Cap. VII* differit Autor, indigna sunt Theologi persona: *Spes salutis non debet fundari in observationibus carnalibus potius, quam in vero amore & ardenti charitate erga Deum & socium.* An enim in carnalibus observationibus spes salutis ullo modo poni debet? & an charitati Dei & hominum spes salutis facta est? Contra sentit Christus *Luc. XVII, 10,* & *Paulus Rom. III, 20, IV, 5, Ephes. II, 5, Gal. III, 9, 10. Cap. VIII* non temere acci- 202.
pienda sunt verba illa: *Religio Christiana non consistit in adoratione Dei ut grandis & æterni, qui proprie ipse Deismus est,* &c. Nam, qui hæc attributa Dei ponit, non continuo cetera tollit, quod Deistæ faciunt. Nec videmus causam, cur Autor *Cap. X pag. 216* Poetam *Aratum Pauli* civem & æqualem vocet. *Aratus* certe quidem antiquior est. *Part. III Cap. XI* 220.
fingit Autor sibi hæreticos quosdam, qui abutantur verbis *Hiobi, quenquam in hac vita purum esse* negantis. *Part. IV Cap. III* opinatur ipse, facultatem hominum, rem unam alteri præferendi, Deo tribuendam esse, quia *Paulus* dicat: *Non est po-* 256.
testas nisi a Deo. Cum tamen *Paulus* ibi de potestate civili agat, non de omni quarumvis rerum facultate.

THESES DE JURIBUS S. R. I. VICARIORUM durante Interregno, nec non de electione & coronatione

 Impera-

Imperatoris, in uſum Auditorum conſcriptæ a D. SMIDT, D. & P.

Bremæ, typis viduæ B. Herm. Chriſt. Jani, 1741, 8.

Plag. 9.

Domus Sereniſſimæ Auſtriacæ Cel. Autor admodum ſeſe præbuit ſtudioſum, optimisque ex fontibus ſcriptoribusque
hanc hauſit tractationem. Decerpemus ex ea non niſi eximia
Pag. 9. & ſingularia, reliquis omiſſis. Originem Vicariatus Saxonici
ipſe non audet determinare. Si quid ſuſpicando licet aſſequi,
origo ejus ex munere conſervatoris pacis regiæ aniverſalis per
Saxoniam fuit enata. Hoc munus *Adolphus* Naſſovicus demandaverat *Ottoni*, Marchioni & Electori Brandeburgico. Saxoniæ
autem Elector ſtetit a parte *Alberti* Auſtriaci, & ab hoc munus
illud in domum ſuam Saxo transtulit. Alii originem deducunt
ex Palatinatu Saxonico. Quæritur itaque, an Marchiones Misniæ, qua Thuringiæ Landgravii, Vicariatum illum tenuerint
11. ante Electoratum Saxonicum genti ſuæ acquiſitum? Pontificem
Romanum eſſe in reliquiis Imperii Romani Vicarium, Autor
contra *Grotium* merito inficiatur. Terminos Vicariatus utriusque ſolicite diſtinguit. Principatum Friſiæ orientalis vindicat
19. Vicario Saxoni. Auſtriam neutri ſubeſſe, exiſtimat. Vicariis Germaniæ jus etiam in Italiam tribuit, ac in Cameram Imperii Germanici, &, utrique judicium Vicariatus in terris aſſignatis eſſe, docet. Judicium hoc Vicariatus eadem gaudet
autoritate, ac, vivo Imperatore, imperiale aulicum. Aſſerit
Autor Vicariis Imperii *jus, ad beneficia eccleſiaſtica præſentandi*, id eſt, primariarum precum in locis per pacem Weſtpha-
29. licam definitis. Addit vero, vim illarum precum, ab iis conceſſarum, exſpirare, ſi, durante interregno, præbenda haud va-
31. cet. Inveſtitura feudorum, exceptis Principum eccleſiaſticorum ac ſecularium feudis, eisque, quæ a vexillis nomen trahunt,
Vicariis æque patet expedienda. Feuda vexillaria Autor exponit per ea, quibus impertiuntur Comites ac Barones, tri-
40. buitque Vicariis Sereniſſimis ea omnia expedienda jura, quibus Imperator gaudet, exceptis tantummodo eis, quæ Cæſari
in

in Aurea Bulla sunt reservata. Regnum Merovingicum reputat pro mere electivo, de quo videtur tamen aliis dubitandum esse, siquidem proceribus Franciæ licuit Regem abdicare, & creare novum. An Capitula, sede vacante, ad electionem Cæsaris sint admittenda, haud definit. Serenissimæ Bohemorum Reginæ jus electionis illius it vindicatum. Exteris Principibus pariter patere viam ad dignitatem Imperatoriam perveniendi, arbitratur, addens tamen, regulas prudentiæ suadere, ne majestas & decus Imperii Germanici exteris conferatur. Principem, Protestantibus aggregatum, dignitatis illius capacem esse, monstrat. Addit tamen: *Non dissimulandum, spem Protestantibus præclusam esse, nisi obices difficultatum vis cœlestis removerit.* Sede Moguntina vacante, Capitulo jus indicandi electionem Imperatoriam haud esse, ostendit; quis vero ejus vices expleat, definire haud audet, subjiciens tandem: *Equidem nec Vicarios hoc in casu excludendos esse existimo.* De Capitulationis perpetuæ negotio potiora edisserit. Suffragia Electorum præsentium numerosiora in censum venire ad Imperatoris electionem expediendam, merito contendit. *Sectio III*, si quid judicare valemus, principatum tenet, quæ de coronatione Imperatoris Romano-Germanici est inscripta. Commentatio omnis dicitur quidem in usum auditorum fuisse conscripta; at operæ pretium fecerint etiam peritiores, si opusculum hoc attentione sua fuerint dignati.

Pag. 47. 55. 62. 67. 96. 105.

HISTORIA PHILOSOPHIÆ, AUTORE JOANNE ERNESTO SCHUBERTO.

Pars I.

Jenæ, sumtibus viduæ Crœkerianæ, 1742, 8.

Alph. 1.

Exhibentur hoc Opusculo *Capita duo, unum* de Philosophia, generatim spectata, *alterum* de Philosophia barbarica, inscriptum. Ad hanc classem retulit Autor Philosophiam Chaldæorum, Persarum, Phœnicum, Arabum, sive Sabæorum, Ebræorum,

Indorum, Sinarum, Ægyptiorum, Æthiopum, Druidum, Scytharum, aliarumque gentium septentrionalium, ac tandem Italorum. Statuerat quidem, hoc etiam fasciculo historiam Philosophiæ Græcorum complecti; sed mutavit consilium, simul ac in evolvendis antiquorum placitis paulo ulterius progressus fuisset. Sensit enim, re ipsa propius inspecta, sententias tribui Philosophis priscis, a quibus hi mentem habuerint prorsus alienam. Monet vero lectorem ante omnia, se multum ab aliis dissentire. Tradunt alii vulgo ætatis recentioris scriptores, se in omni fere Philosophia horrendos errores, & ne micam quidem veritatis, deprehendisse. Largitur tamen, cultum Deorum complurium jam diu ante Jesum natum infecisse mortales haud secus ac pestem. Contendit autem, Philosophos consensisse cum gentium superstitione ac theologia politica. Doctrinam patrumfamilias primorum ad posteros omnino propagatam esse, tradit. Comprobat id ipsum dogmatibus, de creatione universitatis rerum & diluvii *Noachici*. Traditionem, per manus dimanantem, largitur, non diu eodem loco perstitisse, nunc auctam novis scientiis, nunc imminutam, nunc minus recte expositam. Quæ mutatio effecerit, ut gens una senserit altera rectius de Deo, rebusque divinis. Addit, per eam mutationem & vicissitudinem hoc effectum, ut corruerit penitus universum doctrinæ avitæ corpus. Naturales certe veritates facilius poterant conservari. Hasce prorsus deletas fuisse inter gentium multitudinem, sibi persuadere haud potest. Ex absurdis vero opinionibus plebis non esse de sententiis Philosophorum judicandum, sciscit. Cum amplius tutum haud foret Philosophis, explicate doctrinas suas tradere, Philosophos ipse arbitratur symbolis usos esse, quæ aliter ac populus intellexerint. Hinc deducit discrimen Philosophiæ arcanæ & exotericæ. At quæritur, unde de arcana illa Philosophia reddamur certi. Respondet Autor, compagem Philosophiæ cujusdam integram esse ad hypotheses revocandam, ac investigandum esse caput, per quod artus singuli sibi respondeant. Sæpius exstant testimonia scriptorum, e quorum sensu recte indagato judicium ferri potest. Addit tandem: *Certe aliam longe Philosophiæ antiquæ*

tiquæ faciem deprehendi, ac eam, quam alii ſibi vidiſſe videntur. Atque ſic factum eſt, ut, pleroſque gentium Philoſophos maximam partem orthodoxos fuiſſe, potuerim demonſtrare. Eia igitur videamus, obſecro, quid promiſſor tanto hiatu dignum præſtiterit. *Capite primo* partes Philoſophiæ exponit ſecundum diviſionem *Chriſtiani Wolffii. Ariſtotelem* ſuſpicatur per τὸ ὂν, *ens*, intellexiſſe ens ſupremum & præſtantiſſimum, id eſt, Deum. Phyſicen diſpeſcit in experimentalem, dogmaticam, teleologiam, & phyſiologiam. Addit quædam de Matheſi, & hanc Philoſophiæ annumerat. Hiſtoriam philoſophicam conditurus, ipſo arbitro, abſtineat, oportet, a probationibus & refutationibus opinionum philoſophicarum. Addit: *Qui eam ordine & diſtincte proponere vult, diſcernat logica a metaphyſicis, metaphyſica a phyſicis, phyſica a mathematicis, mathematica a practicis, & ſingula ſeorſim exponat.* Docet præterea: *In Hiſtoria philoſophica opiniones ex propriis ſcriptis ſecundum genuinam interpretationem determinari debent.* Quid vero faciendum eſt, quando id fieri nequit? Reſpondet Autor: *Hoc caſu ſcriptori Hiſtoriæ philoſophicæ ſufficit recenſuiſſe, quid creditum ſit ab antiquioribus de antiquiſſimorum Philoſophorum opinionibus.* Tradit porro, ſcripta Philoſophorum, ni omnia, potiora tamen, eſſe recenſenda, vitasque Philoſophorum delineandas. Hiſce præmiſſis, ſubjicit expoſitionem Philoſophiæ barbaricæ, ſeu a Græca diverſæ. Omnia de *Zoroaſtre* adeo pronuntiat incerta, ut nihil de ejus ætate, patria, parentibus, vita, & reliquis momentis circumſtantibus, affirmare auſit. Philoſophos principes Chaldææ putat indicari *Dan. II, 2*, per Hhartumim, Aſchaphim, Mehhaſchephim, & Caſchdim. Primos ſibi perſuadet fuiſſe magos theoreticos, ſecundos fuiſſe magos practicos, tertios aliis artibus occulta revelaſſe, quartos fuiſſe genus omnium eruditorum inter Chaldæos. Unicum Chaldaicæ doctrinæ fontem eſſe putat oracula, quæ *Zoroaſtri* vulgo tribui ſolent. Philoſophiam *Platonis* fere totam ex oraculis illis deſumtam eſſe, conjicit. Recenſet deinde congruenter hiſce oraculis compagem opinionum, quibus Philoſophi Chaldæorum fuerint imbuti. Nihil inibi de duobus principiis rerum,

Pag. 8. 15. 17. 19. 22.

Pag. 38. rum, æque ſempiternis, legitur. *Zoroaſtrem* tamen hiſce phi-
loſophiam ſuam oneraſſe, teſtis eſt *Plutarchus*. At de hoc do-
gmate & aliis doctrinis, quæ Chaldæis tribuuntur, ita ſentit
Noſter: *Reliqua, quæ* Zoroaſtri *tribuuntur, dogmata ſuperſti-
tioſorum hominum recentioris ævi, qui priſcorum Philoſophorum
placita non recte intellexerunt, inventa eſſe, neque unquam ſa-*
41. *pientibus placuiſſe, mihi videntur.* Et eodem refert artem di-
vinandi, quam Chaldæis recte tribui, ex *Dan. II, 4,* & *Ezech.
XXI, 21,* largitur. Chaldæos aſtra coluiſſe, colligit ex *Job.
XXXI, 26.* Solent non perpetuo opiniones philoſophantium
manere eædem. Succeſſores principum ſectæ ſubinde addunt
aliquid, & rurſus aliquid detrahunt, doctrinis, primum adopta-
tis. Unde conſequitur, idem contigiſſe in Philoſophia Chal-
dæorum. Babylonii certe non prorſus conſenſerunt cum Chal-
dæis, novarumque aliarum ſectarum meminit *Strabo*. Mira-
mur, de hiſce Autorem dixiſſe nihil. Chaldæorum prædictio-
nes meminerunt etiam, poſt *Juvenalem*, *Curtium*, *Tacitum*, alii.
Viciſſitudinem hanc addere, fuiſſet operæ pretium. *Lucianus*
etiam habet nonnihil theurgiæ, huc ſpectantis. Sed ad Philo-
ſophiam Perſarum feſtinat Autor, omittens dicere, Chaldæo-
rum Reges etiam habuiſſe Magos, eorumque רַב־מָג, *μεγι-
στάνην*, *Magorum Principem*, commemorari a *Jeremia*. Ma-
gorum originationem ex lingua Perſica deduxit *Thomas Hyde*.
47. Haud alienum fuiſſet a propoſito, hæc notaſſe. Reſurrectio-
nem, a Magis creditam, Autor pro eadem habet, quam Chri-
ſtiani profitentur. Verum hæc *ἀναβίωσις* videtur nobis aliud
quid indicaſſe, *Democrito*, Platonicis, Druidibusque, æque
probata. Arimanium, ſeu tenebras Magorum, pro malo meta-
phyſico probabiliſſime reputat, negans, Perſas ſtatuiſſe prin-
cipium malum ita, ut diabolum docuerint haud fuiſſe crea-
49. tum. Bellum, quod docuerunt Magi exarſiſſe inter angelos
lucis & angelos tenebrarum, occurrit etiam in *Daniele* & *Joan-
nis Apocalypſi*. Res ipſa intelligitur ex defectione Satanæ
ejusque ſatellitum, & faſtidio angelorum bonorum erga malos.
Philoſophiam Phœnicum Autor diſtincte expoſuit, eorum-
que dogmata ex fragmentis *Sanchoniathonis*, licet haud oſten-
derit

derit ea esse genuina, descripsit. Cultum Dei externum, a Phœnicibus exercitum, haud adjunxit reliquis. *Thaautum* pro *Mose* reputat. Liceat autem suspicari, illum fuisse principem Philosophiæ cujusdam apud Ægyptios paulo ante *Mosen* post *Josephum*, ac in sacris literis Vet. Test. vocari הַנֵּכָר, *peregrinum illum* doctorem, cujus sectatores passim vocantur בְּנֵי־הַנֵּכָר, *discipuli illius exteri* doctoris. Zabios a Sabiis, seu Sabæis, Philosophis haud distinxit. Illi fuerunt astrolatræ, dicti ex צבע, *exercitu* cœlesti. De Sabæis pauca habet ex *Maimonidæ Moreh Nevochim*. De Magis, quos *Plinius* & *Porphyrius* Arabibus tribuerunt, tacet prorsus. *Salomo* dicitur fuisse sapientior *filiis Orientis*, בְּנֵי קֶדֶם, id est, Arabibus, ad Orientem Judæos accolentibus, qui alias vocantur *Scharkijun*, seu Saraceni, id est, Orientales. Operæ igitur pretium fuerit, horum philosophiam pervetustam exquirere, Arabicæque adjungere. Nec dubitamus, Poetam sapientem *Chalcol* ad Saracenos referendum esse, & *Darda* esse ipsum *Thaautum*, Ægyptiorum *Hermen*. Utriusque fit mentio *1 Reg. IV, 29 seq.* Et quis ignorat, egregia Physices optimæ rudera exstare in *Jobi* libro? *Jobum* inter Saracenos habitasse, indicant vicini Chaldæi, Sabæi, Themanitæ, &c. In visis *Danieliticis* tradi aliqua hieroglyphica ex Magorum doctrina, de angelis propagata, nulli dubitamus, licet Cl. Autori haud visum fuerit eo excurrere. Nec is significat, nonnihil de angelis ex Babyloniorum & Magorum disciplina in librum *Tobiæ*, *Josephum*, & libros Talmudicos, transiisse. Tres Judæorum hæreses accurate descripsit. Essæos vero propius inspicere noluit. Doctrinam Pharisæorum de fato haud discrepare existimat a Philosophia *Wolfiana*.
Quæri autem potest, an fatum, a Pharisæis adoptatum, sit orien- Pag. 85.
tale & astronomicum? Videtur *Jacobus Ep. Cap. I* huc nos impellere, ubi fatum illud profligat. *Epiphanius* id fatum Pharisæis tribuit distincte. Quæritur porro, quid designaverint *alia corpora*, in quæ Pharisæi crediderunt animas piorum transire. Sadducæi traduntur negasse, dari spiritus, licet libros Vet. Test. habuerint pro veris, Deumque existere fuerint arbitrati.
Nodum hunc Cl. Autor non extricavit. Therapevtas *Philonis* 87.
haud

haud attigit. De Talmude nonnihil differit. De doctrinis *Foe* doctiſſime expoſuit Ven. *Moshemius* in libro *de Hiſtoria eccleſiaſtica Tartarica.* In Philoſophia Indorum & Sinenſium elaboranda Cl. Autor nulli operæ pepercit. Philoſophiam poſteriorum antiquiſſimam a crimine atheiſmi pronuntiat immunem.
Pag. 134. Ex *Jamblichi* doctrinis judicium facit de antiquiſſimis Ægy-
218. ptiorum dogmatibus. *Typhonem* comparat cum malo metaphyſico. Ternionem Ægyptiorum exponit de Deo, materia, & forma, hinc producta. De Atlante exponit in Philoſophia
261. Æthiopum, &, hanc cum Ægyptia conveniſſe, oſtendit. Druidas fuiſſe etiam Germanis, nemine negante, affirmat. *Lucani* teſtimonium *Bell. Civ. I, 444 ſeq.* cur haud adhibuerit, rationem ignoramus. Soli *Teutati*, quem Latini dixerunt *Mercurium,* Germanos ſacrificaſſe victimas humanas, Cl. Autor tradit *pag. 275.* Vellicant autem illa *Lucani* aurem:

– quibus immitis placatur ſanguine diro
Teutates, horrensque feris altaribus Heſus,
Et Taranis Scythiæ non mitior ara Dianæ.

A *Nerone* morem illum immolandi in Gallis ſublatum eſſe, di-
278. cere omittit. Ex doctrina de fato, quod Turcico ſimile exiſtimandum ſit, fortitudinem Celtarum eſſe derivandam, ſuſpicatur. *Lucanus* vero *I, 456 ſeq.* rationem virtutis illius intrepidæ collocat in deſiderio longæ & perennis vitæ poſt mortem futuræ. *Cæſar* conſentit *de Bel. Gal. VI, 14. Theogonias* Celtarum, Scytharum, Magorum, attingit Cl. Autor, nec tamen earum argumentum indicat. Si quid videmus, complexum eæ exhibuerunt patrum & generis progenitorum inde ab orbe condito, quos poſteri inter cœlites retulerant, eorumque nomina, carmine comprehenſa, immolationibus victimarum accinuerant. Cl. Autor *Numam,* ejuſque philoſophiam,
305. propius inſpexit. *Numa* ipſi videtur fuiſſe ſpeculorum cauſticorum inventor, & *Copernicanus.* Etruſcorum philoſophiam addit, & ubique veſtigia diligentiæ ſuæ tam alte imprimit tractationi, ut reliquas partes & continuationes hujus præſtantiſſimi, quod cœpit, inſtituti propediem aveamus perluſtrare.

Inſerui-

Inseruimus nonnihil meditationum nostrarum fulgenti ipsius metallo, ea imbuti mente, ut nemini faciamus ægre, nec dissimulantes, Historiam hanc philosophicam attentione nostra visam fuisse dignissimam. Obiter monemus, commemorari in *Catalogo librorum* B. *Jac. Frid. Reimmanni pag. 300* ejusdem *Historiam literariam Babyloniorum MStam & ineditam.* Non dubitamus, in ea exponi id universum, quod ad Philosophiam Chaldæorum & Babyloniorum referri solet.

LOGICA PRACTICA, AUTORE JO. ERNESTO SCHUBERTO.

Jenæ, impensis Jo. Adami Melchioris, 1742, 8.
Alph. 1.

Libellum Cl. Autor principi Philosophiæ suæ, Ill. *Christiano Wolfio*, inscripsit, nec ab instituto suo alienum existimavit, si eum doceret singularem, quam vocat, providentiam, qua ad amplexandam *Wolfianæ* Philosophiæ compagem in Academia fuerit adductus. In Præfatione dixit de rationibus, quibus commotus, orbem eruditum Logica nova augere, e re publica statuerit. Animadvertit scilicet, discipulos suos, sufficienti Logices vulgaris cognitione instructos, nondum exequi potuisse ea, quæ usus & exercitatio suadent. Cum in causam ejus rei inquireret, sensit, leges istas, quæ in Logica vulgari traduntur, generaliores esse, quam ut ipsæ a quovis ad casus singulares possint applicari. Idcirco statim decrevit, præcepta ex generalioribus invenire specialiora. Istas speciales regulas distincte huc usque ipsemet non cognoverat, quamvis postea compererit, se eisdem congruenter omnes composuisse orationes, quotiescunque scriptum aliquod elaborasset. Experimenta & meditationes porro ipsum docuerunt regulas complures, quas haud omisit. Invenimus hic non integram Logicam, sed quorundam duntaxat problematum resolutionem, eamque pleniorem & usu faciliorem. Præmisit huic instituto nonnihil principiorum Logices theoreticæ, ut, quas præcepturus erat operationes, ex genuinis fontibus posset demonstrare. Vocavit

Pag. 39. vit id præceptorum *Logices practicæ protheoriam.* Logicam practicam in *sex Capita* dispescuit. *Capite primo* exposuit de principiis evidentibus, quorum in numero posuit *definitiones*,
107. *axiomata*, & *postulata*, de *experientia*, & *observationibus. Capite secundo* exposuit de demonstratione analytica. *Tertium* demonstrationi syntheticæ addixit. *Quarto* de disputatione
276. egit. *Quinto* disseruit de libris dijudicandis & conficiendis. *Sextum* de usu librorum est inscriptum, & brevissime concinnatum. Reliqua exemplis bene multis illustrantur. Quin tirones rei literariæ & ii, qui ad libros scribendos & dijudicandos animum appellunt, hinc proficere queant, nulli dubitamus.

ISRAEL. GOTTL. CANZII, LOGICES ET Metaph. P. P. O. & Ill. Seminarii Theol. Tubingens. Ephori, Theologia naturalis thetico-polemica. Cui subjungitur Dissertatio de Deo spiritu, eodemque neutiquam extenso.

Dresdæ, sumtibus C. H. Bergeri, 1742, 8.

Alph. 2 plag. 2.

Apud homines, qui dubiis erroneorum dogmatum complicationibus constricti sunt, vix aliquid proficitur quantacunque argumentorum accuratione & mole, nisi ipsæ opiniones erroneæ, quibus illi ab assensu præbendo revocantur, dispellantur. Experientia hujus rei testis est haud refellenda. Plus vero is pertinaciam hostium frangit, qui in eorum agros bellum transferr, quam ille, qui in finibus suis insuperabilia & fortissima instruit munimenta. Tum igitur demum conspicietur manticæ id, quod in tergo est, cum, hostis ac disputatoris argumenta, quibus ipse contrariam tuetur sententiam, intolerandis, non nuda tantum specie pictis, & fictis, absurditatibus, majori jure lacessi debellarique posse, ad oculum ostenderis vicissim. Hæc est ratio, quæ Cel. Autorem ad examinandam simul & evertendam antithesin acuit & adduxit. Hanc ob causam, ut omnis error a Theologia naturali duabus averteretur viis, solicitam operam navavit. Removit idcirco a Deo tum

tum extensionem essentiæ, tum divinarum operationum successionem. Nam ex gemino hoc fonte, quicquid usquam in Theologia naturali erratum fuit, prono alveo manavit. A permultis approbantur decreta Dei particularia, aut unius decreti particulares Dei, diversis vicibus operantis, executiones, quas non possunt non ipsi fingere succedentes. Sunt, qui ponunt & comminiscuntur in Deo infinitam fluentium durationis momentorum seriem, in qua ipse sine actuosa quadam molitione externa vixerit quietus; postea vero sese in momentorum illorum uno aliquo demum accinxerit ad creationem. Sunt, quibus spatium arridet, receptaculum mundi extensum, quod Deus ante mundi incunabula inhabitarit. Ut hosce errores, fontibus eorum obstructis, Autor e Theologia naturali proscriberet, nulli operæ pepercit, præterquam quod pepercit nominibus dissentientium. Quæ cum significasset ipse in Præfatione, ita, stadium suum decurrens, monuit: *Si qui suum a me dissensum publice sunt testaturi, duabus, iisque æquissimis, legibus id faciant, etiam atque etiam rogo. Una est, ut, si meam sibi responsionem exoptent, ne sint anonymi. Contra anonymorum enim umbras pugnare nolim. Altera vero est, ut fundamenta Logices manifesta, calculo omnium mortalium, qui rem intelligunt, corroborata, ne vocent in dubium.* Et eam ob rationem Anonymus ille, qui schedas annotationum in ejus *de immortalitate animi* opusculum, Teutonice conscriptum, emisit, nil responsi feret, quippe qui, ex puris in ratiocinando sententiis particularibus aliquid colligi posse, quod sit firmum, ἀλόγως largitus fuit. Quantum ad tractationem hanc ipsam attinet, ea ex adumbratione nostra succincta patescet. Procemio de Theologia naturali exponitur generatim. *Sectione priori* disseritur de existentia & attributis Dei, & *Capite* quidem *primo* de existentia, *secundo* de Dei attributis generatim, *tertio* de simplicitate Dei, *quarto* de infinitate, *quinto* de æternitate, *sexto* de immensitate ac omnipræsentia, *septimo* de Dei intellectu, *octavo* de sapientia, *nono* de voluntate, *decimo* de bonitate, *undecimo* de justitia, *duodecimo* de sanctitate, ac *decimo tertio* de potentia. *Capite decimo quarto* Cel. Autor ad unitatem

tem Dei probandam & propugnandam accedit, ac de ejusdem majeſtate, vita, & beatitate, potiſſima ediſſerit mo-
Pag. 448. menta. *Sectione poſteriori* ad actiones Dei perluſtrandas & venerandas ſeſe accinxit. *Capite primo* de actionibus Dei ge-
463. neratim exponit. *Caput ſecundum* creationi ſacrum eſt; *tertium* providentiæ inſervit contemplandæ. Appendicis loco acceſſit Diſſertatio, quæ, Deum eſſe ſpiritum, eundemque neutiquam extenſum, adverſus myſticos Philoſophos atheos, aſſerit & propugnat, A. 1741 publico examine ventilata. In hoc cardine vertitur tractatio univerſa. Jam ad ſingularia eſt procedendum. Divinam literarum ſacrarum originem
3. comprobat Autor 1) ex vaticiniorum complemento, 2) ex miraculorum illuſtriſſimorum ſplendore, 3) ex doctrinæ, Philoſophiæ hiatum ſupplentis, præſtantia. *Animalis homo*, hoc judice, eſt is, qui modo victum, amictum, ſobolisque procreationem, & ea, in quæ quoque bruta animantia ſuo in-
7. ſtinctu feruntur, curat. Theologiam naturalem ſaluti æternæ ſufficere, negat Autor, allatis in medium firmiſſimis rationibus, & adverſariorum ſtrophis feliciter ſolutis. Deum eſſe *ens per-*
18. *fectiſſimum*, loco definitionis ponit. Exiſtentiam habet pro perfectione abſoluta, ratus, eos errare, qui, perfectionem prorſus nullam damnatis eſſe tribuendam, negant. Approbat
28. demonſtrationem exiſtentiæ divinæ, a priori deductam, non quod Deus cauſa ſui gaudeat, ſed eo, quod a genuina definitione arceſſitur probatio. Tum vero, Deum exiſtere, ex mundi exiſtentia colligit, argumento a contingentia mundi deducto. Nondum animadverit objectionem eorum, qui, modos Deo ineſſe, putant, licet ejus eſſentia ſit minus contingens. Quis vero dubitabit, modos veros conjunctiſſimos eſſe cum virium ſucceſſioni obnoxiarum mutatione, virium vero complexum eſſe ipſam finitorum naturam & eſſentiam actuoſam?
31. Varios Autor ſenſus rationis ſufficientis extricat. Anonymi ſcriptoris, qui nuper fanaticiſmum cum atheiſmo mira copula conjungere ſtuduit, argumenta ficulna examinat & refellit. *Spinoza* ille redivivus ex omnipræſentia Dei diffuſa, quam fecit ſuam, nobis eſſe exiſtentiam a Dei eſſentia diſtinctam, negavit.

gavit. Mundum esse substantiam physice unicam, Cel. Autor solide negat. Argumenta complura, quibus, Deum existere, Pag. 60.
doceri solet vulgo, idem recenset, dijudicat, & nervis instruit, ex mutabilitate derivatis, qua mundus, ejusque partes & affectiones, scatent. Attributa Dei, seu perfectiones ejus essentiales, formaliter differre, non materialiter, monet. Omnipræsen- 84.
tiam non tam pro attributo Dei interno, quam attributi interni, v. g. immensitatis, denominatione & relatione externa, habet. Simplicem esse Deum sensu metaphysico ac physico, ostendit. Omnipræsentiam ponit in perpetua rerum conserva- 87.
tione, operatione, distinctissimaque omnium repræsentatione. Omnipræsentiam sic distinguit ab ubiquitate, ut illa res omnes, quæ existunt, operatione afficiat sua, hæc vero rebus possibilibus efficiendis par sit. Notionem de spatio *Leibnitianam* 91.
expromit. Æternitatem inter & tempus finitum quid intersit, docet. Dissolvit dubitationem scrupulumque eorum, qui, sub- 109.
stantiam corporis resurrecturi esse immutabilem, modis tamen mutabilem, tradunt, distinguens substantiam, in abstracto sum- 119.
tam, ac ita perdurantem, a substantia, in concreto suis cum modis spectata. Addit idem: *Metimur omnem substantiam ex affectionibus. Si hæ sunt mutabiles; ipsa etiam habetur mutabilis in concreto.* Digna sunt legi ea, quæ sequuntur, præcipue ab iis, qui, substantias, putant, dari posse immutabiles, quibus inhæreant modi & variationes limitum. Contingentiam, quæ per eminentiam talis dicitur, Deo Autor tribuit æque ac principium metaphysicum. Æternitatem momentis, tum imaginariis, tum realibus, carere, docet. *Omnipræsentiam Dei*, tradit, esse *re-* 127.
lationem ejus ad res hujus mundi existentes, qua omnes & singulas adæquate novit, atque omnia in singulis positiva, privativis opposita, operatur. Respondet præterea ad objectiones eo- 146.
rum, qui ἀδιαφορίαν addunt. Scientiam mediam Deo vin- 149.
dicat solide, nec quidquam omittit, ut stilo philosophico & doctrinas, & oppositos eis errores, succincte explanet.

ISTORIA DELL' INCENDIO DEL VESUVIO ACCAduto nel mese di Maggio dell' anno 1737, &c.

hoc est,

hoc eſt,

HISTORIA EXÆSTUANTIS INCENDIO VEſuvii, quod accidit A. 1737 menſe Majo, ſcripta ad Academiam Scientiarum. Editio ſecunda, reviſa, & annotationibus nonnullis locupletata.

Neapoli, impenſis Franciſci Darbes, 1740, 8.

Plag. 13½, cum Tab. 2, quibus figuræ inciſæ.

Celſiſſimo Auguſtiſſimoque utriuſque Siciliæ Regi viſum fuerat incendio illi, quod e Veſuvii penetralibus A. 1737 erupit, operam dare, ac illud cominus proſpicere. Similiter Academiæ Scientiarum libuit ferale illud incendium, Academici ſtudio deſcriptum, propius ſpectare, aliisque tradere ſpectandum. Deſcriptio ipſa complectitur, præter introductionem, *Capita ſeptem. Tabula prior* Veſuvium, a vertice diſſectum, contemplandum præbet; *poſterior* Veſuvii proſpectum, qualis ille ex ædibus regiis exiſtit, repræſentat. Ad *pag. 50* adjuncta eſt Tabella brevior, in qua ad ſingulos Maji, & priores ſeptem Junii, dies adſcriptus eſt ventus ac tempeſtatis ſtatus, conditio præterea & gradus barometri atque thermometri. Ante omnia in cenſum venit indoles ſoli Neapolitani. Regnum hoc terra gaudet referta mineralibus rebus, quæ incendiis conflandis ſunt aptæ, & ignem ſer-
Pag. 8. vant. Copia inibi invenitur ſulphuris, bituminis, nitri, aluminis, vitrioli, ac aliorum omnis generis ſalium. Abundat tellus ibi aquis, thermarum ac acidularum gloria florentibus. Si maſſæ rerum, quæ igni concipiendo alendoque ſunt aptæ, ſenſim ſatisque creverunt, ipſæ non poſſunt, quin incendia tandem diffundant. Ratione haud abſimili elaborant Chimici *au-*
11. *rum fulminans.* Et quis ignorat experimentum *Lemerii*, Academici Francici, qui ex æqualibus ſulphuris ac limaturæ Martis partibus maſſam, aqua imbutam, & ad certum profunditatis gradum ſepultam, adornavit, quæ ſpectacula Vulcani & montes ignivomos exhibuit. Veſtigia materiæ igniferæ ac Vulcaniæ exſtant in confiniis Puteolorum, Inſulæque Iſchiæ, locorum

Neapoli

Neapoli urbi vicinorum. Incendiis quondam, e terra provolutis, laborarunt Mons Barbarus, quem veteres Gaurum appellarunt, campi Leburii, & Solfatara, a Græcis dicta *Forum Vulcani*, quod olim e caminis incendium magno cum strepitu efflasse, *Strabo* est autor. Ex famoso monte, ad ripam lacus Averni sito, A. 1538 subitum ac vehemens incendium sese evolvit. Insulam Ænariam, seu Ischiam, Eretrienses olim incoluerunt; eam vero ob subitas ignis eruptiones, aquarumque calidarum rivos, relinquere, e re duxerunt sua. A. 1302 in ea memorabile exstitisse incendium, quod homines bestiasque magno numero consumserit, testis est *Joannes Villani*. Observavit *Macrinus* in nonnullis insulæ locis clarissimas reliquias torrentium saxi liquefacti, ac posthæc indurati, quos Itali appellant *Lave*. Prochyta insula, quæ ab Italis *Procida* vocatur, Ænariæ pars quondam, e montibus terræ motu inde provolutis exstitit, teste *Plinio*. In loco maris Ægei, ubi exstiterunt quondam insulæ Thera & Therasia, per ignes subterraneos A. 1707 insula Santerini enasci cœpit. Capreæ insula, immo ipsa Sicilia, vi ignis prorumpentis subterranei creduntur a continenti abscissæ. Rhegium certe videtur ex diruptione illa nomen traxisse. Ex Vesuvii extremo vertice continuus fere fumus evolvitur. Addit Autor omnem Vesuvii situm, singulasque ejusdem plagas. Mutavit ille formam successu temporis, id quod ex collatis veterum testimoniis Noster demonstrat. Imperante *Tito Vespasiano* Vesuvium primo arsisse, falsum est. Nam *Strabo* & *Vitruvius*, jam olim flammas ibi ignis & crateras exstitisse, memorarunt. Id vero inficiandum haud est, anno C. N. 79 Vesuvium ita arsisse flammis & fumo, ut tum primum descriptio ejus incendii luculentior fuerit in literas relata. Funestissima incendia evenerunt A. 1631, 1730, & 1740. Hæc est Introductionis summa. Tractationis ipsius *Capita* sic sunt conformata. *Primo* exhibentur incendii ephemerides. *Secundo* delineantur torrentes ignis, ex igne Vesuvii provoluti. *Tertio* recensentur res, intra torrentes illos solitæ observari. *Quarto* edisseruntur materiæ torrentum Vesuvianorum. *Quinto* agitur de cineribus & petris, Vesuvii incendiis originem debentibus.

Margin references: Pag. 13. (at "Neapoli urbi vicinorum"), 15. (at "Observavit"), 18. (at "Sicilia"), 20. (at "Ex Vesuvii"), 24. (at "Mutavit ille"), 33. (at "Nam Strabo"), 36. (at "C. N. 79"), 39. (at "Primo exhibentur")

Pag. 183. tibus. *Sexto* exponitur de exhalationibus incendii Vesuviani mortiferis. *Septimo* recensetur status Vesuvii, qualis inde ab
206. ultimi incendii illius exstitit ætate. Mons enim mutationi cuidam fuit subjectus, aliamque ex parte figuram induit. Vertex ejus meridionalis, qui ignes evomit, ante hoc incendium fuit altior & acutior. Posthæc vero fumus ex caminis oribusque sex & pluribus exire visus est. Omittimus reliquam descriptionem, montisque dimensionem, quam Autor diligentissime adornavit, omnino dignam, quæ topographiis recentiorum inseratur.

COGITATIONES RATIONALES DE CONVERsionibus corporum mundi totalium, ad illustrandum §. 244 Theodicææ Leibnitianæ, Autore JOANNE ADAMO OSIANDER, Tubinga-Wurtemb. Philosophiæ Magistro.

Berolini, literis Christiani Alberti Gæberti, 1742, 4.

Plag. 7½.

Specimen hoc physicum æque ac mathematicum, quod Cel. *Leonhardus Eulerus* approbatione sua excepit, ea accuratione a Cl. Autore fuit elaboratum & perpolitum, ut lectoribus eo persuadeatur opera facillima, sidera cœlestia, quæ majores nostri crediderunt existere, omnis mutationis esse expertia, laborare insignibus catastrophis, ac conversionibus eis, quæ illis, in terra evenientibus, sunt majores. Cometas ingentibus vicissitudinum intervallis eximios esse; Vir Cl. docet, additque mutationes, quas planetæ Saturnus, Jupiter, ac præcipue Mars, ætate nostra subierunt. Maximam sui admirationem re-
Pag. 5. centiore potissimum ævo animis Astronomorum injecit fatalis illa & memoratu dignissima stellarum fixarum subversio, quarum aliæ, postquam per multa annorum millia fulserant, oculis nostris prorsus subductæ, aliæ iterum novæ, antea non visæ, in cœlo sunt animadversæ. Pleiades olim constiterunt stellis septem; at ex *Ovidii* jam ævo septimam desideramus. *Geminianus Montanarius* A. 1670 indicavit, dari in fixis mutationes.

Cassinus

Cassinus in Asterismis Andromedæ, Eridani, atque Cassiopeæ,
sex, at versus polum articum novas quatuor, apparuisse fixas,
animadvertit. Observavit *Joannes Keplerus* A. 1600 & 1601
novum sidus in pectore Cygni, quod multos ibidem perstitit Pag. 10.
annos, *Hevelio*que adhuc A. 1659 instar stellæ tertii ordinis
apparuit distincte; postea autem sensim decrescere visum,
tandem evanuit, atque ad A. 1666 latuit, donec illud *Heve-
lius* mense Septembri tanquam stellam sexti honoris denuo con-
spexit oculo inermi intra locum priorem. Suppetunt plures
ejusmodi observationes, ne quid de stellis nebulosis repetamus,
vel de mira stella commentemur. Progreditur Cl. Autor etiam 20.
ad Cel. *Petri Ludovici Moreau de Maupertuis* tractationem de
differentibus astrorum figuris, eique subjicit judicium Ill. *Wolfii*,
de hypothesibus philosophicis latum. Tum vero probatum
nonnullis fixarum adscensum & descensum respuit. Attingit
deinde systema solium dimidiatorum, ab *Ismaele Bullialdo* pro-
cusum, idque itidem prosternit, observationibus quippe infe-
stum. Acquiescit denuo in Ill. *Wolfii* judicio, subnectitque 27.
meditationes *Roberti Hookii*. Hinc repetit observationes de
mutationibus fixarum, ex Historia Academiæ Scientiarum Pari-
siensis depromtas. Addit, solem ipsum interdum diu pallidio- 35.
rem visum, maculisque coopertum, tenuiter luxisse. Tandem
disserit de modo, quo fixæ convertantur in planetas, & planetæ
abeant in fixas. Tellus certe nostra olim exstitit fluidi ambi- 45.
tus & sphæricæ figuræ. Stellæ autem fixæ haud unæ jam fue-
runt exstinctæ, flammasque suas posuerunt. Quid inde magis 48.
consequitur, quam corpora mundi majora mutationibus patere,
& conversionibus laborare?

Anmerckungen über verschiedene schwere Stellen heiliger Schrift, ꝛc.

hoc est,

OBSERVATIONES IN DIFFICILIORA ALIquot Sacri Codicis loca, Autore JOANNE ERICHSONO, Conrectore Holmiensis Lycei, quod est Germanicæ nationis. Sylloge prima.

 Holmiæ,

Holmiæ, apud Gothofr. Kiesewetterum, 1742, 8.
Plag. 4½.

Observationibus XIV sacris Autor Cl. hanc Syllogen primam fuit complexus. Disseruit autem ad *Luc. XV, 3 seq.* de scopo Jesu, tres parabolas exponentis, ad *Luc. XV, 7,* de gentibus justis, emendatione haud egentibus, ad *Jo. VIII, 25,* de verbis *τὴν ἀρχὴν, ὅ, τι καὶ λαλῶ ὑμῖν,* ad *Jo. XIV, 12,* ad *Act. VII, 53,* de lege per angelos data & pronuntiata, ad *Rom. V, 2,* de gloria Dei, ad *Rom. VII, 1,* de lege, in hominem, quoad vixerit, dominante, de summa *Epistolæ ad Titum Paulinæ*, ad *Ebr. VII, 20, 21,* de inauguratione muneris, a Christo per jusjurandum suscepti, de rebus in arca fœderis asservatis ad *1 Reg. VIII, 9,* & *2 Par. V, 10,* ac *Ebr. IX, 4,* ad *Ebr. XI, 40,* de verbis *ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσι,* ad *Ebr. XII, 23,* de spiritibus justorum consummatorum, de nominibus eorum, quorum *Paulus* in inscriptionibus literarum suarum meminit, ac denique ad *Apoc. XII, 7 seq.* de pugna & victoria *Michaelis,*
Pag. 11. ejusque angelorum, de dracone. Ad *Luc. XV* monet, respicere in parabolis Jesum ad exprobrationes & criminationes Judæorum repellendas. Pharisæi enim id Jesu vertebant vitio, quod ipse cum scelerosis ac fæce hominum versabatur. Jesus ostendit contra, Deum angelosque gaudere de seria hominum improbissimorum emendatione, & ad frugem bonam reditione.
13. Per justos, qui pœnitentia male actorum haud indigent, pios, in hac vita a malis liberatos, existimat designari. Locum *Jo. VIII, 25,* sic exponit: *Interrogarunt illudendi animo Judæi Je-*
27. *sum, quis qualisque tu es, qui sacrificiorum nostrorum vim externam is prostratum, nosque peccatis nostris immorituros prædicas. Tum vero citra moram indignabundus ipsis respondit Jesus: (ἐρωτᾶτε, interrogatis continuo,) illud primum, quis sim, semperque ad eandem reciditis quæstionem, quicquid etiam vobis dixero.* Id vero exquirere haud licuit, quænam subsit ratio, cur verbum *ἐρωτάω* sit subaudiendum, quod in sententiis præmissis plane deest. Occupavit id telum Autor, monens, ellipsin
28. agnosci a plerisque, nec tamen ab eis vocem designari e proximis sententiis, quæ commode potuerit subaudiri. Affectus certe,

certe, indignatione plenus, haud semper ex proximo subaudit vocem subaudiendam. Cum Jesus *Jo. XIV, 12,* credentibus promisit effectionem miraculorum, suis majorum, non de Pag. 30.
Christianis promiscue est sermo, sed de Christi discipulis, dono miraculorum uberrime instruendis. Solide hæc Autor. Et Evangelium & legem a Deo ipso docet esse promulgata, legem 35.
vero, divinitus pronuntiatam, posthæc ab angelis expositam fuisse *Mosi*, conjicit. Ipse, per τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, quæ memoratur *Rom. V, 2,* intelligendam esse, existimat, *imaginem divinam*, qui significatus exhibetur *III, 23.* Id habet peculiare, 50.
quod arbitratur, a nemine jusjurandum fidelitatis & orthodoxiæ exigendum esse. Urnam mannæ & virgam amygdalis florentem a Philistæis, arca fœderis occupata & abrepta, fuisse ereptam, ideoque Philistæos pœnis gravissimis divinitus fuisse affectos, suspicatur. Tum ad locum *Ebr. XI, 40,* progredi- 57.
tur, eumque ita exponit, ut dictitet, actionem, qua justi Vet. Test. fuerint consummati, esse reparationem imaginis divinæ per Jesu promerita debite suscepta, nec illos sine justis Nov. Test. perfici potuisse, id est, utrosque eadem gratia ad finem 59.
præstitutum fuisse perductos, conscientia a peccatis expurgata. Voces χωρὶς ἡμῶν exponit sic: *haud alia conditione, ac nos, qui œconomiæ novæ sumus addicti. Johnsonus,* Anglus, ex eo collegit loco, animas defunctorum ante diem novissimum ad beatitudinem haud admitti. Quod quidem inde cogi efficique haud potest. Τελείωσις hoc loco, si quid arbitrari valemus, est progressus ad statum meliorem & a miseriis immunem. Jesus enim, ad statum gloriæ evectus, dicitur τελειωθείς. Illud *melius,* quod Deus nobis destinavit ac providet, est *cælestis beatitudo XI, 16.* Hanc vero Deus nobis dicitur ita prædefiniisse, ut fideles Vet. Test. miseriis conflictati *sine nobis* haud veherentur ad cœleste gaudium, id est, ut nos æque ac illi per aspera ad fructus promissionis adspiraremus. Contextum Apostolicorum verborum qui inspiciunt, & ratiocinationem, quam Apostolus subjecit, alicujus pensi habent, a nobis haud diffidebunt. Autor per δικαίους τετελειωμένους designari putat *Ebr. XII, 23,* consummatos, hoc est, eos, qui in hac vita sint per 64.
fidem

fidem in Christo defixam justi ac sancti redditi. Viros Apostolicos nonnullos a *Paulo* in inscriptionibus *Epistolarum* ideo
Pag. 68. appellatos existimat, ut viderent ecclesiæ consensionem doctrinæ *Pauli* cum doctrina virorum, ipsis probatorum. Negat quidem, designari *Apoc. XII, 11*, victoriam *Constantini M*: ex dominis, Christo infestis, reportatam; attamen sententiam haud substituit meliorem. Ut ipse diligentiam eandem continuet in hoc studio Autor Clarissimus, qua cœpit, ipsum volumus & oratum & exoratum.

M. JO. CHRISTIANI SCHULTZII, BORGDORfio-Saxonis, Sabbatum, idque inprimis mysticum, in quo non solum ea, quæ circa Sabbatum selectioris sunt argumenti, traduntur, sed mysticæ quoque potissimum Sabbati rationes, ac reconditi nutus, qui sublimiorem ominantur quietem, e sedibus criticis studiose eruuntur.

Vitembergæ, ex officina Schlomachiana, 1741, 4.
Plag. 9.

Pag. 7. De natura sensus mystici ita commentatur Cl. Autor, quemadmodum consulta B. *Rambachii* exigunt. Ipsi constitutum hic est, de mystico Sabbati significatu disserere, quem cœlestis sapientia externo & terreno Sabbato indiderit, ad rem simul respiciens quandam sublimiorem nutu quodam recondito
11. in solenni septimi diei consecratione. Solide ostendit, diem Sabbaticum quietis æternæ esse typum, æternaque ominari gaudia, quibus tandem beati post obitum in cœlo sint perfruituri. Monet, tria esse in doctrina de Sabbato observanda. Pertinet enim celebratio Sabbati ad legem naturæ, ad legem positivam universalem, & denique ad cerimonialia instituta, hoc ipso judice. Deus certe temporibus quibusdam definitis publice est colendus, licet dies præcise septimus ex jure naturali
13. nequeat determinari. Exstitisse olim leges positivas universales, Autor docet luculente, & *Christiani Thomasii* sententiam repudiat, rati, legem de Sabbato fuisse positivam particularem Judaicam.

Judaicam. Contra *Joannem Lightfootum*, Sabbatum ſtante integritatis ſtatu eſſe promulgatum, oſtendit. Negat tamen, Sabbatum reſpectu numeri ſeptenarii eſſe æternæ quietis typum, ſiquidem vita æterna viciſſitudinibus dierum caret. Hinc lacertos movet, ut doceat, *Adamum* eo ſcopo fuiſſe conditum, Pag. 14.
ut, explorato in creatorem ſuum obſequio, ad ſupracæleſtia tandem tranſiret ſidera, conditum fuiſſe *ex rubro, eoque pulcherrimo, terræ pulvere.* Ut id evincat, rationem habet innati deſiderii, quo homines appetunt felicitatem ſecuram & conſtantem, & quod putat fuiſſe commemoratum *Rom. VIII, 19.* Deinde colligit loca e Codice ſacro, quæ Sabbato myſtico patrocinantur. Orditur a *Jeſ. LXVI, 22, 23.* Quem locum ſic vertit Latine: *Sicut cœlum novum & terra nova, quam ego creavi, durant coram me, dictum Domini; ita durabit progenies veſtra & nomen veſtrum. Nam erit novilunium perpetuum & Sabbatum perpetuum.* Tunc *veniet homo unusquisque adoratum coram me, dicit Dominus.* Sabbatum enim ſimul ac cœpit, id ipſum lampadibus accenſis effulſit. Quam ob cauſam ſeculi futuri primordia glorioſa & ſplendidiſſima comparantur cum novilunio ac ſabbato, lucem diſpergente. Inhæret ipſe huic canoni, qui dictitat, de ſupracœleſti fidelium vita ibi agi, ubi mentio fit cœli novi, novæque conditæ terræ. Arbitrantur alii, per ſymbolum mundi novi œconomiam eccleſiæ deſignari novam, in regno gratiæ inchoandam, ac in regno gloriæ conſummandam, quam Jeſus vocavit παλιγγενεσίαν, & *Paulus* appellavit *regnum ſtabile*, cujus incolæ ſint κτίσις καινή. Sabbati myſtici fundamentum poſthæc Cl. Vir in eo deprehendit, quod Deus Sabbatum dixit בְּרִית עוֹלָם, *fœdus ſempiternum*, & אוֹת לְעוֹלָם, *ſignum in æternum*, rationemque adjecit de quiete, quam Deus ſeptimo die traditur tenuiſſe. In *Pſ. XCV, 11,* omnino denegatur illis מְנוּחָה, *quies*, qui Deum ad iram provocarant. Reſpici autem ibi ad quietem ſabbaticam, vix ſit veroſimile. Reſpicitur potius ad quietam Cananææ poſſeſſionem, qua rebelles excidebant, in deſertis enecati. Sabbatum utique vocatur *quies Dei ſancta Exod. XXXI, 15.* Sed per eam deſignatur indubie refectio, quam Deus hominum mentibus

18. 21. 23. 26. 30. 31.

tibus sanctitate imbuendis imbutisque prædefinivit. Tandem
Cl. Autor progreditur ad *Ebr. IV, 4, 5, 10,* ubi instantis σαβ-
Pag. 32. βατισμȣ̃ fit mentio. Si quid cernimus, typus ibi non tam a
Sabbato, quam a quieta Cananææ possessione, in quam *Josua*
suos induxit, arcessitur. Inde transit Noster ad convenien-
35. tiam, quæ Sabbatum inter hujus vitæ & cœleste intercedit. Ad-
jicit hisce *Sectiones duas, unam* de nutu mystico in momentis,
Sabbatum circumstantibus, obvio, *alteram* de die Christiano-
rum sabbatico. Momenta illa constiterunt 1) in nota religio-
44. nis veræ, 2) memoria populi, ex Ægypto educti, 3) in ad-
umbratione œconomiæ posterioris *Col. II, 16, 17,* liberationem
æque complectentis. Celebrationem diei solis Christianam ab
54. autoritate ecclesiæ Apostolicæ arcessit veluti ex fonte. Diem
dominicum *Apoc. I, 10,* de die solis capit & exponit. Christia-
nos ad *Constantini M.* edictum usque celebrasse & Sabbati Ju-
58. daici diem, & diem solis, solide demonstrat. Mirum sane,
Theologos exstitisse seculo superiori, qui diei Saturni feriatio-
nem revocari voluerunt, cum ipsi Judæi docent, Sabbatum ad
gentem suam solam pertinere. Vicissitudo certe designata &
prædefinita fuit œconomiæ fœderalis *Jer. XXXI, 31, 32,* & sym-
bolo creationis novæ adumbrata. *Dippelii* annotationes de die
solis humana autoritate celebrari solito non moramur, siqui-
dem libertatem Christianis a Sabbato Judaico *Paulus* asseruit
67. *Col. II, 16, 17.* Addit Cl. Autor, feriationem diei solis non die
lucido, sed naturali, seu νυχθημέρῳ, esse metiendam. Gra-
tulamur ipsi specimen sacræ eruditionis, non minores ab ipso
in posterum fœtus ingenii exspectaturi.

BAYLE EN PETIT, &c.

hoc est,

BÆLIUS IN COMPENDIO, VEL ANAtome Operum ipsius.

Sine loci & typographi indicio, 1737, 8.

Plag. 12.

Autor hujus libri tam rigidus est *Bælii* adversarius, quam Pontificii cœtus assecla; reperimus igitur, quæ assensum, reperi-

reperimus, quæ dissensum, mereantur. Opus ipsum inclusum *septem Dialogis* est, quorum priores doctor & bibliopola inter se habent, in posterioribus autem Abbas aliquis adjungitur. *Dialogus primus* generalior esse videtur, ubi se probaturum esse Autor suscipit, *Bælium* admodum esse periculosum Philosophis pariter ac Theologis mediocribus; fautorem esse Pyrrhonismi in causa religionis, & huc ducere incautos, ratione quadam eo perniciosiore, quo tectiore; denique vel Deistis, qui dicuntur, vel atheis, annumerandum videri, una cum discipulis suis ac patronis. Provocat hac data occasione ad Patris *de l' Aubrussel* Præfationem tractationis de abusibus artis criticæ in causa religionis, ejusdem partem recitans. Observat præterea, quod, cum ejus Critica generalis historiæ Calvinismi comparuisset, liber iste sub pœna capitali vendi prohibitus fuerit; quod publice *Bælius* sit accusatus coram senatu sacro Roterodamensi, coactusque, ut capita nonnulla Dictionarii emendaret, e. g. *Pyrrhon*, *Manichéens*, *Pauliciens*, *David*; quod fuerit *Calvinianus*, aut hanc certe hæresin simularit. Quamvis enim illam Tolosæ in Galliis abjurasset, non tamen nisi 15 aut 18 menses cœtui Romano fidelis exstitisse, tum sophismatibus se deceptum intelligens, doctrinam *Calvini* existimasse veriorem, memoratur. Hinc eum Genevam, Rothomachum, Parisios, Sedanum, ac denique Roterodamum, secessisse, & in urbe hac sedem fixisse, atque A. 1706 vitam cum morte commutasse, additur. *Dialogus secundus* nominatim exagitat obscœnitates *Bælii*, &, quod ipsi tribuitur, dictum: Commentatorem, qui excitet obscœnitates, multo citius multoque magis veniam mereri, quam, qui scribat, Poetam. Profert hac occasione locum ex *Beauvalii* elogio *Bælii*, quod legitur in fronte *Voluminis quarti* Operum variorum *Bælii*, idque docet, *Bælium* paulo liberiorem fuisse in scriptis suis, præsertim ad fœminas quod attinet, ubi fines nonnunquam transsiliat honestatis. Quodsi usum majorem habuisset hominum politiorum, qui sane non acquiratur in solitudine atque in museo, res quasdam magis sine dubio & elegantius fuisset obtecturus. Ubi quidem concludit Noster, id si laudator diceret, cujus esset vituperanda velare, quid veritatis foret fateri ac sinceritatis? *Dialogus tertius* graviter *Bæ*-

lium reprehendit, quod autoritatem Pontificis, ac veritatem cœtus Romani, in rebus fidei debilitare atque infringere laboret, quodque, fieri non posse, ut hæresis definiatur, præ se ferat. Excitatur hic *Supplem. Comment. Philos. Cap. X*, ubi sequentis argumenti sermonem instituit *Bælius*: *Videor mihi audire, qui mihi objiciat, quod ad eo citius cognoscendum, num opinio quædam dici debeat hæresis, opus saltem sit, ut observemus definitionem:* Hæresis est opinio, cum pertinacia defensa contra divinissimi cœtus decreta. *Sed quam temerarium istud auxilium! Statim enim hærebimus in idea vocabuli pertinaciæ, hinc cœtus divini; atque ita in oceanum involvemur immensum ac horridum. Nam ab hoc cœtu disci debet veritas. At enim jam est quæstio de inveniendo cœtu, quem divinum re vera oporteat haberi. Quæritur in sanctissimis literis, inque puriori traditione; at hæc utique est materia longioris evagationis. Dicere, quod cœtus Romanus sit verus, nihil est dixisse, nisi probetur; utque probetur, infinitæ perquisitiones requiruntur. Si quis alius clariorem suppeditare vellet definitionem, dicendo, hæreticum esse illum, qui neget veritates, ad fundamentum religionis Christianæ pertinentes, næ is admodum falleretur; quippe non est Christianus, qui affirmet, quod religionis suæ fundamenta destruat. Oportebit, ut id ipsi probetur observando ex verbo divino verum indicium, characterem sistens veritatis, ad fundamentum pertinentis, atque en iterum fontem infinitarum inquisitionum! Colloquium quartum* stabilire studet, *Bælium* & alias doctrinas Pontificii cœtus rejecisse, seque Lutheranorum, Calvinistarum, Jansenistarum, exhibuisse patronum, id quod nominatim ex *Supplem. Comm. Philos. Cap. 13 Crit. gen. lit. 28 n. 15 de frequ. Comm. P. III Cap. 16, Diction. Art. Grotius, Obs. 1 respons.* ad quæstiones provincialis cujusdam in *Operum divers. Tom. III pag. 1039*, atque aliunde, probatur. *Colloquium quintum* ipsius Pyrrhonismum sistit in causa religionis, quam quidem contrarium præ se ferre passim nolit, ipse tamen Elogii scriptor, sub finem illius, agnoscat. Invehitur simul Noster in *Calvini* amicorum prædestinationem, qua Deum autorem peccati faciant, adeoque a *Bælio*, qui hoc vitium atheismo pejus nominaverit, damnentur. Probatur id ex *Bælii* continuatione meditationum va-

riarum

riarum de Cometis §. 81. Confertur etiam *Volumen II Operum diversorum Cap. 31 pag. 559*, item *Cap. 29 pag. 555*. Nec minus pronuntiat, principia disseminari a *Bælio*, quibus lectores recta via ducantur ad Socinianismum, quippe cum hanc hæresin Protestantismo ac Papismo aperte satis præferat in *Supplem. Comm. Cap. 29 pag. 555 Tom. II Oper. div. Colloquium sextum* perfidiam *Bælii*, ac falsa ipsius judicia, examinat, & loca quædam, ab isto truncata & mutata, cum mutilata ejusdem allegatione una proponit, nec ostendit minus, quem in finem tale quidquam commissum fuerit, tandemque concludit, quod omnis lector, non omnino excæcatus, & vel mediocrem Historiæ sacræ, fidei Romanæ, sanctissimorum Patrum, cognitionem habens, considerare debeat opera *Bælii* tanquam miserabilem consarcinationem conviciorum, calumniarum, ac mendaciorum. Idem illud argumentum *Dialogo postremo* continuatur. Virus hic Autor suum in beatum pariter *Lutherum* evomit, ac solis duobus foliis postremis omnia committit, quæ fusius in *Bælio* vituperarat, haudquaquam perpendens, quam turpe sit doctori, si culpa redarguat ipsum. Scripserat *Bælius*, votum monasticum *Lutheri* irritum fuisse; quippe ex ignorantia antecedente profectum. Concluditur inde, quod hac ratione & vexillum deferens miles recte agat; quasi sacramentum is militare ex ignorantia invicta præstitisset. Postea *Lutherus* sacrilegi pellicatus accusatur; celebris inferni spiritus discipulus nominatur, cum nemo sit, qui nesciat, ipsum gloriatum fuisse, quod a dæmone adversus missam Pontificiam scripta didicerit; & gravissime reprehenditur, quasi Comiti provinciali, ut duas uxores simul in matrimonio haberet, expresse permiserit. Quis nostrum ignorat, hæc atque alia hujus generis convicia autores habere omnium rerum ignorantissimos, nec dubitamus, sanioribus atque moderatioris ingenii Pontificiis indigna hæc, quæ publice venditentur, existimari.

FRANCISCI LELLI, INTER ARCADES NADISTI Mantinei, Fabulæ XII, elegiacis numeris concinnatæ.

 Romæ,

Romæ, ex typographia Bernabo, 1739, 8 maj.
Plag. 10.

Noſcitur hodieque & colitur Fabularum pretium. Hinc, ſive antiquas ſpectes, ſive recentiores, pluribus huc uſque respublica literaria fuit locupletata. Eodem anno Ἀισώπιοι μῦθοι bis in Germania nuper publici juris facti ſunt. *Phædri* Fabulæ non rarius æqualem fortunam habuerunt. Quid de Poetis noſtris dicemus, *Trillero, Stoppio, Gellerto*, atque aliis, quorum fictiones non exiguam laudem reportarunt? Sed & aliæ gentes ejusmodi narrationum amore capiuntur. Itala teſtis erit. Venerabilis Abbas *Lellus*, a non paucis civium rogatus, hac Fabularum ſuarum publicatione id ipſum confirmat. Haud omnes recens invenit. Modis ſaltem ab ipſo elegiacis incluſæ, adeo placuerunt, ut eximii atque omni doctrinæ genere præditi viri non adhortarentur modo Noſtrum, verum etiam impellerent, ut hæc ingenii monumenta ederet in lucem. Profesſus eſt id ipſum Poeta coram eminentiſſimo Patre purpurato *Nicolao Judice*, cui dedicavit, quemque ſimul literarum eſſe amantiſſimum, & de Poeſeos ſtudiis optime meritum, nec tantum aliorum carmina perlubenter audire, ſed ipſum pariter, a ſeverioribus interdum diſciplinis animum relaxando, ſummo ingenii acumine, & ſcribendi facilitate, verſus condere, commemorat. Sane, ſi quid eſt, quo & prodeſſe poſſunt & delectare Poetæ, Fabulæ ſunt, fictæ ſapienter atque accommodatæ; quippe cum his ipſis omnis philoſophia morum, veluti ſub imaginibus quibusdam, proponi poſſit atque inſinuari. Sicut autem nemo magis nocet, quam ubi mores ſe docere profeſſus, in devia callide ducit vitiorum; ita etiam habet utique fabulator, cur omni prohibeat cura, ne dulci ſub ſaccharo lateat venenum. Fallimur, an hoc ipſum poſt accuratiorem perveſtigationem his ipſis paſſim in Fabulis reperimus? Certe, ut alia taceamus, loco concluſionis moralis, graviter lædi fœminas arbitramur, ſi quando e. g. *Elegia III* ita finit:

Si quæcunque procax mergi deberet in undas
Fœmina, pæne omnis merſa periret aquis.

Eodem pertinet, præter ultimam, *Elegia quinta*, ita quidem elabo-

elaborata, ut omnem verisimilitudinis speciem, quamvis *rationalibus*, quæ dicuntur, annumerari debeat fabulis, cum de marito & uxore fingatur, deserat, atque adeo misericordiam potius, quam risum aut correctionem, excitare videatur. Tacemus alia, quæ genium forte fabularum lædere putantur. Ad poesin vero quod attinet, ea simul nonnunquam habet, si quidem elegiæ modum ac virtutes perpendamus, quod egeat emendatione, ac licentiam præ se ferat nimus laudabilem; quamlibet antiquiorum ac recentiorum exemplis defendatur. Elisio est frequens, pentameter non ubique finit sensum, atque etiam vocabulo trium syllabarum passim clauditur, &, ad quantitatem pariter ac cæsuram, est, quod moneatur; licet hæc vitia versificum vulgo censeantur, non poetarum. Sed, ut ipse judicium ferre Lector possit, agedum, speciminis loco, totam, quæ forte in manus venit, *Elegiam X* subjungamus. Sistit illa *rusticum* ac *mulierem*, & sic habet:

Rusticus, ut reparet lapsas a frigore vires,
Et longa instauret languida membra via,
Cauponam ingreditur, peregrinæ in commoda gentis
Quam forte oblatam viderat ante viam,
Et, qua parte strepit, flamma crepitante, caminus,
Sedit, ut hybernum temperet igne gelu.
Hic lepores aderant, strataque in monte palumbes,
Mobile perpetuo quas rotat orbe veru.
Illa suis pingui fervet craticula lumbo;
Fumat sylvestri Cacabus alter apro.
Plura alia hic aderant irritamenta palato,
Quæque lacessendæ sunt magis apta gulæ.
Interea, circumfusis qui præsidet ollis,
Sordidus immunda fronte minister erat;
Et summis digitis nunc hanc, nunc visitat illam;
Mox labra, & linguam, consulit, an sapiant.
Hinc impurum adipem cochleari surripit, albis
Dum spumis ollæ fervida labra tument;
Hinc retrahit nimios, alios huc admovet ignes;
Huc sal attritum conjicit, atque piper.

 Sederat

Sederat hic igitur mediam prope rusticus horam;
Utque truci sensit membra soluta gelu,
Surgens caupona prorsus jejunus abibat,
Ut rursum inceptum prosequeretur iter;
Promta sed occurrit crispato garrula naso
Fœmina, & austero tetra supercilio;
Monstrabat nudos media plus parte lacertos,
Et prope crure minor sordida vestis erat.
Pinguis erat, prægnansque utero, deformis, utroque
Lusca oculo, neutro nec bene firma pede.
Hæc ergo ante fores illum remoratur euntem,
Et sistens ambas ad latera ampla manus:
Ergo abis hinc, effrons, nulla mercede soluta?
Quod debes, pretium solve, & abibis, ait:
Fœmina, deciperis, quid solvam, rusticus inquit,
Cum mihi nec gelidæ sit datus haustus aquæ?
Ut fueram ingressus jejuno ventre tabernam,
Exeo jejuno sic quoque ventre foras:
Improbe, mentiris, vafra fœmina subdidit; ergo
Solvendus non est hactenus haustus odor?
Fumum etiam pretio dignum, quem forsitan hausi,
Antea nunquam, inquit rusticus, audieram;
Cum tamen hunc jubeas aliqua mercede rependi,
Ut petis, ecce lubens, fœmina, do pretium;
Accipe; suspensam læva trahit inde crumenam,
Quæ modico argenti pondere dives erat,
Cogensque introrsum nummos resonare latentes,
Dextra illos agitans terque quaterque manu:
Ex epulis si gratus odor mihi contigit, inquit;
En tibi nummorum, fœmina, reddo sonum.
Hac ergo exhaustum mercede rependit odorem,
Lusitque ingenium rusticus ingenio.
Quanquam ego non miror, nostra hæc si tempora specto,
Subdola quod fumum fœmina vendiderit.
Fare, age: nos inter quid non modo venditur, urbis
Sive theatra adeas, seu fora, sive domos?

Musicus

Musicus hic vocem, nugas hic Histrio, vendit,
Formosæ intuitus venditur hic juvenis.

C. CORNELII TACITI DE SITU, MORIBUS, & populis Germaniæ libellus, in usum illustris Ruthenei, cum Præfatione atque Indice editus ab J. G. H.

Lipsiæ, apud hæredes Lanckisianos, 1743, 8.
Plag. 5½.

Animadvertenda inprimis hujus libelli Præfatio est, ubi tam generatim de Autore, scriptis illius, eorundem rebus, stilo, ac diversis editionibus, quam singulatim de Germania, atque illius editionibus, agitur, simulque de patriarum antiquitatum utilitate, de nonnullis earundem scriptoribus, deque eo, quod ibi desideratur, tractatio miscetur. *Tacitus*, vir eruditissimus æque ac clarissimus, *Plinio* juniore paulo ætate major fuit. Floruit autem sub *Vespasiano*, ac deinceps. Ab hoc ipso Imperatore Galliæ Belgicæ datus procurator est; unde reversi honoribus accessiones *Titus* largiebatur. Prætura XIV Consulatu *Domitiani* auctus est; &, sub imperio demum *Nervæ*, ad Consulatum pervenit A. U. C. 850, suffectus in locum *T. Verginii Rufi*, qui delatum a Germanicis legionibus imperium spreverat, quemque pro rostris etiam noster laudavit. Uxorem duxit *Agricolæ*, tunc Consulis, filiam, quacum ad extremam ætatem placide vixit. Inter posteros habere dicitur *M. Claudium Tacitum* Imperatorem, qui certe imaginem nostri omnibus in Bibliothecis collocandam, ac libros, ne quando interirent, decies singulis annis describendos, inque scriniis publicis asservandos, curavit. A *Plinio* juniore *C. Cornelius* inter principes ætatis suæ Oratores refertur; cujus etiam Orationes quædam olim exstiterint. Ad Historias vero condendas maturioribus demum annis accessit, non tamen omnino senex, ut *Lipsius* ait; dum principatum *Nervæ* & *Trajani*, utpote uberiorem securioremque materiam, reposuerat senectuti. *Historiarum Libros quinque* priores manibus terimus, quorum & postremus in fine mutilus

mutilus est. Agitur ibi de rebus, quæ a Consulatu *Galbæ* ac *Titi Vinnii*, usque ad pacem, initam inter Cerealem & Civilem Batavum, gestæ fuerunt. *Annalium Libros XVI* a *Tiberii* dominatione ad mortem usque *Neronis* consignarat. Horum quinque priores inventi sunt primo Corbejæ ad Visurgim. Illinc redemtos ad *Leonem X* Pontificius quidam quæstor detulit, atque ideo 500 aureos præmii loco accepit. *Philippus* autem *Beroaldus*, ad mandatum Pontificis, Romæ A. 1515 publicavit. Mentitum esse aliquando *Tacitum* in Historia, dicit *Vopiscus*, & *Tertullianus* mendaciorum loquacissimum nominat. Sed *Vopiscus* ipse non utique fidem meretur, ac *Tertullianus* ea tantum respicit, quæ adversus Christianam religionem, quæque de Judæorum gente fabulosa, protulit, impuris aliorum ex fontibus hausta. Majore veritatis specie alii observant eruditi, *Tacitum* verba non paucorum & facta eo torquere, quo isti ne quidem cogitarint, sed quo saltem callida scriptoris diffidentia, atque alios de ingenio suo judicandi ratio, interpretata fuerit. Nihilo minus tamen habet quoque *Baudius*, cur, indulgentiam largitus, maximum prudentiæ magistrum & sincerum humanarum actionum arbitrum appellet. Præcipue autem sententiis moralibus pollet, & opera illius, non sine ratione, perpetua inculcatio sapientiæ ac virtutis a *Gordono* vocantur. Ita etiam stilus, dum singulis nonnunquam verbis singulæ sententiæ subsunt, tanto erit majoris æstimandus, quanto magis indicat, in animo se, non in ore, natum fuisse. Orta potissimum *Tacito* fuit dexteritas isthæc ex imitatione *Thucydidis* felicissima. Hinc & *τὸ σεμνὸν* oritur, quod in nostro vidit *Plinius*; neque aliunde doctissimorum hominum testimonia, ac vel principum personarum amor. Vani ergo sunt, qui, non esse bonum Latinitatis scriptorem, pronuntiarunt; quanquam homo fuit, a quô nec hic omne humanum remotum. Post vituperatores, editores, & commentatores *Taciti*, quos sicco, quod ajunt, pede præterimus, interpretes occurrunt, quos inter vel Gallicos nominamus. Eminet ibi, præter *Nic. Perottum*, *Ablancurtium*, & *Amelotum Hussæum*, *Guerinus*, Professor eloquentiæ Parisiensis, qui anno superiori *tribus Voluminibus* minoris formæ

formæ Annales & Historias *Taciti*, una cum *Agricolæ* Vita, lingua isthac publicavit, librum autem de moribus Germanorum, quem satis alias notum judicavit, omisit. *Ameloti Hussæi* versio commendatur etiam Dissertatione critica de variis *Taciti* interpretationibus. Æqualis argumenti tractationem inter decem illas, quas versioni Anglicanæ præmisit, primam esse voluit *Thomas Gordonus*. Publicata isthæc editio Londini est A. 1728 fol. Commentationes autem præfixæ in linguam quoque Gallicam versæ sunt, atque Amstelædami superiori anno *Voluminibus duobus* formæ 12 editæ, cum hac inscriptione: *Discours historiques, critiques, & politiques, sur Tacite, traduits de l'Anglois de Mr.* Thom Gordon, *par Mr.* D. S. L. Quodsi vero, qui ex omnibus *Taciti* libris præcipue Germanos delectare possit, libellus appellandus sit, quem publici jam juris facit, quemque post C. N. anno 98 Consulatu secundo *Trajani* is lucubravit, Cl. Autor nominat. Quo quid nos propius tangit, eo studiosius pernoscendum; quo quid rarius, eo esse carius solet: præsertim cum hoc etiam accuratius versari potuerit Autor, quo propinquior vixit, Belgarum Præses. Gratissimum omnino atque utilissimum existimari debet, majorum nostrorum ritus paulo penitius cognoscere. Scrutamur cum cura Romanorum, Græcorum, Ebræorum, antiquitates; num in patria sola manebimus hospites? Supinam certe indicat negligentiam, suorum si quis parum curiosus pervestigat aliena. Præterea multi hodieque mores, multæ leges nostræ ac cerimoniæ, majorum nituntur institutis, nec sine his ipsis satis intelliguntur. Perspexerunt hæc non pauci sapientissimi & eruditissimi viri, atque indidem nihil prius habuerunt, nihil antiquius, quam illi ipsi pio quasi patriæ desiderio, civiumque illius utilitati tam jucundæ, fecisse satis. Pertinent huc *Franciscus Grenicus*, *Beatus Rhenanus*, *Abr. Ortelius*, *Herm. Conringius*, *Jo. Phil. Vorburgius*, *Phil. Cluverius*, *Jo. Nic. Hertius*, *Jo. Mich. Dillherrus*, *Jac. Car. Spenerus*, quorum opera laudantur: quibus accenseri *Pauli Hachenbergii*, *Melch. Goldasti*, *Jo. Strauchii*, *Erpoldi* & *Frid. Lindenbrogiorum*, *Eliæ Schedii*, *Guil. Ern. Tentzelii*, *Jo. Schilteri*, *Chr. Franc. Paulini*, *Gothofr. Guil. Leibnitii*, *Jo. Henr. Hagelgansii*, *Jo. Mich. Heineccii*, *Chr. Junckeri*,

Jo. Georg. Eccarti, *Jo. Herm. Schminckii*, atque aliorum, labores non immerito debent. Omnium autem istorum conatus ad usum magis eruditorum, quam studiosæ juventutis, accommodantur, si unum forte *Paulum Christianum Hapfnerum* excipiamus, in quo tamen & ipso, non sine ratione, Cl. *Hauptmannus* varia desiderat. Donec igitur vel ipse, vel alius, commodo juventutis ac voto magis satisfaceret; nihil convenientius esse duxit, quam *Taciti* huncce libellum in recitationibus suis antiquariis exponere, ac variis observationibus locupletare. Hoc idem explicans propositum, varias simul hujus libelli editiones, nonnullosque in illum Commentarios, enarrat. Ad quos dum pervenimus, non abs re fore arbitramur, rarissimum quendam librum, cujus recensionem in Novis, quæ Hamburgo ad nos perferuntur, literariis, & quidem hoc ipso Anno *pag. 475 seq.* offendimus, simul annotare. Sunt autem: *Gabrielis Ackeleye* XXV Exercitationes, sive politico-philologici Discursus, in librum *C. Cornelii Taciti* de moribus Germanorum veterum, ad Serenissimum Potentissimumque *Christianum IV*, Dan. & Norweg. Regem. Soræ, 1646, 8. Ibi e. g. *Exerc. I* propositum expenditur: Germania omnis a Gallis, Rhætisque, & Pannonis, Rheno & Danubio fluminibus, a Sarmatis, Dacisque, mutuo metu aut montibus, separatur. *Prop. II*: Carmina Germanis unum memoriæ & annalium genus; & *Prop. III*: Germaniæ populus nullis aliarum nationum connubiis infectus, &c. Has ipsas Exercitationes egregio plane testimonio munivit Historicus tunc Regius, *Stephanus Joannes Stephanius.*

Leben des Freyherrn Gottfried Wilhelm von Leibnitz, rc.

hoc est,

VITA L. B. GOTHOFREDI GUILIELMI DE LEIBNITZ, edita a LAMPRECHTO.

Berolini, apud Ambros. Haude, 1740, 4.

Plag. 17.

Non sine causa vitæ *Leibnitianæ* curriculo locus præfigitur *Ciceronis: Quid est enim optabilius sapientia? Quid præstantius?*

ſtantius? Quid homini melius? Quid homine dignius? Probavit hoc dictum, atque exemplo ſuo commendavit, celeberrimus ille Baro, digniſſimus omnino, cujus memorabilia quævis ac merita omnem ad poſteritatem propagentur. Et ſane eximium eadem hic recens ſplendorem accipiunt, dum ipſius potentiſſimi æque ac ſapientiſſimi Pruſſorum Regis auſpiciis iſte liber evulgatur. Occaſionem editioni præbuit manu conſignata Commentatio, cujus autor *Jo. Georg. de Eckart* eſſe perhibetur, quæque, cum antea in manu eminentiſſimæ Ducis Aurelianenſis fuiſſet, ad Pruſſorum Regem ex Gallia miſſa eſt. Eo majorem fidem meretur iſta memorabilium *Leibnitianorum* conſignatio, quod diu & admodum familiariter *Leibnitio* uſus fuit *Eckartus*. Dum autem alium iſta in ordinem, Domini ſui juſſu, redegit *Lamprechtus*, duæ potiſſimum uſibus ipſius inſervierunt ejuſdem vitæ deſcriptiones. Altera, lingua Gallica concepta, Theodiceæ *Leibnitii*, eadem lingua Amſtelædami publicatæ, præfixa eſt; alteram vero dedit Cel. noſter *Ludovici*, cujus compendium legitur in Delectationibus liter. mor. & polit. (*Amuſemens literaires, moraux, & politiques,*) A. 1739 Berolini editis. Natus eſt *Leibnitius* A. 1646, d. 23 Junii, apud Lipſienſes. Patrem habuit *Fridericum Leibnitium*, doctrinæ moralis Profeſſorem, & Academiæ Actuarium, quem autem prima in pueritia amiſit, a matre deinceps *Catharina*, nata *Schmuckia*, ſolicite educatus. In Matheſi audivit *Jo. Kühnium*, in Philoſophia *Jac. Thomaſium* & *Frid. Rappoltum*. Ex Academia patria Jenam profectus, hic profecit a doctoribus *Erh. Weigelio*, *Jo. Andr. Boſio*, *Jo. Chriſtoph. Falcknero*, & *Jo. Strauchio*. In patriam redux, anno ætatis duodeviceſimo Philoſophiæ Magiſter creatus eſt, ac *de Principio individui* diſputavit; nec minus *Specimen quæſtionum philoſophicarum, ex Jure collectarum*, Præſes defendit. Diſcebat autem tunc Jura a *Bartholomæo Leonh. Schwendendœrffero* & *Quirino Schachero*. Priore Præſide A. 1665 in cathedra juridica diſputavit *de Conditionibus*, & primam hac ratione Juris lauream adeptus eſt. Nec vero elegantiores literas contemſit; ſed ſtili elegantioris ſtudioſior ſcriptores Lipſianizantes peculiari ſcripto carpere laboravit. Anno ſequenti pro loco

in Ordine Philosophorum obtinendo disseruit *de Complexionibus*, ac *de arte combinatoria* tractationem evulgavit, cui demonstratio existentiæ Dei, ad mathematicam certitudinem exacta, subjungebatur. Eodem fere tempore Doctoratum Juris petiit; cum vero, nescimus, qua de causa, repulsam tulisset, titulum istum apud Altorfenses accepit, ibique *de Casibus perplexis in jure* disputans, adeo præclare stetit, ut munus ipsi, Jus extra ordinem publice docendi, offerretur. In itinere tunc sine librorum apparatu consignavit *novam methodum discendæ docendæque Jurisprudentiæ*, cum subjuncto catalogo desideratorum in Jurisprudentia, quæ vero demum biennio post edita fuit. Altorfio Norimbergam profectus *Leibnitius*, societatem hominum reperit de lapide philosophorum curiosam, cui quidem se adjungens, Secretarii in eodem munus obtinuit. Interea *Boineburgius*, aulæ Moguntinæ minister, Norimbergam, ibidemque in cognitionem *Leibnitii*, venit, cui cognito tantum statim patrocinium indulsit, ut locum ipsi in Principis Electoris aula promitteret, utque propior huic esset, Francofurti ipsum vivere juberet. Obsequens Noster, A. 1667 Francofurto Moguntiam evocabatur a *Jo. Philippo de Schœnborn*, supremo tunc ibidem Antistite. Sequenti anno, postquam *Jo. Casimirus*, Rex Polonorum, imperio se abdicarat, pro *Philippo Guilielmo*, Comite Palatino Neoburgico, regni candidato, edidit *Specimen demonstrationum politicarum pro eligendo Rege Polonorum*, novo scribendi genere ad claram certitudinem exactum, sub nomine *Georg. Ulicovii*, Lithuani. Ita vero cum apud illum pariter gratiosus factus esset, non minus deinceps, commendante *Boineburgio*, clementiam obtinuit *Jo. Friderici* Ducis Brunsuicensis & Luneburgensis. Sed nec Germaniæ tantum terminis gloria *Leibnitii* continebatur; quin potius ad exteras pariter gentes erupit. Ipse A. 1672 patroni filio præfectus, in Galliam venit, ubi in familiaritatem *Hugenii*, *Colberti*, aliorumque, quos Lutetia tum atque omnis Gallia venerabatur, principum eruditorum pervenit, præsertim cum in Geometria sublimiore se exerceret, atque etiam *Pascalii* machinam, rationibus inservientem, emendaret, inque aliam fere formam redigeret. Sequenti

quenti anno in Angliam venit, ac Londini *Isaacum* præcipue *Neutonum* invisit, ibidemque florenti Collegio literario associatus est. Post patroni æque ac Domini sui mortem Lutetiam redux, ad Ducem Brunsuicensem literis datis, ab eodem Consiliarii titulum annuosque reditus 600 philippeorum obtinuit. Sed & Galli *Leibnitio* ita delectabantur, ut summa quæque ei pollicerentur, si, sacris mutatis, secum permanere vellet; sed non ille, sacra avita relinquere, e re sua duxit. Hinc per Angliam & Belgium in Germaniam revertebatur, quo A. 1676 rediit. Hanoveræ deinceps, præter Consiliarii aulici dignitatem, hoc obtinuit, ut Bibliothecæ publicæ præficeretur. Inde, cum in congregatione Nimwegensi contentio oriretur, num & Imperii Principibus, Regibus nempe, Principibus Electoribus, atque Italicis, Legatos mittere liceret, jus illud defendens *Leibnitius*, sub nomine *Cæsarini Fürstenerii* scripsit *de jure suprematus ac legationis Principum Germaniæ* librum nunc rarissimum, cujus simul compendium evulgavit lingua Gallica. Domino suo mortuo, cum a fratre illius ac successore, *Ernesto Augusto*, moneretur, ut Historiam domus Hanoveranæ conscriberet, aulæ impensis *Leibnitius*, ut opus illud eo felicius ac plenius exequeretur, omnem fere Germaniam, atque etiam Italiæ partem, peragravit. Eodem tempore, cum *Acta* nostra inciperent ab *Ottone Menckenio* publicari, institutum illud plurimis speciminibus juvit sæpe ac suffulsit. Nec Historiæ Brunsuicensi, Hanoveram redux, defuit, quin potius & conspectum Duci, non sine illius approbatione, tradidit, & *Protogæa*, seu tractationem de conditione naturali illarum regionum, composuit. Ex eodem instituto A. 1693 *Codex Juris gentium diplomaticus* natus est. Post plurimos alios labores eruditos *Theodiceam* maxime consignavit, qui liber ceteris omnibus ejus scriptis palmam præripit. Inde in cognitionem & existimationem venit *Petri I*, Russorum tunc magni Ducis, *Friderici*, primi Borussorum Regis, *Caroli VI*, Romanorum Imperatoris, & *Georgii I*, M. Britanniæ Regis, de quibus ipse singulis bene merebatur, quique etiam certatim honoribus eum & præmiis prosequebantur. A primo largiter donatus, intimus Justitiæ Consiliarius cum

annuo 1000 thalerorum Albertinorum ſtipendio nominabatur; ab altero autor & primus Director Societatis Scientiarum Berolinenſis conſtituebatur; ab Imperatore ad dignitatem Conſiliarii aulici Imperii & liberi Baronis evehebatur; neque poſtremus a veſtigiis majorum ſuorum ac neceſſariorum receſſit. Ita vero meritis pariter ac honoribus, ut & ætate, gravis mortuus eſt *Leibnitius* A. 1716, ætatis autem 71.

PAULI SCHAFFHUSII, A. M. ET SOCIETATIS Latinæ Jenenſis Sodalis, Commentatio hiſtorico-literaria, conſilium de conſcribenda proxime Methodiſtarum, rempublicam Anglorum ſacram mire turbantium, hiſtoria, exponens, ſimulque ſpeciminis loco Vitam Georgii Whitefieldii, ducis Methodiſtarum primarii, ſiſtens.

Hamburgi, apud Conradum Kœnigium, 1743, 4.

Plag. 5.

Arduum opus molitur Cl. Autor, de Methodiſtis ſcripturus. Operæ pretium duxit, hanc Commentationi graviori promulſidem præmittere, id ſpectans obnixeque rogans, ut opem Anglorum, eruditionis laude illuſtrium, acquirat obtineatque. Originem Methodiſtarum ex motibus pietiſticis arceſſit, quibus & *Zinzendorffianas* turbas, mare nunc transgreſſas, deberi monet. Methodiſtis ex eo nomen obtigit, quod ipſi ſingularem pietatis ſpeciem ſimulant, ſeveramque vivendi rationem ſequi & ſervare ſolent. Nonnihil de eis legitur in *Actis hiſtorico-eccleſiaſticis Vol. IV pag. 287* & *727*. Graviora reſtant inveſtiganda ſectæ momenta. Quo fine Noſter omnes & ſingulos, qui literarum ſtudiis delectantur, inprimis eos, qui Angliam
Pag. 2. incolunt, viros & eruditione & fama præſtantiſſimos obſervanter decenterque rogat, ut, ſi circa opus, cujus figura & ſpecies hic delineatur, monendum ipſis aliquid videatur, nec conſiliis ipſi deeſſe velint, nec auxiliis ſuis graviſſimis hocce ipſius orbi literato inſerviendi ſtudium & adjuvare & inflammare graventur. Diſpeſcere opus ſuum in *Partes duas* conſtituit, ita quidem, ut in *priori* originem, fata, atque doctrinas, familiæ Methodiſtarum ſit enarraturus; *poſteriori* autem ſcripta,

quæ

quæ ab utraque parte in lucem edita sunt, nec non præcipua doctrinæ capita, in singulis scriptis pertractata, commemoratum eat ac dijudicatum. Hinc recenset libros & scripta Anglorum, quibus ad illud perficiendum jam est instructus. *Partis prioris Capite primo* originem Methodistarum recensebit. *Secundo* eos e Methodistarum familia indicabit, qui ante *Whitefieldum* celebritatem nominis consecuti sunt, nominatim *Wilhelmum Law*, Pag. 3.
Joannem Tennent, *Ralph. Erskine*, *Joannem* & *Carolum Wesleios*, ubi simul de scriptis *Lawii*, & itineribus, a *Joanne Weslejo* tum in Americam, tum in Germaniam, factis, diaria ejus secutus, exponet. *Capite tertio* tractare statuit de *Georgio Whitefieldio*, ejusque moliminibus, nec non de ejus cum *Wesleio* contentione ac dissensione. *Capite quarto* discipulos atque asseclas *Whitefieldi*, 4.
qui nominis famam sibi compararunt, exponet. *Capite quinto*, quænam hodie Methodistarum sit conditio, qui mores, quis rerum ab ipsis gestarum status, significabit. *Pars secunda* recensebit scripta eorum, qui Methodistas oppugnarunt, & qui eis sunt patrocinati. Dicet præcipue de *Josephi Trappii* laboribus, quos hic infringendis Methodistarum molitionibus impendit. Quibus 5.
præmissis, Doctiss. Autor sese ad vitam *Whitefieldi* exhibendam accinxit. Vir hic ingenii turbulenti Glocestriæ A. 1714, 11.
mense Decembri, natus fuit, usus parentibus cauponariam exercentibus. Annum cum attigisset duodecimum, Glocestriæ in disciplinam scholæ Marianæ traditus, approbavit magistris firmam memoriam suam vocemque suaviorem. Arripuit vero studia juvenilia tam avide, tamque celeriter, ut, natus annos 18, qui scholam cum Academia commutaret, dignus judicaretur. Oxonium delegit, ubi maturiora circumspiceret. Rector Collegii *Pembrockiani* vices famuli sibi præstandas ei demandavit. Abhorruit a societate infrunitorum. Quotidie precibus, sacris privatis, hymnisque piis decantan- 12.
dis, vacavit, singulis Veneris diebus jejunavit, ac in Æde curiali eucharisticum epulum adhibuit suis, uti putabat, animæ recreationibus, jam Methodistis favens, ac a *Carolo Wesleio* plura edoctus. Ex *vita Dei in animo hominis*, quod est libelli nomen, intelle-

intellexit, quam neceſſaria ſit generatio nova, eoque ipſo totum ſeſe
ſacris literis legendis, ac meditationi adjungendæ, addixit, ceteris libris
quaſi per tranſennam modo inſpectis. Inde alii, ipſum mente captum
eſſe, exiſtimare cœperunt. *Wesleius* eum in ſocietatem Methodiſta-
rum cooptavit. Quo facto, ſingulis diebus dominicis epulo ſanctiſſi-
Pag. 13. mo fruitus, bis hebdomadibus ſingulis jejunavit, pauperes ac captivos
inviſit, ſingulisque diebus horam quandam operibus charitatis perfi-
ciendis cœpit inſumere. A diabolo in modum *Jobi* vexatus, ſtuduit
hominem externum ſubigere per abnegationis propriæ exercitia. Tan-
topere hanc in ſeſe duritiem provexit, ut inde in morbum ſeptem
14. hebdomadum fuerit implicatus. Gloceſtriam revocatus a tutori-
bus, inviſit ægrotos, & homines, quæ ipſius eſt dictio, e ſomno
ſpirituali excitavit haud paucos. Prædicat, ſeſe tunc temporis adeo
fuiſſe illuminatum, ut libertatem gratiæ, & juſtificationis per ſolam
fidem neceſſitatem, agnoverit. Vix unum & viginti annos natus, ex
conſiliis amicorum, & pariter urgente Epiſcopo Gloceſtrienſi, ſacro
16. Eccleſiaſtæ muneri initiatus fuit, ac Diaconus renuntiatus. Poſthæc
Londinum abiit, obtulitque Epiſcopo Londinenſi operam, cœtibus eis,
qui in Anglicanis Americæ regionibus colliguntur Chriſto, addicen-
dam. Qua venia impetrata, in variis Londini templis ſermones ſa-
cros ejus generis, qui *charitatis* vocantur, ad populum, magno nu-
mero confluentem, habuit, ampliſſimamque ſtipis voluntariæ meſ-
ſem ſenſit. Iniit iter Americanum A. 1737, 28 Dec. Ex America
18. delatus fuit Limericum ac Dublinum, rediitque A. 1738, 8 Dec. Lon-
dinum. Anno ſequenti, 14 Januarii, ſacerdos fuit Oxonii inauguratus.
Ex eo tempore cœpit in templis, cœmeteriis, agris, plateis, atque
foris, concionari. Haud procul Savanna exſtrui curat in America or-
20. phanotropheum. Ad quam ſeſe recepit 4 Aug. ſocium nactus e Me-
thodiſtarum familia *Guilielmum Sewardum*, hominem æque fanati-
cum. Denuo rediit in Angliam, uxorem ducturus. A. 1742 fa-
moſum illum ſectæ Herrenhutanæ aſſeclam, *Auguſtum Gottlob Span-*
23. *genbergium*, in ſocietatem recepit. Accidit paulo poſt, ut ipſi cum
Wesleio diſſenſio intercederet, gratiam univerſalem propugnante,
quam haud admittit *Whitefieldus*. Ejusdem anni æſtate & autumno
Scotiam hic quoque pervagatus fuit. Editi ſunt Sermones ejus ſacri
XIX A. 1739 Londini, ne quid de ejus commentariis itinerariis com-
memoremus. Adjungit Noſter literas famoſi Angli nonnullas. No-
ſtrum fuit, cum Lectore ſummam argumentorum communicare. De
cetero autem optamus, ut propediem Cl. Vir nobis penitiorem de
Methodiſtis expoſitionem impertire dignetur. Facile enim perſpici-
mus, tractationem eam huic promulſidi, terſe & eleganter appara-
tæ, nec argumenti dignitate, nec diligentia, nec dictionis venuſtate,
eſſe ceſſuram

✲ ✲ ✲

AD NOVA ACTA ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomi V Sectio IX.

HISTOIRE ET DESCRIPTION GENERALE du Japon, &c.
hoc est,

HISTORIA ET DESCRIPTIO GENERALIS JAPONIÆ, in qua reperiri potest, quicquid nosse datum fuit de natura & proventibus regionis, de indole & moribus incolarum, gubernatione & commercio, mutationibus imperii ac religionis. Accedit examen omnium Autorum, qui scripserunt de eodem argumento, cum fastis chronologicis orbis novi detecti, ac Figuris plurimis æri incisis. Opera Rev. Patris DE CHARLEVOIX, Societatis Jesu.

Tomi IX.

Parisiis, apud Julianum Michaelem Ganduinum, Jo. Bapt. Lamesle, Petr. Fr. Giffart, Rollinum, filium, & Nyonum, filium, 1736, 12.

Tom. I Alph. 1, Tom. II Alph. 1 plag. 2, Tom. III Alph. 1 plag. 1, Tom. IV Alph. 1, Tom. V Alph. 1 plag. 1, Tom. VI plag. 18, Tom. VII plag. 21, Tom. VIII plag. 17, Tom. IX plag 21.

Eminentissimo Curiæ Romanæ Purpurato, *Fleurio*, primario Regis Galliarum olim administro, hoc Opus, divina & adamantina diligentia concinnatum, Rev. Au-

 tor

tor sacrum esse jussit. Huic plenum nomen est *Petri Francisci Xavierii de Charlevoix.* Ipse in admonitione præmissa exponit de vitiis Historicorum, ignorantia & opinione anticipata, quam libertatis inopia adjuvare solet & confirmare. Disserit simul de morborum illorum remediis, ac de Historicorum varietate circa idem argumentum ac idem factum. Tempus & examen eruunt veritatem, & claritas lucis caliginem sensim dispellit. Fieri enim vix potest, ut Historicus affectum suum & cupiditatem dominantem ubique occultet, nec radios veritatis hinc inde emittat. Hac cautione usus fuit Rev. Autor, ut ex nævis aliorum proficeret, ac nihil citra investigationem maturiorem dimitteret intactum. Ea tamen est modestia, ut haud inficietur, fieri potuisse, ut & ipse in complura inciderit errata. Pyrrhonismum ab historico studio removet, & hoc pro animæ habet nutrimento, dummodo id recte digeratur, & menti cujusque accommodetur. Lectorem inter hæc de diuturnitate laboris, in hunc librum insumti, ac diligentia examinis adhibiti, jubet esse certiorem. Respexit tum ad pietatem alendam, tum ad mentes notitiis utilioribus imbuendas. Idem finis est mundi divinitus creati, idem usus. Ut res ecclesiasticas edissereret, res in imperio gestas haud neglexit. Ut Japoniam & Japonios præberet cognoscendos, descriptionem physicam conjungere cum rebus ecclesiasticis & politicis haud omisit. *Kæmpferi* fidem in historia Japoniæ ecclesiastica elevat, ac Protestantium in hac causa scriptores aversatur. Ipse tamen id, quod in Historia ecclesiastica videri poterat minutulum, ac a varietate perquam remotum, resecuit a tractatione sua, causatus, in pretio esse apud Italos *P. Bartoli* Opus de Japonia, in quo copiose fuerit de progressu ac excidio religionis Christianæ inde a morte S. *Francisci Xavierii*, quæ incidit in annum 1552, ad annum usque 1640 expositum; hoc opus a sese circa annum 1711 in *tria Volumina* formæ, quam duodecimam appellant, redactum, ac additionibus, omissorumque supplementis, locupletatum esse. Si qua in hoc Opere apparent superflua, ea floribus sunt similia, qui, licet haud decerpi soleant, pascunt tamen adspectum. Nostrum est, cum

cum Lectore communicare totius Operis sciagraphiam, antequam narcissos violasque aliquot suaveolentes ipsi exhibeamus, ex hoc vireto desumtas. *Volumine primo* recensentur varia Tom. I.
Japoniæ nomina, situs, magnitudo, Insulæ Riuku, Corée, Bu- Pag. 24.
nesima, Fatsisio, Yesso; nec non temperies aeris, tellus, flumina, terræ motus, aquæ calidæ, seu thermæ, montes ignivomi, sulphur, metalla, mineralia, quorum inibi est penuria, lapides pretiosi ac uniones, naphta, rariora maris circum-
vicini; deinde numerus & forma urbium, castellorum, ac pa- 58.
gorum, horti, minerale Kiomitz; tum viæ, limites, equitandi 78.
modus, navigia, veredaria, hospitia, meretricum collegia;
porro origines Japonensium pro sua opinione & probabiles ex 109.
Tartaria, notio incolarum de honore, eorum forma imperandi, indoles, vestitus, nominum mutatio; hinc scientiæ Japonensium, eorum epochæ, astronomia, arithmetica, institutio, artes egregiæ, libri, jurisprudentia, Academiæ, exercitia armata, historia, medicina, variolæ ac earum remedia, duo medicamenta universalia, artes mechanicæ, terræ, ac commercio-
rum cultura. Inde edisseruntur ea, quæ ad formam imperii 189.
civilis speciatim spectant. Excipit hæc specimen commemorationis de Dairo, seu Imperatore hæreditario, ejus titulis, ve-
stitu, deliciis, ministris aulicis, sede consueta, ac sacramento, 222.
quo *Cubo-sama* se ei obstringit. Tum vero propius Autor con- 241.
templatur illum *Cubo-sama*, ac procerum indolem. Porro agit de Japoniorum religione antiqua, quam *Sinto* vocant, de conformitate sectarum Japoniæ cum Christianæ professionis sectis, de dynastiis, de Diis *Sin* & *Cami*, eorumque cultu, templis,
& ministris. Subjungit ea, quæ attinent ad cultum *Sini* ex- 288.
ternum, festos dies, peregrinationes sacras, mendicantes.
Procedit inter hæc ad exponendam religionem Indicam, ad 325.
Deum *Denix*, *Amida*, *Canon*, & *Gizon*, nec non *Xaca*.
Inquirit etiam in tempus, quo doctrina hæc in Japoniam 353.
fuerit introducta, indicat ejus religionis Martyras, edisserit peregrinationes Budsoistarum, linguamque sacram, &
dies *Budso* Dei festos, exponit. Idem memorat exe- 379.
quias, luctum, festum animarum, & ritus conjugales. Exe-

 quitur

quitur momenta Bonziorum Budſoicorum, Tundes, ſeu ſuperiores Bonziorum, Bonziorum veſtitum, ſectas, mores, occupationes, modum concionandi, templa. Exponit de Siuto, ſeu ſecta Moraliſtarum, eorum doctrina, modo ſeſe gerendi erga defunctos, de ſectæ hujus imminutione, ac reſtituendi eam artibus. *Volumine ſecundo* exhibet Imperatorum Japoniæ ſeriem, inde a fundati imperii origine uſque ad Seculi XVII finem pertextam, nec non Imperatores Cubo-Samas. Poſthæc oſtendit, qua ratione Japoniam diverſi Europæi detexerint. *Franciſci Xaverii* ex India orientali in Japoniam iter percenſet. Acta *Pauli de S. Fide* adjungit, & linguæ Japonicæ naturam. Multus longusque eſt in exequendis *Xaverii* rebus, in Japonia concionando geſtis. Attingit impedimenta, quæ a Bonziis oppoſita fuerunt doctrinæ Jeſu, ac reditum ejus in Indiam ſubjungit. Reſidui inter Japonios præcones doctrinæ Romanæ nulli labori pepercerunt, ut regulos Bonzioſque ad eam invitarent. Hiſce annectit Rev. Autor progreſſum religioſæ immutationis, nec turbas, inde enatas, omittit. Deſcribit lacum Oiz, ſeu Omi, ac montem Jeſan, ipſamque urbem Sacay, principatum Omurenſem, *Omuræ* Principis indolem, *Almeydæ* Monachi colloquia cum eo habita, initia urbis Vocoxiura, pro Luſitanis & Chriſtianis exſtructæ, baptiſmum Principis *Omuræ*, conſtantiam neophytorum in terra Ximabara, pericula, quibus *Omura* fuit implicatus, victoriam ejus de ſeditioſis reportatam, ac incrementa religionis Chriſtianæ inter varia bella inteſtina. Expendit convivium Japonenſe, deſcribit urbem Nara, ac tria ejus templa illuſtria, emendationem Regis *Tamba* exhibet, Jeſuitarum ad Cubo-Samam & Imperatricem acceſſum illuſtrat, Meaci viciniam magnifice celebrem, ac duo templa, Bonziique orationem, perſequitur, & conjuratorum in Cubo-Samam impreſſiones, quibus iſte ſuccubuit, recenſet. Deſcribit *Firandi* improbitatem in Luſitanos. Exponit etiam de regno Gotto, ejusque religione, & *Gotti* bello cum *Firando*. Progreſſum doctrinæ Romanæ in terris Ximo ſignificat, actionem *Omuræ* fortem collaudat, & Martyras Firandicæ regionis recenſet. Fratrem Cubo-Samæ *Volumine III* illuſtrat, a *Nobunanga*

Marginal notes (left margin, in order): Pag. 395. — 410. — Tom. II. — Pag. 122. — 147. — 184. — 280. — 355. — 399. — 410. — 501. — 513. — 560. — 582. — Tom. III.

nanga in folio confirmatum. A *Dairyo* religionem Christianam fuisse proscriptam, ostendit. Describit regnum Mino, & urbem Anzuquiama. *Niquixoxuni Bonzii* fata, & ex aula ejectionem, repræsentat. Dominum Xequii apostatam & insectatorem haud omittit. Vicissitudines rerum, in insula Amacusa gestarum, exponit. *Vataduni* fortitudinem mortemque Pag. 49.
tragicam edisserit. *Nobunangæ* notat indolem minus circumspectam. Ipsum tamen imperio potitum fuisse, addit. Re- 115.
gis Bungiorum filium ad doctrinam Jesu accessisse, nec non affinem Regem Tosæ, narrat. Principis Bungiorum *Sebastiani* fervorem, doctrinæ Romanæ exhibitum, extollit. Conversiones Principum ad Romanam ecclesiam cum perpetuis bellis intestinis fuisse conjunctas, exemplis perpetuis docet. Regem 240.
Arimæ resipuisse, indicat. Lusitanos infirmis Regibus opem tulisse, ac doctrinæ Romanæ incrementa armis fuisse defensa, demonstrat. *Nobunangam* fœderatis hostibus fuisse superio- 253.
rem, ac unam Bonziorum sectam expulisse, memorat. Exitum P. *Acostæ* deplorandum edisserit. Legatos Regum Bungii, *Arimæ* & *Omuræ*, Romam missos describit, recensetque modum, quo *Gregorius XIII* eos suscepit. Memorat eorum reditio- 315.
nem. Narrat, qua ratione *Nabunanga* cum filio majori in palatio suo sit combustus. *Faxibam* imperium arripuisse, addit, 400.
eumque Christianæ religioni haud adversum fuisse, docet. Describit urbem Ozaca & flumen Jodogowa. Imperator recupe- 457.
ravit terram Ximo, & Jesuitas revocavit Facatam. Lusitanis inclementior merito redditus, ipsos etiam Jesuitas & Christianos odisse cœpit, tandemque religionem proscripsit. Haud dissi- 521.
mulat Rev. Autor causam hujus mali geminam, unam in Lusitanorum actionibus offendiculi plenis quærendam, alteram in eo sitam, quod Christiani Arimæ male Bonzium quendam tractarant. Paulo post Jesuitæ jussi sunt regno cum religiosis universis exire. Nihilo minus ipsi restiterunt ibi, ac Romanam 534.
fidem hoc pacto conservarunt indidem. Subjunxit hisce Autor 611.
Orationem, a P. *Casparo Gonzalez*, e Societate Jesu, in Consistorio Romæ nomine Regum & legatorum Japonicorum recitatam. *Volumine quarto* tristiora exponuntur fata. Rex Bungii *Josci-* Tom. IV.

mon a doctrina Romana recessit, & Imperator templa Christianorum in villis imperialibus evertit. Imperator reædificavit Meaci templum famosum *Daibods*, finxitque, se pristinum splendorem rursus induturum esse Dairyo, seu Pontifici Japoniorum, cujus conditionem & palatium Autor perpendendum offert.
Pag. 41. Imperator idem statuit apud animum occupare imperium Tzinense. Legationi P. *Valegnani* audientiam præbet, ac literas, a Prorege Lusitanorum Indico redditas sibi, recipit eventu Jesuitis pergrato. Ipse P. *Rodriquezium* constituit interpretem
130. suum. Examinandam curat *Valegnani* legationem, quam existimabat esse fictam, & literas cum donis ad Proregem remittit. Imperatori majora hinc videbantur suscipienda. Accinxit sese apparando bello Tzinensibus faciendo, nepotem imperii in so-
146. cietatem adscivit, & titulum *Taycosamæ* assumsit. Hisce commemoratis, junxit Autor descriptionem Coreæ, ac exscensionem Imperatoris in Corea factam. Bellum & pacem, ex illo extortam, descripsit. Ex eo tempore res Christianorum in Japonia in pejus ruisse, copiose docet. In Corea tamen doctrina Romana radices egit. Pullularunt ea ætate dissidia Jesuitas inter
307. & Franciscanos in Japonia. Legationem Tzinici Imperatoris Imperator suscepit, ac, indignatione recrudescente, in Coream
332. movit naves, bellumque renovavit. Jesuitæ Hispanos pro horum indigentia ac sua ope sublevarunt. Ex eo factum, ut exi-
344. stimati sint Japonicos thesauros sibi parasse. Delati sunt ipsi apud *Clementem VIII*, Imperator tunc missos doctrinæ Romanæ doctores odit, ac nonnullos ipsorum interemit. Differit subTom. V. inde Autor de miraculis, per suos in Japonia patratis. *Volumen quintum* ab obitu Taicosamæ orditur. Bellum persequitur civile, mortuo illo conflatum. Tutor regni nomen sumsit *Cubo-Sama*, ac sensim Christianis redditus fuit parum benignus, Monachosque Hispanos regno jussit excedere. Perse-
Pag. 189. cutiones inde exarserunt passim, eæque dolendæ. Commerciorum Hollandicorum initia Japonica in id tempus incidunt. Lusitani a regulo uno ac altero apud Imperatorem fuerunt accu-
200. sati. Rex Arimæ jussus fuit ab Imperatore in eos insurgere.
229. Quid fuerit actum inter thesaurarium Cubo-Samæ generalem & Hol-

& Hollandos, diligenter exposuit Autor, ratus, ea ætate in Japonia inventas fuisse cruces miraculorum effectrices. Angli circa id tempus in Japoniam commercii caussa navibus accesserunt. Hosce contendit Pl. Rev. Autor exasperasse Imperato- Pag. 254.
rem in Hispanos ac socios missionis sacræ. Ad *Volumen sextum* Tom. VI.
progredi libet, quo studium Regis *Mazameney* erga Christianos describitur. Jesuita *de Angelis* in Japonia septentrionali multam impendit operam rebus ecclesiæ Romanæ firmandis. *Mazomeney* misit legatum ad Papam, qui Madriti baptismum suscepit quidem, sed postea ad ingenium pristinamque rediit religionem, ac ipse *Mazomeney* religioni Christianæ gravis esse cœpit. In Jesso regione doctrinam Evangelii A. Pag. 5.
1620 nuntiavit idem Jesuita, regione, quam A. 1613 jam P. *Camillus de Constantio* per Medicum quendam præparare & illuminare cœperat. Descripsit Noster fodinas auri, juxta ur- 24.
bem Matsumay in regione Jesso repertas, nec dicere omisit, ejus terræ principem Imperatoris Japonici ditionem revereri. Fodinas illas præbuit fluvius, in cujus sabulo multum venarum auri detectum fuit. Jesuita Jessoenses expertus est Evangelio haud repugnantes, homines proceros, Japonensibus ro- 27.
bustiores ac magis albos, barba prolixa delectatos, sinciput & frontem tondere solitos, auribusque perfossis insignes, e quibus annuli aurei,vel fila serici,pro cujusque fortunis dependent. Laudat illos Vir Cel. quod vino affluentes haud student ebrietati, nec ultra hilaritatem bibunt. Oryzam eis pro pane tri- 29.
buit. De religione eorum hæc tradit: *Hæc natio non nisi confusam de Numine notionem tenet. Vota facit soli ac lunæ, veluti bonorum autoribus. Veneratur nihilo minus Regem minus adspectabilem, cujus ditioni obnoxii sint montes, silvæ, maria, & fluvii, & a quo homines alimenta vitæ accipiant. Caret forma religionis, ad regulam limitesque conformata, nec in urbe Matzumay præsto est sacerdos ullus, vel ulla religionis professio externa. Usus scribendi ignotus ibi est, ac historia patriæ per manus traditur posteritati, quæ inde perparum conservat.* Commerciis res suas permutant Jessoenses. Recipiunt nec aurum, nec argentum, in soluti vicem, sed oryzam, xylinum, fila lini

lanæque,

lanæque, pannos veſtiarios, linum, & res alias. Dant aliis viciſſim piſces ſiccatos, halec, cygnos, grues, falcones, aves rapto viventes alias, balænas, ac piſcis Todo Noevo pelles. Hunc piſcem Autor ita deſcribit: *Eſt exiguus piſcis, omnino villis obſitus, ac pedibus quatuor, qui porcinis ſunt ſimiles, prædictus.* Non dubitamus, quin is ipſe ſit, quem alibi *le-mnati* vo-
Pag. 51. cant. Dijudicat poſtea idem narrationes Batavorum ac *Kempferi* de terra Jeſſo, & trajectum, inde Tartariam verſus patentem, inveſtigat. Intexit nonnihil de inſula Formoſa. Perſecutionem, Pontificiis in Japonia inflictam, copioſe exequitur. P. *Spinola*, multique ejus ſocii, in carceres detruſi ac ſupplicio exſtincti. P. *Collado* in Europam revertit, ac Jeſuitis vitia criminaque multa objecit, quæ ab hiſce fuerunt retuſa.
132. Epiſtola P. *Sotelo*, Jeſuitæ, excitavit nonnihil incommodi. Jeſuitæ autem, eam a *Sotelo* datam fuiſſe, ſtrenue inficiantur. Inter hæc decretum Papæ ad Chriſtianos Japonenſes fuit transmiſſum. Angli & Batavi urbem Macao obſidione premunt irrita, & Luſitanos paſſim infeſtant. P. *de Angelis*, ejus ſocius, & Franciſcanus quidam rapiuntur in carcerem, & cum 50 Chriſtianis
160. vivi comburuntur. Transſilit inſectationis æſtus in Japoniam borealem, ibique crebertimos haurit Chriſtianos. Legatio Hiſpanica quo minus terram attingeret, vetitum fuit. Peregrini omnes arcentur Japoniæ a littoribus. Edicta adverſus Chriſtianos promulgantur dura & moleſta. Imperator Principes re-
195. guloſque Japoniæ univerſos ſub jugum mittit. Præfectus provinciæ Nangazaqui artem invenit exterminandi religionem Chriſtianam. Jeſuitis Monachisque, quibus a miſſione ſacra adhæret nomen, introitus in imperium omne denegatur. Prædicat Autor miracula, quæ inter haſce turbas in Japonia juxta
200. tumulum Martyris contigerint. Poſthæc diverſi Jeſuitæ fuerunt
256. comprehenſi, vivique conflagrarunt. Imperator favorem exhibet legato Batavorum. Exſtirpati, exuſti, ſulphureisque aquis exſtincti ſunt Chriſtiani Pontificii. Multus ideo Noſter eſt in martyriis eorum delineandis ac deſcribendis. Corollarii
393. loco adjicit acceſſiones tres. Prima offert opinionem *Bellini* de terra Yeſſo. Secunda cum Lectore communicat relationem

de

de detecta terra Yesso per navim Castricoomii ad annum 1643, ac epitomen descriptionis morum rituumque, quibus incolæ illius regionis utuntur. Tertia complectitur testimonium, a Pag. 418.
12 Jesuitis sigillo munitum, eisque in Japoniam religionis causa ablegatis, quorum novem martyrio perierunt. At procedendum est ad *septimum Volumen*. Si diximus, Imperatorem Tom.VII.
quidem e vita discessisse, persecutionem vero, Pontificiis gravem, haud quievisse, summam & argumentum ejus indicavimus. Addit Autor, Batavos denuo operæ pepercisse nulli, ut Lusitanos a commercio Japonico excluderent. Adjungit edi- Pag. 53.
ctum, Christianis oppositum. Nec tacet Jesuitas illos, qui metu supplicii a professione fidei Christianæ desciverunt. Batavos copiis Imperatoriis, Pontificios Japonenses obsidentibus, suppetias ivisse, contendit. Edicto proposito arcuisse Imperatorem 107.
Japonensem ab imperii sui limitibus Lusitanos, significat. Pon- 120.
tificii tentarant per legatos Macai oppidi, eosque Christianos, res suas in Japonia restituere. At hi fuerunt vix admissi, cum sententia in eos lata est, ut, nisi Christianæ religioni mitterent nuntium, vita privarentur. Batavorum licentia apud Japonenses & ipsa restringi cœpit. Jesuitæ, qui reditum tentarunt in insulam, seriem martyrum cruore suo auxerunt. Ex eo tem- 167.
pore Batavi jus commerciorum sibi in ea reddiderunt præstantius florentiusque in dies. Copiose significat Rev. Autor illud operæ, cum Angli, Chinenses, Siamenses, aliæque nationes, tentarunt, ut consequerentur facultatem importandi exportandique ibi merces. Injicit præterea mentionem consilii, quod *Colbertus* ceperat, exstruendæ societati nauticæ accommoda- 308.
tum, per quam cum Indis eois & ipsis Japonensibus commercia possent tractari. Quanta cautione Japonenses, cum Batavorum mercatoribus versantes, utantur, commemorat, plerumque fide *Kæmpferi* usus. Hoc teste docet, A. 1692 ad- 312.
huc superfuisse in Japonia Christianos quinquaginta, eosque in 335.
custodia degisse. Fatetur ingenue, indicia haud dari, quibus 338.
convincamur, Batavos esse autores cerimoniæ Japonensis, quæ *Jesumi* vocatur. Hæc in eo consistit. Anno exeunte homines provinciæ illius, in qua existimantur clanculum restare Chri-

ſtiani, jubentur ſinguli crucem, quæ Jeſum præfert, & effigiem Mariæ Θεοτόκου, impoſito pede calcare. Mos A. 1666 demum cœpit, Pontificiis tam moleſtus. At nihilo minus tentant eorum nonnulli eccleſiam ibi reparare, in quorum numero fuit *Sidotti*, Siculus, ſocius itineris, quod Cardinalis *Turnon* A. 1704 in Chinam ſuſcepit, ſed, ut fama fert, in Japonia

Pag. 349. fame periit. *Tomus VIII* vicem ſupplementi ad iſagogen ſu-

Tom. VIII. ſtinet, ac notitiam imperii Japonenſis geographicam, politicam, & phyſicam, ſubminiſtrat. *Tomus IX* ſcriptores recenſet, qui de rebus Japonenſibus commentarios ediderunt, tandemque indicem offert univerſalem. Redimus ad *octavum.* Deſcribit ibi urbem portumque Nangazaqui, in qua naves Batavorum mercatoriæ appelluntur. Adjicit figuram æri inciſam, ut deſcriptio feliciter queat intelligi. Primaria tem-

Pag. 21. pla, quæ circa urbem Meaco ſunt, deſcribit ex *Kæmpfero.* Feſtum primarium Dei, urbes tegentis, quod vocant *Matſury*,

58. ediſſerit. Exponit de eorum remediis, igne & ſubula aurea, ſeu argentea, in pellem ſeu cutem hominis per chirurgum adacta, pulvere ex coſto amaro, & pilulis ex catchu factis, nec

65. non de cauſtico, cui nomen *moxa.* Diſſerit de quadrupedibus, de reptilibus, ac inſectis Japoniæ. Aſini, muli, cameli, elephantes, ibi haud viſuntur. Oves capraſque eo invexerunt Luſitani, ſed quas curat nemo. Equi Japonenſes ſunt

77. exigui, pulchri, & perniciſſimi. Tauri ſunt ſarcinarum bajuli, merceſque portant. Tranſmigratio animarum, ibi credita, obſtat, quo minus carnibus Japonenſes veſcantur. Feles ſunt albæ magnæque, fœminarum deliciæ, muribus captandis haud invigilantes. Damæ, lepores, apri, & ſimiæ, uri exigui, vulpes, & beſtiæ alibi ignotæ, ibi inveniuntur. Tum vero Autor aves deſcribit, de piſcibus & conchis agit, de equo marino

110. eſculento, de piſce volucri, & de polypo, exponit. Addit nonnihil de fertilitate ſoli, de plantis & agricultura, nominatim de xylino & cannabi ſilveſtri, unde telæ fiunt. Diſſerit de arbore, ex cujus ſucco fit Vernis Japonicum, quam *Sitz*

151. vocant. De frutice Thé exponit ex profeſſo, ejuſque partes ſingulas figuris æri inciſis illuſtrat, *Kæmpferum* ſecutus, quem tamen

tamen passim supplet, ordinemque emendat. De bituminosa materie, quam *ambragris* vocant, solicite exponit, ratus, eam esse congeriem ceræ & mellis, fluctibus maris agitatam, & in littus ejectam, aut speciem bituminis, in visceribus telluris generatam. Tandem ad præsentem Japoniæ statum se convertit, ac notat, ignoramus quam solide, *Kæmpferum* nostratem, cujus tamen observationes physicas dilaudat. Hisce subjecit descriptionem plantarum Japonicarum, earumque usus, observatos opera *Engelberti Kæmpferi*. Epitomen hic habemus observationum *Kæmpferianarum*, tabulasque æri incisas, quæ exhibent plantas modo memoratas. Addidit seriem earum alphabeticam. Non est, cur ex *Volumine IX* quidquam delibemus. Qui enim & *Kæmpferi* & Rev. *Charlevoixii* labores sibi comparavit, is sibi Bibliothecam rerum Japonicarum acquisitam poterit gratulari.

Pag. 194. 207. 213.

Gedächtniß Christophs von Wrißberg, des Kriegs-Obersten, ꝛc.

id est,

COMMENTARII DE REBUS CHRISTOPHORI DE WRISBERG, Ducis bellici, ex Actis maximam partem ineditis collecti, ac ad emendandos varios Seculi XVI Historicos, inprimis ad illustrandum bellum Schmalcaldicum, nunc in lucem editi, ac Præfatione instructi, a M. JOANNE JUSTO LOSIO.

Hildeshemii, apud Christophorum Joannem Hieronymum Harz, 1742, fol.

Alph. 3 plag. 8.

In celebritate versantur dudum fata & facta admodum gloriosa, quibus generosissima & illustrissima *Wrisbergiorum* gens longe lateque effulget. Prædia ipsorum equestria in Ducatu Brunsuico-Luneburgico ac terris Episcopatus Hildeneshemensis eminent. Superest ex eis Perill. *Rudolphus Joannes*, primus

 mus

mus Electoris Hannoverani Consiliarius publici status intimus, ac tribunalis provocationum supremarum Electoralis, quod Cellæ floret, Præses, orbis politici ac literati decus perenne, cujus in eruditam civitatem propensioni hoc monumentum historicum debemus. Clariss. Vir, qui Commentarios hosce dedit elaboratos, in Præfatione disseruit de Commentariis, quos Galli *Memoires* solent appellare, majoresque nostri post Gallos condere cœperunt. Laudandum est id institutum, quo Germani inde a temporibus *Maximiliani I* Diplomata & acta publica inspicere dignati fuerunt, ut robur narrationibus suis historicis, de rebus ante sese gestis, conciliarent. Id vero Noster ceu legem suam sectatus fuit ea felicitate, ut nævos haud unos, ab aliis admissos, & *Christophoro* illi adspersos, qui jam credulitatem invenerant fautricem, notarit atque profligaverit. In Præfatione specimina profert duo, quibus, quantopere scriptores in rebus *Christophori* illius se & alios fefellerint, demonstrat. Primo quidem docet, illum haud interfuisse A. 1547, 24 Maji, prælio Drachenburgensi apud Dithmarsos, nec de eo antea fuisse redditum certiorem. *Lambertus Hortensius*, *Christianus Cilicius*, (id est, *Kellinghausen*,) *Ludovicus d'Avila*, Chronici Verdensis conditor, aliique, hic in omnia alia iverunt. Deinde adjungit, quantopere scriptores in delineata expeditione, Worsatis illata, a janua aberraverint, siquidem *Wrisbergius*, dux bellicus Imperatorius, in terris Bremensibus hæserit, donec a *Bohuslao Felice ab Hassenstein*, jussu *Maximiliani II*, per literas monitus, A. 1557 conciliata cum Bremensium ordinibus provincialibus transactione excesserit sponte sua, ac milites suos exauctoraverit. Non omittit significare, ducem illum bellicum, itineri Meclenburgico intentum, jussu Imperatoris, accusationibus *Henrici* junioris obsecundantis, in vico Wedel haud procul Hamburgo a præfecto Pinnebergensi captivum fuisse redditum. Nec minus ostendit, *Neofanium*, *Thuanum*, ac *Chytræum*, sine ulla ratione de *Christophoro* memoriæ prodidisse id, quod ab omni abhorreat veritate. Vetitum fuerat cautumque a tribunali, ne *Christophorus* commemorationem rerum a sese gestarum in vulgus ederet. Causam igitur suam dixit per Jureconsultum

conſultum *Portium*, *Henricus* autem junior per D. *Fichardum*. At latet adhuc illa apologia in tribunalium imperialium receſſibus. Operæ itaque pretium fecit Cl. *Loſius*, dum ex tabulariis *Wrisbergholthuſenſibus* chartas & documenta eruit, e quibus res tanti ducis bellici patefiunt, ac in lucem poſt ducentos inde annos protrahuntur. Expoſitioni ſeu memoriæ ad finem perductæ ſubjectæ apparent chartæ, nullo pacto mutatæ, & propriæ ac amicæ, & adverſariæ. De prælio, ad Calevelde A. 1545 commiſſo, literæ *Philippi*, Landgravii, ac *Mauritii*, Electoris, curatius exponunt, quam *P. J. Rethmeierus* & *J. F. Pfeffingerus*. Narratio *Chriſtophori* de prælio Drachenburgenſi eſt magni pretii, & prorſus antehac inedita. Quam *pag. 84 ſeq.* nunc editam fuiſſe, læti intelleximus. Tractatio omnis legibus Chronologiæ & apologeticæ expoſitionis fuit conformata, & annotationibus hinc inde perfuſa. Erratis ſex prægravata eſſe ea, quæ de *Chriſtophoro* leguntur in *Lexico hiſtorico univerſali*, Autor declarat. In limine tractationis ipſius idem ſtirpem Wrisbergiorum ab *Erneſto*, qui cum Epiſcopo *Godehardo* A. 1028 in terras Hildeneshemenſes venerit, deducit, ac generoſiſſimos *Wrisbergios* ad commune ſtemma cum *Würsbergiis* Franconiæ, & *Wirsbergiis* Bavariæ, refert. *Holthuſen*, villa a *Godehardo* Pag. 2.
exſtructa, pervenit ad *Wrisbergios* A. 1278, cum *Hermannus de Wrisberg* dictus in uxorem duxit filiam hæredem militis *Diterici de Holthuſen*. Ex eo tempore loco adhæſit nomen *Ditrichholzen* & *Wrisbergholzen*. *Erneſtus, de Wrisberg* appellatus, A. 1393 prædium Brunckenſen emit a dominis nobilibus *de Homburg*, *Henrico* & *Gebhardo*, quos Autor, neſcimus quo jure, *Comites* vocavit. *Chriſtophori*, de quo dicendum, res ſuccincte juvat repetere, ut poſteri ſibi caveant ab erroribus. Ipſe, ex *Erneſto* ſeniori & *Catharina de Zerſſen* genitus, fratre uſus *Erneſto*, gentis propagatore, didicit a fratre *Liborio* artem militarem. Natalis ejus incidit in annum circiter 1511. Patre A. 1530 orbatus, animum appulit ad operam bello Turcico addicendam, ac A. 1532 in Hungariam abiit militatum per menſes novem. Inde ſtipendia ſub Danis fecit. Anno 1544
interfuit prælio Bullionenſi in Piccardia, quod *Henricus VIII*, 15.

Rex Angliæ, cum Gallis commisit. Anno 1545 copias pro
Henrico juniori insciens conscripsit, ac in Hadeleria invitus as-
sectatus fuit advenientem. Quam ob causam Hassus, qui ma-
jorem Episcopatum Hildeneshemensem ac terras Wolferbutte-
lanas tenebat, ipsum monuit, ut ab hoc *Henrici* junioris ne-
gotio discederet. Cum vero ipse jurejurando sua munia *Hen-
rico* illi addixisset, & *Philippus*, Hassus, & *Mauritius*, Elector Sa-
xoniæ, scripta curarunt edenda, quibus ipsius famæ fuit obtre-
Pag. 35. ctatum. Id vero adjiciendum videtur, *Henricum* Ducem præ
sese tulisse reconciliationis cum hostibus rationes, ac dicis cau-
sa a bello abhorruisse. Momenta scripti Hassiaci Noster diluit
& excussit, nec dissimulavit Hassorum impressiones in prædia
ac fortunas *Christophori*. *Henrici* junioris animum pervicacem,
40. sibique soli fidentem, hinc inde adumbrat. *Christophorus* dis-
suasit *Henrico* prælium Calefeldense, idque fuga arrepta, quam
suis permiserat dux, dereliquit. Ex eo tempore idem ope-
ram suam Cæsari, Smalcaldicos socios refrænaturo, commo-
davit, subjectus Comiti *de Groningen*, produci Selandiæ, eo
quidem nomine. Profectus fuit ideo in Belgium, nec prælio
49. Drachenburgensi, nec obsidioni Bremensi, interfuit. *Henricus*,
A. 1549 e captivitate dimissus, *Christophoro* pro viribus ægre
fecit, immo A. 1548, 19 Jan. eum apud Cæsarem accusavit.
52. Inseritur hinc animadversio Autoris de diversa indole judicii
Imperatorii aulici, quale exstitit *Caroli V* ætate, & ejus, quod
viguit inde a pacis Westfalicæ ævo. Illius assessores A. 1549
& duci *Henrico*, & *Christophoro* duci, quo minus porro durius
sese tractarent, legem injunxerunt. *Christophorus* eodem anno
Bruxellis in amicitiam *Viglii Zuichemi ab Aytta* ac *Lazari
54. Schwendi*, magnorum nominum, pervenit. Per *Antonium de
Musica*, seu *de Musicha*, qui *Commentariolum de rebus gestis sub
Carolo V Imperatore ad S. Digerium* scripsit, innotuit *Eduardo*,
57. Anglorum protectori. Anno 1552 expeditionem bellicam se-
cutus fuit in Transilvaniam Hungariamque, atque d. 20 Oct. in
castris ad Mühlbachium prope Petersdorf in regione priori
versatus est. A. 1553 *Philippi Magni* fuit assectator, ac,
Henricus Dux ut æs alienum exsolvere posset, pecuniis passim
per

per Saxoniam inferiorem congestis, effecit, adductus spe obtinendi Hohenbuchen, prædium, quod *Domini de alta fago* quondam tenuerant. A. 1554 uxorem duxit *Lucretiam de* Pag. 65.
Schoën, *Gehlen* dictam, liberis antea jam ex concubina procreatis. A. 1555 *Henricus* junior fuit in eo totus, ut *Christophorum* bonis dejiceret, ac vita privaret, indignatus, quod hic Wolferbuttelam venire recusarat. Ad Ducis Megalopolitani *Joannis Alberti* terras, ut maneret incolumis, A. 1556 sese contulit. *Henricus* Dux A. 1557 vulgavit famam, *Christophorum* Regis Gallorum usibus militem hinc inde conscribere, Belgioque imminere ab eo incommoda, quam Hispani & *Emanuel Philibertus*, Dux Sabaudiæ, confirmarunt, Archiepiscopus autem Bremensis pro viribus refellit. Re vera autem in gratiam Cæsaris legerat milites, a *Bobuslao Felice de Lobkowiz ac Hassenstein* impulsus, qui *Bobuslao* juniori filio suo Bibliothecam suam ornatissimam in arce Hassenstein reliquit, heroi eruditissimo. In gratiam Archiepiscopi Bremensis Vorsatos Frisios fregit. In terras Meclenburgicas, expeditione peracta, abiturus, 78.
in vico Wedel jussu Imperatoris, ab *Henrico* Duce incitati, corripitur a 500 armatis rusticis, captivusque in castrum Pinneberg deducitur. Quamprimum vero de itinere, animo, & captivitate, *Christophori* ad Imperatorem fuit relatum, ipse haud secus ac satrapes *Henricus de Salza* jussus fuit libertate frui, 82.
præstitis fidejussoribus, ac jurejurando de omittenda ultione nuncupato. A. 1558 arcessitus fuit Viennam, ut ad ea, quæ Duces, *Henricus* & *Ericus*, adversus ipsum detulissent, responderet. Emansit *Henricus* Dux, ac citatio in Calendas Sept. fuit dilata. Rex Hispanorum *Henrici* accusationes it stabilitum. Paulo post, demortuo *Henrico*, lis illa omnis conquievit. *Thuanus*, Autor Chronici Verdensis, *Spangenbergius* in Chronico Schaumburgico ac Mansfeldensi, *Ph. Jul. Rehtmeyerus*, *Jo. Leznerus*, 92.
Sleidani continuator, aliique, de bello, Vorsatorum causa gesto, ejusque fine, & de *Christophori* captivitate, scripserunt ea, quæ multiplici scatent errore. Qui meliora edoceri cupiunt, eorum est, salutare Nostrum. Bello Ditmarsico operam insumsit *Christophorus* A. 1559, tradentibus id *Christiano Cilicio* ac *Jac. Augusto* 95.
Thuano.

Thuano. Posthæc quietis sese præbuit amantiorem, ac obiit A. 1580, 10 Jun. sepultus Alfeldæ. Non est, quod addamus plura, hoc excepto, quod Diplomata, chartæ, & acta publica, numero 108, in calce conspiciantur. Id vero dolemus, quod chartæ haud paucæ, e quibus passim dari potuissent luculentiora, suoque heroe digna, pulveri, tineis, muribusque, cesserint pabulo. Oramus ad postremum Cl. Autorem, ut universæ *Wrisbergiæ* gentis historiam, cujus edendæ spem lectori suppeditavit, in dias luminis auras enitatur, caveatque, ne fructu multorum Diplomatum civitas diu careat erudita. Quem in finem ipsi firmitatem virium, animumque & corpus robustum, certe suffecturum labori, haud secus, ac par est, comprecamur.

Kurtze und sichere Anfangs-Gründe zu einer richtigen Chronologie, 2c.

hoc est,

SUCCINCTA ET SOLIDA ACCURATÆ Chronologiæ Elementa, tam consensioni Scriptorum sacrorum & profanorum, quam breviori & planiori œconomiæ temporum Danieliticæ, ad Messiam usque, accommodata. Demonstravit supputationes, eas illustravit, ac multa Codicis sacri loca passim pertractavit, JAC. KOCH, Ecclesiastes in Berkela majori prope Hamelium ac Visurgim.

Lemgoviæ, impensis typisque Joannis Henrici Meyeri, 1742/4.

Plag. 21.

Ex annotationibus, ad Tabulas chronologicas succinctas congestis, succrevit hæc tractatio, in qua Rev. Autor nævos aliquot, antea admissos, ingenue emendavit, & variis sacrarum literarum locis mirificam lucem accendit. Epocham mundi conditi ponit in Nisan, seu tempus vernale, ad diluvium universale, Codici Ebraico innixus, annos computat 1656, inde ad natalem *Isaaci* definit annos 393, ac inde ab hoc natali ad exitum

tum Ægyptiacum annos 430 determinat, & ex pugna stellarum adversus *Sisseram Jud. V, 20*, exsculpit eclipsin solis totalem. Pag. 2.
Ab exitu Israelitarum illo ad ædificationem templi Salomonei supputandos credit plenos 479 annos ob *1 Reg. IV, 1.*
Formulam לְקֵץ שָׁנִים, *ad finem annorum*, exponit de completa periodo sabbatica *2 Par. XVIII, 2.* Ad *Jechoniæ* abdu- 5.
ctionem inde ab illa ædificatione computat annos $399\frac{1}{2}$. Exilii Babylonici septuagenarii finem locat in primum *Cyri* annum Babylonicum, ac inde ad excidium Hierosolymitanum supputat annos 609. Natalem Jesu ponit in anno mundi $3961\frac{3}{4}$. Comparat deinde cum supputatione sua supputationem Judaicam,
Ægyptiacam, Tyriam, Sinensem, Assyriorum, & Chaldæorum, 13.
& *Ctesiæ* calculum assensione sua dignatur adeo, ut *Herodotum* cum eo studeat conciliare. Monarchiæ Persicæ tribuit annos 209. Græcam monarchiam ad *Cleopatræ* obitum usque definit
fuisse annorum 300. Hebdomadas anniversarias *Danielis* con- 18.
tendit inchoandas esse a fine exilii Babylonii, ac finiendas excidio Hierosolymitano. Notat nonnihil in Calendario Judæorum
Schuckfordiano. Hinc confert sese ad *Caput Danielis IX* expo- 21.
nendum, quatenus illud notas comprehendit chronologicas. Tum vero argumenta Chronologiæ suæ nonnulla specialius ex-
pedit & enodat. Primum ostendit Hebraicorum sabbaticorum 33.
& jobeleorum annorum rationem in computando positam. Initia eorum adstringit autumno. Annum, per vocem שנה designatum, putat a Calendis Nisani mensis fuisse supputandum. Formulam loquendi שנת שנה exponit per annum, qui in
alio anno inchoatur & finitur. Ipsi est שַׁבַּת שָׁנִים sabba- 37.
tum, quod incidit in seriem ordinariorum septem annorum ecclesiasticorum. Quibus disputatis innectit expositionem *Levi-*
tici XXV. Per voces *Danieliticas* קץ העתים שנים de- 40.
signari putat *finem prophetici termini*, *annos sabbaticos complexi.* Tum vero attentionem ad ea Codicis sacri loca, quæ mentionem astronomicorum eventuum indicant, affert, calamum dis-
putatorium conferens cum Cel. Præposito Ratzeburgi, *Kohlreiffio*, 43.
Chronologo sacro perquam celebrando. Negat, in libro *Jobi* de Apogæis, Perigæis, vi & centrifuga & centripeta, jam fieri

Eee mentio-

mentionem. Inquirit in ſtellas עַיִשׁ, כְּסִיל, & כִּימָה, easque exponit per *congregatorem*, *inconſtantem*, & *fœminam ſideream*, id eſt, *Saturnum*, *Mercurium*, & *Venerem*. Hiſce Hebraicis ſtellis, ni ſideribus, tribuuntur חֲדָרִים, מַעֲדַנּוֹת, & מוֹשְׁכוֹת, id eſt, hoc judice, *loca conventus*, *blandimenta amatoria*, & *conjunctiones*. Conjunctionem horum planetarum putat *Jobi* ætate contigiſſe, Chronologiæ Ægyptiorum innixus. Ex hac conjunctione librum *Jobi* reddit multo recentiorem,
Pag. 47. quam aliis fuit ille viſus. Loca *Jobi XXXIV, 10 ſeq.* & *XL, 5 ſeq.* de exitu Iſraelitarum per mare, Ægyptiis funeſtum, exponit, additque locum *XXXVIII, 21 ſeq.* qui apparet pellucidus. Priora duo loca videntur nævo typothetico immutati. Nobis enim nihil ibi licuit de eventu illo calamitoſo deprehendere. In *Jud. V, 20*, Cl. Autor viſus ſibi fuit videre non ſolum eclipſin ſolis plenam, ſed etiam tempus ejus paſchale, conjunctum cum neomenia Ijar anno mundi 2713, Per. Jul. 3460. Inciſum 8 ſic vertit: *Iis, quæ Deus elegit, anni auſpiciis, cum comeſtio* agni paſchalis *erat per portas*, ſeu urbes, *num clypeus*
54. *vel haſta viſebatur inter 40000 in Iſrael?* Locum *Amoſi V, 8*, exponit de duobus ſolis deliquiis, quæ A. 3182, 17 Aug. 11
57. hora antemerid. & 10 Febr. 4 hora pomerid. contigerunt. Locum *2 Par. XXV, 27*, ita cum *2 Reg. XIV, 17*, conciliat, ut *Amaziam* depoſitum credat vixiſſe adhuc 15 annos, titulo ac nomine regio utentem. Apud *Jeſaiam VII, 8*, adhiberi æram *Uſiæ*, A. 3172 inchoatam, probabiliſſime oſtendit. Lege tamen *pag.*
60. *60 lin. 4* pro anno ſexto annum 65. Ipſe, loca Scripturæ ſacræ, in quibus menda librariorum ineſſe, Cel. *Vignolius* crediderat, a nævis ac librariorum corruptelis immunia eſſe, contendit, negans, primum menſis Abib diem exſtitiſſe primum in-
65. euntis anni Ægyptiaci diem. Periodi Sothicæ fundamenta eruit induſtria ſingulari. Ipſa enim dicitur complexa 36525, ſeu 1461 annos Ægytios, aut 113 generationes, ſeu cyclos mi-
70. nores. Ex debili Ægyptii calendarii notitia *Vignolium* in *1 Reg. VI, 1*, corruptos numeros vidiſſe, monet, & notitiæ illius elementa labefactat. Quo facto, in certamen deſcendit cum *Kohlreiſſio*, qui ſibi perſuaſit, in Vet. Teſt. omitti annos ab orbe condito milleſi-

millesimos, & in *1 Reg. VI, 1,* per annos 480 designatos fuisse annos 3480, ratus, hypothesin illam esse emendicatam & precariam. Deinceps Cl. *Bengelio* judicia sua chronologica impertit. Pag. 78.
Cometam diluvii *Noachici* fuisse conciliatorem, inficiatur, causam interferens, vim illam a cometis abesse, nec locum *Amosi V, 8,* ad cometas trahendum, quippe qui de planetis agat 81.
ac de rebus, in tempora *Amosi* ac secutura congruentibus. Annos illos 430 famosos deducit ab anno *Abrahami* centesimo, eoque *Isaaci* natali, ob *Gal. III, 17,* ubi ipsorum exordia locantur in *confirmato promissionis instrumento.* Locum *Exod. XII, 40,* ita vertit: *Commoratio Israelitarum, qui in Ægypto habitarunt, erat annorum 430.* Quæ translatio utique & Hebræo codici convenit, & tricis Chronologorum expediendis admodum 84.
est apta. *Pharaonem,* qui Israelitas in Ægypto afflictavit, appellat *Apappum,* ejusque filium *Assin* in mari submersum esse, contendit. *Assin* pro conditore epochæ Soticæ habet, ejusque 89.
initium collocat in annum P. J. 3226. Ut annos libri Judicum cum annis 480 *1 Reg. VI, 1,* componat, annos quietis ac afflictionis existimat fuisse provinciæ annos, annosque judicum arbitratur esse annos personarum, quarum aliquot eodem tempore judiciis præsederint. Dictum *1 Sam. VII, 2,* ita exponit: *Et factum est ex die repositionis arcæ in Kiriathjearim, & multiplicabantur dies, & fiebant viginti anni. Tunc luxit omnis Israelitarum cœtus retardationes Domini, Samuel vero dixit - -* Annos exilii Judaici inter Babylonios, 70 vulgo meritoque dictos, ita docet computandos esse. Incidit eclipsis in annum quintum *Nabopolassari,* isque annus fuit æræ *Nabonassareæ* 109. Prius tradidit *Ptolemæus* in Almagesto. Posterius monstrarunt 103.
Keplerus & *Megerlinus.* Septimus *Nabopolassaris,* seu *Nebucadnezaris,* annus cohæret cum regno *Jojachini,* ac ex eo tempore fluxerunt porro 36 pleni *Nebucadnezaris* anni, ob *Jer. LII, 31. Evilmerodachus* regnavit annos 18. & *Belsazar* annos 17. *Niriglissor* vicariam deliranti *Nebucadnezari* regnandi operam accommodavit. Sic ille rationes subduxit, ut ad *Cyrum* progrederetur per annos 70. Epocham *Fl. Vespasiani* in anno Christi 70 vulgari figit. Hierosolymam anno Christi 71 excisam, 115.

contendit. Munus *Joannis* Baptistæ præcursorium $3\frac{1}{2}$ annis ministerio Jesu fuisse prius, suspicatur. Tandem disputat adversus Ven. *Kohlreiffium* de calculo suo *Danielitico*, & 70 hebdomadibus. Qui reliquis Cl. Autoris instructi sunt scriptis chronologicis, eis facile subolebit, permulta in hoc scripto fuisse enucleatius tradita, nonnihil etiam fuisse immutatum.

Johann Hobbelings Beschreibung des gantzen Stifts Münster, und Johann von der Berswordt Westphälisches Adeliches Stammbuch, 2c.

id est,

JO. HOBBELINGI DESCRIPTIO UNIversi Episcopatus Monasteriensis, & JO. DE BERSWORDT Westphalicum Nobilium album gentile, quæ, veluti continuatam accessionem Westphalicarum historiarum, in lucem protraxit primus, & illam triplici nova Appendice auxit & illustravit, JOANNES DITERICUS DE STEINEN.

Tremoniæ, impensis Godeschalci Diterici Badekeri, 1742, 8. Alph. 1 plag. 14.

Fidem dederat publice Pl. Rev. Editor in Præcognitis ad fontes historiæ Westphalicæ, sese publicaturum esse collectionem nonnullorum libellorum historicorum, qui nondum formis publicis descripti fuerunt. Ut promisso hoc sese exsolveret re ipsa, edidit jam librum *de Conversione Domini Hermanni, olim Judæi, postea Abbatis Ecclesiæ Schedensis.* In præsens libellum *Hobbelingi*, A. 1655 in literas relatum, cum erudita civitate communicat. In præmissa isagoge notavit variantes lectiones ex apographo, quod ipsi legendum Venerabilis *F. M. G. de Kettler*, Præpositus Cappenbergensis, impertivit. Addidit Editor passim Diplomata, ac succinctas Episcoporum Monasteriensium vitas. Decerpsit nonnihil ex *Kersenbrockii Historia Anabaptistica Monasteriensi*, passim subjunctum. *Monumenta Monasteriensia* sua jam *Jodocus Hermannus Nünning* exprimi

exprimi typis curat, inde a 20 annis concinnata. Dolendum sane, hoc viridarium Editori haud olim patuisse. Promittit Rev. Editor genealogicam Berswordensium seriem. Vixit *Joannes de Berswordt* vergente Seculo XVI, patre *Nicolao* & matre *Catharina Swarte* natus; Dynasta exstitit Dickeburgi; emit prædium Husten A. 1587, ac in eo habitavit, obiitque A. 1591, 12 Febr. Uxor ipsi obtigerat *Margaretha Mumm de Boickbolt*, 8 liberis fœcunda, & defuncta A. 1584. Ex hisce parentibus progenitus fuit ille *Joannes*, qui album gentile Nobilium Westphaliæ scripsit, natus A. 1574, ac demortuus A. 1640, 24 Febr. Hustenæ sepultus. Quæ cum monuisset Rev. Editor, *fontibus* suis, Historiæ Westphalicæ præmissis, adjecit tum accessiones, tum emendationes. Differit enim de *Eberhardi Wittgeni Essendiensibus Anecdotis*, de *Chronico Essendiensi* succincto *Anonymi Lutherani*, de *Historia Fraternitatis S. Huprechti*, de *Originibus urbis & Comitatus Tremoniensis*, de *Wolfi Ernesti Alemanni Collectaneis Ravensbergensibus* & genere, de *Diethmari Mülheri Supplemento Chronici Tremoniensium in epitomen redacto per Cornelium Meve*, de *Monasterii Werthinensis Annalibus & Catalogo Abbatum*, de *Civitatis Duisburgensis primordiis, rerumque ejus historicarum testimoniis*, ab *Ambrosio Moer* collectis A. 1574, de *Catalogo Episcoporum Monasteriensium*, de *Chronico Jo. Nederhoffi*, de *Chronico Joannis Kerckhœrde*, & *Chronico Dominicanorum Tremoniensium*, de *Gerhardi Kleinsorgi Diario Historiæ Truckseſianæ*, ac de *Wilhelmi Teschenmacheri Antibolseco*, &c. De præfecturis Wildeshausen, Wedde, Delmenhorst, Herpstede, & Borckelo, *Hobbelingius* pronuntiavit, quemadmodum decuit servum Episcopi Monasteriensis, qui memorare omisit, Comitatu Hoiensi *Maximilianum* Imp. Duces Brunsuico-Luneburgenses investiisse. Significavit tamen candide, Episcopum *Hermannum* A. 1160 Principibus Imperii a *Friderico* Imp. fuisse aggregatum. De Dominis Ghemensibus docuit haud tralatitia. De Comitatu Steinfurt æque memorabilia attulit. Operæ fuerit pretium, perlegisse Acta publica & Diplomata, Appendicis primæ loco subjuncta. Appendix secunda repræsentat contractiores Episcoporum Monasterien-

Pag. 8. — 46. — 131.

ſium vitas, quas vita *Clementis Auguſti* concludit. Ex ſerie Diplomatum, paſſim editorum, maximam vero partem latentium, quin multa in his vitis augeri & emendari poſſint, dubium non eſt. Memoratu dignum videtur, *Ottonem* Epiſcopum ineunte Seculo XIII a ſolis Canonicis electum eſſe, & *Lu-*
Pag. 224. *dovicum II* ſub initia Seculi XIV pallium a Papa Romano accepiſſe. Appendix hiſce tertia ſuccedit, quæ annotationes, in
247. *Hobbelingium* adornatas, complectitur, terris Epiſcopatus Monaſterienſis tractibusque propius noſcendis admodum accommodata. Recenſuit Editor ſuccincte Comites Oldenburgi ac Delmenhorſti, ex *Witekindo M.* deductos. Deteximus hinc inde nævos aliquot in ea recenſione, quos pace Autoris pro-
254. memus. *Bruno*, Dux Saxoniæ, vocatur *Wigberti* filius. At *Bruno*, dux bellicus Saxonum, *Carolo M.* adverſantium, *Wittekindo* ætate fuit ſuppar, tantum abeſt, ut ejus potuerit eſſe nepos. *Ludolphi* autem, Ducis Saxoniæ orientalis, pater haud fuit *Bruno*, ſed *Egbertus*, *Idæ* maritus. *Meinerus* hic vocatur Comes Ringelheimi. At Ringelhemium fuit ſemper pars
259. Comitatus Saltga. Omittimus alia, e ſcriptis recentiorum hauſta. *Joannis*, Comitis Altenburgenſis, uxorem Autor appellavit *Annam*, ſeu *Mariam*. Liceat vero monere, nomen ipſi fuiſſe *Armgardæ*, idque innoteſcere ex Diplomate ad A. 1278, a Cl. *Joanne Vogt* producto. *Chriſtophorus de Wrisberg* incommode vocatur *pag. 265 von Fritzberg*. De caſtro & advocatia Harpſtette ediſſeruntur nonnulla *pag. 273*. Omiſſa vero ſunt primordia ac fundamenta, quibus Duces Brunſuico-Luneburgenſes in terras Comitum Hoienſium ſingulas ab Imp. *Maximilia-*
274. *no* per exſpectationis modum immiſſos fuiſſe conſtat. Advocatiam vero Harpſtetenſem Hoienſium Comitum fuiſſe hæreditariam ſortem, ſolide Autor indicavit. Jucunda ſunt lectu, quæ idem de præfecturis Wildeshuſen, Borkelo, Walbeck, aliis-
285. que locis, commentatus fuit. De epitome ex *Kerſenbrokii Hiſtoria Anabaptiſtica*, non eſt, quod multa moneamus. Qui enim Monaſterii urbis hiſtoriam indagare avent, ea ægre carent. Prodeſſe Noſter voluit publico, ſiquidem paſſim ſolidiora inſeruit
323. epitomæ illi *Kerſenbrockianæ*. Addidit idem quatuor Diplomata,
ad

ad Burggravios Strombergi, quod nunc præfectura eſt Epiſcopi Monaſterienſis, referenda, Seculis XIII & XIV data. Nobiles Dominos *de Rudenberge* ex Burggraviis illis fuiſſe progeneratos, ex ſecundo, tertio, ac quarto, Diplomate liquet. *Judicium Vridinum* in eis vocatur *bannus dictus Vryegrafscop.* Arriſerunt nobis ea, quæ Rev. Vir de pago Dragini, Hirutveldo, S. *Ida*, ejusque marito, *Egberto*, duce *Caroli M.* militari Pag. 330.
per Weſtphaliam, commemoravit. De Dynaſtia imperiali copioſe differuit, additis de jurisdictione & quæſtione ſtatus cum Epiſcopo Monaſterienſi controverſiis. Strenuos milites, 353.
de Horſtemar dictos, attigit. De urbe Meppia expoſuit præſtantiſſime haud ſecus ac de juribus Epiſcoporum Monaſterienſium in Vechtam, Vlotham, & Embdam. Ad manus eſt quædam de Vechta tractatio, ac juris quæſiti Epiſcoporum Monaſterienſium in Goldenſtet, Barnſtorf, & Coldenrade, inanitas, e quo ſcripto Noſter multum proficere potuiſſet. At progre- 381.
diendum eſt ad album Weſtphalicæ nobilitatis gentile, per *Joannem a Beer Schwort in Hueſten* A. 1624 conſcriptum. Familiæ nobiles in eo ad ſeriem alphabeti ſunt expoſitæ. Quam 402.
ob cauſam Comites Daſſelenſes nobilitatem inter Weſtphalicam fuerint interpoſiti, difficile eſt divinatu. Idem ſentiendum eſt de Everſteinenſi familia, quam circa Amelungesbornam & Viſurgim in Saxonia inferiori floruiſſe, conſtat. Langenholt- 411.
huſen ad præfecturam Hildeneshemenſem Wincenborg ſpectat, ac, exſtinctis nobilibus, inibi quondam florentibus, ad Cuſtodem Baſilicæ Hildeneshemenſis devoluta fuit. *Margaretæ* igi- 442.
tur *de Langenholthuſen* natale ſolum in Weſtphalia haud erat quærendum. Arx Pleſſe, ac nobiles, inde appellati, domini 470.
referendi fuerant ad Ducatum Calenbergicum. Falſo dicitur, in jura & terras eorum ſucceſſiſſe ſolum Haſſiæ Landgravium, *Wilhelmum.* Plurima enim pars dominii occupata fuit ab *Erico II*, Duce Brunſuico-Luneburgico. Schulenburgiorum pri- 488.
mæ ſedes in Marchia Brandenburgica veteri & Ducatu Magdeburgico ſunt quærendæ. Nec veriſimile eſt, Comitatum Speigelberg unquam in Paderbornenſi diœceſi fuiſſe ſitum. In Min- 491.
denſi potius fuit poſitus. Nihilo minus inficiari nobis haud eſt integrum,

integrum, catalogum illum nobilitatis Weſtphalicæ ſuis uſibus gaudere, ac ab eis conſulendum eſſe, qui unius vel alterius inibi familiæ momenta & progeniem propius inveſtigare cupiunt. Lectori operam ſuam approbavit Rev. Editor vel eo etiam nomine, quod Indicem diverſiſſimi argumenti rebus ſubjecit.

AD IMPERIALIUM INSTITUTIONUM Libros IV, in epitome continentium Juris ſcientiam, perſonarum, rerum, & actionum, Obſervationes HYACINTHI VINCIOLI, Lectoris primarii auguſtæ Univerſitatis Peruſiæ, & Rectoris almæ ſapientiæ novæ, anno poſtremæ inſtaurationis ſecundo, ad uſum præſertim ejusdem ſapientiæ. Cum Diſputationibus ad Titulos Juris ordinarii, explicandi de more in dicta Univerſitate. Additis obtinendæ legalis laureæ brevi inſtructione, ac IV Indicibus alphabetica methodo, I Titulorum, II Rerum, III JCtorum, originem & progreſſum Juris denotantium, IV Regularum Juris utiliorum, verborumque, ſignificatione.

Peruſiæ, typis Conſtantini, 1735, 8.
Alph. 2 plag. 3.

Satis amplus eſt titulus, & ipſe liber ita comparatus, ut, multa de eo dicere, haud neceſſe habeamus. Autor enim Inſtitutiones Imperiales partim auditorum ſuorum cauſa, partim ut ſuperiores ſuos, ſe ſcribere poſſe, certiores redderet, enucleaſſe, typisque imprimendum hunc ſuum laborem tradidiſſe, videtur, parum ceteroquin de acquirenda nominis fama ſollicitus. Inde effecit etiam, ut liber ille patriæ ſuæ fines vix exceſſurus ſit, ſaltem, ſi exceſſerit, multum applauſus polliceri ſibi nequeat. Nec enim novi quidquam protulit, nec præſtantiores, quibus hodie fruimur, Interpretes conſuluit, nec, quæ alias libris vulgaribus nonnihil addere pretii ſolet, ſtili elegantiam ſibi habuit commendatam. Mirifice delectatur formulis

mulis his: *Observare oportet*, *observare necesse est*, *observandum hic est*, *observari potest*, *observandum est insuper*, *observandum est etiam*, &c. quas singulis propemodum paginis, nonnunquam bis ac ter, adhibitas esse, nos bene observavimus. Quæ accedunt Prolusiones, ejusdem, ni fallimur penitus, farinæ sunt. *Prima* earum in *Tit. D. de Officio ejus, cui mand. est jurisd.*; *altera* in *Tit. C. Qui admitti ad bonor. possess. poss.*; *tertia* in *Tit. D. de Rebus creditis, si certum petatur*; & *quarta* denique in *Tit. C. de Edendo*, commentantur. Inter Indices comparet JCtorum & veterum, & recentiorum, historia, sed quæ brevis est, & vix tironibus sufficiet, qui hac etiam sine detrimento ullo carebunt, si, quas Autor diligenter evolvit, *Gravinæ Juris Civilis origines* sumere in manus voluerint. Ut paucis complectamur, quæ nostra quidem sententia sit, fuisset hic liber majoribus nostris gratus omnino, & dignus, qui legeretur; at seculo hoc præsenti, literarum luce collustrato, Jurisprudentiæ studiosi in elegantioribus scriptis suas quærunt, & ex voto reperiunt, delicias.

Wahrhaffte und umständliche Beschreibung ꝛc.

hoc est,

VERA ET ACCURATA DESCRIPTIO PARITER atque delineatio domus notabilis, A. 1740 Mense Januario in urbe Petropolitana ex glacie, una cum supellectile ibi reperiunda, exstructæ, aliquot observationibus, tum de frigore generatim, tum de eo speciatim, quod eodem anno per totam Europam deseviit, aucta, & in usum eorum, qui Historia naturali delectantur, edita, a GEORGIO WOLFFGANGO KRAFFTIO, Academiæ Scientiar. Imperialis, quæ ibidem est, Socio, & Prof. Phys. P. O.

Petroburgi, ex officina Academiæ Imper. Scient. 1741, 4 maj. Plag. 4, Tabb. æn. 6.

Digna omnino nobis artificiosa hæc domus videtur, cujus constructionem Cel. Autor eleganter explicet, pluribusque

que

que tabulis æneis repræsentatam, publico omnium conspectui exponat. Parum adhuc artem suas in glacie vires periclitatam esse, constat, si ab orbibus fenestrarum, poculis, aut vitris causticis, inde confectis, discesseris, sive quod digiti mox a gelu obriguerunt, sive quod in ornanda materia, mox peritura, oleum & opera perdita esse videbantur. Neque tamen his ex causis, omittendum omnem hunc esse laborem, Noster opinatur, quoniam fortassis præter spem opinionemque aliquid, quod minime exspectaveras, elaborari, vel saltem facies earum rerum, quæ in aliis mundi corporibus firma stabilique duratione haud dubie perpetuari solent, nobis ante oculos constitui queat. Propter gravissimam enim frigoris vim omnis in Saturno aqua, si qua adest, in durissimum marmoreum saxum, & non nisi vehementissimo igne colliquandum, inde ab antiquissimis, & ipsius *Saturni*, temporibus concrevisse, &, si qui in isto planeta inveniuntur, incolæ ex isto saxo suas construere ædiculas, videntur. Domum ejusmodi, amœnitatis voluptatisque causa conditam, columnas omnibus ornamentis decoratas, aliaque monumenta, qualia in Saturno fabricari queunt, contemplandi, occasionem commodam rigidissima anni 1740 hiems nuper suggessit. Præterquam enim, quod Lubecæ leonem, & circa illum munimentum, tormentis instructum bellicis, militem, & tuguriolum militare, ex glacie construxerunt, Petroburgi, consilio Illustris *Tatitschtschevii*, Clavigeri Imperialis, sumtibusque Augustissimæ Imperatricis *Annæ*, tum adhuc superstitis, primum in glacie, quæ Nevæ flumen obduxerat, deinceps vero, hac onus non amplius sustinente, in ipsa urbe, domus 56 pedes Londinenses longa, ex frustis glaciei, in formam quadratam exasciatis, & Architecturæ ornatu quolibet instructis, beneficio aquæ mox congelantis, & solidissimi cæmenti loco adhibitæ, composita, & tam nitide perfecta fuit, ut ex marmore præstantissimo, quin imo, propter glaciei perspicuitatem, & colorem subcœruleum, ex nobiliori adhuc lapide, coaluisse, & propter incredibilem suam pulchritudinem raritatemque, vel longiori duratione, vel plane æterno inter astra, inprimis in Saturni orbem, receptu, digna esse videretur. Ad eam itaque accu-

accuratius introſpiciendam, illi, quibus tam exquiſitum artis opus ſuis oculis cominus uſurpare non licuit, præſtantiſſimum nunc ducem in Cel. *Krafftio* nanciſcuntur, qui & ipſius domus ichnographiam pariter atque orthographiam, cum omnibus ornamentis, cancellis, tormentis, iterum iterumque exploſis, ex quorum uno ſigillatim aliquando ope pulveris pyrii globus ferreus tanta vi, ut aſſerem, intervallo 60 paſſuum poſitum, duosque digitos craſſum, penetraret, projectus fuit, mortariis, quibus in bello ad pilas igneas jaciendas utuntur, hisque ejus conditionis, ut ſæpius pilæ ferreæ ex iis exploderentur, quibus propellendis vix quarta pars libræ pulveris pyrii par erat, delphinis, ac pyramidibus, & ambulacrum tecti, frontiſpicium, feneſtras, ſcalam, conclavia, menſas ſellasque, cubile, caminum, ſcrinium, & plurimam aliam ſupellectilem, & elephantem, & balnearium Ruſſicum, ab utroque domus latere poſitos, hæcque omnia, & plura alia, ex mera glacie confecta, accurata enarratione exponit juxta, ac nitidiſſimis iconibus illuſtrat. Quodſi præter voluptatem, quam conſpectus hujus ædificii attulit, & aliquam ejus utilitatem conſectemur, id, inſtar experimenti phyſici, clare nos manifeſtoque convincit, non eſſe ἀδύνατον, ut ſub gelu acutiſſimo ex glacie ædes conſtruantur, ejusque partes, ex quibus conſtat, affuſa aqua ſubitó coagmententur, ut glacies tornetur, perforetur, exaſcietur, coloribus diſtinguatur, allita naphtha accendatur, exploſionem pulveris pyrii, nulli prorſus laminæ ferreæ incluſi, ſine diſruptione ferat. Cum etiam multum omnino interſit, hiemes graviores prænoſcere; id quamvis videatur adhuc longe difficillimum, non inutile tamen ad qualemcunque conjecturam fore, Autor exiſtimat, ſi hiemes longe acutiſſimæ ex Hiſtoria diligenter annotentur, &, num quo certo ordine ſe invicem ſecutæ fuerint, diligenter attendatur. Speciminis loco Noſter ex veteri recentiorique Hiſtoria repetit frigus annorum ante Chriſtum natum 177, poſt Chriſtum vero natum 443, 605, 670, 717, 764, 801, 821, 823, 859, 992, 1125, 1334, 1400, 1608, 1709, & 1740, extraordinarium, &, ſubductis quibusdam rationibus, inter ejusmodi hiemes, triginta & plures circiter

citer annos semper intercessisse, qualitercunque conjectat. Ad extremum, commemoratis aliquot experimentis, præterita hieme acutissima anni 1740 institutis, Tabulam subnectit, quæ dies illos, quibus summus sævissimi illius frigoris in urbibus aliquot præcipuis gradus observatus fuit, uno velut obtutu exponit. Quemadmodum vero dies stilo veteri designantur; ita, reductione ad Thermometrum *Farenheitianum* facta, gradus indicati ubique infra o. fuisse intelliguntur. Tabula autem ita se habet:

	Frigus maximum	Gradus
Gedani 1739 Decembr.	30 - - - - - - - -	10.
Francofurti - - -	30 - - - - - - - -	46.
Hamburgi - - -	30 - - - - - - - -	8.
Hagæ Comitum - -	30 - - - - - - - -	9.
Harlemi - - -	31 - - - - - - - -	1½.
Vitebergæ - - -	31 - - - - - - - -	10.
Petropoli A. 1740 Jan.	25 - - - - - - - -	30.
Berolini - - - -	27 - - - - - - - -	9.
Upsaliæ - - Febr.	5 - - - - - - - -	18.
Basileæ - - -	14 - - - - - - - -	4.
Lipsiæ - - - -	14 - - - - - - - -	20.
Vinariæ - - - -	14 - - - - - - - -	11.
Londini sine die -	- - - - - - - - -	8.

FIGURA TELLURIS, DETERMINATA PER observationes Dominorum DE MAUPERTUIS, CLAIRAUT, CAMUS, LE MONNIER, Acad. Reg. Scient. Parif. Socior. & Domini Abbatis OUTHIER, dictæ Academiæ a commercio epistolico, comitante Domino CELSIO, Profeff. Aftronom. Upsal. factas juffu Regis Galliarum Christianiffimi ad Circulum polarem arcticum, Autore DE MAUPERTUIS, e cujus idiomate Gallico in Latinum transtulit, notisque proœmialibus auxit, ALARICUS ZELLER, Med. Doct. Confil. & Archiater Wolfenb.

Lipsiæ,

Lipsiæ, literis Breitkopfianis, 1742, 8.
Plag. 13, cum Tab. æn. 10.

Ex Gallica, eaque prima, libri hujus præstantissimi editione jam tum ea communicavimus cum Lectore, quæ scire, ipsius interesse videbatur. In præsenti de accessionibus pauca sunt edisserenda, quas Cl. Interpres & Commentator in hac editione Latina suppeditavit. Stilo usus est ipse, qualem Philosophi ac Mathematici ætate nostra adhibere consueverunt, planiore ac lucidiore, quam puriori. Notæ procemiales attentione lectoris sunt dignæ. Eis enim vel nonnulla illustrantur, vel dubia, passim subnata, proponuntur modeste. Elogiis inter hæc invidendis Interpres concelebrat itineris socios, ac præcipue Cel. *de Maupertuis.* Quod autem observatoribus haud liceat ultra latitudinem 66 graduum ad polum arcticum accedere, quæ illius fuit sententia, Nostro vix fit probabile. Notum enim est ex *Gerardi de Veer Descriptione itinerum,* a Batavis A. 1595 & 1596 versus boream susceptorum, reperisse hos frigus sub 80 graduum latitudine multo tolerabilius, quam sub gradu 66. A granis flavescentibus, milii magnitudine præditis, adeoque in Lapponia alicubi numerosis, ut ipsa lacum integrum cooperirent, disjungit Noster muscarum chrysalidas, credens potius, grana lenticulæ palustris subfuisse. De invento, quod *Bradlejo* tribuitur, ejusque theoria, pauca annotavit. Persuasit sibi *Bradlejus,* demonstratam jam & evictam esse opinionem statuentium, motum radii lucidi ad placita *Newtoniana* esse mensura numerisque determinandum. Primus mentionem phænomeni fecit *Rœmerus,* cum, emersiones intimi satellitis Jovialis minutis 15 vel 16 serius, quam tabulæ *Cassinianæ* præscripserunt, interdum contingere, animadvertisset. Intercedit theoriæ *Bradlejanæ* Noster hunc in modum. Notat primo in ratione argumentandi nævum, siquidem ab observationibus ad tabulas condendas vel emendandas progrediendum est, non vicissim. Deinceps autem ita judicat: *Negotium universum manifeste pendet a parallaxi telluris annua, unde evenit, ut ab oppositione Jovis & Solis ad ultimam Quadraturam emersiones satellitum anticipent, decrescente tamen*

acceleratione; ab ultima Quadratura ad conjunctionem semper postponant, crescente retardatione; a conjunctione ad primam Quadraturam adhuc postponant, sed decrescente retardatione; a prima Quadratura ad oppositionem anticipent, & quidem crescente acceleratione. Ostendit præterea, telescopiis, quibus vis multiplicatoria inest satis magna, interdiu, sole splendente, stellas observari posse fixas. Addit hæc: *Spectavi egomet A. 1739 d. 11 Nov. per tubum septempedalem, diametros 246 vicibus amplificantem, una cum sole ex altero quidem latere ☿, ex altero ♂ & ♀, quorum nullius diameter apparens tria superabat secunda.* Notat accurationis ipse defectum, in reducendis ad minuta & secunda revolutionibus partibusque micrometri, siquidem mediationem adhibuerit Cel. *de Maupertuis*, ubi illi haud sit locus. Ad *pag. 117 edit. Amstelod.* hæc annotat. Pro

Revol. part.

$2^{\circ}\ 37'\ 30''$ — 1 25, 8

assumi debent e tabula $2^{\circ}\ 30'$ ad 2, 45 = 20, 23, 6, calculusque sequentem in modum est adornandus:

Revol. part. Revol. part.

$20,\ 23,\ 6 : 15' = 1,\ 25,\ 8 : 19'\ 52''$

quæ a $2^{\circ}\ 37'\ 30''$ subtracta relinquunt — $2^{\circ}\ 36'\ 20''$ + 48 & pro $1^{\circ}\ 37'\ 30''$ + Rev. 1 part. 40, 6, e Tabula inquiri debent $1^{\circ}\ 30'$ ad $1^{\circ}\ 45'$ = Rev. 20 part. 23, 2. Unde sequens emergit calculus:

Revol. part. Revol. part.

$20,\ 23,\ 2 : 15' = 1,\ 40,\ 6 : 1'\ 24'',\ 30.$

quæ 1, $37'\ 30''$ addita conficiunt — — $1^{\circ}\ 38'\ 54'',\ 30.$

ita per subtractionem minoris a minore 2, 36, 20, 48.

remanebunt 57, 26, 18.

Monet posthæc nonnihil ad calculum *pag. 133, 134,* additque tandem:

tandem: *Calculus noster prior a calculo Autoris non nisi* 1‴ 12⁗ *deficit, posterior non nisi* 9‴. Mediationes, Astronomis usitatas, haud probat, causatus, *incertum esse, utrum altera extremarum observationum abundet, altera deficiat; quin facillime contingere, ut vel abundet utraque, vel utraque deficiat. Insignem*, monet porro, *gratiam iniisset Cel. Autor apud omnes harum rerum peritos, si telescopii sui, uti longitudinem designavit; ita vires etiam multiplicatorias annotasset. Nisi enim vis tubi multiplicatoria æqualis exstiterit illi miscroscopii examinatoris, vel certe non multo inferior, vana erit omnis illa laudatissimi instrumenti exactitudo, & illud quadrabit effatum Cassini ad Hevelium, divisionem gyrationum in ipsius micrometro vix utilem futuram, asserentis, quoniam in ipsarum praxi revolutiones etiam integræ sint insensibiles. Receptum quidem est apud Astronomos, in describendis Observationibus annotare tubi longitudinem; verum ista sola non sufficit. Potest enim adornari tubus duorum vel trium pedum, cujus virtus multiplicatoria illam tubi trigintapedalis longe post se relinquat. - - Possum adornare tubum quatuor vel quinque pedum, qui integrum Solis Lunæve discum una cum margine adhuc satis largo spectandum exhibeat cum multiplicatione* 100. 200. 300. *immo* 1000 *pla. Experiantur ingenii vires, quibus hæc credibilia non videntur.* Repudiat præceptum Opticorum, qui ad *Hugenii* mentem æstimant virtutem tubi multiplicatoriam in ratione objectivi vitri ad oculare, quod manifeste falsum est, locumque non obtinet, nisi in multiplicationibus admodum exiguis. Meminit ejus rei jam olim *de Chales Dioptr. Lib. II Prop.* 54, sed nec ipse verum atque genuinum fundamentum assecutus. Miratur Autor, cur observatores spectarint ac dimensi sint diversis Quadrantibus Arcturum & Polares stellas. Notat Astronomorum Gallicorum observationes distantiarum stellæ polaris a Zenith in Tornea, indicans, superari secundam a prima 5″, tertiam a secunda 3″, hanc iterum a quarta 6″, & quin-

quintam a quarta 3″. Differentiam hanc a refractionibus ortam fuisse, suspicatur. Assumsit Cel. *de Maupertuis* obliquitatem Eclipticæ 23° 28′ 20″, quam putarunt esse majorem *Wurzelbau* & *Hiræus*, immo *Louvillius* mutabilem esse existimavit. Addit, leges refractionis observandæ nondum omnes patere. Injucundum ipsi est, observationes Jovis, satellitumque ejus, immo Saturni, ejusque comitum, a summis viris in Lapponia fuisse neglectas, e quorum deliquiis longitudines locorum potuissent exquiri. Nec tamen ipse laudibus, quæ meritis Cel. *de Maupertuis* debentur, vult quidquam detractum, sed potius eruditionem illius, peritiam, sagacitatem, prudentiam, labores exantlatos, & merita in rem non minus publicam, quam literariam, agnoscit publice & veneratur.

INTRODUCTIO IN ARTEM INVENIENDI, seu Logicam Theoretico-practicam, qua Analytica atque Dialectica, in usum Auditorum suorum, methodo iis commoda proponuntur a JOACH. GEORG. DARIES, Phil. & J. U. D. & Ampliss. Ord. Phil. Adjuncto.

Jenæ, impensis Christ. Franc. Buchii, 1742, 8.

Alph. 2 plag. 11.

Promiserat jam A. 1737 Cl. Autor Operis hujus editionem. Tandem datam fidem solvit præmeditate. In Præfatione præmissa it demonstratum, Logicam esse artem characteristicam combinatoriam. Quæ de consequentiis immediatis exposuit, maximam partem sua vocat. In præcognoscendis telam exorsus fuit a principio contradictionis exclusæ. In fine Præfationis ostendit, mundum, quatenus ab Ill. *Wolfio* definitur, non esse machinam. Monet porro, sese dubitare, an systema harmoniæ præstabilitæ cum principio rationis sufficientis, atque cum principio libertatis, consistere possit. Dubitationis hujus fundamenta a sese in Metaphysica corroboratum iri, promittit.

Titulos

Titulos mathematicos haud apposuit propositionibus singulis, ne denuo censuram Cl. *Ludovici* mereretur. In præcognoscendis exposuit principia omnium cognitionum generalissima, facultates animæ in cognoscendo, criteria veritatis & certitudinis, cogitata de philosophia, ejusque partibus, ac de methodo philosophica, nec non de natura Logices, ejusque constitutione. Logicæ statuit partes duas, unam analyticam, alteram dialecticam, seu Logicam probabilium. In analytica disseruit de regulis inveniendi veritates propria meditatione. Hic egit de regulis inveniendi rerum notiones atque definitiones, de constitutione cognitionis symbolicæ, de regulis definiendi, de modo formandi rerum notiones atque definitiones tum a posteriori, tum a priori, nec non de distinctionibus atque divisionibus logicis. Hinc progreditur ad regulas inveniendi judicia intuitiva & discursiva per consequentiam immediatam ac syllogismos ordinarios, ad regulas inveniendi demonstrationes, & ea, quæ spectant eodem. Tum procedit ad regulas inveniendi veritates ex aliorum scriptis, seu ad Hermenevticam generalem. Logicam probabilium dispescuit in tres sectiones, quarum prima exponitur de probabilitate, ejusque investigatione generatim, secunda de regulis propria meditatione inveniendi veritates dialecticas, ac tertia de probabilitate hermenevtica. Hæc libri est summa, hoc ejus est argumentum. Rationem suf- Pag. 20.
ficientem a patribus nostris dictam fuisse *causam virtualiter causantem*, largitur. Omnes, qui rei insunt, modos pertinere 35.
ad characteres, rei contingentes, solide demonstrat. Qui itaque Deo præscientiam futurorum moraliter contingentium demunt, illi eum reddunt Deum dividuum, ejusque simplicitatem & immutabilitatem omnem, quaquaversus patentem, evertunt. Dividunt enim ipsi Deum in immutabilem & mutabilem, in eum, qui rationem sufficientem actionum suarum partim in sese, partim extra sese, habet. Componunt itaque ipsi Deum ex $A +$ & $A -$ id est, ex contradictorie oppositis. An compositio ejusmodi Deo semper existente ac perfectissimo sit digna, judicent alii. *Riedelii* demonstrationem, unico principio juris 119.
naturæ stabiliendo accommodatam, repudiavit Cl. Autor.

 Propo-

Pag. 160. Propositionum identicarum usum evicit. Ostendit, dari cognitionem philosophicam de rebus theologicis, juridicis, me-
171. dicis, agrariis, aliisque. III. *Wolfii* definitionem, de philosophia generatim datam, demonstravit esse solidam. Omittimus reliqua. Id unum monemus, præcognoscendorum tractationem æqualem esse operis parti quartæ & ultra. Sententiis vel expositis, vel comprobatis, passim Autor corollaria & scholia subjecit. Id potissime allaboravit, ut principiis regulisque utatur universalibus paucisque, ut exercitium reddatur facile & expeditum. Methodo inhæsit apodicticæ, stiloque usus fuit philosophico potius, quam *Ciceroniano*. Primordia cepit a regulis inveniendi rerum notiones, primoque loco de constitu-
222. tione cognitionis symbolicæ exposuit. *Generatio entis simplicis* ex judicio ejus terminorum conjunctio est inanis. De *Terminis* fixis & vagis solide commentatur, nec negligit Scholasti-
273. corum de *Terminis* distinctiones. De arte characteristica &
290. combinatoria nonnihil intexuit. *Voces barbaras* vocat eas, quæ substituuntur aliis, in lingua quadam receptis præter necessita-
294. tem. *Definitionem* docet esse notionem plene distinctam, symbolice expressam. Varia, quæ ad definitionis argumenta spectant, distinctius aliis evolvit momenta. Distinctionem rerum
342. in nude & cum relatione tales passim utiliter adhibuit. Vocem *Hunds fod* explicat per *caninam prolem*, siquidem *föden* olim fuerit idem ac φυτεύειν, *gignere*. Adde, φυτευτήριον, *arvum genitale*, ab Ebræis quoque dici פת, & Germanos exinde denominavisse id instrumenti, quo sati fuerunt animosus Achilles & Hector. Nec dubitandum est, bona, generationi anne-
345. xa, olim ex communi fonte dicta fuisse *föde*, seu *feoda*. Definitiones geneticas & reales Cl. Autor ex circulo definitionum denuo ejecit, siquidem illæ sint problematum solutiones, ac
360. de possibilitate definitionum demonstrationes. Modum, quo characteres notionum constantes a mutabilibus secerni possunt, distincte demonstrat. Solide duo resolvit problemata, quo-
375. rum est prius: *Dato definito, investigare rem, re, quam definitum exprimit, inferiorem in gradu primo.* Posterius autem sic habet: *Dato definiti cujusdam genere proximo, invenire illius differen-*

differentiam specificam. De prædicamentis succincte, solide, Pag. 411.
& utiliter, exponit. In doctrina, ad divisionem spectante, dichotomias *Ramistarum* laudat logicas. Nova appellari potest *Pars II*, quæ *Dialecticam*, seu *Logicam probabilium*, exhibet. Laudat statim conatus & specimina *Wilhelmi Pettii*, *Halleji*, *Nicolai Bernoulli*, *Jacobi Bernoulli*, *Raimundi de Monmort*, *Rüdigeri*, *Eusebii a Mort*, ac *Lud. Mart. Kahlii*, quem hujus *Eusebii* vocat interpretem. *Rüdigerianas* de probabilitate expositiones falsis probabilium notionibus superstructas esse, ostendit. Positiones *Eusebii a Mort* putat minus sufficienter fuisse evolutas. *Kahliana* censet esse magis evoluta. Ipse autem affert ea, quæ magis sunt evoluta, magis generalia, ideoque faciliora. Probabilis, judicio ipsius, est cognitio nostra, si quid verum vel falsum esse cogitamus ob rationem, quæ magis ad rationem sufficientem accedit, quam ab eadem recedit. Cognitio dubia est, si illa ratio a sufficiente tantundem recedit, quantum accedit. Si ipsa plus recedit, quam accedit, cognitio dicitur improbabilis. Probabilem æque ac improbabilem dividit tum in absolute, tum in relative, talem. Probabilitatem dividit in eam, quæ est *notionum*, vel *propositionum*, ac utramque porro partitur in *hermenevticam*, atque *simpliciter sic dictam*. Probabilitatem propositionum rursus distribuit pro diversitate propositionum. Hæ enim sunt vel theoreticæ, vel practicæ. Addidit præterea regulas inveniendi hypotheses philosophicas, seu resolutiones problematum probabiles. Hypothesin harmoniæ præstabilitæ denuo appellat falsam, eo quod inde exponi haud possint 1) sensiones, & 2) sensionum consecutiones. De sensionibus, extrinsecus advenientibus, sermo est. B. *Reinbeccium* eadem jam monuisse, meminimus. Redeunt hic omnia ad numerum requisitorum veritatis, vel obviorum, vel deficientium. Cum vero sæpius uni requisito plus ponderis insit, quam tribus vel quatuor aliis, ideoque requisita illa crebro magis sint ponderanda, quam numeranda, non numero solum, sed vi quoque & pondere, dimetienda est probabilitas & improbabilitas. An hujus momenti ubique Cl. Autor rationem habuerit, ipse omnium optime arbitrabitur. Nostrum est, di-

Margin page references: 779. (beside "Laudat statim conatus"); 781. (beside "Rüdigerianas"); 801. (beside "tum in absolute"); 835. (beside "Addidit præterea regulas").

ligentiæ ipsius, ad scientias perpoliendas accommodatissimæ, meritisque honorem habere.

Grund, Einfalt und Hoheit der Gnugthuung JEsu Christi, &c.

id est,

FUNDAMENTUM, SIMPLICITAS, ET EXCELLENTIA, satisfactionis Christi. Ad incrementa in cognitione Christi concinnavit, & annotationibus, illustrationem juvantibus, instruxit, D. R. R. M. E. S.

Dantisci, apud Georgium Marcum Knoch, 1743, 8. Plag. 19.

Cogitata hæc debentur animo anxio, dubitationibusque excruciato, qui doctrinam, de satisfactione Christi vicaria inscribi solitam, amplectitur, nec tamen, eam a contradictione esse immunem, inficiari solide valuit. Comparavit ille inter sese hæc pronuntiata: *Christus sibi imputavit peccata nostra tanquam sua; Christus peccatis omnibus vacat.* Acquiescere haud potuit idem in regula illa pervulgata: *Volenti non fit injuria*, quam Cl. *Jacobus Carpovius* in Comment. *de Imputatione Cap. 3 Theor. 29 §. 183 seq.* huc traduxerat, provocans ad *Exod. XXXII, 32, Philem. XVIII, 19, Ps. XL, 9.* Sponsio enim *Mosis* pro civibus suis, Deo oblata, haud fuit rata habita, *Exod. XXXII, 33. Paulus* obtulit sese debitorem vicarium in negotio civili. Ipse etiam Cl. *Carpovius* dilucide §. *176* ita docuit: *Factum physice alienum fit per consensum moraliter proprium, nec modo alio.* Nobis vero haud patescit, hanc *Carpovii* sententiam stare haud posse cum illa: *Volenti non fit injuria.* Consensio enim in factum physice alienum est voluntatis species. Dum Christus sibi imputavit peccata nostra, ipse non consensit in peccata ab hominibus facta, multo minus ea approbavit, sed consensit in sustinendam pro peccatis hominum commissis satisfactionem, agendo patiendoque præstitam; & eatenus illa sibi imputavit. Vindicatum ivit sese Cl. *Carpovius* in calce

P. III

P. III Disquisitionis de Stamine humanitatis Christi. Arduum hoc est argumentum. Laudandus itaque est Autor, qui illi evolvendo & illustrando sese accinxit. Legerunt Commentationem ejus Theologi solidi haud uni, quorum monitis Autor reliquit locum. Pag. 8. Vicinus ipsi Theologus, meritissimus de ecclesia nostra, approbavit eam, annotationibusque illuminavit Latinis, quæ in Germanicum conversæ, simulque hic formis publicis descriptæ fuerunt. Telam tractationis exorditur Autor a respectu & habitudine mundi ad Christum. Ostendit, Christum ab æterno prævidisse mundum, eventis in eo & ornatum, & peccatis corruptum; ipsumque ab æterno sapientissime peccatis vel tolerandis, vel delendis, remedium adhibere statuisse. Inde collegit, mundi hujus creati & conservati rationem sufficientem existere in Christo, qua & Deo & θεανθρώπῳ. Per ipsum, δι' αὐτοῦ, omnia esse facta, docemur *Jo. I, 3, Hebr. I, 2, Col. I, 16, Eph. III, 9, 1 Cor. VIII, 6.* Perspicua sunt illa *Col.* 11. *I, 16* : Ἐις αὐτὸν ἔκτισαι πάντα. Conf. *Col. III, 11. Logon* non fuisse nudum creationis instrumentum, negat Autor, inductus locis *Col. I, 15, Jo. XVII, 5.* Principium rationis suffi- 17. cientis a nonnullis suspectari, dolet. Per λόγον Jesum designari existimat illum, in quo sita est ratio creati mundi. Exponit locum *Prov. VIII, 22 - 31.* Per hominem illum, ob quem Deus telluri haud amplius erat male dicturus *Gen. VIII, 21*, cum B. *Rambachio*, designari Messiam, credit. Improbat Annotator formulam, quæ novis nuptis, fidem conjugalem ineuntibus, prælegitur: *Audite porro calamitatem, quam Deus matrimonio imposuit.* Permissionem & tolerantiam peccatorum 28. a nemine exponi posse extra doctrinam de satisfactione Christi, uterque negat, fassus, ob sapientissimum Christi scopum angelos omnes fuisse conditos, *Col. I, 13.* Diabolos tamen haud to- 31. lerari ob satisfactionem Christi, idem monet, fassus simul, sibi esse incompertum, cur diaboli ob λόγον conserventur. Annotator observat, peccatum esse generatim libidinem, imperfectioni intentam. Qui eam admittit, vel ratam habet, ei culpam peccati tribuimus. *Perfectum* est Autori optimum, Annotatori utilissimum, nobis id, quod maxime congruit infinitis

 realita-

realitatibus. Deus mundo nondum condito profuit, bonitatem physicam moralemve nemini exhibuit; nihilo minus fuit perfectus, id est, realitatibus infinitis fœcundus & præditus.
Pag. 40. Ostendit Autor, Deum eo ordine cuncta condidisse, quo priora posterioribus possent inservire. Mundum usui angelorum creatum fuisse, in sacris literis doceri, negat. At nonne & angeli tam ex mundo, quam ex mysteriis Christi, ansam capiunt venerandi perfectiones Dei? Originem mali Autor accurate aperit. Hominem peccatis deditum dici *carnem*, id est, bellui-
48. num, existimat. Malum morale situm esse ostendit in electione boni singularis, postposito bono universali. *Σῶμα πνευματικὸν* esse illud arbitratur, quod spiritui obsequitur; *ψυχικὸν*, quod motibus involuntariis obedit. Justitia ipsi est immunitas a culpæ reatu. Culpa existit ex legis omissione, vel violatione. At Deus est justus, nec tamen ipse legibus est obnoxius. Bonum apparens Autor definit per indeliberatum bo-
55. num singulare. Permissionem mali moralis divinam stabilit, Deoque præscientiam infinitam tribuit. Nisi lapsus fuisset insecutus, hominem sibi ipsum futurum fuisse legem, nec lege
59. revelata indiguisse, putat. Ad legem positivam *πειραστικὴν* id videtur haud quadrare. Leges Dei esse mera consilia, merito idem inficiatur. Rationem, cur Deus malum permiserit,
62. quærit in gloria *λόγου*, nec tamen, fundamentum id penitus in hac vita perspici posse, largitur. Messiam tulisse leges in monte Sinai, ostendit. Quam ob causam idem sit judex secundum divinam & humanam naturam, definit. Notionem pœnæ exponit. Pœnis per sese consideratis, peccatorem satisfacere
77. posse justitiæ divinæ, merito inficiatur. Præmia esse in vita æterna tandem desitura, docet. Angelos, in bono confirmatos, subesse præmiis pœnisque, negat æque ac illud, Jesum esse angelorum bonorum judicem. At electio ipsorum, & eorundem confirmatio, est ipsum constantiæ ipsorum, exempla
84. pravorum angelorum aversatæ, præmium. Iram & vindictam dignoscit. Vindicta in eos expromitur, qui aliorum læsionem in libidine habent. Continuata hac libidine, haud cessat vindi-
89. cta, ut libido illa fiat amara & ingrata. Hinc efficitur cogi-

turque,

turque, diabolos, libidine lædendi perpetua degeneres, perpetuis pœnis vindicibus affectum iri. Deum lædi a peccatoribus qua talibus, solide demonstrat Autor. Μετάνοιαν, docet, esse transmutationem libidinis pravæ in libidinem bonam. Eam pendere ex invitamentis moralibus, non fluere ex violenta naturæ conversione, addit. Internum vindictæ scopum declarat Pag. 92.
egregie, ab aliis nondum debite evolutum. Sempiternas diabolorum poenas solide propugnat. Homini nulla in Deum esse 112.
merita, excellenter ostendit. De amore puro disputat haud inscite. Id, quod Deus ex promisso dat, a præmio distinguit. 136.
Gratiam evangelicam, quam Christus peperit hominibus etiam malis, pravamque vitam viventibus, solide exponit. Μακροθυμίαν, quam Deus ob Christi promerita in hac vita hominibus exhibet, eisque sæpius malis præstat, curate describit & evolvit. Ut satisfactionem Christi vicariam firmo superstruat fundamento, nil intentatum relinquit, præmittit potius seriem sententiarum. Ex solo pœnarum metu neminem 142.
resipiscere per sese ex animo, ideoque gratiæ locum esse factum, monet. Nec tamen ob gratiam lex tolli potest. Satisfactione idcirco opus est vicaria. En sententiam: Imputatio alienorum peccatorum est declaratio, illa fuisse habita rata e. g. non puniendo, & peccatorem emendando, licet non approbando. Imputatio illa vicaria, qua Christus sibi hominum peccata imputavit, non id significat, Christum ea suscepisse in sese ut sua. Luenda suscepit illa, non ut sua, sed ut aliena. Ipse enim im- 145.
munis mansit a peccatis propriis. Hoc pronuntiatum ab Autore demonstratur quam solidissime. Exponit deinde dictum *Gal. IV, 4, 5.* Pœnam, legibus homini præscriptis statutam, Christus potest legitime & judicialiter tollere, at peccatum approbare non potest. Hanc ob rationem pœnam in sese derivavit luendam. Perpetuitatem pœnarum, diabolis & damnatis 151.
irrogandarum, solide propugnat Autor. Gratiæ divinæ universalitatem a D. *Joachimo Langio* præclare solidissimeque demonstratam fuisse, pronuntiat. Peccatis imminere & conjun- 155.
ctas esse pœnas sempiternas, hasque Christum luendas suscepisse, ostendit. Exponit dictum *Rom. III, 24-26.* Multus est in con- 159.
ciliandis

ciliandis duobus pronuntiatis: uno, Christus sibi imputavit peccata hominum ut sua, nec tamen sua; altero, Christus pec-
Pag. 169. cata haud admisit. Doctrinam, de satisfactione Christi vicaria
177. pervulgatam ac commemorabilem, justis vindicavit & confirmavit armis. Sacrificiorum originem ex ingenii humani inventis pendere, inficiatur. Obedientiam Christi activam spectare putat ad ejus statum, quem *exinanitionis* appellamus. Quæri-
183. tur, an Christus loco obedientiæ, per nos divinis legibus præstandæ, illam suam obedientiam interposuerit. Respondet Autor non penitus affirmando. Videtur hoc momentum clariori luce illustrandum esse. Veremur enim, ne distinctio illius, in
186. respondendo adhibita, sit justo brevior, nec satis evoluta. Idem vero accurate it comprobatum, redemtorem generis humani non nisi θεάνθρωπον esse potuisse. Nervose ostendit, homi-
198. nes haud alia ratione potuisse redimi. Expromissionem Christi ita exponit: *Ipse judex per judicialem potestatem supremam liberavit, liberumque pronuntiavit reum, culpæ adstrictum, & ex sapienti libertate debitum pœnamque loco illius expromisit ita, ut pro illo susceperit pœnam. Quare fundamentum hujus expromissionis haud in eo consistit, quod ipse simul peccator simulque reus sit factus; sed quod eum, qui in culpa fuit, ac delicta admisit, impertivit gratia delicti, pœnaque immunem pronuntiavit.*
204. Meritum Christi, ex satisfactione ejus vicaria profluens, edisseruit succincte. Addidit haud tralatitia de manifestata Christi satisfactione per ipsius statum, quem *exaltationis* vocamus. Liceat vocem ηὐχόμην *Rom. IX, 3*, reputare pro imperfecto indi-
211. cativi, non pro optativo *pag. 200.* Autor in locis *1 Petr. III, 18, Rom. I, 4,* & *1 Tim. III, 16,* per *spiritum* credit designari spiritum sanctum, ob *Rom. VIII, 11.* Quomodo Christus per sa-
230. tisfactionem vicariam suam impiis quoque multa dona conciliaverit, declarat. Terminismo, dudum sepulto, haud favet, rationibus clarissimis novisque instructus. Πάρεσιν spectare ad mortalium unosquosque, contra *Joannem Coccejum* monet.
235. Christum sibimet aliquid per expiationem meruisse, merito ne-
258. gat. Ignem expurgatorium & Apocatastatismum prosternit. Mundum hunc esse optimum, largitur, nec tamen peccatum esse

esse mundi optimi partem affirmat. Socinianos & *Dippelium* refellit, usumque tractationi subjungit & piis & impiis convenientem. Longiores solito fuimus, eo quod in genus tractationis novum & systematicum incidimus, quod cum Lectore erat luculentiori recensione communicandum, siquidem plurima & maxima momenta quæstionis de origine & permissione mali moralis Pl. Rev. Autor optime resolvit. Christum luisse peccata hominum qua judicem supremum, eo quod impunita illa olim dimiserit, ipse videtur passim docuisse. Liceat nobis profiteri, a sententia illa nos semper fore alienos.

Betrachtungen von Christo,
hoc est,

COGITATA DE CHRISTO, AUTORE JOANNE PHILIPPO FRESENIO, Prof. Definit. & Ecclesiasta Giessensi.

Tomus I.

Züllichaviæ, impensis orphanotrophei, apud Joannem Jacobum Dendeler, 1743, 8.

Alph. 1 plag. 16.

Complectitur *Volumen* hoc *primum* tres considerationes, quarum singulæ ex suggestu sacro Darmstadii recitatæ, postea autem plenius elaboratæ, sunt. Prima exhibet doctrinam de necessitate redemtionis nostræ, secunda offert virtutes redemtori hominum proprias, tertia suppeditat demonstrationem, e Vet. Test. depromtam, qua evincitur, Jesum esse Messiam. Eidem demonstrationi quarta quoque consideratio est inscripta, de qua alias separatim dicemus, licet ea ad *Tomum primum* spectet. Philosophicas meditationes, quæ a B. *Reinbeckio* præmissæ sunt, & ab aliis jam præmitti solent, haud admodum attigit Pl. Rev. Autor, siquidem Christianis universis & Judæis ivit consultum. Differet posthæc de Christi divina & humana natura, de unione personali, de officio seu munere ejusdem sacerdotali generatim, de satisfactione ejus vicaria speciatim,

tim, de munere ejus prophetico & regio, de ſtatu exinanitionis & exaltationis, de applicatione munerum ejus, de œconomia ejus in eccleſia patriarchali ad *Moſen* uſque, de œconomia Levitica, ſeu Moſaica, de Chriſtocratia ſub Novo Teſtamento, de pronuntiatis Prophetarum, ad futuram Chriſti œconomiam in hac vita referendis, de œconomiæ hujus exitu, & de regno gloriæ. In hoc ſtadio decurret diligentia & meditatio Autoris, quam ut Deus fauſtitate & gratia ſua impertiat, merito precamur.

Conſideratio *prima* diſtributa apparet in *tria Capita*. *Primo* oſtenditur, neceſſarium fuiſſe, ut homines expiarentur. *Secundo* demonſtratur, neceſſarium fuiſſe, ut homines redimerentur eo modo, quo Jeſus eos redemit. *Tertio* additur uſus harum veritatum perquam ſalutaris. Conſiderationis *ſecundæ* ſunt *tria Capita*, quibus uſus inſtar *quarti* adjungitur. *Capite primo* traditur, exegiſſe redemtionis ſcopum, ut ex exitio noſtro eriperemur, & ad beatitudinem amiſſam revocaremur. *Secundo* oſtenduntur momenta, reſtituendæ hominibus beatitudini admovenda. *Tertio* ediſſeruntur virtutes redemtoris, tanto operi propriæ. Uſus ipſe conſecratus eſt ſoliditati promovendæ, & Chriſtianis confirmandis. Conſideratio *tertia* originem debet æque ac *quarta* orationi ſacræ, quam Autor A. 1732 juſſu Illuſtriſſimi Rheingravii Grumbacenſis habuit Grumbachii, Judæo publice erroribus ſuis renuntiaturo, & baptiſmum ſuſcepturo. Prædicamus jure noſtro miſericordiam & benignitatem Dei, qui in animo Illuſtriſſimi Domini tantum ſalutis Judæorum promovendæ ſtudium excitavit. Quæ Pl. Rev. Autor de modo Judæos lucrifaciendi, & proſelytos erudiendi, in prolegomenis expoſuit, cedro ſunt digna. Suadet ipſe, ut 1) Principes & Domini ſalutem Judæorum ſempiternam curæ cordique habeant; 2) ditiores inſtituto converſionis Judæorum promovendæ opis & adjumenti aliquid afferant; 3) doctores eis iſagogen & demonſtrationem de Jeſu Meſſia ex Hebraico Vet. Teſt. fonte impertiant; 4) Judæos a lacunis Talmudicis & diverticulis Rabbinicis avocent; 5) eos ad diſcendam & legendam Scripturam Germanicam adducant. Addimus merito, ipſos a mercatura ad opificia & artificia honeſta ſenſim

eſſe

esse transferendos, tributisque gravioribus ac iniquioribus haud premendos, ut ipsi Christianos amare, & a fraudum vagæque vitæ exercitio abstinere, discant. Addimus tandem, opus illud magis ex voto esse successurum, si Theologi ipsi solide de Judæorum multitudine tandem Christo aggreganda ex *Rom. XI* fuerint convicti, & ardentius, quam vulgo fieri solet, gentes, a Christo alienæ, ad hunc adducantur. Sed quid ex eis in ecclesiæ emolumenta sperandum est, qui munus ecclesiasticum pro quæstu & ambitionis pallio habent? Qui aliis ad Jesum convertendis sunt operam daturi, ipsi sint oportet viva corporis Christi membra, ut beneficia Christi venerentur, & divino dissentientium amore inardescant. Laudandus est optimi Autoris conatus, qui proselytis cibo solidiori, eoque alumnis conveniente, consulere contendit per Considerationem tertiam & quartam, quam si proselyti studiose legerint, firmi solidique in doctrina & professione fidei procul dubio reddentur. Adhibuit vero Autor huic scopo expositiones dictorum *Hagg. II, 7-10, Gen. XLIX, 10, & Dan. IX, 24-27*, & eorum, quibus *Davidi* perenne promittitur regnum, quibus locus Messiæ natalis designatur. Commentatur de sorte tribus Judæ, qualis ea nunc est. Addit testimonia complurium Judæorum, eorumque subterfugia. Tum vero ex Vet. Test. exponit de persona Christi, de Jesu Messiæ nativitate, de munere Christi expiatorio usque ad ejus mortem & sepulturam, & de *Capite LIII Esaiæ*, de Jesu resurrectione & in cœlos evectione, nec non de missione Apostolorum, ac regni Jesu amplificatione. De reliquo avide exspectamus S. Rev. *Ern. Frid. Neubaueri Hermenevticam Judaicam*, quæ denuo ecclesiæ promittitur in *Consider. III pag. 11.* Promulsidem ejus, ex *Petro Allixio* & supplementis Cel. Autoris hic jam traditam, suscipimus ea, quam meretur, prodivitate. Qui mentem cibo utiliori recreare, nec subtilioribus telis distringere, avent, eis hoc promtuarium non possumus non commendare, dummodo rigidas demonstrationum series nolint sibi exhiberi. De reliquo liceat per *sceptrum a Jehuda haud amovendum* intelligere *sceptrum*, non Judæ, sed *Dei*, qui theocratiam Judæis voluerat propriam; per מְחֹקֵק liceat

ceat eundem *Deum* venerari, *qui* Judæis *per typos & ænigmata, quasi per sculpturas, delineaverat Christocratiam*, ac alibi id nominis gestat. Formulam מִבֵּין רַגְלָיו de templo Hierosolymitano capimus ex situs geographici descriptione, prisco ævo trita. Significat *Jacobus*, theocratiam desituram esse, quamprimum advenisset tranquillitatis veræ autor, eique ecclesia, e variis gentibus collecta, aggregari cœpisset. Desiit vero illa theocratia penitus imperante *Flavio Vespasiano*. Ergo jam tum venerat Messias natus. Habemus hac ratione in *Jacobi* vaticinio Judaicæ theocratiæ finem. Sed hæc ὡς ἐν παρόδῳ.

COMMENTATIO JURIDICO-POLITICO-HISTORICA de Magno Ducali Sigillo Majestatis Saxonico, in lucem publicam edita a JO. ZACHARIA GLEICHMANNO, alias HELMONDO.

Jenæ, impensis Jo. Bernhardi Helleri, 1740, 4.

Plag. 8.

Celebratum fuit jam diu in orbe erudito nomen *Gleichmanni*. Ipse enim A. 1717 Jenæ edidit *Delineationem Juris publici Saxonici, quo Serenissima Domus Saxonica præcipue fruitur atque gaudet*. Ibidem anno sequenti, assumto *Clari Mich. Helmondi* nomine, edidit Specimen octavum, sive *die achte Probe von einer unbetrüglichen Fürstlichen Macht-Kunst*. A. 1725 Jenæ emisit *historische Nachricht von dem Sæchsischen Grossbertzoglichen Majestætsiegel*, quod scriptum laudatur in *Struvii Bibliotheca Saxonica pag. 1041*. Gothæ A. 1732 edidit scriptum *de Procuratura Sacri Romani Imperii, Duci Saxoniæ, tanquam Landgravio Thuringiæ, competente*. Erfurti A. 1734 evulgavit libellum *de summis juribus, dignitati Comitis Palatini Saxonici inhærentibus*. Meminisse porro juvat Dissertationis, ab ipso Jenæ A. 1724 editæ *de bene fundata prætensione Serenissimæ Domus Saxonicæ ad Burggraviatum & Mareschallatum Wirciburgensem*. A. 1730 edidit *Schediasma de Coronis Ducum*, quod evulgavit locupletatum A. 1735, indice præfixo: *Erneuerte Zeugnisse des Alterthums von Hertzoglichen Cronen*.

Quæ

Quæ olim ipse de Ducum Saxoniæ sigillo majestatico scripserat, ea hic in præsens prodeunt auctiora. Distribuit tractationem suam in *duas Sectiones*. *Priori* differit de Ducum Germaniæ Principumque Imperii majestate. Eam repetit ex jure superioritatis territorialis, per quam Principes Germaniæ majores regalia quæcunque exercere valent, ni pacta passim obsistant. Recenset deinde illa regalia jura, nec inter ea meminit venationum, aucupii, & piscationis, licet jus silvaticum bannique ferini haud omittat. Usucapionem ac præscriptionem privatis subditisque accedere adversus Principis regalia, merito negat. Complexum illorum regalium, eorumque exercitium, appellat *potentatum* potius, quam suprematum. Accedendum existimamus *Nic. Hier. Gundlingio*, qui potentatum illum vocavit *majestatem analogam*, siquidem majestas Germaniæ suprema in Cæsarem ab Electoribus nomine suo & ordinum reliquorum transfertur. Nec tamen ignotum est, in Instrumento Pacis Westphalicæ §. *96* potentatum illum vocari *superioritatem majestaticam*. Monet Cl. Autor, hisce juribus majestaticis haud opponi posse *reservata Cæsarea*, suffragatus *Thomasio* & *Griebnero*. Coronas Ducibus in numis, scriptorumque testimoniis, tribui, easque regiis similes, solide ostendit post *J. G. Eccardum*, *J. P. de Ludewig*, & *Jo. Alex. Dœderlinum*. Ducum provincias olim *regna* esse vocatas, & eis *majestatem* fuisse attributam, testimoniis nonnullis comprobavit. Duces Saxoniæ quondam *Magnos Duces* esse appellatos, ostendere laboravit Vir Cel. ex scriptis recentiorum. Petimus ab ipso humaniter, ut Diplomatibus coævis priscisque scriptorum idoneorum testimoniis id ipsum corroboret. *Witekindum*, Saxonum adversus *Carolum Magnum* ducem bellicum, e Regum numero deleri immerito, arbitratur. Planiora sunt testimonia de Sigillo majestatis Saxonico *Friderici II*, Electoris, ad A. 1444, Ducis Saxoniæ *Wilhelmi* ad A. 1456, *Ernesti* & *Alberti* ad A. 1470 & 1468. Contendit deinde monstrare, in curiis Principum nonnullorum Germaniæ adhuc in usu esse sigilla majestatica, præcipue in Brandeburgica Electorali & Moguntina. *Fridericus* & *Wilhelmus* fratres, Duces Saxoniæ, jam A. 1441 communiter

Pag. 8. 16. 13. 19. 21. 31. 33. 36. 40.

muniter adhibuerunt ſigillum majeſtatis, quod *Tentzelius* ita deſcripſit: *Ab hoc Diplomate pendet majus illud ſigillum majeſtaticum ex funiculo duplici, albis nigrisque ſerici filis contexto. Impreſſus illi eſt eques cataphractus cum galea Saxonica in capite, tenens manibus vexillum cum gladiis Electoralibus; ab humero pendet ſcutum cum trabibus & ruta Saxonica; circa equum collocata ſunt quatuor ſcuta, bina Thuringici Miſnicique Leonis,*
Pag. 44. *tertium aquilæ Palatinæ Saxonicæ, quartum Wettinenſe*, &c. Perſuaſit ſibi Autor, ſigillum hoc eſſe Ducatus Saxonici proprium, nec Electoratui ſoli vindicandum. Ducibus Saxoniæ id fuiſſe
54. commune, exemplis omnino teſtatum fecit luculentiſſimis. Ne vero exiſtimemus, ſigillum *majeſtatis* idem eſſe ac *majus*, paucula is ſub finem ſubjunxit. Niſi fallimur, Commentationem ipſe adornat, demonſtraturus, *Witekindum*, Saxones contra *Carolum M.* tuitum, non tantum ducem bellicum, ſed Regem etiam Saxonum, fuiſſe. Ut ſolide hanc, quam ſibi impoſuit, provinciam obeat ornetque, id ipſum eſt, quod perofficioſe illum rogamus.

ALBERTI THURA, LAUR. FIL. PASTORIS LEIRSkovienſis in Cimbria, Conſpectus Danorum, qui partim Commentariis ſuis eruditis, partim quoque verſionibus Danicis, de linguæ Romanæ & Græcæ ſcriptoribus hactenus optime & præclariſſime meruerunt, additis ad calcem Indicibus neceſſariis.

Hafniæ, apud Franciſcum Chriſtianum Mumme, 1740, 8.
Plag. 8.

Immenſum gloria calcar habet. Valet hoc non ſolum de ſingularibus hominibus, ſed & de totis haud raro populis. Lux lucem accendit; laudabile exemplum concitat alios. Si quis igitur optimæ notæ exempla proponit, laudat, commendat; nullum eſt dubium, fore, ut hac ratione ad æqualia præſtanda inflammet plures, atque ejusmodi denique ſtudium commune propemodum fiat eruditorum. Illud potiſſimum, ni conjectura nos fallit, doctiſſimum quoque ac venerabilem *Albertum Thura* inſtigavit, ut Danorum ſuorum merita, in Latinam maxime & Græcam

Græcam eruditionem, vel ſtrictim ac breviter commemoraret, adeoque ſignum quaſi erigeret civibus ſuis, quod ſecuti, literas elegantiores a contemtu atque inſultibus barbariei ſtrenue vindicarent. O ſi in exemplum iret gentium pariter aliarum, immo totius Europæ, commendabilis ejusmodi labor! Quam inſignis ſpes eſſet, fore, ut illorum certatim eruditi ſuſpiciones refutarent, quæ novum aliquem humaniorum literarum interitum ſomniant. At, ne extra oleas vagari videamur, & inanibus potius votis, quam ope qualicunque, conſumere ſpatium, quid præſtiterit Noſter, uno velut obtutu contemplemur. Ita vero in Præfatione illos proponit, qui univerſe de Romanis Græcisque ſcriptoribus meruerunt. Appellantur hic, ad linguam Latinam quod attinet, *Olaus Borrichius*, qui conſpectum præſtantiorum ſcriptorum Latinæ linguæ edidit; *Chriſtianus Stougardus*, cujus Diſputatio philologica exſtat de lingua Latina; *Ge. Frommius*, qui de legendis cum fructu latinitatis melioris notæ ſcriptoribus; *Er. Envaldi Brockmannus*, qui de præcipuis Latinæ linguæ ſcriptoribus, ab exceſſu *Auguſti* ad exceſſum *Trajani*; *Olaus Wilhelmi Wormius*, qui de lingua Latina, ejusque autoribus, & demum *Jac. Torchilli Badenius*, qui de quatuor linguæ Latinæ ætatibus, diſputavit. De lingua Græca generatim meruerunt *Paulus Vindingius* in Diſſertationibus III de variis linguæ Græcæ ſcriptoribus, *Laur. Lundius* in Compendio Bibliothecæ Græcæ, & *Jo. Grammius* in Notitia veterum Græcæ linguæ Autorum. Hæc Præfationis veſtigia ſequitur ſingulatim ipſe conſpectus, ubi nos eas potiſſimum excerpemus lucubrationes, quæ publicam nondum lucem viderunt. Ita *Chriſtianus Laſſon Sychonius* Librum primum Diſtichorum *Catonis* metro Danico reddidit, *Caſp. Er. Brockmannus* Commentarium in Amphitruonem, aliasque nonnullas *Plauti* Comœdias, elaboravit, *Andr. Petr. Hegelundius* Nucleum Terentianum. Ipſe *Albertus Thura* Terentii Andriam carmine Danico expreſſit. *Chriſtianus Ring* libros *Ciceronis* de Officiis in ſermonem Danicum transtulit. *Petrus Haggeus* Paradoxa *Ciceronis* variis explicationibus illuſtravit, nec minus *Wulfgang Rhumannus*. *Chriſt. Laſſon Tychonius* ſelectiores *Ciceronis* Epiſtolas Danice transtulit. Laudatus *Rhumannus*

mannus Orationes etiam plurimas *Ciceronis* explicavit. *Anna Margareta Quitzov, Erici* filia natu secunda, priores *Ciceronis* Officiorum Libros in linguam Danicam convertit. *Jo. Petr. Ancherſen Caſaris* locum de *Solduriis B. G. Lib. III Cap.* 22 decem Diſſertationibus criticis & philologicis illuſtravit. *Chriſt. Laſſon Tychonius* tres Eclogas *Virgilii* priores Danico metro reddidit. *Rhumannus* Epiſtolas omnes *Horatianas* prælectionibus ſuis illuſtravit, ſelectiores autem *Odas Brockmannus; Titi Livii* nonnullos libros *Stephanius.* Specimen emendationum in *Vitruvium* ſcripſit *Chr. Falſterus. Vitruvium* Danice reddidit *Janus Laur. Wolfius. Ovidii* Metamorphoſin carmine Danico expreſſit *Matthias Moth*, nonnulla quoque *Ovidiana Mart. Nicolai. A. Corn. Celſi* Librorum VIII de Medicina editionem diu molitus eſt *Jo. Rhodius* abſolutiſſimam, & variis lectionibus, emendationibus, notis item, ſupplementis omiſſorum, locis *Hippocratis*, *Celſi*, & Medicorum aliorum, parallelis, Lexico peculiari, indicibusque, inſtructam; morte autem Autoris ſpes decollavit. Λείψανα quidem poſt obitum *Rhodii* communicata ſunt cum *Thoma Bartholino*, quæ una cum ipſo *Celſo* & notis ſuis medico-philologico-antiquariis, ad finem uſque *Libri V* jam pertextis, ſe editurum eſſe promiſit; ſed infelix Bibliothecæ *Bartholinianæ* incendium hanc etiam exſpectationem defraudavit. *Senecam* cum allis ethico-politicis collatum inter manuſcripta ſua reliquit *Zach. Lundius*, ut & *Petrus Brinchius* admirandam *Senecæ* Ethicam & Politicam, ex ſcriptis ejus philoſophicis excerptam, in locos communes ordine literarum digeſtam, & ſummariis ac notis illuſtratam. Sed nos ad Græcos properamus Ubi quidem notatu dignum eſt, quod *Franciſcus Michaelis Wogelius Diodori Siculi* Bibliothecæ hiſtoricæ decem Libros, ab undecimo ad viceſimum, ex lingua Græca in Danicam translatos reliquit, nec minus verſionem Danicam *Herodoti*, itemque *Homeri;* quod *Chriſt. Laſſon Tychonius Ezechielis* Tragœdi fragmenta, a nemine unquam notis illuſtrata, Latine transtulit, prelo omnino parata. *Zacharias Lundius* Commentarium in *Heſiodi* opera & dies conſignavit, nec minus in *Iſocratis* Orationem ad Demonicum; *Petr. Jo. Reſenius* Orationem habuit de Fato Stoico ad *Lib. III Ethic. Nicomach. Cap.* 3 & 5; *Thomas Broderus Pauſaniæ* Græciam, eruditis ac fuſis annotationibus illuſtratam, prelo paratam habuit; *Janus Matthias Getorpius* verſionem *Phocylidis* Danico-metricam elaboravit, quam Bibliotheca *Reſeniana* quondam poſſedit; *Jo. Brunsmannus* indicem vocabulorum omnium in *Phocylidem*, laudatus *Lundius* notas & Obſervationes in *Plutarchum* περὶ παίδων ἀγωγῆς, & in aurea carmina *Pythagoræ* Commentarium, conſignavit; ut reliquos taceamus. Nihil enim ad finem properantibus ſupereſſe videtur, quam ut vel verbo memoremus, Appendicem limatiſſimam de *Saxone Grammatico*, illuſtri ſcriptore Danorum, legi ſubjunctum.

✲ ✲ ✲

AD NOVA ACTA ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomi V Sectio X.

HISTOIRE DE PIERRE I, SURNOMME' LE GRAND, &c.

hoc est,

HISTORIA PETRI I, QUI MAGNUS COGNOminatur, Imperatoris omnis Russiæ, Regis Siberiæ, Casani, Astracani, Magni Ducis Moscoviæ, &c. ornata & illustrata figuris æri incisis, quæ prælia numosque præbent spectandos.

Tomi III.

Amstelodami & Lipsiæ, apud Arkstee & Merkum, 1742, 8.
Tom. I Alph. 1, Tom. II plag. 17, Tom. III plag. 21.

Splendore, gravi dicendi genere, compositione pulchra & expolita, ordine exquisito, & magnis summi terrarum domini factis, sese commendat Opus, quod in præsens admirationem & studium nostrum accendit. Autor latere maluit & ignorari, quam gloria sua debitisque laudibus publice frui. In eo erat is olim, ut historiam, de illo Monarcha conscriptam Anglico sermone, converteret in Gallicum. Sprevit id institutum, simul ac, haud reportaturum esse eum laborem suffragia peritiorum, intellexit. Mutato itaque consilio, congessit apparatum, ab integro telam orsurus. Grata mente, sese ea, quæ ad primos *Petri* annos spectant, nactum esse a viro

 docto

docto Academico, profitetur. Ab eodem obtinuit Latinam Legati primarii enarrationem, quem *Leopoldus* Imperator in Moscoviam miserat. Legati hujus, *de Guarient* dicti, a secretis epistolisque qui erat, reversus ad suos in Germaniam, edidit librum suis sumtibus, Illustrissimo Comiti *de Kauniz*, Vicecancellario Imperatoris, consecratum. Ex hoc fonte Noster sitim sæpius restinxit. Commentarios reliquos, quibus fuit usus, passim in tractatione ipsa significavit. Nonnihil deprompsit ex anecdotis Borussi cujusdam, qui a secretis fuit dominorum nonnullorum Petroburgi, ac olim Baronem *de Huissen* in commentariis, de *Petro* Magno collectis, adjuvit. Veritati historicæ primum præcipuumque statuit pretium, additque, ut propositum illustret, historiam *Taciti* de *Cremutio Cordo*, cujus, *Tiberio* imperante, magnifica isthæc vox fuit: *Spreta exsolescunt; si irascare, agnita videntur. Suum cuique decus posteritas rependit. Nec deerunt, si damnatio ingruit, qui non modo Cassii & Bruti, sed etiam mei, meminerint.* Sicubi scriptores de rebus a *Petro* géstis diffident inter sese, Noster verba eorum suppeditavit ipsa, ne lector in studio illius jure aliquid desiderare posset. Profecit tandem ex annotationibus cujusdam Poloni, ad *Voltarii* vitam *Caroli XII* adjunctis, ac passim sua reddidit inde emendatiora. Hæc sunt, quæ Autor nos in Præfatione docuit. Nostrum non est, de rebus ipsis judicare, nec in partem ullam venimus vel faventium, vel nonnihil notantium. Offerimus Lectori Operis summam, ipsumque ad librum ipsum remittimus. *Tomi I Libro primo* commemoratur generatim de Moscovia, ac de incolis ejusdem, de genealogia *Petri*, de Strelitzorum rebellione, de bello Tartarico, de *Joanne Samuelowitzio*, Cosaccorum domino abdicato, ac *Mazeppa*, ei surrogato, de expeditionibus Principis *Galliczinii*, de matrimonio *Petri*, de conspiratione in ipsum, a soro-
Tom. I re *Sophia* inita, ejusque pœna, de domino *le Fort*, fortuna-
pag. 6. que *Menzikofii* secunda. Plantam *Borametz*, agni indolem quæ refert, curate Autor descripsit. De urbe Moscua solicite disseruit. Conditionem incolarum Russiæ ante *Petri* tem-
10. pora admodum barbaram & vitiosam graphice delineat. Moscua

scua A. 1589 reddita fuit sedes Patriarchæ, qui antea solebat Kioviæ commorari. Sustulit patriarchalem dignitatem in Russia *Petrus*. De statu Moscoviæ militari Autor egregie dixit, Pag. 18.
comparatione inter tempus, quod *Petrum* antecessit, ac reformationem *Petrinam*, instituta. *Sophiæ* consilia, cædis plena, & ipsius ad cœnobium Devaz deturbationem, quæ fuit exitus molitionum ejusdem, solide & accurate Noster executus fuit. Tum vero ad pacem, cum Imperatore Tzinensium initam, 104.
copiose illustrandam sese accinxit, secutus fidem commentariorum, qui de hac re Petropoli fuerunt formis publicis descripti. 106.
Libro secundo edisseruntur varia, nominatim bellum Turcicum, expugnatio urbis Azoph, conspiratio *Sophiæ* irrita, iter *Petri* in Bataviam ac Angliam, rebellio Strelitziorum, eorumque pœna & exstirpatio, institutus S. *Andreæ* ordo, ac Genevensis illius *Le Fort* obitus. Autor passim refellit emendavitque errata, ab aliis admissa. *Libro tertio* enarrantur 189.
res bellicæ, bellum cum Sueco, *Carolo XII*, initia Petroburgi 246.
& castelli Cronschlot, *Stanislaus* in solium Poloniæ evectus, expugnationes Dorpati & Narvæ. Numi adjuncti repræsentant 302.
occupatum Notteburgum, seu Schlusselburgum, occupatum 323.
castrum Nienschantz, ac fundatum A. 1703 Petroburgum. Tabula, quæ accessit Operi, geographica exhibet initia situmque Petroburgi, terramque proximam circumvicinam. Castellum Cronschlot, A. 1704 in insula sinus Finnici conditum, illustre redditum est numis duobus, quorum typos exhibuit Autor diligentissimus loco conveniente. Torpatum, A. 1704 in fidem 337.
receptum, numo expressum æque suppeditavit lectori visendum. Narvam eodem anno 9 Aug. captam designant alii duo numi. Hæc *Libro tertio* sunt propria. Excipit eum *quartus*, 362.
quo bellum cum *Carolo XII* continuatum recensetur ad cladem usque, quam Sueci ad Leznam acceperunt. *Tomus II* reliquos *quatuor Libros*, quibus reliqua *Petri* ac *Catharinæ* Imperatricis res memorabiles exponuntur, complectitur. Ornamenti loco ad- Tom. II
jectum est schema, quo prælium Pultowense illustratur. Elbin- pag. 25.
ga stratagemate capta, & Wiburgum expugnatum, numis effulgent expressa, quos Autor dedit accurate delineatos. Duna- 79.

mundam, Revaliam, & Pernavium, Suecis erepta, tres numi
consecrarunt immortalitati, quos *Petrus* jussit cudi. Carelia
Pag. 106. A. 1710 capta, & quæcunque eo anno felicissime sunt gesta,
tribus emicant ex numis. Numus major prodit cladem
Suecorum Pultawensem, minor exhibet memoriam victoriæ,
A. 1709 ad Perevolocam obtentæ. Celeberrimam *Petri* ad
Abum usque Finlandiæ expeditionem, A. 1713 tentatam, de-
198. signat numus affabre factus. Suecos ad Pelkinum amnem eo-
dem anno victos exhibet numus æque pulcher. Adde, quod
numis nobilitatæ sunt victoriæ *Petri*, navalis prope Alandiam
ad A. 1714, ad Castrum novum captum anno eodem, & ad
280. flumen Vasam. Juvat legisse vitam filii, ex *Petro*, ejusque prio-
ri uxore, nati, orationem *Petri* ad filium, ac successoris con-
stitutionem. *Catharinam*, uxorem ejus, in societatem imperii
390. adscitam A. 1724, illustrarunt duo, quos Autor lectori offert,
numi. *Tomus III* documenta, acta, & literas, complecti-
tur, quibus robur & fides rebus *Petri Magni* conciliatur. Le-
guntur inter ea nonnullæ etiam belli denuntiationes, seu decla-
Tom. III rationes. Attentionem meretur commentarius *Wessalowskii*,
pag. 227. seu epistola potius, ad Regem Angliæ *Georgium I*, de rebus
Lib. Baronis, *a Göriz* dicti. Nec Lectori displicebunt condi-
246. tiones, quas Ecclesiæ Gallicæ proceres *Petro Magno* ad eccle-
siam Russicam cum Romano-catholica conciliandam, A. 1717,
15 Jun. consignatas, autoritate Regis miserunt. Sententiæ, in
filium *Petri*, maximum natu, pronuntiatæ & consignatæ, nulla
excepta, ab Autore exhibentur. In fine Operis apparet pax,
Petrum I inter & *Fridericum*, Regem Sueciæ, A. 1721 Neo-
469. stadii sancita, ac fœderis formula Holmiensis inter Russiam ac
Sueciam, ad A. 1724 referenda. Intelligunt Lectores ex hoc
specimine procul dubio, quanta fide, quantaque diligentia, hoc
Opus sit elaboratum, quantoque illud in pretio esse debeat apud
eos, qui recentissimam historiam curæ cordique habent.

TRATTATO DEGLI STUDI DELLE DONNE, &c.

id est,

TRACTATIO DE STUDIIS LITERA-

rum,

rum, fœminas ornantibus. Opus bipartitum, ab Academico Intronato conscriptum.

Partes II.

Venetiis, impensis Francisci Pitteri, 1740, 8.
Alph. 2 plag. 11.

Opus hoc, formandis fœminarum studiis dicatum, & Excellentissimæ *Elisabethæ Cornaræ Foscarini* inscriptum, thesauri multijugi speciem refert, in quo egregia multa pretiique haud vulgaris monumenta effulgent ac renident. Præfatio significat, quantopere illi errent, qui fœminas a studiis universis procul esse jubent. Perquisivit Autor Bibliothecas, an librum hujus argumenti invenire posset. Sed nec vola, nec vestigium, ejus rei in eis ipsi apparuit. Nihilo minus nulli pepercit labori, ut perficeret institutum. Distribuit tractationem ipsam in *Partes duas. Priorem* divisit in *octo Capita; posteriorem* reddidit *tredecim Capitibus* fœcundam. Rationem habet diversissimæ fœminarum sortis, nec universis promiscue singulos libros & studia singula commendavit. *Partis prioris primo Capite* ostendit, remedium esse afferendum corruptioni, quæ jam inhærescat conversationi, cum fœminis institutæ. Remedium haud aliud studiis ei fini esse accommodatius, docet. Improbat gen- Pag. 12.
tium consuetudinem, quæ fœminas quasi in vinculis habent perpetuis. Temporis longitudinem, quod fœminæ sibi comendis
indulgent, salse exhibet. Peregrinas in Italiam invehi volu- 16.
ptates, dolet, de ætate sua usurpans illud *Taciti: Sunt tempora, in quibus magnis virtutibus certissimum est exitium.* Quoniam adolescentibus Italiæ studia sordescunt, Cel. Autor ea ad fœminas tentat transferre, ratus, hasce illo pacto a vanitate re-
liquisque nævis abstractum iri. Studium luxus, in Italiam 27.
transfusi, arcessit ab Asiæ devictæ populis, a moribus Ægypti, Seculo XII eodem translatis, nec non a *Caroli VIII*, Regis Galliarum, in Italiam bellica expeditione. Complura ejus generis exhibet memoratu digna Cl. Autor *Capite* eodem. *Capite se-*
cundo ostendit, infirmitates externas maribus fœminisque esse 41.
commu-

communes, nec mentem, nec conditionem, ejus esse diversam respectu bonorum studiorum. *Tertio* ostendit, multas dari fœminas, quæ in literis scientiisque præstantissimos fecerint
Pag. 99. progressus. Collaudat nominatim *Lucretiam Marinellam*, Venetam, *Annam Mariam Schurmanniam*, & *Corinnam*, Theba-
102. nam. Memorat Canonici regularis Lateranensis, *Petri Pauli di Ribera*, librum: *Le glorie immortali de' trionfi ed eroiche imprese di ottocento quarantacinque Donne illustri antiche, e moderne, dotate di condizioni, e scienze signalate, cioè in sacra Scrittura, Teologia, Profezia, Filosofia, Rettorica, Grammatica*, &c. Addit *Mirrham Antedoniam, Pindari* magistram, *Erinnam*, Deliam, cujus versus *Homero* fuerint probati, *Daphnen*, seu *Manton*, *Phanotheam*, *Icari* uxorem, repertricem hexametrorum,
105. *Sapphon*, *Borsanen*, *Alexandro M.* nuptam, *Demophilen*, poetriam, *Aretaphilen*, eloquentia præstantem, vates alias, *Zenobiam*, Palmyrenen, Ægyptiacæ, Græcæ, Ebraicæque linguæ pe-
108. ritam, *Paulam*, Romanam, *Hieronymo* familiarem, Ebraiceque doctam, ac ejus pariter doctam filiam, *Eustochiam*. Nec minus celebrat Reginam *Amalasuntam*, Principem *Eudoxiam*, *Leontii*, Philosophi, natam, *Theodosii* junioris uxorem; *Annam Comnenam*, *Alexiados* autorem; *Lauram Nogarolam*, Veronensem, Ducis Veneti, *Nicolai Troni*, uxorem; *Angelam*, ejusdem illustrissimæ familiæ, Comitis *Antonii de Arco* fœminam; *Trivul-*
111. *tiam*, nobilissimam Mediolanensem, ac *Cæciliam Gonzagam*. Et quid *Olympia Fulvia Morata* est illustrius? Omittimus reli-
186. quam gynæconitidis literariæ nubem. *Capite quarto* persuadet Autor, majorem fœminarum numerum literis esse adjungendum. *Capite quinto* de amplitudine & limitibus studiorum
323. muliebrium differit. Refellit *sexto Capite* eorum objectiones, qui, reipublicæ per studia a mulieribus approbata & exculta
413. imminere detrimenta, contendunt. Addit tamen *Capite septimo*, mulieres per literas a cultu sui externo & negotiis debitis haud disjungendas esse. *Capite* tandem *octavo* tradit, fœ-
444. minis indignum haud esse, literas tractare. *Parte posteriori*
P. II. exponit de studiis sigillatim, quibus fœminæ animum appellere valeant debeantque. *Capite primo* differit de linguis mortuis;

tuis; *secundo* de vivis; *tertio* de Theologia generatim; *quarto* de Theologia morali; *quinto* de Philosophia generatim; *sexto* de Physica; *septimo* de Jurisprudentia; *octavo* de Historia; *nono* de studiis, curiositati inservientibus; *decimo* de Musica; *undecimo* de pictura; *duodecimo* de palæstra saltatoria; ac tandem *Capite* extremo de Poesi, Rhetorica, Numismatis, & antiquitatibus. Commendat fœminis linguam Ebraicam & Græcam, licet interpretationem Codicis sacri vulgatam appellet *securissimam*. Laudat illa *Augustini* ex *Lib. II de Doctrina Christiana: Latinæ quidem linguæ homines, quos nunc instruendos suscepimus, duabus aliis ad scripturarum divinarum cognitionem habent homines, Hebræa scilicet & Græca, ut ad exemplaria præcedentia recurratur, si quam dubitationem attulerit Latinorum interpretum infinita varietas.* Aversatur judicium *Joannis Clerici* de *Hieronymi* peritia linguarum orientalium. Celebrat Pontifices *Clementem V* & *Paulum V*, qui Monachis universis studiorum tractationem injunxerunt & commendarunt: ille in *Clementina de Magistris*, hic in *Constit. Apostol. 65*. *Clementis V* decretum Viennense de lingua Hebraica & Græca, a duobus Professoribus Academiæ cujusvis tradenda, confirmatum fuit in Concilio Basileensi *Sess. 20*. *Raimundus de Pennaforti* in consessu Dominicanorum generali Toletano A. 1250 statuit, ut religiosi sui discerent linguam Hebræam & Arabicam; obtinuitque a Rege Arragonum annuas pensiones, eis Monachis impertiendas, qui constitutioni illi essent facturi satis. *Raimundus Martinus*, *Pugionis fidei* Autor, ex hoc Dominicanorum instituto inclaruit. *Carolus Borromæus* clare: *Illud denique non parum expediet, si concionator Græce & Hebraice nosse studebit. Nam harum linguarum peritia cum ad multa alia utilis est, tum maxime & ad eliciendos ex eadem Scriptura plures catholicos sensus, & ad explicandas illas sacrarum literarum ac dictionum voces, quæ magnam vim magnamque emphasin habent.* At cur fœminæ operam dare debent sermoni Hebraico & Græco addiscendo, si Vulgata translatio sufficit cultui divino & religioni? Prævidit hoc telum Autor, ideoque peritiam linguæ Ebraicæ Græcæque comparandam fœminis, non Pontificiis, suasit.

Pag. 63.

4.

5.

6.

Pag. 9. ſit. Sed quo fine? Scilicet ut interpretationes ad lapidem Lydium revocare, & doctrinas ſanctas e fonte ipſo haurire, valeant. Dubitare liceat, an hæc ratio omnibus doctis ſeſe ſit approbatura. Ridet merito Fratrem, qui, judice *Euſtachio*, JCto, inter alia ſic declamavit: *Jam reperta eſt lingua, quæ vocatur Græca, ab hac ſedulo eſt cavendum. Hæc eſt, quæ parit omnes iſtas hæreſes. Ea lingua proditus liber in manu paſſim habetur, & vocatur Nov. Teſt. Plenus hic liber eſt rubetis & juniperis. Aliam oriri linguam intelligo, quam vocant Hebræam. Hanc*
13. *qui diſcunt, fiunt Judæi.* Sacrum Codicem per translationes ſeu verſiones Proteſtantium corrumpi, ſibi perſuadet Autor, ratus, fœminas per lectionem Græci & Ebræi Codicis ad eccleſiam Romanam adductum iri. Credit ſcilicet ipſe, *Nibuſii* artem ſecutus, fœminas ita intellecturas, quam incerta ſit apud Proteſtantes ſacri Codicis interpretatio. At num expoſitiones Patrum ubique conſentiunt? Nonne ii, qui his honorem haberi volunt, coguntur largiri, plures dari unius ſententiæ Biblicæ ſenſus, eosque multiplices? Si igitur dantur varii & multiplices ſenſus pronuntiatorum Biblicorum, cur, obſecramus, Autor multiplices interpretationes ferre nequit? At Proteſtantes, unum cuique ſententiæ ſenſum ineſſe literalem, credunt & propugnant, licet largiantur, dari ſenſus rei totius, e. g. typi, alle-
18. goriæ, parabolæ, viſionis, &c. *Petrum Bælium* Autor vocat *in-*
24. *genium licentioſum & laſcivum ante alios omnes. Ruſcellajum*, Florentinum, & *Paulum Manutium* Latine loqui haud valuiſſe, narrat. Ejusmodi annotationibus memoratu dignis univerſum ſcatet opus. Quomodo fœminis Latina lingua ſit diſcenda, edisſerit ſuccincte. At ad diſcendam Hebraicam & Græcam per-
28. æque ſeſe haud præbet ducem. Notat in *P. Maffeo*, Soc. Jeſu, contemtionem ſermonis Latini, qualis eſt in Vulgata. Reprehendit itidem purpuratum Romæ *Bembum*, cui ſorduerunt Epiſtolæ *Paulinæ*, ac Seculi XVI *Ciceromaniam. Caſtalionis* verſionem vocat *peſſimam & doloſiſſimam*, interſerens cauſam, illum poſuiſſe genium pro angelo, lotionem pro baptiſmo, rempublicam pro eccleſia, collegium pro ſynagoga, &c. Notat *Caſparem Contarenum*, poſtea Cardinalem, qui ſeptem Romæ tem-
pla

pla vocavit *ſacroſancta Divorum pulvinaria ſeptem*, & Archi-
epiſcopum Corcyræ appellavit *flaminem primarium*. Somnium Pag. 32.
Hieronymi Ciceronianum ſuffragio confirmare recuſat, licet haud
audeat aperte id pernegare. Hiſpanis & Luſitanis tribuit amo-
rem Theologiæ ſcholaſticæ, Gallis Italisque ſtudium Theologiæ
& Juris Canonici, Anglis ſcientiæ naturalis ardorem, Germanis
prudentiam Juris præcipue publici & Juris gentium. Ut ad- 37.
diſcantur ab exteris linguæ, Gallica & Anglica, ſuadet. Con- 41.
queritur, Gallicis libris ex Gallica lingua in Italicam tranſfu-
ſis Italos corrumpi. Haud inficiatus, libellos Gallicos a fœ-
minis Italicis avidiſſime nunc legi, immo lectitari, inductis egre-
gia charta, margine nitido, ornamentisque in ipſa ligatura con-
ſpicuis. Inſolentiæ & luxus nomen huic conſuetudini impo-
nit. Ligaturam librorum amarunt Italicæ fœminæ primo Ge-
nuenſem & Patavinam, poſtea Hollandicam & Anglicam, tan- 45.
dem vero potiſſime Gallicam, auro diſtinctam, & ſtudioſis lu-
xuriæ probatam. Prædicat tamen *Agneſæ* Imperatricis, quæ
Henricum IV Regem peperit, donum IV Evangeliorum, li-
brum auro & argento penitus coopertum, Abbati Montis Caſ-
ſinenſis traditum. Italicam linguam laudat ob amplitudinem
& copiam, gravitatem, & Latinæ affinitatem. Eam laudibus 50.
evehit, ſcientiis quippe tractandis aptam, &, ut ipſa a fœmi-
nis retineatur caſta & pura, ſuadet. Nec tamen infeſtus eſt
vocibus novis, Alpes transvectis, quæ rem vel cogitationem
novam denotant, ſiquidem ipſe *Cicero* multa nova rerum vo-
cabula admiſerit. Neapolitanorum ſtilum Italicum putat vix 55.
ferendum, præcipue *Bartholomæi Capuani*. Orthographiæ de- 57.
fectus notat in fœminæ illuſtris *Colei* libro, quem ipſa inſcri-
pſit *la Bibliotheca delle Dame*. Lectionem *Decameronis*, cujus
autor exſtitit *Boccaccius*, diſſuadet, obſcœnitatibus quippe & in-
juriis in Deum ſordentem. Theologiam revelatam ſuperſtructam 64.
eſſe haud ſecus traditioni ac ſacris literis, pro more docet.
Theologiam ſcholaſticam accuſat obſcuritatis, neglecti ſacri 67.
Codicis, & amplitudinis quæſtionum ſpinoſiſſimarum. Prior
quidam Fratrum Pariſinorum Seculo ſuperiori ſcripſit *Summam
Deiparæ*, ut imitaretur *Thomæ Aquinatis* Summam. Et, cum

hic inchoarit eamq; hiſce verbis: *Utrum ſit Deus*, ille Summam
ſuam, qua 3000 quæſtiones de *Virgine* enodare ſtatuit, exor-
ſus fuit hunc in modum: *Utrum ſit Virgo.* Hunc merito fa-
Pag. 70. ſtidit Noſter. Fœminis inculcat illud *Paulinum*: *Mulieres in
Eccleſia docere non permitto*, & Catechiſmum Romanum com-
mendat, ab *Alexio Figliucci* Italice factum. Commendat eis
præterea Catechiſmum *Caniſii*, *Bellarminum* de doctrina Chri-
ſtiana, *Remigii Florentini* Epiſtolas & Evangelia, quæ legun-
tur in Miſſa, & paulo poſt a *Franciſco Catani* Italice ſunt ex-
poſitæ, *Lippamanni* Expoſitiones in Credo & Pater Noſter,
Hieronymi Faletti interpretationem Italicam ſcriptorum *Athe-
nagoræ* de Reſurrectione mortuorum, *Hilarionis*, Genevenſis,
Expoſitionem de perfecta Virginitate S. *Baſilii* & *Auguſtini*,
Epiſtolas *Hieronymi*, Italice translatas a *Franciſco Zeffi.* Fœ-
minis heterodoxis ſuadet, ut indagent rationes ſeceſſionis Pro-
teſtantium, verſionum Biblicarum a fontibus alienarum, & ſpi-
ritum doctorum ſuorum privatum, animumque precibus præ-
73. muniant & deſiderio veritatis, immo ut diffidant eccleſiaſtis
ſuis, ac in libris primorum Seculorum quærant neceſſitatem tri-
bunalis ſuperioris, quale ſit Eccleſia, vel potius Pontifex Ro-
manus, præter quod in rebus a ſenſu remotis ſint omnia vaga
76. & incerta. Prædicat nonnihil eorum, quæ *Petrus Bælius*, de
Paulicianis commentatus, excidere ſibi paſſus eſt de infirmitate
rationis humanæ. Socinianos reprehendit, qui rationem hu-
manam perhibent eſſe fidei Chriſtianæ amuſſim. Scepticiſmo
frigidam ſuffundit, ratus, nullum dari argumentum theologi-
cum & philoſophicum, quod per rationem humanam nequeat
maximis premi & oppugnari difficultatibus. Provocat ad li-
79. bros *Ciceronis de Natura Deorum* & *Fato*, ad *Sexti Empirici*
& *Juliani* Apoſtatæ ſcripta, ut oſtendat, neceſſario amplecten-
dum eſſe vicarium Chriſti in terris. Veremur, ne Philoſophi
Italiæ, hoc argumentum ſatis longe eſſe petitum, fateantur.
In religione Romana Chriſtiana nil eſſe fictionum & rerum, in-
82. certis rumoribus ſuperſtructarum, contendit. Fœminis, Theo-
logiæ moralis ſtudioſis, commendat *Speculum S. Auguſtini*, a
Cardinale *Thoma* ſeorſim editum, Summam S. *Thomæ*, Opera
Raimundi

Raimundi & S. *Antonini*, Archiepiscopi Florentini, legesque ecclesiasticas. Impuram nonnullorum contribulium Theologiam moralem rejicit, notans eos, qui cum antiquo Poeta, apud *Ciceronem Off. III, 29*, sic docente, docent: *Neque dedi, neque do, fidem infideli cuiquam.* Approbat hæc: *Si hoc sibi sumunt, nullam esse fidem, quæ infideli data sit, videant, ne quæratur latebra perjurio.* Illos negat esse audiendos, qui multa Christi præcepta vertunt in consilia. Notat præterea multos suorum abusus morales. Addit tandem *pag. 92*: *La maggior parte de' quali da' nostri moderni Sommisti, per non perder la utilissima cura delle anime de' Grandi, e de' dilettanti di roba altrui da tre o quattro Secoli in qua sono stati inventati; e che an fatto vedere, che i loro Autori si son istudiati a maraviglia di ridurre la iniquità in metodo, e le oscenità, e la sceleratezza con alcun regolamento.* Sed suffecerint hæc in præsens. Pag. 90.

Johann Lorentz Mosheims Erklärung des ersten Briefes des heiligen Apostels Pauli an die Gemeine zu Corinthus.

hoc est,

JO. LAURENTII MOSHEIMII EXPLIcatio prioris Epistolæ S. Pauli ad Ecclesiam Corinthiacam.

Altonæ & Flensburgi, apud fratres Cortios, 1741, 4.

Alph. 5 plag. 22.

Commentarius hic, inscriptus Viro Summe Venerando *Phil. Ludovico Dreyssigmarck*, supremo sacrorum in terris Brunsvico-Luneburgensibus Antistiti, enatus est ex prælectionibus, in hanc Epistolam a Venerando Autore institutis, quarum diversa exempla composuit, quædam emendavit, alia addidit, sicque rogatu fautorum atque amicorum operarum formis describi curavit. In sensu literali ex linguæ Græcæ indole ac antiquitatum notitia, quod in istiusmodi extemporali labore fieri nequit, indagando minus occupatur, in id intentus unice, quo

mentem *Pauli* ex tota ſermonis συναφείᾳ dilucidius declararet. Equidem Cel. *Moshemius* de his ſuis meditationibus modeſte judicat, ſed, qui eas cum cura perleget, doctrinam, ingenii perſpicaciam, judicii aciem ac ſoliditatem, quæ omnia in *Moshemio* ſumma ſunt, non deſiderabit; certe ad intelligentiam divini hujus ſcripti plurimum contulit, aliorum virorum doctorum cogitationes illuſtriores reddidit, difficultates feliciter expedivit, novas interpretationes, nec tamen a mente divini ſcriptoris alienas, paſſim attulit. Hac via procedit, integram Epiſtolam in certa ſegmenta dividit, ipſa illa, Græco idiomate conſignata, addita ad latus *Lutheri* verſione Germanica, exhibet, inde nexum ac conſecutionem ſingularum ſententiarum oſtendit, verum illarum ſenſum determinat, hinc illas ornamentis oratoriis ſubinde nudat, & ad ſimplices propoſitiones logicas reducit, aliquando etiam ordinem artificioſum ſolvit, & ad illum refert, quem natura rerum flagitare videbatur. Singulis partibus ſubjicit *liberiorem interpretationem*, uti appellat, vel potius *paraphraſin*, quæ ita eſt comparata, ut attentus lector totam demonſtrationum *Paulinarum* ſeriem facili opera perſpicere, ac animo comprehendere, queat.

In Diſſertatione præliminari agit de urbe *Corintho*, ejus ſitu, opibus, everſione, per *L. Mummium* anno ante C. N. 146 facta, illiusque reſtitutione per *Jul. Cæſarem*. Quæ cum tempore *Pauli* priſtinum recuperaſſet florem, ut commerciorum ergo illam homines ex omni fere orbe frequentarent, Apoſtolus illam adiit, quo doctrina Chriſti inde quoquoverſus fundi ac diſſeminari poſſet. Incolas ſtudio in literas, ſapientiam, eloquentiam, aliasque artes ac opificia, ductos fuiſſe, ex *Ariſtide* probat; quæ ratio, quare ſimplicitas illa *Paulina* ipſis ad palatum minus fuerit, magis vero arriſerit promta & ad Rhetorum

Pag. 1-8. ornatum compoſita, *Apollinis* eloquentia. Divitiæ pepererunt ſuperbiam & luxum. Superbia ipſos ita efferebat, ut, ſe Diis natos eſſe, jactitarent. Vita libidinoſa palam & impure obtinebat, ut hinc κορινθιάζειν in proverbium abierit; in Veneris fa-

8-10. no impuræ fœminæ proſtabant. Eccleſiam in illa collegerat primum *Paulus Act. XVIII, 18*, inde *Apollos Act. XVIII, 27*, *1 Cor. III, 6*,

III, 6. tandem *Petrus*, vel ejus discipuli, *1 Cor. I, 12*, unde ob diver-
sitatem donorum horum doctorum, vel etiam diversam eorun-
dem agendi rationem, est factum, ut in partes secesserint. *Ephesi* Pag. 10-
scriptam esse, ex *1 Cor. XVI, 8*, decernit, de scriptionis tempo- 15.
re nil certi definiri posse, censet, *Pearsonii* tamen calculos,
annum 56 Christi nominantis, præ aliis attentionem mereri pro- 15-18.
nuntiat. Occasionem præbebat legatio *Corinthiorum 1 Cor. XVI,*
17. Epistolam *Corinthiis Paulus* ante destinaverat, quæ periit;
quam, in Armenicam linguam conversam, publicarunt *Whi-
stoni* filii, est supposititia. Hanc quoniam sinistre acceperant,
ut ab Apostolo accuratius edocerentur, necessum erat. Acce-
debant errores & controversiæ, quæ cœtum sacrum *Corinthio-
rum* turbabant. Integra Epistola in *duas* dispescitur *partes. Pri-* 18-20.
ma versatur in controversiis excutiendis, ac erroribus *Corin-
thiorum* animis evellendis *Cap. I-VI.* *Secunda* complectitur re-
sponsum ad quæstiones ac dubia proposita *Cap. VII* ad finem.
Prima rursus in *quatuor* solvitur *partes*. In *prima* occupatus est,
ut controversias, de doctrina exortas, componat, *Cap. I-IV*;
in *secunda* reprehendit ipsos propter illum, qui novercam suam
in matrimonium duxerat, *Cap. V*; in *tertia* eosdem notat, quod
lites suas ad judices & tribunalia gentilium deferrent, *Cap. VI, 1-
12*; in *quarta* refellit illos, qui autumabant, scortationem illici-
tam haud esse. In *secunda* respondet ad quæstiones: 1) num 20-24.
Christiano matrimonium contrahere integrum sit, & an se
quis ab infideli conjuge sejungere possit, *Cap. VII*; 2) tangit
epulas sacrificales, *Cap. VIII, IX*; 3) num fœminis absque vela-
mine in publico cœtu comparere fas sit, *Cap. XI, 1-16*; 4) de
sacra cœna & agapis, *Cap. XI, 17*, ad finem *Capitis*; 5) examinat
quæstiones, exortas de extraordinariis donis Spiritus S. *Cap. XII-
XIV*; 6) dubia, circa resurrectionis dogma exorta, solvit *Cap.
XV*; tandem 7) monita quædam de eleemosynis, illarumque
collectione, subjungit *Cap. XVI.* Hæc sunt potissima momenta 24-31.
illorum, quæ in *introductione*, quam appellat, habentur. *Cap. I*
προλεγομένων differit de dissidiis, in ecclesia *Corinthiaca* excita-
tis. In quatuor omnino partes integer cœtus divisus erat. *Pau-
lus* primus omnium collegerat ecclesiam, non usus orationis

ſplendore, ac ſapientiæ externæ oſtentatione. Huic ex Judæis plures ſe adjunxerant. *Paulo* ſupervenerat *Apollos*, qui quoniam orationis ornatu ac ſapientiæ præſidiis ſe illis, qui doctrinam atque eloquentiam requirebant, commendabat, ex gentilibus converſis haud pauci ipſum majoris, quam *Paulum*, facere cœperunt. Adhæc ex diſcipulis *Petri* quidam Hieroſolymis venerant, quibus ex Judæis ſe quidam aſſociarunt, arbitrati, poſſe ſe una cum doctrina Chriſti avitam religionem ſecundum inſtituta *Moſis* ac ſapientum ſuorum retinere. Denique erant, qui pro veris *Chriſti* diſcipulis haberi cupiebant, nec ullum nomen humanum reverebantur. Hi cum Chriſtianam religionem eodem modo comparatam eſſe opinabantur, uti Philoſophia Græcanica, quæ in diverſas fuſa erat familias, quarum ſingulæ ducem ſibi aliquem atque caput delegerant; reprehendit illos, qui ſe a *ſemet ipſo* atque *Apolline* nuncupabant, minus *Cephitas*, ne autoritati *Petri* aliquid derogare videretur, minime omnium illos, qui, partium ſtudio poſthabito, a *Chriſto* appellari, gloriæ ſibi ducebant. Quæ ſingula Cel. Autor diſtincte ac dilucide explanat, &, quibus argumentorum ponderibus diverſarum partium ſtudia repreſſa fuerint, enucleatius oſtendit.

Pag. 32- Sed ad ipſam Commentationem nos convertamus, ex qua
54. illa tantum delibabimus, quæ nobis præ aliis notatu digna ſunt viſa. Per *Soſthenem V, 1*, illum intelligit, qui *Act. XVIII, 17*, memoratur, poſt id tempus forſitan ad religionem Chriſtianam perductum, ac *Paulo* adhæreſcentem. Hujus nomen in fronte Epiſtolæ ponitur, quia forte *Paulus* illo amanuenſi eſt uſus, quem ad modum fere per alios Epiſtolas ſuas ſcribendas curavit, addito tantum ſigno, unde a ſe profectas eſſe, dijudicari poterat. Cauſam hanc affert, quia *Paulus*, uti reliqui Judæi,
57. 58. literas Græcas non æque nitide pingere poterat. Per *ἡγιασμένοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, κλητοὺς ἁγίους*, item *ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου*, intelligit diſtinctos Chriſtianorum in eccleſia *Corinthiaca* ordines. *Primi* ſunt priſci Chriſtiani, a *Paulo* converſi, quique in doctrina ipſius conſtanter adhuc permanſerant, *ſecundi*, qui ipſo abſente per *Apollinem* ad fidem perducti

erant,

erant, *tertii*, qui quidem Christi nomine appellabantur, sed suis factionibus satis declarabant, se nondum veræ sanctimoniæ studio duci. Τόπες ἀυτῶν καὶ ἡμῶν respicit diversos locos, Pag. 60-
in quibus, qui *Corinthiacam* ecclesiam efficiebant, ad sacra con- 63.
celebranda conveniebant; quemadmodum jamdum Cel. *Vitringa Obs. sacr. Lib. III Cap. 2 pag. 318* notavit, בית הלל & בית שמאי frequentiori stilo apud Judæos scholas & locos designare, in quibus legem ex sententia sua interpretabantur.
Elogium, *Corinthiis V, 4*, tributum, ex ipsorum, qui tale quid 63-67.
de se in literis suis prædicaverant, mente profluxit; ea tamen
utitur prudentia, ut, quid desideret, tacite submoneat. Λόγος 71-72.
& γνῶσις *V, 5*, refertur ad dona miraculorum & linguarum, itemque cognitionem eximiam veritatum Christianarum, ex-
traordinario quodam modo impertitarum. Ἀποκάλυψις τȣ̃ κυ- 73-75.
ρίȣ est manifestatio Christi ad judicium, quam se intrepide exspectare posse, nec longe abesse, opinabantur *Corinthii*. Contrarium demonstrat *Paulus*, quoniam ipsi ante diem obituri essent suum, quam Christus ad judicium appareret, nec illum absque metu exspectare possent, nisi in fide integra & sancti-
moniæ studio perstarent. Christus *V, 13*, est doctrina Christi, 77-81.
quæ una est, quamque eandem docuerint omnes fidi legati Christi, *Paulus* ac *Apollos*, adeoque dissidiis occasionem non
præbuerint. Ubi *Paulus* de se fatetur *v. 17*, se non missum 90.
a Christo, ut baptizaret, id non eo sensu accipiendum esse censet, ac si non præcipue hunc in finem a domino sit legatus, ut per immersionem initiaret recens conversos, sed quoniam in tabulis electionis ipsius tantum sermonis, sive præconii, non
baptismi, fit mentio. Σοφὸς *v. 20* designat sapientes gentiles 93.
omnes, γραμματεὺς Judæorum doctores, συζητητὴς, qui nulli sectæ se addicebant, sed omnes aggrediebantur, veritatis scrutinium prætexentes, quales inter Græcos Philosophos Aca-
demici. Θεὸν ἐν τῇ σοφίᾳ ἀυτȣ̃ γινώσκειν *v. 21* est consilium 110.
Dei de salutis ratione cognoscere. Σημεῖον, quod Judæi re- 113.
quirebant, procul dubio illud fuit, quo ipsi desiderarunt, ut se hostium Romanorum manibus eriperet *Matth. XXVII, 42.*
Apostolus, *Cap. II, 1*, de se affirmans, se non ad *Corinthios* ve- 116.
nisse

nisse καθ' ὑπερβολὴν λόγου, ἢ σοφίας, fatetur, orationi suæ defuisse orationis ὕψος, Græcis Oratoribus adeo deamatum, neque sibi adfuisse παῤῥησίαν, alacrem illam, vividam, ac promptam, dicendi rationem *v. 3.* Verbum εἶναι *v. 5* interpretatur per *existere*, *oriri*, quoniam ad prædicationem *Pauli* fides per potentiam Dei in *Corinthiis* exorta erat. Ἐν τοῖς τελείοις non est accipiendum de rebus, sed personis, ac per illos intelligendi κλητοὶ & πνευματικοὶ, qui voci Evangelii se submiserant, ac per Spiritum sanctum illuminati erant. Σοφία τοῦ αἰῶνος τούτου est sapientia gentilium, quæ inter Græcos dominabatur; σοφία τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου, est sapientia doctorum Judæorum, quos ipsos recutiti *principes hujus mundi* appellabant. Συγκρίνειν *v. 13* ex usu apud LXX significat *explicare, exponere*; in voce πνευματικοῖς subintelligendum λόγοις, hoc sensu, *explanamus doctrinas Evangelii, per* spiritum sanctum *nobis revelatas verbis, ab eodem spiritu inspiratis.* Verba *v. 5 Cap. III*: καὶ ἑκάστῳ, ὡς ὁ κύριος ἔδωκεν, divellit, & sequenti *v. 6* adjungit, & ita secundum sensum ponenda esse judicat: καὶ ἐγὼ ἐφύτευσα, Ἀπολλὼς ἐπότισε, ὡς ἑκάστῳ ὁ κύριος ἔδωκε κ. τ. λ. Ἀνθρωπίνη ἡμέρα *Cap. IV, 3*, est dies, qui ab hominibus in judiciis indicitur, ut de aliquo sententia feratur, quemadmodum ultimum judicium dicitur *dies Christi*. *V. 8-21* singulare aliquod specimen eloquentiæ *Paulinæ* habetur, in quo, quicquid prudentia, ingenium, ac imaginatio, Oratori suggerere potest, deprehenditur. Verba *v. 8* ἤδη κεκορεσμένοι κ. τ. λ. non *ironice* sunt dicta, sed *Paulus* ita loquitur ex mente & persuasione *Corinthiorum*. Ἡμᾶς τοὺς ἀποστόλους ἐσχάτους ἀπέδειξε tantum de se Apostolus, non de reliquis simul, pronuntiat, numero multitudinis pro singulari posito, per modestiam se ἔσχατον appellat, ut *Cap. XV, 9.* Quædam enim hic dicuntur, quæ de nullo oratorum Christi, sed de *Paulo* tantum, intelligi debent, ut *v. 12.* Pater incestuosi hominis *Cap. V, 1*, videtur fuisse religionis Judaicæ, a quo sponte sua uxor, pro more apud Judæos vulgato, secessit. Num vero Judæa, an pagana, fuerit, pro certo definiri nequit, in priorem tamen sententiam magis inclinat. Πνεῦμα *v. 3* est vis patrandi miracula, *Paulo*

Margin page references (left margin, in order): Pag. 141. (beside "tam, dicendi rationem"), 145. (beside "potentiam Dei"), 155. (beside "per Spiritum sanctum"), 163. (beside "tas verbis"), 195. (beside "σα, Ἀπολλὼς"), 227. (beside "dum ultimum"), 245. (beside "potest, deprehenditur"), 275. (beside "tentiam magis inclinat").

Paulo concessa, qua etiam absens ut præsens operari poterat. Ante hanc Epistolam aliam a *Paulo* scriptam, colligit ex *v. 9*, Pag. 282.
quæ vero ætatem non tulerit. Συνεσθίειν *v. 11* non solum re- 297.
fert ad societatem in communi vitæ ratione ac convictu, verum etiam speciatim ad agapas, quæ aliquando ante, aliquando
post sacram cœnam, illo tempore celebrabantur, & mutuæ 301.
communionis sacrorum certissimum erant indicium. Per *κρίσιν τοῦ κόσμου v. 2 Cap. VI* intelligit judicium, quod Christiani de doctrinis, moribus, & actionibus, Judæorum pariter atque gentilium ferunt. Κρίσις ἀγγέλων est illa firmitas animi, qua Christiani molitiones malorum geniorum, adversus se quo-
vis modo susceptas, irritas reddiderunt. *Cap. VII v. 21* ver- 315.
borum Apostoli: *ἀλλ᾽ εἰ καὶ δύνασαι ἐλεύθερος γενέσθαι, μᾶλλον χρῆσαι*, hunc sensum esse vult, si quis servorum honesta quadam ratione libertatem adipisci possit, occasionem illam ne-
gligendam non esse. Θλῖψιν τῇ σαρκὶ ἔχειν, significat tri- 407.
stitiam ex calamitatibus conjugis atque liberorum capere. Per 417.
καύχημα Cap. IX v. 15 non exprimitur *gloriatio*, sive res, quæ ad *gloriam* facit, sed potius aliquid, cujus ergo servus exspectare potest, dominum plus sibi, quam pollicitus erat, largiturum esse. Inde per distinctionem præmii, quod omnes fideles Dei cultores præstolari possunt, & quod ipse tanquam extraordinarius Dei servus, uti internuntius Christi, sperare po-
terat, sequenti orationi lucem eximiam fœneratur. Οἱ ὑπὸ 540.
νόμον Cap. IX v. 20 non sunt Judæi, quorum modo mentionem
fecerat, sed proselyti. Ἀδήλως τρέχειν *v. 26* est ita currere, 546.
ut cursus leges susque deque habeantur. *Cap. X v. 2* verbum 554.
βαπτίζεσθαι non sensu alias recepto denotat *submergi*, vel *adspergi*, sed per metonymiam consequentis pro eo, quod Baptismum sequitur, vel cum illo est connexum, *in fœdus cum Deo concedere, ac conditionibus fœderis stare.* Βαπτίζεσθαι ἐν τῇ νεφέλῃ καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ ita circumscribit, cum præsentissimum Dei præsidium in nube & mari fisso conspicarentur Israelitæ, ipsos *Mosi*, vel potius Deo, cujus minister erat, fidem & obsequium promisisse, ac cum Deo fœdus quasi conci-
liasse. Verbum *εἶναι significationis* notionem hic loci susti- 577.

nere,

Pag. 579. nere, non diffitetur. Ἀκολουθεῖν, quod interpretibus multas creavit molestias, notat *obedire*, *morem gerere*, quia petra per-
584. cussa per *Mosen* eidem obsequium quasi præstitit. Τύποι *v. 6* est exemplum, quod posteris ad institutionem & adhortationem ponitur; inde contra sententiam de *peccatis typicis* monet, illam vix a sequela immunem præstari posse, Deum esse autorem peccati. *Cap. XI v. 4* κεφαλὴ est Christus, qui hoc no-
586. mine *v. 3* venit. Ἐξουσία *v. 10* est velamen, quo caput mulieris opertum erat in signum potestatis, quam maritus in illam
669. habebat. Ἄγγελοι sunt angeli non boni, sed mali, qui ex faciebus fœminarum, non velatis, impuras cogitationes & concupiscentias excitare, saltem divinarum rerum cupiditatem impedire, potuerunt, quod facile usu venire potuit, ubi in illis rei Christianæ initiis in conclavibus minus spatiosis non longe a viris *sejunctæ*, vel forsan ipsis intermistæ, sederunt, quod aliter sese in nostris
675. cœtibus habet. *Cap. XII v. 1-3* sermo est de Judæis impostoribus, qui conversos ex gentilibus turbare, & a fide in Christum avertere, satagebant. Ἀντιλήψεις *v. 28* sunt, qui hoc dono instructi erant, ut, quæ in peregrinis linguis proposita erant, interpretarentur, κυβερνήσεις, qui facultate spiritus discernendi pollebant. Probat hoc ex *v. 9, 10*, ubi inter dona miraculorum numerat διακρίσεις πνευμάτων & ἑρμηνείαν γλωσσῶν, & quo-
779. niam *v. 30* nominantur illi, qui linguas interpretantur. *Cap. XIV v. 29* per διακρίνοντας intelligit homines, qui facultate judicandi polluerint, num quis verus, vel falsus, sit propheta, ac
888. tales sese uno alterove miraculo probavisse, vel ab aliis prophetis veris agnitos fuisse. Locum *Cap. XV v. 29*, si non pro ἀλύτῳ habendus sit, cum a diligenti Scripturarum scrutatore adversus interpretationes, adhuc probatas, facile aliquid moveri possit, existimat, de illis esse accipiendum, qui se mortuorum causa sacris aquis adspergi sunt passi. Hunc vero in modum mentem suam explicat Vener. Autor. Ex *Corinthiis* fuisse, a Christianorum sacris alienos, qui, cum morituris amicis, sanguine junctis, vel cognatis, adessent, eorumque constantiam, fidem vivam, ac certam spem beatæ resurrectionis, animadverterent, animum mutaverint, ac religionem Christianam amplecti decreverint,
in

in hujusque consilii sui confirmationem illico sacrum baptismum sibi ab ecclesiarum doctoribus, tum præsentibus, conferri optaverint. Quod cum moti fidei πληροφορία moribundorum Christianorum fecerint, & quidem in ædibus defunctorum, dici posse, *baptizatos fuisse* ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, ac illos habitos fuisse a tribulibus suis pro hominibus sapientibus, sanctis, ac singulari ratione a Deo illuminatis; licet id factum non fuerit absque manifesto vitæ discrimine ob præsentes profanorum sacrorum administros, fœminas superstitiosas præficas, aliosque infideles, quibus Christiani aditum ad ædes suas negare haud potuerint. Θηριομαχίαν v. 32 non improprie sumendam, sed proprie interpretandam, esse contendit; *Paulum* Ephesi in theatrum a profanis hominibus abreptum, cumque feris bestiis decertare coactum esse, quæ sententia nexui & περιστάσει orationis *Paulinæ* magis conveniat. Hæc ex ingenti copia præstantissimarum observationum enotare, inque unum cumulum, judicio nostro minus interposito, conjicere, voluimus, quo de hoc eximio Opere eruditus Lector judicium ferre possit. Pag. 978.

HISTORIA PHILOSOPHIÆ, AUTORE JOANNE ERNESTO SCHUBERTO.

Pars I.

Jenæ, sumtibus viduæ Crœkerianæ, 1742, 8.
Plag. 22½.

Prima ista Historiæ philosophicæ *Pars duo* complectitur *Capita*, quorum *posterius XII* in *Partes* dividitur. Illud Philosophiam in genere considerat; hoc barbaricam, ibidemque Chaldæorum, Persarum, Phœnicum, Arabum, sive Sabæorum, Ebræorum, Indorum, Sinarum, Ægyptiorum, Æthiopum, Druidum, Scytharum, Italorum. In Præfatione tria præmittuntur monita. Primum est, quod initio Philosophi plerumque Reges fuerint, aut patres familiarum, maxima in autoritate constituti, atque ætatem *Noachi* proxime attigerint; ab hoc quas veritates accepissent, non statim exolevisse, vero fiat simillimum.

limum. Alterum habet, quod abſurdæ plebis opiniones haud ideo denotent abſurdas Philoſophorum ſententias; multitudinem quippe a doctrinis alienam in præconceptas incidiſſe ſententias, quibus ſe deinceps accommodaverint ſapientiores, ni re, certe verbis. Ultimum docet, apud plerasque gentes duplicem fuiſſe Philoſophiam, publicam alteram, alteram arcanam. His munitus cautionibus Autor noſter, *longe aliam*, ut ipſius verbis utamur, *antiquæ Philoſophiæ faciem* deprehendit, *quam alii vidiſſe ſibi videntur. Atque ſic factum eſt, ut, plerosque gentium Philoſophos maximam partem orthodoxos fuiſſe, demonſtrare* potuerit. Dignum adeo erit inſtitutum illud, quod paulo curioſius inveſtigemus. Philoſophiam deſcribit, quod ſit complexus veritatum, quæ per rationem demonſtrari poſſint, aut, ſi ſubjective ſumatur, ſcientia rerum, quæ per rationem cognoſci queant. Objectum adeo Philoſophiæ eſt mundus, in ſenſus incurrens, animus & Deus; & quidem quoad mundum qualitas & quantitas corporum. Fines rerum ſunt id, quod Philoſophia tractat; ſingulatim vero cognitio corporum animatorum ad Philoſophiam pertinet. Univerſa autem Philoſophia ex mente Autoris eſt vel contemplativa, vel activa. Illa complectitur 1) Logicam, 2) & Metaphyſicam, quæ conſtat ex Ontologia, ex Coſmologia, ex Pſychologia, & quidem tam empirica, quam rationali, ac demum ex Theologia naturali; 3) Phyſicam, quæ eſt vel experimentalis, vel dogmatica, vel teleologica; 4) Matheſin, quæ diſpeſcitur in puram atque applicatam. Activa Philoſophia continet Philoſophiam activam generalem, moralem, jus naturæ, jus ſociale, in quo occurrit Oeconomia, & Politica, & denique Jus gentium. Hiſtoria Philoſophiæ eſt recenſio opinionum de rebus philoſophicis, quas homines varii unquam profeſſi ſunt. Philoſophia, prout ante doctrinæ Chriſtianæ initia conſideratur, vel barbarica eſt, vel Græcanica. Inter barbaros Chaldæi fere primas tenent, quorum primus doctor *Zoroaſter* fuit, cujus & oracula unum illorum doctrinæ conſtituunt fontem. Hic quamvis unum ſummum Deum profiteretur, qui ſolus eſſet colendus, tamen, cum multa genera intelligentiarum ſtatueret, & planetas quoque

cum

cum stellis animalia esse doceret, facile erat, ut posteri in cultum dæmonum, aut astrorum, prolaberentur. Alius haud dubie *Zoroastres*, seu *Zerdusht*, fuit princeps ille Philosophorum Persarum. Unde & sunt, qui nomen istud commune statuunt principum in sapientes. Alio nomine tales Persarum eruditi Magi vocabantur, quos inter post *Zoroastrem* præcipuus fuit *Hystaspis*, *Arsacis* filius, & *Hosthanes*, tempore *Xerxis* clarus. Magorum autem vivendi genus maxime durum & severum erat, utpote qui omnem externum cultum & luxuriam contemnebant. Monumenta *Zoroastris* illius non exstant, unde σύστημα ipsorum philosophiæ posset adornari. Generatim vero de doctrinis eorundem observandum est, quòd his maxime conformia de Deo docuerint, quæ hodie a nobis creduntur, & quod de futuro mundi statu, nec non mortuorum ad vitam reditu, non aliter statuerint ac Christiani. Pugnant cum Persis de antiquitate Phœnices, quorum *Cadmus* in Græciam intulit literas, præcipuus autem Philosophus fuit *Mochus*, sive *Moschus*. Illorum de philosophia præter *Sanchuniathonis*, Phœnicis, fragmenta superest parum, atque hæc ipsa *Eusebius* conservavit. Succedunt Phœnicibus Arabes, quos studium philosophicum jam inde ab antiquissimis temporibus excoluisse, partim ex historia *Jobi*, partim reginæ felicis Arabiæ, ad *Salomonem* profectæ, constabit. Nec Ebræi non tanguntur, quorum per philosophiam Noster intelligit naturalem illam scientiam, quæ culta est a *Jacobi*, sive Israelis, posteris: ubi vero, quoniam huic genti divina contigit patefactio, cavendum esse putavit, ne, quod illi divinitus revelatum sit, ad philosophiam rejiceretur. Sed ignotiores sunt nobis, adeoque magis alliciunt curiosos, qui sequuntur, Indorum Gymnosophistæ, qui quidem duo dispescuntur in ordines, Brachmanum & Germanum, multis ante Christum natum seculis celeberrimos. Si qua fuit inter utrosque illos differentia; primo quidem Brachmanes præstiterunt Germanibus, sive Samanæis, quod illorum dogmata magis convenientia censebantur; tum priores usi vestimentis sunt, posteriores non item, denique unius illos esse generis, seu familiæ, oportebat; hos autem quacunque de familia colligebant. Vicini sunt Indis

dis Sinæ, quorum philosophiæ cunabula æque obscurum est investigare, atque ipsius gentis originem. In eo tamen conveniunt scriptores, quod *Fohi* non solum primus gentis fundator, sed & philosophiæ conditor, exstiterit, atque illius pariter successores Reges simul ac doctores fuerunt. Omnes autem celebritate superavit *cum Fu Su*, sive *Confucius*, domestico nomine *Kieu* dictus; A. 551 ante Christum natum in lucem susceptus. At sequamur Nostrum in Africam, ubi quidem primo loco nominandi sunt Ægyptii. Horum philosophiæ autorem fuisse *Theut*, *Thoyt*, *Thoot*, *Taaut*, Græcis *Hermetem* dictum, inter omnes constat. Fuit autem ille forsitan antiquissimi cujusdam Ægyptiorum Regis supremus administer. Æthiopes, omnium sese antiquissimos esse, gloriantur, Ægyptiosque coloniam habuisse ab *Osiride* deductam. Certe magna est utriusque gentis opinionum & sacrorum convenientia. Principem autem illi Philosophum habent *Atlantem*, quem & *Hermetem* fuisse, putat Noster. Sed tangamus pariter, quæ nobis propiora. Celtarum inter Philosophos occurrunt Druides, quorum tres ordines constituuntur, Bardorum, Vatum, & Druidum, κατ' ἐξοχὴν ita dictorum; omnes autem uno capite, sive præside, regebantur, qui summam habebat inter illos autoritatem. Neque Scythæ atque alii populi septentrionis Philosophis plane caruerunt, quos inter princeps fuit *Abaris*, *Pythagoræ* tempore clarus, quocum & versatus esse dicitur. Hic ipse est *Pythagoras*, qui doctrinarum suarum celebritate omnem illustravit Italiam, quippe & *Numæ Pompilii*, Romanorum Regis, præceptor. Longum sane foret, si, per partes eundo, singulares singularum gentium doctrinas evolveremus, easdemque, Autore nostro duce, solicitius compararemus, ac partim a mendis vindicaremus. Jam igitur, salivam lectoribus movisse nostris, sufficiat.

COURS ABREGE' DE LA PHILOSOPHIE Wolffienne, &c.

id est,

CURRICULUM PHILOSOPHIÆ WOLfianæ compendiosum, forma epistolica instructum. Tomus

mus primus, quo exhibetur Logica, Ontologia, & Cosmologia, Autore JOANNE DES CHAMPS, Ecclesiaste aulico Regis Borussorum Augustissimi, ac Praeceptore Principum Serenissimorum Henrici ac Ferdinandi, fratrum Regis.

Amstelodami & Lipsiæ, impensis Arkstæi & Merkí, 1743, 12.

Plag. 17.

Viro Pl. Rev. in acceptis refert jam orbis eruditus Gallicam minoris Logices *Wolfianæ* interpretationem. Et ex eo tempore Gallos complures incessit cupiditas, omnem Philosophiæ *Wolfianæ* compagem propius nosse & intueri. Succurrit eis commodum scientissima Marchionissa *Chasteletia*, cujus Physicam mathematicam, solide, venuste, & facillimæ methodo congruenter, scriptam, suspexerunt eruditi plerique, per Europam diffusi, id literarum genus callentes. Symbolam suam denuo diligentissime obtulit societati Philosophorum haud uni Vir, qui in hoc studio vires suas jam cum laude periclitatus fuit, easdemque exercet, dum Principes juventutis regios elementa Philosophiæ docet *Wolfianæ*, quibus eadem inscribere aggressus fuit. Attentum & capax ingenium requirit *Wolfianæ* Philosophiæ tractatio. Faciliorem reddiderunt eam præter Illustrissimam *de Chatelet* Cl. *Formey*, qui Gallice scripsit *La belle Wolffienne*, nec non ipse doctissimus *de Valtel*, qui edidit opus insigne, quod inscribitur: *Defense du Systeme Leibnitien*, id est, *Philosophiæ systematicæ Leibnitianæ Vindiciæ*. Noster in eo haud cumprimis est occupatus, ut Philosophiam *Wolfianam* reddat jucundam. Id potius agit, ut eam exhibeat minus aridam, & magis explicatam, intelligentiæque accommodatiorem, quam ipsa ab Autore Ill. fuit exhibita. Galli enim ferre id haud possunt, quod a veneribus & venustate elocutionis est alienum. Amant illi non solum sublime, sed etiam pulchrum. Liber hic, quo Philosophia *Wolfiana* per modum epistolarum sese spectandam offert, originem debet commercio literario, quod Autor Pl. Rev. jam Reinsbergæ coluit

coluit cum candidato Theologiæ *Cabrit*, poſtea miniſtro eccleſiæ Gallicæ, quæ Chriſtum colit Francofurti ad Oderam, intra annum ætatis 26 defuncto. Incidit Autor, cum opus ſuum jam ad umbilicum adduxiſſet, in *Inſtitutiones Phyſicæ*, ab Illuſtriſſima Marchioniſſa *de Chatelet* profectas. Laudat ipſe conatum fœminæ incomparabilis præſtantiſſimum, deſiderat tamen in Inſtitutionibus illis brevitatem ſtili, ſuis legibus coercitam, & evidentiæ curam, ab ornatu minus ſuppreſſam, nec non id, quod Ill. Marchioniſſa Philoſophiam *Wolfianam* tribuerit *Leibnitio* ſoli, cum tamen ædificium, ejusque exſtructio, Ill. *Wolfio* debeatur. Et, ut dicamus, quod res ipſa poſtulat, *Leibnitius* ipſe compagem omnem non dedit exaſciatam & exſtructam, nec Metaphyſicam, perpetuo nexu jugatam, luci expoſuit. Notat idem in Autore *Pulchræ Wolfianæ* ſtudium conflandi objectiones adverſus eam Philoſophiam, quam pulchritudinis laudibus ornare conſtituerit ipſemet *Tomo primo*. Nec ferre poteſt, quod hic ſuus amicus inſeruerit *Continuationi* Epiſtolam, quam ille ſcripſerit, cujus exſtent ſcripta in *Wolfium*, felle pleniſſima. Addit, objectiones illas diſſolutum iri in *refutatione Metaphyſices Voltairii* Gallica, inter Batavos edenda, quam Germanice ſcripſerit Cel. *Kahlius*, Profeſſor Gottingenſis, quam dudum in compendium miſimus. Gratulatur ſibi de conſenſu Ill. *Wolfii*, quippe qui hujus compendioſi curſus partem legerit & approbaverit. Quicquid paſſim Cel. Autor inſeruit de hiſtoria philoſophiæ *Leibnitianæ* ac *Wolfianæ*, id univerſum depromſit ex ſcriptis Cel. *Ludovici*, apud nos Profeſſoris clariſſimi. Meminit præterea Vindicias illas, quas Doctiſſ. *de Vattel* Lugduni Batavorum A. 1741 edidit cum titulo: *Défenſe du Syſtême Leibnitien contre les objections de Mr. de Crouzas & de Mr. Roques.* Id vero monet denuo, philoſophiam hanc potius Ill. *Wolfio*, quam *Leibnitio*, eſſe attribuendam. Fatetur tamen ingenue, *Leibnitii* mundum optimum & harmoniam præſtabilitam ab illis Duumviris fuiſſe infeſtatam, ideoque *Vattelii* fuiſſe, *Leibnitii* potiſſimum habere rationem, nec exſtare vindicias philoſophiæ *Wolfianæ* ſolidiores ac præſtantiores. *Tomus* hic *primus* Epiſtolis duodetriginta conſtat.

Literis

Epistola prima merita G. G. *Leibnitii* & *Christiani Wolfii* philosophica & mathematica percenset, laudibusque effert. *Epistola secunda* versatur in enarrandis inventis mathematicis, quæ *Leibnitio* tribui solent. Differitur hic de machina arithmetica, horologio oscillatorio portatili, de calculo differentiali, cujus inventionem haud obscure *Isaaco Newtono* abjudicat, de arithmetica binaria, seu dyadica, de ratione fodinas metallurgicas expurgandi, de barometro novo, de calculo redituum anticipatorum, de methodo inveniendi Tangentes, de contactu circuli ac lineæ, de cursu planetarum harmonico, de calculo situs, de characteribus algebraicis novis, ac de instrumento arithmetico, cujus ope nonnullæ rotationes circa cylindrum sufficiunt intra temporis punctum detegendis calculis maximis. Dolemus, instrumentum hoc haud prorsus fuisse a *Leibnitio* perfectum. *Epistola tertia* exhibet *Leibnitii* inventa philosophica. In hunc censum Autor refert principium rationis sufficientis, principium indiscernibilium, monadologiam, harmoniam præstabilitam, & doctrinam de mundo optimo. *Epistola quarta* offert inventa Ill. *Christiani Wolfii*. Huc refert Autor Aerometriam, Cosmologiam, Philosophiam practicam universalem, detectas multiplicandarum frugum rationes, lampada sibimet olei satis subministrantem, æquilibrium quoddam, & usum methodi apodicticæ firmiorem. *Epistolæ quintæ* argumentum nititur tractatione logica de ideis, ac de judicio. *Sexta* percenset momenta ratiocinandi & demonstrandi potiora. *Septimam* ornat expositio de vero, falso, certo, incerto, & probabili. Et, ne quid omittamus, differit hic Autor de veritatis criterio formali, quod consistit in determinabilitate prædicati ex notione subjecti. De criterio autem materiali, quo docemur phænomena, sensus externos afficientia, a somnio & phantasmate discernere, attulit nihil. *Epistolæ octavæ* materiam præbuerunt notiones scientiæ, opinionis, fidei, & adminicula detegendi veritatem, nominatim sensus & ratiocinatio. Addidit Autor differentias, quibus inter se diffident libri, modosque, secundum quos illi sint dijudicandi & legendi. Accedunt capita de interpretando sacro Codice, & de usu Logices in convin-

[Margin: Pag. 11. — 18. — 37. — 47. — 72. — 92.]

cendo, refutando, defendendo, diſputando, docendo, ac in vita communi. Reliquæ *Epiſtolæ* ad Ontologiæ & Coſmologiæ ſumma pertinent faſtigia. Pronuntiata ac ſententias magiſtri, quas ad verbum Cl. Autor expreſſit, formam literarum præferunt *Aldinam.* Nonnunquam ex Hiſtoria philoſophica aliquid decerpſit atque intexuit. Qui *Thummigium*, *Gottſchedium*, *Canzium*, aliosque Viros præſtantiſſimos, de Ill. *Wolfii* ſchola homines, propius ſalutarunt, ſibi, præter formam epiſtolicam & perſpicuam brevitatem, captui uniuscujusque accommodatam, non adeo multum novi hic oblatum fuiſſe exiſtimabunt. Cum vero de guſtibus, & multiplici placendi ratione, non videatur diſputandum; credibile nobis eſt, ad palatum Gallicum hæc magis fore, quam ad rugas *Catonis*, comparata. Noſtrum eſt, publico nomine continuationem Operis, ejusque coronidem, deſiderare, licet libertatem ſentiendi philoſophicam nobis velimus ſalvam manere & intactam.

Erläuterung der Wolfischen Gedancken von GOtt, der Welt, und der Seele des Menschen, auch allen Dingen überhaupt, ꝛc.

hoc eſt,

EXPOSITIONES COGITATORUM WOLFIANOrum de Deo, mundo, anima hominis, rebusque generatim conſideratis, Autore JOANNE FRID. STIEBRITZIO, Prof. Ord. Philoſ. in Academia Halenſi.

Pars II.

Halæ & Bernburgi, ex officinis Fritſchianis, 1743, 8. Alph. 1 plag. 2.

Pſychologiam continuat Cel. Autor, ab experientia deductam, & in commercio animæ corporisque propius determinando ſubſiſtit. Brevius obſcuriusque dicta illuſtrat. Sententias *Wolfianas* paſſim novis conſtringit argumentis. Objectiones B. *Andreæ Rüdigeri* ac aliorum pro re nata attingit ac diluit. Animam humanam ſibimet eſſe ignotam penitus, pernegat,

negat, licet haud inficietur, multis multa hic esse obscura, nec distinctissime de singulis ratiocinandum esse. Experientia interior & attentio hic faciunt proram & puppim. Usum Psy- Pag. 253.
chologiæ empiricæ recenset Autor suo jure. Mentem humanam notiorem sibi esse corpore, *Cartesio* largitur. De luce animæ ita disserit, ut doctrinam de illuminatione theologica simul illuminet. Perceptiones partiales & totales illustrat. Profun- 275.
ditatis meditationum signa spuria adducit, & a genuinis secernit. Notas corporis nostri adjungit, meritoque lectorem re- 280.
mittit ad Dissertationem suam de eo, *quid ratio de resuscitatione corporum cognoscat.* Sensionum species enucleat. An ipsæ sint in potestate nostra, disquirit & inficiatur sub certa conditione. De imaginariis fanaticorum inspirationibus scite 285.
judicat. Fontem deliriorum detegit. Sensionem logicam & personalem solicite distinguit. Ad posteriorem referenda est 294.
lex associationis idearum accidentalis, cujus multiplicem adjungit usum. Perparum de insomniis exhibet, alibi de eis copiose commentatus. Ratio sufficiens eis deest objecti- 304.
va; perstat tamen subjectiva, regulæ imaginationis congruens. Definitionem *Wolfianam*, de *memoria* afferri solitam, ab objectionibus *N. H. Gundlingii* & *Mülleri* vindicat. De 314.
lapsibus memoriæ honeste judicat. Oblivionem a defectu recordationis distinguit. Methodum tabularum negat esse inutilem. Capacitatem memoriæ *Jac. Phil. Speneri* prædicat. Artem mnemonicam haud spernit. Attentionis gradus dispicit. Adminicula attentionis augendæ recenset. Impedimenta addit. 329.
Reflexionis originem & incrementa edisserit, obstaculis haud neglectis, quibus actus animæ reflexi turbantur, vel cessant. Intellectum purum, tum objecti, tum modi, respectu sic dictum, in mentibus humanis dari, negat. Alphabetum naturæ 344.
Helmontii & *Neumannianum*, pro significatu literarum Hebraicarum hieroglyphico faciens, suffragio suo indignum arbitratur. Artis characteristicæ combinatoriæ usum, difficul- 355.
tates, ac vindicias, contra Cel. *C. A. Heumannum* expromit. Exspectationem eventuum similium, experientiæ complementum, solide edisserit. Nihil adjunxit de eo, quod in sensio-

nibus externis eſt certum, & quonam criterio illud a ſomnio ac meris ideis diſtinguendum ſit. Ordo cohærentium, & eorum, quæ ſentiuntur, ab arbitrio noſtro independentia, videntur hic venire in cenſum. De ingenii voce, natura, & gradibus, Autor copioſe commentatur, præmiſſa artis hevreticæ regula generali. Definitionem de *ratione* mentis *Wolfianam* ab objectionibus it vindicatum. Rationem, *λόγον*, in ſacris literis
Pag. 377. numero rerum malarum & averſandarum inſeri, pernegat. Definitionem *voluptatis*, animo infixæ, vel in eo exorientis, propugnat, & a monitis Cel. *Walchii* defendit. Si quid arbitrari nobis licebit, approbabunt univerſi notionem voluptatis, ſi hanc dixeris eſſe ſtatum animæ, qui ex intuitu & ſenſione perfectionis exoritur. Ad doctrinam, quæ de affectibus præcipit, vel potiſſima tradit, nihil attulit Autor novi. Amorem denuo interpretatur per affectum, quo voluptatem ex alterius felicitate percipimus. At datur etiam amor ſui. Quare amor eſt voluptatis ſenſus ex cujuscunque ſtatu amœno, ſeu bono. Qui divitias amant, dici certe non poſſunt ex felicitate earum voluptatem capere. Velle homines & nolle ob invitamenta, ſeu
412. motiva, copioſe oſtendit Cel. Autor, ac diſſentientium argumenta elidit, ratus, inde nullam inferri calamitatem libertati humanæ Digna eſt hæc diſputatio, quæ attente & diſtincte
419. expendatur. Voluntatem eſſe conatum deſiderandi *ἀγαθοειδῆ*, ſolide monſtrat, largitus, homines ſæpius expetere malum, idque per errorem, ſub ratione boni, nec homini per naturam ſuam conſiderato ineſſe vim, ſemper perſpiciendi bonum qua bonum, idque & expetendi, & exercendi. Viribus gratiæ di-
428. vinæ hoc munus transſcribit. Homo enim, ſibi relictus, præponit bonum ſpeciale & exiguum univerſali, majori, & durabili bono. Omittimus reſponſiones, *Hoffmanni* objectionibus ſingulis impertitas. De voluntate antecedenti & conſequenti ita
436. differit, ut, priorem Deo proprie tribuendam eſſe, neget. Quærimus vero, an Deus ſerio velit omnes ſervari homines a pernicie ſempiterna. Serius hic amor ad voluntatem Dei conſequentem haud congruit. Quid ergo? Solicite diſtinguenda eſt philoſophica differentia voluntatis illius utriusque a theologica.

logica. Secundum hanc voluntas antecedens erit amor Dei, quo rebus creatis, ratione instructis, tantum boni impertiri cupit, quantum hæ capere possunt. Licet vero nonnullæ earum illi amori obicem ponant, & impediant ejus exercitium; inde tamen amor ille non redditur improprius, vel nullus. Hæc ὡς ἐν παρόδῳ, quæ a Cel. Viro approbatum iri confidimus. Suffecerint vero speciminis loco, quæ hinc inde delibavimus, Pag. 500. siquidem haud licet nobis ea, quæ doctissimus Autor ad principium indiscernibilium attulit vindicandum, aliaque bene multa, huc transferre.

PHILOSOPHIA PRACTICA UNIVERSalis, Jus Naturæ ethicum, & Ethica; Autore CAROLO GOTTHELF MULLERO, Ord. Philos. Jenens. Adjuncto.

Jenæ, sumtibus viduæ Crœckerianæ, 1743, 8.
Alph. 2 plag. 3½.

Ex quo Philosophi suam philosophandi libertatem adhibuerunt, nec amplius in Ethicam Aristotelis cumularunt commentarios, ipsa quoque Philosophiæ moralis tractatio certior & uberior caput extulit, novumque nacta fuit splendorem. Ex hac libertate volumen hoc enatum fuit. Cl. Autori visum fuit Ill. *Christiani Wolfii* & eximii *Canzii* merita in hanc Philosophiæ partem sub ipso tractationis exordio publice venerari & concelebrare. His præeuntibus, animum manusque ad scribendum applicuit, eorumque doctrinas maiori luce illustrare, pleniorique meditatione ornare, studuit Cl. Autor. In methodi lege ab illis magistris paululum discessit. Rationem hujus secessionis uberius exposuit in *Introductione* sua *in Philosophiam moralem.* In Philosophia practica universali exhibuit idem 1) generalissimam actionum humanarum, in omni vitae humanæ statu suscipiendarum, notitiam; 2) generalissima ad eas invitamenta; 3) generalissima, eis inservitura, adminicula. Huc rectum conscientiæ moralis usum, virium sui ac aliorum cognitionem, & decori actionum humanarum retulit

cuſtodiam. Summa ope eniſus fuit, ut generaliſſimam illam de obligatione morali doctrinam, de conſcientia morali, de cerimoniis, & de cognitione tum ſui ipſius, tum aliorum, quantum ad vires attinet, redderet diſtinctiorem ac fœcundiorem. Jus naturale ita docuit, ut, nexu officiorum minus interrupto, tradiderit ſcientiam, eamque ita formaverit, ut uſibus omnium, qui bonis literis dant nomen, æque conſuluiſſe ſit exiſtimandus. In præcognitis juris naturalis, præſertim in doctrina, qua de imputatione morali diſſeritur, copioſior fuit, novasque addidit imputationis ſpecies, Theologis profuturas. Nec his ingratum erit ipſius ſtudium, quod in pertractanda Theologia naturali practica, ſive officiorum erga Deum naturalium ſcientia, fuit dextre collocatum. In Theologia naturali practica rationem habuit luminis utriusque, tum ejus, quod a ratione, tum illius, quod a revelatione, cognominatur. In altera Juris naturæ ethici parte navavit potiſſime operam, ut accurata vitiorum & virtutum inveniret nomina, delineationes & virtutum & vitiorum exactas afferret, atque in characteres eius, qui peculiari vel virtute, vel vitio, conſpicuus eſt, ſedulo inquireret. In tertia juris naturalis ethici, ſeu cogentis, parte B. *Kœhleri* veſtigia, quod ipſum gratus agnoſcit, ſæpius legit. Ethices partem primam & ſecundam dedit tertia elaboratiorem. In invitamentis, quibus mentes ad virtutes & vitia incenduntur, ediſſerendis ita inceſſit, ut 1) accurate & diſtincte *motivum* explicaverit, 2) veritatem ejus demonſtraverit, 3) illuſtrationibus exquiſitis reddiderit vividius, & 4) id, nervoſius expreſſum, ad animos commovendos accommodaverit. Controverſias omnes a tractatione ſua abeſſe juſſit. Rigida demonſtrandi lege fuit uſus, licet paragraphos antecedentes haud excitaverit crebro, nec nomina ſententiis ſingulis adſcripſerit, e Mathematicorum officinis arceſſenda. *Bonitatem* & *malitatem* actionis crebra repetitione credidit uſui attemperandam & mitigandam. Diſcrevit *actionem humanam* ab *actione hominis*,
Pag. 2. ratus, illam eſſe liberam, hanc non ſemper. Cuilibet parti
7. practicæ præmiſit theoreticam. Actiones morales liberas dari,
13. quæ ſint nec bonæ, nec malæ, ſolide negavit. Moralitatem ſubje-

ſubjectivam ex objectiva fluere, oſtendit. Opus eſſe homini revelatione divina, egregie evicit. Doctrinam de conſcientia Pag. 45.
non ex ratione tantum, ſed ex ſacro etiam Codice, confirmavit.
De dormituriente, ſomniante, & dormiente, conſcientia ſolide expoſuit. Eis, qui Theologiam moralem diſpiciunt, hæc tractatio
fructum afferet inſignem. Statum obduratæ mentis ediſſeruit 60.
egregie. Vigilantem conſcientiam delineavit. Uſum doctri- 65.
næ, quæ de conſcientia præcipit, pulchre ſubjunxit, ita, ut Theologos haud pudeat, nec pœniteat, arva ſua rigare. Monuit ſa- 68.
lubriter, dari caſus, in quibus per vires naturales nequeamus certam conſcientiam obtinere. Probabiliſmum Jeſuiticum expugnavit, & procul faceſſere juſſit. Morſibus conſcientiæ uni- 77.
cam Dei revelationem, quæ docet reconciliandi Numinis rationem, mederi poſſe, oſtendit. Cognitionem vivam dari, 86.
aliam in ſe talem, nec efficientem, aliam ſimul efficacem, ac efficientem, & impedimenta removentem, demonſtravit. Cerimonias exiſtimat eſſe actus externos, varia ſignificantes, quæ 94.
cogitanda ſunt in inſtituto quodam, ut ipſi fiat ſatis. Dedit de eis ex profeſſo meditationes ſuas in lucem, edita Jenæ A. 1739 Diſſertatione. Potiora hujus argumenti momenta denuo ediſſeruit. Ludicrum & ridiculum, cerimoniis nonnullis adjectum, notavit. Cerimonias typicas in gratiam Theolo- 99.
gorum attigit. Dignæ ſunt illæ uberiori commentatione, ut Naturaliſtis ac empæctis fiat ſatis, qui, ſimul ac agnoverint ſapientiam Dei, in typis prædefiniendis elucentem, œconomiam *Moſaicam* animo convicto venerabuntur. Doctrinam de tem- 103.
peramentis fluidi in corpore humano diverſis pro more Cl. Auctor fuit commentatus. Phyſiognomiam humanam nondum ad 110.
certas regulas eſſe redactam, dolet. Prædicavit inter hæc *Jo. Baptiſtæ Portæ* libellum, ad hoſce corymbos referendum. Si- 121.
mulationis fontes & rationes dijudicavit luculente. Indicavit licentiam & jus ſimulandi, diſtinguens ſimulationes licitas ab æquivocationibus, & a reſervatione mentali. De imputatione 174.
facti alieni diſtincte & caute præcepit. Repudiavit doctrinam de capite repræſentativo, *Adamo* utroque. Veremur vero, ne pronuntiata ſacri Codicis, huc referenda, ſimul repudiaverit.

Pag. 202. verit. Decretum creatori tribuit similia producendi. Addit: *Deus est ens simplicissimum. Hinc decreto suo convenienter non*
204. *nisi entia simplicia, sive substantias, producere potuit.* Memorabile est hoc pronuntiatum: *Si homo perversionem mediorum, divinitus ad beatitudinem suam constitutorum, a se ipso perpetratam, sibi imputare posset; nihilo minus certus esse poterit, Deum adhuc ejus perfectiones & felicitatem voluntate velle efficaci, eaque efficiente.* Nisi fallimur, apocatastasis cacodæmonum hoc scito simul confirmatur. Laudamus de cetero conatum Cl. Autoris, demonstraturi, divinam dari revelationem, in literas relatam. Perplacet ejus de Theologia naturali, eaque practica, de pietate, & impietate, tractatio. Mirandum sane est, Cl. Virum consulta luminis rationis tantopere amplificare valuisse. Quam vellemus, Theologia moralis, e sacro Codice collecta, & hunc in modum elaborata, copiosiusque diffusa, exstaret, quæ ita esset conscripta, ut ab universis hominibus intelligi & adhiberi posset! Superstitio, quæ singulis in Deum officiis modisque ea peragendi facile adhærescit, longe lateque hic est descripta & eversa. Fanatici habent hic speculum, in quo maculas suas intueri queant, ne quid de iis dicamus, qui amore Dei mercenario laborant, vel in opere operato ac-
304. quiescunt. In censum cultus erga Deum perversi Cl. Autor æque retulit Naturalismum, seu Deismum, & Indifferentismum, qui præcipue Enthusiastis solet esse familiaris. Ethices princi-
312. pium generalissimum posuit hoc: *Fac ea, quæ ad naturam agentis, ad naturam ejus, cujus in gratiam actio suscipitur, & ad reliquas substantias, quibuscum simul existis, congruunt; omitte ea, quæ hisce repugnant.* Ad invitamenta actionum id spectat. Quantum ad adminicula attinet, hoc exhibuit principium: *Usum virium sapientem adhibe.* Adminiculum gene-
321. ralissimum colendi Deum, hoc judice, est conformatio actionum liberarum ad legem naturalem. Plura adderemus, nisi jam Lectori esset proclive, de voluminis pretio & honore sincerum facere judicium.

Anweisung zur geistlichen Beredsamkeit, ꝛc.

hoc est,

hoc eſt,

INSTITUTIONES ELOQUENTIÆ SAcræ, Autore JOANNE ERNESTO SCHUBERTO.

Jenæ, impenſis viduæ B. Joannis Rudolphi Crœckeri, 1743, 8.
Alph. 1 plag. 3.

Homileticis prælectionibus nunquam interfuit Cl. Autor, nec in libellis hujusmodi legendis fuit occupatus. Nihilo minus ex ſcopo, qui oratori ſacro præfixus eſſe debet, librum hunc compoſuit, ratus, oratoris ſacri eſſe, auditores de veritatibus, quibus fides & pietas nituntur, reddere convictos. Credit adhæc, oratione una unicam veritatem ſolide eſſe evolvendam, demonſtrandam, & vindicandam. Tramitem conſuetum haud rejecit, ideoque docuit ex quibusdam Codicis ſacri pronuntiatis, vel unica periodo, ſententiam ſeu veritatem unicam quandam effingere. Diviſionem ſententiæ, in nonnulla membra diſtribuendæ, & exordii præmisſionem, approbat. Ut methodi ſuæ virtutes demonſtret tolerandas & bonas, ipſe faſciculum evulgabit Orationum ſacrarum, ne deſint regulis, ab ipſo traditis, exempla. Hæc ſignificavit in Præfatione. Iſagoge autem offert univerſales veritates, quæ tractationi ſunt inſtar fundamenti. Complexus tractationis ſequitur methodum elaborationis, quam ætas noſtra & logicam, & mathematicam, appellare ſolet. *Capitibus novem* Cel. Autor comprehendit, quicquid ad inſtitutiones haſce tradendas judicavit ſpectare. *Primo* exponit doctrinam de analyſi textus. *Secundo* diſſerit de inventione propoſitionis. *Tertio* ad diviſionem propoſitionis exhibendam feſtinat. *Quarto* commentatur de partium elaboratione. *Quinto* exponit doctrinam de veritatum ad mentes applicatione. *Sexto* doctrinam de formando exordio intexit. *Septimo* agit de recitatione ſacræ orationis. *Octavum Caput* prepologiæ oratoriæ inſervit. Ultimum locum occupat inſtitutio, ad orationes ſacras caſuales accommodata. Nihil hic deprehenditur de arte commovendi, & ſedandi, vel incendendi, affectus auditorum. Senſum myſti- Pag. 10.

cum a literali prorſus differre, inficiatur, provocans ad ſco-
pum, quem Spiritus Sanctus in Codice ſacro tenuit ſibi præſti-
tutum. Negat præterea, duplicem ſenſum literis ſacris ineſſe,
literalem pro nondum renatis, & ſpiritualem pro regenitis.
Pag. 28. Artem dignoſcendi ſubjectum a prædicato diſtincte expedit.
Sacras literas divinitus eſſe inſpiratas, contra Anonymum flu-
45. ctuantem oſtendere contendit. Rationes, cur Deus olim ſtilo
ſymbolico & parabolico uſus ſit, ſuppeditat haud contemnen-
das. Nec novimus alios, qui tam apodictice artem deter-
58. minandi vocum ſignificatus tradiderint. Loca *Matth. XIII,*
64. *10*, & *Marc. IV, 11, 12,* ſolide exponit. An ipſius expoſitio di-
cti *Rom. VIII, 22,* ſit unice vera, an ſententia *Turrettini* ſit
præferenda, jam non diſputamus. Chriſtum dici *agnum Dei*
67. *Jo. I, 29,* relatione ad hircum Aſaſel inſtituta, arbitratur. At
hic non fuit agnus. Perſuademus itaque nobis, reſpici ad agnos
ſacrificii jugalis, typos Chriſti, pro peccatis hominum re-
81. penſuri obedientiam & pœnas. In typis admittit ſenſum & li-
teræ, & myſticum. Senſum dari myſticum illatum, negat. De
ſenſu vaticiniorum eruendo nonnihil ſuppeditavit, aſſenſu di-
88. gnum. In parabolis dari ſententias, ornatus & connexionis
cauſa intextas, quæ ad ſcopum haud referendæ ſint, tradit.
Quid generatim in exponendis literis divinioribus ſit ſalubre &
260. neceſſarium, perpulchre ediſſerit. Eos, qui grammaticas &
lexicographas minutias, vel contemtionem interpretationis *Lu-
theri*, in ſuggeſtum ſacrum traducunt, merito caſtigat. Pecca-
272. tum, in Spiritum ſacrum commiſſum, exponit de malitioſa re-
pugnantia, qua quis extraordinariæ Dei gratiæ, emendando pec-
276. catori intentæ, contradicit. Explicat dictum *Joannis* de Chri-
ſto veniente cum aqua & ſanguine *1 Jo. V, 6.* Nefas haud eſſe,
veritates quasdam ſimul ex lumine rationis comprobare, ar-
286. gumentis contendit oſtendere haud ſpernendis. Abuſum ra-
tionis e ſuggeſtu ſacro proſcribendum eſſe, idem docet. Te-
ſtimoniis Patrum in orationibus, ex ſuggeſtu ſacro habendis,
nullum relinquit locum. Syntheticas demonſtrationes & teſti-
monia Autorum extraneorum, ſeu profanorum, ab eis procul
300. eſſe jubet. Analyticis demonſtrationibus rite inſtitutis conce-
dit

dit locum. Ut auditores inter concionandum sententias in sa- Pag. 312.
cro Codice evolvant, haud suadet. An, quando, & quomodo, refutatione erroris sit utendum, Autor sollicite demonstrat.
Suadet, ut nomina errantium in refutatione errorum suppri- 332.
mantur. Mundum in nihilum redactum iri, negat, ratus, eum
die novissimo iri modo immutatum. Didascalicum & elench- 373.
thicum usum nomine isto indignos esse, ostendit. Usum pa- 395.
racleticum esse ipsius pædevtici speciem, addit. Duplex exordium improbat. De periodorum structura, earumque compage, affert haud tralatitia. Si orator forte legit orationem sa- 572.
cram, morem hunc ipse appellat suspectum, & eum existimat scopo disconvenientem. Solent certe homines, qui alios exscribunt, vel timidiores sunt, de scripto sua prælegere. Eos,
qui orationes aliorum vel memoriter recitant, vel transscribunt, 575.
merito aversatur & fastidit. Omittimus reliqua, siquidem Lector ex hac fimbria de texto valebit judicare. Subit memoriam illud *Ovidianum: Singula quid referam? Quid non laudabile vidi?*

Critische Anmerckungen über das Neue Testament D. Martin Lutheri, ꝛc.

hoc est,

IN NOVUM TESTAMENTUM D. MARTINI Lutheri Annotationes criticæ CHRISTOPHORI FRIDERICI AYRMANNI, Prof. Hist. & Philos. in Academia Ludoviciana.

Pars I.

Hamburgi, impensis Christiani Wilhelmi Brandti, 1743, 8.

Plag. 6.

Bibliothecæ Academicæ Cel. *Ayrmannus* invigilat, & in ea asservat translationem Bibliorum Novi Testamenti Germanicam, a B. *Luthero* A. 1529 adornatam, editamque Marpurgi, primam, quæ in Hassia post sacra reformata prodiit in lucem. Usibus eam adhibuit *Majus* uterque, parens & filius. Con-

stat ipsa 317 foliis. Charta nitorem & densitatem præfert. Typographus, *Franciscus Rhodus*, eam formis publicis descripsit. Editioni præmisit *Philippus Magnanimus*, Landgravius Hassiæ, Rescriptum suum, Principe tanto dignum. Contulit eam Cel. Autor cum editione, quæ haud minus opera *Lutheri* A. 1540 Vitebergæ per *Hansum Luft* in lucem fuit emis-
Pag. 4. sa. Utriusque vero comparationem Autor instituit cum versione *Lutheri*, quam D. *Majus* una cum sententiis Græcis Gissæ A. 1705, 12, exire jussit in publicum, cum translationibus *Reitzii* ac *Trilleri*, A. 1703 editis, nec non cum versione vulgata editionis anni 1486, *Milliana* Nov. Test. per *Lud. Küsterum* A. 1710 curata, prætereaque cum editione *Theodori Bezæ* Græca, cui *Beza* & suam & vulgatam Latinam interpretationem adjecit. Consuluit inprimis editionem, quam *Luthe-*
6. *rus* A. 1546 emisit. Pretium versioni, a *Luthero* profectæ, statuit sane magnum, licet, eam ab omni nævo esse immunem, nolit affirmare, siquidem annorum successu *Lutherus* hinc inde voces & verba sententiasque nonnullas mutavit. Quæri autem potest, quænam lectionum variantium maxime ad verba divinitus inspirata congruat. Ut huic quæstioni satisfieret, Autor hoc fasciculo, quo *Matthæo* opera impensa est, nulli labori pepercit, passim ostendens, quam exigui pretii sint *Reizii* & *Trilleri* emendationes, ipsa quippe *Lutheri* versione inferiores. Miramur, voci δυνάμεις *Matth. XIII, 54*, nemi-
28. nem substituisse voculam *Wunderwercke*. Adde *XIV, 2*. Locum *Matth. XV, 5*, Autor solide transtulit. Vulgata ibi rei ipsi prorsus repugnat, licet eam *Beza* illic approbaverit. Versionem *Lutheri*, in *Matth. XXVI, 45*, obviam, egregie vindicat. Recenset varias interpretationes loci *Matth. XXVIII, 1*, suamque eis adjungit, ratus, per ὀψὲ σαββάτων designari *tem-*
55. *pus post vesperam sabbati*. At μιᾷ σαββάτων ibi est prima dies hebdomadis. Ergo sic instituenda est versio: *Sub finem hebdomadis, immo die jam illucente, ut primus existeret hebdomadis dies.* Sic vocula ὀψὲ sumitur a LXX *Es. V, 11*. Suc-
61. cedit pars annotationum in *Marcum*. Nexum *I, 3, 4*, dilucide indicat. Ad *III, 20, 21*, copiosior est, ac illud ἐξέστη non ad Jesum,

Jesum, sed ad vulgum de statu mentis dimotum, trahit ob *Matth. XII, 23*, & *Luc. XI, 14*. Substitit tandem in fine *Capitis VI*. Suppetunt nobis rationes bene multæ, cur flagranter exoptemus, ut Vir Cel. laborem hunc continuet, & ad exitum Novi Testamenti perducat.

Aufrichtige Nachrichten von dem gegenwärtigen Zustande der Mennoniten, rc.

id est,

GENUINA RELATIO DE PRÆSENTI STATU Mennonitarum, sive Anabaptistarum, ut & Collegiatorum, sive Rhenoburgensium, conspicuarum societatum ecclesiasticarum in fœderato Belgio; una cum enarratione controversiarum, quibus in præsentia priores sunt impliciti, pariterque diversis aliis additamentis, Autore M. SIMEONE FRIDERICO RUES.

Jenæ, sumtibus B. Jo. Rudolphi Crœkeri viduæ, 8. Plag. 21.

Ad controversias theologicas, quibus diversi Christianorum cœtus disjunguntur, rite disceptandas plurimum referre, statum illorum, & quibus in præsentia opinionibus sint dediti, accuratius pernosse, nemo inficias ibit. Operæ igitur pretium Cl. Autor fecit, qui in præsenti Commentatione accuratiorem delineationem dogmatum atque opinionum, quibus ita dicti *Mennonitæ* in Belgio, ac alibi locorum, hac tempestate subscribunt, dedit. Quas ut propius cognosceret, per omne illud tempus, quo in Belgio studiorum ergo est versatus, familiaritatem cum præcipuis illorum antistitibus conciliavit, illorum sententias de religione est expiscatus, conventibus sacris interfuit, sermones auribus hausit, cerimonias ac instituta religiosa oculis lustravit, scriptaque, ab illis consignata, diligenter volvit. Ne quid studio partium dare videretur, judicium suum non facile interponit, &, ne sen-

tentias illis per præcipitantiam affingeret, non unum, ſed plures, & quidem ſeorſim, de iisdem rebus eſt percontatus. In *quatuor Capita* Opuſculum hoc diviſum eſt. *Primum* eſt de *priſcis Flamingis*, ſive *Anabaptiſtis ſubtilioribus*; 2) de *Anabaptiſtis craſſioribus*; 3) de *controverſiis nonnullorum Anabaptiſtarum cum Reformatis Theologis*; 4) de *Collegiatis*, ſive *Rhenoburgenſibus*. Accedit *Appendix*, *de regimine Friſiæ*, *de Reformatorum ac aliorum doctoribus fœderati Belgii*. *Cap. I* Anabaptiſtæ ortum ſuum arceſſunt a *Waldenſibus*, qui, ubi variis modis crudeliter afflicti eſſent, in diverſas Europæ partes conceſſerint, in eisdemque doctrinam ſuam, regimen ac diſciplinam eccleſiaſticam, ſartam tectam ſervarint, temporibus emendatorum ſacrorum majorem libertatem, religionem ſuam profitendi, nacti. Quoniam autem illis ipſis temporibus, qui pædobaptiſmum rejiciebant, vel ab aliis cœtibus ad ſe accedentes de novo ſacris aquis adſpergi volebant, Monaſterii, & alibi locorum, graves turbas dabant, factum eſſe dictitant, ut hujus criminis omnes inſimularentur, ac grave odium magiſtratuum atque civium in illos derivaretur, quod tamen multum deferbuit, ubi edocti fuerunt, non omnes eodem ſpiritu vertiginoſo atque rebelli duci. Sententiam hanc Cl. Autor non omnino improbandam eſſe cenſet, propter convenientiam Anabaptiſtarum cum Waldenſibus, & quoniam non omnes motibus iſtis impliciti fuerint. Certum tamen eſſe, *Mennonem Simonis* mitiora ipſis conſilia inſpiraſſe, alios, periculo ſuo edoctos, turbulentas iſtas opiniones animo ſuo ejeciſſe. At enim, ubi quies ipſis eſt data, in varia divortia ſeceſſerunt, adeo, ut alii *craſſiores*, *ſubtiliores* alii, dicerentur, ac utrique rurſus in alias factiones disjungerentur, quarum alia aliam condemnabat, ſacrorum conſociationem ſolvebant, nec ante ad familiam ſuam de novo admittebant,
Pag. 1-15. quam ſacræ aquæ adſperſione iterum initiarentur. Inde recenſet Autor doctrinam antiquorum *Flamingorum*. Inhærent illi priſci fidei ſuæ confeſſionibus, quæ Seculo XVI & ſequentibus in uſu fuerunt. Sunt genuini *Mennonis* ſectatores, quem alii doctorem non agnoſcunt. De corpore Chriſti dicunt, eſſe illud in primo ἐνσαρκώσεως momento in utero virginis *Mariæ*

ex

ex nihilo productum, inde ex illius sanguine incrementum sumsisse, cum alias concipi nequeat, qui a peccati impuritate illæsus permanserit. Rejiciunt proinde anilem *Valentinianorum* errorem. Iterum baptizant non solum in infantia baptizatos, verum etiam qui ex aliis cœtibus se ipsis adjungunt, nec nisi suos ad sacræ cœnæ usum admittunt, alios omnes excludentes. Pedilavium, tanquam symbolum humilitatis ac paritatis, pro ritu perpetuæ observationis reputant. Magistratum non omnino rejiciunt, sed tantum hoc affirmant, si omnes veri Christiani essent, magistratibus opus haud esse, sibi quoque magistratus gerere integrum non esse, fatentes. Usum armorum illicitum declarant. Ordines ecclesiasticos in Episcopos, Doctores, Diaconos, distinguunt, quibus Diaconissas addunt. Episcopos ac Doctores volunt absque stipendio muneribus suis fungi, quibus tamen, si pauperiores fuerint, necessaria subministrant. Doctorem ex alio cœtu non facile in suo pro concione dicere permittunt. In excommunicatione tum ratione causæ, tum ratione modi, tum ratione conversationis, vel licitæ, vel illicitæ, rigidi sunt admodum, ac frivolis sæpe de causis alicui sacris in- Pag. 39.
terdicunt. Ut quis fœminam ex alio sibi cœtu legat, minus permittunt; si fecerit, vel fœmina se cœtui illi associare debet, vel ille sacris excluditur. Ecclesiam, antiquitus docebant, ex solis sanctis consistere debere, in præsentia notam veræ religionis constituunt in veritate & puritate doctrinæ, ac unitate ecclesiæ, in susceptione & agnitione hujus doctrinæ. Post 42.
exponit sententiam illorum de disciplina ecclesiastica, quæ ad præscriptum Christi *Matth. XVIII* exercetur, de regimine ecclesiastico, ritibus, sermonibus sacris, cantu, precibus, eleemosynis, institutione catechetica, administratione baptismi ac sacræ cœnæ, pedilavio, initiatione ministrorum ecclesiæ, tum superioris, tum inferioris, dignitatis, consecratione novorum conjugum, ægrotorum visitatione, ritibus, quibus in excommunicatione utuntur, ubi quem excludant, pariterque recipiant, ædibus sacris, numero cœtuum anabaptisticorum per fœderatum Belgium, illorumque divisionibus. In *Cap. II* me- 80.
moratur, Anabaptistas, damnum ex factionibus animadvertentes,

tes, partim ſchiſmata ſuſtuliſſe, adeo, ut cœtus, ante diviſi, ſocietate fuerint conjuncti, partim conventus ac concilia conſtituiſſe, in quibus res, ad communem ſalutem ſpectantes, ordinarentur. Sed concordia non diu viguit; exſtiterunt ex ipſis, qui in doctrina recepta firmiter permanſerunt, alii ad Remonſtrantes Sociniazinantes, vel ipſos Socinianos, deflexerunt, quæ res in diverſis cœtibus, auſpiciis *Galeni Abrahami de Haan* & *Samuelis Apoſtolii*, circa medium proxime ſuperioris Seculi novam materiam diſſidii dedit, quorum ille in multis fidei dogmatibus Socinianiſmi reus peragebatur, hic priſcam Mennonitarum doctrinam tuebatur; unde factum, ut utraque pars in ſegreges cœtus ſeceſſerit, quod divortium etiam ad alios proſerpſit, & factio *Galeniana* multis de cauſis numero præva-
Pag. 82-92. luit. His præmiſſis, exponit ordine 1) horum doctrinam, ita, ut ſimul differentias diverſorum indicet; 2) de diſciplina eccleſiaſtica diſſerit; 3) de regimine eccleſiaſtico agit, publicis cœtus miniſtris, miniſterii candidatis, Diaconis, ratione juvenes ad ſacrum miniſterium per inſtitutionem præparandi, ſubſidiis pecuniariis, quæ his dantur, quo eo felicius ſtudia ſua proſequi poſſint, ſtipendiis miniſtrorum publicis, quæ in aliis cœtibus ſunt fixa, in aliis gratis munere ſuo funguntur;
127. 4) de cultu divino ac cerimoniis, paſtorum veſtitu, ædibus ſacris, concionibus, exercitiis catecheticis, ſcholis, collegiis pietatis, in quibus de argumentis, ex divinis oraculis petitis, diſſertant, ac quisque præſentium ſententiam ſuam dicit, adminiſtratione baptiſmi, qui, prævio examine, & poſt preces ac ſerias adhortationes, impertitur, & quidem nonnullis per immerſionem corporis in aquam calefactam, conſecratione publicorum V. D. M. novorum conjugum, viſitatione ægrotorum, diſciplina eccleſiaſtica, & excommunicatione, quæ apud
155. hos fere nulla eſt; 5) de poſſeſſionibus eccleſiaſticis, & quos in uſus erogentur, numero cœtuum, ſynodis, factionibus, & quo modo in ſe invicem ſint affectæ, generalibus conventibus, eum in finem coactis, ut decernant, qua ratione exteris cœtibus afflictis auxilium ferre poſſint, numero cœtuum, qui in ſolo Belgio ad centum nonaginta ſeptem aſſurgunt, externo illorum

illorum statu, libertate, divitiis, quibus alios facile superant, vitæ ratione, & aliis. *Cap. III* de controversiis nonnullorum Anaba- Pag. 172.
ptistarum, & inter se, & cum Reformatis Theologis, institutis, exponit Autor. Memorat, qua ratione Sociniani, cum ipsis per publica decreta religionis exercitio interdictum esset, inflexis & temperatis aliquantulum erroribus suis, se Remonstrantibus & Mennonitis immiscuerint. Visum igitur fuit Reformatis Theologis, quatuor Articulos de trinitate, personalitate, ac æternitate patris, filii, ac Spiritus sancti, itemque de satisfactione Christi vicaria ac plenissima, concipere, eosdemque, intercedente magistratus auctoritate, omnibus Pastoribus Mennoniticis proponere, quo illos subsignarent, ac suis publice inculcarent, sin minus, muneribus suis excederent. Quod cum sibi suæque libertati inimicum judicarent; ad unum omnes muneribus se suis abdicarunt. Quare cœtus Mennonitici supplicibus literis ac demonstrationibus, in contrarium directis, effecerunt, ut decretum istud revocaretur, ita tamen, ut magistratus viderent, ne Sociniani errores Mennoniticos cœtus inficerent. Hinc 184.
percenset controversias, quæ inde ab A. 1738 agitatæ fuerunt, magnosque motus dederunt. Occasionem præbuit V. D. M. Reformatus *van Assen*, qui, cum aliquoties Mennonitarum conventibus interfuisset, illorum Pastores aliquos insimulaverat, ac si errores Socinianos suis immiscerent sermonibus, quæ res ubi ad magistratus delata esset, ex his nonnulli a muneribus suis abstinere sunt jussi, usque dum errores illos missos facerent, vel se ab illis immunes præstarent. Exsurrexerunt igitur quidam Mennonitici Pastores, potissimum Harlingensis *Jo. Simon Stinstra*, qui, edita deductione ac quinque sermonibus sacris, stilo aculeato exaratis, causam suorum egit, simul vero multorum animos adversus se concitavit, qui ipsum scriptis lacessiverunt; quæ omnia ordine enarrat, illorumque argumentum breviter proponit. Ipsi supremi Belgii, speciatim Frisiæ, proceres scripta *Stinstræ*, quæ Socinianismum redolere multis videbantur, ad Academias Belgicas, Harderovicenam, Lugdunensem, Ultrajectinam, Franequeranam, ac Groningensem, nec minus ad sex Frisiæ classes, A. 1741 d. 17 Jun.

mittebant, ut ſententiam de illis ſuam expromerent. Unanimi conſenſu a labe Socinianorum errorum libera non eſſe, eſt judicatum ab omnibus, excepto *Hermanno Venema*, Theologo Franequerano clariſſimo, qui, ſingulari uſus moderatione, ex ſcriptis *Stinſtræ* nondum liquido apparere, cenſuit, ipſum Socinianorum deliramentis favere. Quare Belgii proceres non ſolum hujus ſcripta publice divendi vetuerunt, verum etiam miniſterio inter ſuos ei interdixerunt, uſque dum profeſſus fuerit, a *Socini* hæreſi ſe abhorrere. His enarratis, litem ponderat, &, qua in re ab utraque parte peccatum ſit, non ſine pruden-
Pag. 240. tiæ laude oſtendit. *Cap. IV* pandit originem, progreſſum, ac doctrinam *Rhenoburgenſium*, ſive ita dictorum *Collegiatorum*, qui ortum ſuum ceperunt circa A. 1619, quo Paſtores Remonſtrantium Belgio exire jubebantur, fratribus *Coddæis* inſtitutum hoc urgentibus. Propago tamen Remonſtrantium haberi nolunt, ſed potius, cum Anabaptiſtis a longo tempore ſenſiſſe eos,
247. apparet. Submerſionem in baptiſmo urgent, cuicunque in cœtibus ſuis, mulieribus exceptis, docere concedunt, miniſterium ordinarium fere rejicientes, tolerantiam eo uſque extendunt, ut illos etiam admittant, qui ſententiis ab invicem vel maxime ſunt diviſi. Exponit rationem, qua ſe ad uſum ſacræ cœnæ parent, eandemque in cœtibus ſuis adminiſtrent. Baptiſmus apud ipſos fit per ſubmerſionem in fonte, ad id parato, in quem aqua calefacta immitti poteſt. Differit de illorum cœtu publico, qui abſolvitur cantu, ſermone ſacro, pre-
286. cibus. In omni conventu loquuntur duo, alter partem aliquam Nov. Teſt. exponit, quo finito, unicuique aliquid addere eſt integrum, alter, quæ expoſita erant, ad varios uſus
290. practicos accommodat. Hujus generis collegia 18 in Belgio numerantur, ac in horum gratiam Amſtelodami locuples orphanotropheum eſt conditum; qua occaſione de exercitiis catecheticis, itemque eleemoſynarum collectione, adminiſtratione,
298. ac diſtributione, quædam affert Autor. Numerus horum definiri nequit, multi, qui aliis Chriſtianorum ſectis addicti ſunt, hæc etiam collegia frequentant; maxima tamen illorum pars
306. ſunt *Remonſtrantes*, vel *Mennonitæ*. In Appendicem aliqua rejecit,

rejecit, quæ ad illustrationem priorum spectant, v. c. de statu politico, speciatim regimine ecclesiastico Frisiæ, synodis classicalibus, provincialibus, nationalibus, lustratione actorum synodalium Dordracenorum, quæ quovis triennio suscipitur, numero Pastorum, tum per Belgium, tum per alias regiones nationis Belgicæ, non solum Reformatorum, verum etiam Lutheranorum ac Pontificiorum. De quibus plenius Lector cupidus ex ipsa lectione elegantis hujus Commentationis instrui potest. Pag. 320.

Anfangsgründe der Hebräischen Accentuation, 2c.

id est,

ELEMENTA HEBRAICÆ ACCENTUATIONIS, quibus accessit succincta tractatio de antiquitate Accentuum & Punctorum Hebraicorum generatim, ac Appendix, in qua loci Sacræ Scripturæ nonnulli secundum regulas accentuationis disquiruntur; Autore M. JOANNE DAVIDE MICHAELIS, Præfationem adjungente D. CHRISTIANO BENEDICTO MICHAELIS, S. S. Theol. & Ling. Orient. in Academia Halensi Prof. Publ. Ord.

Halæ, impensis Orphanotrophei, 1741, 8.

Plag. 11.

Patrem Filius honorifice & laudabili conatu imitatur, magnum ducem passibus æquis secuturus. Uterque vestigiis institit B. agnati D. *Jo. Henrici Michaelis*, cujus *solida instructio de Accentibus prosaicis & metricis Scripturæ Sacræ V. T.* A. 1737 sextum fuit formis publicis descripta, & quæ prælectionibus publicis huc usque inserviit studiosæ Halensium coronæ. Incidit in eam censura Viri Pl. Rev. M. *Christophori Sanckii*, quippe qui in *pleniori* sua *Isagoge ad accentus Hebræorum* ita judicavit de illa: *Justo brevius ea fuit composita, & necessaria inibi sunt omissa. De dictamine grammatico & logico fere altum indidem est silentium. Emphatica minus distincte*

pertractata. Ut verbo dicam, desunt ubique multa. Indignatur ad hoc judicium Autor Præfationis, & pro jure talionis in Pl. Rev. *Sanckii* libello nonnihil notat. In Elementis ipsis, de quibus pauca jam sunt dicenda, non panditur plenissima & diffusa de accentibus Hebræorum tractatio. Sed offert sese in eis Compendium, publicis prælectionibus Academicis illustrandum, in quo ad institutionem B. *Jo. Henr. Michaelis* passim nonnihil adjungitur vel emendando, vel ampliando. Doctrinam de gemino Psik in accentuatione metrica reddidit faciliorem, & consecutiones vicariorum in eadem certis inclusit regulis. Et, licet ipse vetustatem punctorum adversus aliter sentientes vindicare jam aggressus sit in *Diss. priori de Punctorum Hebraicorum antiquitate*, hic tamen eandem doctrinam brevius repetiit,
Pag. 59. ac inde a §. 55 antiquitatem accentuum punctorumque Hebraicorum evincere allaboravit. In calcem rejecit exempla nonnulla, quibus ostenditur ratio, qua *accentuatio a priori* per-
34. agenda sit. Divisionem Decalogi, qua nostrates utuntur, ex accentuatione & signo ס probabilissime demonstrat. In deter-
47. minando loco *Imperatoris intra versum* jubet in libris metricis respici non solum ad logicam propositionum habitudinem, sed etiam ad intervallum majus vel minus maximæ distinctionis
60. intra versum a Silluk. Accentuum punctorumque vocalium antiquitatem paris esse gradus, ex mutuo eorum respectu colligit. Utramque vero literis coævam statuit, tum ob nominum propriorum obscuritatem alias emergentem & exorituram, tum ob difficultatem legendi non punctata, siquidem matrum lectionis vetustissimarum exiguus est numerus, vix di-
62. midiam partem recentiorum efficiens. Inprimis provocat ad analogiam grammaticam, quæ non nisi a librorum autoribus deduci possit. Et quot, bone Deus, jam olim exstitissent de vera & varia lectionis norma controversiæ, si puncta & accentus a Codice Hebræo abfuissent! Hæc enim varietas verbales Kabbalistas ætate recentiori in innumeras conjecit fluctuationes. At Targumistæ & Talmudici ostendunt, quanto consensu ec-
64. clesia Judaica sententias sacri Codicis legerit. Seculo demum XI enatam fuisse punctorum accentuumque originem, nemo facile

facile vel per somnium opinabitur. Puncta enim & accentus non discrepant apud Karaitas & Rabbanitas, utrisque scilicet antiquiores. Si codex Hebræus fuisset initio expers punctorum, passim complures lectionis matres ipse obtinuisset. Et quomodo *Schin* & *Sin* dignosci olim potuissent? Hæc cum Cl. Autor fusius executus esset, vindicias cœpit eis opponere, qui recentiores natales punctis accentibusque Hebraicis tribuere contendunt; ac ne ipsi quidem *Esræ* laudem inventionis eorum assignare audet. Exercitationis exemplique loco expendit accentuationem locorum *Jes. XL, 1-5, Ps. XIV, 1-7, XVII, 15, CXIX, 176.* Nostrum est, Cl. Autori gratulari hunc fœtum, ac plura Philologiæ sacræ specimina ab eo exspectare. Pag. 76.

Neues Constitutionen-Buch der alten und ehrwürdigen Brüderschafft der Frey-Maurerer, &c.

hoc est,

CODEX NOVUS CONSTITUTIONUM ANTIQUÆ ac venerabilis societatis liberorum murariorum, in quo historia, officia, regulæ, &c. ejusdem jussu congregationis majoris, ex antiquis monumentis, fide dignis traditionibus, & congregationum libris, ad usum congregationum comprehenduntur a JAC. ANDERSON, D. D. ex lingua Anglicana conversus.

Francofurti ad Mœnum, reperitur in bibliopolio Andreano, 1741, 8.

Alph. 1 plag. 3, Tab. æn. 6.

Eodem in loco, eodemque anno, publicatus fuit liber Gallicus, sic inscriptus: *Histoire, obligations, & statuts de la très venerable confraternité des Francs-Maçons; tirez de leurs Archives, & conformes aux traditions les plus anciennes, approuvés de toutes les Loges, & mis au jour pour l' usage commun des Loges repandues sur la surface de la terre.* Illius libri Autor fratrem *de la Tierce* sese nominat, atque hunc ipsum, qui

qui præ manibus eſt, *Anderſonianum* laborem maximam partem deſcripſit. Inde etiam, quod de libro Gallico eruditiſſimi ſcriptores novæ Bibliothecæ (*Nouvelle Bibliotheque*) *Menſe Majo* dicti *anni numero 2* jam obſervarunt, de hoc noſtro, jure quodam ſuo, valebit. Sed, ut, quid ibi nugarum inveniatur, eo penitius pateat, agedum, ſumma ſaltem capita fideliter annotemus. Fingit Autor, ſocietatem iſtam librum ſemper manuſcriptum habuiſſe conſtitutionum, hodieque varia illius cuſtodire ἀπόγραφα. Contineri autem in hoc libro non ſolum officia atque regulas ſociorum, ſed & hiſtoriam Architecturæ, inde ab initio mundi, unde antiquitas hujus ordinis, ſive artis, atque præſtantia, conſpiciatur, &, ut eadem pedetentim, firmo nixa fundamento, Geometriæ nimirum, ſcientiæ nobiliſſimæ, fulcientibus regiis, nobiliſſimis, doctiſſimis patronis, omni tempore, atque apud omnes cultiores gentes, eminuerit, appareat. Ceterum ejusmodi codicem typis exſcriptum eo uſque defuiſſe, donec Dux *de Montagu*, tanquam ſummus tunc præfectus, in mandatis dederit *Jacobo Anderſono*, manuſcripta illa antiqua ut luſtraret, juſtaque temporum ſerie accuratius obſervata comprehenderet. Novum illum librum plus quam dimidia parte ſuperioris magnitudinem excedere, dum varias eo ſpectantes res, atque inprimis majoris congregationis præcipuas occupationes, ad hoc uſque tempus deſcriptas, contineat. Atque ille ipſe liber eſt, quem nunc publici juris factum videmus, *tribus* quidem *Partibus* diſtinctum. *Pars prima* continet hiſtoriam Murariorum Martis, inde ab hujus univerſi fabrica per omnem, quam longe notus eſt atque patet, terrarum orbem, donec Architectura priſca atque bona, per Gothos dejecta, in Italia publicam in lucem revocabatur. Hæc eadem *ſeptem* abſolvitur *Capitibus*. *Primum* exhibet narrationes, inde ab orbe condito uſque ad *Nimrodum*, *alterum* uſque ad *Salomonem*, *tertium* uſque ad *Cyrum*, *quartum* uſque ad *Seleucum*, *quintum* uſque ad *Auguſtum* Cæſarem, qui omnes ſummi ſocietatis præfecti nominantur. *Caput ſextum* ad vaſtationem uſque Gothaicam pertingit; poſtremum autem *Caput* inſtaurationem Architecturæ antiquæ per Italiam conſiderat. *Pars ſecunda* exhibet hiſtoriam

ſtoriam Murariorum artis Britannicæ, inde a *Julii Cæſaris* invaſione uſque ad regnorum anno ſuperioris Seculi tertio poſt *Eliſabethæ* obitum factam conjunctionem. Atque hic iterum *quinque Capitibus*, primo uſque ad Saxonum adventum, hinc ad *Guilielmum Conqueſtorem*, inde ad *Henricum IV*, poſt ad *Henricum VII*, ac demum ad ipſam dominationis unionem, progreditur, nec *ſexto Capite* artem Murariorum Scoticam, & poſtremo Hibernicam, uſque ad *Kingſtonem*, ſummum præfectum, Autor prætermittit. *Pars tertia* tempus recentiſſimum ſub ſe comprehendit, totidemque abſolvitur *Capitibus*, quorum *primum* reſtitutionem ædificationis, ad *Auguſti* temporis ideam accommodatæ, ſiſtit; alterum ad mutationes uſque civiles progreditur, ac ſequentia recentiſſimorum ordinis præfectorum hiſtorias atque tempora tractant. Appendicum loco ſubjunguntur index magiſtrorum in Anglia præfectorum, quorum in libro iſthoc fit mentio; antiqua ſociorum officia; modus antiquus congregationum ordinandarum; ordinatio ſocietatis antiquior ac recentior; index locorum congregationis, Londinenſium, Londinoque vicinorum; index legationum, à variis præfectis in Walliam, alias Angliæ provincias, quin trans mare ipſum, miſſarum; approbatio hujus libri, per primarios ſocios facta; deſcriptio diverſarum hujus ſocietatis diſtinctionum, cujus primaria momenta in recipiendo novo ſocio exiguntur. Hoc quidem ſcriptum in exemplo Anglico libri conſtitutionum, interprete teſte, non invenitur, adjectu tamen dignum viſum eſt, cum ſequenti defenſioni occaſionem præbuerit. Eſt autem illa defenſio reſponſio, indidem elicita, eidemque oppoſita, ac verba in fronte gerit *Juvenalis*: *Rarus ſermo illis & magna libido tacendi.* Agmen denique claudit Epiſtola *Euclidis*, ſocii, ad Autorem, convicia falſa, temerarioſque rumores, confutans. Iſtis detectionibus ac defenſionibus non obſtantibus, fatetur tamen *Anderſonus*, plurima huic ſocietati reſtare arcana, quæ & pandere ſibi religioni ducat. Eo autem magis inſinuantur, quas pandit, fictiones, dum veris hiſtoriis, præſertimque relationibus ad Architecturam ſpectantibus, immiſcentur. Ordinem temporum ad *Uſſerii*, *Spanhemii*, *Prideau-*

Prideauxii, atque aliorum, mentem institutum videmus. Neque etiam reticendum est, quod præter tabulam æri eleganter incisam tabulæ quoque genealogicæ & chronologicæ numero quidem sex addantur. Legant atque relegant istiusmodi libros, qui abundant otio, &, quid ingenium ac cerebrum parere hominum possit, cognoscere student; nobis quidem vel lectores nostri occupatiores videntur, quam ut longiore eos percensione detineamus.

Curiöse und historische Nachricht von dem ausserordentlich strengen Winter des Jahrs 1740.

hoc est,

CURIOSA ET HISTORICA EXPOSITIO EJUS, quæ exstitit anno 1740, solito rigidioris longiorisque hiemis.

Lipsiæ & Cotheni, apud Jo. Christoph. Cœnerum, 1740, 4.

Plag. 6½.

Ut memoriam rigidissimæ hiemis, qua orbis terrarum anno 1740 ineunte fuit pressus, Pl. Rev. Autor ad posteros transmitteret, animum ad libellum hunc conscribendum applicavit. Exorditur telam a recensione hiemum, quæ molles ex-
Pag. 3. stiterunt ac modestæ. Tum vero scopum Dei, ex rigidissima
5. hieme elucentem, contemplatur, ratus, Deum vinoso seculo subduxisse illecebras, novaturientibus dedisse aliquid novi, ac frigus immisisse hominibus, quorum virtus & amor refrixerit. Hinc sese ad enumeranda hiemis asperrimæ exempla accingit.
9. De violis pomisque *Borstorfianis* hic nonnihil inserit. Tandem ad rigidissimam maturissimamque anni 1740 hiemem accedit,
22. ejusque phænomena edisserit, inprimis obitus armentorum, pecudum, ferarum, & piscium, ac hominum, frequentiores, luporum insolitas irruptiones, straminis caritatem, ac alia. Quæ ipse de seminibus, in medulla brassicæ capitatæ inventis, refert *pag. 44*, exemplis quamplurimis confirmari possunt. Sunt in quadam Saxoniæ inferioris urbe incolæ complures, qui ex seminibus illis, telluri commissis, plantas brassicamque capitatam A. 1740 denuo procrearunt.

* * *

AD NOVA ACTA ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomi V Sectio XI.

Gebäude der Kayserlichen Academie der Wissenschafften nebst der Bibliothec und Kunst-Kammer in S. Petersburg, nach ihrem Grundriß, Aufriß, und Durchschnitt, vorgestellt.

id est,

ÆDIFICIORUM ACADEMIÆ SCIENTIARUM Cæsareæ, Bibliothecæ, & rerum naturalium Gazophylacii Petropolitani, Ichnographia & Orthographia, per Membra Societatis edita.

Petropoli, 1741, fol. max.

Constat Tabb. æn. 13.

Immortalibus editis operibus, magnisque incrementis aucta Petroburgo, cum *Petrus Magnus*, Russorum Imperator, rudem & imperitam multitudinem non aliter mitigari posse, videret, quam si Musarum religionem ipsis injiceret, splendidum his ad Nevam fluvium templum dedicavit. Incredibile dictu est, quam brevi tempore, & quibus artibus, efferati animi ad civilem & humanum cultum deducti sint, ut, quos antea pingue ingenium, & ipsa cœli crassique aeris inclementia, a literis arcere videbatur, hi ad Britannorum, Gallorum, & Germanorum, gloriam assurgant. Nisi forte majorem sibi laudem arrogare possunt, quod, cum illi post multas vicissitudines ad

eam famam pervenerint, hi eodem impetu & attigerint literas, & auxerint admirandum in modum. His Tabulis primum ipsa urbs, deinde Bibliothecæ & astronomicæ speculæ interna & externa facies, armaria, quibus numi & aliæ veteris ævi reliquiæ, tum *Ruyschianus* rerum naturalium apparatus, continetur; addito clarorum virorum, qui *Petri Magni* jussu barbariam his oris expulerunt, Præsidumque Academiæ, indice. Splendidissimum Opus dicatum fuit Duci Brunsuicensi, qui, cum in lucem emitteretur, Russiæ imperio præerat, a *Schumachero*, Bibliothecæ præfecto; at ea Epistola, mutata rerum facie, ab omnibus exemplaribus resecta est.

SERMONES, IN SOLENNI ACADEMIÆ Scientiarum Imperialis Conventu die 29 Aprilis anni 1742 publice recitati.

Petropoli, typis Academiæ Scientiarum, 1742, 4 maj.

Plag. 6.

Solenni illa die, qua Augustissima Russorum Imperatrix *Elisabetha I* coronam sibi Moscuæ A. 1742 imponebat, inter publicos plausus suam quoque pietatem & lætitiam testatura Academia Scientiarum, publicum conventum indixit, quo tum vota pro salute Imperatricis pie nuncuparet, tum ex legibus Academiæ argumentum aliquod jucundum, & a publico gaudio auditorum animos non avocaturum, persequeretur. Cel. itaque *Krafftius*, Professor Physicæ experimentalis & theoreticæ, sermonem de novo quodam concentus musicos efficiendi genere, de clavicordio nimirum oculario, ante aliquot annos in Galliis excogitato, habuit, quæstionemque disceptavit, num colores lucis certo modo dispositi, & per oculos repræsentati, eandem animo afferre voluptatem queant, quam auribus nostris ex proportionata sonorum harmonia percipere solemus. Rem itaque ab ovo exorsurus, docet, *Pythagoram*, Musices amantissimum, prætergressum aliquando officinam ferrariam, in malleolorum ictibus aliquam sonorum musicorum similitudinem persensisse, &, re propius explorata, observasse, quod sonus gravis magis vel acutus

acutus pro malleorum magnitudine varient, & pondere horum malleorum, atque adeo simul ictus, ab illis editi, sint in proportione aliqua geometrica, sed simplici ea & concinna, quæ animi judicio facile dijudicetur, ut dupla, tripla, sequialtera, & aliis adhuc paucis. Fuerunt hæc initia & fundamenta, quibus omnis procedente tempore ars musica fuit superstructa. *Galilæus*, acutissimus Italorum Philosophus, cum perspiceret, musicum absolvi concentum tali proportione, quæ facile percipi mente queat, oculorum quoque sensum ad similem voluptatem, qualis Musica excitet, revocaturus ope pendulorum hinc & inde oscillantium, eo consilio tria construxit filamenta, ponderibus onusta, atque e loco fixo suspensa, quæ impulsa hac lege itus atque reditus suos absolvebant, ut eodem momento primum duas, secundum tres, tertium quatuor, efficerent oscillationes. Ita consonantiam musicam repræsentare sibi visus est, atque repræsentavit etiam, sed aride & jejune, non vivide & musice. Desunt enim his motibus, qui proportiones harmonicas crassa tantum Minerva designant, celeritas, rapiditas, & pernicitas, ad animum gaudio complendum prorsus necessariæ. Longius haud ita pridem processit machinatio P. *Castelli*, Parisiensis, cui eum in finem colores visi fuerunt aptissimi, qui varie inter se permixti, & mutatis vicibus expositi, eundem delectationis sensum in animo excitare queant, quem soni legitime temperati, auribus advecti, progignunt. Cum itaque in Musica, hodie recepta, intervallum integræ octavæ absolvatur tonis bis sex, quod genus diatonico-chromaticum vocatur, substituit illorum singulis fixum & certum aliquem colorem, tenui fascia expressum. Cujuslibet octavæ colorum infimus est cœruleus, qui designat tonum eum, quem recentiores Musici Latina litera C, vel antiquiores syllaba *ut*, indigitare solent. Reliqui deinde adscendendo continuo sequuntur se invicem, & hoc ordine: Viridis marinus, viridis olivarius, flavus, croceus, aureus, ruber, cramesinus, violaceus, violaceo-cœruleus, & cœruleo-violaceus. Ad simulandos tonos acutiores utitur iisdem coloribus cum prioribus, eodem ordine sibi succedentibus, sed albedine aliqua tum dilutis. Quibus ita præparatis, nihil

nihil amplius supereſt, quam ut adornetur tale organum muſicum, quod vulgo clavicymbalum, vel clavicordium, vocari ſolet, cujus ejusmodi requiritur ſtructura, ut, clavibus ordinario modo diſpoſitis, quando digitis pulſantur muſicis, non chordas quidem ad clangorem harmonicum, ſed pictas faſcias ad rationem muſicam, provocare queant. Stant enim hæ faſciæ ſerie nuſquam interrupta omnes paratæ, verum occultæ, neque ulla earum, niſi digito magiſtri monita fuerit, comparet, aut oculis præſentem ſe ſiſtit, qui diligentiſſime aciem ſuam undiquaque intendere, & providere, debet, ne quis horum colorum, luci ſe offerentium, aciem ipſorum ſubterfugiat, mancamque efficiat & hiulcam conſonantiam. Ut adeo *Argum* hic ſpectatorem eſſe oporteat, non *Cyclopem*. Verum hæc, jam a ſedecim annis exculta, nondum deſiderio Autoris ſatisfecerunt. Cum enim Muſicæ maxima vis & laus in commovendis mitigandisque animi affectibus contineatur, jejunus autem, nec ad tantas res præſtandas idoneus, ipſa experientia teſte, colorum ſolorum videatur languor, quo animus non niſi pictura inani detineri ſolet, de corrigenda machina ſua, & ad anni 1741 finem perficienda, cogitavit. In modum enim theatri comici conſtruxit clavicymbalum, & ſic omnia diſpoſuit, ut, cum canendum eſſet melos tenerum, ibi colores comitati incederent imaginibus, ex aliquo naturæ ſpectaculo deſumtis, quod tranquillitatem animo inſpirat, ut pratorum virentium, ovium paſcentium, rivorum placide fluentium, paſtorum recubantium, cœli ſereni. Quodſi vero incitatior cantu picto menti injicienda commotio eſſet, in ſocietatem colorum canentium adſcivit imagines ſuperbas fulgurum cœli minantis, arborum & ædium excelſarum, montium præruptorum, & ſimilium. Præter hæc vero & *Rondetus*, Vir Cl. vigori colorum naturali diffidens, augere & quaſi acuere eos artis ſubſidio tentavit. Itaque colores eosdem, ſonorum æmulos, non æri ſolum, ſed cryſtallo, in varias figuras opticas formatæ, atque coloratæ etiam, ad oculorum aciem devehendos credidit & commendavit. His præmiſſis, Noſter modeſte oſtendit, nondum tamen, aut oculorum, aut alterius cujusdam ſenſus, intercedente opera, muſi-

cam

eam delectationem in animis nostris posse excitari. Ad musicum enim concentum, quali aures nostræ delectari solent, requiruntur vibrationes, pernicitas, & symmetria, omnes simul auditus organo immediate offerendæ. Ex rapidissima enim vibratione oritur clangor, ex pulsuum intellecta symmetria delectatio, & ex utroque grata symphonia. Utut vero lucis etiam in tenuissimis & extimis fasciæ coloratæ lamellis refractæ pernicitas summa facile concedatur; desunt tamen vibrationes, symmetria, & symmetriæ ejusdem inculcata frequentissime repetitio. Nullum unquam motus alicujus in luce vibratorii indicium agnovit Physicus, sed celeritatem continuam, æquabilem, in particularum fluxu perpetuo consistentem, non per subitos & repetitos ictus agentem. Hinc utriusque coloris lux per singulas particulas simul & conjunctim oculis advolat, tantum abest, ut, dum ex cœruleo colore duæ adveniunt lucis particulæ, eodem temporis momento tres ex rubro adnatent. Abest itaque hic symmetria, abest inculcatio hujus proportionis continua, abest ergo etiam quinta, atque hinc musica. Neque experimentum quoddam *Neutonianum*, ex ejusdem Tractatu optico hic repetitum, valet ad ullam symphoniam coloribus exprimendam. Præterea vero nimis ex mero arbitrio colores tonis distribuit *Castellus*, neque ita, ut causam hujus divisionis ullam probabilem reddere queat. Basin & fontem colorum licet ipsi pro lubitu constituere, sicut eundem in colore cœruleo posuit. Adjungenda huic deinceps fuit quinta, quæ necessario in se includit rationem subsesquialteram, hoc est, talem, quæ inter numerum binarium & ternarium obtinet. Hoc ergo quintæ intervallum colorem rubrum efficere putavit *Castellus*, respectu ad cœruleum habito. Sed nulla veritatis specie probabit, eandem præcise inter hos colores cœruleum & rubrum esse proportionem, quæ inter binarium est & ternarium. Atque ita etiam in reliquis proportio similis illi, quæ manifesta est in numeris quaternario, quinario, & senario, nunquam exsculpetur, desuntque adeo ea, quæ animam, naturam, & essentiam, symphoniæ constituunt. In tonorum octavis iidem quoque redeunt colores, sed albore tantum dilutiores. Cum vero

toni vel ratione celeritatis in edendis vibrationibus discrepent, unde graviores, vel acutiores, redduntur, vel ratione intensitatis, aut fortitudinis, unde vehementiores, aut debiliores, evadunt; patet utique, hic eos differre sola lucis claritate, hoc est, intensitate, id quod legibus gratæ harmoniæ plane repugnat, quæ nempe requirunt, ut soni in ea omnes, etiamsi graviores, aut acutiores, eandem tamen ubique servent intensitatem. Haud dubie *Castello* occasionem dedit *Malebranchii* hypothesis, qui, lucem, e corporibus exeuntem, comprimere aliquantum, putavit, materiam circumfluam subtilissimam, ex cujus dein subita restitutione motus etiam in luce vibratorius quidam oriatur. Sed id ipsum certa demonstratione & experimentorum fide evinci nequit. In altera Oratione Cl. *Weitbrechtus* reliquorum Academicorum consensum & applausum testatur, &, cum diversitatem objecti Cl. *Krafftius* solide adstruxerit, hic simul ad diversitatem organorum sensoriorum, atque hinc etiam ad diversitatem judicii a mente ferendi, voluptatisque, vel aversationis, provocat, monetque recte, aures atque oculos ratione diversæ structuræ suæ diversissime quoque affici. Aliter enim aurem recipere motus, a corpore sonoro productos, aliter oculum radios lucis, a corpore luminoso emissos; &, quod ad mentis judicium attinet, dum oculo color ruber & cœruleus subjicitur, mentem hos colores, simul sibi oblatos, ut tales agnoscere, plura per organum non sentire, nec ideam coloris cum idea soni commutare, quin imo, si istæ inter se ideæ convenirent etiam, tamen repræsentationum similem modificationem mentem ad simile voluptatis judicium neutiquam determinare.

ARS DIRIGENDÆ MENTIS AD RErum metaphysicarum, moralium, & physicarum, cognitionem, ad usum Scholæ accommodata.

Tomi IV.

Venetiis, apud Franciscum Pitteri, 1739, 8.

Alph. 4 plag. 15.

Ut

Ut luna in stellis, propriæ nihil habens lucis, eminet; sic principem tenet in crassis plagiariis locum perfrictæ hic frontis impostor Venetus, qui hancce *Mentis dirigendæ*, quam inscripsit, *Artem*, nefanda ac incredibili procacia, ex aliis, Germanorum inprimis hominum, libris ita descripsit, ut ne verba quidem immutaverit, aut leviter saltem mutata transposuerit, nec, quo fraus eo magis posset latere, mentionem semel fecerit illorum, quos nequam impudens compilavit. Quo conscientiæ, si modo aliquam habet, stimulo consarcinator dolosus coactus est, ne nomen quidem suum, præter literas forte *L. J. R. S.* in Dedicatione *Tomi secundi*, nefandæ texturæ suæ assuere, verens, ne, detecta olim fraudulentia, dignis facinore suo conviciis per honestorum omnium ætatem notus traduceretur, cum, in ignotum jactare dicteria perinde sibi esse posse, arbitratus sit. Siquidem certissimum est, a multis inde temporibus tanti exemplum furti vix auditum esse, & ne patrum quidem nostrorum ætatem vidisse tam enormem, qualis in hoc conspicitur Opere, impudentiam. Nihilo minus tamen ausus est, at vero quis crederet? priorem Rhapsodiam Eminentissimo Principi, *Julio Alberoni*, Cardinali, & alteram Illustriss. Comiti *Richecurtio*, Magnæ Etruriæ Ducis Ministro, veluti ingenii sui & studiorum testimonium, dedicare, tantorumque Virorum autoritate ad obtegenda vitia sua, & obscuranda, abuti; qui, loco præmii, aut benevolentiæ captandæ ergo, meruisset potius, ut ab Excellentissimi utriusque Viri servis domesticis in Germanorum illorum locum, quibus scripta sua furatus est, plagis afficeretur & verberibus per dies tot, quot singulis plagulas subripuit. Præterea tam ignarus est rerum, quas exscripsit, omnium, & tam stupidus, compilator, ut sterilitatis supinæ ac incredibilis stultitiæ documenta ediderit adeo famosa, ut sibi æternum insaniæ suæ monumentum, quod nec imber edax, nec aquilo impotens, possit diruere, erexerit. Nostrum inde officium postulat, eam impudentiam libere aperire, &, quantum possimus, indicare, ex quibus furatus sit vir pessimus; quo reliqui, si qui sint, deterreantur, ne tam probrosis & vere infamibus vestigiis insistentes, plagiariorum olim

olim classibus atque circulis adscribantur. Ipse sane libri titulus tam singularis est, ac rebus, quæ in eodem pertractantur, inconveniens, ut, Venetum istum, credamus, specimen dare voluisse, quo omne id, quod adjecit de suo, & inconcinnum pariter esse debeat, & longe absurdissimum. Nam, *Mentis dirigendæ Artem* dum librum legimus inscriptum, Logicam putamus quandam esse, aut, si late sumendum est vocabulum, aliquam, ad summum, morum doctrinam pertractatam; Metaphysicam autem præterea eo etiam nomine involvi, vix sanus quisquam arbitrabitur. Noster autem Vir elegans & oculatissimus Astronomiæ etiam & Catoptricæ capita, Sphæricam omnem & Chronologiam, Physicam & Staticam, Mechanicam, Chiromantiam, Historiam Animalium, Medicinam, Botanicam, Historias fabulosas de Centauris & Gigantibus, de Draconibus & Satiris, & centum alia ἀλλότρια, quadrata, rotunda, angulata, hamata, sed miserrime omnia & imperite, coagmentavit, librumque veluti ex *Democriti*, aut *Epicuri*, atomis consarcinavit. Quid? quod Criticæ etiam ac Philologiæ capitalia præcepta inseruit ἀκριτικώτατος homo & ἀφιλολόγος, qui ne Literariam quidem, in quantum ea in initiis tantum suis versatur, Historiam callet, sed infinities prodidit ruditatem mentis talem & exhibuit, ut verius inscribi opus *Ars corrumpendæ mentis*, potuisset, quam *dirigendæ*. Proposuit etiam, Prolegomenorum loco, famigeratus homo, quam ne de nomine quidem recte censendus est cognosse, Historiam philosophicam, atque id est præ reliquis in ea assecutus, ut impudentissimus fur & plagiarius dici ab omnibus haberique possit. Postquam enim a Chria quadam puerili, sed nescio unde desumta, (ex suo certe ingenio non habet,) infelix duxisset initium, Historiam philosophicam ex *Frider. Gentzkenii* Historia Philosophiæ, quæ & seorsim, & cum Operibus hujus Viri aliis philosophicis, prodiit, exscripsit, & ita quidem, ut, quæcunque ipse adduxit, (libuit autem nobilissimo capiti, quinque saltem plagulis pro suis uti,) ea omnia in hujus Viri libro inveniantur. Credant nobis Lectores nostri bona fide, ne verbum quidem ullum a Veneto isto immutatum esse. At scholam

tamen

tamen Italicam, sectamque Eleaticam, Epicuream, & Scepticam, tam viles esse omnes, nec pretii ullius, existimavit magnus arbiter ingeniorum, ut eas, quamvis habeantur in suo archetypo, penitus tamen omiserit; sed ad Ionicam statim progressus scholam, servavit verba omnia *Gentzkenii*. Et, si qua emendavit Vir, eruditus, si Dis placet, contra Grammaticam, sciendum est, ab excellente Viro, & contemnente vilia Grammaticorum, peccatum esse. Cum enim inter alia *Gentzkenius* in Capite de *Aristippo* dicat: *Aristippus optima Socratis dicta in pessimam interpretari cœpit partem*; ut de suo etiam aliquid adjiceret Latinissimus bipedum Vir Venetus, sic ait: *Cujus tamen optima dicta in pessimam partem interpretavit.* Macte virtute tua, magne Literator, & ulterius, ad usum Scholæ, Artes mentis dirigendæ accommoda. Ita autem in aliis sexcentis locis eundem servat morem incomparabilis homo, quæ non adducemus. Deinde melius & facetius, quis autem crederet? studiorum Comestor arbitratus est, si, omissis Philosophorum vitis, dogmata tantum afferret ex *Gentzkenio*, eoque modo totum opusculum perficeret. Historiam etiam medii & recentis ævi, ne accrescat furtum suum & materies patibuli, abbreviavit, & ex compendio fecit aliud, pusillus ipse & compendiarius homuncio, compendium. Nec ipsa adeo conclusio operis alia ulla, quam ea, est, qua ex *Buddeo* est usus sæpe jam nominatus *Gentzkenius*, Historiæ philosophicæ scriptor, uterque non quidem primarius. Atqui ausa est frons caperata titulum, *Autoris prolegomena*, ac si ipse ea fecisset, præponere, cum præter vitia, & absurda, & mendacia, nihil omnino ipsi relinqui possit. Præterea nuspiam suum nominavit *Gentzkenium*, præterquam semel tantum, ut legimus, in toto Opere, atque loco quidem eo, ubi nemo aut volam ejus, aut vestigia ulla, quæreret, nimirum in Pnevmatologicis. Ita tamen eum appellat, ut ne nomen suum recte exprimat deterrimus calumniator, sed, quæ summa cordis malitia est, inter Philosophos malos, quem ipse tamen sequitur in omnibus, numeret. Nam *pag. 203 Fridricum Gentkerium* eum vocat, & inter seculi hujus Philosophos perversos ponit, ac hetero-

 doxos.

doxos. Quis vero, quæso, paulo humanior non omnem putaret amisisse & ejurasse Venetum, tam abominando & detestabili facto, humanitatem? Sed ad alia, age. Quovis enim auderemus sacramento contendere, ex variis undique libris Logicam æque ac Metaphysicam exscriptam esse, siquidem certum est, & positum extra dubitationem, ipsum compilatorem nihil scribere potuisse & excogitare illorum omnium, quæ ibi leguntur. Patet etiam, quo furtum occultaret melius, permutata subinde quædam male esse a pessimo viro, translata, trajecta, interposita. Stupidissimus etiam demonstrandi modus deprehenditur, ubi nihil ex rationibus rei ipsius deducitur, sed aut Patrum, aut Sacræ Scripturæ, autoritate omnia confirmantur, aut, rationum causarumque loco, historiolæ quæstiunculæve adducuntur ejusmodi, quæ caput causæ non feriunt, sed assumtæ sunt & arcessitæ, ut charta impleatur, decipianturque lectores. Quis enim unquam quæstionem tractavit in Logica, utrum *Adamus* habuerit scientiam per infusionem? Atqui vero multis ratiunculis & contortis putidissimisque assertis a meritissimo, scilicet! viro hæc ingeniosiuscule ratio pertractatur. Aliam adduxit quæstionem, in eadem Logica sua, humani generis doctor Venetus, quæ locum suum in ea tueri scientia potest, in qua intellectum suum impostor noster corrupit, utrum scilicet creatura perfectior B. Virgine, & Christi Domini humanitate, esse possit. Quænam secta sit eligenda, peculiare caput est in Logicis. Aliud est contra Hæreticos Theologos caput logicum, utrum ratio fidei contradicat. De ordine autem & hierarchia angelorum in Metaphysicis quærit. Et in doctrina de Deo omnes Scholasticorum enectas longeque depositas & conclamatas revocat quæstiunculas, & tantam prodit Philosophiæ peritiam, quantam optimus ille maximusque doctor Scholasticus, S. *Joan. Duns Scotus, σκοτινώτατος*, nunquam sibi potuit arrogare. *Secundus* impudentiæ *Tomus* (Artem hanc dirigendæ mentis nominamus,) Ethicam complectitur, in quo actiones humanas moralitatemque considerat iste homo, & jus naturæ explicat, in quo suum quidem cuique tribuendum, sed non scripta cuique sua, esse,

statuere

ſtatuere videtur; dein honeſtum atque decorum pertractat, ſed, ad ſeſe eas virtutes pertinere non poſſe, exemplo ſuo evincit; denique omnium Politicam his aſſuit. Nos autem nihil plane adjicere obſervationum, præter eam, poſſumus, quod Venetus impoſtor ex Philoſophia *Gentzkenii* ſui, ſed ſine Autoris veri nomine, ad verbum omnia exſcripſit. Inprimis in Politica nullum vocabulum eſt, quod immutaſſet. Et ſemper cavit ſummo opere, ne Virum Germanum nominet, quo haberi pro ſuo poſſit, quod nefanda Laverna compilavit. Phyſicam, quæ *tertium Tomum* inquinat, aut ex *Hereboordo*, ejusque meletematis, aut ex alio non ſatis bono libro, exſcripſit. Quicquid vero in Metaphyſicis boni eſt, quamvis parum ſit, illud omne, veluti decet plagiarium, ex *Wolfio* deſumſit, probior aliquantulum in eo, quod *Celeberrimum* eundem loco aliquo nominet, licet, ſe ipſi quidquam debere, nuſpiam fateatur. Ceterum de Teraphimis, & de *Labane* ac *Rachel*, de cœlo, an ſit liber, in quo futura digito Dei conſcriberentur, de adſpectibus, de phyſiognomia, de ſtella, quæ in nativitate Chriſti apparuit, aliisque de rebus, quas non niſi grandis ingenii abſurditas in Phyſicis excogitaverit, multis verborum ambagibus pertractat. Ex omnibus autem patet, exſcripta eſſe omnia, compilata, furto ſubtracta. Quicquid ex Opticis, Catoptricis, Mechanicis, Arithmeticis, & omnibus, garrit, ipſæ etiam figuræ æri inciſæ, quarum ſat magna eſt copia adjecta, id omne ex mathematicis *Wolfii* Operibus, & tam craſſe quidem, exſcripſit, ut ne verbum immutaverit, ſed ipſas adeo literas in figuris retinuerit, & figuras easdem exhibuerit. Attamen, ut ingenue fateamur, diſcrimen in utroque invenitur. Nempe, ut corrigeret methodum mathematicam ac *Wolfii*, rigidiſſimus Demonſtrator, ad hanc ſubinde regulam *Wolfii* demonſtrationes examinavit, ut ea præmittantur, quæ ſequi debent. Subinde etiam Theorema quartum præmiſit tertio, nonum ſeptimo, ſeptimum quinto, & ita porro, atque eo ordine collocavit, qui nequit omnino intelligi, quamvis optime eſſent cuncta a *Wolfio* diſpoſita. Ex quibus omnibus aperte conſtat, nec intelligere improbum hominem &

ineruditissimum ea, quæ descripsit, sed mortalium, cum eorum, qui sunt, tum & horum, qui erunt & fuere, ignarissimum esse ac permansurum. Quæ ex Autoribus humanioris doctrinæ adducit loca, quis vero, hæc sua esse, nebuloni imputaret? Quis non fato irato adscriberet, quod in eum librum inciderit, quem potuit expilare? Denique infinities vapulat *Priscianus*, & orthographia, in nominibus præsertim propriis, talis reperitur, qualem in sex annorum puero, qui Latinitatis levem saporem habet, melius exspectatis. Ut igitur summam faciamus dicendorum, totus liber, qui Ars dirigendæ mentis inscriptus est, stupiditatis, ignorantiæ, malitiæque, specimen primarium est, ac infamiæ compilatoris sui æternum monumentum. In quo, piget tæderque, tam longe nos volutasse.

MYTULORUM QUORUNDAM VENENUM, & ab eo natas papulas cuticulares, Epistola ad Virum Illustrem, WERLHOFIUM, &c. illustrat, & utriusque rationem definit, PAUL. HENR. GERHARD. MOEHRING.

Bremæ, apud Ger. Guil. Rump, 1742, 4.

Plag. 3.

Quod argumentum ante aliquot annos Cl. *Behrensius* excutere constituerat, id in præsentia Cl. *Mœhringius*, bene de re medica multis nominibus merens, persequitur, & veneni, quod in mytulis reperitur, originem causamque perquirere potissimum contendit. Ex tribus, quas recenset, ægrotorum historiis patet, præcipua, quæ a comestis mytulis, numero admodum paucis, imo succo tantum unius, dentibus manducati, deglutito, post exiguum temporis intervallum, & vix horæ quadrantem, se prodiderunt, symptomata, colli & pectoris angustias, fervidissimum primarum viarum ardorem, nauseam, vomitiones, insolitum faciei colorem, artuum convulsiones, levem subinde mentis abalienationem, papulas denique urticatas, fuisse, quæ tamen omnia altero iterum die penitus cessarunt, nullo adhuc ægrotantium, quantum constat, e vivis

e vivis sublato. Causam venenatæ mytulorum quorundam indolis non ad salis marini & halituum putridorum, a mortuis piscibus & insectis aliquando exhalantium, acrimoniam, nec ad putredinem mytulorum emortualem, nec ad mensem Martium, nec ad pallidiorem & albidum eorum colorem, nec ad morbos eorundem, nullo quippe indicio adhuc cognitos, sed ad urticas refert marinas, quarum subinde relaxata tentacula, potissimum filiformia, quibus maxima urentis ardoris vis inest, diductis testis amplectantur illi, eoque se sustentent alimento, acredine vero, quam exinde sibi compararunt, tantas in corpore humano turbas excitent. Quam proponit medendi rationem, hæc eo redit, ut initio concitetur vomitus, & cum lenientibus, atque lubricantibus oleosis, aut lacticiniis, pauca quædam, quæ nervorum rigorem laxent, & papularum eruptionem adjuvent, subjungantur.

EPISTOLA ANATOMICA PROBLEMATICA DE Ductibus mammarum lactiferis, experimento novo confirmatis, ad Illustrem Virum, JOANNEM THEODORUM ELLERUM, &c. Autore D. PHILIPPO ADOLPHO BOEHMERO Med. & Anat. P. P.

Halæ, impensis Orphanatrophei, 1742, 4.
Plag. 2½, cum Tab. æn. 1.

In *Nuckii* sententiam discedit Cl. Autor, & genus glandularum, quæ in mammis existunt, ad conglomeratas refert. Quoniam vero, quæ de tubulis lacteis iste & alii tradiderunt, obscuriora aliquantum, nec ex omni parte perfecta, Nostro videbantur, accuratius eos perquirere, & nunc setas in ostiola papillarum satis patentia immittere, nunc in eadem Mercurium vivum ope tubi capillaris chalybei injicere, &, ut ductuum progressus eo magis incideret in oculos, mammam loco admodum tepido exsiccare, contendit. Quo facto constitit, ductus hos, antequam papillam attingant, originem suam repetere a substantia mammarum glandulosa surculis tenerrimis, quorum

quorum vero tres, quatuor, vel quinque, ex totidem glandulis emergentes, & sibi invicem juncti, minores canales in vas excretorium mutantur. Quot vero ostiola in papilla, tot quoque tubuli lactiferi, non tamen necessario septem eorum, existunt, qui inter se jungi quidem solent, non vero circulo quodam vasculoso, ex transversis ductibus minoribus conflato, connectuntur, nec in cellulas satis magnas interjectas abeunt, sed nunc angustiores, nunc ampliores, redduntur, valvulisque, quas invenisse sibi *Bidko* videtur, destituti, dum in papilla concurrunt omnes, membranulis involuti, maximam ejus componunt partem interiorem, interjecta reticulari structura fibrosa, ac nervorum filamentosa, cujus beneficio vel constringi, vel relaxari, queunt. Quæ in areola cernuntur glandulæ sebaceæ *Morgagni,* ductus lactiferos minores, ibi dilatatos, moxque in excretorium osculum contractos, continent, imo cum majoribus communicant, ex quibus licet subtilissimum exprimi queat lactis serum, nihil tamen singulare ad lactis secretionem conferre videtur, cum in glandulis potius & ductibus mammarum majoribus lac penitus secernatur. Clariss. itaque *Bœhmeri* ut industriam felicesque in amplificanda re anatomica progressus non sine voluptate commemoravimus; ita plures ab eodem illius laboris fructus in posterum exspectamus.

SPECIMEN LOGICÆ UNIVERSALITER demonstratæ, Autore JO. ANDREA SEGNERO, Phil. & Med. Doctore, Med. Physic. & Mathem. in Acad. Georgia Augusta Prof. Ord. Regiæ Societ. Londin. adscripto.

Jenæ, sumtibus viduæ Crœkerianæ, 1740, 8.

Plag. 12.

Celeberrimi Viri, *Herm. Frid. Teichmeyerus* & *Joannes Petrus Reuschius*, ille gener Autoris, hic amicus, soli effecerunt, ut libellus hic in lucem prodierit jucundam, quibus eo nomine illi, quotquot in hoc vireto delicias suas inveniunt, meritissimum habent honorem. Constitutum fuerat Cl. Autori, ad hæc meditanda

ditanda animum appellenti, univerſam diſciplinam logicam cum primis ratiocinationis ſtaminibus contexere, reſolutisque operationibus mentis in ſimpliciſſimas ideas, oſtendere modum, quo ex iis fluant reliquæ univerſæ. Plurimos Logicorum libellos in hunc finem haud legit, ne eorum præceptis vel invitus ſeſe adſtringeret, præiturus exemplum, quo ſinguli ſuis poſſint elementis uti logicis. Quare factum eſt, ut neglectus iſtius paſſim veſtigia ſuperſint, vocabulisque ſignificatus attributi ſint novi, quorum tamen quosdam, monitore Cel. *Reuſchio*, ſuſtulit & emendavit. Methodi mathematicæ in Matheſi quidem admittit ac largitur utilitatem; at reliquæ diſciplinæ, ipſo judice, tam arctum haud requirunt nexum, neque adeo a communi cognitione ſunt remotæ, quin & capiantur facilius, & menti firmius inhæreſcant. Nihilo minus methodum æmulatus fuit geometricam, quæ ad oſtendendas connexiones atque conſecutiones rerum potiſſimum comparata eſt. Libellum ſuum diſtribuit in *ſex Sectiones*, ſingulisque ſententiis more Geometrarum præfixit nomen congruens. *Sectione prima* exponit de notionibus, *ſecunda* de definitione, *tertia* de æquipollentiis definitionum, *quarta* de propoſitionibus, *quinta* de ſyllogiſmo directo & categorico, *ſexta* de ratiociniis, quæ a ſyllogiſmis expoſitis ſunt diverſa, *ſeptima* de ratiociniis indirectis, *octava* de propoſitionum compoſitarum uſu in ratiociniis. *Idea*, ſeu *notio*, ab ipſo appellatur *id, per quod res in mente repræſentatur. Ideam ſimplicem* vocat, in qua non concipiuntur plura; *compoſitam*, in qua plura a ſe invicem diſtincta concipimus. Illam etiam vocat *confuſam*; hanc *diſtinctam*. Pergit: *Si totius rei ideam habemus confuſam, eorum, quæ rem eam conſtituunt, ideæ obſcuræ ſunt, reliquæ ideæ omnes, præter obſcuras, claræ dicuntur.* Videtur hinc ſequi, ideas confuſas conſtare ex ideis Pag. 3.
pluribus obſcuris, ideoque haud eſſe ſimplices. Definit deinde ideas oppoſitas, identicas, diverſas, ſuperiores & inferiores, ac ſubordinatas, ſingulares, quibus inferior haud datur, coordinatas, infinitas & finitas, infinite oppoſitas, concretas & abſtractas. Docet deinde modum inveniendi ideas determinatas, univerſales, abſtractas, coordinatas, ſeu concretas. In demon- 14.
ſtrationi-

strationibus plerumque utitur exemplis illustrationibusque, e
Pag. 32. Mathesi depromtis. *Definitio nominalis*, ipso judice, est oratio, qua significatus termini ejusdem exprimitur, terminus, cujus significatus exprimitur, *definitum*, ipsa vero oratio, qua significatus exprimitur, *definitio*, strictiori sensu; & quævis notionum, quas ipsa definitio complectitur, definiti nota, sive character, est. Removet a definitione genuina *circulum in definiendo*, voces vagas minusque fixas, improprias, minus determinatas, contradictiones, abundantiam, laxitatem, & angustiam. *Sectione tertia* Cl. Autor disserit de rei essentialibus, attributis propriis ac communibus, de modo rei proprio & communi, genesi rei tum propria, tum communi. Et, quia
56. unius rei plures dantur geneses propriæ, ideo & de una re plures exhiberi possunt definitiones. Providendum vero esse, ne eæ sint vel latiores, vel angustiores, Cel. Autor copiose ostendit.
61. *Judicium* appellat relationis, quæ duas inter ideas intercedit, in mente repræsentationem, *propositionem* vero relationis illius
65. per vocabula expressionem. *Judicium perfecte determinatum* vocat, quod infimam speciem relationum, quæ inter ideas intercedere queunt, repræsentat. Unde perspicitur, quid ipse intelligat per judicium minus determinatum. Non est, quod
69. de propositionibus ajentibus, negantibus, universalibus, particularibus, infinitis, veris, falsis, ea iteremus, quæ Cel. Autor post alios fuit commentatus. Nova autem hæc sunt, quod ideas identicas signaverit per $=$, subordinatas superiores per $>$, subordinatas inferiores per $<$, coordinatas per X, infinite oppositas per —. Nisi quis notiones harum rerum ac signorum distinctas tenuerit, ipsi haud erit integrum, ea, quæ consequuntur, speciatim doctrinam de ratiocinatione, intelligere, vel propius intueri. En propositiones nonnullas, ad hanc
108. amussim exactas. Prima est: *Si fuerint duo termini* A *&* B, *quorum alter* B *sit superior altero* A; *sumatur autem termino superiore* B *superior terminus tertius* C; *is terminus* C *superior erit & altero* A, *id est, si fuerit* $B > A$, *&* $C > B$, *erit quoque* $C > A$. Demonstratio: *Cum enim idea denotata per* C *superior sit notione per* B *denotata, illa in hac, una cum aliis notioni-*

notionibus, *continebitur*; *sed ob eandem rationem* B *continetur in* A, *ergo & C una cum aliis notionibus in* A *continebitur*, *eritque adeo* C *superior*, *quam* A, *sive* $C > A$. Dolemus, exemplis haud ubique illustratas fuisse propositiones. En aliam: *Si fuerit propositio universalis*, *omne* A *est* B, *& alia pariter universalis*, *omne* B *est* C, *utraque vera*, *verum quoque erit*, *omne A est C.* En quoque demonstrationem: *Quia* Pag. 111.
omne A *est* B, *est vel.* $A = B$, *vel* $A < B$, *&*, *quia omne* B *est* C, *est vel* $B = C$, *vel* $B < C$, *quacunque duo horum sumas*, *erit vel* $A = C$, *vel* $A < C$; *ergo ubique omne* A *erit* B. Modum hunc Aristotelici vocant *Barbara*, & congruenter ei sic argumentantur: *Omnis figura est extensum. Omne triangulum est figura. Ergo omne triangulum est extensum.* Ostendit tres propositiones syllogismi negantes, quæ genuinam fundunt ratiocinationem, proprie esse infinitas. Suppeditat idem
exempla syllogismorum ad singulas figuras. Modos ratiocina- 136.
tionum, a syllogismis expositis diversarum, recenset propositionibus duabus. En primam: *Si fuerint quatuor ideæ*, *de-*
signatæ per A, B, C, D, *& ex duabus earum compositis forme-* 147.
tur nova notio, tumque altera, ex compositis duabus notionibus reliquis, *sintque notiones hoc modo compositæ* AC, BD; *dico*, *si fuerit* $A = B$, *vel* $A = B$, *vel* $A < B$, *&* $C = D$, *&* $C < D$, *&* $C < D$, *fore quoque* $AC = BD$, $AC < BD$, $AC < BD$; e. g. *Omne aureum est pretiosum*; *omne poculum est vas*; *ergo omne poculum aureum est vas pretiosum.* Nobis vero hæc ita liceat syllogistice enuntiare: Quicquid est aureum, illud est pretiosum. A. Omne poculum aureum est aureum. E. Omne po-
culum aureum est vas pretiosum. En propositionem alteram: 150.
Si iterum A, B, *&* C, D, *notent quatuor ideas*, *&* AC *ideam compositam ex ideis* A *&* C; *pariterque* BD *ideam ex ideis* B *&* D *compositam*; *dico*, *si fuerit* $A = B$, *vel* $A < B$, *vel* $A < B$, *&* C X D *&* $C > D$ & C X D, *vel denique* A X B *&* C X D; *ideas* AC *&* BD *aliquando consentientes fore*, *aliquando oppositas.* Adjungit Cl. Autor, B. *Rüdigero* parcior, hæc: *Plures modi*, *per idearum compositionem ratiocinandi*, *quam qui superiori propositione adducti sunt*, *non dantur.* Miramur vero, ra-

tiocinationum modis hasce inseri tres propositiones: O. *quadratum est rectangulum*; O. *quadratum est aequilaterum*; E. O. *quadratum est rectangulum aequilaterum*, quasi aliquid novi colligatur, si dixerimus: O. viduus est vir; O. viduus est orbatus uxore; E. O. viduus est vir orbatus uxore. Ultra decem propositiones ita licet subjicere unam alteri, ac tandem *praedicata* singularum in unam coacervare. An vero ea coacervatio digna sit ratiocinationis, vel ratiocinii, aurea appellatione, alii definiant. Placuit *regressus*, a Cel. Autore haud neglectus, per quem a particulari cognitione ad universalem progredi-
Pag. 181. mur. Solet enim haec veri inveniendi ratio nobilissima a libellis logicis abesse. Nec inficiamur, universalia judiciisque politioribus digna esse, quae Cl. Autor de scientia logica fuit commentatus.

Versuch einer Betrachtung über die Cometen, die Sündfluth, und das Vorspiel des jüngsten Gerichts, &c.

hoc est,

JOANNIS HEYNII SPECIMEN MEDITATIOnis de Cometis, diluvio Noachico, ac de proludio diei novissimi, secundum fundamenta Astronomiae sacrique Codicis institutae. Praefationem praemisit JOANNES CHRISTOPHORUS GOTTSCHEDIUS.

Berolini & Lipsiae, apud Ambrosium Haude, 1742, 8. Alph. 1 plag. 5, Tabb. aen. 2.

Quot capita, tot sententiae. Suus cuique mos. Haec *Terentii* olim eis erant propria, qui de Cometis cogitata exponebant. Horruerunt majores nostri cometarum conspectus, e quibus quippe bella dirosque eventus sibi minitabantur. Sustulit levissimis argumentis terrorem *Petrus Balius.* Ingeminant metus causam recentiores, nec satis habent, si dixerint, cometas hominibus physice esse calamitosos. Coelo omni omnique telluri eos esse exitiosos & funestos, ajunt. *Whistonus*, *Hallejus*,

Hallejus, *Neutonus*, ſigna ſuſtulerunt ad metuendum. Metum ad Germanos propagari videmus, ratos æque partim, diluvium *Noachicum* a cometæ appropinquatione ad tellurem eſſe arceſſendum, immo diem planetarum noviſſimum cometis deberi. Terriculamenta hæc denuo cecinit Cl. Autor, qui Gymnaſio Salderiano præeſt Brandeburgi. Cecinit vero ea tam eleganter, tam intrepide, tam ingenioſe, tamque vivide, ut cælatum Muſis novem opus, quod juvat perlegiſſe, attuliſſe & exhibuiſſe videatur. Meditationibus hiſce ornamenta præcedunt duo; unum in Dedicationis formula, *Friderico*, Boruſſorum Regi Auguſtiſſimo, inſcripta, ſitum; alterum, quod Præfationem Cel. *Gottſchedii* noſtri, cui Muſa *Urania* & *Polyhymnia* & *Thalia* & reliquæ univerſæ cum Gratiis omnibus nunquam non aſſurgent, comprehendit. Liberat hic Vir præſtantiſſimus in Præfatione fidem, quam dedit abhinc annis aliquot, cum cogitata *Bælii* de Cometis luci Germaniæ obtulit. Exponit mentem Chaldæorum, Ægyptiorum, *Herculis*, & Pythagoræorum, de hoc argumento. Hi enim univerſi operæ pretium fecerunt, dum arbitrati ſunt, cometas eſſe conſtantia & firma cœli corpora. *Ariſtoteles* circulos recte ſentientium turbavit, nec tamen *Senecam* a tramite veritatis dejecit. *Seneca* prædixit incrementa ſcientiæ de cometis, quam ætas noſtra inſpiciendi capit primordia. *Nicephorus Gregoras* A. 1337 ſemitam cometes per ſidera fixa quodammodo deſcripſit. *Joannes Regiomontanus* A. 1472 attentior fuit. *Tycho Brahe Regiomontani* ſententiam emendavit A. 1577, animadvertitque, cometis parallaxes deeſſe. *Keplerus* notavit, cometas in lineis moveri longis, per orbitas planetarum ferri, & parallaxin annuam ſervare. *Keplerum* ſecutus fuit *Carteſius* cum ceteris. *Hevelius* cometas complures ſpectavit ſolerter, ratus, eos intra ellipſes moveri. Emendarunt opiniones anteceſſorum diligentiſſimi duumviri, *Flamſteedius* & *Caſſinius*, ex quo cometen A. 1680 & 1681 ſpectarunt. *Neutonus* & *Hallejus* oſtenderunt artem, delineandi ſemitas cometarum. *Whiſtonus* diligentiam eorum ſuperavit. Ipſe docuit, cometen illum, qui exeunte anno 1680 apparuit, invexiſſe telluri diluvium *Noachi-*

cum, libro A. 1725 edito. *Freretus*, Gallus, exornavit eam opinionem, ac post *Hevelium* ex *Marci Varronis* libris observationem, ab *Augustino* conservatam, exhibuit, qua inducimur, ut suspicemur, diluvium *Ogygium* cometæ deberi. *Hallejus* tradidit, cometen illum, qui A. 1680 apparuit, redire elapsis 575½ annis. Ostendit Noster, eum A. 1106 mense Febr. A. 530 Nov. & 44 anno ante C. N. mense Septembri apparuisse. Deficit nos adhuc notitia de comete illo, viso annis ante Jesum natum antiquioribus. Restituit vero annum 1193 ante C. N. Cel. Vir ex Mythologia de Electra. Conjecturam de maximo comete, A. 618 ante C. N. spectato, ex libris *Sibyllinis* ac *Jeremiæ Capite XIII* promit. Subjungit hisce animadversionibus descriptionem cometes, qui Februario ac ineunte vere anni 1742 apparuit, præcipue ex observationibus Cel. *Hausii* nostri. Hæc sunt, quæ ocellus Musarum & Germaniæ in Præfatione recensuit ac edisseruit. Succedit eis Cl. Autoris isagoge, quæ rationem reddit, cur hac potissimum via & dicendi methodo ipse fuerit usus. Recenset præterea libellos *Finckii*, *Tœllneri*, *Sprengelii*, & *Semleri*, qui vel per jocum, vel serio, permittere noluerunt, ut cometes inveheret telluri proludium diei novissimæ, & eam diem ipsam. Disputat deinde contra eos, qui, stellam, Magorum ducem, exstitisse cometen, obnixe negant. Hæc ad isagogen. At nunc libri tractatio ipsa nos vocat & invitat. Distribuitur illa in *Capita*
Pag. 130. *quinque*. *Primum* fundamenta astronomica complectitur. *Secundum* exhibet argumenta de ratione mentis nostræ, Codice sacro, & de miraculis. *Tertium* de diluvio inscribitur. *Quarto*
13. differitur de diei novissimæ proludio. *Quintum* continet corollaria nonnulla. Conjectat Cl. Autor, solem esse mentium beatarum sedem. Recenset mundi corpora, quotquot nobis spectare datum est, cœlestia, planetisque suos incolas assignat.
35. Exponit systema *Whistonianum* de hexaemero creationis. De montibus ignivomis, terræque motibus, exponit. De gravitate
62. telluris differit. Addit nonnihil de mutua corporum cœlestium gravitatione. Commemorat experimentum, quo globus e tormento recta in aerem exploditur ad perpendiculum. Adjungere

jungere liceat unum & alterum. Aer, quo remotior est a tellure, eo tardior promovetur cum terra. Ergo suspicandum est, globum, perpendiculo congruenter per aerem tranquillum alte excussum, relabi ad plagam tormenti occidentalem. Quae ipsa ratiocinatio feliciter eventui respondet. Perspicitur ex hoc experimento dilucide, tellurem pro more planetarum ab occasu ad ortum gyrari. Terroris affectus, olim cometis apparentibus adjectus, e re Astronomorum fuit. An enim, isto olim Pag. 69.
abjecto, historia de cometis ad nos propagata fuisset? Cometen, quem *Josephus* per annum apparuisse, excidiumque Hiero- 75.
solymae praecessisse, memoravit, cum Cl. Autore haud lubet pro cometa habere. *Zeltnerus* probabilissime ostendit, signum filii hominis in eo prodigio, seu ostento, fuisse conspicuum. Alibi de eo aliquis nostrum copiosius commentabitur. Caudam cometes Dortous *de Mairan* ex lumine solis zodiacali repetit. At hanc 81.
opinionem Noster refellit. Stellam, a Magis visam, & eorum, ad 85.
Jesum, ducem, exponit de cometa. Contendit, solem, Jesu in crucem acto, per cometen fuisse tenebris involutum, oculos spectatorum inter & solem interpositum. Per theoriam & ex- 99.
perimenta de plantarum palingenesia tentat exponere resurrectionem sanctorum, qui, terra motibus violentis laxata, in vitam redierunt. Quaestio autem restat enodanda, cur tantum 103.
corpora piorum, immo sanctorum, nec tamen omnia, nec impiorum corpora ulla, revixerint. Cometas excitare terrae mo- 108.
tus & inundationes, addit Cl. Autor. Disquirit reliquos effectus funestos, qui vulgo cometis attribui solent. Intexit dialogum, quo cogitata de cometis *Bæliana* discutiuntur. Dolet vicem Theologorum, qui nec Philosophiam, nec Mathesin, salutarunt. *Rationem* inserendam esse, docet, Dei perfectionibus, 127.
quibus nomen est attributorum. Infirmitates intellectus dici posse rationem minus sanam, pernegat. Rationem ut appelle- 134.
mus ignem fatuum, haud permittit. Quantus sit rationis usus in lectione ac expositione Codicis sacri, vitaque Christiana, disquirit, additque investigationem de eo, secundum quod literae diviniores sint explicandae, principio & elemento primo. Exhibet locum ex *Whistono*, quo docemur, hunc Astronomum 152.

Anglum ingenue fuisse θεανθρωπίαν Christi amplexatum, & decreto reprobationis, conditionibus soluto, contradictionis vitium impegisse. An *analogia fidei* sit principium illud, disputat. Impertit ei id honoris, ut illud vocet *principium negativum*. Rationem vero vocat *principium positivum*, sensu haud
Pag. 160. Sociniano. Fundamenta exponendi sacras literas suppeditat succincte. Indolem odii theologici edisserit. Rationes, cur
171. Deus miracula ediderit, recenset. Diluvii *Noachici* propugnat universalitatem. Ubique tellurem, diluvio illo antiquiorem,
182. fuisse cultam, nec eam maribus constitisse, persuadet. Examinat opiniones aliorum, qui varios excogitarunt modulos, ut genesin diluvii, quod superficiem telluris omnem tenuit occu-
196. patam, exponerent. Approbat tandem sententiam *Guilielmi Whistoni*, eamque exornat & constabilit usquequaque, jam a Cel. *Gottschedio* laudatam. Copiosiorem sese hic praebet, quam in *Cometologia sacra*, cujus summam alibi cum lectoribus communicatam dedimus. Verba illa *Mosaica Gen. VIII, 1*: וַיַּעֲבֵר
206. אֱלֹהִים רוּחַ עַל הָאָרֶץ וַיָּשֹׁכּוּ הַמָּיִם, sic exposuit: *Deus ventum redire fecit (e telluris cavernis) in ejus superficiem eo eventu, ut aquae subterraneae, per cometen e cavis elicitae, in latibula subterranea, seu hydrophylacia, redierint, ac sese posuerint, priore ordine recuperato.* Transitio certe indicatur in locum consuetum, & illud עַל הָאָרֶץ notat idem ac *in superiorem terrae partem.* Ventusne alias pacat & serenat undas? Nonne potius eas turbat, & inquietas reddit? Verbis autem שׁוּךְ, שָׁכַךְ, & סָכַךְ, inest significatus *concludendi* & *claudendo obtegendi.* Aquae idcirco perhibentur rursus clausae & obtectae. Et hactenus quidem sententia Cl. Autoris expositioni *Mosaicae* haud refragatur. Idem suspicatur, cometen majo-
209. rem, qui diluvium orbi terrarum induxerit, hemisphaerio telluris australi appropinquasse; arcam vero *Noachicam* sese tenuisse in altero hemisphaerio. A *Noacho* cometen illum fuisse spectatum, ac narrationem ejus de cometa tam funesto ad posteros transmissam esse, conjicit ex libro Talmudico *Rosch haschanah pag. 11.* Recipit sese praeterea ad locum *Amosi V, 6,*
215. quem ita interpretatur: *Nam Jehova est ille, qui cometam creavit,*

vit, & per eum olim tempus matutinum in tenebras atras convertit, meridiem vero instar noctis obtenebravit. Ipse est, qui per illam stellam subterraneas undas telluris in superficiem elicuit, & ita diluvium formavit. Vocem כְּסִיל exponit per stellam prodigiosam. Vox כִּימָה, ipso judice, applaudente R. *Salomone Isaacide*, notat *cometen.* Ad voces *Kesil* & *Kimah* varia annotavit, ut vulgares notiones enervaret. Tandem ipsi res est cum *B. H. Wideburgio*, Jenensis Academiæ Mathematico percelebri, qui haud ita pridem, cometam diluvii exstitisse causam, negavit. Ut vero lectoribus persuadeat Noster, cometam quendam circa annum 1748 proludio diei novissimæ inserviturum, inprimis calculum suum ex *Dan. VIII, 14*, it comprobatum, ubi prædicitur instauranda sanctuarii inauguratio post 2300 intervalla, quorum singula constent ex vespertino uno ac altero matutino tempore. Patefaciet annus unus & alter, proxime instans, an proludium illud sit appariturum. Evolvimus loca singula Codicis sacri, e quibus Cl. Autor illud ipsum eruere studuit. Expendimus ea iterum iterumque, nec tamen ea nobis assensum expresserunt. Cur secus sentiamus, rationes alibi proferentur. Juvat tamen Commentationem Cl. Viri legisse, quæ instar amœnissimi vireti lectorem pascit, passim satiat, ubique autem delectat.

Pag. 235.

297.

Gründlicher, mehrentheils neuer, Schrifft-Erklärungen erster Theil, &c.

hoc est,

SOLIDARUM, MAXIMA EX PARTE NOVArum, sacri Codicis expositionum Pars I, publicata a JOANNE FRID. STIEBRIZ, Prof. Philos. P. O.

Halæ, impensis Kittlerianis, 1743, 8.

Plag. 6.

Constituit Cl. Autor, obscurioribus sacri Codicis sententiis lucem novam fœnerari, quippe qui olim Theologiæ linguisque

guisque orientalibus operam dedit haud vulgarem. Spondet tractationis continuationem, nec in eos sese ingratum fore pollicetur, a quibus passim meliora fuerit edoctus. In præsens exhibuit cogitata sua ad exponendum loca *Ps. II, 7*, *1 Cor. XV, 28*, *Coloss. II, 9*. Primo loco accinxit sese ad *Ps. II, 7*, ubi hæc leguntur: *Filius meus es tu, hoc die genui te.* Communis sententia fert, hæc verba esse Dei patris, siquidem 1) hic filio redemtori addixit gentes in peculium; 2) nec Spiritus sanctus unquam se patrem Jesu Christi appellavit. Filium Dei, non *Davidem*, hic designari, & Judæi complures & Christiani do-
Pag. 2. ctores ad unum omnes confitentur. *Maimonides* ipse in *Sanhedrin Cap. 10* hunc locum de Messia interpretatus fuit. Quæritur, an de divina filii natura, an de humana, ibi sermo instituatur. Posterior sententia placuit *Origeni*, *Hilario*, *Cyrillo*, *Ambrosio*, *Athanasio*, *Fulgentio*, *Theodoreto*, *Euthymio*, *Occumenio*, *Hieronymo*, aliis. Hisce Noster accedit, causatus, 1) antecedentibus & consequentibus designari momenta naturæ Christi humanæ, siquidem Deus *v. 6* dicatur Regem suum constituisse ecclesiæ principem, eique *v. 8* gentes terræque ultima in hæreditatem & peculium destinasse, atque 2) finem *Psalmi* eo spectare, ut, rebellantium in ecclesiam Christi molitiones fore irritas, declaretur. Addit 3), verba *incisi* celebratissimi
5. haud pati aliam expositionem, siquidem vaticinium enuntietur, ad tempora Nov. Test. trahendum. היום est, ipso judice, index Novi Fœderis, ob *Ebr. XIII, 8*, & consensum *Outhovii* aliorumque, qui, tempus Nov. Test. indicari per *illum*
7. *diem*, malunt. Inprimis provocat ad *Sebast. Schmidii Comment. in Epist. ad Ebr. pag. 53*, qui dilucide: Non alias in Scriptura S. *hodie*, neque *dies*, neque *hic dies*, aut simile quid, æternitatem notat. Hæc ille. Eum, qui dicit: *Filius meus es tu*, putat esse Spiritum sanctum, eo quod hic traditur filium unxisse *Jes. LXI, 1*, *Luc. IV, 18*, *Act. X, 38*, *Luc. I, 35*. Spiritum sanctum esse autorem humanæ naturæ, adjungit ob *Matth. I,*
11. *18, 20.* ילד exponit de communicatione essentiæ, quæ gignenti est similis, vel dissimilis. Veremur vero, ne Sociniani hæc traducant ad æternam Christi filiationem. Dissimilis naturæ productionem

ductionem ea voce denotari, existimat alibi, e. g. *Deut. XXXII,*
18, Lev. II, 9, Job. XXXVIII, 28, Es. XL, 21. Christum, qua
hominem, dici posse filium Spiritus sancti, putat ex eo conse-
qui, quod ille vocatur *ἐκ πνεύματος γεννηθὲν Matth. I, 20,*
18, & *Adamus* dicitur *Luc. III, 38,* filius Dei. Credimus vero,
non *Adamum*, sed Christum, ibi filium Dei vocari, Cel. *Pe-*
tro Zornio, aliisque, præeuntibus. Sunt, qui arbitrantur, in Novo Pag. 13.
Test. *incisum* illud: *Filius meus es tu*, de generatione æternæ fi-
lii Dei naturæ adhiberi. Operam vero dat, ut objectionem
hanc removeat. Illam vero haud attigit, angelos quoque vo-
cari *filios Dei* per communicationem naturæ, quæ gignenti,
vel producenti, est dissimilis, & hac ratione argumento *Pauli*
Ebr. I, 5, nullum inesse robur, ideoque requiri, ut ibi per *fi-*
lium Dei designetur is, qui æterna generatione & communi-
catione naturæ Dei est filius Dei. Nihilo secius credit, in *Ebr.* 16.
I, 4, 5, de humana Christi natura esse sermonem, provocans ad
illud *γενόμενος*, quod ipsi idem est ac *factus, existere inci-*
piens. Addit, Jesum dici *nomen melius angelis per hæredita-*
tem accepisse per modum gratiæ ac doni gratuiti *Phil. II, 9,*
hoc vero ad naturam humanam, consentiente *Sebastiano Schmi-*
dio, spectare. Comprobatum it deinde, locum *2 Sam. VII,*
14, ob antecedentia momenta de humana Christi natura esse in-
terpretandum. Deinde confert se ad *Ebr. V, 5,* & *VII, 3,* 21.
atque ad objectionem nostram respondet, angelos non inun-
ctos esse infinito modo donis Spiritus sancti, ideoque filios Dei
haud posse dici ea ratione, qua Christus eam gestavit appella-
tionem. Conferendum vero hic est Magnif. *Bærneri* Program-
ma, quo diligentissime in hanc expositionem fuit inquisitum.
Succedit expositio loci *1 Cor. XV, 28*: ὅταν δὲ ὑποταγῇ αὐ-
τῷ τὰ πάντα, τότε καὶ αὐτὸς (υἱὸς) ὑποταγήσεται τῷ
ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα, ἵνα ᾖ ὁ Θεὸς τὰ πάντα ἐν
πᾶσι. In eo est, ut vocem ὑποταγήσεται interpretetur acti-
vo sensu per *subjiciet.* Provocat ad Ebræos, qui verba in Ni- 34.
phal posita sumunt activo sensu, ad Græcos, qui activis passim
significatum passivum tribuerunt, & passivis sensum activum as-
signarunt. Addit, *Luc. VI, 38,* illud ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν

idem esse ac *mensurabit vobis*, nec non illud *Matth. XI, 5*, πτωχοὶ ἐυαγγελίζονται interpretandum esse, *pauperes evangelium annuntiant*. Illud ἐκρύβη *Jo. XII, 36*, exponit per *occultavit se*. Ita δεδωρημένος *2 Petr. I, 3*, & τεθέαται *1 Jo. IV,*
Pag. 37. *12*, & προσκέκλημαι *Act. XIII, 2*, immo καθίσαται *Ebr. V, 1*, ac τελειωθεὶς *v. 9*, sumuntur merito intra significatum activum. Nec aliter *Theodoretus* locum *1 Cor. XV, 24*, exposuit. Autor tandem, interpretationem suam & Socinianis objacere, & Orthodoxis accommodatam esse, ostendit. Tum promovet diligentiam gradumque ad *Col. II, 9*, ubi de Christo traditur: Ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματι-
47. κῶς. *Cerinthianis* verba hæc esse opposita, ut demonstret, enise studet. De *Cerintho* non pauca edisserit. *Samueli Basnagio* ac B. *Frid. Ad. Lampio*, qui *Cerinthum* ad Seculum II aman-
48. darunt, argumenta opponit. *Cerinthi* errores recenset, eosque ex Philosophia *Platonica* arcessit. Docet, *Paulum* in *Epistola*
88. *ad Colossenses* data *Cerinthum* oppugnare. Quid sit πλήρωμα, operose evolvit, & tandem, quid de sententia Cel. *Christiani Schœttgenii* ad hunc locum statuat, exponit. Nihil restat, nisi ut oremus Virum præstantissimum, ne propositum desistat urgere, nec a meditandis cum cura oraculis divinis se aliis laboribus patiatur avocari.

JO. GODOFREDI BÜCHNERI, CONSILiar. Rutheno-Plaviens. & ab Archiv. Secretior. nec non Cæsar. Natur. Curios. Adjuncti, Dissertationes epistolicæ de Memorabilibus Voigtlandiæ subterraneis, ad Virum Excell. Consult. & Doct. Dominum FRANCISCUM ERNESTUM BRÜCKMANNUM.

Plaviæ, 1743, 4.
Plag. 5.

Quinque Epistolis Ampliss. Autori visum est memorabilia Voigtlandiæ subterranea enarrare. Prima exponit *de Lapidibus figuratis, in Voigtlandia reperiri solitis*. Orditur a lapide, ex Elistro fluvio excipi solito, qui linguam humanam refert,

refert, similibusque. Commemorat de silicibus sphæricis, ovalibus & quadratis, lævibus ac politis, quos agitatio in gyrum, seu circumvolutio, hac donavit figura. Addit amygdala ex lapicidina Planitziensi, specie quidem petrefacta, sed ex medullis saxorum enata. Ex eadem fodina eruuntur lapides, qui pisa, fungos, citra, pruna silvestria, & castaneas, cortice liberatas, fabasque lapideas, referunt, nec non ii, qui grana & ovula exprimunt figura. Omittimus eos, qui caseorum ac ovorum formas præbent. Attentione digni sunt illi, qui humanam faciem referunt. Præsto sunt ibi lapides, qui animalium terrestrium, aereorum, ac aquatilium, simulacra, arbusculas, & fruticeta, repræsentant. Succi vitriolici videntur in causa esse, ut figuræ ejusmodi inibi enascantur. Gryphitas & lithophyta, ac conchas petrefactas, ibidem inveniri, silendum haud est. *Epistola secunda* inscribitur *de Marmoribus in Voigtlandia*, quæ Autor pro varia ipsorum figura edisserit. Marmori certe Plaviensi prædicando alii quoque operam impenderunt. *Epistola tertia de Lapidibus pretiosis in Voigtlandia* exponit. Chrysolithus invenitur prope Reichenbachium, Iris haud procul ab Auerbach, Asbestitæ ad vicum Altensaltza, adamantes passim, hæmatites in metallifodina Auerbacensi, Iaspis viridis in dynastia Greiz ac in confiniis civitatis Hof, Topasius ad Auerbachium, Hyacinthus in Goletio flumine, Achates & Chalcedonius passim, nec non serpentinus vulgaris, malachites, cristallus, & gagates niger, vi electrica præditus, lapis Lydius in vicinia arcis Burgk. Margaritas alit vehitque fluvius Elister. *Epistola quarta de Fossilibus, atque mineralibus, variique generis metallis, in Voigtlandia*, est inscripta. Reperiuntur eximii fluores minerales prope Blanckenbergam, argentum rude plumbei coloris prope urbem Plauen effoditur, spatum album ac ponderosum suppeditatur a loco Cœstriz. Talcum optimæ notæ affertur ex villa Mielesdorf dynastiæ Gera, argento inprimis poliendo inserviens. In confiniis ejus reperitur Cadmia, tam flava, quam subrubea, æque ac alumen schiston. Marga saxatilis & stalactites, vitriolum, marcasita, cobaltum venis sulphuris mixtum, quod cum arena permixtum præbet smaltum,

passim sunt obvia. Cespites bituminosi, lithantraces, alumen, argentum vivum, terra cinnabarina, antimonium solidum, & sal, hinc inde eruuntur. Prope urbem Weida jam ante annum 1337 metallifodinas exstitisse, lis indicio est, inter *Fridericum*, Misniæ Marchionem, ac Advocatos Weidæ, Plauenæ, & Geræ, enata. Hisce Advocatis jam *Fridericus II* A. 1232 jus fodiendi aurum, metallum, & alia metalla, clementer indulsit. Ad Graizam in silva Reinsdorfiensi fodina reperitur plumbi, quod argento permixtum. Plaviæ visuntur fodinæ argenti, æris cyprii, ferri. Ad Geram, Schleiz, & Lobensteinium, claruerunt cuprifodinæ. Aurobaci fodinæ præbent cuprum & orichalcum. Olsnitium exhibet stannifodinas. Alibi existunt quoque fodinæ, quæ plumbum subministrant. *Epistolæ quintæ* nobilissimum est argumentum *de Auro fluviatili in Voigtlandia.* Weida certe fluvius aurum vehit, Hungarico excellentius, nec non Goletius rivusque Seiffenbach, ac ipse Elister & Mulda. Loca ad Steinheydam, Kuttenheydam, Koschizium, & montem Goldberg, nonnunquam granis & ramentis auri se commendant. Si copia proveniret major, & laborem sumtusque pensarent reditus, non est dubitandum, piscatores & fossores in auro colligendo ac effodiendo dudum fuisse desudaturos. Hæc sunt, quæ Amplisſ. Vir, ut Voigtlandiam suam illustraret, nos noluit ignorare.

JAC. CARPOVII MEDITATIO PHILOSOPHICO-critica de Lingua, ejusque perfectione, methodo scientifica adornata. Editio secunda, plurimis accessionibus aucta.

Francofurti & Lipsiæ, impensis Joannis Adami Melchioris, 1743, 4.

Alph. 1.

Ratio & oratio homini divinitus impertitum munus est. Orationis magna est utilitas in discendo, docendo, ac societatis compage servanda. Origo ejus ad primam referenda est creationem. Scissa fuit ipsa in diversas linguas, quarum una alteri

alteri præstat perfectione, nulla autem penitus est perfecta. Nostrum est, imperfectiones ex eis, quantum fieri potest, profligare ac removere. At, ni noverimus, in quonam præcipue consistat linguæ perfectio, destinationis illius finem haud assequemur. Leges igitur perfectionis in expedito sint necesse est, ut hoc negotio recte defungamur. Hasce investigavit Cel. Autor, ut modum, quo linguæ emendatio possit suscipi, tradat. Divisit eo fine Opusculum in *duo Capita. Priori* de lingua generatim, *posteriori* de ejus perfectione speciatim, differit. Hæc est summa Præfationis primæ, A. 1735 adornatæ. Ordinem in editione hac altera conservavit eundem. Argumenta attingemus potiora. Nemo alterius cogitationes citra interventum vocum intelligere potest. Signa cogitationum ideo sunt necessaria. Hæc inter eminet vox, de cujus indole, formatione, & usu, eapropter Autor exponit. Voces dividit in vocales & consonantes, item in articulatas & inarticulatas. Addit nonnihil de vocabulis, & inquirit, an dentur naturalia cogitationum signa. Explicat, quid hoc sit, alterum intelligere, & quomodo id ex regula imaginationis sit explicabile. Subjicit sermonis, linguæ, & loquelæ, definitiones. Primam linguæ originem ab *Adamo* arcessit, cujus lingua a Patriarchis fuerit custodita. Adjungit rationes confusionis linguarum. Refellit eos, qui, primos mortales fuisse mu- Pag. 16.
tos, finxerunt. Provocat ideo ad *Gen. I, 28 seq. II, 16, 17, 23, 24,* ac ostendit, *Adamum* in prima creatione facultatem & habitum, rerum cognitionem significandi sermone quodam distincto & intelligi apto, accepisse. Unam eandemque linguam 22.
usque ad tempus exstructæ turris Babel fuisse, addit. *Hermanni von der Hardt* & *Joannis Clerici* rationem confusionis linguarum, per diversa struentium studia ac consilia explicatam, rejicit. Tradit, linguam *Adamicam* in familia Patriarcharum, 24.
quippe alienorum a turris exstructione, perstitisse. *Abrahamum* 26.
dici העברי *Gen. XIV, 13,* eo quod linguam, instituta, cultumque, *Everi* secutus sit, existimat. Idem cognomen *Ebræorum* adhæsit *Josepho Gen. XXXIX, 14, 17,* & Israelitis *Exod. I, 15, 16, 19, II, 6, 11, 13, III, 18, V, 3, VII, 16.* Contendit

 deinde,

Pag. 28. deinde, linguam Hebræam omnium primam exstitisse. Addit reliquas variantium linguarum causas, docens, decreta a Prætoribus Romanorum in eorum provinciis Latine fuisse proposi-
30. ta. Monstrat modum, quo lingua discitur vernacula & ab audientibus, & a surdis, immo surdis mutisque. Observationem infarit de peregrinarum linguarum exercitio, Apostolis impertito, ac, in *Act. II, 3*, legendum esse ἐκάθισαν (γλῶσσα), cum Codice Cantabrigiensi ac Syro interprete contendit, ratus,
34. Apostolos habitum peregrinarum linguarum per tempus vitæ universum retinuisse. Approbat hanc regulam: *Ubi regulæ Grammaticæ cognitæ confestim transferuntur ad usum, non tantum habitus linguæ, sed talis etiam, qui dubitationem excludit, acquiritur.* A natura homini haud inesse loquendi habitum, & ratione, & exemplis hominum, inter bestias enutritorum, ostendit; brutis vero esse vim, voces suas, natura sic ferente, ex-
44. primendi, addit. Scripturam hieroglyphicam alphabetica vetustiorem esse, largitur. Descendit ad disquisitionem, quæ in inventore literarum definiendo versatur. Conficit argumentis haud tralatitiis, *Thotum*, *Osiridi* gratiosum, eas invenisse, ac *Thotum*, seu *Mercurium* illum, fuisse *Josephum Jacobiden.*
56. Modum, quo literæ inveniri potuerunt, exponit. Loquelæ scriptionisque commoda ac incommoda recenset. Causam nominis substantivi & adjectivi, numerorum, casuum, &c. in-
72. vestigat. De Grammatica universali pulchre commentatur. Nec de lingua universali silet, olim Græca, dudum vero Latina. Linguæ mortuæ, eique universali adhuc, palmam defert præ vivis linguis. Signa scripta dispescit in primitiva & derivativa, in
77. essentialia & accidentalia. Artem characteristicam edisserit, ac nonnihil de indole artis combinatoriæ characteristicæ intexit.
81. Usus certe haud spernendus est hujus artis, eo quod ipsa format scripturam universalem, per quam sine verbis omnes nationes ac populi cogitationes suas invicem communicare possent, si ipsa exstaret. At solide idem monet, scripturam Sinensium pro ea posse haberi, quoad commodior nondum sit inventa. In *Capite secundo*, quo de perfectione linguæ speciatim tractat, tres demonstrat linguæ perfectæ notas generales,

nempe

nempe 1) intelligentiam facilem, 2) commoditatem & brevitatem in loquendo ac scribendo, & 3) jucunditatem in audiendo. Derivat ex prima nota deinde plures speciales, e. g. lingua perfecta excludit homonyma atque communia ab uno ad
unum, res quælibet nomine gaudeat peculiari, in lingua per- Pag. 89.
fecta licet, cum necessitas jubet, nova formare nomina, &
peregrina adoptare, lingua perfecta respuit plura ejusdem rei 93.
nomina prorsus synonyma ac diversitatem dialectorum, postulat e contrario multa nomina essentialia. Adde hasce: In lin-
gua perfecta res similes similibus gaudent nominibus, in ea de- 103.
bent esse crebræ vocabulorum cognationes, in illa, spatio inter verba singula relicto, est scribendum, signis distinctionum in ea debet esse locus, ipsa postulat signa ad diversam verborum relationem indicandam, quale exemplum suppeditant accentus Hebræorum; in illa diversus literarum pingendarum modus est utilissimus. Eadem ratione ex nota secunda & tertia notas multas eruit speciales. Pronuntiata firmat & illustrat ubique observationibus jucundis, multorumque exemplorum
nitore perfundit. Demonstrat rationem, cur in lingua Hebræa 134.
quælibet syllaba ad minimum tribus moris gaudeat. Speciminis loco hæc sufficiant in præsens. Rogatum volumus Cl. Autorem, ut successu temporis huic argumento meditationum aliquid porro tribuat. Hac enim ratione fiet, ut Philologiæ, & inprimis sacræ, firmissima suppeditentur fundamenta, quibus magnam partem adhuc illa caret.

Historische Nachricht von dem Ordens-Amte Rampitz an der Oder, 2c.

hoc est,

HISTORICA DESCRIPTIO PRÆFECTURæ Rampitz, ad Ordinem Joanniticum referendæ, & Suevo adjacentis, secundum tempora Venedorum veterum & Christianæ religionis, occasione nonnullarum repertarum Antiquitatum ac figurarum, ideo adjectarum, in Jubilæo Reformationis collecta, & intra epitomen

tomen literis prodita, a JO. GOTHOFR. OHNEFR. RICHTERO, Ecclesiaste Ordinis ibidem.

Francofurti ad Oderam, apud Joannem Gothofredum Conradi, 1740, 4.

Plag. 7.

Urnæ sepulcrales, ad Rampitzium inventæ, sunt reliquiæ & monumenta Venedorum, ibi olim habitantium, & Gremnizium munientium. Venedi coluerunt duo principia, Belii-
Pag. 7. bogh & Zarnibogh, *Deum album & atrum.* Ab eis pendebant Pschespolnjiza, Doppolnjiza, & Grossba, quorum primus præsedit horis matutinis, secundus pomeridianis, tertius meridiei. Venedi ex hinnitu equorum fata instantia æstimarunt.
10. *Triglaw* simulacrum fuit triceps, equo atro expiandum. *Siwa* fuit ipsa natura. *Swantibold*, seu *Swantibog*, fuit vir exiguus aheneus, globo insidens, dextram demittens, sinistram attollens, alatus, cujus figuram dedit Pl. Rev. Autor. *Ludki* fuere
15. nani, seu Dei subterranei, inter Venedorum commenta. Urnas, æri incisas, suppeditavit idem duas, in loco editiori repertas. Per מְסָרְפוֹ *Amos VI, 10,* designari putat *ustorem*, ni *pollinctorem*, *ejus*. A Venedis corpora mortuorum combusta fuisse, tradit. In urna una invenit ipse fibulam, seu aciculam, aheneam,
22. cujus exhibuit figuram. Vasa lachrymatoria urnis, in quibus cineres cadaverum ustorum fuerunt collecti, apposita inveniri, animadvertit. Pugio in magna urna sepulcrali ad Gubenam in vinea fuit repertus, cujus æque figuram exhibuit. Repræsentavit præterea ectypon lampadis, seu lychni, sepulcralis Venedici, qui in fornice subterraneo prope fines Pomeraniæ est inventus. Rampitzii originem affigit Seculo exeunti XIII, vel
27. ineunti XIV. Magister ordinis *Balthasar de Schlieben* locum illum cum adjectis emit A. 1437, & a *Joanne* Marchione lite-
29. ras, proprietatis translatæ indices, obtinuit. A. 1539 Rampitzium accessit Evangelicæ religioni. Primus ibi Ecclesiastes Evangelicus exstitit *Nicolaus Stacker*, qui per errorem in sub-
33. scriptione Formulæ Concordiæ vocatur *Stocker*. Omittimus ejus successores, ipsumque carmen, quo ille inundationem Ode-

ræ,

ræ, ipsi A. 1736 calamitosam, descripsit. Tribuat ei Deus clementissimus in posterum fata gratiora!

JOANNIS ADAMI OSIANDRI, GRÆC. LING. Prof. P. O. in Academia Tubingensi, Orationum Academicarum biga, quarum prior agit de Manuscripto Codice Cantabrigiensi Græco-Latino Theodori Bezæ, posterior de ejusdem Codice Manuscripto Græco-Latino Claromontano.

Tubingæ, typis & impensis Rœbelianis, 1742, 4.
Plag. 4.

Cl. Autori visum fuit Orationibus hisce res criticas, Criticisque sacris jucundissimas, complecti. Celebrantur ejus jam scripta alia. Commendatur ejus inauguralis Oratio *de Originibus variantium lectionum Novi Testamenti.* Laudatur ejus *Orationum Academicarum triga.* Dixit idem A. 1741 publice *de Græco Codice Novi Testamenti Vaticano.* Nota est ejus cum Cel. *Bengelio* controversia, de nonnullis Codicibus Novi Test. Græcis agitata. Asservatur ille Codex, quem *Theodorus Beza* Cantabrigiensi Academiæ donavit, adhuc ibi in Bibliotheca S. Trinitatis, latitans olim Lugduni in S. *Irenæi* Cœnobio. Descripsit eum *Joannes Millius* in *Prolegomenis ad Nov. Test. Græcum pag. 33.* Librarius is, qui scripsit Codicem, fuit homo Latinus, isque vel Italus, vel Gallus. Metaphrasis Latina ibi est vetus Italica. Adduntur hinc inde nonnullæ sententiæ, alibi omittitur aliquid, vel mutatum transpositumque apparet. Hujus variarum lectionum modi
aliquot specimina Noster dedit. Addidit judicia de manuscripto Pag. 6 seq.
hoc Codice asperiora, nominatim *Joannis Millii, Joannis Clerici, Arnaldi, Richardi Simonii.* Prædicavit eum Noster, eo quod in illo apud *Lucam III, 36, Cainan* omittitur. Agnoverunt hanc ἀκρί-
βειαν *Carpzovius, J. W. Baierus, Rumpæus, Calovius, Chladenius,* 11.
Kromayerus, Cornelius a Lapide, & *Joannes Adamus Osiander,* Autoris avus. Notavit deinde ejus nævos. Laudat lectionem, quæ in illo invenitur *Jo. XIX, 14:* ην δε παρασκευη τȣ πασχα, ωρα δε ωσει τριτη. Vulgo ibi legitur ὡσεὶ ἕκτη,

quæ temporis determinatio male convenit cum relatis a *Marco*
Pag. 15. *XV, 25.* Prædicatur etiam Codex Græco-Latinus, qui in Bibliotheca San-Germanensi Ordinis Benedictinorum ex Congregatione S. *Mauri* asservatur, descriptus a *J. A. Fabricio* in *Bibl. Gr. Lib. IV pag. 180. Montfauconius* ejus ætatem ad Seculum
17. VII rejicit, quippe quo accentus spiritusque, qui in illo apparent, libris Græcis cœperint adscribi. Claromontanus æque fuit *Bezæ*, incipiens in *Actis Apostolicis*, ubi desinit Cantabrigiensis. Jam obtinet locum in Bibliotheca Regis Christianissimi. Suppeditat Noster lectori de eo notionem genuinam, subjungitque varias lites literarias, de eo inter eruditos ultro citroque agitatas, an Claromontanus sit Cantabrigiensis, nec ne. Docet Noster, illum a Cantabrigiensi esse diversissimum, *Hieronymi* ætate recentiorem, librarii Latini opus, nec inde San-Germanensem esse descriptum. Lectiones Græcas Claromontani Codicis peculiares distribuit in malas, bonas, & in utramque partem patentes. Ad priorem classem ex propria *αὐτοψία* refert hæc *1 Cor. XI, 24*, omittuntur verba *λάβετε, φάγετε*, nec non *v. 26, 27*, pronomina *τȣ̃τον* & *τȣ̃το*. *1 Tim. III, 16*, O *εφανερωθη εν σαρκι*. Quæritur vero, an O sit Θ, ac media lineola fuerit extrita. Ad posteriorem classem spectant hæc Legitur *Rom. XIV, 10*: *κρινεις τον αδελφον σȣ εν τω μη εσθιειν*. Item *2 Cor. V, 3*: *ειγε και εκδυσαμενοι, ȣ γυμνοι ευρεθησομεθα*. Item *Eph. V, 9*: *ο γαρ καρπος τȣ φωτος* Digna est utraque Oratio, quæ perlegatur integra. Ex ipsa enim experientia sua Cel. Autor de utroque illo Codice fuit commentatus.

M. JO. GEORGII GERET, ILLUSTRIS CAROLINI Onoldini Rectoris & V. D. M. Commentatio historico-critica de Causis discrepantiarum versionis LXXviralis a textu originali.

Onoldi, in officina libraria aulica, 1742, 8.

Plag. 5.

Dignum patella est operculum, quod Vir Pl. Rev. orbi literato apposuit. Disputarunt enim eruditi quidam de *Ari-*

stea

stea fide ac autoritate, de metaphrasios LXX antiquitate, de ejus adornatæ auspiciis & occasione, de interpretum numero & indole, de numero librorum, quos ipsi in Græcum converterunt, de miraculi ratione, cui ipsa interpretatio deberi a quibusdam traditur, de ejus pondere & pretio, de ejus ad ætatem nostram propagatione vel neganda, vel affirmanda, de illius in Novo Test. allegatione. At de causis discrepantiarum metaphrasios LXX paucula fuerunt extricata. Nobilius certe *Hottingerus*, atque *Grabius*, tentarunt tam pauca, ut fere nondum definire quis ausus sit, quinam nævi, qui versioni LXX insederunt, ad primos translatores, quinam vero ad scribas & notarios, quinam porro ad interpolatores & criticos, sint referendi. Operæ igitur pretium fecit Autor, dum in hæc tria momenta solertius inquisivit, & in hac palæstra fortius movit lacertos. In eo enim occupatus est, ut ostendat, interpretes Pag. 2.
LXX Græcos tot tamque insignium varietatum atque sphalmatum haud esse autores, injusteque a nonnullis malæ ideo fidei coargui, qua in transferendis Vet. Testamenti scriptis sint usi; nec tot esse differentias inter verba Græca & Ebræa, quot vulgo exstare existimantur. Sæpius ea, quæ videntur prima specie discrepare, optime conciliat, licet, fieri posse, neget, ut omnis dissensus plane tolli possit. Distinxit vero discrepantias illas in innatas & illatas, siquidem, *Hieronymo* teste, editio interpretum pura haud ubique perstitit inviolata. *Capite priori* recenset causas discrepantiarum, ad LXX ipsos spectantium; in *posteriori* enumerat causas discrepantiarum, aliunde in eam intrusarum. In illa *Sectione* res redit ad causas quinque. Prima est igno- 4.
rantia genuinæ & lectionis & significationis Ebraicarum vocum. Interpretes enim illi passim insolita plane vocibus puncta vocalia substraverunt, vocesque rite lectas quam falsissime sunt interpretati, mutando nimirum nomina appellativa in propria, propria in appellativa, nomina in verba, & voces cognitas in plane alienas. Ipsi ordinem singulorum versiculorum & commatum, quin & periodorum ac capitum, passim perturbarunt. 11.
Ipsi, ad diligentiam formandæ orationis haud assuefacti, non vocabula modo nova, sed & genus dicendi novum, procude-

runt, idque plebejum & illiteratis familiare, quod deinde inter Hellenistas tritum fuit, ac, in consuetudinem receptum, ab
Pag. 16. Apostolis nonnunquam adhibitum est. Ipsi, ad verba exemplaris Ebraici haud satis attendentes, ex incuria non solum literas affines inter se commutarunt, sed & subinde voces duas in unam contraxerunt, & contra, immo haud raro, omiserunt,
23. usitatisque alienas affinxere significationes. Notat Noster erudite, Codices LXX Ebraeos caruisse literis finalibus. Ipsi potius ad sententiam, tunc in ecclesia Judaica receptam, quam ad verba Codicis Ebraici, respexerunt, ideoque passim nomina locorum & chronologiam mutarunt. Ipsi vocabula Ebraea interpretati sunt nonnunquam ex usu vicinarum linguarum, Chaldaicae, Syriacae, & Arabicae, quibus jam lingua Hebraea erat
35. perfusa. *Sectione posteriori* causae proferuntur quatuor, a quibus discrepantiae illatae pendent. *Primo* enim librarii ex ignorantia aeque ac ex incuria non multas tantum voces in versione LXXvirali male corruperunt, & penitus omiserunt, sed & alienas plane intulerunt, dum literas, grandioris & quadrati characteris, affinesque forma & figura, commutarunt, scripturam
39. compendiariam haud sunt assecuti, perperam audiverunt dictantem, vel male pronuntiarunt, voces omiserunt integras, vo-
45. ces atque sententias alienas versioni LXXvirali intulerunt. *Se-*
49. *cundo* Critici, artis criticae haud satis periti, vel nimis audaces, pariter ac librarii, multarum discrepantiarum exstiterunt autores. *Tertio* Judaeis juxta ac haereticis depravationes nonnullae
59. sunt tribuendae. Denique longinquitas temporis causa est naevorum haud paucorum, ac discrepantiae sententiarum Graeca-
61. rum ab Hebraeis ratio. Singulas hasce causas Autor illustravit exemplis. Negat vero, causas discrepantiarum arcessendas esse a Codice vitioso Hebraeo, vel a Codice Samaritano, aut Chaldaeo, quo LXX fuerint usi, vel ab *Origenis* tetraplis, hexaplis, aut octaplis, vel denique a mala LXX fide, eorumque studio, Regi *Ptolemaeo* placendi. Multum bonae frugis exiguus hic comple-
27. ctitur liber. Restat, ut Cl. Autorem exoremus, ne nobis deneget tractationem, qua sese demonstraturum & illustraturum promit-

promittit loca, quæ discrepant verbis, re tamen ipsa optime in Græco ac Ebræo concordant.

PRINCIPIA GEOGRAPHIÆ NOVÆ, IN USUM Scholarum privatarum conscripta a JACOBO ODE, S. S. Theol. & Philos. D. hujusque Ordinis in Academia Trajectina Prof. Ord.

Trajecti ad Rhenum, apud Matthæum Visch, 1743, 8.
Alph. 1 plag. 4½.

Est Professorum Philosophiæ in Batavia munus ita comparatum, ut Geographiæ docendæ eis datæ sint partes. Hac ratione adductus Cel. Autor, cujus librum, *de Angelis* inscriptum, alias laudavimus, hæc initia literis mandavit eo modulo, ut semestri institutione possint ea commode exponi. Præmisit Opusculo Præfationem, qua instituti reddidit rationem. Distributio abit in tractationem, de globo terrestri, & in enarrationem, de quatuor telluris partibus, agentem. Posterior enarratio complectitur *Sectiones quatuor*, quarum singulæ singulas partes primarias recensent. Germania secundum circulos est exposita. Germaniæ adjecit Autor expositionem de Bohemia, Silesia, Moravia, & Helvetia. Ex universo nominibus urbium Latinis adscripta sunt nomina, gentibus familiaria. Omnia spirant accurationem & diligentiam haud mediocrem, plerumque recentioribus detectionibus congruentem, quam institutio coram audienda valet exornare & dilatare.

ELEMENTORUM EUCLIDIS LIBRI XV, ad Græci contextus fidem recensiti, & ad usum tironum accommodati.

Lipsiæ, sumtu Jo. Frid. Gleditschii, 1743, 8.
Alph. 1 plag. 5.

Commoda ac nitida est hæc editio Elementorum *Euclidis*, quam Cl. *Georgius Fridericus Bærmannus*, Mathesin in hac Academia cum plausu audientium docens, adornavit tam utili, quam commendabili, destinatione. Quicunque enim post

Euclidis tempora aliquid in Geometria sublimiori, vel in Mechanica, Optica, aut Astronomia, a se inventum literis prodiderunt, demonstrationum suarum plurimas ex *Euclide* duxerunt, nec non sæpe ad elementa ejus lectores amandarunt, veluti ad fontes limpidos & luculentos. Quare nemo est, quin intelligat, quam conducibile & necessarium sit Mathesios amatoribus, ut ipsi in *Euclidea* schola tirocinium ponant. Desiderantur in bibliopoliis nostris inde ab aliquot annis exemplaria librorum *Euclidis*. Quare Cl. *Bærmannus* communi utilitati consuluisse censendus est, qui eos denuo edendos curavit. Dedit autem idem talem editionem, quæ neque mole, neque pretio, emtores deterreret. Editio, quam juvenis Geometra, *Isaacus Barrowius*, Cantabrigiæ paravit, brevitatis adeo laudem tulit, ut & in Germania typis seu formis publicis quondam recusa, & plurimorum manibus huc usque trita sit. Induxit igitur initio Autor animum, hanc editionem typis iterum dare describendam. Sed postea mutavit consilium, cum perpenderet, huic, quantumvis eleganti, editioni inesse tamen aliquid, quod lectores aliquos offendere queat, & quod editioni aliqua ad minimum ex parte meliori locum relinquat. Scilicet, qui *Barrowianam Euclidis* editionem cum Græcis Codicibus contulerunt, non ignorant, in ea multarum propositionum demonstrationes immutatas, nonnullarum quoque omnino sublatas esse, aliis, quas *Euclides* Græcus non habet, in earum locum substitutis. Quod quanquam apud multos lectores studio brevitatis facile excusatur; sunt tamen rerum harum intelligentes, qui id factum non esse mallent, siquidem is, qui se *Euclidem* edere profitetur, munere suo tunc demum rite fungitur, si lectoribus haud alia tradit ac ea, quæ ipsi legerent, si Græcis Codicibus uterentur. Statuit itaque Vir Cl. de nova prorsus editione Latina *Euclidis* condenda cogitandum sibi esse, quæ Græci contextus demonstrationes sat fideliter exhiberet, in ceteris vero *Barrowianam* brevitatem, quantum ejus fieri posset, imitaretur. Sumsit proinde in manus præstantissimam Operum *Euclidis* editionem, quæ cura viri doctissimi, *Davidis Gregorii*, Oxoniæ in lucem prodiit, & ex ea contextum Latinum definitionum

tionum & propositionum descripsit ad verbum, paucissimis exceptis *Prop. 7 Lib. I*, *Prop. 28 Lib. VI*, *Prop. 10 Lib. VIII*, & *Prop. 26 Lib. XI*, in quibus sive sensus, sive Græcus contextus, aliquam mutationem postulabat. Deinde perlectam propositionis uniuscujusque demonstrationem sic reddere studuit, ut, servato ordine eodem, quo *Euclides* syllogismorum seriem instruxerat, totam tamen demonstrationem in arctius quasi spatium cogeret. Hoc vero quatuor potissimum modis efficere voluit, quibus & *Isaacum Barrowium* usum esse vidit. Nam primo ἔκθεσιν, quam *Euclides* singulis propositionibus subjungit, & in qua, quicquid in propositionibus universaliter enunciatum fuit, ad singulares schematum appositorum lineas applicat, ipsis propositionibus inclusit, ita tamen, ut ne ἔκθεσις cum propositione commisceretur, siquidem hæc literis majusculis est expressa. Secundo syllogismorum majores, quas vocant, propositiones, quæ in omni demonstratione ex superioribus sumuntur, & quas solet *Euclides* totidem verbis plerumque repetere, omisit, indicans tamen per numeros, in margine adscriptos, ea loca, in quibus eas, si sponte illæ haud succurrant memoriæ, lector possit evolvere. *Tertio* pro quibusdam verbis notas illas adhibuit, quæ apud Mathematicos dudum usu receptæ sunt. Habent harum notarum pleræque non solum hunc usum, ut tanquam scripturæ compendia contextum reddant breviorem, sed etiam, si quis iis semel assueverit, menti in cogitando sint haud exiguo adjumento. Propterea in *X Libro Elementorum* quatuor notis novis usus fuit, eo quod eæ, quæ in *Barrowiana* occurrunt editione, incommodæ sunt nimis. *Quarto* subjunxit quibusdam propositionibus scholia, vel corollaria, in quibus propositiones ejusmodi ostensæ sunt, quæ multorum sequentium theorematum & problematum demonstrationes porro tanquam principia ingrediuntur. Præter hæc corollaria visum ei fuit alia etiam addere, in quibus aliæ ex *Euclidis* propositionibus, quarum vel ad inventionem, vel ad aliorum Autorum demonstrationes intelligendas, frequentissimus usus est, & quæ in vulgatis aliorum Autorum Elemen-

Elementis Geometriæ habentur, ſine longa colliguntur ratiocinatione. Pleraque horum ſcholiorum e *Barrowiana* editione huc transſcripſit, nonnulla, ſed perpauca, adjunxit ipſe. Nam eorum omnium mediocrem voluit eſſe numerum. Schemata, ligno inciſa, ſunt ſatis accurata, licet elegantiam editionis Operum *Euclidis* Oxonienſis haud referant omnino. Hiſce præmiſſis, Lectores Geometriæ addiſcendæ ſtudioſos ad novam hanc & amœnam *Euclidis* Elementorum editionem invitamus, &, ut ea diligenter utantur, amice hortamur.

COLLECTIO PROVERBIORUM ET SENTENTIARUM inſignium atque uſitatiorum, poſt JO. PONTANI & JO. FRID. KOEBERI, V. V. C. C. operam repetita, amplificata, emendata, ſtudio JO. GOTHOFR. HAUPTMANNI, P. P.

Geræ, typis & ſumtibus viduæ Winterianæ, 1743, 12.

Plag. 11.

Non mentionem faceremus hujus libelli, per ſe quidem utilis, ſed uſui ſaltem ſcholarum dedicati, niſi in Præfatione quædam inveniremus, quæ partim commemoratione haud indigna videntur, partim ulteriori meditationi occaſionem dederunt. Rogatus Cl. Editor, ut libellum iſtum emendaret ac mutaret, tot reperit novanda, ut tertiam fere illius partem aliam prorſus in formam redigi oporteret. Multa erant bis terve poſita, uno vix verbo diverſo, alia ſic comparata, ut vel nihil ad uſum diſcentium conferrent, vel prorſus iisdem noxia eſſe exiſtimari poſſent. Parum igitur abfuit, quin librum plane novum elaboraſſet, niſi multi eum tunc temporis labores impediviſſent. Conſuluit pro tempore varios, qui huc ſpectarunt, libros, atque in Autorum pariter lectione obſervatas ſententias ſuo loco immiſcuit. Latinitatis non minus curam habuit, ne cum bonæ notæ ſententiis malæ notæ vocabula imbiberent adoleſcentes. Ut autem, qua ratione proverbia iſta legitimum uſum præſtent, uberius ipſe inculcet, non ſolum modum præſcri-

præscribit in laudabili tractatione observandum, sed ostendit etiam, ita comparatum libellum esse, ut, quæ alias inter pia desideria scholastica refertur, doctrina moralis, universa propemodum simul possit explicari. Ut periculum hujus rei faceret, quatuor primis literis, vel obiter lustratis, quæ insunt, exempli loco in ordinem σκιαγραφίας doctrinæ morum relata, indicavit. Non abs re fuerit, hanc doctrinæ morum σκιαγραφίαν, exemplis quidem omissis, indidem excerpsisse. Præparatio docet, quo generatim modo bonum sit accuratius a malo distinguendum; ipsa vero officiorum conformatio, qua ratione mortalis se gerere debeat 1) erga Deum, cognoscendo eum tanquam summum ac potentissimum rerum omnium dominum, omnia videntem & judicantem, totius mundi gubernatorem, sapientissimum, justissimum, optimum; caute de eo disputando; ei confidendo; hinc diligenter orando, ipsique vindictam relinquendo; 2) quæ erga nosmet ipsi præstare debeamus officia: α) erga animum, ut illum quotidie scrutemur, ut intelligentiam quisque curet, ne rudis maneat, sed quo diligenter discat, ita vero, ne quid nimis, quo exercitationem conjungat; ne judicium negligat, ne quid temere credat, vel adulatores audiat, neve nimis sapiens esse velit; ut voluntati prospiciatur, ne quid malum agat, aut in malo consentiat, sed actum emendet, ne quid temere suscipiat, nec se periculis involvat, ne quid bonum intermittat, ut virtutem præcipue spectet, ut caute agat & prudenter, denique ut sibi semper homo vitæ præclarius actæ sit conscius, cupiditatesque ac perturbationes bene regat; β) erga corpus, ut illud curemus, ejus fragilitatem meditemur, a gula & ingluvie abstineamus, temperantiæ studeamus, casteque vivamus; γ) erga honorem ac fortunas, ubi quidem fama & gloria observanda, neque tamen affectanda, parta tuenda, divitiis non confidendum, ab avaritia cavendum, hinc nec aliena male appetenda, parsimoniæ litandum, animus ad utramque semper fortunam parandus, neque prosperis rebus extollendus, calamitatum utilitas pernoscenda, rebus afflictis patientia, fortitudo, spes, adhibenda, hinc finis omnium rerum atque exitus spectandus, quæque sors cui-

que largitur, contento animo accipienda; 3) uti se homo erga alios gerere debeat: in societate humana tam neminem lædendo, sive id animo fiat, ubi suspicio alitur, calumniis facile creditur, sive ore mentiendo, calumniando, contemnendo, deridendo, rixando, sive opere ipso, ubi quidem omnium minime afflictis afflictio addenda, quorum potius ex damno sapere decet; quam suum cuique tribuendo, quod fit 1) respectu tribuentium, si a pravis consortiis abstineant, neque minus tamen amorem tribuant, emendationemque sperent & exspectent, imbecillitatique indulgeant; nec vero imprudenter quævis patiantur; si bonis se adjungant, haud tamen intempestive, sed sapienter; 2) respectu recipientium, qui sunt parentes, obsequio afficiendi, atque in bono æmulandi, liberi, doctores, majores natu, familiares, convictores, juniores, egeni, adversarii, atque inimici; 3) respectu rerum ipsarum ac modi, mente, sincere vivendo, concordiamque servando, ore, silenda silendo, haud nugando, omnia in meliorem partem interpretando, opere, nil sine consilio faciendo, bonum promovendo, bona aliena bene administrando, mutuata reddendo, ac beneficia prudenter largiendo; in societate civili, ubi occurrunt tum principes & magistratus, qui gravitatem muneris sui & pœnas malæ administrationis curiose meditentur, officiis neminem malum atque ineptum præficiant, cives haud deglubant, malos inprimis observent, clementiam erga errantes exhibeant, admoneant, puniant post sedulam inquisitionem; tum subjecti, qui officia sua exhibent principi, aliis civibus, legibus civitatis, toti demum reipublicæ, quod universum uberius illustratur atque expenditur. Nobis quidem, dum hæc accuratius ponderamus, in mentem venit, an non studiosæ juventutis usibus consultum foret, si quis ejusmodi sententias non tam ad ordinem literarum, quam ad formam doctrinæ moralis, colligeret, eandemque hac ratione totam instillaret. Sane vel ex hoc libello e. g. doctrinam de amicitia, quæque ibi prudenter observanda, quæ cavenda, universim consarcire possemus. Quid facilius, quid vero etiam adolescentibus, immo viris, utilius, foret, quam & reliqua capita, ad modum sapientum ex antiquitate hominum, sic inculcare, ut facilitas

litas cum suavitate contenderet? Ita vero præpararentur animi ad altiores Philosophiæ morum demonstrationes tanto melius capiendas, atque hæ eædem sententiæ sanctissimi spiritus *Salomoneis* præsertim oraculis confirmari possent ac stabiliri; maxime cum Proverbia, Cohelet, Psalmi, *Siracides*, ii sint libri, qui, primis statim ab annis, manibus puerorum volvuntur.

JOANNIS ELIÆ LEOPOLDI HERVARTI Commentatio de Jure Suffragiorum, præcipue in incluto Senatu Augustano, ad Art. V §. 9 Transact. Osnabrug.

Francofurti ac Lipsiæ, impensis Dav. Ray. Merz & Jo. Jac. Mayer, 1743, 8.

Plag. $8\frac{1}{2}$.

Arduum aggressus fuit Cl. Autor opus, remque tricis involutam plurimis expedire conatus fuit. Veritatis amore ductum sese fuisse, tradit, spondens, se injuriis prorsus daturum nihil. Nostrum non est, vel de argumento ipso, vel de ejus corollariis, judicare. Dabimus libelli summam, ac relata candide referemus. Et in hoc momento omnis opera nostra consistet. Principio, societatem niti pacto vel dilucido, vel tacito, Autor negat. Societas, ex ejus sententia, est aliquid, ubi idem finis præsto est, ad quem obtinendum, duo pluresve, ut laborent, mutua obligatione tenentur. Addit idem porro: *Hinc nulla inter Romanos, eorumque servos, fuisse videtur societas, nec inter locatorem operarum & conductorem. Ibi ex altera parte obligatio; hic finis communis, desideratur. Non magis locatione conductione societas initur, quam contractu emti venditi. Vel eliminanda ergo ex disciplina morum societas illa herilis; vel jure civitatis ea quoque donanda, quæ emtorem inter sic erit venditoremque.* Si quid assequi judicando nobis licet, distinguenda sunt initia dominii, per societatem accedentem eis juncta & connexa. Quis enim negabit, inter ducem bellicum militesque, ab eo vel emtos, vel conductos, ac mercedem merentes, dari Pag. 11

 socie-

societatem? Pergit idem, ostensurus rationem, cur suffra-
Pag. 8. gia soleant potius numero, quam pondere pretioque sui, vincere. Hæc ratio ex destinata exitii declinatione profluat necesse est. *Christiani Thomasii* opinionem, qua traditur, pauciores esse sapientiores, falsam esse respectu collegiorum, in quibus de re bene cognita feruntur suffragia, monet. Defi-
17. nit casus nonnullos Juris publici Germanici ac Canonici, in quibus ad statuendum aliquid certi consensus omnium postulatur.
19. Parti minori contra partis majoris decretum extra casus illos nec intercessionem, nec operam, posthæc tentatam esse integram,
24. docet. Disserit deinde de modo in suffragium eundi, de modo sententiam edendi, de numero suffragantium, de calculo Minervæ, de sociis in partes euntibus, & de exceptionibus, quæ a jure majoris suffragantium partis recedunt. Major sane pars collegii nil potest definire, quod legi sancitæ repugnet, eique vel divinæ, vel humanæ, obstet. Collegium si forte duobus corporibus constet, quæ, etsi numero sociorum imparia sint, pari tamen jure in rebus societatis administrandis gaudent omnibus, tum exceptio a regula habet locum. Nam suffragio corporis non est locus, nisi major ejus, quantumcunque
36. sit, corporis pars in id consenserit. Pace Osnabrugensi statutum est, ut utriusque religionis in imperio nostro ordines pari jure gaudeant, eorumque æqualitas debeat esse perfecta, *Art. V* §. *1, 52.* Tres species definiuntur §. *52*, ubi jus majoris par-
38. tis in comitiis locum habere nequit. Has contra diversa sententium interpretationem defendit Liber Baro *Rud. Jo. de Wrisberg* in *sacra libertatis ancora*, quantum ad religionem, vel ad jura singulorum, ubi membra universitatis pro uno dun-
43. taxat corpore nequeunt reputari, vel ad jura diversorum corporum, e quibus una coaluit universitas, attinet. Hæc generatim. Quibus solide disputatis, Autor ad statum Augustæ Vindelicorum publicum accommodat pronuntiata. Formam & in-
49. dolem senatus recenset. Quid ex diversitate religionis inibi legitime statui sancirique possit, & quid inde circa suffragia in
56. senatu ferenda & numeranda juris sit, expendit. Potiora momenta

menta ex historia ducentorum abhinc annorum deducit. Commentario illustrat verba pacis Westphalicæ, ad Augustanos nominatim spectantia. Tum vero regulas adhibet, supra demonstratas, de casibus, qui suffragiorum numerum respuunt majorem. Objectiones varias ex dictorum luce diluit. Subjungit tandem *rationes pro paritate in politicis intra urbes imperiales, Augustam, Dünckelsbühlam, Ravenspurgum, & Biberacum*, atque *Epistolam amici ad Autorem de quatuor Dissertationibus JCti Celeberrimi Wirciburgensis de Jure suffragiorum in Romano Imperio*, quas amicus quidem laudat, stricturis tamen nonnullis illustrat & dispungit.

Pag. 64.
75.

ELOGIUM URBANI GODOFREDI SIBERI, Theologi Lipsiensis.

Ereptus ante aliquod tempus literatorum ordini fuit *Urbanus Godofredus Siberus*, cujus tanto studiosius in his Annalibus nostris servanda memoria est, quanto majoribus olim in rem publicam eruditam, & in hæc ipsa *Acta* nostra, meritis eminebat. Felicissimo is partu editus fuit Scandaviæ, oppido versus Bohemiæ fines sito, die 12 mensis Decembris A. 1669. Parens, *Justus Siberus*, erat ibidem ab orationibus sacris, qui *Catharinam*, *Pauli Zinkii*, Consulis Dresdensis, filiam, matrimonio sibi junxerat. Sedecim hic liberos sustulit, e quibus tres filii Doctoris in Theologia, unus Doctoris in Jurisprudentia, & unus quoque Doctoris in arte medica, honoribus ornati fuerunt. Adultior factus *Siberus* noster, ad scholam provincialem Misenensem ablegatus est, ubi sub auspiciis *Jo. Georg. Wilckii*, Rectoris, aliorumque præceptorum, excellentes in humanioribus literis progressus fecit. Inde Vitembergam concessit, & celeberrimos illius ætatis Professores, *Christophorum Donatum*, utrumque *Schurzfleischium*, *Christianum Ræhrensee*, *Mich. Waltherum*, *Casp. Læscherum*, *Jo. Deutschmannum*, *Jo. Georg. Neumannum*, & *Phil. Ludov. Hanneckenium*, sedulo est consectatus. Triennio in hac Academia exacto, Hamburgum se contulit, & *Eberh. Anckelmanno*, atque *Esra Edzardo*, in literis orientali-

 bus

bus præceptoribus usus est. Tum Kiloniam commigravit, & ex scholis eruditissimorum virorum, *Christiani Kortholti*, hospitis simul sui, *Henrici Muhlii*, *Jo. Burch. Maji*, *Martini Opitii*, & *Christophori Franckii*, multum profecit. Disputavit etiam, *Kortholto* Præside, d. 9 mensis Decembris anno superioris Seculi tertio & nonagesimo *de Sacris publicis debita cum reverentia, præsentisque Numinis metu, colendis.* Ex Holsatia in Daniam profectus est, generosi juvenis, *Alefeldii*, mores ac studia formaturus. Pervenit Hafniæ in notitiam viri clarissimi, *Ottonis Sperlingii*, &, postquam Fridericoburgi per unius anni spatium commoratus fuerat, in Germaniam revertit, & in Academia Leucorea substitit. Hic denuo scholis doctissimorum virorum, & præcipue *Conr. Sam. Schurzfleischii*, interfuit, ac paulo post artium liberalium Magister renuntiatus, eodem præsidente, A. 1696 *de antiquitatibus templorum* disputavit. Sequenti anno cathedram superiorem occupavit ipse, & de σκληροκαρδίᾳ, seu *duritia mentis*, Dissertationem priorem, anno vero 1698 posteriorem, strenue defendit. Eodem anno iterum conscendit cathedram, argumentumque Dissertationis elegit *de Anancæo*, mendoso apud *Plautum Rud. Act. II Sc. 2* loco. Acquisiverat sibi his speciminibus Adjuncti in Academia Vitembergensi titulum, & viam muniverat simul ad Rectoris in schola Schneebergensi provinciam, quæ anno dicto publice ei fuit demandata. Varia hic minora scripta in lucem emisit *Siberus*. Scilicet eodem anno 1698 *de vicissitudinibus libertatis & servitutis Britanniæ;* anno subsequenti *de Moly, Hermetis herba*, & *de Ducenariis;* anno hujus Seculi primo *de statua Memnonis falso credita ad C. Cornelii Taciti Ann. II, 61*, ad illustrem Virum, *Jo. Georg. Bœrnerum*, Proto-Synedrii Dresdensis Consiliarium; A. 1702 *de Civitatis & Consulum Schneebergensium laude* singulari Epistola gratulatoria egit. A. 1703 protractus ex scholastico pulvere, Diaconi in eadem urbe munus sacrum suscepit, & quinquennio post ad Archidiaconi honores adscendit. Nec tamen, hac mutatione facta, pristinum in literas elegantiores amorem abjecit, quin

potius

potius A. 1708 *de velo virginum*; A. 1709 *de ortu festi cinerum*; & paulo post *de Lipsia, indulgentissima patrona, suscitatrice ingeniorum amplissima*, nonnihil composuit. A. 1710 singulari *Dissertatione de Collaribus Clericorum tubulatis & planis* Celeberrimo *Barnero* nostro primum Academicum magistratum gratulatus est, Commentationemque *de illustribus Alemannis* edidit, eandemque Poloniarum Regis purpurato, *Jo. Ægidio Alemanno*, solenni formula inscripsit. Eruditissimis his speciminibus Clarissimum *Siberum* Lipsia sibi vindicavit, suumque esse voluit. Scilicet evocavit eundem amplissimus urbis Senatus A. 1711 ad Diaconi munus in templo Thomano obeundum. Quod tam prospere cessit Nostro, ut A. 1739 Pastor ejusdem templi constitueretur, postquam A. 1714 Licentiati, & A. 1734 Doctoris Theologi, dignitate ornatus esset. Vitam semper coelibem egit, amoresque suos ac delicias in Bibliotheca invenit, selectis & multa ex parte rarioribus libris longe instructissima. Apoplexia correptus, brevi interjecto tempore die 15 mensis Junii A. 1741 animam cœlo, unde venerat, reddidit, cum in ætatis anno septuagesimo secundo versaretur. Fuit vir probus, facundus, & Antiquitatum præcipue ecclesiasticarum, quarum etiam ab A. 1714 Professor in Academia Lipsiensi publicus fuit, peritissimus. Satis hoc ipsum comprobant elegantissima ejus, & quæ nil nisi lucernam olent, ingenii monumenta. Quorundam a nobis jam mentio facta; quæ restant, age, nunc subjungamus. Edidit nimirum *Historiam Godeschalcorum; Diatriben de cane ex templo exterminando; Schediasma de aqua benedictæ potu, brutis non denegando;* binas *Epistolas, alteram de matrimonio iterato*, ad *Alemannum*, *alteram de eo, qualis imperantibus expediat uxor*, ad *Plazium*, patronum utrumque suum; & hæc omnia A. 1712; *Dissertationem de Albatis A. 1713*; *Diatriben de sanctis columnaribus A. 1714*, qua Celeberrimo *Jœchero* nostro, in basin, ut ipse loquitur, Magistrorum Academiæ feliciter adscendenti, & fata & merita, columnis digna, apprecatus est; *Historiam Melodorum Ecclesiæ Græcæ, eorumque Theologiam poeticam e Menæis librisque Litur-*

Liturgicis, eodem anno; Programma, vitam Telesphori, Pontificis Romani, ab erroribus purgatam, exhibens, & *Orationem de Martyribus, divinitatis Christi testibus*, contra nefandum libellum, *Platonismi detecti* titulo signatum; quæ duo scripta posteriora eodem emisit tempore, quo spartam, Antiquitates ecclesiasticas publice docendi, nactus fuerat; *Programma de Gaza, Palæstinæ oppido, ejusque Episcopis, ad Cap. VIII Actor. Apost. v. 26*, & *binas de Apostasia Porphyrii Epistolas* ad Clariss. *Thomam*, Suidnicensem, A. 1715, quæ Epistolæ *in Miscell. Lipsiens. Tom. I pag. 305 seq.* locum habent; *Diatriben de ritibus templorum condendorum ac dedicandorum A. 1716; Diss. de moris & salis propter Christum; Librum singularem de S. Spyridione, Episcopo Trimithuntino, A. 1722; Enchiridion Sixti II, Pontificis & Martyris, cum Commentario perpetuo, A. 1725, 4; Martyrologium metricum Ecclesiæ Græcæ, A. 1727, 4*; & tandem *Diss. de Episcopis Cæsareæ Palæstinæ*, A. 1734 pro gradu Doctoris Theologi exhibitam, cui brevi post *Orationem de Antiquitatibus Doctoratus theologici*, in ipsa solenni panegyri recitatam, comitem adjunxerat. Hæc sunt illa, quæ in lucem publicam produxit *Siberus*. Sed prelo etiam parata reliquit Opuscula nonnulla, quæ, optabile est, ut communis mox utilitatis fiant. Dabimus eorum omnium indicem: *Commentarius in Martyrologium; Supplementum de cruciatibus Martyrum ad Ant. Gallonii librum; Historia Ecclesiæ Thessalonicensis; Historia Stylitarum, maxime Danielis*, cujus vitam MStam ex amplissimi Senatus Lipsiensis Bibliotheca accepit; *Historia Præsulum Antiochensium; Diss. de Cyriacis; de Usu florum in Ecclesia liber; Vitæ Macariorum; Historia Melodorum Græcorum & Latinorum*; & *Supplementum hæresium & hæreticorum.* Inter ea vero, quæ meditatus est *Siberus*, *Historia pontium*, & *explicatio Æthiopicorum Heliodori*, debent referri. Præterea multis doctissimisque speciminibus adjuvit ornavitque hæc *Acta* nostra. Sic eo, quod impositum nobis erat, officio perfuncti, manibus *Siberianis* bene precamur, floribusque, ut in antiqua etiam ecclesia factum legitur, tumulum Viri tam præclare docti coronamus.

* * *

AD NOVA ACTA ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomi V Sectio XII.

MEMOIRES POUR SERVIR A L'HISTOIRE de Malte, &c.

id est,

*COMMENTARII, HISTORIÆ MALTENsium inservituri, seu Historia juventutis Commendatoris de ***. Per Autorem Commentariorum hominis dignitate spectata.*

Tomi II.

Amstelodami, 1741, 8.

Alph. 1 plag. 14.

Recenset hoc ipso libro Autor, Eques Maltensis, vitam suam, ab ineunte ætate traductam. Orbitelli salutavit Commendatorem Ordinis ejusdem, ac ejus amicam admiratus fuit. In Maltam pervenit deinde, ac Magistrum Ordinis Magnum deprehendit ibi *Petrum de Roccaful.* Paulo post Pag. 6. navim conscendit, adversus Turcos bellaturus, eo eventu, ut, tempestate coorta, ad litus Africæ fuerit dejectus, & fere submersus. Socium calamitatis posthæc repræsentat fata sua Hispanica, ac inprimis amores, recitantem. Nostrum non est, investigare fidem historiæ specialissimæ, quam Autor executus

 fuit.

fuit. Quantopere vero Commentarii ejusmodi in præsens ad pascendos lectores instruantur, condocefaciunt nos libri, quibus index *Commentariorum Comitis Rancovienfis* fuit præfixus. Nonnulli eorum sunt penitus efficti, alii verum ficto miscuerunt. Solent fœminæ illustres virique, seriis occupationibus ludicra interposituri, libris ejusmodi nobilissimum temporis impendium consecrare. Nostræ autem Musæ sunt severiores, quam ut rebus minus utilibus, voluptatesque inflammaturis, sese possint occupare. Progredimur itaque ad salubriora, postquam significaverimus, scripturæ genus, quo Autor usus est, esse purum, limpidum, ac amœnum, tractationemque tam egregie distributam & compositam, ut lector ea capiatur, devinciatur, & oblectetur.

AN ESSAY UPON POETRY AND PAINTING, &c.

hoc est,

CONATA DEMONSTRANDÆ POESEOS & picturæ, cum respectu ad Historiam sacram & profanam, & appendice, quæ ad obscœnitatem scribendi & pingendi pertinet. Per JACOBUM LAMOTTE, Theol. D. & Membrum Societatis Regiæ atque Antiquariorum, & Capellanum Ducis de Montague.

Londini, sumtibus T. Fayræ & Jo. Leake, 1730, 12 maj. Plag. 14.

Autor libri, primum, pollicetur, se dicturum de licentia poeseos & artis pictoriæ generaliter, cum ipsarum limitibus & ambitu, deinde de temeraria & nunquam excusanda licentia utriusque artis. Ergo reprehendit *Sophoclem*, qui in *Electra* mortem *Oedipi* temporibus institutionis ludorum Pythiorum assignarit. Ejusdemmodi erroris accusat pictores, *Hieronymum* cœnæ Domini paschali, & *Franciscum* cruci Domini nostri, præsentem constituentes, & *Paulum* Veronensem, convivis nuptiarum

rum

rum Canæ Galileæ celebratarum monachos Benedictinos admiscentem, & *Raphaelem*, S. *Ceciliæ Mariam Magdalenam* & *Augustinum* comites adjungentem. Prioris pictura est in Cœnobio S. *Georgii* Venetiis, posterioris Bononiæ. Porro Autor, peccari, dicit, a poetis & pictoribus in consuetudines gentium & populorum. *Otwayus C. Marium* in Tragœdia sepultum repræsentat; cum viros illustres temporibus Consulum posterioribus combustos putet *Brevalius*, Autoris amicus. Gallus quidam pictor in cubiculo, ubi Rex legatos primum audit, Christo, pascham comedenti, apposuit agnum, multo lardo trajectum. Mox negat Autor, se accurate poesin cum pictura comparaturum, quod fecerint *F. Junius*, *Felibienius*, *de Piles*, *Drydenius*, & *D. B.*, sed, quædam se, ait, observaturum, ab illis neglecta. Quem finem Autor ut consequatur, primum se ait ea consideraturum, in quibus ars utraque alteri sit simillima; deinde ponderaturum propriam utriusque vel præstantiam, vel humilitatem. Cumque nec pictor, nec poeta, sit Autor; juste se rem omnem examinaturum sperat. Artis autem utriusque eosdem effectus esse; cum idem utrique propositum sit, movere affectus. Quod *Polemonis* & *Augustini* exemplis illustrat. Alterum officium & pictoris, & poetæ, est, docere. Ubi Autor, citra Papismi suspicionem se commendare posse, putat, moderatum picturarum usum. Tertium poetæ & pictoris officium Autor putat esse, delectare. Qua in re, propter communem temporum superiorum morem, carmina ludicra admirandi, editum esse ait Lutetiæ Carmen hoc titulo: *Historia de Salvatoris nostri passione versibus ludicris descripta*, quamvis grave & severum esset carmen. Ita enim venditio libri maturari videbatur. Jam Autor progreditur ad declarandam alterutrius artis præstantiam. A poetis initium facit, quorum propria & adventitia discernere conatur. Primum poetarum spatiosiorem campum, in quo versentur, esse, dicit. Cogitata enim & sermones & historias poetæ exprimunt, cum pictores nihil hic valeant. Deinde poetæ variare possunt scenam, gestus, personas, & alio atque alio res quasque subito transferre, quod pictoribus negatum est. Tertio poeta tristitiam & gaudia earundem personarum subito

commutare poteſt; pictor non item. Poſtremo affectus magis concitare poteſt poeta, quam pictor. Nam, etſi viri docti contra ſtent; tamen Autor id, quod a pictore ſolis oculis objicitur, a poeta etiam vocis, geſtuum, gemituumque, contentione & varietate & crebritate magis animis imprimi poſſe, dictitat. Nam poeta modo vulnerationibus, modo minis, modo indignationibus, modo veſtium mutationibus, modo lapſibus ac refocillationibus, affectum eundem vel augere, vel continuare, vel remittere, poteſt. Jam progreditur Autor ad ea, quæ adventitia vocat. Ubi poetæ rurſus præcipuas partes tribuit. Poetæ enim longe plures habent admiratores artis ipſorum peritos, ſaltem intelligentiores, quam pictores. Deinde aeris & tempeſtatum injuriæ magis obnoxia eſt ars pictoria. Summum enim quodque artificium igni, aquæ motuum vehementiæ, caſibus, & infinitis aliis obnoxium eſt injuriis, quia fere unicum eſt & ſingulare, & imitamenta ejus protrita & vulgaria. Poema contra primam pulchritudinis & ingenii laudem retinet in omnibus exemplaribus, quantumvis multiplicatis. Et hæc longius latiusque diſperguntur, quam ulla unquam pictura divulgari, & integra propagari, potuit. Præterea poetæ habent artis ſuæ exempla multo antiquiſſima, non modo recentia; cum pictores contra nullum antiquitatis exemplum habeant, quod ſequantur. Fruſtra *Parrhaſii*, *Appellis*, *Zeuxidis*, adjumenta requirunt. Pictura vero oculis ſubito vineas, domus, regiones, objicit, quas poeſis multas per ambages vix tam vivide repræſentat. Pictura etiam altius inſidet animo & fidelius, quam carmina, atque etiam vivide magis colores exprimit, quam poeſis ſolet. Figuræ Geometrarum, Architectorum, Mechanicorum, facile notionem rerum exprimunt, quam exquiſitiſſima verborum multitudo animo inſerere non poteſt. Requirit utraque ars ingenium & naturæ notitiam. Picturæ quoque errores faciliime in oculos incurrunt, illi carminum non item. Altera Epiſtola exponit Autor pictorum in hiſtoriis ſacris errores, qui tanto periculoſiores ſunt, quanto, de ſententia magni cujusdam eccleſiæ doctoris, picturæ rudium hominum ſolertiores ſint magiſtræ. Ergo in *Abelis* hiſtoria reprehendit Autor audaciam

audaciam pictorum in confingendo instrumento cædis, & causa ejus e *Gen. IV*, 3, 4, 5, colligenda, neque ex Judæorum confictо igne cœlitus delapso repetenda. In *Abrahami*, *Isaacum* mactaturi, historia reprehendit figuram *Isaaci*, ad altare Deum precantis, gladii ab *Abrahamo* porrecti, qui potius culter fuerit, in pectus victimæ intrudendus, itemque vultus *Abrahamici* contristati ac perturbati. In *Hiobi* historia culpat figuram mendici, in fimeto genua ponentis; in *Susannæ* historia deridet canos amantium, & specilla, naso imposita, cum nomen πρεσβύτεροι, quod pictores decepit, de honoribus magis & magistratibus accipiendum sit. Ad Novum Testamentum progressus Autor, pictorum virginem *Mariam* ad præsepe cum corona & regia veste assidentem reprobat, item ut magnificum apparatum domicilii, quo Christus a Levi exceptus est. Præterea magos non vult ingressos esse stabulum asini & bovis, sed domicilium conductum a *Maria* oppidulo conveniens. Magos ut Reges depictos etiam rejicit, quippe qui fuerint Astronomi. Idem facit in baptismo Christi, quem pictores adspersione peractum fingunt, & in descensu Spiritus sancti, a pictoribus in columbam transfigurati, & in comedendo agno paschali sedentium more, & in *Joanne* ad sinum Christi reclinato, atque Evangelium suum scribente, tanquam juvenis eo tempore fuisset. Ubi simul de eo in vas oleo plenum conjecto dubitat. Nec videtur ei Christus puer, in templo docens, consedisse in cathedra, sed in subselliis ceterorum discipulorum. Non magis concoquere potest custodes sepulcri Christi dormientes. Postea *Angeli* picturam judicii extremi persequitur, in Vaticano Pontificis sacrario suspensam, cum qua nihil usquam comparari posse creditur. Sed Autor miratur, fabulas gentium a Christo alienarum ei admixtas esse, inferno videlicet *Minoem*, *Æacum*, *Rhadamantum*, rotam *Ixionis*, saxum *Sisyphi*, &c. Vituperat tum Poetas *Miltonum*, *Tassum*, *Sannazarium*, alios, qui locutiones vetustatis impiæ sunt imitati. Ab his Autor redit ad picturas, a vero aberrantes in historia *Hieronymi*, cum horologio, & leone, & veste cardinalitia, pingi soliti. *Epistola tertia* plena est reprehensionibus errorum in pingendo *Alexandro M.* elephanti insidente,

dente, Bucephalo cum capite bovis, *Hectore* non currui, sed equo, insidente, *Cleopatra* non in brachio, sed nudo pectore, a vipera admorsa, *Ganymede* ab aquila non unguibus in cœlum, sed dorso, subvecto, *Timurio* a Turcis deformato, & *Æsopo* a *Planude* deturpato. In Appendice Autor vituperat *Parrhasium* & alios pictores, qui libidinosas figuras pinxere. Præsertim autem gravissime invehitur in *Roussellum* (*Rousseau*). Cl Autor singulis pæne paginis singularem declarat in Deum pietatem, & odium errorum ac vitiorum acerrimum. Quare *Addissonium* prædicat ob religionis & virtutis studium. *Rousselli* autem tantam prodit contemtionem, ut ne opera quidem ejus suo nomine dignetur. Vocat enim *Oeuvres melées.* Quæ inscriptio, si est primæ Operum ejus editionis, quam non vidimus, at secundæ certe non est, cujus *Pars I Pieces de Theatre, II Histoire satyrique de la vie & des ouvrages de Mr. Rousseau, III les Oeuvres*, inscripta est.

ELEMENTA METAPHYSICES. TOMUS prior, qui Philosophiam primam, Ontologiam, Monadologiam, Somatologiam, atque Mechanologiam, complectitur, & ad Philosophiam, inprimis de Animabus, Spiritibus, Deo, Mundo, atque Civitate divina, cognitionem, viam sternit. Autore JOACHIMO GEORGIO DARIES, Phil. & J. U. D. & Ampl. Philos. Ord. Adjuncto.

Jenæ, apud Christ. Henr. Cunonem, 1743, 4.
Alph. 2 plag. 16½, Tab. æn. 1.

Serenissimis progeniei *Ernestinæ* Ducibus, Musarum tutoribus, ac Jenensis Academiæ nutritoribus, hunc *Tomum* Cl. Autor sacrum esse jubet. Præfatione autem, Operi præmissa, rationes methodumque lectores docet, qua scientias, eo comprehensas, tradere consueverit, ac in posterum sit traditurus. Adversariis, qui famæ ipsius labeculam adspergere sustinuerant, illud *Marii* instillat: *Nulla oratio me lædere potest; quippe vera, necesse est, bene prædicet, falsam vita, mores,*

res, ac dogmata mea, superant. Illustraverat huc usque Ill. *Wolfii* Metaphysicam, Germanice conscriptam. Annotationes adjecerat ei varias, ab auditoribus calamo exceptas. Commoti ex earum lectione fuerunt multi, ut commercio literario sciscitati fuerint ex ipso haud pauca, quæ insunt dogmatibus recentiorum, atque ut tandem Autori exstiterint suasores, ne dogmata sua metaphysica, intra cancellos complexumque methodi constrictioris conclusa, publicare gravaretur. Hæc ratio Operis edendi est privata. Publica haud procul quærenda est. Speciatim tamen deliberatum atque constitutum est Autori, dogmata veterum Philosophorum progressu temporis intra nexum ac complexum methodi rigidioris exponere. Ponendum igitur erat fundamentum, ad cujus dogmata possent opiniones veterum revocari ac dijudicari. *Tomo posteriori* ipse in essentiam animarum atque spirituum inquiret, ea, quæ per Deum qua talem fieri queunt, docebit, atque de civitate Dei inibi sic exponet, ut inde ea, quæ de territorio hujus civitatis edisserenda sunt, nec non jura Dei in res creatas, & harum obligationes ad Deum referendæ, harum violationes, ac earum origo, atque modus, quo Deus cum rebus creatis versatur, distincte intelligi, riteque perspici, queat. Hoc priori exposuit per modum prænoscendorum naturam & constitutionem Metaphysices, nec non modum Metaphysicam tractandi. *Parti primæ* nomen Philosophiæ primæ obtigit. In hac exposuit de possibili & impossibili, generatim spectato, ac de possibilium nexu. *Parti secundæ* nomen Ontologiæ indidit. Distribuit hanc in *Sectiones quinque.* *Sectione prima* differit de entis, per se considerati, natura atque determinationibus. *Sectione secunda* agit de generalibus operationum, quæ a substantiis, in se spectatis, edi solent, legibus atque regulis. *Sectione tertia* de entium qua talium nexu exponit. *Sectione quarta* commentatur de variis nexus entium consectariis generatim. *Sectione quinta* tradit de quibusdam entium qua talium differentiis, ex eorum perfectione atque imperfectione deducendis generatim. Notionem entis per notionem simplicis magis determinaturus, condidit *Monadologiam*, a reliquis Metaphysices partibus distin-

ctam,

ctam, ut principia distingueret accurate. Eam vero bipartito exponit per *Partem* & generalem, & specialem. Priorem in *tres* dispescuit *Sectiones*. *Sectione prima* differit de entis simplicis, in se spectati, natura atque determinationibus. *Sectione secunda* exponit de variis modis, quibus entia simplicia diversa esse possunt. *Sectione tertia* commentatur de entium simplicium nexu, variisque ejusdem consectariis. Inter hæc consectaria refert commercium mentis corporisque, infra distinctius explicatum *pag. 363*. In parte Monadologiæ speciali naturam atque constitutionem elementorum brevissime investigat. Somatologiam, de eis, quæ composita & coalita sunt, expositurus, condidit, & seorsim tractavit. Tractatio hæc constat *tribus Sectionibus*. *Prima* exponitur de corporum, in se spectatorum, natura atque determinationibus. *Secunda* agitur de variis modis, quibus corpora possunt esse diversa, atque de principiis, quæ sine ullo interventu inde fluunt. *Sectione tertia* tractatur de corporum nexu, variisque ejusdem consectariis, & inter hæc de regulis motus, de nexu substantiali corporum solidorum, tam elasticorum, quam non-elasticorum, regulisque motus, quæ inde permanant, *pag. 433*, de nexu substantiali corporum fluidorum, ac de motus regulis, inde fluentibus, *pag. 442*, nec non de variis modis, quibus corpora fluida cum solidis, & solida cum fluidis, substantialiter connecti possunt, *pag. 445*. Appendicis loco adjecit Mechanologiam, eis perutilem, qui cum ratione de mundo cupiunt disputare, vel hactenus disputata penitus introspicere. Definitiones specierum ubique ex notione generum, seu generis, deduxit, ne quid methodo systematicæ deesset. *Veritas interdum*, quæ ipsius confessio est, *ut in quibusdam dogmatibus dissentiat a recentioribus Philosophis, quos veneratur, ipsum coegit. Hac tamen ex ratione nemini bellum indixit, nec cum quoquam immodestius contendit; ergo & a dissentientibus petit, ut illud agant, quod eruditione atque æquitate est dignissimum.* Index, *Tomo posteriori* absoluto, comparebit, & is utrique *Tomo* communis. Ut autem Lector compertam habeat eam rationem, quæ Cl. Autorem adduxit ad latifundia Metaphysices in complures partes distribuenda,

buere, paucula ex præcognoſcendis, quæ in limine Operis ſup-
peditavit, decerpemus. Ex notionibus, ſeu univerſalibus ob- Pag. 5.
jectorum repræſentationibus, oriuntur partes eruditionis, quæ
ſpeculativæ, ſeu theoreticæ, dicuntur. In ſcientiis vero theore-
ticis ea, quæ per objecta, qua talia, ſunt poſſibilia, evolvuntur.
Quot igitur ſunt objecta, de quibus, qua talibus, exponi poteſt,
tot quoque erunt ſcientiæ theoreticæ. Ita incidimus in ſcien-
tiam quandam theoreticam eorum, quæ per ens, qua tale, ejus-
que varias ſpecies, qua tales, ſunt poſſibilia. Ei nomen eſt Me-
taphyſicæ. Hæc itaque generatim dividi poteſt in duas partes,
quarum prior de iis, quæ per ens, qua tale, ſunt poſſibilia; po- 7.
ſterior de iis, quæ per varias entis ſpecies, qua tales, ſunt poſ-
ſibilia, exponit. Illa dicitur Ontologia, hæc Metaphyſica ſpe-
cialis. In Ontologia ex entis notione ea ſunt explananda, quæ
enti abſtracto convenire poſſunt. Antequam igitur eam evol-
vere poſſimus, neceſſarium eſt, ut generalia quædam cogno-
ſcamus principia, atque notiones generales, ex quibus per uſum
regularum logicarum ex notione poſita dictas affectiones poſſi-
mus deducere. Oritur inde ſcientia primorum cognoſcendi
principiorum, quorum ope tam entis notio inveſtigari, quam ex
entis notione concluſiones deduci, poſſunt. Hæc eſt Philoſo- 8.
phia prima. Ens vero poteſt vel in alia reſolvi, vel non pot-
eſt. Si prior caſus exiſtit, ens eſt compoſitum; ſi poſterior, 9.
eſt ſimplex, ſeu monas. Conſideratio ſimplicium gignit mo-
nadologiam. Optima compoſiti ſpecies eſt machina. Quæ igi-
tur per machinam, qua talem, poſſibilia ſunt, ea fundunt Me-
chanologiam. Cum vero machina eſt corpus, Somatologia Me- 10.
chanologiæ eſt præmittenda. Entia ſimplicia, quæ non ſunt
elementa, vocantur animæ & ſpiritus. De anima exponit Pſy- 11.
chologia; de ſpiritibus Pnevmatica, ſeu Pnevmatologia. Spiri-
tus eſt vel finitus, vel infinitus. De illo exponitur in Pnevma-
tica, ſpeciatim ſic dicta; de hoc in Theologia naturali. Opera- 13.
tiones animarum atque ſpirituum optime ex effectibus cogno-
ſcere licet. Hinc gignitur Pſychologia empirica, &, quatenus
ſpirituum habetur ratio, Pnevmatica experimentalis. Utraque

præmittenda eſt ob principia ex obſervationibus deducenda Pſychologiæ rationali & Pnevmaticæ rationali, licet utraque illa prior obſervationum recenſio per ſe haud conſtituat Metaphyſices, generatim dictæ, partem. Mundus porro denotat vel com-
Pag. 14. pagem corporum, vel nexum animarum & ſpirituum, vel mundum corporeum & moralem, inter ſeſe connexum. Mundus, prima ratione denotatus, vocatur regnum phyſicum, ſecundus regnum morale & civitas Dei, tertius civitas Dei, in toto ſuo ambitu ſpectata. Hinc tres Coſmologiæ ſpecies enaſcuntur. Prima vocatur Mechanica, ſecunda Pnevmatica, & tertia Coſ-
15. mologia transſcendentalis. Quis ſcopum mundi mechanici cognoſcere & diſpicere poterit, antequam ea expendit, quæ ex perfectionibus divinis fluunt? Theologia itaque naturalis præ-
16. mittenda eſt Coſmologiæ mechanicæ. Mundum pnevmaticum, atque civitatem Dei, in toto ſuo ambitu ſpectatam, non eſſe entis, proprie ſic dicti, ſpeciem, idea entis immediate oſtendit. Quare ſcientia, quæ duo hæc momenta tractat, partibus Metaphyſices non per ſe annumeratur. Ut vero uſus & commodum Metaphyſices ab auditoribus ſtatim perſpiciatur, ipſe ea,
17. de *Civitate Dei* commentans, adjunxit. Habemus itaque hic, poſt Præfationem & præcognoſcenda, 1) Philoſophiam primam; 2) Ontologiam; 3) Monadologiam; 4) Somatologiam; 5) Mechanologiam. Quinque has Partes complectitur *Tomus prior. Poſterior* porro continebit 6) Pſychologiam empiricam & Pnevmaticam experimentalem; 7) Pſychologiam rationalem; 8) Pnevmaticam rationalem; 9) Theologiam naturalem; 10) Coſmologiam mechanicam; & 11) arduam de Civitate Dei ſcientiam. De cetero Cl. Autor methodi rigidæ & perſpicuitatis ſe præbuit ſtudioſum. Argumenti vero indoles obſtitit, quo minus ſcribendi genus claſſicis Autoribus proprium potuerit affectari.

CHRISTIANI HAGIOPHILI, ECCLESIAſtæ Palæo-Marchici, Obſervationes ſuccinctæ in ſelectiora IV Evangeliſtarum Novi Fœderis loca, adhuc ſeparatim

ratim per menses anniversarios distributæ, nunc collectæ, & gemino Indice instructæ.

Tomus I.

Gardelegiæ, apud Ern. Henr. Campium, 1741, 4.
Plag. 13.

Gratulandum est tempori nostro, quo viri optimi certatim in sensu sententiarum Novi Testamenti indagando desudant. Si fructus pietatis simul in ecclesia Dei augentur, qui plurimarum ejusmodi annotationum scopus est, lætandi materies nobis oboritur uberior. Observationum, quas significamus, Autorem esse Virum Pl. Rev. *Noltenium*, Superintendentem Gardelegiæ Palæo-Marchicum, nuntiat fama. Hoc Autor nos scire in Præfatione voluit, se infirmiori subinde valetudine, impetuosisque mali hypochondriaci insultibus, infestari. Comprecamur ei concordiam cum sanitate, & vovemus, ut valeat ipse athletice, immo pancratice, ut *Tomus II* consimilis inde ab *Actis Apostolicis* usque ad *Apocalypsin*, quem parat, in lucem possit emitti. Dare juvat ex *Tomo I* specimina, e quibus Lector tanquam ex hedera de vino possit judicare. Initium fiet ab Observatione prima, qua, quid Jesus in terra scripserit, ad *Jo. VIII, 6, 7, 8*, investigatur ea ratione, ut Autor acquiescat in illo Romanorum: *Non liquet.* Si quid judicamus, Jesus gestu scribentis in terram digito significavit, accusatores irritam navare operam, ac quasi terræ aliquid inscribere, subito calcandum & obterendum, dum sibi adulteram, secundum legis *Mosaicæ* præscripta judicandam, exhiberent. Ipse enim haud venerat, ut in munia ipsorum involaret, & πολυπραγμοσύνην exerceret, præcipue cum Deus dilucide, quid de adultera esset faciendum, docuerat. Tum inquirit Autor Pl. Reverendus, an a *Marco III, 20, 21,* tribuatur Christo affectus furiosus. Ipse monet inprimis, verba a *v. 13* usque ad *v. 22* continuata pertinere ad parenthesios cancellos. Vox ἐξέστη procul dubio ad multitudinem plebis, anteriori ædium parti foribusque ibi obstrepentis, est referenda. Hanc turbam nonnulli de schola Jesu coercere voluerunt, causam interserentes, ipsam intem- Pag. 3. 5.

 peranter

peranter & per tumultum, insaniæ accommodatum, agere multitudinem. Sic cuncta sibi constant. Hinc Autor ad *Rom. V*, *12*, accedit, & offert expositionem novam, ita adornatam: Pag. 7. *Quemadmodum per unum hominem*, Adamum, *peccatum in mundum irrepsit*, *& per illud peccatum mors ipsa* fuit exorta, καὶ ὅτως, *ita etiam ad omnes homines mors* (Christi) expiatoria *pervasit*, *in cujus mortem & meritum omnes peccata obtulerunt*. Expendimus locum denuo, & admiratio incessit legentibus, in vulgari expositione deficere comparationis partem posteriorem. At exspiravit illa admiratio, simul ac intelleximus, per voculam ὥσπερ non necessario inchoari ubique prius comparationis membrum. Sæpius enim illud ὥσπερ est idem ac *tanquam*, *quasi*, *omnino*. Vide *Act. II*, *2*, *Matth. VI*, *16*, *XVIII*, *17*, *2 Cor. IX*, *5*, *1 Thess. V*, *5*. Inspeximus deinde vim dictionis καὶ ὅτως, ut patesceret, an ea adhibeatur loco vinculi, quo pars posterior conjungitur cum comparationis membro priori. Sed inductione exemplorum impedimur, quo minus sic sentiamus. Confer *Luc. XXIV*, *24*, *Jo. VIII*, *59*, *Act. VII*, *8*, *XIV*, *1*, *XVII*, *33*, *XXVII*, *44*, *XXVIII*, *14*, *Rom. XI*, *26*, *1 Cor. VII*, *36*, *XI*, *28*, *XIV*, *25*, *Gal. VI*, *2*, *Ebr. VI*, *15*, *Apoc. XI*, *5*, *1 Thess. IV*, *17*. Retinendam igitur esse putamus consuetam loci *Paulini* interpretationem. Obstat enim hoc, quod non sit verisimile, per vocem ὁ θάνατος altera vice mortem Christi debere intelligi. Nec succurrit memoriæ exemplum, eum dici ἐπί τινι ἁμαρτάνειν, qui peccata sua in alterum, ut expientur ea, confert. Copulandi modum circumspicias oportet, ne *incisum* illud *duodecimum* videatur truncum & minus cohærens. Mentionem *Paulus* injecerat reconciliationis, quam emendandæ vitæ studiosi, ac fide instructi, per Christum inveniunt. Tum pergit *v. 11*: *Non solum vero* liberabimur ab ira Dei, *sed etiam gloriamur in Deo* (in communione, cum Deo inita,) *per Dominum nostrum Jesum Christum*, *per quem nunc reconciliationem susceptimus*, διὰ τῦτο, *propter id ipsum*. Porro *v. 12* ita progreditur: *Omnino per unum hominem peccatum in mundum introiit*, *ac per peccatum illud mors* in illum irrepsit, *& hac ratione*, dum malum unum ex altero enatum est in primo

homine,

homine, ac domicilii instar eum tenuit, *ad omnes homines mors illa pervasit, eo quod omnes peccaverunt.* Ebræi æque adhibent suum Caph ad certiorem notitiam rei exhibendam, cujus locum occupare solet Græcum ὡς, ὡσεὶ, ὥσπερ. *Incisa* deinde *13* & *14* parenthesi includenda. Tum pergit Apostolus: *Verum tamen non ut defectio a lege, sic etiam donatio gratiæ,* a Christo partæ, *sese habet* respectu virium, &c. Supersunt alia etiam loca, in quibus illud διὰ τοῦτο ad finem periodi est retrahendum. Sed offerimus hanc quoque expositionem aliis dijudicandam, ut diligentiam eorum excitemus, & ex ipsis etiam proficiamus. Profecimus, fatemur enim, ex Au- Pag. 9.
toris Diatriba de rarioribus Christi Servatoris cerimoniis ac gestibus, quibus is usus fuit, dum ægros sanavit, defunctosque vita in eam revocavit. Arrisere eodem jure nobis, quæ Au- 17.
tor de precibus Christi, in Codice sacro Novi Test. commemoratis, fuit commentatus, excepto, quod hæsimus ad deductionem vocis ἐπιούσιος ex ἐπὶ & οὐσία. Disseruit idem postea de Christo Laico, de Christo Physico, de Christo Oeconomo, de Christo emblematum & symbolorum magistro. In 26.
transitu meminit Commentarii sui MSti *de Jesu Nazareno duodecenni, puero præcocis ingenii.* Laudibus impertit Cl. *Christiani Bruningi Compendium Antiquitatum Græcarum.* Observatio ejus de *Joannis* victu & amictu brevior est, jucunda tamen, &, si quid judicamus, vera. Ad *Matth. V, 31,* de sensu vocis ἀποστάσιον disserit, ea designari id, quo significatus fuerit uxoris 41.
ex mariti conjugio discessus, cum alimentis vitæ ab eo reddendis conjunctus. Liceat pace Autoris monere, exstare libellos, seu membranas, divortiorum Judaicorum, in eis vero de alimentis præstandis fieri mentionem. Ebræi mariti repudiatis uxoribus victum suppeditarunt nullum. Testis est libellus Talmudicus *Gittin.* E Græcorum moribus ritus Ebræorum æstimare haud licet. Sed hæc pace Autoris. Ἀποστάσιον est ex ἀποστάσει, ac discessionem, *separationemque ob animos discordes,* denotat. Verba Christi *Matth. X, 8: Gratis accepistis, gratis date,* restringit ad usum thavmaturgiæ. Per βια- 44.
στὰς, *Luc. XVI, 16,* memoratos, designari, existimat, publicanos

Pag. 47. & exactores. *Jugum Christi utile*, & ejus *facile onus*, breviter
illustrat. Verba Jesu, *Luc. XI, 52*, commemorata, ἤρατε τὴν
73. κλεῖδα τῆς γνώσεως, reddit: *Abstulistis ac removistis clavem co-
gnitionis* per incuriam, neglectum, & torporem. Reliqua
carptim magis, quam copiose, tractavit Autor. Quare nihil su-
perest, nisi ut hoc Catone lector sit contentus.

DISQUISITIO PHILOSOPHICO-THEOLOGICA de Origine mortalium, qua varia Scripturæ Sacræ atque exterorum placita de ortu hominum, & generis humani duratione, expenduntur, atque Scriptorum tum Veteris, tum Novi, Testamenti divinitas ex iis, quæ de hominum ortu nos edocuerunt ipsi, adstruitur; Autore FRID. ADOLPH. HILGERO, V. D. M.

Lemgoviæ, typis Joannis Henrici Meyeri, 1741, 4.
Plag. 8.

Crescente hominum vesanorum impudentia, qui vim aciemque ingenii sui ad destruendam veritatem, divinitus reseratam, ac in literas redactam, contendunt, crescit etiam, singularis quæ Dei est providentia, diligentia & acumen Philosophorum ac Theologorum, recte de rebus divinis sentientium, ne civitas Dei detrimentum capiat exitiosum. In horum castris Rev. Autor militat, & arma victricia circumfert, lacertis calamoque robuste commotis. Quo fine progressus, in infinitum
Pag. 9. porrecti instabilitatem disjicit ac profligat. Inde conficit cogit-
que, homines primos haud fuisse naturali lege progenitos, ac
genus hominum classi rerum illarum esse inserendum, quæ vo-
cantur *contingentes*. Quo ipso intelligitur, hominum fuisse
quosdam primos, a creatore conditos sine ullo generationis
adjumento, licet ex solius rationis lumine haud patescat nume-
rus generationum, a primo homine ad nos usque procurren-
15. tium. De æternitate mundi, quam vocant possibilem, nil
certi decernit, licet distincte demonstret, initium generis mor-
talium nunquam eo usque extendi posse, ut ultra numerum
nume-

numeratum collocari possit. Et eam ipsam ob rationem, quia numerus innumerus rationi repugnat, nec progressus in infinitum materialis dari potest, æternitati illi possibili locus haud relinquitur, & ipsa corruit. Pronuntiat porro idem, duos tantum initio homines fuisse creatos, marem & fœminam, idque rationi esse probabile. Confirmat hæc ex eis, quæ tradidit
Moses Gen. I, II, Num. XVI, 22. Addit consensum *Jesaiæ* Pag. 19.
XLI, 4, XLV, 12, XLIII, 7, Zachariæ XII, 1, Malachiæ II, 10, Psalmi CIV, 30, Act. XVII, 28, &c. Exponit in transitu locum *Ps. CXXXIX, 13 seq.* prorsus egregium, ac *Jobi* illa *X, 8-12.*
Provocat deinde ad *Lucam III, 38,* ad *Matthæum XIX, 4,* ad 29.
Act. IV, 24, XIV, 15, ad *Paulum Act. XVII, 24, 1 Tim. II, 13,*
ad *Apoc. IV, 11, V, 12, XIV, 7.* Removet dogma, quod Præ- 31.
adamitas effinxit, atque ei opponit *Pauli* autoritatem ex *Act. XVII, 26.* Negat deinde, *Adamum* fuisse androgynon, reci-
piens sese ad *Gen. II, 21, 22.* Tum digreditur ad gentium qua- 34.
rundam de hominum origine doctrinas, & calculum probabilem temporis, quod ab exordio generis humani effluxit, exhibendum, quem figit annorum circiter 5700, ratus, exstitisse jam generationes humanas secundum lineæ rectæ decursum circi-
ter 143. Expendit Chronologiam Chinensium, Ægyptiorum, 38.
& denique Babyloniorum, compendiose. Ostendit, gentium reliquarum supputationes annorum, ab origine rerum dedu-
ctas, congruere ad *Mosis* sententias. Deinde operam impen- 41.
dit, ut, doctrinam *Mosis*, de origine hominum traditam, divinæ autoritatis esse, ostendat, eamque pietati esse conducibilem, commonstret.

DE INGENII USU ET ABUSU CIRCA INterpretationem Scripturæ Sacræ Commentationem, ad placita Criticorum ea, qua fieri potuit, ratione compositam, sistit M. CHRISTIAN. FRID. ROEDERUS.

Torgaviæ, 1741, 4.

Plag. 5.

Gratu-

Gratulatur hoc ſcripto Autor Præſuli ſacrorum Torgavienſium, Summe Rev. *Jo. Chriſtiano Stemlero*, lauream Doctoralem, quam hic Lipſiæ meritiſſimam obtinuit. Ingenium, ipſo judice, eſt vis mentis, qua ſimilitudines rerum obſervantur, & novæ inveniuntur. Eo opus eſt interpreti Codicis ſacri; 1) ut ſignificatus varios circumſpiciat vocum, & videat, quinam ex iſtis congruat ad ſententiam propoſitam; 2) conformitatem ſententiæ cujusque ad antecedentia & conſequentia momenta attemperet; 3) ut tropos, typos, & vaticinia, evolvat; 4) ut δυσνόητα eruat, tum in verbis, tum in rebus ipſis, ſita; 5) in lectionibus variantibus in Vet. & Nov. Teſt. diſpiciendis; 6) in eligenda lectione genuina; 7) in inveniendo ſcriptoris affectu. Singula hæc exemplis, e Scriptura Sacra petitis, illuſtrat, & inde ad *Sectionem II* progreditur, qua abuſum notat, &, ut ille evitetur, delineat perpulchre. Abuſui enim litant, qui parallelismos fingunt tum verborum, tum rerum, in
Pag. 26. locis, in quibus illi haud ſunt quærendi. *Ariſteæ* librum de LXXvirali verſione in commentorum fictionumque loco habet. Abuſum ingenii, in LXX interpretatione nonnunquam
32. admiſſum, notat & damnat. Eundem notat in antiquitatum ſcrutatoribus, qui ubique eas in Scripturam Sacram intrudere conantur. Eos quoque ſub cenſuram vocat, qui in accentuum uſu apud Ebræos ſolent evagari. Notat tandem Criticos, limitum ſuorum immemores, & Myſticos, ac ita ſeſe ubique gerit, ut præſtantiora ſucceſſu temporis ab eo ſint ſperanda & exſpectanda. Dignum ſane erat hoc argumentum hermeneuticum, quod ex profeſſo tractaretur. Applaudimus Autori, nil niſi ſolida ſpiranti, ſuique ſcopi deſtinationibus digne defuncto.

Schrifftmäßige Gedancken vom Separatiſmo, &c.

hoc eſt,

COGITATA DE SEPARATISMO, LITERIS SAcris conformia, demonſtrantia, in quibus ille conſiſtat, undenam exoriatur, quomodo in republica ſit æſtimandus, & qua is ratione tolli poſſit. Refelluntur ſimul

IX &

IX & X Dialogi veritatum innocentium & Paedobaptismus ab objectionibus defenditur, opera HENRICI VOLCMARI STANGEN, Diaconi ad S. Nicolai Northusae.

Lipsiae & Northusae, impensis Joannis Henrici Grossii, 1741, 8. Alph. 2 plag. 1.

Insurrexit in Ecclesiam Evangelicam *Philalethes* quidam, tenebrio larvatus, qui edidit *Veritates innocentes*, ut scenica, ostentatoria, ac circulatoria, differendi arte Separatismum muniret, ac errorum suorum monstra lectori incauto obtruderet. In hoc refellendo Autor Pl. Rev. solide & laudabiliter operam impendit suam. *Capite primo* exposuit de indole & natura Separatismi; *secundo* complexus fuit rationes & occasionem af- Pag. 64.
fectandi separationem ab ecclesiastica communione. Inprimis, conjunctionem dari Christi cum ecclesia ac fidelium inter sese vicissim, docet, eamque sacramentis ac verbi divini tractatione communitam esse, adjungit. Frequentiorem sacrae coenae 40.
usum approbat. *Separatismum*, tradit esse, *pervicacem & malitiosam repudiationem adminiculorum gratiae, semel susceptorum* 62.
ac agnitorum, quae Deus instituit, ut in conjunctionem cum Christo veniamus, ac in ea persistamus. Fontes Separatismi, existimat, esse ignorantiam & amoris defectum. Judicia de aliis haud 69.
esse praecipitanda, nec exigendum, ut ecclesia externa e meris sanctis consistat, docet. Genuinam de regeneratione notionem, latiorem tamen, suppeditat, ac *Philalethen*, qui, re- 88.
genitos haud posse ulla ratione peccare, deificatos quippe, sibi persuasit, solide revincit, ac saniora docet. Moralitatem objectivam & internam ita defendit, ut largiatur, dari casus, in 99.
quibus momenta occurrant, quae a natura rei haud exigantur, sed a libertate agentis pendeant. Locum *Rom. V, 13*, egregie 122.
exponit, nec non *1 Jo. III, 9, Rom. VII, 25.* Phrases, *peccatum facere, & peccatum habere*, solicite distinguit, ac solito copiosius illustrat posteriorem. Quo sensu regeniti peccare ne- 154.
queant, fusius ostendit. Baptismi necessitatem ordinis manda- 169.
tique ac usum, inprimis paedobaptismi, longe lateque it constabilitum. Quomodo paedobaptismus dici possit sacramen-

tum, monſtrat *pag. 177.* Obſervationem legis divinæ Chriſtianam dignoſcit a meritoria. Locum *Matth. VII, 6,* exponit & colluſtrat. Generatim annotamus, argumenta, quæcunque pædobaptiſmo opponi potuerunt, hic recenſeri atque illuſtrari, tandem vero enervari, infringi, ac everti. Carendum fortaſſis fuiſſet egregia hac tractatione, ni *Philalethes* fuiſſet, qui impudenter munimenta doctrinæ de regeneratione ac pædobaptiſmo attentavit, S. Ven. *Marpergero,* Saxoniæ noſtræ incomparabili Theologo, ægre facere ſtuduit, ac ſuam de apocataſtaſi omnium rerum opinionem Doxophilo ſuo imperavit. Si Dialogorum *Philalethis* indolem reminiſcimur, eorum Autorem eſſe fictitium illum Apoſtolum, vagantemque Scriptorem, *Tuchtfeldium,* non poſſumus non exiſtimare. Exorandus vero nobis eſt Pl. Rev. Autor, ut titulo libri porro faciat ſatis, & doctrinam de ſacra Cœna ſoliditate eadem contra *Philalethen,* promiſſi ſui memor, vindicet. Eccleſiæ enim noſtræ ſtabiliendæ aptiſſimum ſeſe oſtendit, ſacrarumque literarum & lectionis Patrum perſtudioſum ſe adeo præbuit, ut nil niſi ſubactum & elimatum ab ipſo poſſit exſpectari.

Von denen Handbibeln der erſten Chriſten, ꝛc.
hoc eſt,

PETRI ZORNII, HISTORIÆ SACRÆ, Eloquentiæ, & Græcæ linguæ, Prof. Reg. Ordin. in Illuſtr. Gymnaſ. Carolino, Hiſtoria Bibliorum manualium, ex antiquitatibus eccleſiarum ſecundum decem Seculorum ſeriem illuſtrata.

Lipſiæ, apud Jo. Chriſtian. Langenhemium, 1738, 4.
Plag. 16.

Quod Cl. *Zornius* in Præfatione eruditi hujus libelli impenſe commendaverat antiquitatum ſacrarum ſtudium, illud ipſum de uſu ſacri Codicis apud priſcos Chriſtianos, ejusque ve-
Pag. 1-8. neratione, abunde probat. Apparebit hoc ex præcipuis illius momentis, quæ Lectori hic ſuccincte ſiſtemus. Præceptum Chriſti, regni ſui internuntiis injunctum, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, *Matth. XXVIII, 19,* hanc ſimul ipſis obligationem impoſuiſſe,

fuisse, ut, quæ ad disciplinam Christi faciebant, literis perscriberent, cum *Clerico* non sine ratione colligit. Nec dubium esse, quin ea, quæ perscripta fuerant, ad exemplum Judæorum, libros divinos in synagogis prælegentium, sint lectitata.
Tria priora Evangelia ante finem Seculi I edita esse, ac omnibus Pag. 9-10.
innotuisse, nec demum sub finem imperii *Trajani* Evangeliorum corpus collectum, & ad lectionis usum publicatum esse, contra *Henr. Dodwellum* ex *Justino Martyre* ac *Eusebio* demonstrat. Scriptura sacra variis a priscis insignita est nominibus. *Hie-* 10-12.
ronymo appellatur *Bibliotheca sacra*, Scriptura Vet. & Nov. Test. *utraque Bibliotheca Alcuino*, quin, Epistolas *Paulinas* ac Evangelia hoc nomine venisse, addit Autor, quia singuli libri olim seorsim & scribebantur, & legebantur. Et, si quidem præstantiores libri profani quondam *Bibliothecæ* sunt nuncupati, majori longe jure hoc nomine digni sunt libri, qui æternæ sapientiæ thesauros recludunt; indeque *Hieronymus* de *Nepotiano* pronuntiavit, ipsum pectus suum *Bibliothecam Christi effecisse*, quoniam pectus doctrina cœlesti probe imbutum, munitumque, habuerit.
Scriptores medii ævi *Codicem sacrum* appellarunt *Enchiridion*, item 12-15.
librum manualem, cum continuo manibus geri ac gestari debeat. In verbis *Catulphi* apud *Dufresneum* per πυκτία τῶν θειῶν γραφῶν intelligendæ sunt diviniores literæ, in quotidianum usum aptatæ, a verbo πτύσσω, *plico*, litera τ extrusa. In 15.16.
more positum fuit priscis Christianis, codices Evangeliorum in sinu gestare, quo sic ex illis, ubi usus postulabat, in solatium & præsidium suum aliquid depromere possent; unde factum, ut *Euplius*, Diaconus Catanensis, ab exploratoribus profanis deprehensus, una cum Evangelio, collo appenso, ad supplicium fuerit raptatus. Cum lapsu autem temporis res hæc in superstitionem abiit, quando sectiones aliquas, separatis schedulis inscriptas, phylacteriorum instar habebant, quas μικρὰ 'ευαγγέλια nominare solebant, iisdemque vim aliquam miraculosam adscribebant, abutentes loco *Rom. I, 16*: *Evange-* 16-18.
lium est virtus Dei. Hac tamen cautione sunt usi, ut, quotiescunque hostes sævirent, vel Codicem sacrum studiose occultarent, vel secum asportarent, ne Scripturarum consolatione in fuga destituerentur. Scripturam sacram Christianos omnes

 cujuscun-

cujuscunque sexus & conditionis diligenter lectitasse, contra institutum coetus Pontificii observat Autor, aliud statuentibus prudentioribus ex illo, *Baluzio*, *Arnaldo*, *Pasch. Quesnello*, & quatuor Galliæ Episcopis, qui contra Constitutionem *Clementis*
Pag. 19. *XI* ad Concilium universale provocarunt, denique *Lud. Ellies*
26. *du Pin*. Per publicæ sævitiæ ministros sacros Codices requisitos fuisse, ex Actis Martyrum probat; inde efficit, cum non imagines, non cruces, non reliquaria, postularint, illam tempestatem his omnibus caruisse. Aliter longe rem se habere cum vexationibus Lojolitarum, quas apud Japonenses, itemque Sinenses, sunt perpessi, ubi non legimus illorum aliquem oraculorum divinorum causa excruciatum esse,
26-31. cum inauditum sit & monstri simile, Jesuitas Scripturas in linguam vernaculam convertisse. In monumentis veterum Romanorum *volumen manu gestatum* videri initio fuisse signum dignitatis, post promiscue ab omnibus in usum assumtum
31-32. esse. In numo *Theodosii* minus conspici Imperatorem, Evangeliorum codicem manu gestantem, sed illum potius, ex sententia *Alb. Rubeni*, *Norisii*, potissimum *Pagii*, cusum esse eo tempore, quo *Theodosius* junior tricennalia imperii celebraverit. Mappam, quæ conspiciatur in manibus, Imperatorum, aut magistratuum, esse signum, quo projecto, initium ludorum in amphitheatris fuerit factum. A temporibus *Constantini Magni*, maxime *Theodosii*, post decertatam cum *Eugenio* pugnam gestamen & veluti sceptrum, Imperatoribus pro-
32-38. prium, fuisse crucem. In numis Imperatorum Græcorum, sequioris ævi, occurrere vestigia librorum sacrorum manua-
38.39. lium. Hinc pergit Autor ad sævitiam, quam pagani in libros sacros exercuerant, qui cum in publicis locis de Christianis pœnas sumerent, ibidem etiam de illorum libris supplicium sumsisse, admodum est probabile. Nec illius crudelitatis origo demum a *Diocletiano* repetenda est, cum illius jam-
39-41. dum ante ipsius memoriam vestigia quædam exstiterint. Qui ex Christianis petentibus gentilibus tradebant libros sacros, appellabantur παραδόται, *traditores*, quales cumprimis in Africa plures exstiterunt, haud pauci renuerunt, licet exquisitissi-
41-43. mis tormentis solicitarentur. Propterea gentiles tanta avidita-

te

te conquisiverunt libros sacros, quo, illis deletis, ipsa funditus exscinderetur Christiana religio. Igitur hic *disciplinam arcani*, quam comminiscitur *Schelstratius*, ac si noluerint gentiles in mysteriorum Christianæ religionis notitiam venire, proscribendam esse, existimat Autor. Traditio librorum sacrorum fere conjun- Pag. 48
cta erat cum execratione ac negatione Christi; porro objiciebant 52.
illos paganorum conviciis, illos supervacaneos esse, impie clamantium; cum quibus tibias inflat *Perronius, multa*, ajens, *foeda, absurda, contraria, inania, ac supervacua, in illis contineri*, non Theologus, sed atheus, habendus. De comburendis libris sacris ante *Diocletianum* quidem & *Maximianum* edictum Im- 52-56.
peratorum nullum exstitisse, plebem tamen illos, ubi haberi potuerint, igni addixisse, docet Autor. Videri voluisse *Diocletianum* aliquid dare Judæis, quorum libros sacros sartos servarit, cum tamen hi ipsi Christianorum libros dignos reputarent, qui flammis abolerentur. Exstiterunt tamen inter Christianos, 56-58.
qui potestatem sacros legendi libros pecunia redemerunt; ubi quæstionem, num liceat aliquando vectigalibus datis religionis profitendæ libertatem sibi acquirere, prudenter Autor disceptandam esse monet. Qui ob libros sacros, & doctrinam, in illis tradi- 59-62.
tam, ultima perpessi sunt supplicia, patientissimo ea tulerunt animo. Exemplum illius, qui *Diocletiani* edictum discerpsit, communiter approbatum non est. *Legio Thebæa*, quæ integra est trucidata, viribus suis, quod facile poterat, usa non est, quanquam de illa narratione in utramque partem disputatur. *Tertullianus*, numerum Christianorum nimium augens, non tam veritatem historicam sectatus est, quam amplificationi oratoriæ aliquid dedit. Mira Christianorum patientia, cum singulari lætitia conjuncta, pro χαρίσματι quodam Spiritus Sancti & extraordinario dono est reputanda. Displi- 62-72.
cuerunt illi, qui, se codices sacros habere, ultro sunt confessi, ac in se gravia quæque tormenta derivarunt. Istiusmodi genus hominum damnavit ecclesia Smyrnensis de martyrio S. *Polycarpi*: ἐκ ἐπαινῦμεν τὒς προσιέντας ἑαυτοῖς, ubi cum nonnullis ἑκόντως legendum esse existimat, nec hoc illorum factum, ac si ex heroico quodam motu profectum esset, excusandum esse. *Dodwellum* numerum Martyrum sub *Diocletia-* 72-79.

no contra testimonium antiquitatis diminuere, fuisse persecutionem illam omnino gravissimam, de eadem intelligendos esse locos *Apoc. XII, 1, 2, V, 9.* Ac sine dubio inde explicandos *Diocletiani* numos, in quorum aversa parte hæc verba legun-
Pag. 72- tur: *Jovi Fulgeratori*, una cum *Typhœo*, terræ filio, qui,
79. serpentinis pedibus Jovem de cœli possessione cum conaretur detrudere, ab hoc fulmine est percussus. Licet autem veritatis hostes, maxime *Diocletianus*, libros sacros abolere in animo habuerint, effectui tamen id dari non potuit; unde divinitatem Scripturæ sacræ cum nonnullis recte probari posse Autor contendit, cum tot alii libri, qui gentilium sacra, itemque res
79-83. gestas potentissimarum gentium, enarrabant, perierint; minus conservationem multitudini codicum sacrorum cum *Baronio* & *Lomeiero* adscribendam esse, judicat. Tandem *Constantinum*, in solium imperii evectum, hoc in mandatis dedisse *Eusebio*, ut *quinquaginta codices, qui lectionibus ecclesiasticis* inservirent, per καλλιγράφος describendos curaret, *de Vit. Constant. Lib. IV. cap. 36*; quem locum, ab aliis vel omnino
83.84. prætermissum, vel non debita cura tractatum, dignum omnino Noster judicat, qui curatius inspiciatur expendaturque. *Caput VII* complectitur additamenta, quibus illustrantur, quæ in prioribus dicta fuerant. Evangeliorum lectionem conjunctam fuisse cum lectione Prophetarum, ut libri sacri ordine ad finem usque, quantum temporis ratio permittebat, prælecti fuerint.
88-91. Prophetarum lectione Christianis a paganis sub pœna mortis interdictum fuisse. Tempore *Justini Martyris* plurima apographa, ex Evangeliorum avtographis facta, exstitisse. *Pag. 95* per errorem typographi habentur verba: *Vide de hoc insigni Eusebii testimonio C. M. Pfaffium Whitby supra Cap. I* §. *1 lau-*
92.93. *datum, itemque Danielem*, etc. quæ ita legenda: *C. M.*
93.94. *Pfaffium, supra laudatum Cap. I* §. *1, itemque Danielem Whit-*
94.95. *by*, etc. Ubi de Christianis dicitur, ipsos *adorasse codices sacros*, id intelligendum esse, Autor docet, de debito honore, quem iisdem habuerint, cujus documenta dederint sancti Martyres, qui gravissima supplicia subire, quam libros sacros igni exu-
95-96. rendos tradere, maluerint. Libros sacros olim seorsim scriptos, pariterque lectos, fuisse, testimoniis probat; qui cum tandem

tandem uno in codice, vario tamen ordine, inter se conglutinarentur, codex sacer *Bibliorum* nomen accepit, & inde evenit, ut non semper idem ordo in omnibus fuerit observatus. Co- Pag. 96-
dices sacros complicatos in sinu vestium suarum gestasse; qua 99.
occasione quaedam de sinu vestium apud antiquos differit.
Non fœminas solum, verum etiam laicos, Scripturam lectitasse. 99-102.
Si quando apud Romanos libri sint exusti, intelligendum esse de libris fatidicis, peregrinam religionem spirantibus, non monumentis eruditionis, nullum periculum reipublicæ minitantibus. Statum ecclesiæ sub *Trajano, Adriano*, ac *Antoninis*, fuis- 102.103.
se satis florentem, & Christianorum ingentem exstitisse multitudinem, non illam tamen, ex mancipiis ac hominibus de ima plebe tantum, sed etiam ex honoratioribus, constitisse, contra *Is. Vossium* disputat. Lætitiam Christianorum, qua dirissi- 104-106.
mos cruciatos ob confessionem nominis Christi adierunt, plurimis testimoniis et exemplis comprobat. *Justinum Rhinot-* 106-108.
metum primum fuisse, qui imaginem Christi, Evangeliorum librum præferentis, cum glorioso Regis regnantis elogio in numis exprimendam curarit, & quidem illam auro gemmisque forinsecus insigniter decoratam. Sanctos illos Martyres, qui 108-111.
ob sacras Scripturas dira quæque perpessi, fuisse confessores Christi, filii Dei, & sacrosanctæ Trinitatis. Subjungit his duas 111.112.
Dissertationes breviores, quarum 1) enarrat contumeliam, qua codicem sacrum conspergere sustinuerunt & pagani, & Judæi. *Diodorus Siculus* commentus erat, *Antiochum Epiphanem*, ingressum penetrale templi interius, offendisse *statuam viri, barba promissa, tenentem manibus librum, insidentemque asino, qui Moses fuerit*, quod commentum falsi convincit. Ju- 113-115.
dæus ille Carthaginiensis proposuerat picturam *asininis auribus, altero pede ungulatam, librum gestantem, et togatam*, cum epigraphe: *Deus Christianorum Onochoetes, Tertull. Apol. Cap. 16, Lib. 1 advers. nat. Cap. 14.* In inscriptionem hanc iam non inquirit, tantum notat, propius esse vero, quod *Jo. Croius*, et postea *Jo. Philippus Heinius*, existimarunt, effigiem hanc ex variis N. T. locis, invicem conflatis, confictam fuisse, ubi scilicet de Christo memoratur, ipsum urbem Hierosolymam ingressum, atque illum, qui solio insidebat, aperuisse sigilla libri, quem manibus tenebat, *Apoc. V, 1 seq.*

Pag. 115. *V*, 1 *seq.* 2) Declarat, quo affectu Mohammedani in sacrum
117. codicem ducantur. Habere et ipsos Pentateuchum *Mosis*, *Psalmos*, et *Evangelia*, eosque libros θεοπνεύστους agnoscere, sed mire interpolatos ac corruptos, cuius specimina profert ex *Ps. II*, 7, *Jo. XVI*, 7, de nostris autem codicibus affirmare, partim a Judæis, partim a Christianis, depravatos esse, quam criminationem refel-
117-119. lit. Mohammedanis illos, qui libro cuidam, ut normæ fidei, adhærent, appellari *populum libri*, quos bello vexare tam diu liceat, donec vel religioni Mohammedicæ sacramentum dicant, vel libertatem pretio sibi redimant. Si quando incidant in Evangelium Christianorum, vel libros *Mosis*, nigro colore paginas inducere; sin codices fuerint membranacei, illos probe lavare, ne qua amplius litera in illis compareat; comburere integrum non
119. 120. esse, quia nomina Dei in iis fuerint scripta. Hæc fere præcipua momenta elegantissimæ hujus Commentationis sunt, qua Eruditiss. Auctor doctrinam ac diffusam lectionem, ex pluribus jamdum libris, ab ipso editis, cognitam, novo, eoque luculento, documento probatam dedit. Quodsi multorum est querela, libros, qui in prisci ævi institutis evolvendis occupantur, multa quidem doctrina, variaque lectione, refertos, utplurimum vero ab utilitate, saltem insigni, sejunctos, esse, illa certe in hoc Opusculum cadere nequit. Quæ enim Autor in medium profert de affectu, quo primi Christiani in oracula divina sunt lati, de eorundem studio, quo libros sacros non tam in sinu gestare, quam illorum veneranda dogmata animo altius infixa habere, allaborarunt, de illorum in perferendis diris cruciatibus mira patientia, deque singulari providentia propitii Numinis circa conservationem Sacræ Scripturæ, illa certe similem venerationem ac amorem in verbum Dei vivi vivificum excitare, & homines, qui levitate quadam ducuntur in religionem, atque effata divina susque deque habent, in ruborem dare, vel maxime possunt. Quem laboris hujus sui fructum ut consequatur Cel. Autor, ex animo precamur, utque faventissimum Numen vires porro ipsi, valetudinem, ac otium, concedere velit, quo in posterum de re sacra, omnique eruditione, mereri pergat, impense vovemus, simul precantes eum, ut, quam daturum se promittit Dissertationem *de Notariorum primæ Ecclesiæ in consignandis S. S. Martyrum actis & fide, & autoritate*, quantocyus emittat.

✲ ✲ ✲

INDEX AUTORUM,

quorum Libri, aut Inventa, in hoc Volumine recenſentur.

I. *Libri Theologici, & ad Hiſtoriam Eccleſiaſticam ſpectantes.*

quas

II. *Libri Juridici.*

III. *Libri Medici & Physici.*

IV. *Libri Mathematici.*

V. *Libri Historici, Geographici, &c.*

VI. *Libri Philosophici & Miscellanei.*

De Aquino

Neapolis

INDEX
RERUM NOTABILIORUM.

A.

B.

C.

Capitulatio

D.

E.

Gund-

Interpreti

Cccc M. Maje-

Nobili-

 Poly-

Scri-

Job.

Matth.

Sirenes

Errores operarum hi sunt emendandi: *Pag. 76 lin. penult.* pro *habitus* leg. *halitus*; *pag. 78 lin. 22* pro *Salernitata* leg. *Salernitana*; *pag. 107 lin. 6* pro *lgum.* leg. *legum.*